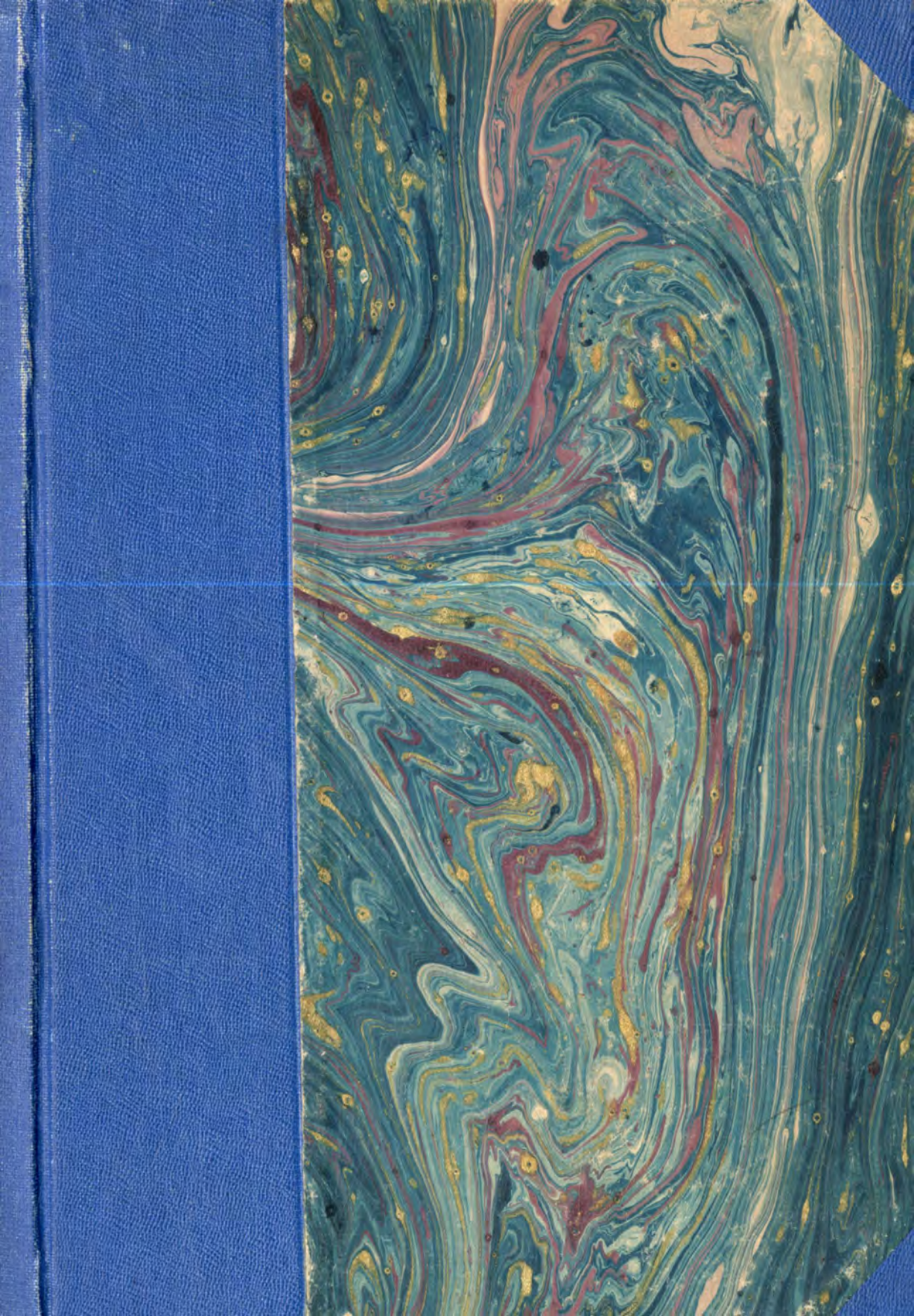

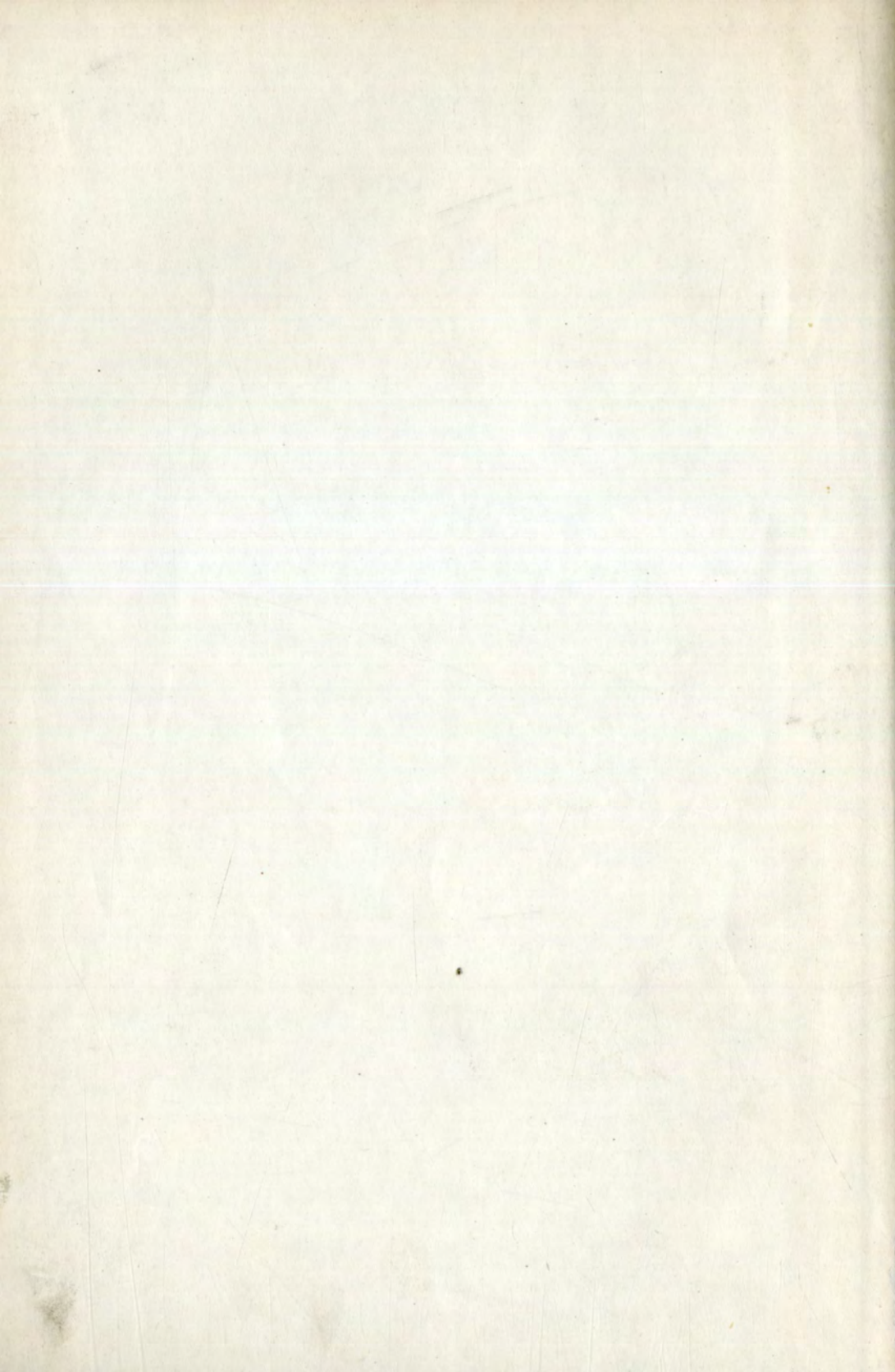

ЛННБ України ім.В.Стефаника

01158244 (P)

2012

MONUMENTA LINGVAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)

a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita.
VOL. I.

ПАМ'ЯТКИ
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

В И Д А Н

КОМІСІЯ АРХЕОГРАФІЧНА НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ 1.

Апокріфи старозавітні, зібрані з рукописів українсько-руських.

У ЛЬВОВІ, 1896.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Бедіарського.

ПАМ'ЯТКИ

українсько-руської мови і літератури

I.

И. 34328/1

MONUMENTA LINGUAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)

a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita.

VOL. I.

ПАМ'ЯТКИ
"УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ" МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

В И Д А Н О

КОМІСИЯ АРХЕОГРАФІЧНА

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ I.

У ЛЬВОВІ, 1896.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В 2286/1

CODEX APOCRYPHUS

e manuscriptis ukraino-russicis collectus opera Dr Joannis Franko.
Vol. I, historias apocryphas Testamenti Veteris continens.

АПОКРІФИ І ЛЕГЕНДИ

З УКРАЇНСЬКИХ РУКОПИСІВ.

ЗІБРАВ, УПОРЯДКУВАВ І ПОЯСНИВ

Д Р І В. Ф Р А Н К О.

ТОМ I.

Апокріфи старозавітні.

У ЛЬВОВІ, 1896.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

9р.

Збірка М. С. БОЗІКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 36202

Від Комісії Археографічної.

Відповідно загальній програмі, прийнятій Археографічною комісією Наукового товариства імени Шевченка, розпочинає вона сим томом другу серію своїх публікацій: Памятки українсько-руської мови і літератури (*Monumenta linguae necnon litterarum ukraino-russicarum*). Тим часом як перша серія: Жерела до історії України-Руси (*Fontes historiae Ukraino-Russicae (Ruthenicae)*)¹⁾ мають містити матеріял історичний і переважно — актовий, друга ся серія має подавати або матеріяли не друковані зовсім, або систематичні збірники матеріялів друкованих і недрукованих, досі до систематичних колекцій не зведених, або — на решті — неприступні, рідкі старі друки, не повторені новітніми часами, — що служать до пізнання мови українсько-руського народу, з усіми його галузями, і письменства, почавши від перших проб його на українсько-руській землі аж до новітніх часів (устна словесність має свій орґан в Етнографічнім Збірнику Наукового Товариства імени Шевченка.²⁾

Поле, як бачимо, велике, зібрані в комісії Археографічній наукові сили згромадили і приготували значну кількість матеріялів, і видавнича діяльність комісії здержується поки що в скромних розмірах лише невеликими засобами грошовими. І так комісії предложена тепер до видання простора колекція памяток анокрифічної і легендарної літератури, що має зайняти кілька томів (до неї належить і сей том), систематично уложена колекція дра-

¹⁾ Перший том його вийшов р. 1895.

²⁾ Пор. загальний проєкт в Записках 1895 р. I (т. V).

матичної літератури українсько-руської XVII—XVIII в. (памяток друкованих і недрукованих), деякі старі друки, не повторені потім, XVI—XVII в., з новішої літератури друкуєть ся ювілейний том писань Ів. Котляревського. Можна лише пожадати, щоби комісія мала материяльну спромогу як скорше прийти до висловленого ще з початку бажання: видавати щорічно один том материялів історичних і один том материялів літературних.

ПЕРЕДМОВА.

I. Ми привикли думати, що з 1798 роком, роком видання Енеїди Котляревського, розпочинаєть ся нова доба в нашому письменстві, доба національна, що її властиво годить ся звати українсько-руською. В головному сей погляд без сумніву вірний; справді від часу Котляревського наше письменство приймає характер ново-часної літератури, стає чим раз ближше реального життя, чим раз відповідійше до його потреб. І мовою і способом вислову воно наближуєть ся чим раз більше до живого народа, охоплює всі його верстви, входить чим раз глибоше в душу народню, двигає думку, піднімає ідеали, збільшує засоби духової сили для боротьби за ті ідеали.

Та проте ми не повинні забувати, що й перед Котляревським у нас було письменство і були писателі, було духове життя, були люди, що сьак чи так вибігали думкою поза тісний круг буденних, матеріяльних інтересів, сьак чи так шукали якихсь ідеалів і доріг для їх осягнення. Певна річ, письменські проби тих людей були скромні; мало в них творчої сили, мало оригінальності. Вірні духовому складови старої Руси вони любили ходити утертими стежками і хоч може принципіально й не цурали ся новини, та для їх невеличкої освіти, для тісного кругозору їх поглядів і інтересів вона була недосяжна. Доволі з них, коли в тім тіснім кружку, серед якого вони жили і для якого трудили ся, вони здужали зберегти бодай зерно традиції, роздути бодай промінь сьвітла.

Загально відомо, як неприхильною була доля до памяток нашого письменства. Починаючи з самого XVI віку можна сказати, що все найкраще, що в ньому було, не мало щастя до друку, а через те й не могло мати такого впливу, який би мало

бувши надрукованим. Не попали в друк ані огнисті твори Івана Вишенського, справедливо названі одним переписувачем „Книга Злото“, ані знаменита Палінодия Кошистенського, ані наші літописі старі й козацькі, ані більшина драм і інтермедій, ані много, много иньших праць, що довгі літа лежали в рукописах приєпані пилом або зберегали ся по курних хатах мужицьких та дяківських, погорджені та зневажені тими нечисленними інтелігентами, що з давен давна любили бігати на службу чужим богам і в погорді до власного народа і его питомого духового розвою нераз випереджували й чужинців.

Розвій осьвіти і національного почутя в остатньому віці зродив і у нас між иньшим також пошану до тих памяток давнього духового життя нашої нації, зродив бажанє збирати те, що ще можна зібрати, що не затратилось в довгих лихоліттях знищене або вивезене на чужину, а на підставі того зібраного материялу виникнути як мога в глѳб душі тих давніх поколінь, що в тих скромних письменських пробах знаходили собі інтерес і вдоволенє. І цікава річ, що чим більше приєбуєть ся у нас тих памяток, чим докладнїйше ми з ними познайомлюємось, тим яснїйше виринає і зазначаєть ся у нас думка про одноцїльнїсть, непереривну суцїльнїсть літературної традиції і духових інтересів на протягу нашої довговікової історії. Піднесене думки про ту однотяглість і суцїльнїсть, обоснованє єї подрїбними та богатими фактами — отсе важний здобуток новочасних праць історико-літературних у нас і на Україні. Такі праці, хоч нераз на перший погляд дрібні і антикварські, в результаті дають тривкий і широкий підклад для нашого дальшого розвою і мусять швидше чи пізнїйше в широких і що раз ширших масах нашого народа відродити те почутя національної суцїльности та солідарности, що проривало ся в великих хвилях XVII віку, та не могло довго встояти ся. Чуючи себе нацією суцїльною і солідарною в духових і економічних інтересах ми знайдемо тоді в собі самих, в нашій солідарности той огонь і запал до праці, котрого нам тепер так часто не став, знайдемо і всі цілою сутію відчуємо той спільний ідеал, котрого брак так многих з поміж нас гонить на поклони чужим богам.

Уважаючи пізнанє нашої минувшини як в обсягу материяльних фактів, так і в обсягу духової, літературної праці одним з конечних причинків до нашого ренесансу національного і бажаючи докинути й свою цеглину до тої спільної будови, я предложив з початком 1895 року фільольотичній секції Наукового тов. імени Шевченка план видати в рядї задуманих тою секцією „Памяток“

нашого письменства систематичну і по змозі повну збірку прозових оповідань релігійного і єввіського змісту, що знаходять ся по наших рукописах XV—XVIII віків. По мойому пляну, одобреному секцією а прийнятому завязаною пізнійше Комісією Археографічною, збірка повинна обіймати ось які групи:

I. Апокріфи старозавітні,

II. Апокріфи новозавітні,

III. Апокріфи есхатологічні (про загробне житє і кінець єввіта),
вопросоодвіти, вірування, ворожби, заклинання і т. и.

IV. Легенди і апологи церковного змісту,

V. Повісті і апологи єввіського змісту.

Тексти думалось видавати головню з рукописів, про котрих українсько-руське походженє нема сумніву, а по змозі головню з таких, де памятки літературні або мовою або й літературним обробленем являють ся зближені до українсько-руського ґрунту. Значить, мені не ходить о те, щоби віднаходити по змозі найстаршу редакцію даного памятника, а противно, для мойого пляну важнійші власне найновійші, так сказати, найбільше популярні українсько-руські єго переробки. Плян сей вплив до того не апріорно, з якоїсь доктрини, а з тої обставини, що власне такі новійші рукописи знайшлись у мене під рукою, зібрані чи то мною самим, чи доступні мінї в деяких наших бібліотеках. По мойому пляну думалось дальше користувати ся до сего виданя й такими памятками нашого письменства, котрих рукописи не були мінї доступні, та самі памятки були видані иньшими вченими. Звісна річ, таких текстів безсумнівно українсько-руського походженя опубліковано доси дуже мало; в першому томі маємо тільки один такий текст, книгу Еноха, видану Поповим з рукопису полтавського игумена Геннадія.

Само виданє текстів мало бути по змозі відповідне сучасним вимогам науковим. Правило — передруковувати з рукопису „слово в слово і буква в букву“ я задержав у свойому виданю, позволяючи собі для ясности і зрозуміння думки тексту модернізувати тільки інтерпункцію та класти великі букви при іменах власних. Всякі мої додатки до текстів (вони мінімальні), поправки явних помилок переписувачів, доповнення, що повстають з розв'язаня деяких титл, зазначені гранчастими скобками. Надстрочні букви з огляду друкарського я попереносив у текст.

До кожного тексту, хоч би й як малого, додані мною примітки, що показують чи то походженє даного оповіданя, чи паралельні тексти в иньших збірках і виданях, чи в кінці праці наукові посвячені тому оповіданю. В тих примітках і в отсій передмові

я бажав би подати повний (по моїм силам) апарат науковий для тих учених, що хотіли би займатися дальшою працею над досльїдами цих памяток. Для полекшеня тої праці мусять служити ті варіанти, які списані мною при більшій частині текстів чи то з рукописів, чи з друкованих збірок, де знаходилися такі самі тексти.

Перший том „Памяток“, що отее виходить у світ, займають самі апокріфи старозавітні. Уже з сего тому, богатшого на тексти від кожної з тих збірок старозавітних апокріфів, які доси були по-видавані, може перекопати ся кождий, що українсько-руські рукописи можуть внести чимало нового і цікавого в скарбницю знання сего предмету. Се й не диво, бо Україна-Русь з давен давна була дуже важним етапом, куди переходили впливи полудневі на північ, західні на схід і східні на захід. Тай для самого пізнання духового життя України-Руси, а особливо Галичини і Угорської Руси ті тексти дають цікаві причинки. Досить порівняти найстарші опубліковані тут тексти, виняті з Крехівської Палей, з пізнійшими, такими, які бачимо в рукописах о. Яремецького-Білашевича, Теодора Тухлянського та Степана Теслевцьового, щоби зрозуміти чималу духову еволюцію, що в них зазначає ся дуже виразно.

II. Що таке апокріфи і псевдепіграфи? Відома річ, що в старинних релїгіях звичайно були книги доступні тільки для посвячених у всі тайни культу, книги, котрих авторство приписувано або самим богам, або якимсь знаменитим героям. Ті книги переховувалися в храмах і держалися в тайні, через що й називалися вони по грецьки книги таємні — *βιβλία ἀπόκρυφα*, *libri secreti*. Такі були у Греків книги Орфея і Гермеса Трісметиста, у Персів Зороастра, у Вавилонян Саихонїатона і т. д. Що такі книги були і у Жидів, про се маємо деякі цікаві свідощтва. І так архієрей Гількія в 18-тім році царства Йосифа (623 до Хр.) знайшов у храмі і передав цареві якусь книгу, що стала ся вихідною точкою реформи культу в Єрусалимі (II. Царств, 22 і д.). Чи будемо вважати разом з деякими вченими, що ся книга була та сама, яка тепер під назвою Второзаконня входить в склад Мойсеевого Пятикнижжя, чи ні, в усякім разі з біблійного оповідання видно, що знайдена в храмі книга до тої хвилі не була звїсна ані цареві, бо сей єї дуже перелякав ся, ані нікому з народа, значить була книгою таємною, коли не *ad hoc* написаною. Друге, виразніше свідощтво маємо в книзі Ездри (III. Ездри, 14, 47—48), де сказано, що вернувши з Вавилону до Єрусалима Ездра знайшов там 70 книг, та йому велено не пускати їх між людей, а сховати в храмі і давати в руки тільки мудрим. Бачимо з сего, що назва „апокріфи“ первісно не

була нічим згідним, а відносила ся власне до книг таємного походження і таємного, чи то пророцького, обрядового, чародійського змісту, до книг, що мали в собі надзвичайну мудрість або надзвичайну силу і до яких хто-будь не міг доступити.

Та певна річ, що коли такі книги існували і чутка про них, про їх мудрість і силу пішла між народом, заострена була й цікавість і всякий бажав дізнати ся, що там є в тих книгах. А раз така цікавість була заострена, то дуже легко зрозуміти, що швидше чи пізнійше мусіли знайти ся люде, що зміркували вдовольнити сю цікавість і осягнути при тім свої власні ціли. І ось почали тут і там появляти ся твори — ніби то списані з тих держаних в тайні або ново знайдені, рідко безіменні, частійше підложені під імя давніх героїв національних, патріархів, євьятих, пророків і т. и. Заслонені тими грімкими іменами новітні, незвісні автори подавали розціквленому народови свої ідеї, погляди і осуди про сучасні їм події, про сучасних людей, перемішуючи їх з оповіданнями більше або менше фантастичними про житє і діла того героя, котрого фірму мав на собі даний твір. Особливо часи великого духового зворушення, часи переходу жидівства в християнство при домішаню з одного боку греко-римських цивілізаційних, з другого боку орієнтальних, перських а може й індійських релігійних елементів, значить часи від II віку до Хр. до III віку по Хр. були порою зложеня всіх найважнійших апокріфів. Можна сказати, що коли в тім часі жидівство і християнство в писаннях рабів, зглядно в Талмуді і в писаннях Отців церкви скрісталізували свою науку віри, то в апокріфах обі ті релігії витворили рівночасно багатий релігійний епос, що мов тіль чіпляючи ся властью науки, йшов разом з ним із краю до краю, від варода до варода і хоча з часом бліднів чим раз більше, та про те не пропав, а від часу до часу оживав з несподіваною силою, набирав у себе нових ідей і нових форм, запліднював фантазю народню, служив підоймою пропаганди ідей релігійних і моральних — одним словом, відгравав вельми важну ролю в історії духового розвою. Досить буде сказати, що вже жидівська секта Терапевтів мала свої таємні книги крім книг біблійних, а з християнських сект перших віків мало котра їх не мала. Особливо багато таємних книг мала могутча секта Гностиків, що була властиво перським маздеїзмом прибраним у християнську одіж. Ця секта внесла велику силу орієнтальних елементів, в тім числі й оповідань у християнство, головню при помочи скомпонованих її прихильниками таємних книг, апокріфів, що часом задля їх високої поетичної стійности ширили ся й поміж правовірними християнами.

І пізнійші секти, особливо Манїхеї та Павлікіяне мали також свої книги, а витворена на тлі їх поглядів на болгарським ґрунті секта Богомилів уживала апокріфічних оповідань як могутнього способу пропаганди; в тій цілі не тільки поперекладано з грецької мови велику силу давнійших апокріфів, але скомпоновано на їх взір нові, більше або менше виразно проняті ученом секти і ширено їх по сумежних слов'янських і західно-європейських краях. Сею дорогою старослов'янські переклади і переробки старих апокріфів дістали ся й до нас.

Треба ще зазначити, що в старій християнській церкві III—IV віку апокріфами називали ся зовсім иньші твори, ніж ми привикли обнимати сею назвою тепер. Згідно зі старою традицією иньших народів апокріфами називано ті книги або ті додатки до біблійних книг, що хоч знаходили ся в грецькому перекладі Біблії (перекладі 70-ти, т. зв. Септуагінті), та про те анї жидівською анї християнською церквою не зачислявали ся до книг канонічних. До таких книг зачислявано 4 книги Маккавейські, третю книгу Ездри, книгу Товіт, кн. Юдіт, кн. Варуха, лист Єремії, Премудрість Ісуса Сирахового, Премудрість Соломона, а крім того деякі вставки в книгах канонічних, як ось молитву Манасії (II Параліп. 33), пісню трьох отроків у печі (Дан. 3), оповідання про Сусанну, про Ви́ла і змія (в кн. Даниїла) і додатки до кн. Єсфирь. Натомісць иньші твори, що в наголовках мали імена давніх осіб, праотців, патріархів, пророків і т. п., а своїм змістом і вченням або виходили по за обсяг поглядів біблійних, або й зовсім суперечили їм, називано псевдепіграфами, себто творами, що мають фальшиві наголовки. Творів тих що до їх теологічної вартости (з виємкою хіба книги Еноха) ніколи не ставлено на рівні навіть з книгами апокріфічними, які ми вище назвали, а тим менше з книгами канонічними. (Гл. про се Wetzer und Welte, Kirchen-Lexicon, 1855, Bd. I. s. 326—327; И. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ, Казань 1872, стор. 1—5; Th. Zahn, Geschichte des neutestamentlichen Kanons, Bd. I, s. 123—140; O. Zöckler, Die Apokryphen des alten Testaments nebst einem Anhang über die Pseudepigraphenliteratur, München 1891, s. 3—4; Ignacy Radliński, Literatura apokryficzna, studyum krytyczno-historyczne (Przegląd Tygodniowy, Dodatek miesięczny, t. I za r. 1895 str. 72—78).

III. Становище апокріфів у старій християнській церкві. Як відомо, в перших віках церков християнська не мала ще своєї збірки канонічних книг; одиноким св'ятим письмом перших християн була старозавітна Біблія в такій формі, в якій

мали її Жиди палестинські, а далі в такій, яку дали їй погречені Жиди в Єгипті в т. зв. Септуагінті. Ті дві форми, як звісно, де в чому значно ріжнилися, та в обох тих формах Біблії вже були певні ступні сьвятости і віродостойности поодиноких книг. Бо коли Пятикнижжя і твори пророків („закон і пророки“) становили немов ядро канону, авторитет вищий по над усякі сумніви, то иньші твори, особливо пізнійші історичні, мали меншу повагу або й зовсім не знаходилися у палестинських Жидів (твори девтероканонічні). Уступи з тих книг, особливо з важнійших (з „закону і пророків“) відчигувано і обяснювано по синагогах жидівських що суботи і певно також по християнських церквах і зборах півтораєста літ по Хр. Оттим то разом з християнством ширилося також уживане старозавітної Біблії в євриті грецьким і римським (гл. Ed. Reuss, *Die Geschichte der heiligen Schriften Neuen Testaments*, Braunschweig 1887, S. 316—318). Та проте головна сила християнської проповіді лежала в устнім викладі. Спори з Жидами заострювали інтерес і до жидівських книг апокріфічних, з котрих найстаршою і найзнаменитшою була книга Еноха. Нема сумніву, що книга є, написана коло 100 літ до Хр., за часів Христових була вже перекладена на грецьку мову; на неї покликаєть ся апостол Юда у своїм посланні (зач. 14); нею користувалися часто пізнійші церковні писателі аж до VIII віку по Хр. (гл. Ed. Reuss, *Die Geschichte der heiligen Schriften Alten Testaments*, Braunschweig 1899, s. 650—656). На взір сеї книги, для полемічних потреб або для ширення сектарських поглядів повстала під руками християнських писателів перших 4 віків величезна література по за обсягом новозавітного канону. В тих творах в значній частині перероблювано старші жидівські апокріфи або компоновано нові, приписуючи їх знаменитим старозавітним особам, користуючись не тільки жидівсько-християнськими поглядами і переказами, але й східними, перськими та індійськими казками (нпр. оповідання про Соломона і Китовраса). Твори ті, відповідаючи потребам хвилі і настроєви має, швидко ширилися серед християнських громад; сильна віра і перевага чуття в тих громадах мало місця лишали критиці. Тільки в III і IV віці, коли церков побачила себе zagrożеною в основах свого істновання незлічними сектами, показала ся потреба консолідації, вилучення здорового зерна від половини. Рівночасно з боротьбою проти сект, головнож проти Ігностиків і Манїхейів, починає ся в християнській церкві складане власного канону сьвятих писань з одного і боротьба проти помильних, сумнівних, еретичьких, пагубних писань з другого боку. І тут розвій ішов ступнями. З разу

ми бачимо три купи писань: канонічні (*κανονικά βιβλία*), сумнівні (*επιλογούμενα* або *αντιλεγόμενα*) і несумнівно єретицькі, котрі опісля сквилено на одну купу писань заказаних та шкідливих (*ἀπόρρητα, νόθα*). З часом деякі сумнівні письма, як ось Откровення св. Івана, лист ап. Юди, другий лист ап. Петра, лист до Євреїв, листи ап. Якова, війшли в число книг канонічних, а решта підпала під назву апокріфів. Та про те не треба думати, щоби через те вони були церквою відразу заборонені або щоби навіть евентуальна заборона була дійсним засудом смерті для даного твору. Ті оповідання занадто тісно звязані були з духом часу, настроєм вірних, з місцевими інтересами або закоріненими людськими віруваннями. „Деякі з тих оповідань — завважає вірно Ліпсиус*) — завдячують своє походження одному тільки бажанню — заспокоїти побожну цікавість і охоту до чудесного у вірних, інші служили місцевим інтересам ріжних околиць і країв, та часто визнакувала церковна або догматична партійність побожну легковірність, переймала давніші оповідання і перекази, щоби їх використати для певних змагань, або видумувала нові, щоби при помочи улюблених чудесних легенд рівночасно ширити сплетені ними штучно вчення і партійні погляди“. Церков християнська і тут, як і в многих інших разях, порадила собі дуже мудро; вона зразу не заборонювала вірним читання і слухання тих оповідань, а тільки старала ся очищувати їх із надто виразних єретицьких примішок, полишаючи фантастичні оповідання особливо там, де вони не суперечили Біблії. (Lipsius, op. cit. I, 6, 8). А коли дещо з тих письм і заказувано по соборах, то робило ся се досить нерішучо та несистематично, так що апокріфічні писання в старій християнській церкві бодай в перших трьох століттях не стрічали собі в своїм ширеню майже ніякої перешкоди навіть серед правовірних, не говорячи вже про їх головних пропагаторів — єретиків. (Гл. крім цитованих вище книг М. Сперанскій, Славянскія апокрифическія евангелія, общій обзоръ, Москва 1895, стор. 1—3; Holtzmann und Zöpfel, Lexikon für Theologie und Kirchenwesen. Braunschweig 1888, s. 27).

IV. Заборони апокріфів і найстарші списи (Індекси) заборонених творів. Найстарші списи книг біблійних, що зроблені були Отцями церкви в IV віці: Афанасієм Александрійським (ум. 372), Григорієм Назіанzenом (ум. 390), Амфілохієм (ум. ок. 380), Кирилом Єрусалимським (ум. 386), Епіфанієм

*) Rich. Alb. Lipsius, Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden. Ein Beitrag zur altchristlichen Literaturgeschichte. Braunschweig 1883, I, 1.

Кипрським (ум. 403), не згадують ще нічого про книги апокріфічні, хоча книг сумнівних, т. зв. антилегоменів Афанасій у свій спис також не вмістив. Та в постановах Лаодикейського синоду (ок. 367) ми знаходимо перший примір заборони книг неканонічних, тай то не забороняєть ся читати їх або користувати ся ними для цілей літературних; 59-те правило сего синоду забороняє тільки єспівати в церквах *τοὺς ἰδιωτικὰς ψαλμοὺς*. Тільки пізнійше до 59 правил сего синоду додано 60-те правило, а в ньому подано перший звисний нам спис книг апокріфічних і фальшивих, і заборонено — вживати їх у церквах. Найстарші Номоканони грецькі, як ось канони Івана Схоластика з VIII (?) віку і Нікона Чорногорця (ум. 998) знають ще тільки 59 правил сего синоду; 59-те правило в давнім руським перекладі по Ярославському списку з XII. в. виглядає так: „Іко ни мирьскыхъ составленыхъ псаломъ гл҃ѣтє къ цр҃кви, ни несправленыхъ книгъ чтєтє, нъ тѣмъ исправленыхъ новаго и ветхого завѣта. а иже кто аженанписаныхъ нечестивы книги акы ст҃ымъ полагаєть на пагоубоу и клирикомъ и людемъ, да извержєть сѧ и книги да сж҃гоутъ сѧ“ (гл. Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникѧхъ, ХLI—LXV, СПбургъ 1864, стор. 286). А приложене пізнійше, неавтентичне 60-те правило сего синоду по списку Погодинського Номоканона XIV. віку вичислює ось які апокріфічні твори, що відносять ся до осіб старого завіту: (59) „Іко ни мирьскыхъ съставленыхъ псаломъ гл҃ѣтє цр҃кви, ни несправленыхъ книгъ чтєтє, но токмо исправленыхъ новаго и ветхого завѣта. а иже кто аженанписаныхъ и несправленыхъ книги полагаєть къ цр҃кви акы ст҃ымъ, да извержєт сѧ, а книги да сж҃гоутъ сѧ. (60) Нисправленыхъ же книги се сѣуть имена имъ: Ядамъ, Енохъ, Ламехъ, Патриарси, мѣтва Иосифова, Псалми Соломони, Псми Дѣдкн, Обавлєнни Иаина, Обавлєнни Софонкина... Паралипомена Иеремкина ѡ плкнєннѧхъ, что шрѧ слали къ Вавилонъ съ грамотою къ Иеремки, Авана-ї Иковлича гл҃ємаи Агствинца... О Соломони цри и о Китоврасѣ басни и коцѣуны“. Се 60-те правило без сумніву — пізнійший додаток, а в руській его редакції в вже й писаня попа Бремїї болгарського, що вказує на словянську переробку. Та хоча й 59-те правило, а властиво всі постанови Лаодикейського синода збуджують у вчених деякі сумніви що до своєї автентичности (гл. Ed. Reuss, Die Geschichte der heiligen Schriften Neuen Testaments, Braunschweig 1887, ст. 360), то все таки маємо тут найстарше свѣдоцтво про заборону вживаня книг підозреного змісту.

Троха пізнійше, йдучи за слідом грецької церкви, повстали списи книг канонічних у церкві латинській. Найстарші з тих списів, як ось Гіларія з Поатве (ум. 368), Філастрия Бріксенського (ум. 387), Руфіна Аквілейського (ум. 410) не згадують нічого про ті твори, що ми тепер називаємо апокріфами. Великі вчителі західної церкви Єронім і Августин згадують часто про писання єретичські, та не дають їх докладного спису, а собори Гіппонський (393) і Картагенський хоча й заказали читане неканонічних книг у церквах, та рівночасно значно розширили обсяг канону, включаючи в него найбільшу часть тих книг старого і нового завіта, що давнійше вважалися сумнівними. Тільки при кінці V. віку повстав на заході, мабуть у Африці, перший індекс книг заборонених, звісний в історії під назвою Декрету папи Гелазія. Гелазій був папою від 492 до 496 р., а приписаний йому Декрет мав бути ухвалений на соборі римським 494 р. Та вже Каве виказав, що про собор римський в тім році не маємо ніде ніякої звістки, далі, що Декрет у многих місцях перечить поглядам висказаним у безсумнівно автентичних писаннях папи Гелазія, а врешті, що в Декреті тім повийменовувано деякі книги видані геть по р. 494. (*Guilielmi Cave Scriptorum ecclesiasticorum historia literaria, Genevae 1705, p. 298*). Та коли Каве з сего виводить неавтентичність Декрету, а з тої обставини, що про Декрет у перше згадують писателі IX-го віку, висновує здогад, що Декрет десь аж в тім часі був сфабрикований, то годить ся згадати, що ми маємо свідoctва про старші проби зложеня такого індексу папами Дамазом (V. в.) і Горміздою (ум. 523), а й Гелазіанський Декрет у деяких рукописах приписуєть ся раз сему, раз тому папі. Нема сумніву, що Декрет сей в тій формі, як його тепер маємо, є компіляцією з ріжних часів, та певне й те, що є в ньому части дуже давні, бо згадуєть ся про такі апокріфічні книги, що вже в VI. віці ледви чи були звісні на Заході (*E. Reuss, op. cit. 364*).

З часом спис апокріфічних писань у грецькій церкві чим раз більше розширює ся і збогачує ся: чи то повставали нові твори того рода, чи в ті списи втягано твори давнійші, та чомусь не втягнені в найстарші списки — годі знати. Дуже давній, може з VI. або VII. віку грецький список, виданий уперве Монфоконом (передрукований у Котелієра, Годі, Пітра) подає ось яких 14 старозавітних апокріфів: Адам, Енох, Ламех, Патріархи, молитва Іосифова, Елдам і Модам, Мойсеїв заповіт, вознесенє Мойсеєво, псалми Соломонові, откровеннє Ілії, видінє Ісаїї, откровеннє Софонії, откровеннє Захарії і откровеннє Ездри. Уложені в початку V. віку Апо-

стольські конституції згадують також про фальшиві βιβλία ἐπ' ὀνόμασι Χριστοῦ, а з старозавітних βιβλία ἀπὸ κρυφα Μωυσέως καὶ Ἐνὸχ καὶ Ἀδάμ, 'Ησαίου τε καὶ Δαβὶδ καὶ 'Ηλία καὶ τῶν τριῶν πατριαρχῶν, εὐσεβοῦς τε καὶ ἀληθείας ἐχθρά (гл. Fr. X. Funck, Die Apostolischen Konstitutionen, Rottenburg 1891, s. 93—95). Та про те треба тямити, що всі ті списки книг неправдивих не були ще властивими їх заборонами, не мали ніякої законної сили і не спиняли твореня чим раз нових книг сего рода, очевидно для того, що власне такі твори радо читали ся. Традиція, які твори належить уважати фальшивими, а які ні, довго ще не була всюди однакова; твори, що в старших списках знаходять ся яко фальшиві, не знаходять ся в списках пізнійших і на відвороті.

Із початку IX. віку лишив ся нам інтересний пам'ятник візантійської вченості — Стихометрия Никифора (умер 828) — рід віршованої бібліографії з поданем, кілька віршів має кождий твір. Читаємо там між иньшим ось який спис старозавітних апокріфів: Καὶ ὅσα τῆς Παλαιᾶς εἰσιν ἀπὸ κρυφα: Ἐνὸχ, Πατριάρχαι, Προφῆται Ἰωσήφ, Διαθήκη Μωυσέως, Ἀνάληψις Μωυσέως, Ἀβραάμ, Ἑλδὰδ καὶ Μωδὰδ, Ἡλίας προσφῆτης, Σαφονίου προσφῆτης, Σαχαρίου τοῦ πατρὸς Ἰωάννου, Βαρδύχ, Ἀμβραχίου, Ἐζεκιήλ καὶ Δανιήλ ψευδεπίγραφα (Fabricius, Veteris Testamenti Codex Apocryphus, I, 403). Мабуť на сьому творі опер незвісний автор свою статью „Synopsis sacrae scripturae“, приписану св. Афанасеву і опубліковану між его творами (Athanassii Opera omnia II, 154), бо тут приведено ті самі апокріфи. Незвісно також, з якого часу походить статья „Questiones et responsiones Anastasii Sinaitae“, тільки вона не Анастасіева. Її слов'янський переклад є в Сборнику Свято-славовім з 1073 р., приписаний Григорию Богослову значить, був же в Сборнику болгарського царя Симеона в початку X. або в кінці IX. віку.

(Про се крім книг цитованих в текстї гл. Пицинь, Для объясненія статьи о ложныхъ книгахъ (Лѣтопись занятій Археографической комиссіи 1861 года, вып. I. СПбургъ 1862), стор. 1—2; V. Jagić, Opisi i izvodi iz nekoliko južno-slovenskih rukopisa. IX. Slovenski tekstovi kanona o knjigama staroga i novoga zavjetu podjedno s indeksom lažnih knjiga (Starine, na svjet izdaje Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga IX. U Zagrebu 1877) стор. 91—96; Павловъ, Первоначальный Канонъ, Казань 1860, стор. 60 і вказані вже книги Порфірева, Рейса, Цана, а також великі енциклопедії Герцога і Плітта та Вецера і Вельте).

V. Секта Богомилів і єї вплив на розширене апокріфів по Слов'янщині. Розширене апокріфічних оповідань по Слов'янщині тісно зв'язане с повстанем і розвитком секти Богомилів

у Болгарії і з її розширенням по інших краях. Як одна із многих галузів Манїхейства, богомільська єресь повстала в X. віці в Трації під безпосереднім впливом вірменських Павликіян, переселених сюди візантійськими царями Константином Копронїмом 752 і Іваном Цімієхим 970, Евхїтів та Мессалїян, зайшла до Болгарії майже рівночасно з занесенням туди християнства і швидко здобула собі велику популярність не тільки в Болгарії і Греції, але й далі на захід. Головним основателем секти мав бути болгарський піп Єремія, що прозвав себе Богомилом, натякаючи на того Теофіла, що до него адресована книга ап. Луки про діяння апостольські. Сей Богомил жив, коли вірити деяким рукописним Ідексам, за часів болгарського царя Петра (927—968). Вже в кінці X. віку ми стрічаємо сю секту над берегом Адріатицького моря, в кінці XI. і поч. XII. в. в Трації і над Чорним морем, та також у Сербії і Боснії, в XIII. віці в Далмації і Славонії. Рівночасно секта ширила ся далі на захід: через Ломбардію йшла до Італії і далі за Альпи, до Прованса, полудневої Франції, до Парижа і Орлеана, до Бельгії і нідерландських частей Нїмеччини, до Англії і з заходу також до Чехії. Сектанти називали себе звичайно „добрими християнами“ або „добрими людьми“, та противники називали їх у Болгарії Богомвлами, в Боснії Бабунами, часто також Манїхєями, Мессалїянами або Маркіянїтами. В західній Європі їх називали Катарам (від грецького *καθαρὸς* — чистий) або Болгарами (Burgari, Bulgari, Bulgri, по французьки Bougres) і т. н. Отсею сектою, як вірно зазначає Веселовський, „словянські народи у-перве до часів Гуса внесли в загальноєвропейське житє свій духовий вклад, що полишив тривкі сльди“.

Чи просто з Болгарії або Сербії, чи через Афон, що також не лишив ся вільним від впливу сеї секти, богомільство доходило й на Русь. Проф. Веселовський догадує ся, що єретик Димитрій, про котрого появу на Русі згадує літопись під р. 1123, був учителем богомільства. Дехто думає, що новгородські стригольники з XIV. в. також належали до сеї секти. Проф. Веселовський не без правдоподібности зближує проповідників богомільського вчення з тими „каліками перехожими“, що в великоруських билинах і духовних стихах являють ся носителями слова божого і вищої правди. Чи так воно, чи ні, для нас важно те, що велике число апокріфічних і інших оповідань у нас подаєть ся явно як „книги болгарські“, „басні болгарські“, а се в звязку зі звісним фактом, що Богомили для своєї проповіді перекладали або перероблювали в душі свого вчення старші, особливо іностичні апокріфи, показує нам ясно історичну стежку, якою йшли до нас ті твори. Що вони вчасно звісні

були на Русі, се доказує один рукописний Пролог із XII. в., де згадується про „книги болгарські“. А ще при кінці XVI. в. ки. Курбський чи може якийсь инший Українець, перекладаючи твори Івана Дамаскина, писав ось що про тодішніх книжників: „Бо ѿнѣш-ного вѣкоу мнѣше сѧ оучѣти грѣхъ ради нашихъ ко-шій в болгарскѣхъ кѧси аѧко пач[е] в кѧвскѣхъ вѣдни оупражняють сѧ, прочитают ѿ похваляють ѿхъ, нежели [к'] великихъ оучѣтаехъ разоумѣхъ наслаждаются сѧ. Гїѧ, Ісѧ Хѣ Бѣ ншѣхъ, ѡтвори намъ мы-слинныѣ ѡчи ѿ изѧки насѧ ѡ таковыхъхъ“.*) Наша збірка апокріфів, вибраних із рукописів у значній мірі геть пізнійших від XVI. віку, буде ярким доказом на те, що популярність тих творів і пізніше не вменшилася, хоча звичайним порядком усяких культурних пережитків вони, стративши інтерес серед освічених верств, спускалися все нижче і нижче, до кругів сільського малописьменного духовенства, дяків, міщан та селян. А який великий був їх вплив на вірування і весь світогляд нашого народу, про це найліпше свідчить М. Драгоманов пишучи: „Коли взятъ памятники „народной мудрости“ — легенды, пісні, прислівья українскі, та по ним характеризувати народню релігію, то побачимо, що в ній над ґрунтом натуралістично-політеїстичним лежить найбільше кора релігії маніхейсько-богумільської, як і у Болгар, Сербів і Великорусів“ (М. Драгоманов, Чудацькі думки про укр. національну справу. Львів 1892, стор. 278). Значить, хоча історичні свідощтва про богумільську пропаганду на Русі дуже слабкі і сумнівні, то сам факт великої

*) Отіє слова знаходять ся в передмові до перекладу Богословія св. Івана Дамаскина, доконаного ки. Курбським (гл. Порфирьевъ, Історія русской словесности I, 545; Соловьевъ, Історія Россіи VII, 218), та мінї видається троха сумнівним, чи конечно Курбський був їх автором. У моїх руках знаходиться рукописний переклад деяких творів св. Івана Дамаскина; рукопис (власність проф. О. Левіцького в Станіславові) походить з початку XVII. а може ще з XVI. віку; переклад без сумніву значно старший, без слідів білорусщини, які мають знаходити ся в перекладі Курбського, і отіє слова, так як їх вище виписано, знаходять ся на кінці короткого поєслієловія до Дамаскиного твору „О ѣресехъ“. Впрочім Курбський справді остро виступав проти апокріфічних оповідань і жалував ся на їх популярність у литовській Русі, пишучи з відси до одного московського монаха: „Противлю сѧ азесловесникомъ, преобразующимся въ истовые учителя, и пишуть повѣсть со-противъ евангельскимъ словесемъ, и имена своя скрывше, да не обличени будутъ, и подписуютъ ихъ на святыхъ имена, да удобнѣ ихъ писаніе пріймется простыми и неучеными. Али не слышалъ еси, какову бѣду отъ таковыхъхъ въ литовской земли церковь Божіа пріемлетъ? Апостольскія слова превращаются, развращеніе толкуютъ, на святыхъ хулу полагають. И отъ книгъ русскихъ емлючи словеса развращенныя, отъ Еремея попа болгарскаго сложенные и иныхъ таковыхъхъ и на Златоустаго имя подписано и на иныхъ святыхъ, яко щиты себѣ посятъ и изъ за нихъ на законъ Христовъ поруганіи и хулами стрѣляютъ“ (Православный Собесѣдникъ 1863, т. II).

популярности апокріфів, їх називане „болгарськими книгами“, а врешті богомільська закраска релігійних вірувань нашого народу свідчать достаточню про величезний вплив тої секти на нашу країну. (Про Богомилів і їх учене найстарші жерела — се писання Евфимія Зигабена „*Narratio de Bogomilis*“ (ed. Gieseler 1842, Gotha) і вгож Πανοπλία δογματική, в латинським перекладі: *Epiphaniī monachi Zigabeni Orthodoxae fidei dogmatica Panoplia, hucusque Latinis incognita, et nunc primum per Petrum Franciscum Veronensem e Graeco translata*. Lugduni 1556, передруковано і в *Maxima Bibliotheca Veterum patrum*, t. XXI; *Petrus Siculus* Ἱστορία περὶ τῆς κενῆς καὶ ματαίας αἰρέσεως τῶν Μανιχαίων τῶν καὶ Παυλικιανῶν λεγομένων, вид. у перве Радером 1604, потім Гізельром 1846 і Мінем у єго Патрології; „Не достойнаго Козмы прозвитера бесѣда на новоявившую ся ересь богомилю“, надрукована в „Православномъ Собесѣдникѣ“ 1864, т. II, 202 і д. Із новііших праць найважніші: *Wolfius*, *Historia Bogomilorum*. *Virtembergae* 1712; *C. Schmidt*, *Histoire de la secte des Cathares ou Albigeois*. *Paris* 1849; *Fr. Rački*, *Bogomili i Patareni* (*Rad Judoslovanske Akademije znanosti i umjetnosti*, t. VIII); *Gieseler*, *Über den Dualismus der Slaven* (*Theologische Studien und Kritiken*, Heft. 11); загальні історії церкви Гізельра, Неандра і др., енциклопедії Герцога і Плїтта, Ветцера і Вельте; *А. Н. Веселовскій*, *Калики перехожіе и богомилскіе странники* (*Вѣстникъ Европы* 1872, апрѣль); *V. Jagić*, *Historija kuziževnosti naroda hrvatskoga i srbskoga*. *U Zagrebu* 1867, стор. 80—82; *Jireček*, *Geschichte der Bulgaren* 1886, стор. 171—184; *Пыпинъ и Спасовичъ*, *Исторія славянскихъ литературъ*, т. I. 88—96 (німецьке видане); *Голубинскій*, *Исторія церкви болгарской*; *M. Gaster*, *Greeko-Slavonic. Ilchester lectures on greeko-slavonic literature and its relation to the folk-lore of Europe during the Middle-Ages*. *London* 1887., стор. 15—45; *Еп. Порфирій Успенскій*, *Исторія Аѳона*, ч. III. СПб. 1892, стор. 274—280 і 861—917; *Ign. v. Döllinger*, *Beiträge zur Sektengeschichte des Mittelalters*. *Erster Theil. Geschichte der gnostisch-manichäischen Sekten*. *München* 1890, стор. 34—51; *Матвій Соколовъ*, *Матеріали и замѣтки по старинной славянской литературѣ*, Москва 1888).

VI. Апокріфічні твори на Русі і Палестині. Із апокріфічних творів, про які ми документно знаємо, що вони вживалися Богомілами, більшіна відноситься до нового завіту, та були між ними й старозавітні. До них треба причислити оповідане про хрестове дерево і єго долю від часу Адама до Христа, видіне Ісаїї, якеє маніхейське оповідане прозване ще в Гелазиевім декреті „*Contradictio Solomonis*“, в котрому Веселовський вбачає прототип пізнішого опо-

відання про Соломона і Китовраса, оснований на буддійських переказах з примішкою манїхейських дуалістичних вірувань. Та в усякім разі трудно думати, щоби всі звісні у нас апокріфи і апокріфічні оповідання прийшли до нас власне за посередництвом Богомилів. Певна річ, чимала часть тої літератури йшла до нас і безпосередно з Греції (висше духовенство в домонгольській Русі було переважно грецьке) чи то способом літературної передачі самих пам'ятників, що їх перекладувано на Русі з грецької мови, чи то устно. Голубинський і Терновський справедливо звертають увагу на багатство апокріфічних подробиць в писаннях наших старих паломників, особливо Данила Мниха; а що таких паломників у нас тоді було чимало, то й не диво, що оповідання принесені ними зі Сходу, всякали в народ. Певна річ, що й зносили Русі з Афоном причинювали ся не мало до популяризования апокріфічних оповідань безпосередно з Греції. Тай дороги літературної передачі з давен давна були різнородні. Окрім творів занесених до нас богомільськими проповідниками чи болгарськими емігрантами багато апокріфів приходило до нас в невинній формі вставок у старі візантійські літописі. Ми знаємо, що вже в XII. віці у нас були звісні в старословянських перекладах літописі Георгія Амартола та Івана Малали. Літописці ті, починаючи своє оповідання від початку світа, вплітали в него багато апокріфічних подробиць, а то й цілих апокріфічних творів. І так у Малали знаходять ся апокріфічні оповідання про Авраама, Мельхіседека і Заповіти 12-ти патріархів, у Амартола крім множества поменших оповідань знаходять ся доволі обширні повісті про діспуту Авраама з єгипетськими мудрецами, про похороненє Адама в Єрусалимі, про Мельхіседека, про смерть Мойсея, про Соломона і юзьську царю і т. д. Ба навіть у книгах призначених для церковного вжитку, в Прологах і Четях-Минєях уже від XII-віку ми знаходимо апокріфічні оповідання, між иньшим „Видѣніє Ісаїя“, „Лѣствицю Іакова“, „Паралипоменонъ пророка Іеремїя“, „Слово Меѡдія Патарскаго“, „Завѣты 12-ти патріарховъ“ і т. і. (Про се гляди Терновській, Изученіє византійской исторїи, т. II, passim; Голубинській, Исторія русской церкви, т. I, 757 ід.; Сумцовъ, Очерки исторїи Южно-русскихъ апокрифическихъ сказанїи и пѣсенъ, Кїевъ 1888, стор. 1—10).

Особливо важне місце в рядї книг того рода займав Палея, що у староруських письменників тішила ся дуже великою пошаною і в многих Індєсах знаходить ся в числї книг не тільки дозволених до читаня, але по просту канонїчних. Під назвою Палеї звісні були в старій Русі два твори, що не мають іє собою нічого

спільного: т. зв. Палея Толковая або Палея съ толкомъ і Палея Историческая, що в рукописах має звичайно титул „Книга бытія неба и земли“. Якийсь час, при малій знайомості з текстом тих пам'яток, думали, що Палея Исторична є скороченням Палеї Толкової. Близше познайомлене з текстами показало, що ця думка хибна. І коли нині походження Историчної Палеї можна вважати в повній ясності, то Палея Толковая ще й досі є твором загадковим. Що до Палеї Историчної, котрої текст видав Попов (Андрей Поповъ, Книга бытія небеси и земли (Палея Историческая) съ приложеніємъ сокращенной Палеи русской редакціи. Москва 1881) ми можемо вважати доказаним, що вона — твір візантійський і не пізніший XII. віку була перекладена на мову старослов'янську в Болгарії. На Русі, особливо північній, вона розповсюдилась аж у XV. віці — давніших списків її не маємо, так само як не маємо списків південно-руських. В північній Русі, правдоподібно в Новгороді, зроблене було в XV. або XVI. віці скорочення сего твору, що іноді в рукописах називає ся Палейныя Очи. Що Исторична Палея — твір первісно греко-візантійський, се не підлягає сумнівові, бо між рукописами надворної бібліотеки у Відні віднайдено її грецький оригінал; виписками з него користувався при своїм виданні Попов, а повний текст його, що має титул *Ἱστορία παλαιῶν περιέχων ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ*, надрукував пок. А. Василев у своїй збірці пам'яток візантійської літератури (A. Vassiliev, *Anecdota graeco-byzantina, pars prior. Mosquae 1893, стор. 188—292*).

Зовсім инше діло — Палея Толковая. Про походження сего твору йде досі суперечка в науці. Бо коли давніші вчені вважали її перекладом із якогось грецького оригіналу, то пок. Тихонравов мабуть уперше вказав на те, що не тільки грецького оригіналу сего твору досі не віднайдено, але навіть у старій югослов'янській літературі не маємо ніяких його слідів. Усі досі звісні списки сєї книги (з XIV—XVI. віків) — руські, а перед кількома роками знайдено на Афоні записку з XIV. в. в котрій сказано, що автор її довго шукав за списком Палеї і тільки по довгих зусиллях одержав його з Русі. Опираючись на тому, а також на змісті Палеї Тихонравов висказав думку, що твір сей зложений був первісно на Русі. Сам зміст Палеї сильно промовляє за тою догадкою. Палея — се біблійна історія старого завіта від сотворення світа до смерті Соломона, оповіdana по часті після книг Биття, Ісхода, Числ, Второзаконія, Руф, Ісуса Навина, Суддів, Самуїла і Царств, а по часті своїм з значними вкороченнями та ще значнішими вставками. Вставки ті двоякого рода: оповідаючі та навчаючі — і полемічно-екзететичні.

Полеміка Палеї вся систематично звернена проти Жидів, і власне ця антижидівська тенденція Палеї в очах Тіхонравова була найсильнішим доказом на те, що Палея зложена була на Руси-Україні. Ми знаємо, яке важке місце займали жидівські впливи в старій Руси. Хазарське царство в Криму мало пануючу династію і старшину жидівського віроісповідання; жидівські місіонери ходили по Руси; вони грають важну роль в оповіданню літописця про хрещене Руси, а віднайдені недавно жидівські реляції про сю подію не дозволяють нам віднести наше літописне оповідане в обсяг легенд. І пізнійше впливи жидівські не ослабли, як се бачимо з повстання єресі „жидовствующих“. Значить, був у старій Руси дуже живий інтерес — поборювати жидівство, живійший, ніж нпр. у Візантії або в Болгарії. Певна річ, плян — провести в однім творі полемічну противжидівську тенденцію через усю старозавітну історію, побити Жидів свідощтвами їх власних святих книг, був смілий на маловченого Русина. Та чому би автором сего пляну не мав бути якийсь Грек, що навчився писати по церковному? Другу, для нас далеко важнішу половину Палеї займають оповідання, взяті по частині з Біблії, по частині з писань жидівських, а також цілі апокріфічні твори вставлені в текст чи то без ніякої зміни, чи в скорочених редакціях, чи в кінці розширені спеціальними полемічними вставками. І так тільки в Палеях стрічає ся тзв. коротша редакція апокріфа „Завѣты 12-ти патріарховъ“. Крім апокріфічних оповідань вставлено в текст Палеї обширні уступи із Шестоднева Івана Екзарха, твір Епіфанія Кипрського „Про 12 каменів на нагруднику архиєреєвім“, деякі частини старохристиянського Фізіолога, велику часть оповідання св. Єфрема Сирина про Йосифа Прекрасного і т. д. В екзегетичній частині автор користувався старшими Отцями церкви, проводячи систематично думку про претифігурацію нового завіта в старім; особливо багато черпав він тут із Вопросоудвітів Феодорита Кирського. Рамки для такого твору як Палея були з давна готові в Візантії. До найстарших старозавітних апокріфів належить тзв. Мале Битие, т. є. оповідане про сотворенє світа аж до часу Мойсєєвого законодавства на Синайській горі; і тут в рамку біблійного оповідання вставлено багато апокріфів і цілий твір є немов коментарієм до кн. Бития. Твір сей дуже часто цитують старші писателі церковні, хоча тепер грецький текст єго затрачений і тільки недавно віднайдено сей твір у етіопським перекладі в Абіссинії. Значить, можна сумнівати ся, чи автор Палеї знав що небудь про сей апокріф. Та за те далеко ближше єго були візантійські літописці і хронографи, де так само оповідало ся історію старого за-

XVIII

віта з апокріфічними вставками. А що до самої методи писання чи компілювання дуже важним взірцем і zarazом жерелом для автора Палей був болгарський Шестоднев, що приписуєть ся Іванови Екзархови. В остатніх роках підійшов дехто з учеників Тіхонравова (головно Михайлов) до дослідів над Палеею ще з иньшого боку. Коли Палея, так як вона є, була перекладена з грецького, то певно перекладач робив своє діло за порядком, не завдаючи собі праці компілювати цілу книгу на ново з готових уже перекладів старословянських, а в такім разі його текст ріжнив ся б від иньших старословянських текстів тих самих творів. Правда, що до таких апокріфів, як Заповіти 12-ти патріархів, Откровение Авраама, Житие Мойсея і т. п. можна би сказати, що в полемічно-екзегетичний твір вони були вставлені пізнійше, вже на словянським, навіть на руським ґрунті, значить, тотожність тексту їх палейних редакцій з самостійними ще не доказує, що Палея зладжена була самостійно на Руси. Тим то д. Михайлов узяв ся порівняти такі уступи Палей, що конечно мусіли належати до її первісної основи, а власне уступи виняті з книг біблійних. Здобутки дослідів д. Михайлова ще не опубліковані і ми не беремо ся їх наперед угадувати.

Не менше важне питанє: Коли зложена була Палея? Прихильники думки про грецьке походженє сего твору посували її початок до IX. або й VIII. віку; розумієть ся, коли прийняти, що вона була зложена на Руси, то прийдесть ся посунути її початок геть у низ, до XI. або XII. віку. Варто замітити, що обік Жидів полеміка Палей звернена також подекуди проти Магометан, та чинить се завсїгди користуючи ся полемічними працями старших грецьких писателів, а не знає нічого про Татар на Руси (се зазначив Срезневський, прихильник думки про грецьке походженє Толкової Палей, гл. Извѣстія Академіи Наукъ, т. X, стор. 191). Найстарший рукопис Палей, список Олександрівської Лаври, походить з кінця XIV. в. — решта списків, а звісно їх доси мало що не 20, походить із XV. і XVI. віків; пізнійше Палей вже, здаєть ся, не переписувано. Та одно треба ще завважити: в найстаршій списку старословянського перекладу дїтописі Малали из „Изложеніе о лѣтѣхъ міроу“ знаходять ся вставки, яких нема в грецькій оригіналі сего твору, виняті власне з Палей, що таким робом мусіла вже тоді (в XII. віці) бути готовою; чи була звісна переводчикови Малали, пресвитерови Григорию, як думає Пипин (Історія слов. дїт. I, 78, нім. перекл.), про се треба сумнівати ся. Чи знав Палею безпосередно автор нашої „Повѣсти временныхъ лѣтъ“, чи може тільки посередно з тих уривків, які є в дїтописі Малали, про се питанє доси спір не рішений. Треба завва-

жити, що перший товчок до наукового дослідку над Палеею вийшов власне від істориків, що займалися критичним розбором нашої першої літописі. Ще 1846 р. кн. Оболенський показував на Палеею як на одно з можливих жерел нашої літописі. Та його думка, повторена 1851 р. в передмові до видання Літописця Переяславля Суздальського, і думки Ундольського що до Палей (гл. его Библиографическія разысканія) висіли в повітрі, бо оба ті вчені не були обзнайомлені докладно зі змістом Палей і вважали її за рід хронографа. Тільки 1856 р. на се питанє звернув докладнійшу увагу проф. Сухомлінов, присвятивши цілий розділ своєї праці „О древней русской літописи какъ памятникъ литературномъ“ (стор. 54—64) розборowi питання про залежність нашої літописі від Палей. Користуючи ся пергаментовим списком Палей із 1406 р., що належить до Троїцько-Сергієвої Лаври, він виказав, що наша літопись у трьох місцях має уступи виписані більш або менше дословно з Палей, а власне 1) дещо в відзиві грецького місіонера про віру Болгар (у Палей в аналогічнім місці говорить ся про віру Магометан), 2) довгу проповідь тогож місіонера, де він викладає біблійну історію, 3) оповіданє про будову стовпа вавилонського в початку літописі (ті місця приведені паралельно в книзі Успенського „Толковая Палей, Казань 1876, стор. 118—127). Та не всі ті місця мають однакову доказну силу. Бо коли відзив місіонера про віру Болгар тільки с трудом можна натягнути до Палей і приходиться підшукувати йому паралелі по різних її місцях, а уступ про стовп вавилонський і в Палей і в літописі майже дословно взятий із Косми Индикоплова, то найбільший уступ, схожий у літописі і в Палей — проповідь місіонера-філософа перед Володимиром, зовсім не в силі потвердити сего доказу. Опираючи ся на стародавню мову сеї проповіді Срезневський бачить в ній одну з найстарших памяток нашого письменства, що походить ще з X. віку і була первісно зложена по грецьки (Извѣстія Академіи Наукъ, т. X, стор. 9). Те, що в ній є схоже с Палеею, се виривки із апокрифічних оповідань про упадок Сатанаїла, про смерть Авеля, про зіснутє людей перед потоном, про Авраама і Мойсея. Розуміє ся само собою, що коли ті самі оповіданя знаходять ся і в Палей, то вони мусять мати подібні уступи. Та сю подібність можна вияснити спільністю жерела, тим більше, що про дословну схожість, котра би примушувала нас думати, що у автора літописі чи то автора проповіді філософа був той самий слов'янський текст, який є в Палей, нема й мови. Таким робом докази Сухомлінова не остоюють ся супроти докладнішого аналізу і новішій істориків (Ягіч) вважають знайомість нашого літописця з Палеею більше ніж сумнівною.

Коли припустити, що Палея поветала на Русь, то що найбільше можна віднести її до першого розцвіту нашого письменства в XII або XIII віці. В ту пору складались у нас такі замітні і обширні пам'ятники, як Літопись, Патерик, руська редакція Хронографа, — значить, говорять прихильники теорії Тіхомирова, чому б не могла повестати й Палея? На Русь вона була потрібна раз тому, що давала добрий огляд змісту важливіших біблійних книг, котрих повного перекладу у нас не було до XV. в., а по друге тому, що в додатку давала толковання на всі важливіші уступи тих книг, полемізувала з Жидами, а вставленими в текст апокріфами відповідала й на такі питання побожної цікавості, на які зовсім не відповідала Біблія. Прихильники теорії про візантійське походження Толкової Палей (Срезневський) бачуть важний на се доказ в самій назві сего твору, що лишилась грецька, і в деяких грецьких словах, що знаходяться в тексті. Та треба тямити, що Хронограф, Патерик, Ізмараїд мають також грецькі назви, хоча були зложені на Русь, а збірка Кааф має навіть жидівську назву, хоча також зложена була на Русь. Грецькі слова такі як аеръ, газофулакія, лазоуръ, мантия, паниканьдѣло, скима знаходяться і в Іпатській літописі. Натомість за словянським походженням Палей промовляє те, що до основних її жерел належить Шестодневъ Івана Екзарха болгарського; твір сей, як звісно, тільки в части є компіляцією з грецьких писателів, а подекуди має уступи, яких нема у Греків — і власне ті уступи є також і в Палей. Уступи ті є і в найстарших списках сего пам'ятника, так що прихильники візантійської теорії мусіли для вияснення сего факту скомпонувати нову теорію: що та части Палей, де автор її черпав із Шестоднева болгарського, первісно мусіла бути коротшою і тільки на словянським ґрунті була перероблена і доповнена вставками з болгарського Шестоднева (Успенскій, *op. cit.* 127—128). Жаль тільки, що сея теорія основана на голім здогаді і є власне *petitio principii*, а не фактом.

Посереднє становище між прихильниками погляду про переклад Палей з грецької мови, а погляду про її зложенє на Русь заняв московський учений архімандрит Леонід у своїй монументальній праці „Систематическое описаніе Славяноросійскихъ рукописей собранія графа А. С. Уварова“, Москва 1894, т. III, стор. 8—9 і 361—362. Подаємо тут его виводи его власними словами в перекладі на нашу мову. „Грецького оригіналу Толкової Палей в повнім її складі доси ще не вказано. А що окрім деяких почастних візантійських жерел відкрито й деякі словянські, а власне Златоустрий болгарського царя Симеона і Шестодневъ Івана Екзарха болгар-

ського, що, як звісно, оба відносять ся до X. віку, і що з числа книг старого Завіта, які знаходять ся в Толковій Палей, остаточною являєть ся перша книга Царств, а книги Царств (усї чотири) також були перекладені на словянську мову в Болгарії в X. віці Григорієм пресвітером мнихом (про се гляди запис у Збірнику, де міститься переклад Григорієв хроніки Малали; Збірник той був у XV. віці переписаний із рукопису XIII. віку, власне з 1261 р. і знаходить ся в московськїм архіві міністерства справ вишніх), то приходить ся міркувати, що Толковая Палея була перекладена, або радше сказати, скомпонована також у Болгарії в тім таки X. віці. Списав її (скомпонував, чи зложив) правдоподібно той сам висше згаданий пресвітер мних Григорій, що переклав дві візантійські хроніки: Амартола і Малали і надто зладив перший словянський Хронограф, користуючи ся при тім хронікою Малали і творами Йосифа Флавія. Ся догадка тим більше правдоподібна, що в згаданій збірці в переклад хроніки Малали повставляювано ті самі біблійні книги, які є в Толковій Палей, а також і ті самі старозавітні апокріфи, як ось нпр. Слово про Мелхиседека і Заповіти 12-ти патріархів. А з того, що в Палей розбираєть ся стихира на св. Пятидесятницю, яка звичайно мав напис „Твореніє царя Льва премудраго“, що вмер у 911 році, просто виходить, що Палея мусїла бути зложена в першій четвертинї X. віку, до 927 року (рік смерті царя Симеона).

„Сей висновок — пише далї архим. Леонїд — не суперечить здогадові висказаному д. Успенським в єго праці про Палею Толкову (Казань 1876), що прототипом або головним жерелом Толкової Палеї міг бути не дохований до наших часів твір св. Кирила Філософа „Преніє съ Іудеями“, написаний ним по грецьки і перекладений на словянську мову єго братом св. Мефодієм. Сей твір ділив ся на 8 Слів, а Толковая Палея, як ми зазначили висше, в своїй найстаршій редакції ділила ся також на 8 відділів відповідно до числа вісьмох старозавітних книг, що входили в її склад, при чім книгу Руф злучувано в одно с книгою Суддїв.

„Завважимо ще, що вичислюючи грецькі жерела Толкової Палеї дослїдники не звернули доси уваги на одно з найважнїйших: є се твір звїсний під назвою „Бесѣды св. Кесарія“, перекладений на словянську мову в X. віці; пізнійші руські книжники дали сему творови назву „Вопросы Сильвестра и отвѣты Антонія“ (Арх. Леонидъ, ор. сіт. III, 8—9). А в додатку до сего тому вчений архимандрит подає близшу відомість про Хронограф зладжений Григорієм і про самого Григорія, що вмер єпископом у Охриді

около 1012 року. Їго перекладом Амартола користувався наш перший літописець, а той список, що був у руках нашого літописця (з кінця XIII в.) знаходить ся доси в бібліотеці Московської Духовної Академії.

Хоч і як багато має за собою ся здогадка, та все таки до повної доказності їй дуже далеко. Треба би поперед усього порівняти текст Палей з текстами тих Григорієвих перекладів, тай тоді ще не буде виключена думка, що Палея таки повстала на Руси, при чім складач її міг користувати ся готовими вже перекладами і компіляціями Григорія мниха.

Що торкається до жерел Палей, то Успенським і Ждановим показано в ній виривки із творів Северіяна Гавальського, Козми Индикоплова, Івана Дамаскина, Епіфанія Кипрського, Івана Екзарха болгарського, Івана Златоуста, Василя Великого, Іншолїта, Феодорита Кирського, а також Четї Минсеї, Єфрема Сирина і візантійських хронїк. Сумнівна є запозика від Златооструя (Ждановъ, Палея 249).

Та се не все. Палея від самого її появилення аж до найпізнійших списків раз у раз мінjala свій зміст. Майже нема двох списків сего пам'ятника зовсім однакових, хоча у всіх основний характер однаковий. Одні уступи пропущено, другі додавано. Майже всі суцільні апокріфічні оповідання вставлені були в текст Палей на слов'янським, правдоподібно на руським ґрунті — се признають навіть прихильники візантійської теорії (гл. Ждановъ, Палея, Университетскія Извѣстія, Київ, 1881, сентябрь, стор. 253), а деякі з тих оповідань, нпр. про Соломона і Китовраса, взяті може навіть не з грецьких, а безпосередно з жидівсько-тальмудичних жерел, на що вказує слово шамір, котрого руський перекладач не міг узяти з грецького (гл. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, 212).

Не вдаючи ся далше в розбір сего питання ми завважимо, що спеціально як скарбниця різнородних апокріфічних оповідань Палея мала величезне значіння для переховання і популяризації тих старих літературних пам'яток. Тільки просліджене всіх звісних списків Палей зможе дати нам виображене про повний об'єм апокріфічних оповідань, що війшли в її склад. Перешукане одного або двох списків може довести до хибних думок. Бо коли нпр. доси по публікаціях Пшпіна, Тіхонравова та Порфірева, по спеціальних працях Успенського та Жданова сей остатній вичислив усього тільки 17 цілих апокріфів або маленьких апокріфічних оповідань поміщених у Палей, то у нас із одної Крехівської Палей надруковано їх 40

(або числячи так як Жданов усі Соломонівські оповідання за одно — 34), значить, що найменше в двоє більше, тай то ми певні, що не одна апокріфічна подробиця в тій великій книзі уйшла ще нашої уваги. (Про Палею крім творів цитованих вище гл. Горскій и Невоструевъ, Описание славянскихъ рукописей московской Синодальной библиотеки, отд. II, ч. 3, 1862; Тихонравовъ, статья по поводу видання Ципіана „Ложныя и отреченныя книги“, Русскій Вѣстникъ 1862 г. январь; Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ, Казань 1872; вѣж Історія русской литературы т. I; В. Успенскій, Толковая Палея. Казань 1876; А. Н. Поповъ, Книга бытія небеси и земли, передмова, і вѣж Обзоръ хронографовъ русской редакціи, 1866—1869; Порфирьевъ, Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библиотеки; Ждановъ, Палея, в київських Университетскихъ извѣстіяхъ 1881 р. за сентябр і октябр; Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ; П. В. Владиміровъ, Критико-библіографическія замѣтки объ изданіяхъ и изслѣдованіяхъ по русской словесности за 1892 годъ. Кієвъ 1893; Палея Толковая по Коломенскому списку 1406 г. изд. учениковъ Тихонравова, передмова).

VII. Словянсько-руські Індокси книг заборонених. Певна річ, що правовірне духовенство в полудневій Словянщині, а особливо на Русі, виховане в грецькій церковній традиції; не могло рівнодушно глядіти на привил апокріфічної літератури на сей ґрунт. Воно мусіло тодіж остерігати вірних перед читанєм тих творів: вони розбуджували фантазію, розпалювали чуть, та рівночасно підготовлювали ґрунт для єретицької проповіді. От тим то не диво, що тодіж появляють ся в словянських списках і грецькі Індокси, а на словянськім ґрунті, в розпалі боротьби з богомільською сектою, вони значно збагачують ся, бо словянські єрархи втягають до Індексу статі чи то написані, чи тільки перекладені або перероблені Богомілами, особливо їх учителем, попом Бремією. Вже ся одна обставина, що у всіх звісних нам руських списках книг фальшивих є згадка про того Бремію, каже догадувати ся, що Індекс словянський в головних нарисах зложений був у Болгарії і тільки відси пішов на Русь. Правда, Срезневський доказуючи, що Пандекти Нікона Черногорця були з грецького перекладені не в Болгарії, а на Русі, твердить при тім, що й Індекс руський перекладений на Русі просто з грецького, за чим промовляє і та обставина, що у полудневих Словян, у Сербів і Болгар, доси не віднайдено ані одного списка Індекса,

а на Русь їх знаходить ся багато. Та на се вірно відповідає Ягіч, що хоча тепер і нема югословянських списків Індкса (проф. Ягіч опублікував один сербський текст Індкса по двом спискам, що один із них походить з XV. а другий з XVI. в., та текст сей, як показує пр. Ягіч, в перекладом руського тексту сеї статі), та се ще не рація думати, що їх ніколи й не було; могли бути та позатрачувати ся, а може тільки доси ще не віднайдені. Нема причини твердити, що Ніконова стаття про правдиві і фальшиві книги не була звісна у південних Словян в XII. і XIII. в. в словянським перекладі. І пізніші руські редакції Індкса вказують сліди південно-словянського походження, особливо виданий Пипіном текст Погодинського Номоканона XIV в. „Заходить питання, які статі в тім болгарським Індксі в перекладом із грецької мови, а які походження словянського? Грецьких текстів Індкса пізніших від часів Фотія нема опублікованих. Зі звісних доси словянських Індксів бачимо, що навіть такі речі, які би по заголовках можна вважати оригінальними творами словянськими, в переклади з грецького, як ось майже все те, що приписуєть ся Гремій попови болгарському. А в таким разі легко може й сам Індкс бути перекладом з грецького. Маємо доси так много доказів цілковитої неоригінальності староболгарського письменства, що швидше можна нам дарувати й найбільший песімізм, ніж оптимізм“. Так думає проф. Ягіч у своїй низше названій статі про Індкси книг правдивих і фальшивих у Словян.

Може бути, що до болгарського, поки що зовсім гіпотетичного а доси нам незвісного Індкса ті думки в повні підходять, та треба сказати, що в руських Індксах ми бачимо велику різnorodність не тільки в упорядкованню титулів, але також в їх складі і в числі наведених творів. Надруковані у нас обік себе два укр.-руські Індкси, що різнять ся певно протягом 50–80 літ часу, не більше, показують найкраще примір таких різниць. Правда, загальна схема всюди однакова, та про те ми мусимо думати, що під руками поодиноких переписувачів на Русі Індкси ті чи то вкорочували ся, чи розширювали ся, не маючи ніякої сили закона. Та на основі якого матеріялу руські редактори могли вкорочувати, а особливо розширювати зміст Індкса? Аджеж певно тут годі було додавати щось з фантазії, а з другого боку майже не підлягає ніякому сумнівови факт, що далеко не всі апокріфічні твори списані в старих і новіших Індксах, звісні були на Русі і загалом в церковно-словянських перекладах. Значить, мусимо прийняти, що головна основа новіших наших Індксів і пізніше пліла з Греції, де також Індкс мусів с часом поповнювати ся супроти того, який ми

бачили нпр. у Стихометрії Никифоровій. Та з другого боку являється можливість і висказана була деякими вченими, нпр. пок. Драгомановим, думка, що й на слов'янськiм ґрунті, особливо на Русі, повставали с часом нові апокріфічні оповідання, що також попадали в Індекс. Думка ся дуже правдоподібна, хоча ніколи не треба забувати, що деякі слов'янські апокріфи дуже легко можна вважати оригінальними творами тільки для того, що їх грецькі оригінали ще поки що не віднайдені або й на завісїдги пропали.

Найстарший Індекс писань церквою заборонених стрічаємо у нас зараз на зарані нашого писемства, бо вже в тзв. Св'ятославовім Сборнику 1073 р. Між статями того Сборника одна має напис „**Ⲙⲁⲓⲗⲁⲕⲥⲕⲩⲭⲭⲟⲩ ⲟⲩⲥⲧⲁⲩⲕⲁ**“ (к. 204), а в ній знаходить ся загальне упiмненє: „**ⲕⲥⲧⲕⲭⲭⲟⲩ ⲟⲩⲥⲟ ⲥⲧⲁⲓⲗⲁⲕⲥⲕⲩⲭⲭⲟⲩ ⲛⲁ ⲕⲁⲗⲁⲕⲥⲕⲩⲭⲭⲟⲩ [книгъ] ⲕⲣⲁⲓⲕⲁⲕⲁ ⲟⲩⲕⲁⲗⲁⲓ ⲥⲁ**“. А на к. 253—254 тогож Сборника знаходить ся статя „**Ⲗⲟⲑⲟⲥⲗⲟⲩⲩⲁ Ⲙⲟⲥⲗⲟⲩⲥⲕⲁ**“, що становить, по думцї Пипіна, „правдоподібно найстарший із усіх Ідексів, які були в староруському писемстві“ (А. Н. Пыпинъ, Для объясненія і т. д. ст. 10). Є се впрочім дословний переклад грецької статі, яку по рукопису Х. в. надрукував Монфокон (Bibliotheca Coisliniana 193—194) пз. *Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ θεολόγου ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῷ*. „**Нъ да оубо не штюжими прѣлиштажъ сѧ къ книгамъ — пишеть ся у ветупі сеї статі в Сборнику — многыи ко бывѣжъ неистовыи исказъ, приими и сии мѧи избѣравъи лекочислѣникъ**“. За сим перечислено книги кановічні, а із апокріфів вичислено 13 старозавітних („**И ѡ ѡлѡкоже сѣкровѣнъхъ: Ѧ. Ядѡмъ, Ѣ. Юнохъ, Ѧ. Амѣхъ [в ркп. Мѡлѣхъ], Ѧ. Патрѣарси, Ѣ. Молѣтка Исѣифока, Ѥ. Ёдѡдѡ, Ѥ. Закѣтъ Мооусниъ, Ѧ. Бѣсѣходъ Мооусниъ, Ѧ. Чѡлѡси Бѡлѡмѡни, Ѧ. Пѡлино шѡвлѣниѣ, Ѧ. Пѡлино кѡдѣниѣ, Ѧ. Гофонѡнино шѡвлѣниѣ, Ѧ. Захѡркино шѡвлѣниѣ**) і 11 новозавітних. А що Св'ятославів Сборник 1073 р. в тільки копією Сборника болгарського царя Бориса (царював 956—987), то очевидна річ, що й сей Індекс із грецької мови перекладений був не де, як у Болгарії.

Другий що до часу Ідекса, що звісний був на Русі в XII. або в початку XIII. в., се той, що в в Тактиконі Нікона Черногорця. Він має вже 15 старозавітних апокріфів, а власне окрім названих у Сборнику: **Ясѣнедъ і Ёздры ѡкровѣнѣ**; надто твір названий у Сборнику „**Патрѣарси**“ тут називається „**Закѣтъ патриарстѣки**“; те що там **Ёдѡдѡ**, тут „**Ёдѡдѡдъ и Моѡдѡдъ**“; те що там „**Бѣсѣходъ Мооусниъ**“, тут „**Бѣзнесеѣне Моѡскеѡ**“; те що там „**Захѡркино шѡвлѣниѣ**“, тут „**Захѡркино ѡкровѣнѣ**“ (Пыпинъ, op. cit. 22—24).

У перше в XIV. віці появляють ся у нас у тзв. Погодинським Номоканоні згадане вже (неавтентичне!) 60-те правило Лаодикійського собора з неусумнівно словянськими, властиво болгарськими додатками, з острою полемікою проти болгарського попа Єремії. Сей Індекс, що послужив основою всім пізнійшим руським Ідексам, показує вправді менше число старозавітних апокріфів, ніж ми бачили в попередніх, та тут знаходимо пропущені деякі твори з давніших Ідексів, а вичислені нові. Загалом апокріфічних оповідань старозавітних тут вичислено 12, та в тім числі є незвісні давнішим Ідексам: „Іксни Давидови“, „Паралипомена Ієремїкина в пѣсньи, что шрла слани къ Бакисенъ съ грамотою къ Ієремїки“, „Дванадесѣтъ Іакованча гл҃емаа Лѣствица“, „О древѣхъ крестикѣхъ извѣщенїе сѣмѣ Трїца“ і вкінці „О Соломоні цри и о Китоврасѣ класни и кшоуачѣ“. Натомість пропущено тут звісну Грекам та незвісну в словянським перекладі книгу Елдад і Модад, пропущено Асенеф, оба апокріфи про Мойсея, Видїне Ісаїї і апокаліпсис Ездри. Пинін не сумніває ся про югословянське походженє сеї інтерпольованої редакції 60-го правила Лаодикійського собора (ор. cit. 25). І справді, вже через те, що в ній таке значне місце займає полеміка проти попа Єремії, ми мусимо припустити, що отся редакция Ідекса поветала в Болгарії. Інша річ, чи той єї текст, який маємо в Погодинським Номоканоні, передає вірно болгарську редакцію. Міні здасть ся, що тут дві обставини насувають деякий сумнів: пропущенє повісти про Асенеф, звісної у полудневих Словян (сербський текст єї из. „Житїе и испокѣданїе Асенефѣ дш҃тере Пенгѣфрїни и како пїєть иє Іосифѣ прѣкрасни къ жноу сѣкѣ“ надрукував Ст. Новакович по рукопису XV в. в Starine т. IX, стор. 27—47) і вставленє і то аж при кінці списка новозавітних апокріфів повісти про Соломона і Китовраса. Повість ся появила ся на Руси в XIV. віці (одинокий список Палей з XIV. в. ще не має єї) із якогось мабуть не грецького жерела; ми не маємо ніякого сльїду єї істнованя у Болгар, так що правдоподібно титул єї вставлений був у Індекс таки на Руси.

Пізнійші Ідекси апокріфів на Руси являють ся головнo комбінацією тих двох найстарших типів Ідекса, які представляє з одного боку Сборник 1073 і Тактикон, а з другого боку слов. редакция правила Лаодикійського собору. Та обік комбінації пізнійші Ідекси завсїгди вносять якісь нові титули. І так Індекс надрукований Калайдовичем в додатку до єго праці „Іоаннъ Ексархъ Болгарскій“ Москва 1824, стор 208—212, по списку з XVII. в. має 14 титулів апокріфів старозавітних, хоча сльїдом за правилом Ла-

одик. собору пропускає Асенеф, Елдада і Модада, Восход Моисеев і апокаліпсис Ездри, та з тогож правила пропускає Ламеха і Піснї Давидові. За те знаходимо тут у перве втягнені „Адамль завѣтъ“ і „Лобъ Адамль, что седмь царей подъ нимъ сѣдѣли“. Те, що в усїх дотеперїшнїх Індексах називало ся „Молитва Іосифова“, тут називає сь „Сифова молитва“.

У виданїй 1644 р. в Москві (друге виданє вийшло 1786 р.) збірці статей названій „Кириллова книга“ сей руський Індекс у перве появил ся в друку, хіба може деякі єго редакції були друковані в недоступних міні Номоканонах друкованих у Київі в рр. 1620, 1624, 1629 та в Москві 1639. Усїх старозавітних апокріфів, які найменовано в тих і пізнійших руських Індексах, вчислює Тїхонравов 26 (Памятники I, стор. I—III). Користуючи ся єго списком і увагами ми переберемо їх за порядком.

1) Адам, є у всїх Індексах грецьких, в Декретї Гелазия і у всїх Індексах руських.

2) Адамль завѣтъ, у Греків незвісний, у перве названий у Індексі Калайдовича, є у нас в Індексі Яремецького-Білахевича, та нема в Індексі Теодора з Дубівця, заховав ся тільки в сирійській мові, перекладений і виданий у Міня (Migne, Dictionnaire des Apostrophes I, 289 - 388).

3) Лобъ Адамль, что 30 службъ вѣ немъ и седмь царей подъ нимъ сидѣло, у Греків незвісний, у нас у перве названий у Індексі Калайдовича. Тїхонравов подає повисший титул із якогось незвісного нам Індекса Кипріяна і Зосими; такий же титул має й Яремецький Білахевич, а Т. з Дубівця троха відмінний „Аск Ядмск, аж кь нем цркви сѣм“. Текст сего апокріфа доси не віднайдений, бо ті оповіданя, які є в нас про лоб Адамів, не підходять до сего титулу.

4—5) О древѣ крестномъ. Тїхонравов розріжнює два твори: один, що до него в Індексі Лаодик. собору додано „пзвѣщеніє св. Троиця“ і другий, при котрому Індекс Новгородський додає „Еремїи пресвитера“. Твір приписаний Еремїї болгарському видав недавно Соколов (Матерьялы и замѣтки); в такім разї лишаєсь нам ще одно оповіданє про хрестове дерево, власне те, з якого ми подали виривки і яке приписуєть ся Григорію Богослову. Та титул „пзвѣщеніє св. Троиця“ до сего твору таки не підходить. Треба додати, що кождий поодинокий Індекс знає тільки один апокріф про хрестове дерево, гл. наші оба на стор. 5.

6—7) Енох. Тїхонравов знов розріжнює два твори: один, що знаходить ся у всїх найдавійших Індексах, а другий, що в деяких

пізнійших руських Індекссах має титул „О Еносеѣ, что былъ на пятомъ небеси и исписалъ 300 книгъ“. Правдоподібно під апокріфом „Енох“ треба розуміти знаменитий давній твір, тзв. „Книгу Еноха“, а під статтею названою в пізних руських Індекссах — один уступ із тої книги, що заховав ся в багатьох руських збірках і часто переписував ся, тзв. „Отъ книгъ Еноха праведнаго“ (гл. про се А. Н. Поповъ, Библиографическіе матерьялы I, 81—82).

8) Ламех, є у всіх грецьких Індекссах, та текст сего апокріфа ні у Греків ні у нас незвісний; ті оповідаєня про Ламеха, які є у нас і по других збірках, здаєть ся, не мають є тим затраченим твором нічого спільного.

9—10) 12 Іаковичъ глаголемая Лѣствица. Сей титул знаходимо тільки в пізних руських Індекссах. Тіхонравов бачить тут два окремі твори і додає: „Въ составъ книги „Іаковичи“ входили „Откровеніе Авраама“ и „Лѣствица“, потому указаніе индексомъ я раздѣляю на двѣ части“. Та вся ота замітка Тіхонравова ні на чім не оперта. Апокріфічної книги „Іаковичи“ чи „12 Іаковичъ“ ані Тіхонравов ані взагалі ніхто не бачив, а щоби в єї склад входило „Откровеніе Авраама“, се припущенє зовсїм незрозуміле. Я думаю, що далеко відповіднійше буде вважати „12 Іаковичъ“ і „Лѣствицу“ за титули одного і того самого твору, звісного тільки з Палей. Чому би сей твір міг одержати назву „12 Іаковичъ?“ Се вимагало би близшого дослїду. Чи не міг до сего дати причини той уступ у самому творі, де Яков закликає Бога, називаючи його 12-верховним і 12-личним і приводячи 10 (може первісно 12) єго імен?

11) Завѣты патріарховъ, є у всіх найстарших Індекссах, звичайно пз. „Патріархи“.

12) Исаакъ сонъ видѣ — столпъ посреди двора, архангелъ Михаилъ Авраама возносилъ на небо и далъ ему видѣти, что дѣють на земли и судилъ имъ. (У звісних нам Індекссах сеї статї нема. Тіхонравов надрукував апокріфічну статю такого змісту по рукоп. Троїцько-Сергієвої Лаври XVI. в., гл. Памятники, I, 79—90.

13) Молитва Іосифова — так у найстарших грецьких Індекссах; тільки в Індексї Калайдовича XVII. в. читаємо „Синова“, а в сербськїм Індексї XVI. в., переробленім з руського і виданім Ягічем — „Сисинова“. Апокріф у слов'янськїм письменстві незвісний тай загалом затрачений, гл. Migne, Dictionnaire des Apocryphes I, 708.

14) Асенеєвъ, уперше названа в Тактиконї Нікона Чорногорця, на Русі незвісна, за те звісна у Сербів і популярна колись у Чехів.

15) Мойсеевъ завѣтъ, апокріф названий у старих грецьких Індекссах, у нас незвісний, хоча є в Індексї Яр. Білашевича.

16) Исходъ (восходъ) Моисеевъ криво складенъ, по грецьки 'Ανάλυσις — апокріф звівний також у найстарших грецьких Індксах, текст у нас незвісний.

17) Елдадъ и Модадъ є в старих грецьких Індксах, у нас і загалом незвісний.

18) Псалмы Соломоновы, є в старих грецьких Індксах і заховали ся в грецькім текстї (всіх 18), на словянське мабуть не були перекладені.

19) Пѣсни Давидовы, — грецькі Індкси про них нічого не знають; у нас вони у-перве названі в правилї Лаодикійського собору болгаро-руської редакції, зрештою незвісні.

20) Іліино обавленіє, є в грецьких Індксах, на Руси текст сего апокріфа незвісний, та є, здасть ся, в старім болгарськім перекладї.

21) Софоніино обавленіє, звівне в грецьких Індксах і в грецькім текстї, хоча у Міня єго нема, на словянську мову не перекладене.

22) Захаріино обавленіє (так само).

23) Исанно видѣніє, звівне в грецьких Індксах а також перекладене на слов. мову, текст єго по староруському рукопису XII. в., що знаходить ся в бібліотеці Успенського собора в Москві, видав Попов (А. Н. Поповъ, Библиографическіє матерьялы I, Москва 1879, стор. 13—20).

24) О плѣненіи іерусалимскомъ, Паралипомена Іереміина, что орла слали съ грамотою въ Вавилонъ къ Еремени. В грецьких Індксах сего апокріфа нема, а так само нема єго ще в нашім Сборнику 1073. У перве названо його в правилї Лаодикійського собору в Погодинськім Номоканонї XIV. в. Тіхонравов ідентифікує його — по мойому без підстави — з апокріфами, що в грецьких Індксах (нпр. у Нікона) мають назви Варуха і Аввакума. Сам Тіхонравов видав у своїх Памятникахъ статю, що відповідає вповні отсе му титулови (I, 273—297). Апокріфічну повість про Варуха опублікував Соколов по старому сербському рукопису (Матеріялы и замѣтки) і вона є повістю про Єремію не має нічого спільного.

25) Суды Соломони, апокріф у перве названий у Кириловій книзі 1644, згаданий і у Яремецького-Білахевича, в грецьких і загалом у старших Індксах незвісний.

26) О Соломонѣ и Китоврасѣ, згаданий у перве в Погодинськім Номоканонї. Варто згадати, що в однім Індксї походженє Китовраса приписуєть ся Грекам: „все лгано — кажесть ся там

про сей апокріф, — не бываль Китоврасъ на земли, но еллинстїи философы ввели“ — гл. Пыпинъ, *op. cit.* 35.

До сего Тїхонравївського списка треба додати, що в Стихometriї Нїкіфоровїй названий осїбний апокріф про Авраама, що вправдї не згадуєть ся в наших Індксах, але текст єго знаходить ся в словянськїм перекладї і осїбно (Откровенїе Авраама) і в скороченїй палейній переробцї. Далї у тогож Нїкіфора згадано книгу апокріфічну Даниїла; про неї також нема звістки в наших Індксах, та є з неї цитати в Палеї (гл. у нас стор. 152), а й текст єї звїсний був не тїлько у полудневих Словян, а й у старій Руси, головнуж на Вкраїні, і по білоруському рукопису XVI. в. опублікований був з паперів пок. Попова М. Сперанським (Поповъ-Сперанскїй, Библиографическіе матеріали, Москва 1889, стор. 58—68). Грецький текст сего апокріфа незвїсний в цїлости, відривки зібрав Тїшендорф, гл. *Apocalypses apocryphae*, р. XXX—XXXIII. Твїр сей, есхатологічного змісту, вїйде в третїй том нашої збірки.

Можемо бачити з сего, що староруський Індкс не був ані систематичним ані повним списом усїх звїсних на Руси апокріфів, не говорячи вже про апокріфічні подробиці, що прившпилювали ся до поодиноких подїй і осїб біблійної історїї. Що він не мав нїякої обовязуючої сили, се розумїєть ся само собою, а в такїм разї беручи практично він радше заохочував людей до читання апокріфів, нїж зупиняв їх від сего.

VIII. Вплив апокріфів на писану і устну словесність українсько-руську. При такїй популярности апокріфічних оповідань на Руси від найдавійшої доби єї письменства не диво, що твори ті мусїли мати значний вплив на писану і устну словесність як великоруську, так і українсько-руську. Правда, для прослїдження впливу апокріфів на нашу писану словесність доси дуже мало зроблено. Проф. Сумцов заледво доторкнув ся сего питання, вказуючи в своїй працї (Очеркъ исторїи Южнорусскихъ апокрифическихъ сказанїй и пїсенъ, 2- 10) відгук апокріфічних оповідань в писаннях Данила Паломника і Івана Вишенського (про сего гл. Ів. Франко, Іван Вишенський і єго твори, Львів 1895, стор. 166, 437). Я вкажу тут ще кілька прикладів, зовсїм не маючи претенсїй вичерпати сю тему. І так у Данила Заточника знаходимо одно місце, що пригадує Соломоновї слова про дїм царський, у котрий добро „сюди входить а туди виходить“ (гл. наше виданє стор. 290). Данило Заточник висказує сю думку ось якими словами: „Якоже море не наполнить ся многи рѣки приемля, тако и домъ твой не наполнить ся множество богатства приемля, зане руцѣ

твою яко облакъ силенъ взымаю отъ моря воды отъ богатства дому твоего, трусятъ в руцѣ неимущихъ" (Поповъ-Сперанскій, Библиографическіе матеріали, 26). Богато натяків на апокріфи знаходимо у Галатовського в його Ключі Розуміння. І так в казаню на Рождество Христово він говорить, що Христос „яко Богъ устрашилъ болваны в Єгиптѣ, же на землю попадали и покрушили ся" (к. 3) — те саме, що оповідаєть ся в апокріфі про Єремію (у нас стор. 306). В тімже казаню оповідаєть ся, що „Адамъ гды убранный был в шаты скуряные, смѣяль ся з него Богъ мовячи: „Се Адамъ бысть яко єдинъ от насъ" (к. 4). Є се дословне повторенє палейного місця, що приводимо далі в отсій передмові. Про те, що Бог виганяючи Адама з раю дав йому шкуряну одежу, гл. у нас стор. 28. В казаню про Ілля пророка Галатовський оповідав, що Ілля взятий був вихром, але не до третього неба, бо „третьє є небо ємпірейське, друге твердь, небо фірмаментове, а пророк Ілля взятий до першого неба, повітряного, на огнистїм возі з огняними колесами занесений до раю земного і там живе доси в тілі смертельнім, аж перед кінцем свѣта умре з руки Антихристової" (к. 47—48). Адам згрішив у раю о 6-тій годині (к. 248).

Натяки на апокріфічні оповідання знаходимо і в Акафістах, що пішли до нас із Візантії, та на Руси дізнали чимало переробок. І так в Акафісті Ісусу Сладчайшому читаємо: „Идолы бо, Спасе нашъ, не терпяще твоея крѣпости, падоша" (Собраніє 20 Акафистовъ, Львовъ 1872 ст. 52). В Акафісті чесному Хресту читаємо цікавий опис неба, що де в чому нагадує образ книги Еноха: „Ангеловъ предстательства съ праведныхъ чинами крестообразно обстоятъ престолъ твой, Царю славы, въ четвероугольномъ градѣ твоємъ вышнемъ" (тамже 61). Тамже читаємо про упадок прародичів у раю: „Радуй ся полудню спасеніє отъ бѣса полуденнаго прельстившаго въ раи въ полудне" (тамже 64*). На Адамів запис даний Сатані натякаєть ся в Акафісті Сграстем Христовим: „Исусе пригвожденный, пригвозди рукописаніє грѣховъ моихъ" (94) і в Акафісті непорочному зачатію Марії: „Радуй ся, невещественный угле, имже сожже ся Адамово рукописаніє" (173). Для прикладу, як перероблювано у нас Акафісти підгоняючи їх під лад народніх пісень, приведу один уступ Акафіста до чесного Хреста, винятий із рукописного Акафістника, пасаного 1571 р. в Стародубі; сей Акафістник

*) Денні цікаві матеріали про „бѣса полуденного" зібрав др. Клим Ганкевич, гл. Clemens] H[ankiewicz], Die Mittagsstunde im Volksglauben, у фельетоні відеської Presse, 1884.

в р. 1691 належав до попа Степана Ходзінського в Лопатині і знаходив ся перед кількома роками у проф. Вол. Шухевича. Ікос 2 Акафіста до ч. Хреста виглядає там ось як :

Радуй ся, яко для плоду древнаго вигнани быша наши предкове;
 Радуй ся, яко на тобѣ отпущены сѣхъ наши грѣхове;
 Радуй ся, яко для древа осудивше ся оумрѣти —
 Радуй ся, тако тобою достойны быша ожити.
 Радуй ся ключю рай земный намъ отмыкаай,
 Радуй ся Херувима пламенное оружїе отгоняай!
 Радуй ся древо носящее Ноя съ животными,
 Радуй ся древо дръжащее Хѣ съ язвами!
 Радуй ся отрасли зеленая, юже принесе въ ковчегъ голубица;
 Радуй ся знамя высушившее силу нашего оубийца!
 Радуй ся, тебе Хѣ на своихъ раменахъ носяше,
 Радуй ся кресте, тебе оубо Яковъ патріарха прознаменоваше,
 Радуй ся, ввсегда сыны Іосифа крестообразно благословляше.
 Радуй ся, на тобѣ Мойсей повѣсилъ воужа мѣдяного,
 Радуй ся, и тобою уздравилъ всякого вжаленаго (к. 109—117).

Про „Херувима пламенное оружїе“ гл. у нас стор. 28; про-
 знаменованє хреста Яковом троха інакше оповідаєть ся у нас
 стор. 121.

В опублікованім мною шкільнім діалогу XVII. в. пз. „Бенкетъ
 духовный“ (Кієвская Старина 1881 р. т. 37) знаходимо також де-
 кілька натяків на апокріфічні оповідання. І так говорить ся там, що
 десять заповідів Божих виписано було „на камені предорогом“ —
 порівн. у нас 241. Читаємо там також :

„Пытанье. През якіе речи Адамъ в раю согрѣшилъ?

„Отповѣд. Для пяти речей; през виденіє очима, презъ слухъ
 оушима, през осязаніє руками, през запахъ ноздрей.

„Пытанья. Кто первѣй ся народилъ, нѣжели отецъ и matka?

„Отповѣд. Дѣти Адамовы, понеже Адамъ не вет рождень,
 але сотворень.

„Пытанье. Которіи дѣти сварили ся первѣй, ниж ся народили?

„Отповѣд. Сыны Ісааковы, близнята Савуль и Іаковъ нѣм
 ся народили, въ животѣ матчиномъ войну точили, бо единъ другаго
 за ногу тягнулъ“.

Що в старих українсько-руських драматичних творах муєло
 бути чимало апокріфічного елементу, се й не знаючи їх зовсім
 можна би з гори сказати по аналогії середньовікової релігійної
 драми всеї Європи. Ті тексти наших старих драм, які опубліковано
 деси, в повні потверджують сю догадку. І так в драмі „Алексій

божій чоловікъ“, виставлений у Київі 1673 р., зараз на початку читаємо ось яке оповіданє про бунт ангелів:

През вынеслость думного ангельского чина

Люцифера ангела, той тому причина.

Гды Богу не хтѣлъ во всемъ онъ повинovati,

Замыслилъ ровный зъ Богомъ престоль будовати.

А такъ зъ свѣтоносца сталъ Люциферомъ спроснымъ,

Зъ пресвѣтлого сталъ темнымъ, брыдкимъ и незноснымъ,

Изъ высокого неба низвержень до ада

Зъ всѣми тыми, которыхъ зъ нимъ една была рада.

(Н. Тихонравовъ, Русскія драматическія произведенія 1672—1725 годовъ. С. Петербургъ 1874, т. I, ст. 5).

Плачем землі за Адамів гріх починаєть ся дія перша комедій на Рождество Христово (Тихонравовъ, *op. cit.* I, 346). В тій самій комедії бачимо виразний натяк на палейну статю про бунт ангелів у віршах:

Горе, ахъ! Люциперу и цѣлому аду!

Такъ то намъ милость божя сотвори отраду:

За единъ токмо помысль всѣхъ съ неба свергаетъ.

Тутже виступає і Валаам пророкуючи про прихід Христа (I, 360—361). В ряді пророків, що проповідали прихід Христа, рабін цитує й Соломона:

И Соломонъ премудрый тоже глаголаше,

Яко то въ сіе время быти имѣяше.

Написалъ: „Родится мужъ въ іудейстей странѣ,

Иже праотцевъ спасетъ зъ пекелной отхлани“ (I, 377).

На якімсь апокріфічнім пророцтві Аввакумовім оперті слова другого рабіна про місце, де мав родити ся Христос:

Въ Вифліемѣ роди ся, а въ коемъ же мѣстѣ,

Втайнѣ о немъ Аввакумъ сице дасть вѣсти;

Тако отъ Аввакума бѣ пророкованный:

„Посреди двухъ животныхъ будеши познанный“ (I, 378).

Оповіданє Рахилі в тійже комедії основане по часті на творі св. Бѣрема про Йосифа Прекрасного; говорить ся тут, що Рахиль породивши Йосифа бачила в сні його будучину:

Зряше того ведома, егоже связаша,

Яко плѣнна раба отъ братіи продаша,

Плачуща, рыдающа, къ рождьшей вопіюща:

„Рахили, о Рахили!“ слезнѣ глаголюща.

„Рахили, мати моя, почто мя остави?

„О мати! чадо твое отъ злыхъ рукъ избави!“ (I, 383)

На тому ж оповіданню основана й драма „Іосифъ патріарха“ представлена в Киїзі 1708 (Тихонравовъ, *op. cit.* II, 356—427). Наведено з неї тільки розмову Пентефрія з жінкою по вивисшеню Йосифовім (II, 423—424):

Пентефрій Не вѣси ли, что нынѣ сотвори ся
Во Египтъ?

Велможа Не вѣмъ.

Пент. Страхъ велій намъ роди ся.

Велм. Кій страхъ?

Пент. Іосифъ, рабъ нашъ, господинъ намъ нынѣ
Есть и всему Египту, и се во единѣ
Чести зъ Фараономъ днесъ славно посажденній
Сѣдить яко царъ, вѣсми чтомій, возведеній
Бо есть на престолъ царскій. Азъ же страха ради
Изійдохъ тайно, да не съ тобою и чади
Нашими велить мя днесъ погубити, или
Въ изгнаніе послати.

Велм. Ни, не бой ся.

Пент. Ни ли

Ты внимаеши, нили познаеши бѣды
Сея?

Велм. Днесъ тобѣ правду всю открію. Види
Премногими азъ прелщахъ Іосифа къ волѣ
Моей, но той презиралъ мя. Азъ же оттолѣ
Взискахъ ему отмстити, что его не прелстихъ,
А яже онъ претерпѣлъ муки, азъ сотворихъ.
Се по моей неправдѣ, нѣсть бо онъ повинній
До такія мерзости, но мой самъ безчинній
Разумъ сіе сотворилъ.

Пент. О лють мнѣ нинѣ!

Что се дерзнула еси, безумна? По винѣ
Нашей всяко убыетъ насъ.

Велм. Не бой ся! Знаю

Азъ, что онъ незлобивъ есть, и милости чаю
Отъ него получить. Азъ бо есмь виною
Его нинѣшней славы: аще бо бы мною
Не былъ оклеветанъ, то не былъ бы въ темниці;
Не бывши, не зналъ бы царъ о немъ. Ко толицѣй
Же славѣ азъ то его приведохъ.

Та безперечно найцікавійший апокріфічний епізод знаходить ся в віднайденій мною Пасхальній драмі, що зрештою вся основана на

апокріфічним євангелию Нікодимовім. До старого завіту відносить ся там епізод с Соломоном, аналогічний с приведеним у нас оповіданем (283—294). У Пасхальній драмі Люципер горює по виходї Христа з пекла с праведними душами:

Тільки зъ одного страху ледви сижу,
А по старому предъ собою одного праведника вижу.
Питаю ся я тебе, Соломоне, чому ти ся тутъ zostалъ?
Подобно мнѣ тебе Христосъ даровалъ.
Соломонъ до Люципера мовить:
Южъ повторне Христосъ по мене прийде:
Страшный былъ его первый приходъ,
Еще другій страшнѣйшій буде.
Люциперъ мовить до слугъ своихъ:
Слуги мои, узміте,
Царя Соломона изъ пекла выпровадѣте!
Не жалую его,
Анѣ Христа того,
Нехай сюда більше не приходить,
Пекломъ нашимъ и нами не тривожить.

В моїй розвідці доданий до тексту сеї драми (Кіевская Старица 1896, т. LIV, стор. 25—29) я, не знаючи ще тексту оповідання в рукописі Ст. Теслевцьового, а тільки порівнюючи драматичну сцену з віршею і з її рефlekсами в устах укр. люду в Харківщині і на Угорській Русі, а надто вказуючи на те, що така легенда про Соломона незвісна доси в крузі Соломонівських легенд, а що на-томісць у старих західно-європейських драмах є епізоди, хоч і без імени Соломона, аналогічні з отсею сценою (*anima infelix*, що хоче вкрутити ся між праведників, та її лишають у пеклі; Іван Христитель, що лишає ся в пеклі, та чорти його вигоняють; якийсь шп, що дурить чортів, буцім то Христос задля него ще раз прийде руйнувати пекло), що мусіли дати зміст отсеї сцени, висказав догадку, що до імени Соломона отсе оповіданє приложене було власне у нас, на Україні, і то поперед усього в драмі. Віднайдене старого прозового оповідання сего змісту по моїй думці не то що не суперечить тій догадці, а тільки доказує, що Пасхальна драма з епізодом про Соломона вже в кінці XVII. в. була звісна на Угорській Русі, що доволі правдоподібне з того огляду, що текст драми, віднайдений мною в новочаснім списку в калуськім повіті, мусів від давна знаходити ся на нашій Підгіррю, що з давна мало часті звязки з Угорською Русю.

Я не буду виписувати натяків на старозавітні апокріфи, які знаходять ся в укр. руських віршах, тих цікавих пам'ятках нашого письменства XVII—XVIII. віків, що в значній частині виплили з драм. Зверну увагу тільки на один важний а доси мало студіований пам'ятник нашої духовної літератури, на „Богогласник“, збірку духовних пісень, видану у-перше в Почаєві 1790 р., а потім ще кілька разів у Почаєві (1805, 1825) у Львові (1852, 1870), частями в Почаєві (1800, 1806), у Перемишлі (1834), у Києві і т. д. І так під ч. 38 читаємо там пісню „Плачъ Адама праотца из рая изгнаннаго“, а в ній між иньшими знаходимо ось які апокріфічні подробиці:

Морска пучина, вода глубока
 Была мнѣ вмѣсто моста широка,
 Но се волны на мя возстають,
 В глубинѣ гробъ оуготовляють.
 Обладахъ всѣми звѣрми нѣмыми,
 Царь быхъ поставленъ владѣти ими,
 Но и гласа ихъ днесъ бою ся,
 Да злыхъ зубовъ ихъ сохраню ся.

І кінчить ся пісня майже дословною парафразою того плачу Адамового, що приведений у нас на стор. 28—29:

Раю святѣйшій, саде Владики!
 Врагъ азъ явихъ ся Богу толикій!
 Ты мнѣ оубо купно споболи,
 Шумомъ листвій Творца утоли!

Пісня про пророка Ілію (ч. 202) основана на тих самих апокріфічних жерелах, які зведені у нас. Читаємо тут між иньшими:

Ангели тя в пламень огнен повиваху,
 (Родитель в снѣ видѣ) и огнемъ питаху.
 И предъ вторымъ страшнымъ пришествіемъ Христа
 Ты обличити лещь прійдешъ Антихриста.

Те саме говорить ся й про Еноха і сьв. Івана Євангелиста:

Гди ся иматъ судъ зачати
 И Антихристъ людъ прелщати,
 Предварять дни тія
 Іоаннъ, Енохъ и Ілія (ч. 190).

І в другій пісні до сьв. Івана:

Понеже былесь списатель новой благодати,
 Имашъ оубо предъ днемъ страшнымъ в тѣлеси предстати
 Купно съ Ілією и Енохомъ в мірѣ
 Предъ Антихристомъ всѣхъ оутверждати в вѣрѣ (ч. 189).

Про бунт ангелів маємо в Богогласнику кілька цікавих пісень.
В одній читаємо немов живцем виняте палейне оповідане:

Люциперъ честитѣйшій во тварехъ
Помысливъ равень быти Богу,
Зъ найвышшаго престола в небѣ
Вчинилъ себѣ во адъ дорогу.
Бѣда бо Михаилъ мечъ прія,
Гордый князь въ адъ слетѣ вопія:
„Соромъ намъ уже во вѣкъ буде!“
О праведнѣйшій Божій суде!

А початок сеї пісні:

Воинства небеснаго силы
Михаилъ святой воевода;
Черезъ него во демонской брани
Совершенство стала ся згода.
„Кто як Богъ!“ рече, „поклонѣм ся,
„Вси купно смиренно молѣм ся!“ (ч. 158).

Друга пісня ще виразнѣше натякає на апокріф, бо заховує
й назву Сатанаїла:

Реклесь: „Воньмимъ!“ Михаиле!
„Бѣжи в тму, Сатанаїле...
Хтѣлесь быти равень Богу,
Падъ якъ молнія подъ ногу“ (ч. 157).

На оповіданє про хрестове дерево натякає пісня на воздвиженнє ч. Хреста (ч. 72), де мовить ся про Ісуса:

Три древа возлюбивый.

В пісні „Пресвятѣй и живоначалѣй Троици“ натякаєть ся
на оповіданє про появу Бога Авраамови:

Аврааму оуподобимся,
Троици пресвятой поклонимся:
Сей трохъ зрѣлъ, єдинаго
Рекль Бога небеснаго (ч. 65).

Наша новітня лїтература має дуже цікаве свѣдоцтво переходу і перетворюваня апокріфічних мотивів у поетичній „народній Біблї“ Степана Руданського, т. в. в тім циклі поем, якому він дав титул „Вайки сьвіговї в сьпівах“ (опубліковано недавно А. Кримським у Зорі 1896 р. і осібно, гл. Твори Степана Руданського, т. II, у Львові 1896, стор. 80—227). Руданський вложив свої співи в уста старого лірника, а зміст їх узяв із оповідань народніх, уважаючи ті оповідання витвором власної фантазії укр. народу. У п'ятих розділах тої поеми подано ось які апокріфічні оповіданя:

I. Початок сьвіта.

1. Супірка Бога є Сатанайлом при твореню сьвіта (II, 95—101).
2. Сотворенє Адама (II, 105).
3. Опис раю (II, 105—107)
4. Упадок чортів (II, 110—112).
5. Адам вигнаний з раю і чорт (II, 119—120).
6. Каїн і Авель (II, 120—121).
7. Адамова слабість і Сифова подорож до раю (II, 123—125).
8. Адамова смерть і похорон (II, 126—126).

II. Велетні.

9. Велетні і їх зопеутє (II, 127—128).
10. Чорт не дає Ноеви будувати корабля (II, 133—134).

III. Цар Давид.

11. Написанє Псалтирі (II, 146).

IV. Соломон (тут зведено самі такі оповідання, яким нема паралелів у наших текстах.

Пятій розділ обіймає апокріфічні оповідання новозавітні. Твір Руданського визначаєть ся великою простотою оповідання, близького своїм складом до народнього, гарною мовою і декуди піднімаєть ся до високої поетичности. Се один із многих у всесвітній літературі прикладів літературного обробленя тем, що первісно з книжок перейшли в уста народні, а відси дійшли до поета.

Що торкаєть ся нашої усної словесности, то тут вплив апокріфічних оповідань був далеко значнійший і дуже глибокий. Досить буде сказати, що самі тексти тих оповідань доси знаходять ся в руках нашого селянства, читають ся письмєнними а радо слухають ся неписьмєнними людьми. От тим то й не диво, що з уст українського народа збирачі позачисували доси велику часть тих апокріфічних оповідань, які є в нашій збірці. Проф. Сумцов у своїй цитованій уже праці звів до купи і старав ся науково пояснити українсько-руські людві апокр. оповідання, а поперед усього старозавітні в ось яких групах: 1) сотворенє сьвіта, 2) походженє чортів, 3) сотворенє чоловіка, 4) Адам і Ева, 5) походженє велетнів, 6) потопа сьвіта, 7) Самсон, 8) цар Давид, 9) Соломон. Проф. Сумцов не мав під рукою книжних текстів укр. апокріфічних оповідань в такій повноті, щоби єго висновки могли бути повні, та й по написаню єго статі призбирано і опубліковано багато нового матеріалу із уст нашого народа, що назвемо поперед усього прекрасну збірку Іванова (Ивановъ, Изъ области малорусскихъ легендъ, Этнографическое обозрѣніе т. V, VII, IX, XIII—XIV, XVII і XVIII, особливож оповідання на старозавітні апокріфічні теми т. XIII—XIV, стор. 65—98,

т. XVII, стор. 70—91 і т. XVIII, стор. 85—120). До сего треба додати дещо, що є в збірці Грінченка (Етнографическіе матеріялы, Черниговъ 1895—1896), в Житю і Слові 1895 та в Київской Старинѣ *passim*. Праця проф. Сумцова про се питанє вже тепер не може вдоволити; новий робітник на тім полі знайшов би вдячну тему і багатий матеріал. Звісно, чимало українсько-руського матеріалу втягнули в свої праці проф. Веселовський (гл. его Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ, Южнорусскія былины, Опыты по исторіи развитія христіанской легенды, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ), пок. Драгоманов і інші сучасні вчені.

IX. Збірки і видання текстів апокріфічних оповідань старозавітних. Збиранє і публікуванє текстів апокріфічних оповідань почало ся майже рівночасно з почином новочасної науки, з розвитком тзв. гуманізму в західній Европі, з розбудженням інтересу до історичних дослїдів. Перевага релігійних і церковних інтересів у ту пору звернула увагу вчених людей на історію церкви і релігійного вчення, на історію єресїв і сект, і ось ми бачимо, що вже в XV. і XVI. віках обік житий святих та творів Отців церкви вчені люде починають відшукувати і публікувати твори церквою заборонені, єретичкі, апокріфічні. Про них часто згадують Варенніус, Коккус, Лекієн; першу збірку текстів видрукував у Базилеї протестантський теолог Неандер в додатку до греко-латинського видання малого Лютерового катехізму 1543—1548 пз. „*Apocrypha, hoc est narrationes de Christo, Maria, Ioseph, cognatione et familia Christi, extra Biblia, apud veteres patres, historicos et philologos reperta*“. Ще в XVI. віці другу подібну збірку опублікував Глязер у Гамбурзі.

В XVII. в. ряд знаменитих учених працював над збиранєм і вияснюванєм апокріфів. Згадаємо тут поперед усього Льва Аллация (умер 1669 р.), котрого обширна праця *De libris apocryphis* лишила ся неопублікованою і тільки пізнійше частями олубликована була Мінем у его *Патрології*. Т. Іттір видав 1686 працю *De pseudepigraphis Christi, virginis Mariae et apostolorum*. Та всі ті праці мають нині хіба бібліографічне значінє і являють ся тільки слабими пробами супроти знаменитої праці Фабріціуса (родив ся 1668), що по довголітніх приготованях видав 1703 р. двотому збірку *C. dex apocryphus Novi Testamenti*. В р. 1719 вийшов третій том сеї збірки (доповнення до новозавітних апокріфів), а 1723 вийшов у Гамбурзі „*Codex apocr. veteris testamenti*“. „Справді трудно знайти книжку того рода — говорять один новочасний учений — щоби мала в собі стілько ріжних заслуг, знання, вчености, глибокого розуміння східних і старинних мов, ясности, тверезого суду і прозорого вислову“. Праця Фабріціу-

сова зробила велике вражінє на вчених європейських. В р. 1788 зібрані ним тексти були перекладені на мову англійську і видані в Оксфордї з обширними коментаріями Джеремією Джонсом. В Лондонї виданий був 1779 р. також французький переклад апокріфів, доконаний аббатом Біжі (псевдонім Вольтера). В XVIII. віці повиходило також немало студій про ті твори (Bjoerik, *De libris apocryphis Veteris Testamenti*, Upsal 1723; Eranius, *De libris Veteris Testamenti apocryphis in genere*, Lund 1733; Eichhorn, *Einleitung in die apocryphischen Schriften des Alten Testaments*, Leipzig 1795). Із праць і видань XIX. в. згадаємо тут тільки такі, що відносять ся до старозавітних апокріфів, отже поперед усього ряд праць про етіопські апокріфи (кн. Еноха, Мале Биттє, Вихід Ісаїї і т. п.): Hoffmann, *Das Buch Henoch in vollständiger Übersetzung mit fortlaufendem Commentar, ausführlicher Einleitung und erläuternden Excursen*. Jena 1833, 1838; Dillmann, *Das Buch Henoch übersetzt und erklärt*, Leipzig 1853; вгрож переклади Малого Биття і книги Адама в Евальдових *Jahrbücher der biblischen Wissenschaft* 1848, 1850—51, 1852—53. Далі важна є книга Gfröger, *Prophetæ veteres pseudepigraphi, partim ex abyssinico vel hebraico sermonibus latine versi*, Stuttgart 1840. На жаль, усіх тих доси названих книг я не мав під руками влаштовуючи своє виданє, а тільки при ладженю отсеї передмови я міг користувати ся найповнійшою з усіх дотеперішніх збіркою апокріфів, зладженою аббатом Мінем (тексти всі в перекладах французьких) і виданою пз. *Dictionnaire des Apocryphes* t. I, 1856, t. II, 1858. В обох томах сего видання поміщено ось які апокріфічні твори старозавітні:

1) Книгу Адамову, що доси вважав ся святаю книгою Сабейців або Мандаїтів чи то Християн по сьв. Івану, що живуть при устях Тигра і Евфрату; твір сей, у-перве опублікований шведським ученим Норбергом 1815—1816 р., поданий тут у французькїм перекладї доконанім Ф. Темпестинї (I, 21—290).

2) Адамів заповіт або боротьба Адама і Еви с Сатаною по їх вигнаню з раю, твір ігностичний, поданий тут у перекладї з двох сирийських рукописів бібліотеки ватиканської в Римі (I, 290—388).

3) Книгу Енохову, перекладену з мови етіопської (I, 425—514).

4) Третю книгу Ездри, перекл. з грецького (I, 525—570).

5) Четверту книгу Ездри, переклад з латинського (I, 579—648).

6) Вихід Ісаїї на небо, переклад з етіопської мови (I, 648—674).

7) Уривок апокріфічного життя Ісаїї (I, 703—704).

8) Уривок із апокріфа: розмова Йосифа з жінкою Пентефрія, винятій із вавилонського Талмуда (I, 705—712).

9) Третю книгу Маккавеїв (I, 715—758).

10) Четверту книгу Маккавеїв (I, 745—850).

11) Молитву Манасії (I, 851—852).

12) Заповіді 12-ти патріархів (I, 853—918).

13) Псалм 151 (I, 937—938).

14) Псалми Соломонові (I, 939—956).

15) Пісні Соломонові (I, 956—958).

16) Переписку Соломонову с царем Сидону і с царем Єгипту (I, 958—960).

17) Жидівські і магометанські легенди про Авраама (II, 27—40) і про Адама (II, 40—58).

18) Історию Антіоха Епіфана (II, 106—112).

19) Лист Варуха (II, 162—167).

20) Приповідки сина Сирахового (II, 168—176).

21) Розмови Давида з Богом (II, 191—195) і арабські легенди про Давида (II, 195—201).

22) Уривки з апокріфа Елдам і Модал (II, 219—220).

23) Йовів заповіт (II, 403—419).

24) Арабські і жидівські легенди про Йосифа патріарху (II, 420—431).

25) Зміст апокріфічної книги Ісуса Навина (II, 441—446).

26) Легенду про покуту Лотову (II, 469—470).

27) Слово про Мелхіседека (II, 593—587).

28) Зміст слова єв. Мефодія Патарського (було друковане по грецьки в книзі „Monumenta patrum orthodoxographa“, виданій у Базилей 1555 р., а по латині тамже ще 1498 і 1516 — II, 615—621).

29) Легенди про Мойсея і відривки апокріфа „Піднесенє Мойсея на небо“ (II, 625—631).

30) Легенду про Натана, ту саму що є у нас, із Епіфанія (II, 633).

31) Арабські легенди про Ноя і єго жінку (II, 641—648).

32) Арабські легенди про Соломона (II, 840—871), європейські легенди про него, розмову Соломона с Сатурном і т. і. (II, 872—885)

33) Апокріф про Товію (II, 1047—1066).

34) Переклад жидівської книги Яшар (II, 1087—1510).

Грецькі тексти деяких старозавітних апокріфів опублікував Тішендорф у своїй книзі „Apocalypses Aposcraphae“ і Росіянин Василєв (Anecdota graeco-byzantina, Mosquae).

У Словянщині на апокріфи звернено увагу від хвилі відродження науки і дослідів над словянською старовиною. Шукаючи памяток старословянської мови перші діячі відродження Добровський, Копитар, Востоков, Калайдович, Кешпен, Шафарик часто натикалися на ті твори; Карамзин і Сахаров опублікували дещо з них. Та перший, хто зробив пробу їх широкого, наукового оброблення, був Пипін у своїй многоцінній ще й доси книзі „Очеркъ литературной исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ“, що стала ся вихідною точкою для всеї новочасної наукової праці на тім полі і по думці проф. Драгоманова що до своєї наукової стійності і що до свого впливу на дальші дослѣди може сьміло ставити ся обік знаменитої Бенфеевої передмови до Панчатантри, що вийшла о 5 літ пізнійше, ніж Пипінова книга. Пипінови треба також завдячити першу систематичну збірку текстів староруських апокріфів. Збірка та, що становить третій том памяток старого письменства, видаваних коштом князя Гр. Кушелева Безбородко, вийшла в р. 1862 і містить в собі ось які тексти старозавітних апокріфів:

- 1) **Є** исповѣданіи Євгінѣ и ѡ вѣспросѣ[х] вноучат еа и ѡ колѣзні Ядамовѣ (два варіанти).
- 2) **О** виноградѣ и како расташе.
- 3) **О** главѣ Ядамовѣ.
- 4) **Є** сказаніе о Нокѣ (із Слова Меф. Патарського).
- 5) **И**зобрѣтеніе астрономіи (маленьке оповіданє).
- 6) **Про** Мелхиседека (палейна і проложна статья).
- 7) **С**лово св. Яфнасиа ѡ Мелхиседецѣ.
- 8) **К**ниги ѡ Авраамѣ правѣи и патріарси.
- 9) **А**кствица.
- 10) **З**авѣты патріарховѣ (видрукувано тільки завіт Рувимів і Симеонів).
- 11) **Ж**итіе святаго великаго пророка Моисеа, сказаніе кнѣтя его.
- 12) **О** смерти Мисеоевѣ.
- 13) **Є** сказаніе о переходѣ Чермнаго моря.
- 14) **П**овѣсть ѡ Китоврасѣ.
- 15) **Є** сказаніе о подземномѣ человекѣх.
- 16) **Є** сказаніе о царевнѣх.
- 17) **Є** оужичкой цѣци.
- 18) **Є** соломоновы сѣды.

19) О царѣ Ядаріанѣ.

20) О третей притчѣ царя Соломона и о премудрости его и каковы бысть сѣдѣ отца его Давыда, сѣдима двѣ мѣжей.

21) Притча царя Соломона о цари Китевраскѣ.

22) Сказаніе о премудрости царя Соломона и о Южской царицѣ и о философѣхъ.

23) Повѣсть царя Давида и сына его Соломона и о ихъ премудрости.

24) Повѣсть дивна о цари Соломани.

25) О пророкѣ Іереміи, изъ Єпифанія о св. пророкахъ.

Збірка сея, помітна особливо багатством Соломоновських легенд була для свого часу дуже важною появою, та теперішнім вимогам науки вона не відповідає. Пипін не дбав ані про її повноту, ані про систематичний добір, ані про докладне віддане текстів, затер усі особливості списків, навіть транскрибував усі тексти із кирилиці на гражданку. Одним словом, тексти его мають вигляд змодернізований. Хибою сего видання є також брак орієнтуючої передмови; її помістив Пипін у журналі „Русское Слово“ 1862 р. п. з. „Ложныя и отреченныя книги русской старины“.

Ще перед тим, 1856 р. проф. Буслаєв у першій томі своєї книги „Историческіе очерки русской народной поэзіи“ стор. 484—492 дав короткий огляд змісту деяких старозавітних апокріфів, помістивши на початку того огляду Індекс книг ложних, винятий із одного Соловецького рукопису XVII в. А в 1862 той же Буслаєв надрукував у Тіхонравовській журналі „Лѣтописи русской литературы“ обширне оповідання про Соломона з рукоп. XVIII в. (Лѣтописи IV, 112—153).

В р. 1863 вийшло в світ знамените видання апокріфів, доконає проф. Тіхонравовим (Н. С. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы, т. I—II). Мала се бути прилога до праці „Отреченныя книги древней Россіи“, та праці сеї Тіхонравов так і не написав. Перший том збірки Тіхонравова обіймає апокріфи старозавітні і містить

- 1) Три тексти оповідань про Адама
- 2) Два відривки із книги Еноха.
- 3) Оповідане (маленьке) про Ламеха.
- 4) Два тексти оповідань про Мелхиседека.
- 5) Два варіанти апокріфа „Откровеніе Авраама“.
- 6) Смерть Авраама.
- 7) Ліствицю.
- 8) Дві редакції Заповітів 12-ти патріархів.
- 9) Исходъ Мойсеевъ.

- 10) Соломонъ и Китоврасъ.
- 11) Суды царя Соломона.
- 12) Повѣсть о плѣненіи Іерусалима.
- 13) Слово о исповѣданіи Еввинъ и о болѣзни Адамовъ.
- 14) Слово о древѣ крестномъ.

Надто з текстів другого тому сюди відносить ся слово Мефодія Патарського, напечатане тут в цілости аж у чотирьох варіантах.

Супроти видання Пипіна збірка Тіхонравова значить великий поступ. Тіхонравов підготовляв своє видане далеко старанніше, вибирав для друку по змозі найстарші і найліпше заховані тексти, силкував ся в друку віддати текст як найдокладнійше, а в сумнівних місцях подавав варіанти иньших списків або свої здогади та уваги. Хибою его можна вважати хіба те, що зовсім не узглядиює збірки Пипіна і передруковує деякі тексти, що вже були там поміщені, та й ся хіба вияснює ся тим, що збірка Тіхонравова, здаєть ся, приготована і видрукувана була ще перед 1862 роком і тільки автор своїм звичаєм не випускав її в світ, так що Пипін випередив його своєю, більше прихатцем зладженою збіркою. В усякім разі збірка Тіхонравова була першою пробою систематично і вповні науково зладженого видання словянських апокріфів. Що перша проба не могла зараз бути повною, розумієть ся само собою. Сам Тіхонравов чув се і зараз по виданю своєї збірки почав думати про її доповненє і ось уже в 1868 році він предложив петербурській Академії Наук нову збірку текстів, що мала становити третій том Памятників. Академія почала друкувати сей том і до 1872 р. було надруковано 6 листів, та Тіхонравов чомусь закинув дальше друкованє, зажадав звороту свого рукопису і ті 6 листів побачили світ божий тільки по его смерті, в 1894 р. в 58 томі „Сборника отд. русск. языка и словесности“, видаваного Академією Наук. Видрукувано там ще два варіанти „Смерти Авраама“, один із рукопису XIII, а другий із XVII в., новий варіант „Повѣсти о плѣненіи Іерусалима“ з рукопису XII в., „Вопросы Іоанна Богослова Аврааму о праведныхъ душахъ“, сербський переклад „Видѣнія Ісаїи о послѣднемъ вѣкѣ“ і старий переклад того самого апокріфа з рукопису XII в. (той сам текст був тимчасом надрукований А. Н. Поповим у его „Описаніи рукописей библиотеки А. И. Хлудова“) і вкінці „Откровение Варуха“.

В усякім разі збірка Тіхонравова дала товчок до нових праць над дослїдами старого словянського і спеціально руського письменства. На її підставі написана була в р. 1864 стаття Лавровського „Обозрѣніе ветхозавѣтныхъ апокрифовъ“ (Духовный Вѣстникъ, томъ

IX.). Апокріфічній літературі посвячені особливі відділи в оглядах старої слов'янської літератури Пипіна і Спасовича 1865 і Ягіча 1867. В р. 1872 вийшла стаття „Библейская письменность каноническая, неканоническая и апокрифическая“ архимандрита Михаїла, друкована в „Чтеніяхъ въ обществѣ любителей духовнаго просвѣщенія“ за лютий, а також важна диссертация І. Порфірева „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ“, видана в Казані. Ставши професором Казанського університету Порфірев посвятив свою силу головно збиранню і студіюванню апокріфічної літератури, до чого добрий привід і багатий матеріал дали перенесені з Соловецького монастиря до Казані і віддані бібліотеці тамошнього університету старі рукописи. В р. 1877 вийшов перший том его збірки текстів з увагами пз. „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библиотеки“ (в 17-тім томі Сборника“ петерб. Академії Наук). В р. 1879 Порфірев видав перший том своєї „Исторіи русской словесности“, а в ньому дуже багато місця посвятив оглядови апокріфічної літератури. В кінці в р. 1890, уже по смерті Порфірева вийшов другий том его збірки пз. „Апокрифическія сказанія о новозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библиотеки“ (в 52-ім томі „Сборника“ Академії Наук). Збірка Порфірева не визначається такими прикметами, як збірка Тихонравова. Він пішов сльдами Пипіна, транскрибуючи кирилицю на гражданку, тай рукописи, якими він користувався, загалом не старі тай не особливо добрі. Та про те є тут багато цінного, особливо ті новіші переробки, яким підпали апокріфічні оповідання у московських роскольників. При тім автор добре познайомлений з давнішими західно-європейськими виданнями апокріфічних текстів і дуже часто порівнює староруські тексти з грецькими.

Обік Тихонравова стоїть Срезневський як один із головних промоторів студій над старим письменством. Знаменитий філолог і палеограф він лишив по собі довгий ряд праць, що доторкають ся й до апокріфічної літератури, та головно треба тут згадати его „Свѣдѣнія и замѣтки о малонизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ рукописяхъ“ (всього 90 розділів, а деякі з них — цілі монографії). В тій праці, можливий тільки в такім центрі як Петербург, де зібрано величезну силу рукописів, подано або повні тексти, або вривки або звістки і вказівки про багато творів апокріфічної літератури, та подано також багато основних розвідок про поодинокі пам'ятки або рукописи.

Видавничу працю Тіхонравова в Москві провадив далі його методом ученик його Попов. Він видав Історичну Палею, а в своїх „Библиографических материалах“ (друкувалися в „Чтенияхъ общества исторіи и древностей“) він подав цілий ряд важних апокріфів із дуже старих рукописів, додаючи до них дуже цінні, головню філологічні уваги. Одну частъ зібраних ним матеріалів видав по його смерті Сперанський. Деякі апокріфи видав Попов також у зладженім ним описі рукописів Хлудова, та сего коштовного видання я не мав у руках.

Смерть Тіхонравова дала привід його ученикам видати в повній той твір, що в староруській літературі був найважнішою збіркою апокріфів — Толкову Палею. Видане старанно приготоване до друку розпочалося в 1893 р. і тепер текст Палей вже видрукуваний увесь. Рівночасно богате „Общество любителей древней письменности“ розпочало друк тої самої Палей, тільки по иньшому, пізнішому рукопису, фотолітографічним способом. Сего видання я не бачив.

Із новіших російських праць про апокріфічні оповідання в першій ряді треба назвати праці проф. Веселовського, головню його „Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ“ 1872, „Опыты по исторіи христіанской легенды“ (Журналъ министерства нар. просвѣщенія 1873—74), „Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ“, „Южнорусскія былины“, „Изъ исторіи романа и повѣсти“. В прилогах до поодиноких розділів своїх праць проф. Веселовський друкує іноді нові тексти апокріфічних оповідань. Загалом праць його показують найкраще, який багатий та плідний матеріал дають апокріфи для студій літературних в найширшій їх розуміню.

По за границями Росії головним огнищем студій над сею літературою є Югословянська Академія в Загребі, що в своїх виданнях оголосила доси поважний ряд цінних текстів апокріфічних оповідань. Головними робітниками є тут Серб Ст. Новакович і проф. Ягіч. Не маючи у Львові під руками (скандал!) сих для всякого Славіста необхідних видань і користуючись тільки принагідними виписками, які я поробив собі в бібліотеці словянської семінарії у Відні, а також бібліографічними показівками Козака і Прейшена (в Гарнаковій „Geschichte der altchristlichen Litteratur bis Eusebius I, V) я подаю спис старозавітних апокріфів, опублікованих у тих виданнях:

1) О созданіи Адама (подав проф. Ягіч, Arkiv za povjestnim Jugoslavsku IX, 105—108).

2) Книга Еноха (подав Ст. Новакович, Starine XVI, 70—81).

3) Окровеніе Авраама (подав проф. Ягіч, Arkiv IX, 83—91).

4) Асенеф (подав Ст. Новакович, Starine IX, 27—42).

5) Іов (подав Ст. Новакович, Starine X, 159—170).

6) Житіє и жизнь свѣтаго и праведнаго Іова (подав др. Полівка)

7) Параліпомена Єремії (подав Ст. Новакович, Starine VIII, 40—48); сербський текст опублікував також А. Попов, Описаніє рукописей Хлудова, 406—413.

8) Окровеніє Варохово (подав Ст. Новакович, Starine XVIII, 205—209)

9) Видѣніє Исаїи (подав Стоянович, Споменик III, 193).

10) Видѣніє Даніилово (з югослов рукопису опублікував проф. Макушев у журналі Русскій Филологическій вѣстникъ VII, 23—26). Сербськими текстами із старої збірки добутої в Альбанії проф. Сречковичем у Білграді покористував ся й Москаль Соколов, опублікувавши в своїх „Матеріалахъ и замѣткахъ“ усі апокріфічні писання, що в Індексахъ приписують ся болгарському попови Єремії і додавши до кожного з них цінні уваги. В Чехії опублікував декілька старословянських апокріфічних текстів (із рукописів, що колись належали до Шафарика) др. І. Полівка; в Болгарії видав збірку старих текстів із Тиквеновського рукопису Начов. У нас опублікував др. Ом. Калитовський апокріфи з рукопису Теодора Поповича Тухлянського, проф. Сумцов подав у „Кіевской Старинѣ“ огляд укр.-руських апокріфів і їх сьлѣди в нашій устній літературі; я подав у Зорі 1886 р. звітку про Дрогобицький рукопис і деякі виривки з него, а в „Кіевской Старинѣ“ звітку про рукопис о. Яремецького Білахевича, дрогобицький текст Житія Адама і Еви і оповіданє про лоб Адамів із рукопису о. Яремецького.

В Болгарії опублікував проф. Драгоманов свої многоцінні досьлѣди про деякі легенди, де також часто доторкаєть ся й старозавітних апокріфів, нпр. в розправі про Едіпа.

У Поляків памяток апокріфічної літератури загалом мало. Дещо зібрали і опублікували етнографи О. Кольберг і Сьвѣнтек. Дуже гарну працю про найстарші апокріфи надрукував Радлінський у місячнім додатку до Przeglądu tygodniowego 1894—1895.

X. Рукописи визискані в сьому томі. Лишаєсь нам ще сказати декілька слів про рукописи, з яких ми брали тексти і варіанти зведені в осььому томі. Їх не багато; богатих рукописних збірок, таких як у Росії, у нас нема; переважна часть рукописів, по яким зладжено осью збірку — приватна власність моя або других людей, річн позбирані припадково, уривки і шматочки чудом

якимось уратовані від затрати. Подаємо тут їх огляд, зупиняючи ся докладнійше на одному, а лишаючи собі подрібні описи важніших рукописів на пізнійше.

1. Крехівська Палая. Ся богата криниця, відки взято найбільшу часть текстів поміщених у сьому томі, се грубезна книга in 4-to, власність бібліотеки Крехівського Василянського монастиря. Писана на сірім, не глянцovanім папері вона числить тепер 574 картки (1148 сторін), хоча в рукописі є більше або менше значні прогалини, де бракує карток (1 картка вдерта між стор. 340—341, дещо, здасть ся, бракує між стор. 1068—1069, між стор. 1132—1133). Картки ані сторони не нумеровані, кустодів у низу нема. До стор. 1119 уся книга писана одною рукою, дрібним, гарним почерком, полууставом, не добре читким хіба для того, що слова писані часто без розділу. Киновар уживаєть ся в великих буквах, в титулах та при доконуванню поправок; поправки ті, роблені на полях тою самою рукою, яка писала всю книгу, свідчать про те, що переписувано текст старанно, а потім порівнувано з оригіналом. Кожда сторона сего першого рукопису має 28 рядків письма; 16 карток зшити в один кватерніон. Оправа стародавня, рукопис захований доси добре. На двох місцях рукопису на полях в низу знаходить ся підпис давнішого його властивця. І так на стор. 346 читаємо: Jan Zolkiewski Nazolkwie Hetman Polny Korony, а на стор. 1132 у друге: Jan Zolkiewski Nazolkwie Marszałek у Hetman Polny Korony. Hetman Polny Korony Polny Korony“. Ті самі два слова: Korony Polny, написані, мабуть як проба пера, тою самою рукою і на стор. 1133. А що між стор. 1132—1133 є в рукописі прогалина, а слова на стор. 1133 є немов продовженням підпису зі стор. 1132, то видно, що вже тоді, коли писано сей підпис, в рукописі була та сама прогалина. А що Ян Жолкевський умер 1623 р., а підпис его знаходить ся також на другій, значно новійшій части нашого рукопису, то вже з сего огляду час написання головної, старшої части мусимо відносити до XVI або й XV віку. Як показують проби мови і правопису сего тексту, подані у нас, маємо тут діло з редакцією руською без слідів болгарщини: великого юса (ж) зовсім нема, замѣсьць ѣ уживає ся дуже часто е, рідко уживає ся обік ы старинне ѣ, та часто замісьць ы стоить і звичайне и (рибы); вонож нераз заступає й місце ѣ (по Антохи, 1021); ѣ і ь в середині слів заступлені звичайно голосними о і е (нпр. Потоломей зам. Пѣтоломей); строго проведена ріжниця між е і є. Все те показує без сумніву полуднево-руський характер списка.

Від стор. 1120 до 1142 писала якась пізнійша рука. Письмо вельми характерне, від полуустава переходить до скорописі. В кінці на стор. 1143—1146 писала та сама рука, якою писана перша часть рукопису. Остатня картка записана знов вищою рукою.

Головного титулу рукопис наш не має. На першій стороні під дуже примітивним киноварним орнаментом написано киноваром у два рядки звичайними дрібними буквами: „Книгѣ глаголемѣи палемаѣ толкованиѣ съ вѣомъ починаемъ гѣи вѣи ѿче“. Як бачимо, титул книги „Палея Толковая“ був для переписувача незрозумілий і він напугав (а може і в своїм оригіналі знайшов!) Палемая Толковання. Далі йде звичайний початок Палеї: **Бѣ** прежде всѣхъ **вѣкѣ** ни начала **и** мѣа ни конца **и** ак[о] **Бѣ** силенъ, первое сътвори **англы** скоа **дѣ**хы, **свѣ**гы скоа, **огнь**, **пламень**“ (пор. Палея Толковая, 1). До 79 сторони йде перша часть Палеї, тзв. шестоднев, т. є. історія творення свѣта з коментаріями і полемікою з жидовином майже на кождім кроці. Апокріфічних оповідань окрім про Сатанайла тут нема ніяких, та за те в цікаві причинки до стародавнього природознавства, оповідання про зьвірів і птахів, про риби, про устрій людського тіла і т. д.

Від стор. 79, від титулика „ѿ змий“ починається оповідане про гріх Адамів і його вигнане з раю. Приводимо тут для доповнення того, що виписано відси в нашій книзі, ще один уступець апокріфічного характеру: „**Нареч[є]** **И**дамъ **и**ма **жене** своѣи: **жизнь**, **и**ко **та** **и**ти **ѣсть** **всемъ** **живеши**м. **Сътвори** **Гѣ** **Бѣ** **И**дамъ **и** **жене** **ѣго** **ризы** **кожанкѣ** **и** **облече** **и**а, **рекше** **в** **тело** **перстное**, **зане** **ж[є]** **в**стыди **сѣ** **тыплота** **в**ма **ѣго**, **и** **к**томъ **же** **не** **мощи** **превѣкати** **ни** **свѣ**говат[и] **емъ** **с** **горними** **силами**, **но** **ѿблещи** **сѣ** **вѣ** **тело** **сѣ** **и**кож[є] **и** **в** **кожанкѣ** **ризы**. **гѣ**тъ **книгы**: **на** **томленіа** **ѿбложенъ** **сѣ**грѣшнешемъ **и** **мѣ**нїю **ѿсвѣжденномъ**, **аки** **в** **темниці** **сѣ**рш **в** **потѣ** **лица** **ѣго**. **Реч[є]** **же** **Гѣ** **Бѣ**: „**сѣ** **И**дамъ **выс[тъ]** **и**ко **ѣдинъ** **ѿ** **нас!**“ (пор. П. Тол. 155—156 стор. 84—85). І далі вияснивши ті слова божі яко наругу над Адамом і над його бажанем — бути рівним Богу, автор пише: „**и**згна **Гѣ** **И**дама **того** **дѣ**и, **вѣ**нже **престѣ**пи, **к** **вечеръ**, **и** **ѿсвѣ**ди **делати** **землю**, **ѿ** **нем** **ж[є]** **взѣ**тъ **выс[тъ]**, **и** **всели** **сѣ** **прямо** **раю**. **Бла**ма **в**сѣ **мнзи** **стазающе** **с[ѣ]** **гѣ**тъ: **ко**лько **дѣ**и **превыс[тъ]** **И**дамъ **в** **рай**? **и**ни **в**сѣ **гѣ**тъ: **ѿ**. **часовъ**, **понеже** **вѣ** **ѿ**. **час** **распат** **выс[тъ]** **Сѣ**скъ, **и** **вѣ** **ѿ**. **час** **пристѣ**и **Гѣ** **и** **ѿблещи** **Бамараннѣ** **и** **ѿ** **грѣ**ха **ю** **ѿ**чѣсти **подакъ** **ѣ**и **водъ** **живѣ**. **гѣ**тъ **же** **вѣ**ственоѣ **писаніе**, **и**к[о] **мѣ**. **дѣ**и **превыс[тъ]** **И**дамъ **в** **рай**, **томъ** **в**сѣ **последѣ** **сѣ**тъи **црѣ**квыи **лик** **ѣ**диною **всѣ**го **лѣ**т[а] **вѣ** **мѣ**. **дѣ**и **крепок** **пост** **дѣ**ржати“ (пор. П. Тол. 157—158 ст. 85). Коментуючи

наведені у нас (стор. 28) слова про Херувима, що по вигнаню Адамовім приставлений був пильнувати дерева животного автор запитує Жидовина: „Разсмѣши ли, о жидовине, что есть древо животное, когда ли востыни хероким в древа животна? не егда ли сѣ въдръзи на мѣстѣ крайнее зовомо Голгота, рекше левное мѣсто? тѣ бо пропашѣ бывшю Ісѹ и лѣнѣ проразѣ камен чѣтнаѣ та Гѣм кровь до главкѣ Адамовкѣ и очиць ю и ости, да то видѣтъ херѣвим востыни [в] древа жи[во]тнаго (стор. 87, пор. П. Тол. 161—162).

На стор. 88—90 находить ся роздѣл „о зачаткѣ Каина“ — розвідка фізіологічна, цікава тим, що висказує погляди супротивлені тим, які висказував про се Арістотель і які за ним повторяла в середніх віках західня Европа. Бо коли Палея зачатѣ дитини приписує тому, що „в мѣжа стѣденое искипеніе семенное примешает сѣ противѣ соущи кровѣ женскѣй“, а в такім разі „схладѣт сѣ в стѣдена мужескаго семени.. в жены ж[е] крокъ тепла смерзѣши сѣ въ плоть преткарѣет сѣ“ (88 г. П. Тол. 164), натомісць у зах. Европі аж до кінця середніх віків держав ся погляд, „quod mulier est frigida et humida a natura, vir autem est calidus et siccus. Frigidissimus virorum est calidior calidissima mulierum“ (Albertus Magnus, De secretis mulierum. Amsterodami 1660, p. 17—18). Про Каїна і Авеля говорить ся, що „Каинъ вѣ перваго грѣха зачатокъ и прѣстѣплѣніѣ заповѣд[и] вѣиіѣ, Авель же плод смиреніѣ выс[тъ] и чадо желаніѣ и смѣтнаго свѣта“. Є се натяк на оповіданє, яке знаходить ся в ігностичній книзі Адама (Migne, Dictionnaire des Apocryphes I, 290 і д.), що у нас в цілости не була звѣсна. Тутже автор додає увагу: „но и Деген [Диоген?] философ реч[е] юноши нѣкоемѣ бес постака шатающа [sic!] сѣ: оиць твоѣ пѣанъ тѣбѣ всѣмѣ“ (92, П. Тол. 171—172).

На стор. 94—97 є статейка „о дѣши и сме и о разсмѣ“ — проба середньовічної психології; стор. 98 „о Каинѣ“, стор. 101 „о вѣиинѣ Авелѣ“, стор. 103 „о роженіи Сифове“; ся статейка кінчить ся ось як: „Роди же Адам г. сѣм: Каина, Авелѣ, Сифѣ, и две дщери: Азарѣ, Исхѣмѣ. и по повеленію вѣиіѣ дастъ имена всемѣ зверем и скотом и гадом и рѣкамъ и птицам и своим чадам, Адама ж[е] сѣздакъ Гѣ и йма дал, тако ж[е] и вѣзе. Авель ж[е] оубѣнъ выс[тъ] в брат[а] своего Каина. Каинъ же поѣтъ сокѣ женѣ сестрѣ своѣ перкѣю Азарѣ, Сифѣ ж[е] поѣтъ вторѣю сестрѣ своѣ Исхѣмѣ. а инде гѣтъ дщери Адама перкѣю Каламанѣ, а вторѣю Идѣверѣ“ (104). Се остатнє реченє важне для того, бо по думці Жданова вказує, що автор Палеї знав Слово Ме-

фодня Патарського, де власне такі імена мають дочки Адамові. Та реченє се може бути пізнійшою вставкою руського переписувача, в чім укріпляє мене й те, що цілого сего місця у Коломенський Палей нема.

Назва внука Сифового Каїнана „толкѣтъ сѧ гнѣзникъ ѿ рѣк-ность“ (ст. 105, П. Т. 196). Про голуба, що його Ной випустив із ковчега сказано, що він „принесе к Ноѣви ѿ сѣцець [sic!] древаныхъ пато-рописменѣмъ мѣсть“, а порівнюючи Ісуса Христа с тим голубом автор додає, що „сѣй сѣо голѣвъ ѣ-писменъ вѣ, ѣ. чѣтъ вышнаго мира ѣбразъ носѣи же Дѣхъ сѣйїи“ (ст. 114). Тут у перве автор Палей цитує своє жерело: Пентетѣсх ѿ книгъ прописан[о]. Говорячи про жертву, яку приніс Ной Богу по потопі, автор додає: „ничто-ж[є] ко тѣка ѿ кости законне єсть“ (ст. 115). Говорячи про те, як Ноєві сини розділили між себе землю, автор подає цікаву географію всеї звісної йому землі. В ній дві річи звертають на себе нашу увагу: переважна часть далеких країв і народів має назви взяті живцем із грецького (Яррианой, Ясрканой, Магардой, Парфой, Герсаной, Єлс-емой, Коссеїи, Дрсенїи, Камлиїи, Гавфиней і т. д. ст. 123), а друге — особлива увага автора до земель словянських і тих, що були сумежні зі Слов'янами. Зараз на початку говорячи про Афета автор каже: „Яфѣтѣс же іаша сѧ полѣноциїи ѿ западнїа странї: Мидїи, Ливанїа, словенескѣ іазык“ (ст. 120). А далі вичислюючи ріки в краях Афетового коліна автор крім одного Тигра знає тільки словянські ріки: „Дснаї, Днипрѣ, Дсна, Припет, Дкїна, Полхова, Болга“ (ст. 126, П. Т. 240). І далі вичисливши народи Афетового коліна автор додає характерний уступ: „Сказаше ж[є] книгѣ всѣхъ іазыкѣ пле-менѣ сїхъ, іаж[є] рассеїа по лицю всеї землїи Гима, Хама, Яфѣта, ѿниї же іазыкѣ не разоумно іазыкѣи прозваша сѧ, но по іазыкѣи іашемѣ неведомїи іазыкѣи менїти а. мы ж[є] глѣмъ по речї іазыка своєг[о], иж[є] ѿ Яфѣта іазыкѣи іазад[о]ша ѿ в части єг[о] се-дѣтъ: а-ѣ варазскѣ, в. іазык словенескѣ, в. Чюд[и], д. Іїмъ, в. Лопѣ, з. Перма, з. Корела, и. Печера, д. Зґра, і. Литка, аї. Іїткази, вї. Прсєи, гї. Недрека, дї. Мерѣ, єї. Мердека зї. Ме-щера, зї. Мсрєна, иї. Корсь, дї. Знамьгола, в. Лиеѣ“ (стор. 127—128, П. Тол. 243).

До стор. 281 канвою оповідання служить книга Бития. Від 281 до 366 ідуть Заповіти 12-ти патріархів, що заповнюють прогалину між кн. Бития а кн. Ісхода. Від 366 до 500 канвою оповідання служить тзв. Пятикнижє Мойсєєво, відси до 554 кн. Ісуса Навина, від 555 до 612 іде кн. Суддїв, далі йде „Си же написан[а] єсть в кратце іс книгъ ѿсмих ѿ Рсфѣ“ до стор. 620, по чім на стор. 621 чита-

ємо новий титул: „Єніа же книгѣ вписан[ы] соут в кратце книг[а] ѡ-ѡ-ѡ Гамона[є] прѡрочи ѿ Саула цѣри ѿ прочих цѣрѣх, ѿ на-чало ѿмоут сице“. Історія Саула йде аж до стор. 690, історія Да-вида від 691 до 776, історія Соломона від 776 до 841. Тут властиво кінчить ся Палея, хоча остатня полеміка з Жидовином знаходить ся на стор. 817 при нагоді толкованя пророцтв Соломонових про Хрвста. Те, що йде далі, се короткий, літописний перегляд усіх царств жидівських аж до вавилонської неволі, перегляд зладжений на підставі 3 і 4 книги Царств і кн. Єремїї, до стор. 987; тільки на стор. 957—963 вставлено з книги Даниїла оповідане про Сусанну. Далі йдуть виривки із кн. Даниїла, Ездри, Маккавеїв до стор. 1027; відси починає ся короткий огляд історїї Римлян аж до Різдва Хри-стового, ст. 1039, і далі літописним способом оповідаєть ся історія аж до смерти Константина В. на стор. 1077. Тут особливу увагу звер-нено на перший собор Нїкейський, а й дальше про собори оповіда-єть ся досить подрїбно. Старанно позаписувано такі справи, як при-несенє ризи Богородицї з Капернаума до Цариграда (1077), про соромїтну смерть єретика Арія, про Юліяна апостату (1078—1084), про другий собор (1084—1086); про дальших царів говорить ся дуже не багато, а тільки докладнїйше про собори церковні, прива-гїдно згадуєть ся про землетрясеня та комети (1095). При Маврикїї оповідаєть ся ось яке диво: „При сем же народ[и сѧ] дѣтиць кѣ Цѣриград[є] вѣзѣ ѡчию ѿ вѣзѣ рѣкѣ, на лѣдѣвѣхъ емѣ рибѣи хвостѣ пороцѣнѣ кѣ вѣразѣ кожнѣи рѣкѣ. Пѣсѣ роди сѧ ѡ 5. ногѣхъ, главѣ ѿмѣи лѣвѣкѣ вѣразѣ прѣвѣлїи, вѣс[ѣ] же кѣ Фракиї ѿ. дѣтица родиста сѧ, єдїн ѡ чѣтырѣхъ ногѣхъ, а дрѣгѣи ѡ двѣхъ главѣхъ. гѣть же нѣкциї ѡ ѡбразникѣ: „не знаменѣєть сѧ] вѣгоє кѣ градѣхъ, нѣж[є] аще тако роди сѧ“. ѿви же сѧ в рѣцѣ Нилѣ сѧнцю вшѣдшю чѣловѣразнѣ двѣ животнѣ, мѣжѣ ѿ жена, ѿже ны нарицають сѧ рѣкѣи Нилѣ: сладко гѣть, вѣсма ѡмѣртѣвѣи, вѣразѣ же ѿмѣтѣ ѡ главѣ до пѣпа чѣчѣскаго, прочѣе же птица. мѣжѣ же красноперѣсѣцѣ єдинѣ, женѣ же лицѣ ѿ власи чѣркѣмнї, подѣвно же ѿ мѣжѣ, сѣсѣа же ѿмѣише вѣзѣ власѣ, власи же на чѣркѣ. Люд[и]є же сѧ патриѣрхѣм чюдѣи сѧ клѣтѣи приложнѣишѣ тѣма малѣенома, да не видѣа раздрѣшнѣт, да же вси видѣт. до 5-го часа вси люд[и]є видѣише двѣлахѣ сѧ, такоже пакѣ в рѣ-коу внидѣста. сѧма же погрѣзѣишѣи корѣдїли вѣсплѣвѣи ѿ скочивѣи многѣ чѣкѣи поѣдѣиша. ѿбо корѣд[и]лѣ зверѣ єсть великѣ кѣпнѣи же ѿ рѣкѣ ѡ главѣ дѣж[є] ѿ до хвоста ѿ вѣразѣ хрѣкта єго ѿбо чѣркѣи камѣнѣ єсть, чѣрко же єго вѣкло ѿ ногѣи єго 5. ѿ хвостѣ емѣ велиїи ѡстрѣ, в хрѣктѣ же єго єдина кѣстѣ,

конца йзострена іако й терние, іако пиіе збєи конци, й єнєть тѣмь ж[є] на на гнѣваєть сѧ й многы творить извѣѣ. глава же ємѧ при рамѣ йсходащї: дондеж[є] не жинєть [sic! зам. зѣнєть], зєвїрина глава єсть; єгда ж[є] зинєть зстыї, все єсть до рамѧ зєвїанїє творѧ. зєнєваєть же сєго многєжды іадрыѧ в тои ж[є] рѣцѣ сѣри, ѡбразь їмѡрь пєсїи, й таком нравом: їбо оуста своѧ коркодїаь тако ѡврѣзъ почїаєть, й іадриѧ же ѡбалавїши сѧ в калѣ й зсты єго кѣ чрєвѧ їснєдїши й растєрьгнѣвїши скоро йсходїт ѡходомъ єг[о] й мѣтка ѡстави єго“ (1096—1098). В сьому оповїданю вельми цїкава згадка про Вілу, Русалку югословяньску. Очевидна річ, що речєнє сє могло бутї написанє тїлько в Сєрбїї або Болгарїї, а сє давало бї привїд думати, що той, хто писав Крєхївєську Палєю або єї оріїнал, користував сѧ для доповняючої частї якимєсь хронографом югословяньскої редакцїї.

Далї згадавїши про царїв Іраклїѧ і Константина автор умїщує обширну статю „Ѡ Блѣхѣметє“, зовсїм відмінну від тої, яку знаходимо в додатку до Ковельсьскої Палєї (змієт єї я переповїв і розібрав у своїї статї „Podania o Mahomecie u Slowian“ Wisła VIII). Сѧ статя кінчить сѧ характеристикою околицї Дамаску, і тут читаємо ось якї займаючі відомостї: в тїм краю „кїна ж[є] и смокви за ї. мїѣ зєклѡт, прочїх же плод ѡ годѧ до год[а] ѡбѣемлють, велїчество ж[є] гроздѧ кїна: двѧ на дрєкє подѣїмет. пїгань ж[є] іако смоковницю к сєверномѧ же предєлѧ. корєнь ж[є] вєваєть пламенѡбразєнь їменємъ калтарит, ѡ нєго же к вєчєрѧ сїїєть свѣт, ни кыж[є] ѡ чѣкѣ кѣскопаєть єго можєть, занє кѣ образ[є] оумарит єго, токмо ацє корєни прикоснєть с[ѧ] ѡкрѣгъ рѣкєю. ѡкопавшє корєни того й пєсѣ приказакши кѣстєрьгнєт корєни того пєсѣ, послєдствїѧ чѣкѧ хотѣцю, абїє змрєт пєсѣ. корєни же того прикаслѡт вєснїюцїмь, ѡпоуцлєть, вѣкѧ ѡ корєни їзгонїмѧ“ (стор. 1101). Говорѧчи про Палєстїну автор замїчає: „єцє же й в Палєстїнє їсточникъ цѣлєѧ подакїї, в нємъ ж[є] Гѣ пѣтѣшєствовакшю нєзѣк оумї, й дрєво стѡїть всємь недѣгомъ врачкѧ: єгда йѡсєфъ Хѣ взємъ сѣ стѡюю Бїцѣю їды кѣ Єгїпєть, й да на зємлю прєклони с[ѧ], дрєво поклони с[ѧ], єго ж[є] ѡбраз дажє до їнѣ хрѧнїт поклонїє“ (ст. 1102). Сє оповїданє про дрєво, що похїлило сѧ до зємлї над утїкаючим Ієусом, узятє їз незвїсної в словяньскїм перєкладї апокріфічної євангєлїї сѣв. Матвїѧ (гл. С. Tischendorf, Evangelia apocrypha, Lipsiae 1853, Pseudo-Matthaei evangelium, гол. XX, стор. 83). По коротких замїтках про дальшїх царїв і про соборї ширшє оповїдаєть сѧ про Льва Ісаврянина і „ѡ погрѧнїї стѣхъ їконъ“ (стор.

на Грѣкъ въ ѿ. корабль“. Тут кінчить ся перший рукопис. Від стор. 1120 пише вже иньша, мабуть пізнійша рука, хоча текст являєть ся безпосереднім продовженням попереднього. Та в формі букв і в способі писаня бачимо значні ріжницї. Новий писець не уживає ъ, а тільки ѱ, не має так само як і старший ж, має иньшу форму в, не розріжнює звичайно є і е, не вживає ѣ ані ѿ; знаходимо тут також поодинокі букви курсивні (ѡ, вѣ, ѡ). І ось на кінці стор. 1119 читаємо: „Ѳ лѣт[о] ѿ ѿ. ѱ.“ а на стор. 1120: „Ѳ. индиктѹ юнѣмъ мѣца въ ѿ. днь приплѹша Рѹсь на Коньстантинѣ градъ в лодѣхъ ѿ. нж[є] ѿ Гѣдн [sic!] глѣмъ, ѿ рода варажска сѹщѣм. много ж[є] ѿ келѣе зло створиша Рѹсь прѣж[є] дѣж[є] грѣчимъ воемъ пришедшимъ. тогда во сѹдъ всѣ пожегоша, а ѿхъже ѿмши плѣнники, ѡвѣхъ растинахѹ, другыя же ѿко стража поставляюще стрѣлами растѣлахѹ [sic!], ѡпакы рѹцѣ скъзавши гвозди желѣзны посредѣ главы вѣвахѹ ѿмъ, многи ж[є] стѣхъ цркви ѡгнѣви предаша. Роман же посла на дремонѣ ѣлико ж[є] бѣше в Констинтинѣ градѣ съ Фѣѡфаномъ патрикіемъ. Фѣѡфан же поѡ ѿ люд[и] ѿныѡ ѡѹрадивъ прѣж[є] ѿ ѡѹготовивъ, потомъ же ѿ слезами себе ѡѹтвердивъ Рѹси ѡѹжидаше в лодѣхъ на ѿ ѿти ѿскрѣ стѣпа [sic! зам. стѣпа] глѣмаго фора, стражница, в ней же ѿ ѡгнь влагаемъ на просѣѣнїе ноци. с[и] на ѡѹстѣи Понта, доверородна Понта, стражю дѣѡ, зане тѹ частое разбойнич[є]ство на страны нагнанїе, ѿхъ же ѿзѣи ѿраклїи. тѹ дожда полка рѹськимъ лодѣмъ раздрѹши ѡѹстроенымъ, прокъ ж[є] лодїи ѡѹратиша съ на бѣгъ Рѹсь и мнози погыбоша“.

На тїй самїй 1120 стор. читаємо: „Ѳ лѣт[о] ѿ ѿтѣ. Костантина Философа, нарицаемѣи Кирилъ. Створиѡ грамотѹ словен[с]кимъ [стор. 1121] ѡзыкомъ глѣмѹю антицѹ. въ днѣи Мѣхѣла црѣ грѣч[є]скаго і въ днѣи кнѣѡ Рѹрика новгородскаго, ѣгож[є] сѣмъ рѹскаѡ землѡ приде. ѿ грамотѣ. Грѣческѹю грамотѹ створиша ѿ. мѹж: Палимидъ, Кадмилѣсїи, Симонѣ, ѡпохарїи, Дїѡннїсѣ. Сице ж[є] рѣч[є] стѣи Кирилъ: „ѡзѣ симъ словомъ молю с[ѡ] Бѣ. Бѣе всеѡ твари живителю видимѡ ѿ невидимѡ! Гѡ Дѣѡ послѣи живѣщаг[о], да вѡдохнетъ ми въ срдце слово, еже бѹдетъ на ѡѹстѣхъ всѣмъ живѹщимъ в заповѣдѣхъ твоїхъ. ѿ. во ес[тѣ] свѣтлїици жїзни. Законъ твої свѣт стѣзамъ моїмъ, нж[є] ищѣтъ вѣгласка словеса ѿ просїтъ дары твоѡ прїѡти словен[с]ко плѣмѣ. къ крїпленїю во ѡѹратиша с[ѡ] вси, люд[и] твої нарицїи с[ѡ] хотѣще, мѣсти твоѡ хотѣще, Бѣе. но мнѣ нїкъ пространно подаждь слово, ѡче ѿ сїе ѿ стѣи дѣше, просѣщемѹ помѡци ѿ тебе. ты бо даєши достойнымъ силѹ, ѡѹпѡстѣѣ ж[є] всѣмѹ цѣлїиши.“

фараона ма словы ѡзбави, херувимскѹ ми мысль ѡ оумѣ даждѣ, ѡ чѣстнаѣ ѡ прѣстаѣ трѣци, печаль мою на радость преложи, цѣло-мѣрно начну писати чудеса твоя предивнаѣ сѣло. шестокрилатыхъ силу прїимѣ съшествїю по сѣдѹ оутѣла моего, ѡмени ѡго ѡ дѣлау посладѹа, ѡвѣк створю ѡгагальское слово, хвалѹ воздаѹ прѣстѣи трѣци во ѡдиномъ ѡжствѣк, ѡже поетъ всѣа [sic!] возрастѣ, оуиѣ ѡ старѣ, съ твоимъ разумѣмъ. ѡзыкѣ новѣ хвалѹ воздаѹ ѡщю ѡ снѹ ѡ сѣмѹ дхѹ, ѡмѹ чѣстѣ ѡ слава ѡ всеѣ твари ѡ ды-ханїѣ ѡ непреодомила вѣкы ѡминѣ“. Потомъ же маломъ лѣтомъ минѹшимѣ крѣпна быс[ть] земля рускаѣ во днѣ ѡбѣовѣрнаго князя Болеслави, снѣ ѡтѣславѣ, внука ѡгорѣва ѡ ѡлжина, по-ложивша прѣвое начало крѣпнѣи къ земли рускои, правнѹка ѡ Рю-рикова“. Далѣ ѡдутѣ на стор. 1122—1130 диспутѣ филозофа (Кирила) ѡ ѡретикомъ, Козаринѣмъ, Жидѣмъ ѡ латинянами, винятѣ зъ ѡго Житїѣ.

Въпроси ж[ѣ] глѣ филозофа догѣфѣ црѣвѣ стрѣнтель: „хо-тѣхъ ѡвѣд[ѣ]ти, что ѡс[ть] филозоф[ѣ]а?“ ѡнъ же реч[ѣ]: „ѡжїамѣ ѡ члѣскимѣ бытїамѣ разумѣ, ѡлико можетъ члѣкѣ приѡлижитѣ с[ѣ]а Бѣкѣ, ѡко дѣтель ѡ оучитъ члѣка, по ѡбразѹ ѡ по под[ѣ]ѡвїю быти створше ѡмѹ ѡ“.

Нѣкто вѣ ѡнанїи патрїархѣ ѣресѣ воздвигѣ глѣ не тво-ритѣ чѣстѣ ѡконамъ сѣмъ, ѡ согнаша ѡ со стола. ѡнъ же реч[ѣ]: „на-силїемъ ма согнаша, ѡ ѡ не препрѣвше, не можетъ во никто ж[ѣ] мене препрѣкти“. црѣ же съ патрїархомъ ѡустройвѣ филозофа посла къ немѹ рекѣ: „ѡще можешѣ ѡуношю сѣго препрѣкти, ѡ столъ свой прїимешѣ“. ѡнъ же ѡузрѣвѣ филозофа ѡуна тѣломъ, ѡ не вѣдѣи стара ѡума къ немъ, ѡ къ немѹ ѣретикъ реч[ѣ]: „невозможно тѣвѣ прѣ дѣкати со мною“.

Филозофъ реч[ѣ]: „Не людскаг[ѣ] ѡбываѣмъ дрѣжи, нѣ ѡжїѣ за-повѣди зри. ѡко ж[ѣ] во члѣкѣ ѣсть ѡ земля, ѡ днѣ Блѣ соста-влена, ты ж[ѣ] члѣче земля ѣси ѡ по что гордиши?“

Паки ж[ѣ] реч[ѣ] ѣретикъ: „не подобаетъ ѡсѣнѣ цвѣтѣцѣ ѡскати ни стараго на воїнѣ гнати“.

Филозофъ реч[ѣ]: „Самъ на сѣа винѣ ѡщешѣ. ѡ паки рци ми, въ кою вѣрстѹ силнѣиши днѣа телесѣ?“

Ѣретикъ реч[ѣ]: „На старѣсть“.

Фил. реч[ѣ]: „то на кою тѣа братѣ [sic!] слѣмъ, на телеснѹю ли ѡли на дшѣвнѹю?“

Онъ же реч[ѣ]: „На дшѣвнѣю“.

Фил. реч[ѣ]: „то ѡнѣ ли хощешѣ крѣпнѣи быти? да не глѣи къ намъ тацѣхъ притачъ, не ѡзпремени во цвѣтѣцѣ ѡщѣмѣ ни тѣбѣ на воїнѹ гонимѣ“.

И пакы еретик реч[е]: „како крѣтѣ розъманнѣ [sic!] не кланѣемъ сѧ, а вы ѡце лице ѡконѣ бѹдетъ до персѣи, и кланѣете сѧ і чѣстное творите ѡ не стыдите с[ѧ]?“

Фил. реч[е]: „Четыри бо части ѡмат крѣтѣ, аце сѧ раздѣшнѣ; ѡце ѡ ѡдина часть бѹдетъ, сѹже своего ѡбразѧ не ѡблѣетъ. И ѡкона ѡ лица ѡбразѣ ѡблѣетъ ѡ под[о]бѣе того, его ж[е] писано“.

Ерет. реч[е]: „Како сѧ кланѣете крѣтѣ безъ написанїа, а бывшемъ ѡнѣмъ крѣтомъ? а ѡкона аце [не] ѡматъ писана ѡмене, не кланѣете с[ѧ] ѡнѣ?“

Фил. реч[е]: „Всѧкъ бо крѣтѣ подоб[о]бѣе ѡмат ѡ ѡбразѧ крѣта Хѣа, а ѡконы всѣ не ѡмѹтъ одинаг[о] ѡбразѧ“.

Ерет. реч[е]: „Бѣгѣ рекшѣ к Моисѣю: не створиши всѧкого под[о]бѣа, вы ж[е] како творѣте кланѣете с[ѧ]?“

Фил. реч[е]: „ѡце вы рекѣ: не створиши всѧкого под[о]бѣа, то право приши. ѡже бо ес[ть] рекѣ „всѧкого“, рекша: недостѣйнаго“.

Еретикъ же недоѹмѣкъ что реч[и] ѡ ѹмолча ѡ посрамѣ сѧ.

И посланѣ быс[ть] тѣ же философѣ въ Ерацины. ѡ въ Ерацинехъ бѣша написани дѣмонескѣ ѡбразѣ на всѣхъ двѣрѣхъ крѣтѣ ѡнѣскѣхъ вѣкѣ рѣгающе сѧ крѣтѣмъ. ѡ рѣша: „можешѣ ли, философѣ, разѹмѣти, что то ес[ть]?“

Фил. реч[е]: „Вижю ѡбразѣ дѣмонескѣ ѡ мнѹ, ѡко тѹ живѹтъ крѣтѣмъ внѹтрь і дѣмѣни не могѹтъ жити сѧми, бѣжатъ ѡ нихъ вонѣ, а ѡдѣже сѣго знаменїа ѡнѣмъ вѣкѣ, то сѧми сѹтъ внѹтрь“.

И не ѹмѣша противѹ что речѣ. И пакы рѣша Ерацины: „Хѣ Бѣ вашѣ велѣтъ вамѣ любити враги і не противѣсти с[ѧ] зло дѣлющимъ, вы ж[е] противѹ бѣете ѡрѹжїемъ“.

Фил. реч[е]: „Дѣма заповѣда бѹдѹщема в законѣ, кто свершаѣ законѣ ѡблѣетъ сѧ: ѡли ѣдинѹ хранимъ, ѡли ж[е] ѡбѣ?“

Ѣни ж[е] рѣша: „ѡж[е] ѡбѣ“.

Фил. реч[е]: „Бѣ рекѣ ес[ть]: за ѡбидѣша своѧ враги молите, а не за ратныѧ ѡ за ѡновѣрныѧ, ѡже сѣтъ врази бѣѣи. ѡ своѣмѹ врагѹ не воздавати велѣтъ Бѣ зло за зло, свои же сѹтъ намѣ врази домашнїи, а не ѡновѣрници. И пакы реч[е] Гѣ: болши сѧмъ любе кто ѡбидѣтъ, ѡж[е] дѣю своѹ положитъ за дрѹгы своѧ? то ти не за поганыѧ ѡ ѡновѣрныѧ, мы ж[е] дрѹга дѣла сѣ дѣлѣмъ, да не сѣ телесѣмъ дѣла погубенѣтъ“.

Пагы нѣкто Козаринѣ въпрашавъ реч[е]: „како вы золѣ ѿвычан имате, иже вы ставите црѣа иного колѣна, а не ѿ того-ж[е] колѣна“.

Фил. реч[е]: „Ибо Бѣ постави в Гаоула мѣсто Дѣда, а не Гаоула племени, но избранаго по срдцю его“.

Козар. реч[е]: „Бы оубо книги держите в рѣку. ѿ нихъ вся притча глѣте, мы ж[е] не тако, но ѿ персѣи всю мдрѣть ико поглощену иносим ю“.

Фил. реч[е]: „Ище вы видѣа мужа нага и глѣща: азѣ имамъ много золота и сребра, иалѣ бы ли еси ему въкры видѣа нага?“

Он же рече: „ни“.

Фил. реч[е]: „Тако и азѣ твѣк глѣю: не иму въкры аламѣ твоимѣ. ище ли еси поглотила всю мдрѣсть? да скажи ми, колико ес[ть] лѣтъ ѿ Моусѣа до Хѣа и колико родовъ?“ и не оумѣ ѿвѣщати. И пагы реч[е] Козаринѣ: „мы во единого Бѣ вѣруемъ ико ж[е] Иудѣи, а вы въ трѣцю“.

Фил. реч[е]: „Книгы пррѣкыа проповѣдаютъ въ единого Бѣ вѣкровати въ трѣхъ сѣбо оупестасѣхъ сѣща: оѣцѣ, слово и дѣхъ, и мже есть власть едина и гѣство и црѣство и сила и слава оѣа і сѣа і стѣго дѣа“.

Козар. рече: „Како се ес[ть]: три славы славите и не срамлѣте с[а], а мы едину славу держим?“

Фил. реч[е]: „Книгы повѣдаютъ: слово и дѣхъ — то ище кто товѣк чѣтъ творитъ, слова ж[е] и дѣа оустѣ твоихъ не въ чѣтъ имутъ, друзѣи же все трое въ чѣтъ имутъ, которѣи ж[е] сѣтъ чѣтѣнши?“

Он же реч[е]: „иже все трое въ чѣтъ имутъ“.

Фил. реч[е]: „То ти мы есмы сѣ Бѣа чѣтѣнши всѣхъ васъ, иж[е] слѣшающе пррѣскаго гласа тако и творимъ. реч[е] бо: Гѣ посла ма и дѣхъ его“.

И жид реч[е]: „Како можетъ Бѣ вмѣстити с[а] въ чѣла и чѣлкѣ быти?“

И фил. реч[е]: „Что ес[ть] ѿ видимыа твари чѣтѣе всего?“

Жид реч[е]: „Чѣлкѣ по вѣию ѿбразѣ створенъ“.

Фил. реч[е]: „Да по что глѣши Бѣ не могуцѣу чѣкомъ быти ни вмѣстити с[а] в чѣла? Бѣ можетъ быти чѣлкѣ, а чѣлкѣ не можетъ быти Бѣ, а Бѣ все могои и вседѣ сѣ вмѣститъ. Бѣ бо Моусѣи ѡвѣи иавѣ сѣ и ѡвѣу вмѣстити с[а] в вѣрю и въ шѣлакѣ и в дымъ и в пучинѣ, и Моусѣи реч[е] дѣмъ стѣмъ наѣченъ,

в мѣтвѣ и рѹцѣхъ свои простерѣхъ, реч[ѣ]: въ громѣ и въ вѹрѣхъ и въ глѣсѣхъ трубнѣхъ не являю сѧ, ГИ, но всели сѧ во оутробѹ нѣшю. виждь, жид[о]вине, іако можетъ вселити с[ѧ]! и всели сѧ, іако ж[ѣ] Моусѣи реч[ѣ].“

Жид реч[ѣ]: „Прѣвыи законѣ кому дастъ Бѣ, вамъ ли, намъ ли?“

Фил. реч[ѣ]: „Да первыи ли дрѣжитѣ?“

Жид реч[ѣ]: „Того ко пшд[о]баетъ дрѣжати“.

Фил. реч[ѣ]: „Ище хощете первыи дрѣжати, то ѡбрѣзанїа дишите с[ѧ] [sic! зам. лишите сѧ]. или да повѣжъ ми, въ ѡбрѣзанїи ли прѣвыи законѣ, или в неѡбрѣзанїи?“

Жид реч[ѣ]: „мы мнимы, іако въ ѡбрѣзанїи“.

Фил. реч[ѣ]: „Ноѣви да Бѣ прѣвыи законѣ по заповѣданїи и по ѡпаденїи Адамовѣхъ, закѣтомъ нарицаѧ законѣ, рекѣ: се азъ закѣпаю закѣтѣхъ мои съ тобою и сѣменемъ твоимъ и всею землею, и трѣми заповѣдми держимъ: все іадите іако зелїе травное ѣлико на нѣси и ѣлико на земли і водахъ развѣхъ мѧса і крови дїша ѣго. иже ко пролїетъ кровь члѣкѹ, сѧмъ емѹ в тог[о] мѣсто пролїетъ сѧ.“

Жид реч[ѣ]: „Мы дрѣжимъ прѣвыи законъ Моисѣевѣхъ, а сего нѣс[ѣ]тъ намъ Бѣ рекѣхъ „законѣ“, но „завѣтъ“, іако и въ рай Адаму заповѣд[а], і къ Авраамѹ ѡбрѣзанїе, а не законѣ“.

Фил. реч[ѣ]: „Бѣ глѧ къ Авраамѹ: даю законѣ въ плоти вашей, еже и знаменїе реч[ѣ], іако бѹдетъ межю мною и тобою. тѹж[ѣ] пакы и въ Іеремѣихи реч[ѣ]: послушайте закѣта сего, і възглѣшъ, реч[ѣ], к мужемъ Іюдовымъ живѹщимъ во Іерлѧмѣ и реч[ѣ]ши к нимъ: тако глѣтъ Гѣ Бѣ Іїахъ: проклатъ члѣкъ иж[ѣ] не послушаетъ закѣта сего, иж[ѣ] заповѣдахъ къ ѡцѣмъ вашимъ въ днѣхъ, конже извѣд[о]хъ ѿ изъ земли ѣгипетскы“.

Жид реч[ѣ]: „И мы також[ѣ] нарицаемъ закѣтъ законнымъ, и ѣлико дрѣжаша законѣ Моисѣевѣхъ, вси Бѣ сегодниша. Такъ же и мы дрѣжимъ и не створимъ иного быти пач[ѣ] сего, а вы въздвигше ннѣ законѣхъ попираете бжїи законъ.“

Фил. реч[ѣ]: „Добрѣ дѣемъ, аще ко вы Авраамъ не іа сѧ по ѡбрѣзанїи ес[ѣ]тъ, но держалъ вы Ноѣвъ закѣтъ, то не нарекалъ вы сѧ другъ бжїи. І Моусѣи послѣд[и] написа законѣхъ перваго не дрѣжа. Тако и мы по сихъ ѡбразомъ ходимъ і ѡ Бѣ законѣхъ прїимше держимъ, да бжїа заповѣд[ѣ] твердо пребываетъ. дакъ ко Ноѣви законѣхъ не сказа емѹ, іако и другыи дамъ, но въ вѣки пребывать въ дїшю живѹ. ни пакы Авраамѹ ѡбрѣтованїе дакъ не возвѣстити емѹ, іако и другыи хощѹ дати Моисѣевы. то

како вы держите законъ Моисѣвъ, а Бѣ глѣть къ языкомъ, ꙗко прѣставляю законъ Моисѣвъ, а ѿнѣ дамъ. Їеремѣа бо глѣть: се днѣе прѣидутъ, глѣть Гѣ, ѿ закѣшаю дому Іодину ѿ дому Іѿаву закѣтъ новѣ, не по закѣту ѿже закѣшахъ ѿцѣмъ нхъ въ днѣ емшю ми за руку нхъ ѿвести нхъ изъ земли египетскыя, ꙗко ѿ ти не прѣвѣша въ закѣтъ моемъ, ѿ азъ возненавидѣхъ нхъ, ꙗко сѣи закѣтъ мой, иж[е] закѣшахъ дому Іодину ѿ дому Іѿаву, закѣтъ новѣ. по днѣхъ ѿнѣхъ реч[е] Гѣ: ѿ даа законы моя помышленіи нхъ ѿ на срдцы нмѣ напишутъ ѿ, ѿ тѣхъ вѣдутъ мнѣ люд[і]е ѿ азѣ Бѣ нхъ. Іѿ пакы тѣж[е] Їеремѣа реч[е]: тако глѣть Гѣ: станете на путѣхъ ѿ видите ѿ вѣпрашаєте на стѣзѣ Гѣа правыя, ѿ оубидите, кымъ ес[ть] путѣ Гѣа истинныи, ход[и]те по нему ѿ ѿбращаете ѿцищеніе [sic!] душамъ вашимъ. ѿ рѣша: не ѿдемъ. поставихъ въ васъ вѣлоститѣля ѿ рѣхъ: послѣшанте глас[а] трубы! ѿ рѣсте: не слѣшаемъ. сего рад[и] оубо слышите языцы пасѣшемъ стада въ нхъ. Іѿвѣ: слыши ѿбо ѿ вѣнши земли! се азѣ навожю на люд[и] сѣа зло, зане словесъ прѣркъ моихъ не вѣаша ѿ закономъ, ѿмже прѣрци проповѣдаша, ѿринутша. не токмо ж[е] сими словесы оубажю, ꙗко законъ твои прѣстаетъ, но ѿнѣми винами многими ѿ прѣркъ ѿвѣно“.

Жидъ реч[е]: „ѿ Гима сѣма вѣвѣное, вѣ ж[е] нѣсте“.

Фил. реч[е]: „Нѣс[ть] вамъ ничтож[е] въ томъ вѣвѣннѣ, но токмо Бѣ хвала. сице бо реч[е]: вѣвѣнѣ Гѣ Бѣ Гимовѣ! а къ Яфету глѣть, ѿ него ж[е] мы есмы: „да распространитъ Бѣ Іѿафета ѿ да вселитъ сѣ въ села Гимова. то се оубже ес[ть] всѣмъ вѣдомо, ꙗко вѣртѣнѣ вселиша сѣа въ ваша села, рѣше бо Іѿѣламъ, а потомъ въ вѣннѣ, а вы по всенъ земли расточи ѿ работаете, а потомъ поидете въ мѣку вѣчнѣю“.

ѿ потомъ бо лѣ не оумѣ жид[о]винѣ ѿвѣрати, но жид[о]винѣ реч[е]: „Вы сѣ творите вѣвѣннѣ выти оуповающе на чѣла, а книги проклинаютъ такого“.

Фил. реч[е]: „Проклятъ ли ес[ть] Дѣдѣ, ѿли вѣвѣнѣ?“

ѿ нже реч[е]: „Вѣвѣнѣ“.

Фил. реч[е]: „ѿ мы на того ж[е] оуповаемъ, на него ж[е] ѿ Дѣдѣ, реч[е] бо въ ѿлѣмѣ: ѿбо чѣлѣ мира моего, нанже оуповахъ. чѣлѣ ес[ть] Хѣ. а ѿже кто оуповаетъ на проста чѣла, того ѿ мы проклинаемъ“.

Жидъ реч[е]: „Како вы ѿвѣрзаніе ѿметаєте, а Хѣ не ѿвергну сѣа, но по закону свершившѣ?“

Фил. реч[е]: „ѿже бо реч[е] первое Бѣ къ Іѿрааму: се вѣди знаменіе межю мною ѿ тобою, да тако ѿ сѣверѣши прѣидѣ. ѿ

Авраама во до Ха̃ тако дрѣжаша, а прочее не дастъ мимо ити, но в того мѣсто крѣпленіе дастъ“.

Жид реч[є]: „Почто прѣви не прѣаша сего знаменїа, а Бѣ оугодиша?“

Фил. реч[є]: „Никто ж[є] во ѿ нихъ їаки с[а] двѣ женѣ ѿмѣв, їако ж[є] Авраамъ ѿмѣ двѣ женѣ а ї-юу рабѣ: також[є] Іаковъ ѿмѣ д. жены, того ради оуграни ѣмѣ жиы стѣгнныѣ ѿ ѿтолѣ ѿханы сѣ к женамъ пристѣпати. І преложи ѿмѣ ѣмѣ Іїаѣ, иж[є] ес[т]ь: зраи Га!“

Жид реч[є]: „Како вы сѣ ѿдоломъ кланяюще с[а] Бѣ оугажаете?“

Фил. ѿвѣща: „Прѣвѣе с[а] наоучите раздѣлати ѿмена: что ес[т]ь икона, что ес[т]ь ѿдол. І тако мѣвѣчи постѣпайте на крѣтїаны. І. во ѿменѣ в нашемъ їазыцѣ лежитъ ѿ семѣ. вѣпрошу ж[є] вы ѿ азѣ: ѿбразѣ ли скинїа, юж[є] видѣ на горѣ Моисїи и изѣнесе, ѿли ѿбразѣ ѿбразѣ? ѿ мѣртїю сѣла прикладно ѿбраз, кланнѣ ѿ оѣсмы ѿ сѣрсы ѿ херѣвмы ѿзрадны. І понеж[є] то како створи, наречемъ ли вы того ради древу ѿ оѣсмомъ ѿ сѣрсымъ чѣтъ творити і кланати с[а] имѣ а не Бѣ? Тако ж[є] ѿ ѿ Голомони цркви, понеж[є] ѿконы херѣвмы ѿ аггѣлы ѿ ѿнѣхъ много ѿбразѣ ѿмѣашѣ. також[є] ѿ мы крѣтїанѣ оугождѣшимъ Бѣ чѣтъ дѣемъ, ѿдѣлающе доброе ѿ дѣмоньскыхъ ѿбразѣ“.

Слышавше ж[є] сїи Козарѣе рекоша: „сїи философъ сѣ вѣїю помощїю всю гордыни на землю изверже, а срациньскѣю на ѿнѣ пол моря преврѣж[є]“.

Егда ж[є] Константинъ философъ сїю грамотѣ створи і прѣдасть ю Моравѣ, Чехомъ, Лахомъ і прочимъ їазыкомъ, потомъ Русїи, растѣщую ж[є] вѣїю оученїю заны ж[є] діаволъ не терпѣ того, вшедъ въ своѣ сѣсѣды, в латинѣ, нача многы заны вѣздвизати. І сѣбраша с[а] епѣпы і поповѣ і черноризци латиньскїи ѣкы ворѣны на соколѣ, вѣздвигѣша трїѣязычнѣю їерѣсѣ гѣше: „чѣче, како ты еси створила грамотѣ словенскѣю ѿ оучишѣ а книгамъ ѿнѣмѣ їазыкомъ, ѿхъ же нѣс[т]ь никто ж[є] ѿврѣла ни апѣлѣ, ни римскыи папѣхъ, ни Григорїи Бѣсловѣцѣ? мы ж[є] три токмо їазыкы ѿмам[н], ѿмѣже достѣнтъ токмо славити Бѣ: їврейскы, латыньскы, грѣчскы“.

Фил. реч[є]: „Не ѿдетъ ли дождѣ на всѣхъ равно ѿ Бѣ? ни ли сѣнце також[є] сѣлетъ? то како вы не стыдите с[а] трѣмы їазыкы славѣ, а прочимъ їазыкомъ сѣлѣпомъ ѿ глахѣмъ велѣче быти, а Бѣ творѣще немошна, їако немогѣща сего дати, іли завистивѣ мѣше Бѣ, їако ж[є] ѿ сами есте завистивѣ. мы ж[є] многы роды знаѣмъ ѿмѣше книги вѣ своѣ ѿмѣ їазыкѣ ѿ Бѣ славѣ вѣздающе

скимъ ѡзъкомъ в разумъ истины, иж[є] сѹтъ Пѣрси, Армени, Гѣрь, Пази, Аравлани, Египтани і инѣи мнози“. І далѣ (стор. 1128—1130) вінъ доказує цитатами з письма сѣв., що треба подавати людямъ науку і слово боже на зрозумѣлій для нихъ мовѣ.

Порівнюючи отсей текстъ з Житиемъ Константина (Dümmler-Miklosich, Die Legende vom heiligen Cyrillus, Denkschriften der k. Akademie der Wissenschaften, Wien 1870, Bd. XIX, стор. 214—229), бачимо в нашѣмъ текстѣ виврки з главъ 5, 6, 9, 10, 16 того житія, вкорочені, та декуди з замѣтними варіантами.

На ст. 1130—1132 читаємо далѣ ось яку записку: „Въ лѣт[ѣ] 5305. Кирилъ ѡучѣтъ словенскѹ ѡзъкѹ мѣла деврала дѣ. днѣ бывъ мѣ. лѣта і многы просвѣтивъ ѡученіи вѣстивими къ Гѣѣ ѡидѣ і положенъ въсѣ[тѣ] в Римѣ къ цѣркви сѣго Климента. Гѣж[є] вѣди вѣдомо всѣми ѡзъкы і всѣми людми, іако рускій ѡзъкъ ни ѡкѹдѹ ж[є] прѣа вѣрѹ сѣла сѣа, і грамота рускаа никимъ ж[є] іавлена, но токмо самѣмъ Бѣмъ всѣдръжителемъ ѡцѣмъ і снѣмъ і сѣмъ дѣмъ. Володимиръ дѣхъ сѣи вѣдохнѹа вѣрѹ прѣати, а крѣщеніє ѡ Грекъ і прочіи нарядъ цѣрквыни, і грамота рускаа іакила сѣа Бѣмъ дана в Корсѹнѣ Русинѹ, ѡ немъ ж[є] наѡучи сѣа Философъ Константинъ, ѡтѹдѹ сложивъ і написавъ книги рускимъ гѣмъ. І єврейскѣи грамотѣ тогда же ѡзъкы ѡ Гоморанина в Корсѹнѣ. тѣ же мѹжѹ Русинѣ вѣше вѣговѣренъ, постомъ і добродѣтелю, вѣ чѣтѣи вѣрѣкѣ ідинѣ ѡѹединивъ сѣа. І тѣ ідинѣ ѡ руска ѡзъка іави сѣа прѣж[є] хрѣстіанѣ сыни, і неѣдомъ никимъ ж[є], ѡкѹдѹ єсть. Тѣ же въсѣ[тѣ] вѣ днѣи Миханла цѣа і Иринѹ вѣговѣрѣныа. І потомъ посланъ въсѣ[тѣ] Константинъ в Моравѹ Миханломъ цѣмъ, моравьскому кѣзѹ просвѣшѹ философа, і тамо шѣд наѡучи Моравѹ и Лахи і Чѣхи і прочаа ѡзъкы і вѣрѹ православнѹю ѡѹгвѣрѣи в нихъ і книги написанѣ рускимъ гѣмъ, і добрѣ наѡучивъ і ѡтѹдѹ іде в Римѣ і тѹ разколѣ сѣа і ѡбѣлѣе сѣа в черныа ризы і нарекоша имѣ ємѹ Кирилъ. в тои волѣсти престави сѣа. Потѣмъ многымъ лѣтѣмъ минѹвшимъ і пришедъ кон латынскыи в Моравѹ і в Чѣхы і в Лахы раздрѹшиша вѣрѹ правѣвѣрѣнѹю і рускѹю грамотѹ ѡвѣрѣже, а латынскѹю грамотѹ і вѣрѹ постави, правѣа вѣрѹ іконѹ пожежѣ, а єпѣпы посѣче а дрѹгыа изгна. і іде в рускѹю землѹ хотѣ і тѣхъ вѣ свою вѣрѹ привести. І тамо повѣнъ въсѣ[тѣ] кон латынскыи[и].

„По Миханлѣ ж[є] вѣша цѣи мнози. І потомъ цѣрѣ въсѣ[тѣ] Романѣ. І при того цѣстѣкѣ крѣсти сѣа рѣскыи цѣрѣ Володимирѣ ко градѣ Корсѹни в лѣт[ѣ] 53. ѹ. Идѣже книги ѡвѣрѣтоша сѣа, тѣ і крѣщеніє ѡвѣрѣте сѣа: рѣскимъ гѣмъ писанѹ вѣша книги. Сице

сїв „Даж[є] ѿ до Вавилена, також[є] ѿ Псїю ѿ Єврейю ѿ Еку-
фїю, рекше Козары, на вса коєвѣкъ примѣчї ѿ. Прї томъ выс[тъ]
Єремїе трєхъславный“. Далї йде оповїданє „Ѿ Єремїи“ — се не
пророк, а такий цар італїйський -- і приводить ся „Єремїи ѿ стїки
трїци“ (ст. 1133—1135), потїмъ „Ѿ Фистк“, „Ѿ Фалиск“, „Ѿ Ан-
гирѣ ѿ Бєлєск“ (1134—1135), „Ѿ Іракакѣ философкѣ туретк“, що
винайшовъ порфіру, „Ѿ Фаркѣ ѿ Ѿ Яврамѣ изъ црскихъ книгъ писано“
(є тїлько хронологїчні і родословні дати і шматокъ бїблїйного оповї-
даня, 1135—1136). Далї знаходимо „тлѣкованїє оъ петири Соломо-
нѣ“, надрукованє у насъ (стор. 294—295), потїмъ каталогъ пророківъ
і пророчиць, надрукований у насъ (стор. 322—323), а далї на стор.
1138—1139 помїщена статя „Полоутѣко ѿ вї. аплс, ѿдѣ кождо
нѣхъ препѣлда [и] кѣкъ оумроша“, а на стор. 1139—1140 „Тѣжеж[є]
ѿ ѿ. аплѣхъ“. Кїнчить ся писанє другого писця зводомъ хроноло-
гїчнихъ датъ відъ Адама до рїздѣа Христового і відъси до хрещеня Руси
(стор. 1140—1142). Далї на двохъ карткахъ писана рукою того
писця, що писавъ початкову часть рукопису, знаходить ся иньша
хронологїчна таблица, а власнє „Црство хрїстїанскєє грѣчєскєє
въ Црїградѣ“. Починаючи відъ Константина В. показано, кїлько
котрий царъ панувавъ і якої бувъ вїри. Кїнчить ся каталогъ словами:
Сїежеж[є] сїѣхъ Млѣнїлѣ црѣкѣ начатѣ црѣтковати кѣкт[ѣ] ѿ. ѿ.
чѣ. Сей Мануїлъ II. Палеологъ царствовавъ, якъ звїсно, відъ 1391 до
1425 р. Очевидна рїч, що отсеї каталогъ писаний бувъ за єго пано-
ваня, значить, передъ 1425 р. А що каталогъ сей, якъ сказано, писала
та сама рука, що писала головну часть рукопису (про се перековує
насъ не тїлько ductus поодинокїхъ буквъ, але ѿ правописъ), то се
мїсце давъ намъ одинокую безпохибну основу встановити дату написаня
нашого рукопису — на першу четвертину XV. в.

Остатня доклиєна картка — шматокъ церковної відправи по
покійнику, очевидно вирвана зъ якогось иньшого рукопису.

Отсе по змѣстї докладний описъ сєго цїкавого і важного руко-
пису, головнѣ що торкаєть ся єго змїсту. За ласкаве вїположенє
єго зъ бїблїотеки Крєхївського монастиря нехай мїнї вільно буде
на сьому мїсцї зложити щїру подяку настоятелю того монастиря
о. Зємбї.

2. Рукописний відривокъ XVII в., зъ якого у насъ пере-
друковано скорочену редакцію статї про 12 каменїв, знаходить ся
въ моїмъ посїданю, куплений у одного антїкваря у Львовї. Се відри-
вокъ якогось бїльшого рукопису, in folio, писаного гарнимъ полууста-
вомъ зъ киноварними орнаментами та ініціалами і мїстить въ собї
крїмъ отсего такожъ деякі апокрїфи новозавїтні, оттимъ то я подамъ

его докладніший опис і зміст у передмові до другого тому цієї збірки.

3. Рукописна збірка о. Теодора з Дубівця, в моєму посіданні, походить також з XVII. а може і з XVI. в., in quarto, без початку і кінця, містить багато статей апокріфічного, легендарного, проповідницького та полемічного змісту. Рукопис писаний двома руками, не дуже дрібним полууставом, що по троха переходить в курсив, а декуди курсивом. Докладніший опис подам у передмові до другого тому.

4. Рукописна збірка попа Стефана Теслевцьового, писана на Угорщині при кінці XVII. або з початку XVIII. в., описана буде докладно в „Записках Наук. Тов. ім. Шевченка“.

5. Рукопис о. Яремецького-Білашевича, описаний мною по троха в Київській Старині і в „Життю і Слові“. Писаний одною рукою він датований, так що ми можемо докладно знати, де і коли писані були поодинокі статті. Детальний опис подам у „Записках Наук. Тов. ім. Шевченка“.

6. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського, описаний д-ром О. Калитовським у Зорі 1885 р.

7. Рукопис Іспаський, описаний мною в Життю і Слові (т. I, 1894 р.)

8) Уривки Дрогобицького рукопису описані мною в „Зорі“ 1886.

9. Замойський рукопис, що знаходить ся в бібліотеці львівського університету, буде описаний в передмові до другого тому цієї збірки.

10. Так само до другого тому лишая опис Ковельської Палеї, що знаходить ся в надвірній бібліотеці у Відні, бо в другім томі мінї прийде ся користувати ся сим рукописом для видає двох важних новозавітних апокріфів.

Кінчаючи отсею передмову я розстаю ся з працею, що мало не через два роки завдавала мінї багато труда та заразом була відпочивком серед важких обставин того духового і товариського життя, в яких мінї доводилось жити. Я чую добре єї хвиби, та надіюсь, що справедлива критика, витикаючи їх, зверне увагу й на ті тісні границі, в яких з гори знаходила ся моя змога — зробити сю книгу ліпшою, повійшою і більше відповідною вимогам сучасного видавництва наукового. В кінці складаю тут щире подяку всім тим, що причинили ся до виконання цієї праці, а поперед усього Внов. проф. М. Грушевському за видання в Тов. ім. Шевченка накладу на друк книги, а товаришам М. Бидику, учителеви в Голіградах за

доставлені міні рукопису о. Яремецького-Білашевича, о. М. Зубрицькому в Мшанці за доставлені міні рукопису Дрогобицького, В. Гнатюкови за доставлені міні рукопису о. Ст. Теслевцьового і селянинови Гулейчукови з Іспаса над Черемошем за доставлені міні Іспаського рукопису.

Львів 9. січня 1897.

Др. Іван Франко.

I. Индекс книг правдивих і заказаних.

А. Рукопис о. Теодора з Дубовець (стор. 164—166).

Є книги, котроу по-
добаєт честн. Бетхаго
Закон кѣ.

Тол'ко во слышахом ѿ жи-
дов въсвѣраженіе. а-а Быт[к]а,
ѣ Исход, г Левиты, д Числа,
ѣ Вторыйзакон, з Іс Навин, з
Ездра, и Рад, д Царствіа,
и Ездра, и Фалтыр, и Прит-
чи, и Церковник, и Пѣсни
пѣснем, и Ісв, таж[е] и Про-
рокы: а Ісвѣа, ѣ Ямос, г Ми-
хѣа, д Ісв, ѣ Ісв, з Явдѣй,
з Наоум, и Яввакжм, д Го-
фоній, и Яггій, и Захаріа. и
Малахія. Таж[е] вѣл[и]кых про-
рок: а Ісаіа, ѣ Еремѣа, г Езе-
киа, д Даніа, посем Варжх
посланіе.

Новаго ж[е] Закона:

Д евангелісты: Матѣй, М[а]р-
[ко], Лука, Ісв. Потом по
ап[остол]скж Дѣан[і]а, посланіе
сѣборных з: а-е ѿ Іакова,
и Петрова, и-е Іванова, д Іо-

Б. Рукопис о. Іллі Яремецкого
Білашевича (стор. 375—380).

Є книги бытейскихъ,
пророческихъ Стараго
Завѣта,

и хъ же принаа стѣа собор-
наа Црковъ апостолскаа, и хъ
же подобаетъ намъ христіа-
номъ честн, и хъ же естъ всѣхъ
мѣ, ѿ нихже и парамей чтѣт-
сѣ (не вичислені).

Є книги Новаго За-
вѣта: прійде ко истинна
Гдѣ ншъ Хрѣтос Енѣ и
Слово вѣѣ.

Новаго же Завѣта: Евангеліа,
Дѣаніа апостолска, Посланіа

дино. Павлух посланиѣ дї: к Римляном дѣѣ, ѿ — а кь К[о]риндом, і кь Галатом, д кь Ефесем, і кь Филиппіем, з кь Колосам, з кь Селоу-н[а]ном, и кь Еврием, д, і, дї кь Тим[о]дїю, вї, гї кь Титѣ, дї кь Филимоу. По сем Іваново ѿкровенїе.

Іван Златос[ет], Іван Дамаскин, Іван Еѣархъ, Іван Актевичникъ, Григорій Бѣословъ, Григорій Декаполитъ, Кирилъ Александрийскій, Діонисій Иеропагитъ, Симеон Бѣопримецъ, Ерофей, въписанїа епїа Ифигенскаго, Дорофей, Детроламеа, Анапаниѣ, Вар'лаамъ, Ефремъ, Вас[и]лій Бѣл[и]кій, Пандок[т], Антониръ, Патерикъ Нила, Ісаафъ, Павелъ Манакійскій, Маѣимъ, Вас[и]лій новыи, Храноградъ, Палаа, Евангелїастъ, Шестодникъ, Родославїе, Чепи, Актевица, Женчѣ, Златострѣжи, Гажвина, Бисеръ, Криница, Іосифъ, Матѣй, Коз'ма Индиктоповъ, Анастасій Синайскїа горы, Анастасій Бѣл[и]кій, Ісѣ Семираминъ, Ісѣ Сираховъ, Ісѣ Дековъ, Ісѣ Наввинъ, і въпрошенїа философовъ, вї Іакованчъ, Нифонтъ, П'чала, Приточникъ, Зер'цало.

апостолскаа различнаа, Ипокалипсисъ Івана Бѣослова и проч. Главѣ Иѣгистъ естъ всѣхъ кз, иже кь церковномъ п'кнїи подоваетъ намъ хрїстїаномъ чести.

Книгы прїидныхъ и ѿгноснихъ ѿцѣ и шїихъ пастирей и счїтелей вселенскихъ, иже сѣтъ сїа книги.

Книга Діонисій Иеропагитъ, книга Іеродѣй Идускїй, книга Василій Парїйскїй, книга Василій Ямасїйскїй, книга Уполитъ папа Римскїй, книга Евангелїастъ папа Римскїй, книга Василій Великій ѿ постничествъ, книга Анастасій Великій Ялѣзанъ на Ирїани, книга Григорій Бѣословъ, книга Григорій Невкесарїйскїй, книга Іванъ Златоустїй, книга Маргаритъ, книга Златострѣжїи, книга Андрїатисъ, книга ѿ сїїенствъ, книга Іванъ Дамаскинъ, книга Іванъ Еѣархъ, книга Іванъ Актевичникъ, книга Синадикъ, книга Григорій Декаполитъ, книга Григорій папа Римскїй, книга Григорій великій Арменїй, книга Григорій Двословецъ, книга Григорій Синайскїй, книга Кирилъ Ялѣзандрийскїй, книга Кирилъ Иерусалимскїй, книга Григорій архїеїпъ Селаскїй, книга Гри-

горій Ямиритскій, книга Григорій Цам'блакъ, книга Григорій Якраганскій, книга Кирилъ Словенскій, книга Козма Превитеръ, книга Ямфилохій Иконійскій, книга Паладій мнихъ, книга Иринеи Асгдонскій, книга Петръ Дамаскинъ, книга Спиридоній Тримифинскій, книга Златій Чопъ, книга Анастасій Синайскій горы, книга Симеонъ Бѣопрѣмецъ, книга Симеонъ Дивногорецъ, книга Симеонъ Іерусалимскій, книга Симеонъ новій Бѣословъ, книга Евтодій, книга Варлаам [и] Іѡсасафъ царевичъ, книга Ефрем Еврин, книга Маѣмъ Исповѣдникъ, книга Маѣмъ Грекъ, книга Даниилъ, книга Никонъ, книга Нилъ, книга Феодоръ Едескій, книга Іосифъ, книга Павелъ Монасійскій, книга Геннадій зовемій Златострѣй, книга Хроноградъ, книга Родословіе, книга Гаскина, книга Бисеръ, книга Кирница, книга Методій Патръскій, книга Пчела, книга Актонисецъ Великіа горы, книга Макарій Великій, книга Ісидоръ Пиласѣштъ, книга Психій превитеръ, книга Діонітра зовемое зеркало мирозрителное, книга второе зеркало: всѣхъ словъ діи с тѣломъ, книга Іустини Нппона града еѣпъ, книга Іларіонъ Великій, книга Гевргій Писидъ, книга Іосифъ Маттадіинъ, книга Козма Идикопловъ, книга Козма Халки-

донскій, книга Ѳеодоръ Студитъ, книга Ѳеодоръ Явскаръ еѣкпъ Варійскій, книга Ісаакъ Гиринъ, книга Дорудей, книга Оуставъ стѣхъ штіѣ, книга Пандектъ, книга Лимонискъ, книга Іѣ Сираховъ, книга Словоположникъ, книга Законникъ, книга Стоглавъ, книга Яндрей Юродикій, книга Ісстинъ филозофъ, книга Нифонтъ, книга Епифаній Кипрскій, книга Іаковъ Жидовинъ, книга Сѣдѣвникъ, книга Мѣнѣи шѣцаи, книга два[на]дѣсятъ Мѣнѣи мѣсячныхъ Четвѣхъ, в нихъ же написана житіи стѣхъ пророкъ и апостолъ и стѣтелей и прѣподѣвнихъ шѣѣ і страсти мѣнѣи, книга Патерикъ Египетскій, книга Патерикъ печерн Кіевскій, книга Патерикъ азѣвчій, книга Патерикъ Екитскій, книга Патерикъ Іерусалимскій, книга Патерикъ Стѣи Гери, книга Нилъ Сунант, книга Каменъ вѣри, книга Коса, книга Ялфавит дѣхоній. То сѣтъ преданніи книги, ихъ же подобаетъ намъ хрѣстіаномъ правовѣрнимъ почитати и из нихъ ся побчати.

Іа сѣ книги лѣживи ихъ же не подобаетъ чѣсти.

Іадамъ. Енохъ. Ламехъ. Патріархъ. Молитва Іошифова. Едамъ. Псалмъ Соломоновъ. Іаіино шѣавленіе. Софоніа шѣавленіе. Петрово шѣавленіе. Сѣходи апостолѣти. Варнава посланіе.

Книги инѣни, ихъ же хрѣтіаномъ православному (далѣ вишкрябано) сѣтъ же сѣи.

Составленіи мирѣти псалми, еже естъ сѣи: Грядите вси вѣрии. И дрѣгое грядѣте. И крѣтѣ твоѣмъ водрѣзшѣи на земли. Патріархъ. Іадамъ. Сѣ

Павле шбавленіе. Оучиніе Климентова. Бѣгліе ѿ Барнавы. Бѣгліе ѿ Оомы. Паралипоменон Временна. Обавленіи, что дѣ шрла саали кѣ Вавлон з грамотою, то а'жа. Ежѣже ѿна многа ѿ а'жи словесни сложенна словеса, ихъ же разматраючи чести: ѿ древо крѣста со а'гано. Епистола ѿ недела. Кѣпрос Бардоломѣевъ кѣ Бѣци Дѣство Хѣо по вознесѣніи Петръ продаа Хѣ штрочѣтемъ. и рыкы дѣ по сѣхъ ходоли. и что Бѣци похождение по мѣкамъ. и что дѣ видѣли и Макаріа і чрѣнци. и что шпоздѣть поп лут[оу]р'гю и врата нѣснаа затвараются. и лѣв Ядамовъ ажъ немъ цркви семъ. ѿ Соломонѣ копроуны и басни и ѿ Ру[то]вра сѣ вѣ Ик[о]вличглемалѣкствица. Естѣ жѣ и ѿнѣде и мѣническаа мѣніа ложнаа, не тако ѿко ѿ нихъ право. Гѣвр'гѣа мѣніе истинно естѣ. Климентова мѣніа а'жа. что дѣ и Никита црвь сѣкъ былъ Ипатѣево мѣніе а'жа. и Климентова Ип'кирскаго а'жа. І ѿныхъ соутъ много а'жій кѣ бжѣственному писаніи. Бѣстѣ по словоу а'живыхъ словесей ересей. ложнаа словеса сѣа невѣжамъ на соблазнъ. ѿко сѣхъжѣи ѿноманоканжѣи (sic!) оу поповъ по мѣтвеникомъ или мѣтвѣи ѿа'живыхъ. ѿсказали были сами еретици и правила а'пѣскаа съворѣла епистолей. а'лиж ѿ соборъ стѣхъ ѿцѣ ѿскоусли и ѿсправленіи.

нохъ. Епѣова мѣтвѣа. Ядамовѣ закѣтъ. Моисеѣвъ закѣтъ. Шаалми Соломонови. Иѣино шбавленіе. Иѣино виденіе. Иѣикова повѣстъ. Петрово шбавленіе. Обходи апостолѣти. Барнакино посланіе. Павла апостола дѣианіе ло[ж]ное. Павлово шбавленіе. Бѣгліе ѿ Барнави. Бѣгліе ѿ Оомы. Паралипомена, что шрла саали кѣ Вавлон ко Іеремѣю. Естѣ же і ѿна многа сложенна, еже естѣ сѣа: Вопросы Іѣана Бѣгослова. еже рече: слыши праведній Іѣанѣ. Тогоже вопросы ко Іѣраамѣ ѿ праведнихъ дѣахъ. Барфоломѣеви вопросы ко Бѣци како Хѣа родила. Епистола ѿ иѣдахъ. И ѿ древѣ крѣстномъ (два слова вишкрябані). Хоженіе Петрово по вознесеніи Гѣнемъ, что шрочатемъ Хѣта продавали. и что рѣи по сѣхъс ходоли. Дѣство Хѣоко. Бѣцино хоженіе по мѣкахъ. Лѣвѣ Ядамовѣ что дванадѣсѣтъ слѣжѣвъ кѣ немъ и сѣдмѣ црѣи подѣ нимъ сидѣло. Имена Иѣгломъ. Прѣніе дѣаволѣ со Хѣтомъ. Гѣ слѣжѣвъ таинъ Хѣтовихъ, что поздыть шѣдню и врата нѣнаа затворяются и а'гги попа клѣнѣтъ. Гѣ пѣстелницѣ Макаріи минѣк римѣтѣмъ, что три чернци нашли его за двадѣсѣть поприцѣ ѿ рѣи. Гѣ Кнѣтоврасѣ і ѿ Соломоновихъ ложнихъ сѣдѣхъ. Гѣ двѣнадѣсѣтихъ Иѣкѣвличъ глаголемалѣкствица. Дѣдови пѣсни. Со-

фоніе шбаваніе. О друкъ крѣткѣ, что Хѣа в пспн ставиан. И какъ Хѣа пѣгом шрал, то Іеремѣй попъ болгарскій солагалъ. Остже і ш мѣченицѣхъ лжею складено, а не тако, яко же в Мѣнехъ и в Пролозѣхъ писано. Гевргіево мѣченіе, еже рече ѿ Дадіана црѣа оумѣчен. Никитино мѣченіе, налиціающе его црѣва сѣа. Евстратіево мѣченіе. Ипатіево мѣченіе, что седмїю оумиралъ и седмїю шжнлъ. Климентъ Анкирскаго мѣченіе. И нѣхъ многѣхъ лжею складено. Соуть же и на междъ бжѣственными писанїи ложная оученїа написана ѿ їнихъ на пакость невѣжамъ, в нѣхъ же ложнїи мѣтнѣи ш трисаицахъ и ш нежитѣхъ и ш недѣсѣхъ, имже еретици їсказали црѣковнаѣ преданїа и апостолскаѣ правила, пишѣще ложная слова.

Подаємо сї два українсько-руські індекси як малий причинок до до-
сити уже обширної літератури про сю тему, гл. Калайдовичъ, Іоаннъ
Екзархъ Болгарскій, Москва 1824, приложение, стор. 208—212; А. Н.
Пыпинъ, Для объясненія статьи о ложныхъ книгахъ, друквано в Лѣ-
тописи занятїй Археографической комиссіи, 1861 г. вып. I. стор. 1—45;
Н. Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣст-
ныхъ памятникахъ N. LV. Пандекты Никона Черногорца, друквано
в Сборникѣ отд. русскаго языка и словесности имп. Академіи Наукъ, т. XII.
Спб. 1874, стор. 217—296 і осібно; V. Jagić, Opisi i izvodi iz neko-
liko južno-slovinских rukopisa, N. IX. Slovenski tekstovi kanona o knji-
gama staroga i novoga zavjeta podjedno z indeksom lažnih knjiga,
друквано в Starine, na sviet izdaje Jugoslovenska Akademija znano-
sti i umjetnosti, knjiga IX. U Zagrebu 1877, стор. 91—116. Про зна-
чїне індексу і наших текетів в порівнаню з иншими досі звїсними гляди
передмову.

II. Від сотвореня свѣта до смерти Христа.

Рукопис о. Теодора з Дубовець, XVII. в. (стор. 117—123.)

Слово ѡ създаніи нѣка и земаѣ и к' шиткѡн
твари Гї кѣни ѡче. Къ началѣ ты Гї земаю ѡснова и дѣла
ржжж твою сѣт нѣса. та погнѣноут, тыж[е] прѣкывлѣши въ кѣкы
(ѡд. рѣ). іако ѡдеждж свиєши их и змѣкнѣтсѣ, и ты сам еси
и лѣта твоѣ не ѡскоудѣют. къ ѡ-й днѣ сътвори Бѣ нѣбо и зе-
млю и сътвори свѣт и дхъ, сажж[а]ще ємѡ ї чинѡкъ: аггѣли
и архггѣли многѡшчитїи, Гѣрафим шѣстокрылатїи и прѣстѣли, на-
чала и власти и силы ї гѣства. ї чинѣ ѡпаде. втори днѣ раз-
лоучи вод[ы]: полѣ их кѣзвед[е] на нѣбо, нарече море на лицѣ в' сѣм
землѣ. ї-й днѣ рече Бѣ: да кѣзвѣститъ землѣ в' сѣмѣ древо пло-
довитѡе и безплоднѡе и в' сѣмѣ сады и зрак доубрав'ныи и в' сѣмѣ
травоу. къ ѡ-й днѣ сътвори Бѣ слнцѣ, лоуноу и свѣзды,
и зврѣже Сѡтоноу нс' чинѡм своим. реч[е] дѣакол: поставѣю
прѣстѡлѣ свои на свѣздах и вждж под[о]бенѣ Ныш'немѡ. къ ї-й
днѣ реч[е] Бѣ: да изврѣжетъ землѣ народ четвертоногѣи и гады,
звѣкры и скоты и п'тицѣ. къ ѡ-й днѣ реч[е] Бѣ: сътворим члѣка
по ѡбраз[у] своему и по подобїю. Ядам създанѣ кыс[ть]
ѡ ѡ[с]м[и] частїи: ѡ час[ть] ѡ земаѣ, ѡ ѡ морѣ, г ѡ слнца, д ѡ
кмене, є ѡ ѡблѣк, з ѡ вѣтра, з ѡ свѣта, и ѡ стѣго дхѣ. тѣло
ѡ земаѣ, ѡ морѣ крокъ, ѡ слнца ѡи, ѡ кмене кости, ѡ бѣлака
мысль, ѡ вѣтра дхъ, ѡ свѣта разжм, ѡ стѣго дхѣ прѣчетѡ.
реч[е] Бѣ къ снѡу своему и стѣмж дхѣ: іако Сѡтона ѡпадет,
то врагѣ шѣитсѣ нашему създанїю. іако не сам Ядам сѣгрѣ-
шит, то по нем в' сн члѣци, токъмо покѣдит сѣмрѣть. и звед[е]
Ядама на прѣкы сан. и сѣж[е] съ зданїа Ядама строї Бѣ
спсїе члѣком. єгда же създа Бѣ Ядама, и зрѣше в' нем Павѣла
и зрѣше Петра: и Павѣла кѣго прѣновѣдоуща мыслью и кѣс'хы-

црау[ца] на ран, а Петроки Бгъ поржчи ключи нѣсныа. и раз[с]-мѣки ѿца глагоша къ Сноу а Сна къ ѿцу, не растаѣно бо баше свѣтъ ихъ: достонт ти Сне прежде в'сего съставити врачеваніа, исцѣлѣти Адамова паденіа. ѿ Сне, слово, сѣаніе славы моеа, аще помышляемо сътворити чѣка по ѿбраз[с] своему, достонт ти къ плот[к] въклѣчиса, достонт ти ми аїслы прїати. діаволъ бо прїа сажгж совѣкъ змїю на прелест[к] и Адам[с] и в'сѣм чѣкомъ; тако прїемши слоуги своа, създаніа, и на кѣго наоучивши. нж ты испѣлни, Сноу вѣи, моимъ смотренїемъ послѣши прѣрѣкъ преповѣдати къ плот[и] твоѣ пришествїе. съгласно быс[тъ]: прежде създанъ быс[тъ] Адамъ, прежде проѿбразиса плот[к] дхѣв'наа, прѣж[е] аїсамъ, тож[е] Адамъ. Павелъ глѣтъ: прѣвѣи вѣсловецъ Петръ. реч[е] бо Петръ: ты еси Хсѣ снѣ Бѣ живаго. Іѡанъ вѣсловъ пишетъ: Ісскони вѣ слово и слово вѣ ѿ Бѣ и Кѣ вѣ слово. и се ісскони ѿ Бѣ и в'сѣмъ тѣмъ быша и безъ него ничтож[е] не быс[тъ]. також[е] в'сѣ аїсли и еѣлѣсти. пишетъ Павелъ: неначаднымъ ни житїю конецъ имы[и] дхѣмъ къ послоушеству Сна вѣи. Іѡанъ пишетъ: Бѣ никтож[е] николѣж[е] не видѣ, тож[е]мо единароднаго Сна сый къ лонѣ ѿчи, Снѣ его ісповѣда. видѣши, неразоучна сказаетъ се, глѣтъ, ісскони ѿ ѿца и Бѣ; пакѣ глѣтъ: Снѣ его ісповѣда къ лонѣ ѿчи.

Егда сътвори Бгъ в'сю тварь, къ днѣ 3-й реч[е]: сътворимъ чѣка по ѿбразѣ своему и по подобїю то ес[тъ] ѿбразъ: Бгъ и оумъ и слово, слышанїе, дша, ѿкровенїе и виденїе. а Бгъ вѣзначеленъ, невидимый, несъзданный и непрѣмѣненъ и мѣстивъ и правдивъ. почѣтъ твора в'сакому чѣкоу, рѣкама его създа и доухъ на лицѣ Адамѣ дхѣ животенъ и Бгъ сътвори не джнж на лицѣ еа, но в'затъ ребро съ плотїю и съ дшю, и сътвори емжъ женоу. 3-ю части (закл. чѣсти) почѣтъ его: а почѣтъ — рѣкама его сътвори, вѣ — дхѣ въдхѣноуе, гѣ — словесна его сотвори, дѣ — самовлас[т]на его сътвори, еѣ почѣтъ — женжъ емжъ сътвори, 3 почѣтъ — сътвори ранъ, насади и оувед[е] конь, 3 чѣтъ — сътвори его црѣ в'сѣмъ земнымъ. и видѣ діаволъ такова чѣка чѣтна и завидѣ емоу: еж[е] самъ ѿпад[е], тож[е] и Адама сководитъ. реч[е] бо: не съмѣртїю оумрета, нжъ еждета раз[с]мѣкующа добро и зло. Ето нахота[и] оуподобити сѣ [Бгъ] и ѿпадѣ [и] Адама прелѣсти. ізгнанъ быс[тъ] Адамъ изъ раа и воселѣсѣ къ ѿстровѣ Анѣліаї. и показа емоу Бгъ рѣскаль и мотыкоу и реч[е] Бгъ: къ потѣ лица твоего сѣнѣси хлѣбъ. трѣнь ѿстрый прозвѣнетъ ѿ рѣкъ твоихъ. и Бгъ реч[е]: ты вѣ печали родѣши чада. и зача Кайна оупрестоупленїи, и роди Кайна и Савоу, Авелѣ и Ізарїи: кто сѣ роди, то сѣ за

сѧ поаѧ ѿ начаши плодѣти сѧ. ѿ потомъ показа ёмоу Бѣ́ вълы,
 ѿ нача Кайнѣ ѡрати, Авель ѡвѣща паствѣти. реч[ѣ] Бѣ́ Адамъ:
 въздаванѣе жертвоу Боу ѡ свѣ́го прѣжа́нїѧ. принесѣ Кайнѣ
 жрѣтвѣ́ Боу ѡ житѧ. не прѣѧ Бѣ́, не[зам. но] презри нечѣсто, вѣше во
 Кайнѣ въ грѣсѣк зачатсѧ, тѣ́м не прѣѧт ёго Бѣ́ дары. Авель же при-
 несѣ дары ѡ тоука ѡвѣцъ своѣхъ; призрѣ́ Бѣ́ на дары ѿ оузѧт.
 За то враждоуа Кайн на Авель ѿ оуби ёго. ѿ лежашѣ не погребен
 ѧ лѣт. сѣй выс[тъ] прѣ́вѣи мѣ́твѣц на землѣ. Адам же ѿ Ева не
 домыслиста сѧ, камо ёго подѣ́ти ѿ хо́даща над ѡнѣ. ѿ видѣ́въ
 Адам ё грѣ́шнѣк: едина оу́мре ѧ дрѣ́гаа похѡва ю. ѿ то видѣ́ста
 ѿ погребѡста ѿ Авель, ѿ прѣста плач. жит же Адам ѣ́ лѣт ѿ ѧ
 ѿ роди Сифа, сегож[ѣ] почаша. Сифъ выс[тъ] ѣ́ лѣт ѿ ё ѿ роди
 Еноса, ѿ сѣй же нача сѣ́зидати грады. Енос роди Канайна, Канан
 роди Малеѣла, Малеѣла роди Арѣѧ, Арѣѧ Еноха, Енох роди
 Марфѣсалоу, Марфѣсѧ роди Ламехѧ, — сѣй нача лоу́кы чинѣти
 ѿ стрѣ́кы стрѣ́гати, сѣй застрѣ́ли Кайна. зане́ вѣше положи Бѣ́
 ѣ́ мѣщѣи на Кайна: ѧ-ѣ — Бѣ́ разгнѣ́ва, ё-ѣ — ѡвѣ́а wskрѣ́ви,
 ё-ѣ — мѣ́рѣ вѣ́зчадноу сѣ́твори, ѧ-ѣ — врата оуби, ё-ѣ — кровь
 прѣѧ, ё-ѣ — землю ѡскрѣ́ни, ё-ѣ — Адама ѡвѣ́нови. Ламех роди
 ё сѣ́ы: Дофафоу, Фелонѡ, Боуваѧ. [До]фафѣ́ Бѣ́ сѣ́строи мо-
 лот ѿ ка́ѣцѣк зверѣ́же ѿ показа ёмѣ́ рѣ́доу ѿ сѣй вы[сѣ́тъ].... Ќ́вѣѧ
 оу́стави гѣ́слѧ ѿ пригѣ́дникѣ. ѧ Но́ѣви повелѣ́ чинѣти ковчѣ́гѣ
 ѡ дре́ва вѣ́кѣжнѧ на горахъ Арѣ́вѣтскахъ въ долготѣ́ тѣ́ локотъ
 ѧ въ ширѡтоу ѿ ѧ въ вы́сотѣ́ ѧ. вѣ́ндет Нѡи въ кѣ́вчѣ́гѣ ѿ жена
 ёго ѿ сѣ́ове ёго (ѿ сѣ́въ ёго) ѿ жены сѣ́въ ёго ѿ сѣ́ве сѣ́въ ёго. по-
 велѣ́ Бѣ́ оубѣ́сти ѡ чѣ́тѣхъ звѣ́рѣй ѿ птицъ чѣ́тѣхъ по ё́, ѧ ѡ не-
 чѣ́тѣхъ по ё́. по пото́пѣ́ изы́де Нѡи ѿс ковчѣ́га, принесѣ жерѣ́твоу
 вѣ́сѣи ѡ птицъ чѣ́тѣхъ ѿ звѣ́рѣй чѣ́тѣхъ. ѡ́бѡѧ вѡню́ Бѣ́ вѣ́гоѡѧ-
 нѣ́е. до пото́па же не ѧли мѣ́са ни пи́ли вина. сѣй выс[тъ] прѣ́вѣи
 пѣ́аницѧ на землѣ. ѿ потомъ заповѣ́да Но́ѣви ѿ сѣ́ом ёго глѧ: се́ѧ
 показѣ́ю, да ѧси ты [ѿ] сѣ́ве твоѣ[в рѣ́п. нѣ] ѿ родъ нѣ́хъ развѣ́къ крове
 дѣ́ѧ нѣ́хъ. прокля́т члѣ́къ, ѿж[ѣ] не выпѡ́устѣ́тъ крове́ на землю. Нѡи
 выс[тъ] фѣ́ лѣт ѿ роди ё сѣ́ы: Симѧ, Хама, пфѣ́та. Вѣ́ лѣт[о]
 ѧ-го Но́ѣѧ живѡта ѿ выс[тъ] пото́пѣ́ на землѣ. ѡ́ Адама до по-
 то́па лѣ́т ѧ ѿ сѣ́ѧ ѿ ё ѧ родъ ё́. жит же Адам за прислоу́шанїе
 лѣ́т ѧ сот ѿ ѧ. вѣ́зѣмша агѣ́лѧ тѣ́ло ёго ѿ положи[ѿ]ша посрѣ́дѣ
 землѣ, ѿдеж[ѣ] Гѧ́ распѧша. ѿко́ во цѣ́рїе́ земстѣ́и посылаю́тъ ви-
 новѧты́ въ темницѡу, тако́ пѣ́сти Бѣ́́ Адамоу́ быти оу́ сѣ́ни
 сѣ́мѣ́тѣнѣ́и ѿ во тѣ́мѣ́ сѣ́дѧ́ Адамъ оу́ ѧдѣ́ ѧ фѣ́. рѣ́ство Хѣ́ѡ сѣ́ѣ:
 ѡ́вѣ́рѣ́чѣ́ннѣ́и Мѣ́рѣи мѣ́рѣи ёго ѡ́вѣ́сѣ́фѣ́и, прѣ́жде не[же́ли] сѣ́ѧстѧс[ѧ],
 ѡ́вѣ́рѣ́тѣс[ѧ] ѿмѣ́щѣи въ чрѣ́кѣ ѡ́ Дѣ́ѧ сѣ́ѧ. выс[тъ] Хѣ́ въ е́дѣн-

III. Сатанаїл і бунт ангелів.

А. Крехівська Палей, стор. 36—39.

Ѽ Сотенана [к]. Бъ снѣ ско¹⁾ [4-тѣй] днѣ ѣдинѣ Ѽ
аѣгъ нареч[а]емый Гатанана, ѣже ско въ старишина десатомс²⁾
чинс,³⁾ виде ѣко скраси Бѣ твердѣ тс, ѡ нейже рѣхом, и землю,
ѣ развеличишас[а]⁴⁾ гордостѣю ѣ реч[е] в помысли своем: коль
краснаѣ ѣ поднѣснѣа си.⁵⁾ но не вижю живущаг[о] на нѣй. да
прѣид на землю⁶⁾ ѣ ѡблад[а]ю ею ѣ всѣс ѣко Бѣ, ѣ поставлю
рѣстѣ мой на ѡблацѣхъ. И⁷⁾ тс акѣ свѣрже ѣ Гѣ съ ѣвси за
гордость помысли еѣго, по немѣж[е] спадоша иж[е] баше⁸⁾ под нимѣ
чинѣ ѣ. тнѣ ѣко песокъ просѣшас[а] с нѣси ѣ проразѣшас[а] въ
прѣисподнѣа. дрѣзѣи же⁹⁾ нѣх на земли выша,¹⁰⁾ дрѣг[а]ѣ же Ѽ
нѣх на въздѣсѣ повеси арѣанѣгъскѣи глас. Арѣистратѣгъ же¹¹⁾
Мѣхана сы начальник ѣ коевод[а] силы Гѣа, ѣного чин[а] силы¹²⁾
старишина, виде ѡстѣпника спадаша съ чинѣм своим ѣ звѣчным
гѣсмѣ, крепкѣи ѣ стрѣстѣи¹³⁾ реч[е]: вънѣмѣ! ѣ гѣсмѣ силы
всѣх похвалим ѣстиннаг[о] Бѣ.¹⁴⁾ рекъ: вънѣмѣ, ѣко създани
всѣм¹⁵⁾ на сѣжѣс Ѽ него ѣ предстоѣще Боѣ, что подѣсте ѣ ство-
рѣсте. рекъ: вънѣмѣ, что всѣм!¹⁶⁾ вънѣмѣ с трѣпѣом сѣжѣще
Боѣ! рекъ: вънѣмѣ, ѣко свѣт вѣс[т]ѣ с нами,¹⁷⁾ ѣ нѣк¹⁸⁾ Ѽ свѣ-
та ѡблишѣстѣси ѣ выс[т]ѣ тѣа. рѣкѣ: вънѣмѣ, ѣко си раз-
гордѣвше погыкоша.¹⁹⁾ мѣж[е] вънѣмѣ, ѣко вѣи сѣжѣтеле
стрѣстѣи еѣго.²⁰⁾ Глѣшавше ж[е] дѣмонѣи глас арѣанѣла Мѣха-
на[а] ѣ акѣ покѣшѣи выша на [а]ре.²¹⁾ перѣи ж[е] тѣи спада-
ша²²⁾ дѣмоны ѣ²³⁾ прѣразишас[а]²⁴⁾ въ прѣисподнѣа, ѣ сѣтъ ѣко ѣ²⁵⁾
гласѣи, ѣ ти ѡтолѣ не свѣдат²⁶⁾ ничѣж[е] в мирѣ. а еѣже Ѽ нѣхъ
на земли пад[о]ша, то ти дѣлают злаѣ ходаще по земли съ²⁷⁾
своим[и] прѣлѣстѣми. послѣднѣаѣж[е] нѣхъ сѣстави арѣанѣлскѣи
глас по ѣерс, ѣ ти оубѣ²⁸⁾ висѣт,²⁹⁾ что могѣще пакѣсть творѣт[и]
творѣтъ тоѣ.³⁰⁾ Се же ско Гатана старѣй вѣ въ чинс ѣже вѣ³¹⁾
под нимѣ, прѣставникъ въ земномс чинс ѣ земли влод[е]ннѣ при-
емѣ.³²⁾ ѣ Ѽ Бѣ вѣстѣвомѣ не лѣкавѣ въ ѣспѣрѣа, но блѣгъ сы[и].
не могѣи ж[е] терпѣти чѣтъ, ѣже емс въдѣстѣ творѣще, ѣ само-

властною волею съкратиса ѿ естества ѿ въздвижеса помыслом на сътворшаго ѿ Бѣ, съпроти[ви]с[а] ³³⁾ емѹ мысла, да ѿи ѿстѣпникъ выс[тъ], къ своей пагубѣ приклячеса, ѿпад ³⁴⁾ бѣгсти къ ³⁵⁾ закъ выс[тъ], своимъ похотиніемъ. тма выс[тъ] ѿ ѿвръзеса ³⁶⁾ въстѣд ³⁷⁾ его, ѿ спаде множество ѿже вѣхѹ подъ нимъ, нареченый чинъ ангаскъ. ³⁸⁾ ѿ погубиша власть силы, не ѿмоути же ³⁹⁾ мощи ни владеть ⁴⁰⁾ кымъ оуже ѿпадъше сана своего. шк[о]же ѿ въ Іе ве ⁴¹⁾ пишетъ: поспѣніемъ ⁴²⁾ вѣимъ коснѣшас[а] его раны. ⁴³⁾ ѿ въ еѿгліи пишетъ пакы, іако ни на скиныхъ ⁴⁴⁾ власти не ѿмѣше, ⁴⁵⁾ аще не настроины ѿ ⁴⁶⁾ Бѣ пѣстими коудѹт. но поспѣнію ⁴⁷⁾ вѣю кышю тогда могѹтъ ѿ проѿвразѹются[а] ⁴⁸⁾ ѿ пременяются[а] матежемъ мѣчты ⁴⁹⁾ твораще. емѣж[е] есть быти, то ни англи видѣт ни спадши ⁵⁰⁾ с ѿксі. шваѹтъ же ли когда ⁵¹⁾ англи, то посылаѣми ѿ Бѣ іавлаѹтъ ѿ ⁵²⁾ прорѣши ѿмъ велѣтъ ⁵³⁾ своимъ сродникомъ, да темъ великож[е] гѣтъ ⁵⁴⁾ англи, есть ѿ коудет. Прорѣцѹтъ ⁵⁵⁾ же ли бесове велишеникомъ ⁵⁶⁾ ѿ чародеѣмъ и ѿбавникомъ пририцѹщимъ, ⁵⁷⁾ то не всѣ къ право выкаютъ. ⁵⁸⁾ ѿвѣгда во далече, нѣ выкаютъ видащи, ⁵⁹⁾ дрѣгонциж[е] по смотренію рекѹтъ, ѿногдаже прелѣцающе некрныя ѿбавляютъ на погыбель, влѣкѹще на погыбель козньми ѿ лѣстьми мѣтѣще ѿ ложами смѣщаѹтъ шмъ ѿмъ. ⁶⁰⁾ аще во къ ⁶¹⁾ истинѣ когда ркоутъ, то конецъ реч[и] тоѣ къ зло съкращаѹтъс[а] ѿ ⁶²⁾ творит[и] велѣще аѹтъ, да темъ не подабаеи вѣкровати. ⁶³⁾ но іако сѣе есть, іако по ѿпаденіи ⁶⁴⁾ англиомъ тѣмъ нѣс[тъ] сѣе покланіѣ, ⁶⁵⁾ також[е] ѿ чѣкомъ по смѣрти. спадши же ⁶⁶⁾ ти Гатана ⁶⁷⁾ помысла своего ⁶⁸⁾ наречеса противникъ ⁶⁹⁾ вѣи. в негож[е] мѣсто постави Гѣ старейшиною Мѣхѣла, спадшии же чинъ нарѣкѣша ⁷⁰⁾ дѣмѣни, ѿ нихъ же Гѣ шѣтъ ⁷¹⁾ славы ѿ стѣтъ ⁷²⁾ ѿ скѣтѣлѣ кышю на нѣскѣхъ ⁷³⁾ преж[е], и приложи а къ дѣхъ теменъ ѿ по воздоухѣ ⁷⁴⁾ ѿблѣтати ѿмъ ⁷⁵⁾ повеле. спадшагож[е] ⁷⁶⁾ мѣсто чин[а] ї-го шмысли Бѣ сътворит[и] чѣка, да скѣтѣлѣ ѿ вѣнецъ ⁷⁷⁾ спадшихъ предати ѿмѣетъ ⁷⁸⁾ Бѣ правокрнымъ. ⁷⁹⁾ но великож[е] ⁸⁰⁾ оуказываетъ ны вѣжѣственое писаніе гѣще: ѿже во ⁸¹⁾ пострадаше за ѿмъ своего вѣдкы, стѣи прѣрѣци, аѣсан, ⁸¹⁾ стѣи ѿ прѣдѣный ликъ мѣническый, то ти ѿветованіѣ ѿ Сѣса полѣчиша. ⁸²⁾ ѿ нихъ же великий Павелъ гѣтъ: аще многа томленіѣ, искѣшеніѣ приѣша стѣи, но аще ѿ чюдесъ делатели ⁸³⁾ сподѣвишасѣ ⁸⁴⁾, ѿли ⁸⁵⁾ в ракахъ лежаша ⁸⁶⁾ мѣра ѿстекаѹтъ ⁸⁷⁾, ѿли ⁸⁸⁾ кестію, ѿли ⁸⁸⁾ власомъ или платиною ⁸⁹⁾ ѿ ⁹⁰⁾ ризъ своихъ вѣсы ѿзгонѣт, но си сѣе кыша послѣшествованіи вѣкрою, но не прѣише, реч[е] Павелъ, ⁹¹⁾ ѿветованіѣ ⁹²⁾, но токмо ѿвѣтѣваніѣ ⁹³⁾ оулачиша славы тоѣ ⁹⁴⁾ ѿизреченныѣ вѣнца приѣти,

ікож[є] ѿ свид[ѣ]тельствѣть Павелъ глаголю: Боуѣ ѿ нас колаше нечто презрѣшию,⁹⁵⁾ да не без нас тий⁹⁶⁾ свершатся. Боуѣ яко⁹⁷⁾ наипаче ѿ члѣстемъ родѣ промышляюще ѿ ѿждающе послѣднихъ, да того рад[и] грѣшници трепещутъ дѣи⁹⁸⁾ того, кѣмже ѿмае⁹⁹⁾ ссудит[и] Бжѣ. да геѣнне ѿ мѣкамъ стрѣстнымъ¹⁰⁰⁾ предани боудѣть. праведници¹⁰¹⁾ ж[є] радѣются ѡ дѣи томы соудномъ¹⁰²⁾ и ждѣть свѣршеніа, да свѣршени бѣдѣть¹⁰³⁾ сѣиѣ ѿ влѣкы Хѣ, въ англѣ-скый чинъ вѣстѣпаш[є] Гоуѣ предстанѣть.

1) Кол. же 2) Кол. томѣ 3) Кол. и видѣ 4) Кол. развѣнчиса 5) Кол. кола краснаи си 6) Кол. дод.: и приимѣ зимаю 7) Кол. вас. 8) Кол. кѣша 9) Кол. вас. 10) Кол. і Ков. падоша 11) Кол. Ков. вас. 12) Кол. Ков. см 13) Кол. Ков. крѣпкыи страшныи 14) Кол. Ков. глѣсмъ снамъ поухаи всѣхъ Бжѣ 15) Кол. Ков. жесмы 16) Кол. Ков. жесмы 17) Кол. Ков. яко свѣтъ кыс[ѣ] с нами 18) Кол. Ков. и нѣкъ же 19) Кол. конякъмакы яко свѣтъ кыс[ѣ] с нами 20) Кол. цѣле то речене пропущене, Ков. дословно схоже з Крех., тѣлько зам. сѣрстныи стоить вірно: сѣтрании 21) Кол. аю, Ков. мѣрк 22) Кол. спадѣша, Ков. спадшии 23) Кол. Ков. вас. 24) Кол. Ков. проразисашъ 25) Кол. Ков. вас. 26) Кол. ни видѣтъ 27) Кол. Ков. то ти хдѣтъ по земанъ дѣлающе злаа 28) Кол. Ков. вас. 29) Кол. Ков. висаче 30) Кол. Ков. что могѣши пакости творѣть 31) Кол. Ков. вас. 32) Кол. Ков. приимѣ 33) Ков. соудпрогнѣтиса 34) Кол. Ков. и ѿпада 35) Кол. Ков. и к 36) Кол. ѿвержиса 37) Кол. к стѣдѣ 38) Кол. наричанныи англѣ; Ков. наричанныи чинѣ англѣскимъ 39) Кол. Ков. же оуке 40) Кол. Ков. властѣ 41) Кол. Ков. нѣкъ 42) Кол. Ков. пѣснѣнемъ 43) Кол. Ков. ранами 44) Кол. Ков. надѣ свѣтлыми 45) Кол. Ков. имѣтъ 46) Кол. Ков. аще не настрѣи кын ѿ 47) Кол. Ков. пѣснѣню же 48) Кол. Ков. превозвѣстѣ с[ѣ] 49) Кол. Ков. мечты 50) Кол. Ков. спадшии 51) Кол. Ков. коли 52) Кол. Ков. вас. 53) Кол. Ков. кляюще 54) Кол. Ков. глѣтъ 55) Кол. проричюще 56) Кол. колѣшникомъ 57) Кол. проричюще 58) Кол. не все впрямѣ кыкае⁵⁹⁾ 59) Кол. далѣ[є] кыкающе и видѣ 60) Кол. влѣкѣи асѣи козныи мѣтѣи оуѣмъ и ажѣи смѣрающе 61) Кол. вас. 62) Кол. скрѣнѣетъ 63) Кол. дод. томѣ 64) Кол. ѿпадани 65) Кол. дѣшныи; Ков. показаніа 66) Кол. вас. 67) Кол. дод. грѣшн 68) Кол. и 69) Кол. сѣпротинникъ, Ков. протинникъ 70) Кол. нарикошас[ѣ] 71) Кол. ѿи 72) Кол. чѣтъ 73) Кол. на нѣхъ 74) Кол. по въздѣхомъ 75) Кол. вас. 76) Кол. к спадшаго же 77) Кол. да свѣтлѣосте и кѣнѣи 78) Кол. имѣтъ 79) Кол. після сего додае: и наричанѣтъ[ѣ] чинѣ і-и члѣколюкѣнѣи 80) Кол. ікож[є] 81) Кол. дод. сѣи 82) Кол. оуѣшчиша 83) Кол. Ков. дѣтеи 84) Кол. Ков. дод. кыти 85) Кол. нан 86) Кол. лежѣи 87) Кол. мѣро источаютъ 88) Кол. ли 89) Кол. планитѣю; Ков. платѣною 90) Кол. вас. 91) Кол. вас. 92) Кол. оуѣшчани 93) Кол. оуѣтованіи 94) Кол. тѣи 95) Кол. презрѣи 96) Кол. вас. 97) Кол. оуке 98) Кол. дѣи 99) Кол. имѣтъ 100) Кол. страшнымъ 101) Кол. праведни 102) Кол. по соудѣмъ сѣид.: имже приимъ оуѣтованіи 103) Кол. вас.

Статья винята із Крехівської Палеї; варіанти зведені по друкованому текстови Коломенської Палеї з р. 1406 (значено Кол.) і по рукописному текстови Ковельської Палеї (знач. Ков.), що знаходиться в надвірній бібліотеці у Відні (Cod. Slav. 9). Коломенська Палея лежить в основі критичного видання „Палея Толковая, по списку сдѣланному въ Коломиѣ въ 1406 г., трудъ учениковъ Н. С. Тихонравова. Москва 1892“, де наш текст міститься на стовпцях 73—78 (стор. 37—39), а в нотах зведені варіанти між иньшим і Ковельського списка.

Б. Рукопис о. Іллі Яремецького-Білахевича стр. 149—150.

Слово ѡ сотворенію аггѣль и архаггѣль и ѡ прочіихъ
безплатныхъ силахъ.

Тѣди Творецъ нѣий гди сотвори ѿбо и земаю, сѣнце, мѣъ,
звѣзди на нѣкъ, а потомъ створи Бгъ, предвѣчная мудрость,
свѣги свои аггѣли, архаггѣли, херувими, серафими, начала, власти,
прѣстоли, господствія, сили. Сотворила девять чиновъ на хвалѣ
свою, а десятій чинъ ѡгненный. Сатананаъ вилъ свѣга вжій пер-
шій і найстаршій вилъ коевода. И далъ ѣмѣ вилъ Бгъ десятю
часть к нѣкъ. Тогда ѡній Сатанана помислила: азъ поставлю
престолъ сѣкъ на горахъ високихъ на воздѣскъ подъ небомъ и вѣдѣ
подобенъ Бгѣ вишнему. Но Бгъ Створитель зналъ его помисленіе.
Тогда Бгъ творецъ розгнѣкался на Сатанана. Въ той часъ ѡгнь
предъ нимъ возгоритъ сѣ, шкѣстъ его вѣри веліа, ѡгнь ѡ лица его
воспалитъ сѣ. И возгрімъ ѿбо и ѡколоки стали трѣскати, яви-
ли сѣ граді, ѡгненный стрѣли, молніа, блискавици великіа. Въ той
часъ заплакъ сѣ Сатананаъ, сталъ темень и спалъ зъ нескѣ зо-
вѣмъ хоромъ своимъ. И летѣли аггѣли его съ небесъ мѣ днѣ и мѣ но-
щій. Видѣчи тоє дѣлѣ хорі і устрашили сѣ предвѣчнаго Бга
творца. Въ той часъ архаггѣль Михаѣль поднякъ ѡволокъ, на немъ
же Бгъ предвѣчний сидѣлъ, возопи же гласомъ веліимъ: Во-
нимъ! Вонимъ! Стѣа стѣхъ! Въ той часъ скрѣпила аггѣли и рече
имъ: Возмѣмо Бга нескѣнаго на помощь! Видѣчи тоє аггѣли и
собрали сѣ вси ко стѣмѣ архистратигѣ Михаѣлѣ и заплѣли пѣснь
аггѣлскѣ: стѣ! стѣ! стѣ! Господь Саваѡтъ, ісполнь ѿбо и земаю
слави его. Ѣто тоє значитъ съворъ архаггѣла Михаѣла. И поста-
вила Бгъ творецъ архаггѣла Михаѣла на всѣхъ старшимъ чинона-
чалникомъ, коевою нѣиймъ, а Сатанѣ істрѣтила ізъ нека, и сталъ
дѣяволомъ, нѣрийтелемъ дѣйвнимъ. И такъ, братіа, не хотѣлъ Са-
тананаъ бити аггѣломъ пресвѣтлымъ, и за тоє ѡчинила сѣ темнимъ.
Такъ и ми, хрїтіани, не вѣдѣмо гордіе, аѣймо не киверженіе вили
ізъ црствіа нѣаго, іакъ Сатана изгордѣлъ вилъ на небесехъ и спалъ
ізъ лика аггѣлскаго Бгъ, предвѣчная мудрость, не терпитъ грѣха
гордемо чѣвкѣ. а смиренномъ благодать даєт, а гордимъ проти-
витъ сѣ. Іакъ чѣвкѣ запорохи къ окѣ не можетъ держати, такъ
грѣшникъ не можетъ къ царствѣ нѣсному бити. Бгѣ нашимъ слава
ко вѣки аминь.

Аналогічні тексти звісні з рукописів північно-великоруських, гл.
И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ ли-
цахъ и событіяхъ. СПб. 1877, ст. 83—89.

В. Рукописе XVII. в. о. Теодора з Дубівця ст. 116.

Егда насади Бѣъ рай ѿ не к к тогды ни а҃г҃ла ѿ никого¹⁾ токмо²⁾ Гѣъ ѿ³⁾ Сотона³⁾. ѿ³⁾ что велаше Гѣъ садити, Сотона⁴⁾ крадеша ѿ всякого⁵⁾ сада потай Гѣъ⁶⁾ ѿ разсып посрѣд рая. Гѣъ реч[е]: то⁷⁾ воудет тѣло мое ѿ аз сам вждоу, ѿ⁸⁾ тобѣ воудет на прогнаніе. ѿзыде⁹⁾ конь ѿ реч[е] Гатанана: Гѣъ вѣки, колко насади ховѣ¹⁰⁾ Гѣъ реч[е]: тѣ есмь азъ посрѣд рая. ѿ егда¹¹⁾ ѿзыде Гатанана, да видит¹²⁾ древо свое, древо же его [в текстѣ хибно древо егоже]¹³⁾ ѿгна ѿз рая. ѿ почрънѣ Гатанана ѿ выс[тъ] діакла. древо же ѿрасте на ѿ стол'ны: єдин стапъкъ Ядламовъ,¹⁴⁾ вторѣи стол'ны Бѣкни,¹⁵⁾ ѿ-ѿ стол'ны посрѣд сам.¹⁶⁾ да егда¹⁷⁾ сѣгрѣши Ядла ѿ Бѣка, тогда паде Ядламова час[тъ] въ рѣкѣ нарицаемъ¹⁸⁾ Тигръ ѿ знесѣ¹⁸⁾ єго.¹⁸⁾ ѿ Бѣкни час[тъ] в' рай паде, да егда высть потопъ, тогда¹⁸⁾ на водѣ потопънѣки ѿзыде. да егда ѿсѣче вода, древо же при мирстѣи рѣкѣ.¹⁹⁾

¹⁾ ни а҃г҃ла ни когоче ²⁾ дод. самъ ³⁾ вас. ⁴⁾ Гатанана же ⁵⁾ всего ⁶⁾ садъ въ Гѣъ ⁷⁾ тоу ⁸⁾ а ⁹⁾ шедъ ¹⁰⁾ еше насади хова ¹¹⁾ егдаже ¹²⁾ и видѣ ¹³⁾ и древо его ¹⁴⁾ Ядлама ¹⁵⁾ Бѣка ¹⁶⁾ дод. Гѣъ ¹⁷⁾ егда же ¹⁸⁾ вас. ¹⁹⁾ древо уста при мѣстѣ рѣкѣ, вар. морѣстѣ.

Текст подібний з відміними зведеними в примітках був напечатаний в книзі: Н. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы I. стор. 306—307 і 310 (Слово о древѣ крестномъ I. і II.)

Г. Рукописе Білашевича стор. 108—109.

Егда садил¹⁾ Гѣъ рай, тогда Гатанана²⁾ ѿ всякого древа³⁾ крадеши⁴⁾, ѿмѣ⁵⁾, іако не вѣсть Гѣъ, ѿ посипа посрѣдѣ⁶⁾ рая крива сѣ ѿ Гѣа. Тогда⁷⁾ Гѣъ дхѣ [свой] вѣстрѣ посели и рече: сѣ соборѣ, тѣло мое ѿ дхѣ мой, вѣди на прогнаніе діакла а чѣвком на веселіе.⁷⁾ І по ѿзколенію томъ сотворилъ чѣвко Ядлама⁸⁾ ѿ дла⁹⁾ емъ рай.⁹⁾ Того ради діакла проклатъ вѣсть;¹⁰⁾ тогда нарече їма емъ діакла Того ради ѿринѣса¹¹⁾ ѿ Гѣа діакла ѿ ѿшѣд¹²⁾ рече ко Бѣс: Гѣи вѣлки, колко насади¹³⁾ рай¹⁴⁾. Гѣъ рече: кси вѣсавинна сѣтъ и аз посрѣд рая¹⁵⁾ Егда прѣде Гатанана¹⁶⁾ да видит древо его...¹⁷⁾ гонѣше ѿз рая, ѿгна¹⁸⁾ ѿ почрънѣ.¹⁹⁾

¹⁾ садъ ²⁾ Сотона ³⁾ сада ⁴⁾ оукради ⁵⁾ и мѣши ⁶⁾ посрѣд ⁷⁻⁷⁾ зам. сего читаемо: и помысли Гѣъ и реч[е]: сѣ что ты садилъ, вѣди ти на прогнаніе, діакла, а чѣвком вѣс[е]ліе ⁸⁾ зам. сег. дод. такожже Бѣкоу ⁹⁻⁹⁾ вас. ¹⁰⁾ вѣс[тъ] ¹¹⁾ ѿринѣса ¹²⁾ шедъ ¹³⁾ насади ховѣ ¹⁴⁾ вас. ¹⁵⁾ садъ ¹⁶⁾ Сотонана ¹⁷⁾ тут у Біл. пропуск, в ркп. о. Теодора з Дубівця читаемо: да видит древо егоже[е] посади тогда древо гонѣше і т. д. ¹⁸⁾ изгнаша его из рай ¹⁹⁾ почрънѣ:

Аналогічний текст знаходить ся також в рукописі о. Теодора з Дубівця, стор. 103; відміни єго супроти тексту о. Білашевича зведені в примітках. Текст аналогічний до В. і Г., тільки з виразним початком „Тако егда насади Господь виноградъ“, без чого наші тексти роблять ся темні, напечатаний в збірці Пипіна (А. Н. Пыпинъ, Отреченныя книги, в виданю „Памятники старинной русской литературы издаваемые графомъ Григоріємъ Куселевымъ-Безбородко“, выпускъ III., С. Петербургъ, 1862), стор. 7, по рукопису XVII. в. із Румянцівського музея ч. 380.

Зведені тут апокріфічні легенди про Сатанаїла і бунт ангелів мають без сумніву дуалістичний характер, хоча не менше виразно видно в них амаганє прислонити сей дуалізм акцентуванєм ангельського початку Сатанаїла і дияволів. Тексти з більше різким дуалістичним характером заховали ся у Великорусів, особливо у раскольників; один такий текст по Соловецькому рукопису XVII. в. напечатав Порфирьевъ, ор. cit. стор. 87—89. Дуалістичні легенди о сотвореню сьвіта були в остатніх роках предметом вельми широких і важних дослідів А. Н. Веселовського, Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ гл. XI—XV і М. Драгоманова, „Забѣлѣжки върху славянскитѣ религиозно-етически легенди, II. Дуалистическото миротвореніе“ (Сборникъ за народни умотворенія, наука и книжнина, издава министерството на народното просвѣщеніе, кн. VIII, 257—314 і кн. X, 3—68).

IV. Про рай.

А. Крехівська Палея, стор. 68—69.

И насади Гѣ Бѣ рай въ Єдемѣ на восточѣ.¹⁾ Єдемже збо²⁾ сказѣтсѣ пища блгоговонна и блгоприятна,³⁾ разнозраки⁴⁾ коню подаючи, пища беспечална веселаци змѣ и срѣце, пища стѣшеніѣ⁵⁾ и покой, и⁶⁾ пища и⁶⁾ спесценіѣ⁷⁾ и несказанно еже насади десница єго. сѣтъ же збо в немѣ⁸⁾ дрєвеса красна и цвѣтна и високо верхи своїми оукрашени⁹⁾ и вѣтвєми своим[и] оукрашени¹⁰⁾ и¹⁰⁾ прекланяюще сѣ¹¹⁾ долѣ. також[е]¹²⁾ всѣко¹³⁾ насажденієм разновиденіємъ и лѣпотою.¹⁴⁾ и хже плода¹⁵⁾ и лѣпота¹⁶⁾ листвѣи¹⁷⁾ ни колиж[е] не¹⁸⁾ свѣдаєтъ.¹⁹⁾ дрѣвѣи ж[е] ѿ нихъ цвѣты блгоговонїа²⁰⁾ подають беспрестанї добротою и красотою и виденієм²¹⁾ странным. також[е] не лзе их ѿвѣсти ихъ²²⁾ блгоговоннейша и многоцвѣтна виденїа²³⁾ егда ли похвѣтъ²⁴⁾ дхъ хлад[е]нь, и лѣтѣ вѣзшюмѣт²⁵⁾ дрєвеса²⁶⁾ тихостивѣ²⁷⁾ зрѣче и шюменієм блгоговоненїа²⁸⁾ дышюще вѣиїа.²⁹⁾

И ввѣдъ³⁰⁾ тѣ члѣка. ѿнюдѣ же³¹⁾ выс[тъ] теченіє свѣтилища, ѿтѣдоу ж[е]³²⁾ начало житїю члѣчу єго ж[е] сѣзда. вѣ же тѣ в рай и здраснилъ Гѣ Бѣ всѣко дрєво красно взором³³⁾ и добро въ снѣд,³⁴⁾ и дрєво живоотно посрѣдї раѣ. тако и крѣстное посрѣди зємлѣ, иже зовет сѣ дрєво спснїѣ.³⁵⁾ и дрєво раззмное,³⁶⁾ имже єсть вѣдат[и]³⁷⁾ добро и зло. словом збо почтена³⁸⁾ бмѣвша и еже по ѿбразѣ бїю быти ꙗдамъ. имѣѣста збо раззмъ добръ и злѣ, но и скѣтъ зломъ последи приѣста.

1) Кол. востокъ 2) Кол. вѣс. 3) Кол. блгоцвѣтна 4) Кол. дод. веселаци оумъ 5) Кол. оутѣшны 6) Кол. вѣс. 7) Кол. оупрѣны 8) Кол. дод. оутѣ 9) Кол. оукрашено 10) Кол. вѣс. 11) Кол. прекланяюще[а] 12) Кол. таже 13) Кол. всѣ 14) Кол. насаженієм разно лѣпотою и видѣнієм 15) Кол. плодъ 16) Кол. вѣс. 17) Кол. листвѣи 18) Кол. вѣс. 19) Кол. оукрашєтъ 20) Кол. блгоговонно 21) Кол. оцѣнѣм, Кол. вѣдѣнѣм 22) вѣс. 23) Кол. тут дод.: кѣмждо ихъ, сѣбѣ вѣдѣше поздрѣи[и] видѣнїѣ 24) Кол. похвѣтъ, Кол. похвѣтъ 25) Кол. вшюмѣтъ 26) Кол. дод. та 27) Кол. стѣхѣстѣю 28) Кол. блгоговоннѣ 29) Кол. вѣмнѣмъ 30) Кол. ввѣдѣ 31) Кол. дод. оубо 32) Кол. ѿнѣдѣже 33) Кол. во взорѣ 34) Кол. вѣдѣ 35) Кол. спснїѣи 36) Кол. раззмно єсть 37) Кол. видѣ[ѣ]ти 38) Кол. почтена

Гл. Палея толковая ст. 62, стовпці 123—125, відкіля взяті варіанти поміщені у нас в примітках. Гл. також И. Я. Порфирьевъ, Сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки, стор. 89—90, також палейний текст.

Б. Рукопис о Білахевича, стор. 408.

И насади Бѣкъ рай на костоцкѣхъ во Єдемѣ, і вѣведе тѣ члѣка, его же созда. и прозвѣе Бѣкъ еше ѿ земли всяко древо красно во видѣніе і добро во смѣдѣ, и древо жизни посреде райа, и древо еже видѣти разсмно доврѣ и лѣкае.

Рѣка же ісходить із Єдема напаяти рай. Тамо раздѣляет ся во четири начала: има единой Физонъ, сіа вѣходить всю землю Єкилатскѣ, тамо оуко естъ злато, злато же ѿныи земля естѣ добро тамо естѣ андраѣъ и камень зеленій. има рѣцѣъ второй Гѣонъ, сіа вѣходыи всю землю Євфратскѣ. Рѣка третѣи Тигръ, сіа идыи прямо Асирѣмѣ. Рѣка четвѣртѣи Єфратъ.

Хоча поміщений тут палейний текст не має в собі ніяких апокріфічних подробиць, то про те він заслуговує на увагу як давня і дуже ще слабка проба мальовання пейзажа словами. Статейка о. Білахевича до подробиць узятих з Біблії доцільноє деякі подробиці, котрих там нема; ці подробиці (географія рік впливаючих із раю і мінерали, які находять ся над тими ріками) взяті з якогось середньовікового лянідарія (статі о дорогих камях), котрих образці будуть поміщені в одній із дальших книжок нашої збірки.

У. Оповідання о Адамі і Евї.

А. Рукопис о. Теодора з Дубівця стор. 108—116.

Слово ѿ Адамъ. Гї вѣл. ѿ. Адамъ вѣ въ рай прежде съгрѣшенїа. ѿ вѣса ѿмѣаше въ похотѣнїи¹⁾ своемъ. ѿ вѣса въ похотѣнїе хождааше²⁾ ѣгда изгнаха ѣго³⁾ ѿз райа. ѿ сѣде⁴⁾ въ Едемѣ предъ дверми райа,⁵⁾ ѿ видѣ сонъ, како хощетъ род[и]ти Евѣа⁶⁾ Каїна ѿ Авела, ѿ оу которое лѣто⁷⁾ хощетъ оубити Каїна Авела своего брата запрѣкти емоу аггѣль Гїнь не повѣдати Евѣк. ѿ тѣ прѣвѣс[тъ] дѣ сот⁸⁾ лѣт ѿ лѣ.⁹⁾ ѿ тоу¹⁰⁾ впаде вѣ болѣс[тъ] чревѣноу¹¹⁾ ѿ не повѣдаша,¹²⁾ что емоу за болѣс[тъ]. ѿ събрашас[а] ѿ мала до велика. вѣси чждаху сѣ ѿ глѣша Евѣк: ѿ мѣти наша, ты вѣси вѣса тиннаа¹³⁾ ѿ ѿвлѣннаа,¹⁴⁾ повѣжъ намъ, што¹⁵⁾ ѿцѣ нашъ болѣт. вѣсѣхъ выша¹⁶⁾ людий надъ Адамомъ 5¹⁷⁾ сотъ тисачѣй. ѿ Евѣа реч[е]: повѣмъ вамъ чада моѣ. ѣгда сътвори Бгѣ рай ѿ всю вѣселѣноу¹⁸⁾. ѿ сътвори ѿца вашего Адама ѿ мене. ѿ прѣдас[тъ]¹⁹⁾ намъ рай ѿ вѣса скоты ѿ гады ѿ вѣса птица прѣзнатаа. Адамъ вѣюда²⁰⁾ оусточноу²¹⁾ страну ѿ сѣвернѣю,²²⁾ ѿ азъ вѣюдохъ²³⁾ западноу²⁴⁾ ѿ южноу²⁵⁾. ѿ тако прѣдас[тъ]²⁶⁾ намъ Гѣ²⁷⁾ ѿ реч[е] намъ: вѣ²⁸⁾ сѣ²⁹⁾ сѣ³⁰⁾ дѣ³¹⁾ вѣ рай, єдного же ѿнаго³²⁾ не сѣ³³⁾ дѣ³⁴⁾ древа. ѿ показа намъ древо,³⁵⁾ ѿ вѣзынде Гѣ на нѣса. а мы ѿбладахомъ вѣ рай, ѿ безъ повелѣнїа моєго ѿ Адамова вѣси звѣрѣ ѿ скоты ѿ гады ни смѣаху³⁶⁾ ни ходити ни лечѣи, ни пити ни ѣсти, дондеже повелѣхомъ имъ.³⁷⁾ тогда прїнде³⁸⁾ дѣволъ свѣтелъ ѿко аггѣль ѿ реч[е] вѣ намъ: что вамъ рече Гѣ ѣсти ѿли не ѣсти вѣ рай? Адамъ реч[е]: вѣса реч[е] намъ ѣсти,³⁹⁾ токмо єднаго древа реч[е] вѣюстис[а] ѿ него.⁴⁰⁾ дѣволъ рече: много жалоу⁴¹⁾ васъ, понежѣ не раз[с]мѣѣте. аще высте ѿ того сѣѣли, ѿ вы высте вѣси были.⁴²⁾ то рекъ⁴³⁾ дѣволъ ѿнде, ѿверѣте змїю ѿ наоучѣю. змїа мѣаша ѿко аггѣль ѣс[тъ] ѿ прїнде къ мнѣ ѿ показа ми древо ѿ плодъ ѣго.⁴⁴⁾ ѿко оубѣдахъ азъ, ѿко змїа ѣс[тъ] любива (sic!) Боу пачѣ вѣсѣхъ вацѣшїи,⁴⁵⁾ ѿ взахъ ѿ него ѿ зѣдохъ.⁴⁶⁾ сѣдце моє вѣсмоутис[а]⁴⁷⁾ въ мнѣ напрасно. въ мою стран[у]⁴⁸⁾ дрѣвеса

повер'гоша листвіе азъ же в'нїдоу под древо, ѿ него⁴⁰⁾ с'нѣдохъ,
 ѿ възвахъ Ѳдама ѿ рекоу:⁴¹⁾ прїиди zde,⁴²⁾ Ѳдаме, да видиши
 велїе⁴³⁾ чюдо. азъ оуста⁴⁴⁾ ѿверзоу, ѿ ѡзыкъ мен глѣше въ мнѣ
 самъ, ѡко да с'нѣс[тъ]. Ѳдам такожде прїиде ѿ с'нѣс[тъ]. ѿ⁴⁵⁾ ѿ-
 верзостася ѡчи нши,⁴⁶⁾ ѿ видѣхове наготу нашу, ѿ срдце на-
 ше въскрѣе на похотъ ѿ быс[тъ] тако.⁴⁷⁾ в'се древїе⁴⁸⁾ повер'же
 листвіе, едина не повер'же смоква⁴⁹⁾ Ѳдам въсплакася вел'ми⁵⁰⁾
 реч[е]: Ѿ жино, что ми сѣтвори!⁵¹⁾ такожде⁵²⁾ ѿ срдце мое не
 ѿдѣлїся⁵³⁾ ѿ Ѳдама. Внїдо[хом] под древо, еж[е] не поврѣж[е]
 листвіа ѿ с'нїхомъ листвіе смоков'ное ѿ сѣтворїхомъ ѿдѣлїе
 сѣвѣ. тогда чюдо чюхомъ⁵⁴⁾ гласъ на нѣсн глїюще. архаггль⁵⁵⁾ при-
 зываетъ агглы:⁵⁶⁾ пр[и]д[и]те в'си, глѣтъ Гѣ,⁵⁷⁾ да с'нїдемъ⁵⁸⁾ въ
 раи, понеж[е] сѣгрѣшиа ес[тъ]⁵⁹⁾ Ѳдам. тако с'нїде съ в'сѣми
 агглы своїми ѿ ста прѣлѣ посрѣдъ раи.⁶⁰⁾ Възва Гѣ Ѳдама гла-
 сомъ велїемъ: Ѳдаме, Ѳдаме, где есь? ѿвѣща Ѳдам⁶¹⁾ ѿ глѣ мно-
 го.⁶²⁾ възвѣшася агглы сверѣпо вїдоша насъ ѿзгнаша насъ ѿз раи.⁶³⁾
 Ѳдам же мѣашеся⁶⁴⁾ како оумлсрдїтсѣ Гѣ ѿ насъ, ѿ не ѿпоу-
 стиши намъ.⁶⁵⁾ архаггль ѿвѣль⁶⁶⁾ мѣашеся⁶⁷⁾ къ прѣлоу⁶⁸⁾ непре-
 стан'но ѿ насъ. тако ѿзгнаша⁶⁹⁾ насъ зъ раю ѿ поустїиша.⁷⁰⁾ мыж[е]
 сѣдохомъ въ ѿдемѣ.⁷¹⁾ Ѳдам паде на лицї своемъ⁷²⁾ ѿ плакася.
 ѿ тѣ сѣтворїхомъ ѿ⁷³⁾ дїи. ѿзнемож[е] дїа ѿнїа гладомъ. ѿ ре-
 коу къ Ѳдамоу: гнѣ мои Ѳдаме,⁷⁴⁾ востани, да поїщева⁷⁵⁾ сѣвѣ
 храминоу.⁷⁶⁾ оуже во срдце мое ѿголодѣло⁷⁷⁾ гладомъ ѿ дїа моа
 ѿмалѣ.⁷⁸⁾ Ѳдам же възникнувъ ѿ реч[е]:⁷⁹⁾ ѿ ѿвѣ, находитъ на
 срдце мое, да разоржѣ коноу твою, но не ѿмамъ съ кымъ быти
 ѿ кою самъ Бѣ ѿ срдце мое не ѿдѣлї⁸⁰⁾ самъ ѿ тебе. ѿ вѣстав'ше
 ѿмындохъ⁸¹⁾ в'самъ землѣ ѿ не ѿверѣтохомъ с'нѣдно⁸²⁾ ничто, токмо
 вол'чецѣ ѿ згрѣка сел'ное.⁸³⁾ ѿ пакї прїидохомъ въ ѿдемъ ѿ плака-
 хомъ самъ со въздыханїемъ ѿ реч[е] Ѳдамъ: Гѣ, припоустїи⁸⁴⁾ ми
 вонѣ,⁸⁵⁾ да тѣ поману. тогда посла Гѣ фемїанъ ѿ ананъ ѿ ла-
 данъ. ѿ вѣзѣтъ Ѳдамъ ѿ сѣтвори малѣкоу къ Бѣ. тогда оумлсрди
 самъ Гѣ. аггль ѿвѣль⁸⁶⁾ ѿлоучи зъ час[тъ] ѿ раи ѿ подас[тъ] намъ.
 ѿ прежде наадохомъ самъ плода трѣновна зъ ѿ дїи, ѿ потомъ
 оузѣтъ п'шеницоу ѿ вино ѿ малѣко, ѿ адохомъ ѿ насытихомъ самъ⁸⁷⁾
 ѿз'гна в'самъ скоты⁸⁸⁾ ѿ звѣры ѿзъ раи ѿ предас[тъ] Ѳдамоу. Ѳдамъ
 же ѿлоучи ѿ⁸⁹⁾ сѣтвори дичї питомоу⁹⁰⁾ ѿ нареч[е] в'сѣмъ скотемъ⁹¹⁾
 ѿмена ѿ в'сѣмъ звѣремъ⁹²⁾ ѿ в'сѣмъ вѣщемъ лѣтаюцимъ.⁹³⁾ реч[е] Гѣ
 къ Ѳдамоу: терпѣе ѿ вѣчецѣ ѿзъ долонїи⁹⁴⁾ твоиу да прозвѣнетъ.
 ѿ полатъ Ѳдамъ волы ѿ в'зоры⁹⁵⁾ ѿ прїиде⁹⁶⁾ дїаволь ѿ ста прѣдъ
 волы⁹⁷⁾ ѿ не дааше⁹⁸⁾ ем[у] (ѿ) землѣ ѿрати. ѿ реч[е]⁹⁹⁾ ем[у] дїа-
 волъ:¹⁰⁰⁾ не дамъ¹⁰¹⁾ тобѣ землѣ¹⁰²⁾ ѿрати ѿ работати,¹⁰³⁾ понеж[е]

моѡ ес[тъ]¹⁰³) земаѡ, а бжїѡ¹⁰⁴) сжт нѣса ѿ рай. да аще хоцѣши
 мой быти, тож земаю работай, аще хоцѣши ли бжїи быти, то
 ѿди¹⁰⁵) в' рай. И дам реч[е]: бжїѡ сжт нѣса ѿ земаѡ ѿ в'са в'ксе-
 ленїѡа. діаволь не дас[тъ]¹⁰⁶) ёмоу,¹⁰⁷) реч[е]: не дам тебѣ земаѣ
 ѡрати, но запиши м'нѣ¹⁰⁸) ржкописанїе свое, еж[е]¹⁰⁹) бы ёси мен
 былъ, тож земаю работай. Я реч[е] И дам: чїѡ ес[тъ]¹¹⁰) земаѡ,
 того ѿ азъ ѿ чада моѡ. в'ѣдаше¹¹¹) бо И дам,¹¹²) с'нїити хоцѣт
 Гѣ¹¹³) на земаю ѿ родити сѡ ѡ дѣѡ. діавол ѡбладовасѡ¹¹⁴) велико
 ѿ реч[е]: тако запиши м'нѣ.¹¹⁵) ѿ в'зѡх¹¹⁶) в' рѣкѣ¹¹⁷) чер'нило¹¹⁸)
 ѿ записа ржкописанїе¹¹⁹) И дамоу ѿ дер'жаше ёго.¹²⁰) азъ¹²¹) рекох¹²²)
 къ И дамоу: гнѣ, покажимосѡ¹²³) постити, ёгда како ѿзбавит нас
 Гѣ ѡ діавола сего. И дам реч[е]: постѣмосѡ¹²⁴) м' днїи. Бѣѡ реч[е]:
 гнѣ, пости¹²⁵) м' днїи, азъ м' днїи.¹²⁶) ѿ реч[е]¹²⁷) мнѣ: в'кнїиди¹²⁸)
 в' рѣкоу Тигръ,¹²⁹) ѿ полож[и] камен на главѣ своей¹³⁰) а држгїи
 под ноги своѡ¹³¹) ѿ стей¹³²) до выѡ ѡу водѣ¹³³) ѿ не слоухай ни-
 кого, да не паки прел'їена боудѣши.¹³⁴) ѿ сѣтвори ми в'ѣлигъ
 сѣкровень ѿ реч[е] ми: не ѿзыиди¹³⁵) дондеж[е] азъ прїдоу.¹³⁶)
 ѿ в'ставѡ И дам поидѣ в' Іерданѣ каатисѡ. тж сѣнїйдош[а] И да-
 мом. И дам погржзи сѡ в' Іерданѣ, ѿ тоу¹³⁷) прѣвѣс[тъ] И дам
 м' днїи. тогда діаволь прїидѣ къ мнѣ¹³⁸) ѡко аггль свѣтелъ
 слезы роначи¹³⁹) по земаѡ [и рече]:¹⁴⁰) Бѣѡ, ѡуслышал Гѣ мѣтвоу
 твою и нас аггль свонѡх послоушал молащїѡх сѡ ѡ товѣ, ѿ посла¹⁴¹)
 мене Бѣѡ, да ѿзыидѣши ѿз рѣкы.¹⁴²) азъ не в'кровах¹⁴³) ѿ паки
 г¹⁴⁴) днѣ прїидѣ діавол¹⁴⁵) сѣтворив'сѡ¹⁴⁶) И дамовым ѡбразом
 ѿ много блазнаше¹⁴⁷) мене; азъ не ѿзыидѡх, дондеж[е] вижоу в'ѣ-
 лигъ, еж[е] ми реч[е] И дам. ёгдаже сѣвръхшисѡ¹⁴⁸) И дамоу м' днїи
 ѿ ѿдаше ѡ Іердана ѿ ѡвѣрте діаволїи сѣѣд приходящїи къ
 м'нѣ,¹⁴⁹) ѿ ѡубоав'сѡ велико, ёгда¹⁴⁹) како прел'їена боудѡх.¹⁵⁰)
 ѿ ёгда видѣ¹⁵¹) И дам Бѣѡ¹⁵²) во водѣ ѿ в'зрадовасѡ вел'ми.¹⁵³)
 ёгда прїидѣ къ мнѣ ѿ не в'кровах, бы то гнѣ мой И дам, дон-
 деж[е]¹⁵⁴) показа мнѣ¹⁵⁵) в'ѣлигъ.¹⁵⁶) тогда в'кровах, ѿзыидѡх ѿз
 рѣкы. тогда свокоди нас Бѣѡ ѡ діавола. и сѣѣдохом къ Ма-
 діамѣ.¹⁵⁷) ѿ тж родисѡ Кайнѣ ѿ Авел.¹⁵⁸) всегда ѡѡа скоты пѣ-
 сѡхѡх.¹⁵⁹) в' єдинѣ днѣ воста¹⁶⁰) И дам ѡ ложа своёго ѿ реч[е]:¹⁶¹)
 ѡ жено, сѣвръхшисѡ¹⁶⁰) лѣт дї ѡ рожденїѡ сїѡѡ ѿишѡх,¹⁶²) крѣѡ
 Авелѡѡ ѡубїєнїем Кайновым.¹⁶³) дан же ми ѡсла, да шедше
 ѡбращѡу их.¹⁶⁴) ѡко¹⁶⁵) слышѡх азъ ѿ распанѡхсѡ ѿ сѣѣце моѡ.¹⁶⁶)
 ѿ в'сѡде¹⁶⁷) И дам¹⁶⁸) поидѣ, ѡвѣрте Авелѡ заколота, ѿ ниц не
 реч[е] ёмоу,¹⁶⁹) ѡкож[е] реч[е] ёмоу аггль. принесѣ Авелѡ ѿ постаки
 ёго на мѣстѣ рѣкомѣм Равн. тогда родихѡ¹⁷⁰) Сифѡ ѿ рѣх: гнѣ,¹⁷¹)

не злосѣрдит сѣдце свое,¹⁷²⁾ еж[е] родихъ сѣа пакн мѣсто Явела.¹⁷³⁾ ѿ нарекохъ ѿмѣ емоу Енф. тогда каниноу въ Ядам:¹⁷⁴⁾ ѿ Енво, Енво, малчи ѿ¹⁷⁵⁾ рѣчи своихъ, оуже ко мнѣ ѿмалѣ ес[ть] дѣхъ къ мнѣ. Енф.¹⁷⁶⁾ реч[е]: гнѣ¹⁷⁷⁾ мон, ѿдѣ азъ къ раи¹⁷⁸⁾ ѿ принесоу ти ѿз раа: видиши¹⁷⁹⁾ ѿ оубокойши сѣвѣ.¹⁸⁰⁾ Ядам реч[е]: како ты, снѣоу, да вѣидѣши къ раи?¹⁸¹⁾ не тако ес[ть], нѣ ѿди противъ раи, плачъ, еда како припоуститъ ти Бѣ ѿ древа маслична,¹⁸²⁾ да виждѣ дождѣ, егда како напойтъ ми сѣа колес[ть]. что мнѣ ес[ть] колес[ть].¹⁸³⁾ Ядам реч[е]: ѿ снѣоу,¹⁸⁴⁾ великою ѿмамъ колестѣ.¹⁸⁵⁾ егда изгнѣшихъ ѿ мѣти твоѣ, тогда реч[е] Гѣ: сѣмѣожѣ ѿстогнаѣе твоѣ, нѣж[е] вѣсѣгда въ печали пребываѣши,¹⁸⁶⁾ ѿ дамъ ти ѿ ѿ ѿзъи.¹⁸⁷⁾ ѿ ѿзъа¹⁸⁸⁾ чрекомъ, ѿ ѿ ѿчима, потомъ послѣдоу[тъ]¹⁸⁹⁾ по единаѣ. ѿ мѣри твоѣй реч[е]: вѣсѣгда мѣжъ твоѣ ѿблаетъ¹⁹⁰⁾ тобою, егда раждаѣши чада, сѣмѣтѣно растѣрѣ заѣшисѣ.¹⁹¹⁾ вѣставъ¹⁹²⁾ Енфѣ пондѣ¹⁹³⁾ съ мѣрѣно своѣю. ѿ видѣ Енѣа лютаго свѣрѣа рѣ[ко]маго Грѣгѣнѣа гонѣща сѣа Енфѣ.¹⁹⁴⁾ вѣставъши реч[е] къ нѣмоу:¹⁹⁵⁾ ѿ свѣрѣа,¹⁹⁶⁾ не помниши ли, како ты смѣѣшь оуста своѣа разнѣти¹⁹⁷⁾ на свѣрѣа ѣжѣи, ѿли како смѣѣшь есѣ¹⁹⁸⁾ ѿбывѣити зѣбѣ своѣа нѣнѣ?¹⁹⁹⁾ тогда свѣрѣа ѿвѣщаѣвъ къ Енѣѣ реч[е]:²⁰⁰⁾ ѿ Енво, ѿ тебе²⁰¹⁾ зач[а]ло сѣа ѿ-е зло. како ты смѣѣла ес[и] оуста своѣа разнѣти²⁰²⁾ на снѣдѣ. еж[е] реч[е] Гѣ не ѣсти? того ради²⁰³⁾ хоцѣ азъ чада твоѣа поѣсти. тогда Енѣа вѣсплакасѣ.²⁰⁴⁾ слышано быс[ть] то ѿ вѣстока ѿ до запада. ѿ реч[е]:²⁰⁵⁾ ѿ горѣ мнѣ, Гѣ Бѣ мон, ѿсѣѣ ѿ до вѣка хоцѣтъ клѣти мѣа вѣсѣкин ѿзъи. тогда Енфѣ реч[е]: заклинаю тѣа свѣроу, лежи къ ложѣ своѣѣ до сѣда, тако егда дрѣзѣѣши на снѣдѣ чѣвѣю²⁰⁶⁾ ѿ тако пребываетъ въ вѣкѣ.²⁰⁷⁾ Енфѣ ѿде съ маткою своѣѣ²⁰⁸⁾ ѿ плакасѣа противъ раю посыпающѣ прѣстѣю глаѣ[с] своѣю. ѿвѣс[а] емоу²⁰⁹⁾ ѿрѣхагѣлъ²¹⁰⁾ ѿ реч[е]: что вѣнѣѣте?²¹¹⁾ реч[е] Енфѣ: Гѣ, ѿѣѣ мон волитъ, желѣѣтъ бѣгѣа рѣнскѣа, хоцѣтъ видѣти ѿ древа масличнаго, егда како оѣтолѣтсѣа колес[ть] ѣго. тогда ѿрѣхагѣлъ рече Енѣоу: Енѣѣ, не ѿмѣетъ Ядамъ²¹²⁾ ѿсѣклѣтсѣа, понеж[е] приблѣж[и]шасѣа дѣѣѣ ѣго²¹³⁾ къ сѣмѣрѣи.²¹⁴⁾ ѿ оубокойши дрѣка ѿгѣлъ,²¹⁵⁾ ѿ нѣгож[е] ѿзгнанъ быс[ть] Ядамъ ѿз раа, ѿ дас[ть] Енфѣѣ. Енфѣѣ принесе ѿдеж[е] лежа Ядамъ.²¹⁶⁾ ѿ видѣ тогда²¹⁷⁾ Ядамъ ѿ позна ѣго ѿ прѣѣтъ ѣго ѿ вѣзодѣхоу въ велѣми ѿ зѣитъ вѣкѣнѣцѣ²¹⁸⁾ ѿ возложи на глаѣсѣ своѣю. ѿ видѣ Гѣю прѣѣмлюще дѣѣсѣ²¹⁹⁾ ѿ видѣ Енѣа кадѣ ѿницоу ѿсѣа лѣданомъ кадѣѣѣ тѣло Ядамово ѿ трѣѣ ѿгѣли сѣѣѣща дрѣж[а]ѣѣѣ. вѣзрѣѣвъ на ѿбо ѿ видѣѣѣ²²⁰⁾ дѣѣоу Ядамовоу²²¹⁾ нѣдалѣѣѣ Гѣ²²²⁾ стоѣѣѣѣ, ѿ множ[е]ство сѣѣѣхъ ѿгѣлъ мѣѣѣѣѣѣ²²³⁾ за Ядама. ѿ егда вѣста ѿрѣхагѣлъ Мѣѣѣѣѣ, тогда вѣси ѿгѣли оубокойноуѣѣ.²²⁴⁾ тогда оубокойноуѣѣ-

днѣ Гѣ ѿ прѣстер рѣжжъ свою²²⁵) ѿ прѣат дшюу Ядамоу. ѿ по-
сла архаггѣла²²⁶) погрѣвѣсти тѣло Ядамоу.²²⁷) ѿ набѣчи²²⁸) Енѣла
ѿ кзаше тѣло ѿго ѿ внесоша на мѣсто рекомоу Гержси клато.²²⁹)
тогда²³⁰) скопаша гробѣ,²³¹— архаггѣлъ Мнѣла знамена гробѣ.²³¹)
ѿ выс[тъ] гласъ съ нѣсе глѣ:²³²) Ядаме, Ядаме! Ядам²³³) реч[ѣ]: се
дѣкъ, Гѣ. Гѣ реч[ѣ]: сице рекохъ тобѣ: зѣмла ѣси ѿ въ зѣмлю пакн²³⁴)
пондѣши. И зѣмли²³⁵) реч[ѣ]: твоѣ ѿ твоихъ тѣкъ приносяще
въ всѣхъ.²³⁶) ѿ тако погрѣкоша Ядама ѿзъ вѣнцемъ, ѿж[ѣ] вѣкъ²³⁷) на
главѣ ѿго. Бѣла²³⁸) ѿмыслнымъ гласомъ мѣлаше[а] къ Боу глѣ: Гѣ,
прѣими дѣхъ мои. ѿ тако ѣ дѣнь²³⁹) приклони главъ ѿ придас[тъ]
дѣхъ свои къ Боу.²⁴⁰) ѿ тоу погрѣкоша Бѣкъ ѿ сѣа ѿ Ядѣла.²⁴¹)
ѿ тѣ ѿзрѣстоша древо ѿзъ вѣнѣца ѿзъ главы Ядамоу.

Б. Дрогобицкий рукопис 1743 р.

Вписуемо з него тѣлько відмѣни проти тексту А., додаючи для
повноти деякі відмѣни з тексту Тихонравова.

Житіє въ Ядамѣ і Бѣкѣ і въ согрѣшеніи ихъ. ѿ ѿз-
гнанію изъ раѣ ѿ яко вѣла по согрѣшенію. ¹) Др. въ хоте-
ніи; Тіх. въ волѣ своей. ²) Др. і вси по хожденіи его походяше;
Тіх. въ волѣ его хожашу. ³) Др. ѿгна его Бѣкъ; Тіх. изгнаша его.
⁴) Др. сѣла. ⁵) Др. Тіх. райскими. ⁶) Др. Тіх. вас. ⁷) Др. ѿ въ кото-
рихъ лѣтѣхъ; Тіх. въ коя лѣта. ⁸) Др. хъ лѣтъ; Тіх. 79. ⁹) Др. Тіх. вас.
¹⁰) Др. Тіх. вас. ¹¹) Др. червоню. ¹²) Др. не видѣше; Тіх. не въ-
дѣху. ¹³) Др. всѣ тани; Тіх. вся его сокровенная. ¹⁴) Др. вас. ¹⁵)
Др. почто; Тіх. что се елико. ¹⁶) Др. Тіх. бѣше. ¹⁷) Др. хъ. Тіх. 7000
мужъ. ¹⁸) Др. прѣдалъ. ¹⁹) Др. соклѣдаше; Тіх. блюдаше. ²⁰) Др.
дод. горѣ. ²¹) Др. соклѣдохъ. ²²) Др. западны и южныя. ²³) Др.
прѣдал. ²⁴) Др. намъ въ рѣцѣхъ рай. ²⁵) Др. Тіх. вся. ²⁶) Др. сѣла.
Тіх. си ядита. ²⁷) точною єдинаго; Тіх. а отъ єдинаго древа. ²⁸) Др.
тоѣ; Тіх. древо. ²⁹) Др. не смѣла; Тіх. не смѣяху. ³⁰) Др. покѣ-
лѣхъ ми; Тіх. повелѣхъ имъ. ³¹) Др. пришедъ. ³²) Др. все намъ по-
велѣ; Тіх. вся рече Богъ намъ. ³³) Др. ѿ него вас.; Тіх. блюсти би
сѣ[я] намъ, ³⁴) Др. и вѣли вистѣ яко бѣзи; Тіх. и вы бы есте божи
были. ³⁵) Др. рѣки. ³⁶) Др. древо плодовитое и красное; Тіх. по-
каза имъ плодъ древа. ³⁷) Др. ѿ зѣмли вѣкъ людемъ Бѣкъ развѣкъ всѣхъ
вѣщей и даде ми плодъ, а[з] же взыхъ и снѣдохъ. тогда ³⁸) Др.
Тіх. возмутися. ³⁹) Др. ко моему странѣ. ⁴⁰) Др. Тіх. ѿ него же. ⁴¹)
Др. глѣ; Тіх. рекъ. ⁴²) Др. Гѣне; Тіх. вѣ. ⁴³) Др. великое; Тіх. Ви-
диши ли, Адаме, великое чудо? ⁴⁴) Тіх. А уста. ⁴⁵) Др. замѣстъ слів:

иже да... до ѿверзостася маѣ: егда приять ꙗдамъ ѿ положи во
оуста ѿ снѣдохъ, тогда ѿверзостася; Тѣх. Приять Адамъ и снѣдь
и отверзостася. ⁴⁶⁾ Др. нанию зам. наю. ⁴⁷⁾ Др. сѣдце наю коз'ле-
жаше на пороухъ [мб. зам. порокъ]; Тѣх. с. н. восхотѣ на похоть и бысть
тако. ⁴⁸⁾ Др. тогда кси дрека; Тѣх. вси дресеса. ⁴⁹⁾ Др. смоковни-
ца. ⁵⁰⁾ Др. горко і. ⁵¹⁾ Др. что ми таково сотвориша еси? ⁵²⁾ Тѣх.
якоже. ⁵³⁾ Тѣх. не отдался. ⁵⁴⁾ Др. Тѣх. тогда слышахомъ. ⁵⁵⁾ Др. ар-
хангели; Тѣх. вас. ⁵⁶⁾ Др. і аггали глѣюще; Тѣх. вас. ⁵⁷⁾ Др. глѣ. Гдѣ
вас. ⁵⁸⁾ Др. кинидѣтъ. ⁵⁹⁾ Др. согрѣшихъ Ева і.. ⁶⁰⁾ Др. постараша.
⁶¹⁾ Др. симъ. ⁶²⁾ Др. рече: се здѣ есмь, Гдѣи. гласъ твой оусли-
шахъ и смирихся, се нагъ есмь. что сотвориша еси? рече ꙗдамъ:
жена прелѣсти ми, юже ми еси [дал...] дала ижеко. Рече Гдѣ: а женѣ
кто прелѣсти? Рече: змѣи. Рече Гдѣ: понеже престѣпи заповѣдь
мою ѿ послѣдшахъ еси жены, сего ради во потѣ лица своего снѣси
хлѣбъ. Мнѣ же рече: въ печалехъ родиши чада. а зми[и] рече:
ползати вѣдѣхъ по земан ѿ члѣкомъ пяти стѣречи, а шнѣ твоѣ
сотретъ глакъ. І. иже ѿштѣ еѣ ноги и ста позлати (sic!) ѿ кра-
сотѣ еѣ ѿштѣ, ко била иже аггаль, а вридокост на ню вложила.
по сем повелѣ Гдѣ изнати (sic!) из рай. В текстах Тѣх., Пипіна
і Порфирѣева сего уступу нема. ⁶³⁾ Др. тогда поштѣ аггали своимъ по-
кѣюще изгна нас из рай; Тѣх. Пояша насъ ангели свирѣни, побивше,
и изгнаша насъ изъ рай. ⁶⁴⁾ Др. егда како. ⁶⁵⁾ Др. ѿ не ѿпѣстит нас.
Тѣх. маѣ се мѣсце так: Адамъ же моляшеся и плакашеся и глаголя:
„Послабите намъ, егда како умилосердится Господь о насъ.“ И отпу-
стиша насъ архангели. ⁶⁶⁾ Др. вас. ⁶⁷⁾ Др. Бѣс. ⁶⁸⁾ Др. изнѣ. ⁶⁹⁾ Др.
не пѣсти. ⁷⁰⁾ Тѣх. сѣдохомъ во единомъ тужденіи. ⁷¹⁾ Др. на лице
свое. ⁷²⁾ Др. ѿ плакасы мѣ дѣи. ⁷³⁾ Др. Тѣх. вас. ⁷⁴⁾ Др. пощива-
емъ; Тѣх. ищеве. ⁷⁵⁾ Др. храними. ⁷⁶⁾ Др. шгланкло; Тѣх. оляде.
⁷⁷⁾ Др. ко мнѣ шмалѣ. ⁷⁸⁾ Др. ꙗдамъ же рече. ⁷⁹⁾ Др. не ѿдали-
сы; Тѣх. не удаляется. ⁸⁰⁾ Др. ѿ шенидохомъ. ⁸¹⁾ Др. нѣчто снѣднѣ.
⁸²⁾ Др. токмо цвѣти сѣлани согрѣкаста; Тѣх. токмо чволь и траву
сельную. ⁸³⁾ Др. престѣпи ми. ⁸⁴⁾ Др. коню. ⁸⁵⁾ Др. вас. ⁸⁶⁾ Др. від
слова плода до насытихомся вас. ⁸⁷⁾ Др. скоты ѿ гадѣ. ⁸⁸⁾ Др.
ꙗдамъ же сотвори. ⁸⁹⁾ Др. нѣкое питомо ѿлѣчникъ собѣ на потре-
бѣ. ⁹⁰⁾ Др. вас. ⁹¹⁾ Др. ѿ вѣсѣмъ звѣремъ вас. ⁹²⁾ Др. тогда рече. ⁹³⁾
Др. дѣланій; Тѣх. дланій. ⁹⁴⁾ Др. нача врати. ⁹⁵⁾ Др. пришедъ. ⁹⁶⁾
Др. колами; Тѣх. и ста предъ волами вас. ⁹⁷⁾ Др. неда. ⁹⁸⁾ Др. глѣи.
⁹⁹⁾ Др. вас. ¹⁰⁰⁾ Др. не дамъ азъ. ¹⁰¹⁾ Др. вас. ¹⁰²⁾ Др. вас. ¹⁰³⁾ Др.
вас. ¹⁰⁴⁾ Др. бѣла. ¹⁰⁵⁾ Др. понди. ¹⁰⁶⁾ Др. не даде. ¹⁰⁷⁾ Др. дод.
врати глѣи, далѣ ажъ до: запиши вас. ¹⁰⁸⁾ Др. мѣнѣ. ¹⁰⁹⁾ Др. иже.
¹¹⁰⁾ Др. вас. ¹¹¹⁾ Др. видѣше ¹¹²⁾ Др. дод. иже снимъ [мб. снѣ scil.

вжій] ¹¹³⁾ Др. вас. ¹¹⁴⁾ Др. оурадовася ¹¹⁵⁾ Др. запиши рѣкописаніе
 своє Тіх. додає ще: да еси мой, тогда мою землю работай. ¹¹⁶⁾ Др. взя
¹¹⁷⁾ Др. Тіх. вас. ¹¹⁸⁾ Тіх. плеча ¹¹⁹⁾ Др. і Тіх. додають за сям: сице
 рече: чия земля, того и азъ и чада моя. дияволъ же взятъ рукописаніе
¹²⁰⁾ Др. и держа в себѣ; Тіх. и держаніе. ¹²¹⁾ Др. азъ Бѣа ¹²²⁾ Др.
 рѣхъ ¹²³⁾ Др. покаямося, гдѣне, да избавит нас ¹²⁴⁾ Др. покаямо-
 ся ¹²⁵⁾ Др. ти постъ ¹²⁶⁾ Др. и азъ вѣдѣ ¹²⁷⁾ Др. дод. Ядам
¹²⁸⁾ Др. вниги ¹²⁹⁾ Др. во Стирѣ рѣкѣ ¹³⁰⁾ Др. на главѣ свою ¹³¹⁾
 Др. вас. ¹³²⁾ Др. стоит. ¹³³⁾ Др. во вишнѣ водѣ ¹³⁴⁾ Др. після сего
 додає: Чѣзъ рѣхъ: сотвори ми вилигъ секровѣнъ. и даде ми
 и рече ¹³⁵⁾ Др. ѿтс[а]хъ ¹³⁶⁾ Др. дод. ик тѣбѣ ¹³⁷⁾ Др. во рѣцѣ
¹³⁸⁾ Др. ко женѣ ¹³⁹⁾ Др. зам. слезы ронячи має: слонце росиша; ¹⁴⁰⁾
 Тіх. слезы оряще вел отъ трыще. ¹⁴¹⁾ Др. и глѣше ¹⁴²⁾ Др. послалъ
¹⁴³⁾ Др. ѿ рѣки сѣа ¹⁴⁴⁾ Дрог. зам. сего має: тогда Ядамъ не вѣ-
 ровалъ емъ ¹⁴⁵⁾ Др. во трети[и] ¹⁴⁶⁾ Др. вас. ¹⁴⁷⁾ Др. сотворитися
¹⁴⁸⁾ Др. сѣлазніше мене ¹⁴⁹⁾ Др. прихъ. к. мнѣ вас. ¹⁵⁰⁾ Др. да не
¹⁵¹⁾ Др. есмѣ ¹⁵²⁾ Др. дод. мене ¹⁵³⁾ Др. вас. ¹⁵⁴⁾ Др. велико ¹⁵⁵⁾ Др.
 не вѣровахъ, дондеже ¹⁵⁶⁾ Др. показалъ ми вистъ ¹⁵⁷⁾ Др. дод.
 своѣ ¹⁵⁸⁾ Др. и зидохохъ въ Мадіамъ ¹⁵⁹⁾ Др. після сего має:
 Бѣда же возрастоша, Каннѣ вѣ работаша землю, а Явелъ скоти па-
 сиша и жертвѣ творіша шѣа Бѣс, Каннѣ ѿ плодовъ а Явелъ ѿ
 скота. и не приять Бѣс жертвѣ Канновѣ а Явелевѣ любяше и за
 то возненавидѣ Каннѣ Явеля. и рече Каннѣ ко Явелю: пондѣмъ
 на поле. и пондѣша шѣа на поле и тамо оуби Каннѣ Явеля брата
 своего. ¹⁶⁰⁾ Др. вас. ¹⁶¹⁾ Др. воставъ ¹⁶²⁾ Др. Тіх. рече ко мнѣ
¹⁶³⁾ Др. рождѣніа его ¹⁶⁴⁾ Тіх. має се місце так: отряжена естъ кровь
 Авельѣва оуб. К.; Др. попутано: крове Явелеви оубиеніемъ Канномъ
¹⁶⁵⁾ Дрог. Тіх. его ¹⁶⁶⁾ Дрог. ѿ ¹⁶⁷⁾ Др. распалися срдце мое ¹⁶⁸⁾ Дрог.
 Бѣдѣ ¹⁶⁹⁾ Дрог. додає: на шѣа ¹⁷⁰⁾ Дрог. Тіх. и не рече ему нич-
 тоже ¹⁷¹⁾ Др. тогда азъ родихъ ¹⁷²⁾ Др. гдѣне мои ¹⁷³⁾ Дрог. не
 злаго родит срдце мое ¹⁷⁴⁾ Дрог. оуже родихъ сѣа в мѣсто Явеля.
¹⁷⁵⁾ Др. тогда Ядам клятохъ сѣа ¹⁷⁶⁾ Др. ѿстанни сѣа ¹⁷⁷⁾ Др. По
 сѣмъ Сиѣ ¹⁷⁸⁾ Др. ѿче ¹⁷⁹⁾ Др. пондѣ во ран ¹⁸⁰⁾ Др. да видишъ
¹⁸¹⁾ Др. оупокѣишъ себѣ ¹⁸²⁾ Др. ѿ сѣа мои, како ти внидѣшъ во ран?
¹⁸³⁾ Др. не тако естъ но тако: но понди противъ раи и плачѣа,
 да не како пристѣпит ѿ дрека Бѣс маслинна ¹⁸⁴⁾ Се місце попсо-
 ване в ркп. о. Теодора, в Дрог. читаемо так: да оувидитъ, како оупс-
 кентся волѣзні мнѣ. и рече Сиѣ: а іакаш естъ волѣзні?
¹⁸⁵⁾ Др. сѣа мои. ¹⁸⁶⁾ Др. волѣзні ¹⁸⁷⁾ Др. и всѣгда во печали пре-
 вѣдѣши ¹⁸⁸⁾ Др. волѣзні ¹⁸⁹⁾ Др. волѣзні ¹⁹⁰⁾ Др. послѣдѣа
¹⁹¹⁾ Др. да шѣладегъ ¹⁹²⁾ Др. а егда ражѣдаеш, то смѣртію

расташа сѧ ¹⁹²) Др. воставъ ¹⁹³) Др. пѣиде к раѣкъ ¹⁹⁴) Др. и видѣ
два люта звѣра рекомѧ Горгоній гонимѧ сѧ ѧа Сифа. ¹⁹⁵) Др.
ѡна же санишавши к немѸ рече ¹⁹⁶) Др. ѡ звѣрѸ нечисти[и]. ¹⁹⁷) Др.
разверсти ¹⁹⁸) Др. смѣшиъ ¹⁹⁹) Др. на насъ ²⁰⁰) Др. рече ѧ ²⁰¹) Др.
ѡ тебѣ естъ ²⁰²) Др. како ти смѣла оуста Ѧверсти ²⁰³) Др. для
того ²⁰⁴) Др. додае: горко ²⁰⁵) Др. тако глѧ ²⁰⁶) Др. зачинаю тѧ
бѣом живимъ, звѣрѸ ѡкаиннѣй, да пребываши в ложи своемъ до
сѣднаго дне, ѧгда тако держаша на изидѣнне чѣла. ²⁰⁷) Др. пре-
биваетъ тамо звѣръ ко вѣки. ²⁰⁸) Др. ѧ Сифъ шедъ со матернею
своею ²⁰⁹) Др. имъ ²¹⁰) Др. додае: Гдѣхъ ²¹¹) Др. почто плачете
²¹²) Др. ѡцѣ трѡхъ ²¹³) Др. приложи сѧ днѣ ѧго ²¹⁴) Др. додае за
сѧ: и скончаша сѧ днѣ ѧго оуже ²¹⁵) Др. тогда оуломи древа
архангелъ во раи ²¹⁶) Др. принесе ко ѧдамъ ²¹⁷) Др. видѣ то древо
²¹⁸) Др. вѣнцѣ с того древа ²¹⁹) Дрог. и видѣ рѣкъ Гію прием-
шю днѣ ѧго ²²⁰) Др. возрѣкъ Сифъ [на] ѧко и видѣ ²²¹) Др.
ѡца своего ѧдама ²²²) Др. недалече ѡ Гдѧ ²²³) Др. молящихся
²²⁴) Др. оумолокоша ²²⁵) Др. додае: ко ѧдамъ ²²⁶) Др. аггѧ. ²²⁷) Др.
да сопрѧтаетъ тѣла ѧдамова ²²⁸) Др. наоучити ²²⁹) Дрог. и взѧтъ
аггѧ тѣло ѧдамова ѧ знесе ѧго на мѣсто рекомое Терсѣи влато
²³⁰) Др. ѧ тѸ ^{231—234}) Др. вас. ²³²) Др. глѣюши ²³³) Др. вас. ²³⁴) Др. вас.
²³⁵) Др. ѧдамъ же ²³⁶) Др. дол. и за всѧ ²³⁷) Др. иже вѣ ²³⁸) Др.
ѧва ²³⁹) Др. в сѣдмѣй днѣ ²⁴⁰) Др. преклони главо и оумре ²⁴¹) Др.
и погребе ю Сифъ близъ сѧ ѧа ѧреамъ. Решта вас.

В. Из Слова св. Меѡдія Патареького. Ркп. XVII. в. стор. 1—7.

[Сотвореніе свѣта і першихъ людей, ѡхъ першій грѣхъ і вигнаніе
з раю]. Сотвори Бѣъ ѡначала свѣтъ, ѧко ѧ землю, а не ѧко хи-
трословци глѣютъ, земля сотворенна на трѡхъ китехъ ѧ на три-
дсѧтъ ѧ на желѣзномъ столпѣ, нѡ не естъ такъ, нѡ ѧко же
писаніе глѣтъ: оугверженъ ѧ на чѣмъ же землю пожеленіемъ смѣ.
ѧ сперва сотвори Бѣъ ѧко ѧ землю, нѡ невидима была земля ѧ
оукрашенна, ѧ тма верхъ вездѧ еѧ ѧ дхъ Бжій нешаше сѧ верхъ
вездѣхъ ко трѡхъ коморѧхъ, то естъ сѣла Тройца. ѧ рече Бѣъ:
да вѣдетъ свѣтъ! ѧ в томъ часѣ вѧлъ свѣтъ, ѧ нарече Бѣъ
свѣтъ днѣ, а тмѸ нарече нѡщѣ. Во первѣй же днѣ сотвори твердь
ѧ водо, ѧже вѣ подъ твердію ѧ ѧже вѣ надъ твердію ѧ нарече Бѣъ
твердь ѧко. ѧ во вторѣй днѣ сотвори землю, ѧ сококснѣ водо,
ѧже подъ нѣсемъ ко сонѣмъ своѧ, ѧ ѧки сѧ сѣша. ѧ нарече Бѣъ
сѣшѸ землю, а составы водныѧ нарече море. ѧ той днѣ раздѣ-

лиша сѧ водѣ, полѧ ѡхъ возмѣде на нѣо, [полѧ же на] землю. А во третій днь сотвори сѣнце великое скѣтило в' начатокъ днѣю, ѡ дрѣгое скѣтило сотвори в' начатокъ ноши ѡ звѣздамъ на ѡукрашеніе нѣс. И во четвертій днь сотвори Бгъ море ѡ рѣки ѡ источники ѡ ѣзера ѡ кѣтъ великіѧ ѡ всѧкѣ рѣки твораща плодѧ. И во пѧтій днь сотвори всѧ звѣры земныѧ по родѣ ѡхъ ѡ всѧкъ гадѧ ѡ всѧкъ птицѣ нѣрнѧтѣ по родѣ ѡхъ, ѡ призрѣ Бгъ на все созданіе свое, ѡ было добро велимі. ѡ речѧ: Сотворим чѧвѣка, да ѡбладетъ всѧмъ ѡже на земли ѡ в' море ѡ на воздѣхѣ. И во шестій днь сотвори Бгъ чѧвѣка ѡ ѡсемі частіѣ: тѣло ѡ перети, мыслѣ ѡ ѡбладака, кости ѡ камени, кровѣ ѡ чернаго морѧ, ѡчѣ ѡ сѣнца, дѣханіе ѡ вѣтра, теплѣта ѡ ѡгнѧ, а днѣс самъ Бгъ водѣхѣ ѡ ѡжнѣ ѡго. И рече ѡмѣ Бгъ: что ѡси видѣтъ? ѡнъ же рече: Видѣхъ, Гдѣ, тѣе на крѣтѣ пригвожденна, ѡ ѡше видѣхъ Петра ѡдѣща в' Римѣ, а Павла в' Дамаскѣ, а Матѣѧ в' землю чѧкоѣднѣцъ, а Марка во Пѧлександрію, ѡѡанна во Ѣфѣсѣ. И рече Бгъ: не добро ѡсть быти чѧвѣкѣ ѡдномѣ на земли, сотворим ѡмѣ помощникѣ. И вложѣ сѣнъ во Пѧдама ѡ вниѣвъ с' него рѣкро менше ѡ сотвори ѡмѣ жѣнѣ. И послѧ Бгъ аггѣла своѣго, ѡ възлѧ на востѣцъ ѡзѣ, на запѧдѣ Добро, ѡ на юзѣ Мѣселѣте, ѡ на сѣверѣ ѡвѣрѣ, ѡ снмѣ чо гѣрма словѣ нарече ѡмѧ ѡмѣ Пѧдамъ. И възвѣднѣвъ ѡго ѡ показа ѡмѣ жѣнѣ ѡ рече: что сѣ ѡсть? ѡнъ же рече: сѣ кость ѡ кости моеѧ ѡ плѣтъ ѡ плѣтѣ моеѧ. И рече Бгъ: тоѣкъ да вѣдетъ жѣнѧ, да нѣю ѡбладѧши. И далѣ ѡмѣ Бгъ добро слово ѡ нарече ѡмѧ ѡмѣ Пѧдамъ, перѣвѣй чѧвѣкѣ на земли ѡ прѣркѣ. Сотвори же выстѣ Пѧдамъ во шестій днь, а во седмій днь почѣ Бгъ ѡ всѣхъ дѣлѣ своѣхъ, тотъ же днь вѣгнѧвъ ѡ ѡстылѣ. И сотвори Бгъ прѣтивъ седмѣ днѣи седмѣ тисѣчѣи лѣтѣ. И на сѧди рай во Ѣдема въ востѣкѣ ѡ введе тѣ чѧвѣка, ѡгоже сотвори, ѡ всѧ Бгъ в' рай всѧко древо красное, ѡ древо животное посреѣдѣ раѧ, ѡ древо раздѣнное, ѡже видѣтѣ добро ѡ зло. Рѣка же течетъ ѡзѣ Ѣдема ѡ напаѣетъ рай, а ѡтѣсѧ раздѣлѣетсѧ на чѣтири рѣки: ѡмѧ первой рѣкѣ Фиссонѣ, сѣѧ ѡвѣходитъ всю землю ѡлладскѣю; ѡмѧ второй рѣкѣ Гѣѡнѣ, сѣѧ ѡвѣходитъ землю ѡднѣѡпскѣю; ѡмѧ третей рѣкѣ Тигрѣ, сѣѧ ѡвѣходитъ всю землю ѡссѣрійскѣю; ѡмѧ четвертой рѣкѣ Ѣфратискѣ. И рече Бгъ Пѧдамѣ: ѡ всѧкаго древа сѣѧга в' рай ѡждѣ, а ѡ древа раздѣннаго не вѣсѧи; ѡще ѡнѣ вѣсѧи, сѣртѣю ѡумретѧ. И призѧ Бгъ всѧ скѣты земнѣѧ ѡ всѣ птица нѣбнѣѧ, ѡ рече Бгъ Пѧдамѣ: нарѣцѣ ѡмѧ ѡменѧ. И нарече Пѧдамъ ѡменѧ всѧмъ звѣремъ земнѣмъ ѡ всѧмъ птицамъ нѣбнѣмъ. И рече Бгъ: тѣѧ ѡбладѧши ѡмѧ.

Ядамъ же ѿ Єввѣ ходиста в' рай ѿба нага, но не видѣста наготы своѣѣ. Зміѣ же вѣ мѣдрѣйшии всѣхъ звѣрей на земли. Ї рече зміѣ ко Єввѣ: чого не повѣлѣ Бгъ вѣсти в'кѣсити? Ї рече Єввѣ: ѿ древа разсѣнаго; рече: аще в'кѣсита, смѣртію оумрѣта. Ї рече зміѣ: не смѣртію оумрѣта, но разсѣкти вѣдете ѿко Бгъ доброє ѿ злоє. Єввѣ же пославши зміѣ вѣсѣи ѿ древа разсѣнаго ѿ дасть Ядамъ ѿ сѣдоуста. Ї ѿверзостѣ сѣ ѿчи ѿвѣма ѿ оувидѣста сѣ ѿко нага ѿ закристѣ сѣ лнствѣмъ смоковнимъ. Ї оуслишастѣ Бга ходоуца ко вечерѣ оу рай, ѿ сокристѣ сѣ. Ї возва Бгъ глѣ: Ядаме! Ядаме! гдѣ єси? Ї рече: се азъ, Гдѣ! Преславѣкъ заповѣдѣ твою ѿ скрих'сѣ ѿ лица твоего. Ї рече Бгъ: кто тѣ прелести? ѿн'же рече: Єввѣ, а Єввѣ зміѣ. Ї рече Бгъ: проклѣта вѣди зміѣ ѿ всѣхъ свѣрей земнихъ! На чрепѣ твоемъ да пресмикашисѣ всѣ дѣи живото твоего, ѿ вѣди вражда междѣ члѣкомъ ѿ токою, да зриши ѿного патѣ, а ѿнѣ твоеѣ главы! Єввѣ же рече: множає оумножѣ печаль твою, ѿ в' печали породѣши чада твоѣ. Ядамъ же рече: ѿко пославша єси гласъ жѣны твоѣѣ ѿ неповѣлкинаго тѣ древа в'кѣсѣлѣ єси, проклѣта земля в' дѣлѣхъ твоихъ ѿ в' потѣ лица своего да ѿсѣ хлѣбъ свой, дождѣже возвратиши сѣ вѣ землю, ѿ неѣ же вѣзѣтѣ єси. Ї сотвори Бгъ Ядамъ ѿ женѣ єго рызи кожѣны ѿ вѣлече ѿхъ ѿ ѿведе ѿхъ ѿз' раѣ. Ї сѣде Ядамъ право раю плача сѣ ѿ выѣ сѣ камнемъ во перси своѣ глѣ: раю, раю, краснаѣ доброото, мене ради насаждѣнѣ єси, Єввѣ ради заключенный! Помани мѣ раю шѣмѣнѣмъ лѣствѣй твоихъ! ѿ мѣтыве, помилѣи мѣ падашаго!

Ї настави Бгъ херувима со ѿрѣжѣмъ ѿгненнымъ стрѣци вратѣ єдемскихъ.

Апокрифічне Слово Меѳодія Патарського о початку і кінці свѣта було в цѣлости напечатане Тіхонравовимъ в чотирьохъ відміннихъ текстахъ. Ми розбиваємо першу часть сего памятника на уступи, котрі печатаємо окремо між легендами про Адама, про Ноя, про Ізміїла та про Гедѣона. Друга часть Слова належить до літератури есхатологічної і буде напечатана в однімъ ізъ слѣдующихъ томівъ нашої збірки.

Г. Изъ Крехівської Палѣї, стор. 82—83.

[Ѡ ѿзгнаний Ядамови.] Їзгна Гѣ Бгъ Ядама ѿ Єввѣ ѿз раѣ ѿ пѣстави Херувим[а] ѿ пламенное ѿрѣжѣє оурашающѣ сѣ[а] хранил[и] пѣтъ древа животного. ѿ плакаша Ядам горце глѣ: раю

прѣстѣй, ѿже мене рад[и] насаженъ а Бѣвы рад[и] затворен! Но
мелю тебе сотвориша[о] ѿ мене създавшаго, да николи твоихъ
цвѣтець насыщу са.

В Кол. анї Ков. Палей сего уступу нема.

Д. Руконис о. Іллі Білахевича стор. 106—110.

[Смерть Адама]. Адам вѣше во Едемѣ предъ дверми райскими¹⁾.
Егдаже²⁾ прикляжи сѧ емѣ смѣръ,³⁾ разболѣ сѧ велими⁴⁾, Адам⁴⁾.
Сидѣхъ вопроситъ⁵⁾ мѣре своѧ Бѣи⁶⁾ и рече⁶⁾ Повѣж ми, мѣи
моѧ, чѣмѣ⁷⁾ тако⁷⁾ ѡтѣць мой болитъ? Много дикѣю сѧ томѣ.^{8—}
Ти же всѧ знаеши, ти мѣи моѧ, разсѣмѣши, чѣмѣ болитъ.⁸⁾ Бѣа
рече: Бѣс мой,⁹⁾ желаетъ Адам¹⁰⁾ ѡтѣць¹¹⁾ твой¹¹⁾ благамъ райскимъ.¹²⁾
Сидѣхъ рече: живѣхъ Гдѣхъ¹³⁾ Бѣхъ мой, аз^{14—} ѧ пойдѣхъ въ рай¹⁴⁾ ѿ при-
несѣ емѣ ѡ раю¹⁵⁾ лѣторосли¹⁶⁾ райскимъ¹⁶⁾. Къ той часъ воставѣхъ¹⁷⁾
Сидѣхъ¹⁸⁾ ѿ ѧде¹⁹⁾ во Едемѣ²⁰⁾ ѿ оуслиша гласъ глѣющій²¹⁾ Сидѣ,
Сидѣ, стани сѣмо,²²⁾ не можно тѣтъ нѣкомѣ²³⁾ прѣйти! Сидѣхъ
рече: Гдѣи, ѡцѣхъ мой бѣитъ за²⁴⁾ благамъ райскимъ и того ради прѣи-
дохъ тѣхъ.²⁵⁾ Къ²⁶⁾ той²⁶⁾ часъ²⁶⁾ Яггѣхъ Господинъ принесе Сидѣхъ²⁷⁾
ѿ лѣторосли²⁸⁾ прѣйти ѿ рече емѣ: Сѣ естъ древо просѣщеніе²⁹⁾
мирѣ, сѣ естъ древо³⁰⁾ воскресеніе мертвымъ, сѣ естъ древо во³¹⁾
спасеніе³²⁾ мирѣ крѣющимъ³³⁾ во³⁴⁾ него,³⁴⁾ въ црѣство божіе³⁵⁾ вѣи-
дѣтъ. Вземъ Сидѣхъ³⁶⁾ ѡ³⁶⁾ аггѣла³⁶⁾ гдѣхъ³⁶⁾ прѣйти³⁶⁾ и³⁶⁾ принесе Ада-
мови.³⁷⁾ Адамъ же³⁸⁾ видѣхъ³⁸⁾ и³⁸⁾ позналъ³⁹⁾ тѣхъ⁴⁰⁾ лѣторосли⁴⁰⁾
и воздѣхъ велими и рече: Сѣ⁴¹⁾ естъ древо⁴²⁾ разсѣмноѣ, сѣго ради
изгнанъ ѧ⁴³⁾ со⁴⁴⁾ Бѣвою⁴⁴⁾ изъ рай. Нъзять его ѿ спѣтъ⁴⁵⁾ сѣбѣ⁴⁶⁾
кѣнець и вложи⁴⁷⁾ на главу свою ѿ оумре. И погребѣша⁴⁸⁾ Адама
со вѣнцемъ⁴⁹⁾ во Едемѣ предъ⁵⁰⁾ врати⁵⁰⁾ райскими.⁵⁰⁾ И израстѣша
ѿ прѣйти изъ главы Адамови,⁵¹⁾ съ кореніѧ едина, а во верѣхъ раз-
дѣляюще сѧ на трѣхъ. И возійде во древо ѿзъ Едема великое кн-
сотею ѿ красотею, ѿ тоѣ естъ животное.

¹⁾ предъ райскими дверми ²⁾ ѿ егда ж[и] ³⁾ смѣръ ⁴⁾ вас. ⁵⁾ Сидѣ же сѣи ег[о]
прѣси ⁶⁾ вас. ⁷⁾ почто сѣ 8—8) азъ, ко ты сѣ разсѣмѣши мѣиши, чѣго ради сѣ болитъ. ⁹⁾ дод.
Сидѣ, кѣгда ¹⁰⁾ вас. ¹¹⁾ вас. ¹²⁾ дод. того ради болѣзнь сѧ емѣ ¹³⁾ вас. ¹⁴⁾ зам. сего: въ рай
вѣи¹⁵⁾ дохъ ¹⁵⁾ ѡ раю ¹⁶⁾ вас., нѣтомѣцъ додано: да видѣхъ егда како не вѣзболитъ
¹⁷⁾ ѿ вѣставѣ ¹⁸⁾ вас. ¹⁹⁾ по ѧде ²⁰⁾ вас. ²¹⁾ глѣющій ²²⁾ зде ²³⁾ не вѣзможно ес[тъ] само
никому ²⁴⁾ желаетъ ²⁵⁾ вас. ²⁶⁾ вас. ²⁷⁾ емѣ ²⁸⁾ вас. ²⁹⁾ дод. всѣи ³⁰⁾ вас. ³¹⁾ вас.
³²⁾ спасеніѧ ³³⁾ крѣющимъ ³⁴⁾ вас. ³⁵⁾ въ црѣство божіе ³⁶⁾ вас. ³⁷⁾ Адаму ³⁸⁾ вас.
³⁹⁾ позна ег[о] ⁴⁰⁾ вас. ⁴¹⁾ сѣ ⁴²⁾ дод. раздѣющій и ⁴³⁾ сѣхъ ⁴⁴⁾ вас. ⁴⁵⁾ вѣспѣтъ ⁴⁶⁾ сѣбѣ
⁴⁷⁾ вѣзложи ⁴⁸⁾ похѣваша ⁴⁹⁾ дод. въ горѣ Бѣлатѣ ⁵⁰⁾ вас. ⁵¹⁾ Видѣи слѣдуе конецъ вѣд-
мѣиши, котрый тут наводимо: ѿ пакы съставѣиши едина бѣи [тъ]. ѿ растѣ древо тѣнно

къ з'-кратѣй раздѣляюще[ѿ] на трѣхъ ѿ пакы скстающе с[ѿ]. възмиде ко дреко ѿзъ бѣдема велико высотю ѿ красотою. ѿ никтож[е] того не вѣдаши. ѿ то ес[ть] дреко животное.

Похожий сербський текст по ркп. Григоровича з XV. в. напечатан Н. Тихомировъ, Пам. отр. р. лит. I., 308—309. Є се частина псевденіграфа „Слово святаго Григорія Богослова о крестѣ и о Адамѣ и за два разбойника“. В рукописі о. Теодора з Дубівця находитъ ся сей текст на стор. 100—101. Відміни его супроти тексту о. Білашевича подані в примітках.

Е. Крехівська Палея, стор. 104—105.

(Ѣ сдѣѣниѣ стѣѣ Тройца). Ѣ вѣсть Ядамъ в немоци Ѣ посла сѣа своѣго Сиѣа ко вратомъ рай глѣ: да пресиши оу Глѣ Ѣ посает¹⁾ аггѣлъ своѣ, да дастъ ми масла Ѣ дрека милованіа,²⁾ да вѣхъ помазалъ тела моѣго немоцнаго.

Ѣзъ же Сиѣа егда вѣхъ мола Глѣ оу вратъ ѣдемьскихъ, зарѣ³⁾ яви ми с[ѿ], архангѣлъ Глѣ Мухана: азъ же⁴⁾ есмь поставленъ чресъ ѣстество члѣч. тобѣкъ вѣко⁵⁾ рекъ Сиѣа, не мози ты трѣдити се слезами мола сѣа масла ради милованіа, да помажиши Ѣца своѣго Ядама колѣзни телеси ѣго. темъже Ѣнемъ закономъ не можши Ѣ него прияти развѣе в' послѣдній дѣни. егда Ѣсполнена вѣдоутъ ѣ и ѣ лѣт, то придетъ на землю сѣа вѣи⁷⁾ Хѣа и сѣтворитъ къ крестію тѣла Ядамовѣ⁸⁾ Ѣ ѣживитъ телеса мѣртьвѣхъ. Ѣ тѣ прил[е]тъ къ Ѣерданстей рецѣ крѣтити сѣа Ѣ егда изыдетъ Ѣ воды, тогда Ѣ ѣла мѣти ѣго⁹⁾ помажетъ всѣа вѣкрѣщаѣа Ѣ вѣдетъ ѣа милованіа Ѣ порожни вѣдоутъ водою Ѣ дѣхъомъ в' жѣзнь вѣчнѣю. тогда придетъ вѣзлюбленый сѣа вѣи Хѣа Ѣ вѣдетъ Ѣца твоѣго Ядама в рай къ дрекѣ милованіа.

Ѣ житъ Ядамъ къ ѣстровѣ Ѣѣснѣ лѣтъ ѣа и ѣа Ѣ оумрѣ Ѣ вѣземъш[е]¹⁰⁾ аггѣли тѣла ѣго Ѣ погребеша¹¹⁾ посрѣдъ земли къ Ѣрѣмѣ, Ѣдеже распаша Глѣ, ѣже сѣа наречетъ¹²⁾ лѣбное мѣсто, еврейскы Голгоѣа.

¹⁾ дод. ти ²⁾ милованіа ³⁾ за рай ⁴⁾ вас. ⁵⁾ оуко ⁶⁾ трѣдигис[ѿ] сѣа ⁷⁾ дод. вѣзлюбленый ⁸⁾ Ядамаю ⁹⁾ своѣа ¹⁰⁾ вѣзвѣж[е] ¹¹⁾ дод. Ѣ ¹²⁾ нарицаетъ.

Стата напечатана у Н. Тихомирова, Памятники отреч. русск. лит. I. 17—18 з відмінами поданими у нас в примітках; вона винята з Новгородської Палей писаної в р. 1477. В Колом. ані Ков. Палей сего уступу нема.

Ж. Рукопис о. Іллі Білашевича (стор. 80).

(Слово о главѣкѣ Идамовѣ, како в корени лежала).
Глава Идамова во корени древа лежаніе коло Іерусалима. не вѣ-
даше ніхто. во еденѣ днѣ Соломон црѣкѣ пошолѣ на лови.
Еденѣ рабѣ его ношаше црѣскій плащѣ, і іастрѣба і хорта, і ѿ-
дѣлан сам ѿ Соломона. Внезапѣ же вистѣ вѣра веліа. ѿній рабѣ
оувидѣвъ пецерь і схоронил сѣ в тѣю пецерь. І видѣвъ тако
іако кость каменѣ веліа, дикше сѣ. Вѣра же дождевнѣа преста,
рабѣ же іс пецери прі[и]де ко црѣю Соломонѣ. Соломон же со-
гнѣком рече ёмѣ: чтож твориш? плащѣ мой есѣ вѣзалѣ, а мене
вѣра потонила, а ти чемѣ не змокѣ есѣ? Рабѣ же рече: Госпо-
дине мой, аз іа свидѣлѣ пецерь і койшолѣ, а таіа пецери ко-
станіа. Црѣкѣ рече: азѣ іа пойдѣ і виждѣ ёіа. На стріи же
днѣ поишолѣ Соломонѣ к пецери і свидѣлѣ ѿнѣю пецерь.
І повелѣ ѿчистити ѿ персти і ѿ корѣни. І видѣ Соломон
і позна, же то не пецери, але глава Идамова. І сразсмѣлѣ,
іако там ѿна принесенна вистѣ. І собѣра Соломон всю державѣ
свою і рече: како іа сотворю, творите вси тако. Соломонѣ же
взем рѣкомію і рече: покланіаю ти сѣ іако первой твари Господ-
ній. Народ же вѣсѣ тако сотвори. І сотворивше мѣтѣ над
главою вели... на горѣ Голгоде. і того ради нарече Анторги со-
гра... і тоу вистѣ горниці вѣсѣ Іерусалимѣ.

В кінцевих рядках деяких слів не можна прочитати.

3. Дорогобицький рукопис XVIII в. (стор. 5.)

(О главѣкѣ Идамовѣ, которѣю принеслі дѣмони
з древомѣ). Іако позна Соломон, иж то Идамова голова,
і принесє ю посредѣ Іерусалима. і снідоша сѣ вси людє,
и повелѣ им вѣсѣм глѣа: іакоже мене видите твораца, тако и ви
творѣте. І Соломон взят каменѣ, и поклони сѣ ёмѣ глѣюци:
Покланіаю сѣ товѣ іако вѣой первой твари. и верже каменѣ на
главѣ Идамовѣ глѣа: и повинаю тѣ іако престѣнника вѣниа.
И вѣсѣ народѣ вергѣ каменіем на главѣ Идамовѣ, и сотво-
риша на том мѣстѣ [холомѣ глѣмый] єврейскомѣ (sic!) ѿзикома
Голгоде. И тамо погребѣша главѣ Идамовѣ. И то вистѣ собориці
вѣсѣ Іерусалимѣ.

Аналогічний до наших текстів Ж і З текст є у Шиніна. Пам.
стар. русскої літерат. III, стор. 8.

Зведені тут легенди про Адама і Еву — далеко не все те, що
маєть ся на сю тему в апокріфічній літературі загалом. Дечого

в южно-руських рукописних збірках апокріфів доси в загальні не від-
 найдено, впр. Життя Адама і Еви в першій редакції; подані нами два
 варіанти того житія, А. і Б., належать до другої редакції, котрій
 проф. Ягіч прямо приписує южноруське походження, а котру ми рад-
 нійше згоджуємося признати болгарсько-богомільською переробкою
 грецького житія першої редакції. Про се, як і загалом про літературу
 сего житія гл. знамениту монографію проф. В. Ягіча (V. Jagić, Sla-
 vische Beiträge zu den biblischen Apocryphen I. Die altkirchensla-
 vischen Texte des Adambuches. Denkschriften der kais. Akademie
 der Wissenschaften in Wien, philos. histor. Classe, Bd. XLII. Wien
 1893), далі доповнене до неї дра Й. Полівки (J. Polivka, Die Vita
 Adae et Evae in der altböh. Literatur. Archiv für slav. Philologie Bd.
 XVII, 186—192) і мою рецензію (Житє і Слово IV, 474—476). Що до
 інших подробиць згаданих у зведених тут текстах, то годить ся
 заважити, що уступ о зложеню імені Адамового з чотирьох сторін
 світа (стор. 27) походить із жидівсько-тальмудичного жерела, на що
 вказав Барац (Г. М. Барацъ, Слѣды іудейскихъ воззрѣній въ
 древне-русской письменности. Лѣтопись Историко-филологическаго об-
 щества при Имп. Новороссійскомъ университетѣ IV. Византійское от-
 дѣленіе II. Одесса 1894, Хроника, стор. 16—18). Інші подробиці
 наших апокріфів (про бунт ангелів, про гріх Адама і т. і.) гл.
 М. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus
 der Hagadda (Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Ge-
 sellschaft, Bd. XXXIII, Leipzig 1877, стор. 231—234) а також в єго
 книзі „Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde“, Leyden 1892
 в главі о Адамі. Тексти церковно-словянських апокріфічних легенд
 про Адама напечатані в цитованих уже збірках Пипіва, Тіхонравова
 і Порфірьєва, грецький оригінал першої редакції в книзі К. Тішендорфа
 (K. Tischendorf, Apocalypses apocryphae, Lipsiae 1866); латин-
 ська версія, на котрій в значній частині опирає ся друга редакція старо-
 словянська, напечатана з узглядненєм численних варіантів тамже,
 а оброблена В. Мейєром (W. Meyer, Vita Adae et Evae, Abhandlun-
 gen der philos.-philolog. Classe der kön. bayrischen Akademie zu
 München, 1876, Bd. XIV, Abth. III, S. 187—220). Огляд літератури
 всіх легенд, що відносять ся до Адама, гл. надто в книжках Порфі-
 рьєва „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣднѣхъ лицахъ и событіяхъ“,
 Казань 1873 і єгож „Апокр. сказ. о ветхоз. лицахъ и событіяхъ по ру-
 кописямъ Соловецкой бібліотеки“, Петербургъ 1877 (Сборникъ отд. рус-
 скаго языка и словесности Имп. Академіи Наукъ, т. XVII, V. 1) ст. 34—46.

VI. Від Адама до Ноя.

А. Из Крехівської Палєї стор. 104.

(Діти Адамові). Бис[ть] всѣхъ лєть Ядамовѣхъ шж[є] житѣ рожѣ Сиѣа лѣт ѣ сот. ѣ рєд[и] сѣм ѣ дщирѣ. ѣ бис[ть] всѣхъ лѣт Ядамовѣхъ лѣт ѡ сот ѣ л. Рєдѣ же Ядам ѣ сѣм: Кайна, Якєла, Сиѣа, ѣ двє дщирѣ: Зарѣ, Ясоуѣмѣ. ѣ по повелєнію вѣю дастѣ ѣмєна всємъ звєрєм ѣ скотєм ѣ гадєм ѣ ривамъ ѣ птицам ѣ скєнм чадєм. Ядама ж[є] создатѣ Гѣ ѣ ѣмѣ дал, також ѣ Євзє. Явєл ж[є] оубѣнѣ бив ѣ братѣ своєго Кайна, Кайнѣ же пєѣтѣ втєрѣю сєстрѣ своєю Ясѣамѣ. а ѣндє гѣтѣ дщирѣ Ядаманѣ пєрєѣю Каламанѣ, а втєрѣю Ядєкєрѣ.

В Коломенськѣм і Ковельськѣм спискахъ Палєї сєго уступу, крѣм пєршєго рєчєня, нємѣ. Тѣ самѣ подрєбѣцѣ має корєтєнѣкѣй тєкєст у Порфирѣва, Сказ. о вєтхєзав. лиц. и соб. по рєк. солов. библ., стор. 247—248, вѣнѣтѣй з русѣкого пєрєкладу Хронѣкѣ Георгѣя Амартєла.

Б. Из Крехівської Палєї, стор. 98—99.

(О Кайнѣ). И рєд[и] Ядам¹ сѣл² ѣ нарєчє ѣмѣ ємѣ Кайнѣ. сѣй бис[ть] пєрваг[о] грѣх[а]³ плодѣ. ащє вє нє вѣ Ядам прєстѣ-пилѣ⁴ чрєсѣ повелєніє. нє вѣ Кайнѣ оубилѣ⁵ братѣ своєго, нє вѣ потєпѣ⁶ на зємлю вѣлѣ⁷. нє ѣ сємъ разѣмѣмѣм, шк[о] ктє ѣмєєт вѣзлюбєлєннѣю дѣв⁸, тє по своєй⁹ волѣ хєщєтѣ¹⁰ сѣчтѣтѣ (sic) мѣжѣ єѣ. дѣцѣ жє вѣстѣ ѣ разѣмѣкєтѣ, ѣко сѣчтѣтѣ с[ѣ] єй соудєм ѣца своєг[о]. нє нє всѣ¹¹ сѣтѣ полнѣ-ющѣ¹² законѣ. нє тєрпѣщє дє ѣца своєго повелєніѣ. нє ащє кє-торѣѣ снѣкєдѣтѣ чѣстѣ дѣца своєго, тє¹³ ѣтшєдѣши ѣ¹⁴ пѣзѣхѣ ѣца своєг[о] лѣбѣмѣ ѣмѣ бѣвѣѣтѣ и плодѣ єѣ бѣвѣнѣ бѣвѣѣтѣ рє-дѣтєлѣмѣ¹⁵. нєсмыслєннѣ¹⁶ ж[є] ащє ѣ вѣстѣ¹⁷ на вѣракѣ, нє нє дождєтѣ цєлємѣдѣрѣнѣ ѣца своєг[о] ѣ¹⁸ бѣгѣнѣѣ, нє за¹⁹ распа-

лениѣ впадаѣтъ тай²⁰⁾ ѿ²¹⁾ негодна предъ ѿцѣмъ своимъ ѿблаетсѧ. Також[ѣ] ѿ Ядамъ егда не вѣси дѣла ѿсѣшанїѧ, то не стыдѧста сѧ²²⁾. егда ли вѣснста, ѿ оузрѣста сѧ ѿба нага. Тѣ же ѿ припоісанїѣ²³⁾, тѣ же ѿ кривѣста сѧ. кнѣмъ же вѣхомъ рекѧ: ѿ Ядамѣ, ты сѣгрѣши, а мы смѣртию ѡсѣждени вѣхомъ! ѿ мѣти, змыѧ посадиша²⁴⁾, женскыѧ родъ вѣзвѣстїемъ низверженъ!

Но²⁵⁾ си всѧ ѿсправи Гѣ. ѿ Ядама ж[ѣ]²⁶⁾ извѣдѣ²⁷⁾ женѣ бес семени²⁸⁾; та же ѿ род[и] сѧ²⁹⁾ ѿ прѣчтыѧ³⁰⁾ дѣца³¹⁾ без семени. женю кнѣд[ѣ]³²⁾ прелѣсть ѿ паки ѿ жены роди сѧ Гѣ сѣснїе намъ дарѣѧ. древомъ прелѣсти врагъ Ядама, ѿ паки крѣтнымъ древомъ³³⁾ сѣи Гѣ врагъ. Ядамъ дѣла вѣснъ крышасѧ; Гоѿ прѣпатѣ вѣшню тма вѣс[тъ] по всѣи земли ѿ ѡ. час[а] до ѡ. час[а]. шестое же рѣбро вѣс[тъ] ѡвѣа Ядамъ; в шестое же рѣбро пронзоша³⁴⁾ Гѣ ѿ акѣѣ ѿзвѣдѣ крокъ ѿ вод[а], новыѧ закѣтъ въ ѡставленїе грѣхѣмъ. ѿ паки Ядамомъ чѣкомъ кнѣд[ѣ] в ны смѣрти, ѿ паки Бѣ чѣкъ вѣс[тъ] ѿ чѣкомъ вѣсмѣртию сподобнѣхомъ сѧ и погнѣбленїю ницѣ раѧ ѿвѣретохомъ.

¹⁾ Кол. вѣс. ²⁾ Кол. сѣѧ ³⁾ Кол. вѣс. ⁴⁾ Кол. аще бо вѣ Ядамъ не оуздааѣ ⁵⁾ Кол. оуѣи ⁶⁾ Кол. потѣпа ⁷⁾ Кол. вѣс. ⁸⁾ Кол. двѣю ⁹⁾ Кол. всѣи ¹⁰⁾ Кол. дод. ю ¹¹⁾ Кол. вѣс ¹²⁾ Кол. понаѣи ¹³⁾ Кол. дод. и ¹⁴⁾ Кол. изъ ¹⁵⁾ Кол. прѣрѣдѣтѣмъ ¹⁶⁾ Кол. недомыслимаѧ ¹⁷⁾ Кол. і Ков. дод. тут: шѣ оѣѧ не вѣдаѣтъ ю ¹⁸⁾ Кол. вѣс. ¹⁹⁾ Кол. и; Ков. за ²⁰⁾ Кол. и та ²¹⁾ Кол. вѣс. ²²⁾ Кол. стыдѣшасѧ ²³⁾ Кол. припоісанїе ²⁴⁾ Кол. дод. а ²⁵⁾ Кол. вѣс. ²⁶⁾ Кол. бо ²⁷⁾ Кол. произвѣдѣ ²⁸⁾ Кол. вѣсѣмѣнѣ ²⁹⁾ Кол. то и самъ родисѧ ³⁰⁾ Кол. прѣсѣтѣк ³¹⁾ Кол. дѣци ³²⁾ Кол. дод. к ³³⁾ Кол. крѣтѣмъ древанымъ ³⁴⁾ Кол. пронзѣша.

Гл. Толковая Псалѣя ст. 92—93, стовпци 184—186, відки ѿ поданї повиснї варїантї.

В. Из Слова Меѡодїѧ Патареького, ркп. XVIII в. стор. 7—9.

(*Кайн, Авель і Сиф*). Во тридцатое ж[ѣ] лѣто зачѣнши ѡвѣа родїи Кайна ѿ сѣстрѣ ѡго Каламѡнѣ. ѿ ѣще по тридцатї лѣтѣхъ родїи Авель ѿ сѣстрѣ ѡго Девѣрѣ. ѿ вѣс[тъ] Авель пѣстѣхъ ѿвѣамъ, а Кайнъ вѣ ѿрѣа зѣмлю. По мнозѣ же вѣмени принѣсъ Кайнъ Бѣс жертвѣ ѿ плодъ зѣмнїхъ, Авель же привѣд[ѣ] ѿ ѿвѣѣхъ своїхъ ѡгна Бѣс. ѿ прїзрѣ Бѣ на жертвѣ Авельѣ, а на Кайновѣ не прѣзрѣ. ѿ ѿсѣрѣк Кайнъ велмї. ѿ рѣчѣ Бѣ Кайнѣ: дѣа чѣго смѣтїиш сѧ? Непрѣвно мїсѣа принѣсѣ ѣси жертвѣ сѣю предъ мѣ. Покай сѧ! Потомъ же рѣчѣ Кайнъ ко Авелью кратѣ сѣѣмъ: пойдѣмо на поле! ѿ вѣс[тъ] ходѣчимъ ѿмъ по полю, вѣзѣнѣ

возмѣ Кайнѣ камѣнь и оубѣ Авѣла врата своего. И рече Бѣкъ ко Кайнѣ: гдѣ ѣсть Авѣлъ братъ твой? И рече Кайнѣ: не вѣмъ! Бгда азъ стражъ ѣсмъ братѣ моѣмъ? И рече Бѣкъ: крокъ врата твоего вѣнѣтъ ко мнѣ ѿ земли. И нѣтъ проклятъ тѣ на земли. И рече Кайнѣ Бѣкъ: аще тако мѣ вѣсть слово твое, да всахъ ѿверѣтай мѣ оубѣетъ мѣ? И положи Бѣкъ знаменіе на Кайнѣ, не оубѣти его нѣкомѣже. И выс[тъ] Авѣлъ первѣй мѣртвецъ на земли. И всели сѣ Кайнѣ в землю на и[сх]одѣ прѣмо ѣдемъ. Жена же его зачѣвши и роди сѣа ѣноса. И вѣ зиждаѣ градъ и нарече и мѣ градъ томѣ ѣноскъ. Роди же сѣа ѣносѣ сѣа Гаидѣа, а оубѣ Гаидѣа Малелѣа, а оубѣ Малелѣа Мадсѣа, Мадсѣа же роди Ламѣа. сѣй же Ламѣа оубѣ два врата ѣнохова, поѣтъ собѣ жѣнѣ ѣа Идѣа. и роди сѣмъ Идѣа Ивѣа. И сѣй вѣ ѿцѣ живѣщихъ ко крокъхъ скотпичныхъ (sic!) И мѣ братѣ его Идѣа; сѣй же вѣше прѣдѣница и гсѣа... Сѣла же роди Тавѣа и вѣ Тавѣа ковѣчъ мѣдѣи и желѣзѣ. Сѣй же Ламѣа и Кайна оубѣ. Оубѣдѣ же Идамъ жѣнѣ своѣю ѣвѣ, и зачѣвши роди сѣа, и нарече и мѣ ѣмс ѣидѣ. И рече Идамъ: да мѣ Бѣкъ сѣго сѣа оубѣ мѣсто Авѣа, егѣже оубѣ Кайнѣ. И томѣ ѣидѣ посла Бѣкъ громѣтъ десѣтъ словѣ: Искѣни вѣ слово; а вѣ парѣмѣхъ: Искѣни сотвори Бѣкъ ико и землю. И ѿ того поѣде жидѣвское плѣмѣ.

Помѣщенный тутъ уступъ изъ Слова Меѣодіа Патарскаго вяже ся безпосередно зъ тимъ, що бувъ помѣщенный выше.

Г. Изъ Крѣхѣвскоі Палеі, стор. 105.

(Про Сифѣ). Бысть же¹⁾ Сифѣ мужъ правѣдѣнъ. сѣмъ вѣана быша²⁾ ѣкрѣска писмѣна, да быша раздѣмѣа[и] сѣнѣ чѣвѣстѣи чюд[ѣ]са Гѣ Бѣ. и ѿ сѣго начѣша быти грамот[и]³⁾. жѣтъ же Сифѣ сѣ и ѣ⁴⁾ лѣтъ и род[и] ѣноса, еж[ѣ] толѣветъ сѣ скорѣ и всахъ. жѣтъ же Сифѣ рѣжъ ѣноса лѣтъ⁵⁾ сотъ и сѣ и род[и] многы сѣи и дѣри. Сифѣ же раздѣмѣію Бѣмъ предѣла ѣмс писмѣна и ѿ быти емоу гѣію, како подѣаетъ Бѣ боѣтѣс[ѣ], тогда же быша многы неразоумѣи. дѣи ж[ѣ] вѣхъ рече⁶⁾ Сифѣ, да того рад[и] Бѣмъ⁷⁾ зѣаша⁸⁾ к род[ѣ] томъ и сѣи егѣ вѣи⁹⁾ нарекоша с[ѣ], икоже и мѣ по Хѣ хрѣстѣанѣ нарѣкохомъ с[ѣ]. и бысть всѣхъ дѣи Сифѣыхъ лѣтъ¹⁰⁾ сотъ и вѣ и сѣмѣ¹⁰⁾ сѣй ж[ѣ] Сифѣ нарече¹¹⁾ дѣ времени лѣтъ и годы и мѣи и и мѣна зѣздамъ. а сѣію и мѣію Гѣ самъ нарече.

¹⁾ И кысть же ²⁾ кыс[ть] ³⁾ нача быти грамота ⁴⁾ Кол. ї, інші списки ж ⁵⁾ Кол. ѡ, інші з ⁶⁾ рѣчи ⁷⁾ Кол. уас. Ков. Бмѣ ⁸⁾ Кол. прозвѣ; інші сп. прозвѣша и ⁹⁾ Кол. дод. сѣм ¹⁰⁾ Слѣдуючого речення ані в Кол. ані в Ков. нема.

Толковая Палей стор. 98, стовпці 195 - 196, відки й подані повисші варіанти.

Д. Из Слова Меѳодія Патарського.

(Сифові потомки). Сидѣ роди Єносѣ. Позавидѣвже діаволъ родѣ члѣчѣ и прелести ѿ; и почѣли ходити сѣ-же Кайнови ко дщеремиъ Сидовимиъ и ѡскверниша сѣ вѣдомѣ скенимѣ. Оувидѣвѣ же Ядамѣ прелещиѣ діаволе и беззаконіѣ члѣчѣе, зафрасова сѣ велми и плака сѣ Бгѣ ѡ злихъ грѣсѣхъ ихъ. Житѣ же Ядам лѣтѣ девѣтсотѣ и шестѣдѣсѣт пѣт и ѡмре; положенѣ бѣ вѣ земли Мадіамстѣй, идеже вѣст созданѣ. Сидово же племѣ ѡнде ѡ Кайна. и возведе Сидѣ родѣ свой на гѣрѣ нѣкѣею, вѣлизѣ сѣци раѣ, и Кайнѣ начѣ жити со родомъ своимъ на мѣстѣ, на немъ же гнѣево братѣ своимъ ѡубіеніѣ сотвори. Сидѣ же роди Єносѣ. Житѣ же Сидѣ лѣтѣ ѡсѣмсотѣ и двѣнадцѣт, и ѡмре. Єносѣ же роди Кайначѣ; и жит Кайнанѣ лѣтѣ сѣмѣ сотѣ и сѣмѣ и ѡмерѣ. И Кайнановѣ снѣ Малелѣйлоѣ лѣтѣ девѣтсот и пѣт, и ѡмре. Снѣ же Малелѣйловѣ Ярѣдѣ лѣтѣ вѣвшѣ триста и тридѣцѣт, и ѡмерѣ. И пачѣ ѡмножашѣ сѣ беззаконіѣ на земли, вѣдѣ. ѡубіѣство, діаволъ же радовашѣ сѣ ѡ множествѣ беззаконій члѣстѣмѣ и ѡ погибѣли ихъ. Роди же сѣ Ярѣдѣ снѣ Єнохѣ.

Є се дальша частина „Слова“, що безпосередно навізує ся до оповіданя про Каїна на стор. 35.

Е. Из Крехівської Палей стор. 106.

(Про Енохѣ). И жит Єнохѣ лѣтѣ рѣ и жѣ¹⁾ и род[и] Мафсѣайла,²⁾ вѣже наречѣсѣ³⁾ пѣщеніѣ или посланіѣ. житѣ же Єнохъ рождѣ Мафсѣайла²⁾ лѣтѣ сѣ и род[и] сѣмѣ и дщери. и вѣстѣ всѣхъ⁴⁾ Єноховѣ лѣтѣ тѣ и жѣ. и вѣгоди Єнохъ Бгѣ и не ѡбрѣташѣ сѣ⁵⁾, іако престави и Бгѣ его⁶⁾. и мѣже тогдѣ сѣции родъ внимахѣ⁶⁾ ѡ Явели, іако доврѣдел⁷⁾ рад[и] вниенѣ кыс[ть], и не чаѣща⁸⁾ вѣскрѣніѣ мртвѣм⁹⁾ доврѣдел¹⁰⁾ вкланѣхѣ сѣ¹¹⁾. Темѣже и приложи

Бѣѣ Енох[а], ѡбрази¹²⁾ предлагѣ воскресеніѣ¹³⁾ Енох[а]. съ бл҃гдѣтѣю бѣѣю съхраненѣ бысть на ѡбличеніѣ Антихриста. но послед[и]¹⁵⁾ ѡ томѣ скажемѣ.

1) ѡ и в 2) Мафѡсалаѡ 3) толкѣшетьсѣ 4) дод. дѣи 5) вас. 6) дод. си 7) докредѣти 8) чающе 9) дод. и 10) докредѣти 11) оукланахѣсѣ 12) Ков. образѣ 13) воскреснѣю енохѣ 14) то бо 15) послѣди.

Толковая Палея ст. 99, стовиці 197—198, відки й подаві повисші варіанти.

Ж. Из Крехівської Палей стор. 106—107.

(Про Ламеху). Мафсала¹⁾ ж[є] род[и] Ламеху, еж[є] толкѣть с[а]: чѣмѣ ти ликова хѣдомѣ²⁾ ѡ потом род[и] многы сѣи ѡ дщери. ѡ быс[тѣ] всѣх³⁾ лѣтъ Мафсалаѡвѣ д сот ѡ ѡѡ.⁴⁾

И начат Ламех жити ѡ поѣ совѣ двѣ жѣнѣ: единой ѡма ѡ ѡда а второй ѡма ѡ Гел'ла. той ж[є] Ламех бѣ слѣпѣ ѡ локы творѣ⁵⁾ и с пастырем⁶⁾ хѣдѣ. ѡ некогда емѣ хѣдѣцю по пѣстынамѣ ѡ блатом ѡ водаще ѡ пастырь и ѡвидѣ трѣсти ѡ травѣ колеблющи с[а] ѡ глѣ Ламехѡу: виждѣ ѡко не скѣмѣ,⁷⁾ зверѣ ѡли естъ ѡли птица. ѡ строѣи рѣкѣ Ламехѡвѣ на тѣю травѣ⁸⁾ ѡ Ламех пѣсти стрѣлѣ. ѡ акнѣ вѣзѡни чѣкѣ ѡ ѡздышѣ. ѡ пришед Ламех ѡ не ведѣ⁹⁾ что ѡвилѣ, зверѣ ли ѡли птицю, понеж[є] бѣ дарѣ емѣ: не видѣ пѣсалѣ стрѣлѣ, но ѡѡи[м] повелѣнѣмѣ ѡстраѣше емѣ лѡкѣ. ѡ прид[є] на мѣсто ѡдежѣ кыти стрѣчѣ ѡ видѣ чѣка лежѣща рѣвѣ ѡго. ѡ рѣч[є] Ламех ѡтрокѣ: что естъ? мнѣшѣтѣ ѡко зверѣ естъ. ѡтрокѣ же рѣч[є]: ѡдалѣмѣ сѣи Кѡинѣ. Ламех же вѣспѡминаѣ¹⁰⁾ ѡ ѡдари ѡтрока ѡ тѣ ѡмре. хѣжѣ¹¹⁾ по пѣстыни ѡ не видѣ камо ѡти. ѡ нѣкотѡриѣ ѡвѣрѣтѣ ѡ привѣдоша ег[о] в домѣ кѣ жѣнам. вѣшед же Ламехѣ в домѣ ѡ глѣ кѣ жѣнамѣ сконѣ¹²⁾: понеж[є] Кѡинѣ ѡви ѡвелѣ брат[а] своѡго ѡ сѣдѣмѣ мѣнѣиѣ приѡт Кѡинѣ, аз' же что стѡворѣ оуспѣѡ, понежѣ ѡви хѣмѡж[а] вѣ ѡзвѣ¹³⁾ мнѣ, а ѡношѣ кѣ вѣдѣ? ѡ мнѡж[є]ствѡ словѣсѣ глѣвѣ ѡ покаѡнѣ сѣкѣ нарѣч[є]. кѣ истинѣ аще чѣкѣ не скѣдѣ¹⁴⁾ грѣхѣ сѣгрѣшнѣкѣ покаѣт сѣ, а потомѣ не творит, блѣкѣ коудѣт. також[є] ѡ Ламехѣ, понежѣ неведѣ¹⁵⁾ сѣгрѣши. ѡ сѣи быс[тѣ] первый покаѡнѣѡ наставникѣ в родѣ чѣчѣскомѣ].

1) И Мафсала 2) чѣмѣ ти ѡли кѣ хѣдомѣ 3) дѣи 4) ѡ и ѡ и ѡмрѣтѣ. Досѣ тѣлько в в Кол. і Ков. Палей. Далѣ берѣмо до порѣвнѣни Новгородѣску Палей 1477, з котѡрой сѣи уступ ѡпечѣтаѣ Тѣхѡпѣравѣ. 5) творѣши 6) с пастыркѡмѣ 7) нескѣмѣ

⁸⁾ тратес ⁹⁾ вѣдѣ ¹⁰⁾ вѣзстонавѣ ¹¹⁾ дод. Ламех ¹²⁾ к женама своимъ ¹³⁾ изю ¹⁴⁾ сѣк-
дми ¹⁵⁾ нежд[и].

Толковая Палея стор. 99, стовп. 198; Тихонравовъ, Памятники отр. р. лит. I. 24 - 25.

О перших Адамових потомках в нашій старій літературі заховали ся тільки дрібні легендові подробиці, котрі ми тут і звели по нашим рукописам. Индекс згадує про якийсь особний апокріф „Ламех“, та апокріф такий у нас не був звісний. Про жицівсько-тальмудичне походження легенд о похороні Авеля за приводом горлиці і о вбійстві Каїна сліпим Ламехом гл. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозав. лицахъ и событіяхъ, стор. 42 і єгож Апокр. сказ. о ветхоз. лицахъ и соб. по рукоп. Солов. библ. ст. 50—51, 104, 105.

VII. Книга Еноха.

Из полтавського рукопису ігумена Геннадія з поч. XVII в.

Кни́га ѡ та́ннахъ Ено́ховихъ сѣа Прѣдока мѣжа мѣдра ѿ вѣолюкіа. Ѣ житїи ѿ сѣк Елюхѣк. Кѣсть мѣжъ [у Попова хвию: мѣдръ] мѣдръ ѿ великохъ добжикъ, єго возлюбѣ ѿ прѣатъ єго Гдѣ, да вѣдитъ вѣшина жїтїа, мѣдрого ѿ велика ѿ недоумслимаго ѿ непремѣннаго црѣвїа Бѣа вседержїтєла, прѣдѣннаго ѿ славнаго ѿ свѣтлаго ѿ многошїтаго стоѣнїа слѣгъ Гдѣ ѿ непостижимаго прѣтєла Гдѣа, ѿ стѣпєнь ѿ вѣквлєнїи вѣйнствъ безплотныхъ ѿ несказаннаго слѣженїа стїхїи мнѣжєства, ѿ разлїчнаго вѣдѣнїа, ѿ неїсповѣдїмаго пѣнїа херувїмскаго вѣннєства, ѿ свѣта вѣзмѣрна самовѣдѣцъ вѣти.

Вѣ время ѿно рече: вѣгда ѿполнїмїса лѣтъ рѣе, родыхъ сѣа моєго Мадсѣала. По сѣмъ же жїхъ лѣтъ є ѿ ѿполнїхъ вѣсѣхъ лѣтъ жикотѣ моєго тѣе лѣтъ. Вѣ а дѣнь пѣрваго мѣа а́зъ вѣхъ в' домѣ моємъ єдїнъ ѿ почивахъ на ѿдрѣ моємъ ѿ спахъ. І єгда спахъ, в'зѣйде велика скорѣвъ в' срдце моє, ѿ вѣ плачѣса ѿчїма моїма вѣ сѣк, ѿ не можѣхъ развѣмѣти чѣдъ єсть скорѣвъ сѣа ѿлї чѣдъ ми вѣдетъ. ѿ вѣнїша ми сѣа двѣ мѣжа прѣвелика зѣлао, ѿко нїколіже вѣдѣхъ такоѣа на землїи. ѿ вѣнїша ми лицѣ ѿко сѣнїе свѣтаѣнїса, ѿчї же нхъ ѿко свѣтїа горѣнїа. ѿ ѿ сѣтъ нхъ ѿгнѣ ѿсходѣи, ѿдѣанїемъ ѿ пѣнїемъ раздѣанїа (?), вѣдомъ кѣгры. Крѣла ѿхъ свѣтаѣнїши злѣта, рѣцѣ нхъ вѣкѣнїши сѣгѣа. стоѣше ко возглѣвїи ѿдра моєго, ѿ возглѣша ма іменїмъ моїмъ. а́зъ же вѣстахъ ѿ снѣ моєго, ѿ вѣдѣхъ ѿвѣ мѣжа ѿны, стоѣше є мнѣ а прѣмо (?), а́зъ же поклонїхъсѣ ѿмъ ѿ ѿжасѣхъсѣ ѿ ѿзвѣнїса вѣдѣнїе лицѣ моєго ѿ страха. ѿ рѣша ко мнѣ мѣжи ѿни:

дерзай ѿноше, не войсѧ. Бгѣ вѣчный послѧ ны к тобѣ, и се ты з нами днес[ь] вѣсходиши на нѣо и возгѣиши снѣмъ твоимъ и вѣкмъ домочѧдцемъ своимъ всѧ, велика сотворѧтъ безъ тебе на земли в' домѣ твоёмъ, и нѣхто нехѧй не ищетъ тебе, дѣндеже ѡвертитъ тѧ Гдѣ к нимъ. и ѡскорныхъ послѧшити и, и изыдохъ конъ изъ домѣ моего, и затворыхъ двѣрѣ, ѧкоже ми бѣ повелѣнно. и призвахъ сины свои Мардсала и Регима и Гайдада, и испокѣдахъ имъ велика глаголаша ѡны чюдеса.

Посчѣнте. Како ѡучаше ѿнохъ сны своимъ: ѧ. Послѧшите мене чѧда моѧ, не вѣкмъ во камо иждѣ или что стрѣтитъ ма; нѣкѣ же чѧда моѧ глѧю вамъ: не ѡтсѧпайте ѡ бгѧ предъ лицемъ свѣтнымъ, иже не сотвориша нѣо и земли. ѧко тѣи погнѣбѣтъ и клѧнѧющіисѧ имъ. и да ѡвѣкрытъ Гдѣ срдца вѧша во странахъ своихъ. и нѣѣ чѧда моѧ никто же мене да возкишетъ, дѣндеже ѡвертитъ ма Гдѣ къ вамъ.

Ѿ взѧти ѿноховѣ. Како вѣзѧша ѣгѡ аггѧли на ѧ-е нѣо: ѣ-е. Бѣсть ѣгда глѧ ѿнохъ синомъ своимъ, и вѣзѧша ѣгѡ аггѧли на крылѣхъ своѣю и вознесѡша ѣгѡ на первое нѣо и поставѣста ѣгѡ на ѡблацѣхъ. и тамъ гладахъ, и пакѣи гладахъ вышше, и видѣхъ ѧерѣ и поставѣста ма на первомъ нѣсѣи и показѧша ми море превѣлкое, паче моря зѣмного.

Ѿ аггѧлѣхъ владѣщыхъ звѣздами: ѣ-е. Приведѡша предъ лице моѣ старѣйшины и вѣдѣкы звѣздныхъ чинѡвѣ, и показѧша ми ѣ аггѧлѣ, иж[е] владѣютъ звѣздами и сѧвѣнѣѧ нѣсемъ, и лѣтѧютъ крылами своимъ, и ѡбходѧтъ всѣхъ плавающихъ.

Ѿ како держѧтъ аггѧли снѣжнаѧ хранилища. Слово дѣ-е. И тѣ согдадахъ и видѣхъ сокровища снѣжнаѧ, и аггѧлы иже держѧтъ грѣбныхъ хранилища ихъ, и ѡблакы ѡкѣдѣже исходѧтъ и вѣходѧтъ.

Ѿ росѣ и ѡ мѧстехъ маслячныхъ и цвѣтѣхъ различныхъ. Слово ѣ. Показѧша ми сокровища росѣ, ѧко мѧсть масляны (и) видѣнѣѧ ѡбразѣ ѣй, ѧкоже всѣхъ цвѣтъ зѣмныхъ. Паче множаѣ аггѧлы хранище сокровища ихъ, како затворѧются и ѡворѧются.

Ѿ како взѧтъ выс[ь] ѿнохъ на ѣ-е нѣо. Слово ѣ. Поѧша же ма мѡжи ѡны и возведѡста ма на ѣ-е нѣо и показѧша ми тмѣ паче тмѣ зѣмнѣѧ. и тамъ видѣхъ верѣжники блѡдѡми висѧща, ждѡще сѧдѣ великаго и вѣзмѣрнаго. и тѣи аггѧлы вѧхѣ темнѡзрѣчны паче тмѣ зѣмнѣѧ, и непрестанно плачѣть творѧще по всѧ часы. и рѣхъ мѡжемъ сѣцимъ со мною: чѣсо рѧди

сїи мѣчимї сѣтъ непрестанно? Ѡвѣщаѡша мы: сїи сѣтъ Ѡстѣпници
вѣи, ѡже не послаѡша покаянїѧ вѣи, но своєю волею съкѣ-
цаѡша, ѡ Ѡстѣпїиша со княземъ своимъ, ѡ ѡже ѡутвѣржи на пѣ-
томъ нѣси. ѡ пожалиѡса зѣло ѡ нихъ, ѡни же покаениѡса мнѣ
ѡ рѣша къ мнѣ: Чѣе вѣи, помолїса ѡ насъ ко Гдѣ! ѡ Ѡвѣ-
щаѡхъ къ нимъ: кто ѣсмъ азъ чѣкъ мѣрти, да помолїса ѡ
аггѣлѡхъ? кто вѣстъ како азъ ѡдѣ, ѡли что срѣтитъ ма, аки
кто помолїтсѧ ѡ мнѣ?

О вѣзѣтїи Еноха до 7-го нѣа. Слово 3. ѡ поѡша
Ѡтѣдѣ ма мѣже ѡны ѡ возведе ма на третее нѣо ѡ поставїиша
тамъ. азъ же соглаѡхъ нїзѣ, ѡ вїдѣхъ пороѡи мѣстамъ несѣ-
домїи докотою. ѡ вїдѣхъ всѧ древедѣ бѣгоцкѣтнаѧ, ѡ плоѡи
ѡхъ зрѣхъ ѡ бѣгохѡнны, ѡ всѧ брашна принесе на кѡпѡщїѧ ды-
хѡнїемъ бѣговоннымъ. ѡ посреѡдѣ дрѣвѣ живѡтное на мѣстѣ томъ,
на нѣмже почивѣтъ Гдѣ егда восхѡдитъ вѣ рай: ѡ тоѣ дрѣво несказанно
ѣтъ докотою ѡ бѣговонствомъ ѡ ѡбрашенїю пѣе всѧ тѣари
сѣпїи ѡ Ѡвсюѡ ѡбразомъ златовїдно ѡ червѣнно ѡ ѡгнезѣчно,
ѡ покривѣтъ всѧ. пороѡи же ѡмѧтъ ѡ всѣхъ плоѡовъ, корень
ѣмѡ ѣтъ къ пороѡѣ на ѡсхѡѡ зѣмномъ. Рай же ѣтъ меѡдѣ
таѣнїемъ ѡ нетѣнїемъ. ѡ ѡсхѡѡтъ двѧ ѡсточнїка, ѣже тоѡатъ
мѣѡ ѡ мѣѡ, ѡ ѡсточнїци еѡ тоѡатъ ѣлїи ѡ вноѡ, ѡ разѡѡѡ-
ются на чѡтѣри чѡсти. ѡ ѡсхѡѡтъ тїхїмъ шѣствїемъ, ѡ ѡсхѡ-
ѡтъ къ рай еѡемскїи меѡдѣ таѣнїемъ ѡ нетѣнїемъ. ѡ Ѡтѣдѣ
прѡсхѡѡтъ потѡнкѣ [мѡ. потоки] зѣмѡи, ѡ ѡмѡтъ ѡбрашенїе крѣѡ
своѣмѡ ѡкоже ѡ ѡны стїхїѧ; ѡ нѣстѣ тѣ дрѣва ѡплоѡна, ѡ всѡко
мѣсто бѣгословї[н]ствѣнно. ѡ трїста аггѣлѣ свѣтанѡхъ зѣло, ѡже
хѡнатъ пороѡѣ, ѡ непрестаннымъ пѣнїемъ бѣгїмъ ѡ немѡчным
гѡсы слѣжатъ Гѣи по всѧ днїи ѡ чѡсы. ѡ рѣхъ: коѡ бѣго мѣсто
сѣ ѣтъ зѣло! ѡ рѡша ко мнѣ мѣже ѡны:

Ивлѣнїе Еноха прѣднѡхъ ѡ мѣтѡхъ мѣста.
Слово 4. Мѣсто сѣ ѣтъ, ѡ Еношѣ, правѣдникомъ ѡгѡтовѡнно,
ѡже прѣтерпѣтъ всѡкоѡ напѡсти ѡ ѡзѡбѡѡющїхъ дѡи пѣхъ, ѡже
ѡвратѣтъ ѡчи своѡ ѡ ѡправѡды, ѡ сътѡратъ сѣѡ прѣднїи,
ѡ да поѡѡѡтъ хѡѡѡ аѡчѡнїи ѡ покрѡютъ рѣзою наѡѡ, ѡ воз-
дѡкѡнѡтъ пѡѡшѡ, ѡ помѡѡѡт ѡвѡдїмымъ сїрѡтамъ; ѡ ѣже
хѡѡтъ вѣзъ пороѡѣ прѣѡ лїцѣмъ Гдїнїмъ ѡ томѡ еѡномѡ
слѣжатъ, ѡ тѣмъ ѡгѡтовѡнное ѣтъ мѣсто сїѣ къ насѡѡѡѡ
вѣчноѡ.

Зѡѡ показѡша Енохѣ стрѡшнїѧ мѣста ѡ мѡки
разѡннѡѡ. Слово 5. ѡ возведѡста ма мѣже ѡны на сѣ-

и ходит и восходитъ под нѣси и под зѣмлю, съ свѣтомъ асчъ своихъ течеть течѣніе безпрестанно.

И зѣлаша Еноха агглы и поставиша его на востоцъ оу вратъ сѣчныхъ. Слово ѿ. Онѣсоша ма мѣже шны на востокъ, и поставиша ма оу вратъ сѣчныхъ, и дѣже исходитъ сѣнце, по вѣствъ временемъ и по швхожденію мѣцами лѣта всего и по числѣ часовъ вѣрѣа днь и ноцъ. И видѣхъ шесть вратъ шверѣстихъ, каждо врата и мѣщѣа стадій зѣ, и черта єдинѣго стадіа, и истинно размѣрѣхъ, и толико размѣхъ великотѣ ихъ, и ми же исходитъ сѣнце и идѣтъ на западъ, и соракиѣтсѣ и восходитъ ко всѣмъ мѣцк, и паки воспатъ возвращаетсѣ ш шѣстихъ вратъ по шшѣствію кременномъ, тако скончѣтсѣ лѣта всего по возвратомъ чѣтирхъ времѣн.

И зѣлаша Еноха на западъ. Слово ѿ. И паки шведѣша ма мѣже шны ко западнымъ странамъ, и показаша ми з вратъ великихъ шверѣсти, по швходѣ восточныхъ вратъ, протѣвѣ емѣ и дѣже заходитъ сѣнце, по числѣ днѣй тѣ и ѿ. и чѣвѣрта такъ. паки заходитъ ко западнымъ вратомъ, под зѣмлю совлечетъ своѣ свѣтіло, величѣствіа его свѣтлости. Понѣже оуво вѣнцѣ сѣннѣа его єсть на нѣси предъ Гѣмъ и аггловъ у пазимѣа, а сѣнце швходитъ под зѣмлю по колѣси, и стоить з часовъ великихъ в ноци, и преполовѣтсѣ под зѣмлю, и гдѣи идѣтъ къ приближенію вѣсточномъ ко и часъ ноци, приводитъ своѣ свѣтіла, и вѣнцѣ сѣннѣа, и раждежѣтсѣ сѣнце пачѣ шгнѣ*).

Стѣхѣа сѣннѣа. Финізи и Халкідры воспѣша. Слово дѣ. Тогда воспѣваютьъ стѣхѣа сѣннѣа, рекѣмѣа Финізи и Халкідры, тогѣ ради всѣа птѣца вострепѣцѣтъ крылами своїми, радѣющисѣа свѣтодѣвцѣ, и воспѣша пѣніѣ повелѣніемъ Гѣнимъ. Приходитъ свѣтодѣвецъ дѣти сѣннѣе всемъ мірѣ и вѣдетъ стража оутраѣа, єже сѣтъ зарѣ сѣннѣа. и изыидетъ сѣнце зѣмное, и прѣѣтъ сѣннѣе своѣ просвѣтити всѣа лицѣ зѣмѣи. И сѣа расчитаніѣ показаша ми хожденіѣа сѣннѣаго, и врата єже воходитъ, сѣи сѣтъ великѣа врата єже сѣтвори Бѣхъ часовѣрѣа лѣтоковѣа. сѣгѣ ради сѣнце велика єсть тѣлар, швхожденіѣа емѣ до ѿ и и лѣтъ, и паки ишпѣрѣа начинѣтсѣа.

И зѣлаша Еноха и паки поставиша его на востокъ на лѣнное растечѣніѣ. Слово ѿ. Дрѣгое растечѣніѣ лѣнное, показаша ми мѣже шны вратъ великихъ ѿ, вѣчинѣаа ш запада

*) Також в толковій Палей (рукоп. Троїцької Лаври ч. 38 з р. 1406) в оповідако о четвѣртѣмъ днѣ сотворѣннѣа свѣта мовить сѣ : Мѣлаатъ ко икѣци вѣснословци ѣко подъ зѣмлю течѣтъ сѣнце и лѣна с прочими звѣздами.

ко востѡкъ, ѿмнѣже вохѡдитъ ѿ ѿсхѡдитъ лѣна по шѣкѣчлемъ вѣре-
немъ. Къ первѣи врати вхѡдитъ западнымъ мѣстамъ слѣннымъ,
первѣи врати, ѿ ѿвѣстѣно, въ врати дѣннымъ. ѿ-ѿ ѿвѣстѣно, третѣи
дѣмъ, ѿ ѿвѣстѣно. дѣ-мъ дѣмъ, ѿ ѿвѣстѣно. е-мъ дѣмъ ѿ
ѿвѣстѣно. зѣ-мъ дѣмъ, ѿ ѿвѣстѣно. зѣ-мъ дѣмъ ѿ ѿвѣстѣно.
ѿ-мъ дѣмъ ѿ, ѿвѣстѣно. дѣ-мъ дѣмъ. ѿ ѿвѣстѣно. ѿ-мъ дѣмъ,
ѿ ѿвѣстѣно. ѿ-мъ дѣмъ ѿ, ѿвѣстѣно. ѿ-мъ дѣмъ ѿ, ѿвѣстѣно.
ти тако. западными врати по шѣхѡдѣ ѿ по числѣ востѡчныхъ
вратѣ, ѿ тако хѡдитъ, ѿ совершаѣтъ лѣтѣ ѿ слѣдѣ днѣ тѣѣ ѿ че-
твѣрта единаго днѣ. ѿ лѣтѣ лѣтѣ тѣдѣ. творѣи ѿ мѣи по ѿдѣ
дѣи, ѿ лѣтѣ ѿ дѣи солнечнаго крѣга, ѿже сѣтѣ всѣдѣ лѣтѣ
ѿпакѣи лѣтѣ. тѣжде великѣи крѣгъ держѣтъ лѣтѣ фѣлѣ. четвѣртыи
мѣмо хѡдитъ во трѣи лѣтѣ, четвѣртѣе ѿвѣстѣно ѿполнѣтъ.
тѣдѣ дѣла ѿвѣстѣ сѣтѣ крѣмъ нѣи, въ трѣи лѣтѣ ѿ в числѣ
днѣ не прилагѣтъ, за ѿже тѣи прѣмѣнѣютъ вѣмъ лѣтѣ на
дѣдѣ нѣка мѣдѣ въ наполнѣнѣ, дѣдѣ дрѣдѣ въ малѣнѣ. ѿ егда скон-
чаѣтъ западна врата, возвращѣтъ ѿ ѿдѣтъ на востѡчнѣи ко
сѣтѣомъ, ѿ тако хѡдитъ дѣи ѿ нѣи по крѣзѣхъ нѣнѣхъ, нѣже
вѣхъ крѣгъ восхѡрѣе вѣтрѣ нѣнѣхъ, ѿ дѣи, ѿ стѣхѣ, ѿ агѣлѣ
летѣи, по ѿ крѣмъ комѣждѣ агѣлѣ, седморастѣнѣи ѿмѣтъ до
дѣ лѣтѣ.

О пѣнѣхъ агѣлѣи хъ, нѣже нѣтъ мѣи ѿ по-
вѣдѣи. Слово ѿ. По сѣдѣ же нѣи видѣхъ вѣи кѣвѣрѣннѣи,
сѣдѣи Гѣи, въ тимпанѣхъ ѿ ѿрганѣхъ, ѿ непрѣстѣннымъ глѣсомъ
ѿ ѿгнѣмъ глѣсомъ, ѿ ѿгнѣмъ ѿ разлѣчнымъ пѣнѣмъ, ѿже нѣтъ
мѣи ѿ по вѣдѣи, ѿ всѣхъ ѿмѣ ѿдѣнѣи, тѣи ѿ етъ
дѣи ѿ чѣдѣи пѣнѣ агѣловъ тѣхъ, ѿзѣ же насладѣхъ послѣдѣи ѿ.

О вѣдѣи ѿнѣхъ на пѣтѣе нѣи. Слово ѿ. Вѣдѣи
мѣ мѣи на ѿ нѣи, ѿ поставѣи мѣ, ѿ видѣхъ тѣ вѣи многи
ѿ нѣи сѣтѣи, рекѣмъ Грѣгѣри, ѿ видѣнѣи чѣе, ѿ величѣство
ѿ вѣи ѿдѣи великѣи, ѿ лѣдѣи ѿ дрѣхѣи, молчѣнѣи ѿ сѣтѣи
ѿ всѣдѣ, ѿ не вѣи сѣдѣи на пѣтѣомъ нѣи. ѿ глѣхъ ко мѣ-
жетъ сѣи сѣи со мною: Чѣдѣ рѣдѣи сѣи сѣтѣи дрѣхѣи сѣло
ѿ дѣи лѣи лѣи ѿ ѿ сѣтѣи ѿ молчѣи ѿ нѣи сѣдѣи на
сѣи нѣи? ѿ рекѣи ко мѣи: сѣи сѣтѣи Грѣгѣри, ѿже ѿвѣрѣи
Гѣ сѣи со кнѣземъ сѣи Гѣтѣи, ѿ по нѣи ѿ сѣи на
вѣтѣомъ нѣи ѿвѣрѣи тѣи великою, ѿ ѿ нѣи сѣи сѣи
трѣи на зѣмѣи ѿ прѣи Гѣи, на мѣтѣи ѿмѣи прѣтѣи
ѿвѣи на рѣмъ гѣи ѿмѣи, ѿ видѣи дѣи чѣе
сѣи ѿко дѣи сѣи, ѿ поѣи сѣи жѣи, ѿ ѿскѣи зѣмѣи
дѣи нѣи, ѿже въ всѣи вѣи сѣи сѣи сѣи ѿ творѣи

смѣшеніе, и раждаются сполнии и чсдовелици, и велика непрѣзнь, и того ради ѿсѣди ихъ Бгъ великимъ сѣдомъ, и рыдаютъ братіи свои, и оукорени вѣдѣтъ къ днѣ великій Гдѣнь. И рѣхъ азъ Григоріумъ: азъ видѣхъ братію вашу и твореніа ихъ и мѣченіа ихъ великаа. и азъ молихся ѿ нихъ, но ѿсѣдѣлъ ихъ есть Гдѣ подъ землею, дондеже скончается нѣо и земля в ѣкы. И рѣхъ: вѣксѣю ждете братіе, а не сажите предъ лицемъ Гдѣнымъ, да не прогнѣваете Гда вашего до конца. И послѣдѣши наказаніа моего, и рѣша на дѣ чины на нѣси. и се мнѣ стоѣиш со мѣжема ѿны, и вострѣбиша дѣ трѣбѣ еѣкѣи гласомъ великимъ, и воспѣша Грыгѣры единогогласно, и возыиде гласъ ихъ предъ Гдемъ жалостно и оумилѣнно.

Ѿ вѣзѣти Ѧноѡа на зѣно. Слово ѿ. И ѡтѣдѣ поѣша ма мѣже ѿны, и вознесѣша ма на зѣно, и видѣхъ тѣ зѣ чѣтъ аггѣлъ, пресвѣтлѣи и славы сѣло, и лица ихъ сѣѣюще паче сѣнѣа сѣичнаго, ащѣихся, и нѣсть различіа лицѣ ихъ, илѣ ѡбдержанію, илѣ сопреложеніе ѡдежды. и тѣи чины творѣтъ, и ѿзвѣдѣ[ю]тъ свѣздохожденіе и лѣнное премѣненіе илѣ сѣичное ѡбращеніе, и мѣрское блготвореніе и злочиненіе видѣще и творѣтъ запѣкѣи и пощеніе, и сладко и гласно пѣніе, и всѣ хвалѣннаа. сѣи сѣтъ архангѣлѣ, ѿже надъ аггѣлѣ, всѣко житіе смѣрѣютъ нѣное и зѣмное, и аггѣлѣ ѿже сѣтъ надъ врѣмени и лѣты, и аггѣлѣ ѿже надъ рѣкѣами и моремъ, и ѿже сѣтъ надъ плѣды зѣмными, и аггѣлѣ надъ всѣхъ травъ, всѣмъ пиѣш даѣущи всемъ животнымъ, и аггѣлѣ ѿже всѣ дѣла члѣкѣа пиѣштъ и всѣ дѣла ихъ и житіа ихъ предъ лицемъ Гдѣнымъ. посрѣдѣ ихъ зѣ Финнѣзи и зѣ херѣвымъ и зѣ шестокрѣднихъ, еѣдинъ гласъ сѣи, поѣище единогогласно, и нѣсть мѣшно ѿпоѣкѣдѣти пѣніа ихъ. и радѣются по [2] ѿ Гдѣ подножію еѣмъ.

Ѿ сѣлѣ вѣзѣша Ѧноѡа въ зѣно. Слово дѣ. И воздвигоѣса ма ѡтѣдѣ мѣже ѿны на зѣно. и видѣхъ тѣ свѣтъ великъ сѣло, и вѣи ѡгненни великихъ архангѣлъ, безплѣтныхъ силъ, и гдѣтва, начѣла, и власти, херѣвѣи. и сѣрафими, прѣтлѣи и многоѡчитѣи, дѣ полѣковѣ, свѣтлѣостѣнѣа ѿванѣтское, и оубѣѡхся, и вострепѣтахъ страхомъ великимъ. и поѣша ма мѣже ѿны, и ведѣша ма въ сѣлѣхъ ихъ и гѣша ко мнѣ: дерзѣи Ѧноше, не вѣйса! И показѣша Гда издалѣче, сѣдѣщаго на прѣолѣ своемъ превисѣцѣ. что оубѣесть занѣ Гдѣ тѣ превѣваетъ на ї-мъ нѣси! на нѣкѣ ї-мъ еѣтъ Бгъ, еѣврѣйскимъ ѡзвѣкомъ ѡбавѣтъ наречѣтсѣ. и всѣи вѣи нѣныи востѣпиша, стоѣхъ на ї-степенѣи по чинѣи ѿхъ и поклонѣхся Гдѣи и пѣки востѣпахъ на мѣста своемъ, вѣ радости и весѣліи и въ свѣтѣи

взмѣрнемъ поюще пѣсни малыми и кроткими гласы, а славны славяще емя.

О како zde встаниша Еноха агглы на конци 3-го нѣси, и видѣша ѿ него невидимо. Слово ꙗ. Не встѣпаютъ стоѣще предъ лицемъ Гдѣмъ творѣще колю егѡ херувимы и серафимы вѣрѣтъ прѣла вѣстоѣще, шестокрылїи и многовѣстити и покрывають всѣхъ прѣлакъ егѡ поюще тихимъ гласомъ предъ лицемъ Гдѣмъ: стѣхъ, стѣхъ, стѣхъ Гдѣ Бѣка Саваѡдъ! побѣди стѣхъ нѣси и земаѣ славы твоѣя. егда видѣхъ всѣхъ сѣла, рече ко мнѣ мѣже ѡны: Еноше, дозди намъ с тобою естъ повелѣнно сопѣствовати. и видѣша ѿ мене мѣже ѡны, и ктою не видѣхъ ихъ. и азъ вѣстахъ едины на конци 3-го нѣси и ѡбѣщахъ, и падохъ на лицѣ своемъ и рѣхъ в себѣ: ѡуби мнѣ! что ма вѣрѣти! И посла Гдѣ единого ѿ славныхъ своихъ архагглы Гавриѣла и рече ко мнѣ: дерзай Еноше, не бойся, востани предъ лицемъ Гдѣмъ въ вѣки! востани, пойди со мною. и вѣрѣхъ ко нѣмъ и рѣхъ ко мнѣ: Гї мой, встѣпи дїа моѣ ѿ мене ѿ страха и трѣпета! и возвахъ мѣже ведѣаго ма до мѣста сего: на тѣхъ ѡбѣщахъ, и со тѣмъ идѣ предъ лицемъ Гдѣмъ. и восхити ма Гавриѣла ꙗко же лѣстѣхъ восхитѣемъ вѣтрѣмъ, и постави ма предъ лицемъ Гдѣмъ. И видѣхъ и-е нѣо, еже наричѣтсѣ евреѣмъ ѡзвѣкомъ Мѣзлабѣ, премѣнителъ временемъ, сѣхотѣ и мокротѣ, дванадѣсѣтимъ зодѣмъ, еже стѣхъ верхъ 3-го нѣси. и видѣхъ 3-е нѣо, еже по евреѣмъ зовемъ Ксѣавымъ, идеже стѣхъ домѣе нѣи зодѣмъ дванадѣсѣтимъ.

Въ і нѣси привѣдъ Еноха Михаѣлъ архагглы предъ лицемъ Гдѣ. Слово ꙗ. На десѣтомъ нѣси Архѣбѣхъ видѣхъ видѣнїе лица Гдѣа, ꙗкоже желѣзо разжѣено въ ѡгнь, и ѡнесѣнно, и искры пѣрающѣи и жжетъ. Тако азъ видѣхъ лицѣ Гдѣ, но лицѣ же Гдѣ не ѡисповѣдимо, чѣдно и прѣжасно, и великѣ прѣстрашно. И кто есмъ азъ исповѣдати неизреченное сѣщество Гдѣ, и лицѣ егѡ прѣдивно, или исповѣдати ми елико много ѡученїй егѡ, и различїа гласи, прѣвеликїи и нерѣкотвореннїи прѣлакъ Гдѣ, и елико стоѣнїа вѣрѣгъ егѡ: херувимы, и серафимскѣи вой, и еже немѣла пѣнїа ихъ, и красоты егѡ непрѣмѣнны, и не ѡисповѣдимо величество славы егѡ кто ѡсповѣтѣ! Азъ же падохъ ницѣхъ поклонїхъ Гдѣ. и Гдѣ ѡусты своимъ рече ко мнѣ: дерзай Еноше не бойся, востани и стѣни предъ лицемъ моимъ въ вѣки. И воздвїже ма Михаѣлъ архистратїгъ, и привѣде ма предъ лицѣ Гдѣ; и рече Гдѣ славѣмъ своимъ ѡспѣшаѣи ѡ: да востѣпитъ Енохъ стоѣти предъ лицемъ моимъ въ вѣки! и поклонїхъ[сѣ] славны Гдѣ и рече: да востѣпитъ Енохъ по гласѣ твоѣму! и гдѣ Гдѣ

Михаѣлъ: Пристѣпѣи ѿ соудецѣи Ёноѣа сѣ зѣмниѣхъ рѣзѣ ѿ ёго, ѿ помазѣи ёго мастью вѣгою мою, ѿ ѡблеци ёго въ рѣзи славы моеѣ. И тако сѣтворѣи Михаѣлъ, ѿко же рече ёмѣ ГДѣ. Помаза ма ѿ ѡблече ма, ѿ видѣниѣ масла ѡнаго паче свѣта велика, ѿ масть ёго ѿко роса вѣгаѣ, ѿ вѣна ёго смирна ѿко лѣча сѣичнаѣ лѣшѣща. ѿ соладахѣ сам, ѿ вѣхъ ѿко ёдинъ ѡ славы ёго. ѿ возва ГДѣ ёдинаго ѡ архѣгѣлъ своихъ ѿменѣмъ Правѣла, ѿже вѣща скорѣ мадростѣю паче ѿнѣхъ архѣгѣлъ, ѿ написѣа всѣ дѣла ГДѣа. ѿ рече ГДѣ Правѣла: изнеси книги ѡ хранилищѣхъ моихъ, ѿ возми трость скорописѣнѣа ѿ даждѣ Ёноѣови, ѿ скажи ёмѣ книги ѿсѣщѣи, ѿ змири, ѿз рѣки своѣа.

Ѣ написѣнѣи Ёноѣовѣ, како написѣа чѣднаѣа своѣа хожденѣа, ѿ видѣнѣа нѣнаѣа, ѿ написѣа самъ тѣ ѿ ѣ книги. Слово кѣ. И вѣ глѣа ми всѣ дѣла нѣси ѿ земаѣи ѿ моря, ѿ всѣ стѣхѣа, ѿ прѣхожденѣа ѿ шѣствѣа ѿхъ, ѿ громѣхъ грымѣнѣа ѿхъ, сѣнце ѿ лѣнѣи ѿ свѣзды шѣствѣа ѿхъ, ѿзмѣненѣа ѿхъ, ѿ временѣа ѿ лѣта, дни ѿ чѣсы, ѿ вѣсходѣа вѣтрѣны, ѿ агѣлаѣа числѣа, ѿ пѣсней коѡбраженѣе своѣ, ѿ всѣа вѣщѣ члѣкаѣа ѿ всѣхъ ѿзѣкъ пѣсней ѿ житѣа чѣа, ѿ заповѣди ѿ ѡучѣнѣа ѿ сладкогласѣа пѣнѣа, ѿ всѣа ёлика подѡбаѣтъ повѣститѣа. И ѿповѣда ми Правѣла: всѣа ёлика ти ѿповѣдахъ, написѣхомъ. Сѣди ѿ напиши всѣа дѣла чѣа, ёлико ѿхъ не рожденѣо, ѿ мѣста ѿхъ ѡтѣтовѣанѣа до вѣка. всѣа во дѣла ѡтѣтовѣанѣа сѣтъ до вѣка прѣжде вѣѡбраженѣа зѣмнаго. ѿ всѣа сѣгѣво ѿ днѣи ѿ ѿ нѣщѣи. ѿ ѿписѣхъ ѿзвѣстно, ѿ написѣхъ тѣѣ книги.

О великихъ тайнахъ Бжѣиѣхъ ѣже ѡкры Бѣѣ ѿ повѣда Ёноѣови, ѿ глѣа сѣ нимъ лицѣмъ кѣлицѣ. Слово кѣ. И возва ма ГДѣ, рече ми: Ёноѣе, сѣды ѡшѣю менѣ сѣ Гаврѣиломъ! ѿ поклонѣхѣ Гѣи ѿ глѣа ко мнѣ ГДѣ: Ёноѣе возлюбленѣе, ёлико видиши, ёлика сѣтъ стоѣща совершѣна, ѿзъ же возвѣщаю тебѣ прѣжде даже ѿпѣрка, ёлико же сѣтворѣхъ ѡ неѣѣтѣа ѿ ѡ невидѣмиѣхъ видѣмаѣа. Слѣши Ёноѣе, ѿ внимаѣи глѣа моѣа сѣа, ни агѣлаѣмъ ко мѣмъ не возвѣстѣхъ тайны моѣа ѿ не ѿповѣдахъ ѿмъ вѣстанѣа ѿхъ. ни моѣ вѣзконѣчноѣ цѣто, ниже раздѣмѣла творѣнѣе моѣ, ѣже тебѣ возвѣщаю днесъ. Прѣжде во не вѣша видѣмаѣа всѣа, ѿзъ ёдинъ. прѣхождахъ къ невидѣмиѣхъ ѿко же сѣнце ѡ вѣстока на западъ ѿ ѡ запада на вѣстокъ. но ѿ сѣнце ѿмѣтъ покѣи вѣ сѣтъ, ѿзъ же не ѡвѣрѣтохъ покѣа, занѣ всѣа вѣхъ творѣаи. ѿ ѡумѣслихъ поставѣити ѡсновѣнѣа ѿ сѣтворѣити тѣвѣрѣа видѣмѣю.

Бѣтъ ѿпоярѣдетъ Ѣнохови, како ѿ тмы преисподней соидѣтъ видимое и невидимое. Слово бже. Повелѣхъ со пренсподнихъ, да снйдетъ ѿ невидимыхъ видимаа и снйде Идоиѣ превеликъ зѣло, и смотрѣхъ его. И се чръветѣ имѣи свѣта великого. И рекѣхъ къ немѣ: раздрѣшиѣ Идоиѣ, и вѣди видимо и сѣ тѣмѣ! И раздрѣшиѣ, и изыде свѣтъ превеликъ; и азъ же средѣ свѣта велика, и како носѣхъ сѣ свѣтъ ѿ свѣта; изыде вѣкъ великъ, и явлѣа всю тварь, иже азъ помыслихъ сътворити. и видѣхъ яко добро. И поставихъ сѣбѣ прѣла, и сѣдохъ на немѣ, и свѣтови глаголахъ: Взыди ты вѣише и оутвердиѣ превѣише престѣла, и вѣди ѿснованіе вѣишымъ. и нѣсть превѣише свѣта иного ничесѣ же. и пакѣ восклоуниѣа, возрѣхъ ѿ прѣла моего.

Бѣтъ взыаетъ ѿ пренсподнихъ второе, да и зійдетъ Архасъ и Тажисъ и черменъ зѣло. Слово бже. И возвахъ вторицею [во] пренсподнихъ, и рѣхъ: да и зійдетъ Архасъ твѣрдъ, и изыде ѿ невидимаго твѣрдъ. и изыде Архасъ твѣрдъ, и Тажисъ, и черменъ зѣло. и рѣхъ: разверзиѣ Архасѣ, и вѣди и сѣ тѣмѣ ражѣаемо! и раздрѣшиѣ, изыде вѣкъ, темно превеликъ зѣло, носѣа тварь доблихъ всѣхъ. и видѣхъ яко добро и рѣхъ къ немѣ: снйди ти дола и оутвердиѣ и вѣди ѿснованіе дольнымъ! и вѣсть и снйде і оутвердиѣ, и вѣсть ѿснованіе нѣженимъ, и нѣсть подъ тмою иного ничесѣ же.

О како Бѣтъ ѿсновалъ вода и ѿкрѣжилъ еи свѣтомъ и созда на ней сѣдмъ ѿстроковъ. Слово бже. И повелѣхъ да возмѣстѣа ѿ свѣта и тмы, и рѣхъ: вѣди толсто! и вѣсть то свѣтомъ. и тоѣ прострѣхъ, и вѣсть вода. и прострѣхъ верхѣ тмы, нѣже свѣта, и тако воды оутвердихъ, сирѣчь вѣздин, и ѿсновѣхъ свѣтомъ окрѣгъ воды, и сътворихъ зъ крѣгъ вѣстрѣоудѣ, и вѣѿвразихъ яко крышталъ, мокро и сѣхо, сирѣчь стеклѣнно, видно ледъ, ѿѿхождѣніе водамъ і инымъ стѣхѣамъ, и оуказѣхъ комѣждѣ имѣи пѣть своѣи, сѣдмимъ свѣздамъ, каждѣ ихъ на своемъ нѣси, тако да градыт. и видѣхъ яко добро. и развѣихъ междѣ свѣтомъ и междѣ тмою, сирѣчь посрѣдѣ воды сюдѣ и сюдѣ. и рекѣхъ свѣтѣ: да вѣдетъ днѣ! и тмѣ: да вѣдетъ нощѣ! и вѣсть вечерѣ, и вѣсть оутро, днѣ пѣркѣи.

Нед[ѣ]ла, внию же Бѣтъ показѣ Ѣнохови всю мѣдрость свою і силѣ презъ всѣхъ сѣдмъ днѣ, како сътвори всѣи силы нѣсныа и зѣмныа и всѣческая

дѣи же шѣа же и дѣи же и до чѣка. И тако оутвердѣхъ нѣмъ
крѣгъ, и да се сохрѣтъ вода добѣла, иже подъ нѣмъ, въ сохрѣнѣ
ѣдинѣ, и да сохрѣтъ волнѣнѣ, и бысть тако. и изъ волнъ сотво-
рихъ камѣнѣ твердо и велико, и ѿ камѣнѣ сохрѣзѣхъ сѣхъ. и на-
рекѣхъ сѣшъ зѣмлю, и посрѣдѣ зѣмль нарекѣхъ пропасть сирѣчь
бездна. море сохрѣхъ на ѣдинѣмъ мѣстѣ, и связахъ игобъ,
и рѣхъ моревѣ: се даю ти предѣла вѣченъ, и не проторгнѣши се
ѿ своихъ составъ. тако твердо водрѣзѣхъ и ѿсновѣхъ верхъ
воды. Сей дѣи первозданнѣи сѣбѣ нарекѣхъ, тогда бысть вечеръ,
и пакы оутро, и бысть дѣи вторѣи.

ПОНЕДЕЛОКЪ ЁСТЬ ДНЬ, ОГНЕННОЕ ЁСТЕСТВО. І КО
 ВСѢМЪ ЖЕ ВОЕМЪ НѢНЫМЪ ѠБРАЗОМЪ ѠБРАЗОВАХЪ, ЁСТЕСТВОМЪ
 ѠГНЕННЫМЪ, І ВОЗРѢ ѠНО МОЕ НА ТѢРДЫ МНОГѢ, ЖЕСТОКЪ КАМЕНЬ,
 І ѠБЛАСТАНА ѠКА МОЕѢ ВОСПРІЯТЬ МОЛНІЕ ЁСТЕСТВО ДѢННОЕ,
 І ѠГНЬ КЪ ВОДѢ І ВОДѢ КЪ ѠГНЮ І [НИ] ѠНОГО ОУГШАЕТЪ, НИ
 ѠНО СЕГО ИССШАЕТЪ. ТОГДѢ РАДИ МОЛНІА СЛѢЧНАГО СВѢТАКШІА ЁСТЬ,
 І МАККА ВОДѢ ТѢРДА КАМЕНЕ ЖЕСТОКАГО. І Ѡ КАМЕНЕ ЖЕ ОУСКѢХЪ
 ѠГНЬ ВЕЛІКІЙ, І Ѡ ОГНѢ СОТВОРИХЪ ЧІНЫ БЕЗЪПЛОТНЫХЪ ВОИ ДѢ-
 САТЬ ЛГГЛА, І ѠРѢЖА ІХЪ ѠГНЕННЫ, І ѠДѢЖДА ІХЪ ПЛАМЕНЬ ПА-
 ЛАЩІЙ. І ПОВЕЛѢХЪ ДА СТОАТЪ КОИЖДО КЪ СВОЕМЪ ЧІНУ.

Здѣ сѣверженъ кѣсть Сатанаѣлъ сѣ высотѣ съ
 аγγелы своїми. Единъ же ѿ чина архангѣлаго ѿвратишася съ
 чинома сѣцима под нѣма, и воспріѣтъ мысль нѣмоцише, да по-
 ставитъ престолъ свой сѣвѣише ѿблѣкъ на[дѣ] землѣю, да рѣченъ
 бѣдетъ чинъ мой силъ. и ѿвергоу егѡ сѣ высотѣ со аγγели егѡ.
 и бѣхъ аγγелъ по козѣхъ вѣишъ вѣрхъ вѣзди. и сѣтвориу тако
 всѣ нѣса, и кѣсть днѣ третій.

Въ вѣторокѣ. В третій днь повелѣхъ земли возрастити
дѣла великая и плодоносная, и горы, и сѣмя сѣемое, и насадихъ
Рай, и затворихъ ѿ, и положихъ вѣржники пламенны агглы,
и тако сътворихъ обновленіе. тогда въстѣ вечеръ, и въстѣ оутро
днь четвертій.

Грѣд а. В четвѣртій днь повелѣхъ, да вѣдетъ свѣтила великаа на крѣзкхъ нѣнхъ. На першомъ вишномъ крѣзк поставыхъ свѣзды: Крѣно, а на второмъ Афродитъ, на третемъ Арисъ, на ѣ-мъ Зеусъ, на 5-мъ Ермисъ, на 3 же меншемъ Асна, и меншими свѣздами оукрасихъ. А долим поставыхъ Слнце на просвѣщеніе днѣ, а Асна и свѣзды на просвѣщеніе нощи. Слнце да ходитъ по коемѣждо жиботнѣ, еи, и во вхожденію мѣс. имена

иѹ ѿ животоѹ положихъ, грѣмѣніа иѹ ѿ часотвореніа иѹхъ, како ѡбходитъ. Тогда вѣсть вечеръ, ѿ вѣсть оутро днѣ пѣтій.

Четверъ. В' пѣтій днѣ повелѣхъ морю, да исплодитъ рыбы, ѿ птица пернати многоразличіе, ѿ вса гѣды ползѣціа по землі, ѿсходѣщій по землі четвероногъ, ѿ парѣщій по воздѣху, мѣжійскій полъ ѿ жѣнскій, ѿ всѣхъ дѣшъ дѣшше дѣхъ животноѹ. ѿ вѣсть вечеръ, ѿ вѣсть оутро дѣнь шестій.

Пѣтокъ. В' шестій днѣ повелѣхъ мѣдрости моеѹ сѣтворити чѣла ѿ седми сѣставъ: ѿ. плоть егѡ ѿ земаѣ, в' кровь егѡ ѿ росы, г'. очі егѡ ѿ сѣнца, д'. кости егѡ ѿ камена, е'. помыслъ егѡ ѿ корзности аггѣскоѹ ѿ ѿ ѡблака, з'. жылы егѡ ѿ власы егѡ ѿ травы зѣмной, з'. дѣла егѡ ѿ дѣла моего ѿ вѣтра. ѿ дѣхъ емѣ з' естѣвъ: сѣхъ ко плоти, возрѣніе ѡчи, ѡбонѣніе дѣшное, ѡсѣзѣніе жыли, вѣкѣшеніе кровѣ, кости терпѣнію, помыслъ сладость. Помыслихъ хитрое слово сказати, ѿ невидѣмаго же ѿ видѣмаго естества создахъ чѣла, ѿ ѡкою егѡ смѣръ ѿ животоѹ ѿ ѡбразъ. вѣсть слово ѿко некаѣ тварѣ, нѣ (?) велицѣ ѿ малѣ, ѿ пакы ко малѣ великѣ. ѿ на землі поставихъ егѡ аггѣла второго чѣстна ѿ велика ѿ славна, ѿ поставихъ егѡ црѣ на землі царствовати ѿ имѣти мою мѣдрость, ѿ не вѣ емѣ подобенъ ѿ землі ѿ сѣщихъ тварій моихъ. ѿ поставихъ емѣ имѣ ѿ четверѣхъ составъ: ѿ востока, ѿ запада, ѿ юга, ѿ сѣвера. ѿ поставихъ емѣ чѣтры звѣзды нарочити, ѿ нарекохъ емѣ имѣ **Адамъ**. ѿ оуказахъ емѣ два нѣти: свѣтъ ѿ тѣмѣ. **І** рѣхъ емѣ: сѣ доврѡ, а сѣ зло, да оукаѣмъ, имѣтъ ли ко мнѣ любѡкъ ѿ ли ненавистъ, да ѡвѣтѣ в' родѣ егѡ любѣщій ма. **Изъ** же вѣдѣхъ естѣво егѡ, ѡнъ же не видѣше своѣго естѣва. тогда радѣ не видѣніе естѣ горѣ сѣгрѣшити емѣ. ѿ рѣхъ: по согрѣшеніи [...] ноу развѣ смѣръ. ѿ вложихъ емѣ сонъ ѿ оуспѣ. ѿ вѣхъ ѿ негѡ рекрѡ, ѿ сотвори хъ емѣ женѣ, ѿ женою да прійдетъ емѣ смѣръ. ѿ вѣхъ послѣднее слово егѡ, ѿ нарекохъ еѣ имѣ: мати сѣрѣкъ **Ева**.

Бѣхъ предасть **Адамъ** рай ѿ заповѣдѣ дасть емѣ зрѣти нѣса ѡверста ѿ да зрѣтъ аггѣлы поюще повѣдною пѣснь. **Г**лово **Езъ**. **Адамъ** имѣ зѣмнѣю жизнь, ѿ сѣтвори хъ градъ в' едемѣ на востоцѣ, ѿ да блюдетъ завѣтъ ѿ хранитъ заповѣдѣ. сѣтвори хъ емѣ нѣса ѡверста, да зрѣтъ аггѣлы поюще повѣднѣю пѣснь, ѿ свѣтъ безмѣрчнѣй. ѿ вѣ вынѣ в' рай. ѿ развѣ дѣвоѣ ѿко дрѣгій мѣръ сѣтворити хошѣ, занѣ все повинѣбѡса естѣ **Адамъ** на землі, ѿ владѣти ѿ црѣтовати имѣ.

дѣволъ есть долнѣйшихъ мѣстъ вѣдетъ къ сѣ, ѿкоже вѣжѣи
сѣтвори, сѣтвори сѣ нѣсѣ сотонѣ. ѿко вѣше еѣмѣ гѣмѣ Сатанѣлѣ,
тѣмѣсѣ премѣннѣ ѿ аггѣлѣ, еѣстѣвѣ не премѣннѣ, мѣслѣ ѿко бѣмѣ
прѣвнѣхъ ѿ грѣшнѣхъ. ѿ разѣмѣ своѣ ѡсѣжденіе, ѿ грѣхѣхъ ѿже
согрѣшнѣ прѣжде. ѿ того рѣднѣ помѣсли на Адама, таѣтѣм ѡбра-
зомѣ вѣнѣде ѿ прелестнѣ Ѣвѣсѣ, Адамѣ же не прикоснѣсѣ. нѣ за
нѣкѣждѣствіе проклѣхъ, а ѣже прѣжде бѣвнѣхъ, тѣхъ не проклѣхъ,
нѣ ѿ нѣа тѣвѣры, нѣ члѣкѣнѣ заѣнѣ плѣдѣ, потѣмѣ трѣды.

По согрѣшѣніи Адама Бѣгѣ ѡслѣдетъ вѣ зѣмлю
ѡ нѣа же вѣзѣхъ тѣ, нѣ не хѣщѣт ѣгѣ погрѣбѣтнѣ къ вѣкѣхъ
градѣшнѣ. Глѣво кѣнѣ. Рѣхъ еѣмѣ: зѣмля еѣснѣ ѿ вѣ зѣмлю
тѣжде поѣдѣши ѡ нѣа же вѣзѣхъ тѣ, ѿ не погрѣбѣю тѣ, нѣ посылаю
тѣ ѡкѣдѣсѣ же вѣзѣхъ тѣ. Тогда могѣ ѿ пѣки вѣзѣти тѣ къ вѣто-
роѣ моѣ пришествіе. ѿ бѣвнѣхъ всю тѣвѣрѣ моѣ видѣмѣ ѿ невидѣ-
мѣю. ѿ вѣсть пѣтѣ чѣсѣ ѿ полѣ Адамѣ вѣ рай. ѿ бѣвнѣхъ днѣ ѣ,
ѣже еѣстѣ свѣбѣта, вѣнѣже почнѣ ѡ всѣхъ дѣлѣхъ своѣхъ.

Показѣетъ Бѣгѣ Ѣнохѣмѣ кѣкѣ свѣтѣ сѣмѣ,
вѣтѣтѣ ѣзѣ лѣтѣ, а ѡсѣмѣ тѣсѣшѣ кончѣна еѣстѣ, нѣ
лѣтѣ, нѣ мѣцѣнѣ, нѣ днѣ. Глѣво кѣдѣ. Ѣсѣмѣнѣ же днѣ поло-
жнѣхъ тѣжде днѣ ѡсѣмѣ, да вѣдетъ прѣвоздѣннѣнѣ надъ дѣла моѣго, ѿ
да ѡбращѣтѣсѣ въ ѡбразѣ сѣдѣмѣой тѣсѣшнѣ. ѡсѣмѣой тѣсѣшнѣ да вѣ-
детъ вѣ началѣ вѣрѣмѣ безчѣстѣа, ѿ безконѣчно: нѣ лѣтѣ нѣ мѣцѣ, нѣ
нѣдѣлѣ, нѣ днѣ. нѣ чѣсы. ѿ нѣкѣ же Ѣношѣ. еѣліка тѣ сказахъ, ѿ еѣліко
разѣмѣклѣ еѣснѣ, ѿ еѣліко видѣклѣ еѣснѣ нѣнѣхъ, ѿ еѣліко видѣклѣ еѣснѣ на
зѣмѣлѣ, ѿ еѣліко написѣхъ въ кнѣгахъ прѣмѣдрѣстѣю моѣю, ѡухѣтрнѣхъ всѣ
сѣа ѿ сотворѣхъ ѡ вѣшнѣа ѡсновѣнѣа до нѣжнѣаго ѿ до кончѣа, ѿ нѣкѣстѣ
совѣтнѣка нѣ насѣдѣнѣка моѣмѣ творѣніемѣ. Азѣ ѣсѣмѣ самѣовѣ-
чѣнѣ ѿ неѣсѣкѣотворѣнѣ, безъ прѣмѣнѣнѣа. Мѣслѣ моѣ совѣтнѣкѣ
моѣ еѣстѣ, мѣдрѣстѣ моѣ ѿ слѣво моѣ дѣла еѣстѣ, ѿ ѡчнѣ моѣ
ѡгладѣютъ на всѣ, ѿко тѣ стоѣтѣ, ѿ трѣсѣтѣсѣ стрѣхомѣ. Аще
лѣ ѡтѣрашѣ лнѣцѣ моѣ, тѣ всѣ потребѣтѣсѣ ѿ положнѣ ѡумѣ своѣ
Ѣношѣ, ѿ знѣнѣ глѣбѣаго тѣ, а тѣ возмѣ кнѣгы ѣже тѣ самѣ на-
писѣлѣ. ѿ даю тѣ Самѣшѣла ѿ Рагѣшѣла, ѿже козѣведѣша тѣ, кнѣгы,
ѿ сонѣдѣнѣ на зѣмлю ѿ кажнѣ снѣомѣ твоѣмѣ еѣліко глѣахъ тѣвѣ
ѿ еѣліко видѣклѣ еѣснѣ ѡ нѣжнѣаго нѣа до прѣтѣла моѣго, ѿ всѣ
вѣнѣствѣа. Азѣ ко сѣтворнѣхъ всѣ снѣлы, ѿ нѣкѣстѣ прѣтивѣлѣющѣаго сѣ
мнѣ ѿлѣ неѣпокарѣющѣаго сѣ мнѣ. всѣ ко покарѣютѣсѣ моѣмѣ
ѣдиновлѣстѣю, ѿ раѣотѣютъ моѣнѣ ѣднѣнонѣ влѣстнѣ. дѣждѣ ѿмѣ
кнѣгы рѣкопнѣсѣнѣа твоѣго, ѿ прѣчтѣтѣ ѿ познѣютъ мѣа тѣвѣрѣца
вѣсѣмѣ, ѿ разѣмѣкѣютъ ѿко нѣкѣстѣ ѿнѣаго Бѣга разѣвѣ мнѣ. да раз-

дадѣтъ кнѣгы рѣкописанїа твоѣго чада чадомъ і родъ родѣ, ѡзѣки ѡзѣкомъ. ѿ дамъ ти Ѣноше ходотѣа моѣго, архїстратїга Мухаїла, за рѣкописанїа ѡцѣ твоѣхъ Ідама, Еїда, Ёноса, Каннаа, Малалеїла і Прѣда ѡца твоѣго.

Бѣъ ѡбличаетъ людѣ ѿдопоклѣбници, Годомскїи владотворцы, ѿ того рады навѣдитъ потѣпъ на нѣхъ. Слово ѿ. Ѣвргѣша заповѣди моѣ ѿ ѡрѣмъ моѣ, ѿ восташа сѣмена пѣстошнаа не воѡщенса Бѣа, ѿ не покланѣше[са] мнѣ, но начаше кланѣтиса Богомъ сѣтнымъ, ѿ ѡтрынѣша моѣ ѣдинство, ѿ всѣю зѣмлю согрѣзїша неправдамы ѿ ѡбѣдами ѿ прѣлюбождѣнствы сквѣрными, ѣже ѣсть дрѣгъ со дрѣгомъ, ѣ задный проходъ, ѿ всѣкими ѿнымъ словами нечїстными, ѿже мѣрзко ѣсть ѿспѣкѣдѣти ѿ того ради ѡзъ навѣдѣ потѣпъ на зѣмлю, ѿ погвѣлю всѣхъ, ѿ зѣмля сѣкрѣшїтѣса всѣ во тїмѣнїе велико.

Бѣъ ѡставляетъ ѣдиногѣ чѣлка прѣдана ѡ плѣмене Ёнохѣа ѿ со всѣмъ дѣдомъ ѣгѣ, ѿже ѡгудѣ Бѣъ по вѣли ѣгѣ. Слово ѿ. Сѣ ѡ сѣмени нѣхъ вѣстанетъ ѿнѣхъ рѣдъ, послаждѣ многъ, но ѡ тѣхъ многѣ несѣти вѣдѣтъ сѣкло. возкодай рѣда того, ѡвѣла ѿмъ кнѣгы рѣкописанїа твоѣго, ѡцѣ твоѣхъ, ѿмѣже стрѣжїе зѣмля показовати ѿмѣт, мѣжемъ вѣрнымъ ѿ ѡгудникомъ моѣмъ, ѿже ѿменї моѣго вѣсѣ не признавѣютъ, ѿ тѣмъ сѣжѣтъ рѣдѣ ѿномъ, ѿ ѡнѣ прочетшї прѣславѣтѣса во послаждѣкъ, нежели прѣвѣке.

Поклѣ Бѣъ Ёнохѣа ѿ днѣхъ на зѣмля жїтї, дѣти наѣкѣ сѣомъ своѣмъ ѿ дѣточѣдцемъ; по ѿ днѣхъ наѣкѣ вѣзѣтъ вѣсть на нѣо. Слово ѿ. Нѣхъ Ёноше даю ти рѣкъ ѿ днѣхъ сѣтворїти вѣ домъ твоѣмъ. ѿ повѣдѣ сѣомъ твоѣмъ ѿ всѣмъ домочѣдцемъ твоѣмъ. Всѣ ѡ лица моѣго да сѣмѣшатъ глѣнное ѿмъ тобою. да прочтѣтъ ѿ разсѣмѣютъ, ѿко нѣсть ѿного Бѣа развѣ менѣ. ѿ всѣгда да сохрѣнѣтъ заповѣды моѣ, ѿ начнѣтъ кнѣгы рѣкописанїа твоѣго чѣстї ѿ внимати. ѿ по ѿ днѣхъ пошлѣю по тѣбѣ ѡггѣла моѣго, возмѣтъ тѣ ѡ зѣмля ѿ ѡ снѣкъ твоѣхъ ко мнѣ.

Здѣ Бѣъ прїзываетъ ѡггѣла. Слово ѿ. ѿ возкѣ Гдѣ ѣдиногѣ ѡ ѡггѣлъ старѣйшїхъ, стрѣшнѣ ѿ грѣзнѣ, ѿ поставї ѣгѣ ѡ менѣ, вѣдѣнїемъ вѣла ѿко снѣгъ, ѿ рѣцѣ ѣгѣ ѿко лѣдъ. вѣдѣнїе ѿмѣша стѣдѣнѣ велика, ѿ ѡустѣдѣ лица моѣго, занѣ не можѣхъ тѣрпѣти стрѣха Гїа, ѿко же нѣсть мѣчно трѣпѣтї ѡгнѣ пїцнаго ѿ знѣа сѣнѣнаго ѿ мѣза воздѣшнаго.

и рече Гѣ ко мнѣ: Еноше, ѿще не ѡстанѣтсѧ лицѣ твоѣ здѣ, не можетъ всѧкъ чловѣкъ зрѣти лица твоѣгѡ.

Імѧше надѣждаѝ Марсѧла, и ждѧше ѡца своѣго Еноха сѡдра егѡ днѣ и нощѣ. Глаголю. І рече Гдѣ мѡжемъ тымъ, цѡ ма возвелѧ пѣрше: да снѣдетъ Енохъ на земаю сѡми, и пождѣте егѡ до среченного днѣ. и поставѣша ма нощю на ѡдрѣ моѣмъ. и Меросѧла чающе пришѣствѧ моѣго, во днѣ и в нощѣ стража ѡу ѡдра моѣго. и ѡжасенъ вѣсть, егда слыша пришѣствѣе моѣ. и рѣхъ емѡ: да снѣдѣтсѧ вси домочѧдци мой, да возглѣю ѧмъ всѧ.

Жѧлостное наказѧнѣ Еноховѡ ко снѡмъ скоимъ, с плачѣмъ и великимъ жалѣмъ глѧ имъ. Глаголю. Ѣ чада мой, любѣмѣици мой, слышите наказѧнѣ ѡца вѧшего. елико естъ по колѣи Гдѣны, ѧзъ пѣшенъ есмъ днѣ къ вѧмъ. елико естъ и вѣдѡ и елико естъ нѣтъ і елико вѣдетъ до сѣднего днѣ. не ѡ оустъ во моѣхъ вѣщѧю вѧмъ днѣ, но ѡ оустъ Гнѣ. Пѣсти во ма кѡ вѧмъ Гдѣ, вѣ оубѡ слышите глѣ оустъ моѣхъ, тѣчна здѧнна вѧмъ чѣка. ѧзъ вѣдѣцъ есмъ лица Гдѣна, ѧко желѣзо ѡ ѡгнѧ ражжеженное ѡнесѣнно ѡскры спѣраетъ и жжетъ, вѣ же оузрите ѡчи мой тѣчна знѧменѣемъ вѧмъ чѣка. ѧзъ вѣдѣхъ ѡчи Гдѣни, ѧко лѣчѧ слѣчна скѣтѧщѧса и ѡжасѧюще ѡчи чловѣча. вѣ же чада мой вѣдите десницѡ помагѧющѧ вѧмъ чѣка; ѧзъ вѣдѣхъ десницѡ Гдѣно помагѧющѧго ми, и ѡсполнѧющѡ нѣѡ. вѣ же вѣдите ѡбѣтѣ дѣла моѡ подобна вѧшемъ, ѧзъ же вѣдѣхъ ѡбѣтѣ Гдѣне вѣзмѣрное и прикѧдно. емѡже нѣтъ концѧ. Имъ оубѡ слышите словеса оустъ моѣхъ, ѧко ѧзъ слышахъ глѣ Гдѣни ѧко грѡмъ великъ непрѣстѧнно метѣнемъ ѡблаки. и нѣтъ чѧда моѡ слышите всѣдѣи ѡца зѣмнаго. ѧко возно и вѣдно естъ стѧти предъ лицѣмъ цѣа зѣмнаго, колѣми ѡс[тѣ] пѧче стрѧшно и вѣдно стѧти предъ лицѣмъ цѣа нѣнаго, живѣмъ и мѣртвѣмъ ѡвлѧдѧтелѧ и нѣмѣхъ кѡнѣ. кѡдѡ пѣстѡтъ вѣзконѣчной ѡноѡ болѣзни?

Енохъ наказѣетъ чѧда скоѡ всѧ ѡстинно ѡ оустъ Гдѣнихъ, кѧко вѣдѣ и слыша і ѡспѣса. Глаголю. І нѣтъ чѧда моѡ ѧзъ всѧ вѣмъ, ѡко оубѡ ѡ оустъ Гдѣнихъ, ѡко же ѡчи мой вѣдѣтъ; ѡ зачѧла и до концѧ ѧзъ всѧ вѣмъ, и всѧ написѧхъ во кнѣгы нѣса: и концѧ ѧхъ и ѡсполнѡсть ѧхъ, и всѧ вѡиѣства и хѡждѣнѧ ѧхъ. ѧзъ ѡзмѣрѣхъ и ѡспѣсѧхъ звѣзды, и мнѡго мнѡжество вѣзчислѣнно. кѡнѣ чѧкъ вѣдѣ преврѧщенѧ ѧхъ и вхѡды ѧхъ? нѣ аггѣлы во вѣдѣтъ числѧ

йхъ, азъ же именовъ всѣхъ написахъ і сличный крѣгъ йзмѣрыхъ и азъ
его йзмѣрыхъ, часы изчѣхъ, и списахъ кромѣ шестидесяти всѣ по зе-
мли, препитаѣа написахъ, и все сѣмѣ сѣмо и несѣмо, иже раститъ
землю, и всѣ садѣѣа и всѣхъ травъ и всѣхъ цвѣтѣ и бѣгосуханіѣ
ихъ, и именѣ йхъ, и шѣлачна жилища, и состави йхъ, и крѣла йхъ,
ѣко нѣсѣтъ дождѣ и капѣа дождѣвнѣа. и азъ йзсѣдовѣа[хъ]
всѣ и написахъ нѣтъ грѣмѣн и молніѣн, и показѣа ми ключѣа
и хранитѣлѣ йхъ, и восходѣ йхъ, и мѣже ходѣтъ: въ мѣрѣ
ѣзѣю и спѣшѣетсѣа, да не тѣжкою ѣзѣю и ѣростію совержѣтъ
шѣлаки гнѣвнѣи, и погѣбатъ все на землѣ. Азъ написахъ сокро-
вища снѣжнаѣа, и храніѣлища голѣтна, і козѣдхѣи стѣдѣннѣи, и со-
блюдохъ ймѣ вѣременнаѣа ключѣадержѣа йхъ, наполниѣтъ ймѣ шѣлаки.
и не истощѣѣтъ сокровища йхъ. Написахъ бо вѣтрѣнны лѣжннѣи,
и соблюдохъ, и видѣхъ како ключѣарѣе йхъ нѣсѣтъ перѣвѣси
и мѣрны: первое ѣже во[з]лагѣютъ ко превѣси, въ второй же
мѣрѣ мѣрою и спѣшѣѣтъ и спѣсно на всю землю, да не тѣжкимъ
дыханіемъ землю кѣсколѣкѣетъ. премѣрыхъ во всю землю, горы
ѣа и вси холми, полѣа, дрѣвѣса, каменіѣе, рѣкы. всѣ сѣща написахъ.
высотѣ ѣа землѣ до ѣ нѣа, и долѣа до ѣа прѣиспѣднаго, и мѣсто
сѣдно, и ѣа прѣвѣлікаго шѣрѣста и плачѣща. и видѣхъ како ко-
лѣтъ ѣжннѣи, чѣѣюще сѣда вѣзмѣрнаго. і описѣахъ всѣхъ, сѣдѣю
сѣдѣи, и всѣхъ сѣдѣ йхъ, и всѣ дѣла йхъ.

О како восплакасѣа ѣнохъ согрѣшѣніѣа ѣадова
Слово ѣз. И видѣхъ всѣа ѣа вѣка прѣдѣды со ѣадомъ
и ѣвою, и вѣдѣхъ и восплакасѣа, и рѣхъ ѣа погнѣвели нечѣстѣа
ихъ: ѣѣмѣ минѣ и моѣи нѣмоци и моѣхъ прѣдѣдѣ! и мѣслихъ
въ сѣдѣи моѣмъ и рѣхъ: бѣжѣнѣа чѣкѣ йжѣ сѣа не родѣа, и ли
рождѣсѣа и не согрѣшѣтъ прѣдѣа лицѣмъ Гѣннѣмъ, даѣмѣ не прѣшѣа
въ мѣсто сѣе, ни кѣа приносѣа ѣа мѣста сѣѣ.

О како видѣа ѣнохъ ключѣарѣ и стрѣжѣѣа ѣа-
скихъ вѣратъ стоѣще. Слово ѣн. Видѣхъ ключѣарѣ и стрѣ-
жѣѣа вѣратъ ѣаовыхъ стоѣще, ѣко ѣспѣди вѣлікѣа, и лицѣ йхъ
ѣко свѣщѣи потѣхѣи, и ѣчи йхъ ѣгнѣнны, и зѣмы йхъ ѣстры.
и видѣхъ всѣа дѣла Гѣна, ѣко прѣаа сѣтъ, а дѣлаа чѣовѣческаа
ѣдинѣа сѣтъ. [прака] а дрѣглаа зѣаа, и во дѣлахъ познаѣѣтсѣа
хѣдѣлѣжннѣи.

ѣнохъ чѣдомъ своѣмъ показѣѣтъ, како сѣдѣмѣ
Бжѣа змѣрѣа і и списѣа. Слово ѣр. Азъ чѣда моѣа
всѣко дѣла и зѣака мѣра и всѣхъ соудѣ прѣвдѣнѣа йзмѣрыхъ
і и списѣахъ. ѣко лѣто лѣта чѣстнѣиша ѣстъ, тако чѣкѣ чѣка

чѣтнѣйшій ѿстѣхъ: швы и мѣнѣа дѣла многа, швы же мѣдрости дѣла срдчнѣа, швы же разума дѣла нѣкоего, швы же хитрости дѣла, швы же молчанѣа дѣла оустнама, швы же чистоты рады, швы же крѣпости дѣла, швы же благоуразик дѣла, швы же юности дѣла, швы же шстроума дѣла, швы же телѣснымъ возроумъ, швы же многихъ чвѣствомъ, да слышнѣа всѣдѣ. но никто же болѣи ѿстѣхъ кощпагоа Бѣа: той славиѣйшій всѣдетъ въ шнѣ вѣкѣ.

Енохъ наачаетъ синѣ своа, да не скараютъ лица члѣа мала і велика. Слово мѣ. Гдѣ рѣкама своима создавѣ чѣа, въ подобіе лица своѣго мала і велика сотвори егѣ Гдѣ. кто оукараетъ лице црѣа и гнѣшѣтѣа лица Гдѣа, презрѣ лице Гдѣне; и гнѣвѣ творѣи всѣкомъ члѣс безъ пакости. гнѣвѣ великѣи Гдѣнѣ поженѣтъ егѣ. плаюа на лице члѣе оукоризнѣнно, поженѣтъ егѣ на великомъ сѣдѣ Гдѣнѣ. Блаженъ члѣкѣ иже не справитъ срдца своѣго со злобою на кого члѣа и помѣжетъ швыдѣмомъ и сѣдѣмомъ, и подимѣтъ сокрѣшенного, и сотворитъ мѣтъ требѣюмомъ, занѣ вѣ днѣ сѣда великого (всѣа ко мѣра и всѣа ко ставѣла и всѣа превѣсила іако на кѣпли, сѣркѣ на мѣрѣа покѣшенна, и на кѣпли стоитъ) познаѣтъ мѣрсъ свою, и мѣрою возмѣтъ мѣдѣ свою.

Бѣкѣ показѣтъ іако не хѣшетъ ш члѣкѣ жѣртѣкѣ ни сожеженѣи, но срдца чѣа і сокрѣшенна. Слово мѣ. Іже аще оускорѣтъ сѣтворити рѣно предъ лицѣмъ Гдѣнимъ, рѣно то оускорѣтъ и Гдѣ сонисканѣемъ дѣла егѣ, и не сотворитъ соудѣ правѣ. иже множитъ свѣтианикѣ предъ лицѣмъ Гдѣнимъ, оумножитъ Гдѣ хранѣаницѣ егѣ въ цѣтѣи кѣшнаго. егѣа требѣтъ Гдѣ хлѣба, аи свѣцѣ, аи крава, аи инѣа нѣкѣа жѣртѣкѣ, то ничѣо же ѿстѣхъ; но требѣтъ Бѣкѣ срдца чѣа, и всѣмъ тѣмъ искѣшѣтъ срдце члѣс.

О како Црѣ зѣмнѣи дѣры ш члѣкѣ не прѣмлетъ гнѣоснѣа і нечѣтѣа, то болѣи же пѣче Бѣкѣ гнѣшѣтѣа дѣровѣ нечѣстихъ, но со гнѣвомъ шсылѣтъ і не прѣмлетъ дѣры егѣ. Слово мѣв. Слышите людѣе мой, и внимайте глѣ оустѣ мойхъ. аще зѣмнома царѣ нѣкто принѣсѣтъ дѣры нѣкѣа, люво мѣсли некрѣствѣю и мѣаи въ срдци своемъ, и кѣдѣи царѣ не прогнѣваѣтъ ли сѣа на нѣго и дѣры егѣ не внѣтъ и въ шсѣжденѣе шдѣстѣ егѣ? иаи члѣкѣ члѣс лѣствѣю ізѣкомъ творѣтѣа дѣврѣ а срдцемъ злѣ, то не розмѣтетъ аи срдца егѣ лѣкавство, и самъ шсѣждѣтѣа, іако неправѣа егѣ всѣмъ швѣкѣ вѣстѣ? да егѣа послѣтъ Гдѣ свѣтъ великѣи, вѣ томъ всѣдетъ сѣдѣ правѣмъ і неправѣмъ, и никто же тѣ не оутѣитѣа.

Енохъ наказуетъ сѣи свои ѿ оустъ Бжїихъ, и подаётъ имъ рѣкописанїе книгъ сѣхъ. Слово мѣ. Нїѣ же чада мои, положите мысль на срдцахъ вашихъ, видшіе гл҃ы ѿца вашего, елико вамъ ѿ оустъ Гднихъ есть. возмите книги сѣхъ рѣкописанїа ѿца вашего, и почитайте ихъ. мнози бо книги соуть, и въ нихъ познаете всѣ дѣла Гднѣа, ѿ зачала тварѣ елико есть [и] вѣдетъ до кончины вѣка. но аще вѣдете рѣкописанїе мое держати, не согрѣшите Гдвн. ꙗко нѣсть иного развѣ Гда ни на нѣси ни на земли, ни въ прѣисподнихъ, ни во единомъ ѿснованїи. Гдѣ поставилъ есть ѿснованїа на безвѣстныхъ, и протягнулъ есть нѣсѣ видимыхъ и невидимыхъ, и землю на водахъ ѡтверды, и безчисленнѣю тварѣ сътвори. и кто есть вода и ѿснованїе непостоянныхъ изчѣлъ, или персть земнѣю и пѣсокъ морскїй, или капаждѣвнѣа, или росѣ ѡттрѣннѣю, или вѣтрѣннѣа дх҃анїа? кто есть исполнїи землю и море і нераздрѣшимѣю зимѣ? и звѣзды ѿ ѿгна ѡсѣкохъ и ѡкрасїхъ нѣе, поставилъ посрѣдѣ ихъ.

О сн҃чномъ хожденїи по седмохъ крѣзѣхъ. Слово мѣ. Сн҃це да ходитъ по седмохъ крѣзѣхъ нѣныхъ, иже сѣтъ поставленїе рѣк прѣа. да соходитъ малъ ден[ь], и пакѣ рѣк да соходитъ на великїй днѣ, и двѣ прѣла иже почи- ваетъ, возвращающеса само и ѿвамо, вѣнше мнѣхъ прѣа. ѿ мѣа цвѣана ѿ зї днѣа соходитъ до мѣа двѣана; ѿ зї Оѣада до[?] соходитъ. и тако ходитъ ко земли близъ; тогда земля вселїтса и растѣтъ плодъ свой. егда ли исходитъ, тогда земля скѣтѣтъ, а дресѣа и вси плоди не имаютъ прозеленїа. то всю мѣрѣ, и добрымъ часомѣренїемъ, и постави мѣрѣ мѣдростїю своєю, видимаа всѣ сътвори, и самъ невидимый сн҃й. Сн҃це вѣ- щая вамъ чада мои, и раздайте книги чадамъ вашимъ въ всѣ рѣда ваша и въ жзїи: иже сомыслитъ, да вѣитса Бга и да прїимѣтъ ѿ, и да возлюблѣтъ ю паче всякаго крашна и бл҃гаа землѣаа, и прочтетъ ѿ и приобжѣтса имъ. не разсмѣвающимъ Гда, ни вѣдѣющимъ Бга не прїимѣтса, но ѡвергѣтса, и не прїимѣтъ ѿ, страшнѣ сѣдъ ждѣтъ ихъ. Блаженъ чл҃къ иже понесѣтъ иго ихъ, и прѣагнѣтъ ѿ, ꙗко ѡрѣшѣтса въ днѣ сѣда великаго.

Енохъ наоучаетъ сѣи свои не клѣтисѣ ни нѣомъ ни землѣю, и показуетъ ѡбѣтницѣ Бжїю еще въ ѡтробѣ матерной. Слово мѣ. Изъ клѣнѣ са вамъ чада мои, но не клѣнѣса ни единою клѣтвою, ни нѣомъ ни землѣю ни иною тварїю, иже сотвори Бгъ. рече Гдѣ: нѣсть во мнѣ

клятвы, ни неправды, но истинна. Иже въ чловецкхъ нѣсть истинны, да сѧ кленѣтъ словомъ: ѿи ѿи, иже ли — то ни ни. азъ же кленѣсѧ вамъ ѿи ѿи, яко прежде даже не бысть чловецкъ въ ложеши материкъ, по единому мѣсто оутотоваѣно естъ въ по-кой дѣи ѿной, и мѣрило оуставленно колико хощеть въ вѣцѣ семъ, да искушенъ вѣдетъ къ немъ члѣкъ. ѿи чада, не прелѣпѣтѣсѧ, тамо бо прежде оутотоваѣно естъ мѣсто всѧкой дѣи члове-честкѣи.

Оу како никто же можетъ оукрѣтитѣся рожденный на земли, ни дѣло бгѡ потаитѣсѧ, но кроткомъ быти повелѣваетъ, напасти и досажденїѧ терпѣти, вдовицѣ и сирѡтъ не ѡбидѣти. Слово мѡ. азъ дѣло всѧкого члѣка въ писанїи положихъ, и никто же можетъ оукрѣтитѣся рожденный на земли, ни дѣла бгѡ потаитѣсѧ мѡгѡтъ; азъ всѧ виждѡ. Ниѣ оубо чада мѡжѣ въ терпѣнїи и кротости провождайте число днѣи вашихъ, да безконечный вѣкъ наследите. всѧка рана и всѧка ѡзва и всѧко слово зло и напасти терпѣте гдѡ ради. Иже найдѡтъ на вы возданїѧ зло, не ѡдавайте ни ближнемъ, ны врагѡ, зане гдѣ воздаѣи вѣдетъ вамъ мѣстникъ къ днѣ сѣда великаго, да не вѣдетъ мстити зде ѡ члѣкъ. каждое васъ зло и сребро да истощитъ брата дѣла да прїиметь сокровище полно въ ѡнѣи вѣкъ. сироты и вдовы и пришельца не ѡскорбляйте, да гнѣвъ Бжїи не найдетъ на васъ.

Енохъ набучаетъ своѡ сѣны, да не скрываютъ сокровищъ въ зѣмлю, но повелѣваетъ милостыню давати нищимъ. Слово мѡ. Простирайте рѣкы ваши нищимъ противъ силъ вашихъ, не скрываютъ сребро ваши въ зѣмлю, помозѣте вѣрномъ во скорбы, и не ѡвращаетъ васъ скорь къ времѡ труда вашихъ. и всѧко ѡго скорбное и жестокоѡ иже найдетъ на вы, гдѡ ради всѡ терпѣте, и тако ѡвращаете мзду вашихъ въ днѣ сѣда. зѡутра и полднѣ и вечерѣ добро естъ ходити въ храмъ гдѣи славы рады створитѣлѡ вашихъ, понеже славити бгѡ всѧко дыханїе, и хвалѡ воздаѣтъ всѧка тварь видѣмаѧ и невидѣмаѧ.

Бѣъ набучаетъ вѣрныхъ своихъ, како имѡтъ хвалити їмѡ бгѡ. Слово мѡ. Блаженъ члѣкъ иже ѡверзаетъ оустѡ своѡ на хвалѡ Бѡ Саввада и похвалѣтъ гдѡ седѣмъ своимъ. проклятъ всѧкъ члѣкъ иже ѡверзаетъ оустѡ своѡ на оукорѣнїе и на клеветанїе ближняго, яко той Бѡ оукараѣтъ. Блаженъ иже ѡверзаетъ оустѡ своѡ на хвалѡ Бѡ. Проклятъ же ѡже

ѡверзаетъ оустѣ своѣ на клѣтвы и на хѣлы: предъ лицемъ Гдѣнымъ всѣ дни ѡго. Блаженъ благоговѣаи всѣ дѣла Гдѣа. Проклатъ оукараи твореніе Гдѣе. Блаженъ согладаи воздвигнѣти падша. Проклатъ гладаи и рекинѣи потребити чѣжде. Блаженъ хранаи ѡснованіа ѡ началѣ ѡцѣ своихъ оутвержденнаа. Проклатъ иже развращаетъ оуставы прадѣлѣ своихъ. Блаженъ насаждаи мѣръ и лѣвѣкъ. Проклатъ разараи милѣющи кайжихъ своихъ. Блаженъ иже глѣтъ ѣзыкомъ и сердцемъ смиреннымъ ко кѣмъ. Проклатъ глѣи ѣзыкомъ мѣръ, а въ срѣцѣ нѣсть міра, но мѣтъ. Всѣ ко сѣа въ мѣрѣхъ и въ книгѣхъ ѡвеличѣса въ дѣи сѣа великаго.

Да не речемъ: ѡцѣ нашъ предъ Бгѣомъ есть, предстанетъ ѡнъ за насъ ко дѣи сѣа. тамъ ко кѣмъ не можетъ помощи ѡцѣ синовы. но ны сын ѡцѣ. Слово мѣ. Нѣкъ оубо чада моѣ да не речѣт: ѡцѣ нашъ есть со Бгѣомъ, предстоитъ и молѣтсѣ ѡ грѣсѣхъ нашихъ. нѣсть ко тамѣ помощника ни единомѣ члѣкѣ съгрѣшившемъ. Иидите ꙗко всѣ дѣла всѣаго члѣка ѣзъ написѣхъ прѣжде створеніа ѡго, иже творѣтсѣ во всѣхъ члѣцѣхъ до кѣка, и никто же можетъ сказаѣти илѣи расказаѣти ѡписаніа моѣго. Занѣ Гдѣ видѣтъ всѣ помышленіа члѣкѣ, ꙗко сѣтъ свѣтна, и дѣже лежатъ въ сокровищѣхъ сердечныхъ. Нѣкъ оубо чада моѣ иидшіе всѣ глѣи ѡца кайнаго, ꙗко ѣзъ глѣю кѣмъ, да не сожалѣтсѣ рекѣше: ѡцѣ нашъ почѣто не сказа намъ?

Ѣнохъ наказѣетъ сѣи своѣ, да подадѣтъ книги іинымъ. Слово ѣ. По времѣ ѡно... сего неразѣмѣа да вѣдетъ къ достоѣніе покая кайнаго. книги иже ѣзъ дѣхъ кѣмъ, подаваѣте ихъ кѣмъ хотѣшимъ и накажіте ꙗ, да оувидаѣтъ дѣла Гдѣа превелико чѣдна.

Гѣе показѣетъ Ѣнохъ сѣбѣмъ своимъ іи сплѣчѣмъ глѣи ѣмъ: чада моѣ, приближи мѣ сѣа часъ кзыити на нѣо, се аггѣи предстоѣтъ мѣи. Слово ѣа. Чада моѣ, се оубо приближѣса дѣи нарока моѣго и времѣа, предстоѣтъ во и нѣдаѣтъ мѣа на ѡшествіе моѣ ѡ васъ аггѣи, иже хѣщѣтъ итѣи со мною. ѡко ѣко стоѣтъ на землѣи ждѣще речѣнаго ѣмъ. ѣзъ ко оутрѣ кзыидѣ на нѣо, къ кзыишій Іерлѣмъ, ко кѣчное моѣ достоѣніе. сего ради заповѣдаю кѣмъ сътворѣти всѣ благоволеніе предъ лицемъ Гдѣнымъ.

Медосаламъ просѣтъ оу ѡца благоговѣнѣа, да сотворѣтъ емѣ ꙗды крашна. Слово ѣв. Ѣвѣнѣтъ

Медосалаамъ ѿцѣ своимъ Ѣнохъ рече: что ти есть годѣ вѣчима
своейша ѿце, да сотворю предъ лицемъ твоимъ и да вѣвши
храмы наша и сны свои, и прославятся люди твой въ твоѣ,
и тако потомъ ѿидеши, якоже глагола Гдѣ. Ѣнокъ же Ѣнохъ къ снѣ
своему Медосалаамъ рече: Слѣдѣши чѣдо, ѿнѣлѣже помаза мя Гдѣ
мастью славы своеѣ, вѣршию къ мнѣ, и сладости земнѣи не по-
манѣтъ душа моя, ниже ми самъ хощетъ земномъ что.

Повесть же Ѣнохъ снѣ своему Медосалаамъ при-
звати братію свою всю. Слово же. Чѣдо мое Медосалаамъ,
призови братію свою всю, и всѣ домохадци ваши, и старца
людскѣа, да поглаголю к нимъ и ѿидѣ, яко предѣлжитъ ми. И оускорѣ
Медосалаамъ, и призва братію свою: Регіма, Римана, Оухана,
Хермишана, Гайдада, и всѣ старца людскѣа предъ лицѣ ѿца
своего Ѣноха и вѣвши ихъ, рече къ нимъ:

Послѣдите же Ѣнохово къ сыномъ своимъ Слово же.
Послѣдите мене чѣдо мое днес. къ днѣи вѣны, яко снѣидѣ Гдѣ
на землю ради Адама, и посѣти всю тварь свою, еже самъ
сѣтворѣ. и по снѣхъ всѣхъ сѣтвори Адамъ. и призва Гдѣ всѣ скоты
земнѣи и всѣ гадѣ, и всѣ птица парящѣа по воздѣху, и приведе
всѣ предъ лицѣ ѿца нашего Адама, и нарече Адамъ имена всѣмъ
живущимъ на земли. и постави егѣ Гдѣ цѣль надъ всѣми, и по-
корѣ есмь всѣ подъ рѣцѣ егѣ, и вѣнѣмъ ѣ, и вѣгавши ѣ на по-
велѣніе и на повиновѣніе и къ послѣдѣнію чѣка тако же и всѣ-
каго чѣка сотворѣ Гдѣ господина всѣакомъ стѣжанію своимъ.
Гдѣ же не сѣдитъ ни бѣдиной души скотъ чѣка рады, но душа
чѣка сѣдитъ скотомъ ихъ къ вѣнѣ сему, вѣсѣвно въ мѣсто
чѣкомъ есть. яко же есть всѣа душа чѣка по числу, тако скоты
не погнѣшѣтъ, и всѣ скотѣа душа, яко сѣтворѣ Гдѣ, до сѣдѣ
ликаго вѣкаветѣтъ чѣка, аще ихъ самъ пасѣтъ.

На оучаетъ же Ѣнохъ снѣмъ всѣхъ, чегѣ рады да не
прикасаются говѣдомъ истицѣнѣи рады. Слово же.
Иже безаконитъ душа скотѣа, безаконитъ свою душѣ. занѣ чѣкъ
привѣдитъ въ чистыхъ скотѣ творѣти трѣхъ грѣхѣа дѣла, да
имѣтъ ищѣклѣніе души своей а аще принѣсѣтъ на жертвѣ въ чи-
стихъ скотѣ и птицѣ, ищѣклѣніе чѣка есть, ищѣкаетъ свою
душѣ. всѣ же вамъ дано есть во вѣршию. свѣдѣте по чотѣры
ногы. то есть ищѣклѣніе, добро творѣтъ, ищѣкаетъ свою душѣ.
а иже оумерщѣваетъ скота безъ жѣзвы, оумерщѣваетъ свою душѣ
и безаконитъ свою плоть. и дѣлаи пакѣсть всю любо всѣакомъ
скотѣ въ тайнѣ, законъ законъ есть и безаконитъ свою душѣ.

дѣлай пакость душ члвч, пакость сотворишь душ своей, и несть ѣмъ исцѣленія плоты ны прощѣнія въ вѣкы.

Како не подobaетъ оубыти члвк ны шрбжемы ны жзкомъ. Слово ѿс. Твориши оубыство душ члвч оумериваетъ свою душ и швыкаетъ свое тѣло, и несть исцѣленія ѣмъ къ вѣкы. влгбай члвк къ нѣкую сѣть самъ въ ню оубазнетъ, и несть исцѣленія ѣмъ къ вѣкы. влгбай члвк къ нѣкій собесѣдъ, не вквдѣ мѣсть его на сѣдѣ велицѣмъ къ вѣкы. кривотвориши или словытъ зло въ всякой душ, правды не сотворить сѣкъ во вѣкы.

Еноухъ наказуетъ сны свою хранитиса ѿ неправды и рбцѣк простираѣти оубогимъ, чѣсто ѿ своихъ трбдовъ подаѣти имъ. Слово ѿс. Нѣтъ оубо чѣда моѣ, храните сердца ваша ѿ всякой неправды, еже невидитъ Гдѣ. ѿко же проситъ члвкъ душ своей ѿ Бга, тако да творить всякой душ живой, занѣ въ вѣцѣк велицѣмъ. ѿзъ всѣ вѣмъ, ѿко многа хранителища оуготованна сѣтъ члкомъ, добрымъ добромъ, злымъ же зломъ безъ числа многа. Блаженъ ѿже въ вѣгѣ домы внидѣтъ, къ злымъ во несть покая ни возвращенія. Слышите чѣда моѣ малыи и велиции Члвкъ егда положитъ мыслѣ вѣсѣ въ сердце своемъ, принесетъ дары предъ лицемъ Гднимъ ѿ трбдовъ своихъ, и рбцѣ его не сотворыта того, тогда швратытъ Гдѣ лице свое ѿ трбда рбкѣ его і несть ѣмъ шврѣсти трбда рбкѣ своей. ѿше ли сътворыта рбцѣ его, а сердце его поропшетъ непрестанен, сердца его поротаніе творытъ непрестанно, не имѣтъ ни едины оуспѣхъ.

Ѿ како подobaетъ приносѣти даръ свой съ вѣрою, іже несть покаянія по смрти. Слово ѿс. Блаженъ члвкъ ѿже въ терпѣніи своемъ принесетъ даръ свой со вѣрою предъ лицѣ Гдне, ѿко той швращѣтъ ѿданіе грѣховъ. ѿше ли же прежде временемъ вратытъ глы свои, покаянія несть ѣмъ. ѿше ли минетъ время реченное[и] не вѣговолѣтсѣ, не есть покаянія по смрти. занѣ всяко дѣло прежде времени, ѿже сътворытъ члвкъ, всѣ соблазны есть предъ члвы, а предъ Бгомъ грѣхъ есть.

Ѿ како не презираѣти ныцихъ, но ровно имъ подавати, да не вѣдѣшь пороптанъ предъ Богомъ. Слово ѿс. Члвкъ егда вблечѣтъ нагѣи и алчнаѣ насытитъ, швращѣтъ ѿданіе ѿ Бга. ѿше ли поропшетъ сердце его, двое зло сътворытъ: сѣкъ погубленіе, и томъ что дастъ, не вѣдетъ ѣмъ шврѣтѣнія воздаданію противъ томъ, и пища его, да насы-

тѣсѣ сердце єго, и аи ѡдежда плоть єго. презбрство сѣтворитъ, то погбѣитъ все терпѣніе нищеты своѣа, и не ѡвращетъ вѣгодѣніа возданію за [не] мѣрзостенъ Гѣи всако чѣкъ презаврослѣтъ и велѣбчѣнѣтъ, и всако слоѡво лжѣиво, и неправдою єсть ѡбложѣнно и ѡстротою мечѣ смѣртнаго поскѣаемо єсть и в ѡгнь вѣмѣтаемо, и сгарѣетъ въ вѣкъ.

Ѣ како зываетъ ГѢъ Ѣноха, людіе же сѣвѣшасѣ и тѣ цѣловати єго на мѣстѣ речѣнномъ Ахузѣанѣ. Слово Ѣ. Внѣгда глѣше Ѣнохъ словеса сѣа снѡмъ своімъ, слышаша вси людіе далніи и ближніи, ѡко зовѣтъ ГѢ Ѣноха. сокѣшасѣ: и дѣла цѣлаше Ѣноха! и сонїдѡшасѣ мѡже Ѣ. и прїидѡша на мѣсто Ахузѣанѣ и дѣже вѣше Ѣнохъ и снѡве єго. и прїидѡша старцы людістїи все снѡмъ. и поклонїшасѣ, и цѣловаше Ѣноха и глѣше ємѣ: ѡче нашъ Ѣноше, вѣвѣнъ тѣ вѣди Гѣи црю вѣчномѣ! и нѣк вѣвѣ снѣ скоѡ и всѡ люды, да прослѣвимсѣ предъ лицѣмъ твоімъ днес, занѣ тѣ предъ лицѣмъ ГѢнымъ прослѣвишасѣ въ вѣкъ. ѡко тесе ѡзера ГѢъ паче всѣхъ чѣкъ на землїи, и ѡстави тѣ написателѣа тѡремъ своімъ видѣмимъ и невидѣмимъ, и ѡмїтелѣа грѣхѡмъ члѣкымъ, и помѡщника демѡчѡдцемъ своімъ. И ѡвѣща Ѣнохъ людемъ своімъ всѣмъ глѣ:

Ѣ наказанїи Ѣноха сынѡвъ своїхъ. Слово Ѣа. Слышѣте чѡда моѡ, прѣжде дѣже не вѣ створѣнна всѡ тѡрѣ. ГѢъ сѣтвори всѡ видѣмаѣ и невидѣмаѣ. колика временѣ вѣша и мїмо иѡша. разсмѣйте ѡко по тѣхъ всѣхъ создѣ чѣка въ ѡвразъ свої по подобїю, и вложї ємѣ ѡчи кїдѣти и оуша слышѣти и сердце помышлѣти, разсмѡмъ сокѣтовѣти. и зрѣше ГѢъ всѡ дѣла чѣча, и сѣтвори всю тѡрѣ єго, и раздѣли временѣ, ѡ временъ оуставї лѣта, и ѡ лѣтѣ положї мѣцї, и ѡ мѣцѣ положї днѣ, и днѣи положї сѣдмѣ, и въ тѣхъ положї часы, размѣри подрѡбѣхъ, да чѣкъ размышлѣетъ временѣ и да чтѣтъ лѣта и мѣцї и часы и прѣменѣніе и зачѣла и концѣ, и да чтѣтъ своѡ жїзнь, ѡ зачѣла и до смѣрты, и помышлѣетъ свої грѣхъ. и да пїшетъ своѣ дѣла злоѣ и дѡброѣ. понеже всако дѣла нѣсть оутѣнно предъ ГѢемъ. да знѣетъ всако чѣкъ своѡ дѣла, и да не престѡпѣетъ никогда всѡ заповѣди єго, и рѣкопїсанїе моѡ да держїтъ тѡерѡ къ родѣ и родѣ. єгда скончѣтсѣ всѡ тѡрѣ видѣмаѣ и невидѣмаѣ, ѡко же сотвори ГѢъ, тогда всако чѣкъ иѡдетъ на сѣдѣ великїи, и тогда всѡ временѣ погмѣнѣтъ и лѣта. и в томѣ не вѣдетъ ни мѣцї, ни днѣи, ни часы, прилѣпїтсѣ и к томѣ не почтѣтсѣ настѣнетъ вѣкъ єдїнъ, и вси правѣднїци ѡже оубѣг-

нѣтъ сѣда великого Гдѣа, прикѣпѣтсѣ въ вѣцѣхъ велицѣмъ, великій вѣкѣхъ стѣнетъ прѣдникомъ, и вѣдетъ вѣчне жити. и кто мѣ не вѣдетъ въ нѣхъ ни трѣда, ни болѣзни, ни скорѣмъ, ни чаднѣа, ни нѣжды, ни насилѣа, ни нощи, ни тѣмъ, но свѣтъ великій, и вѣдетъ и мѣ стѣна великаа неразорѣмаа, и рай свѣтаый, всѣа ко тѣхнѣа прѣйдѣтъ, и вѣдетъ житіе вѣчное.

Оучитъ Ѣноухъ сѣмъ своѣмъ и всѣмъ старѣа людскѣа, како имѣтъ съ страхомъ и трѣпетомъ ходити предъ Гдѣемъ и томѣ единаомѣ савжити, и не кланѣтисѣ [а] и доломъ, но Бгѣ, иже сътворѣ нѣо и зѣмлю и всѣхъ тварѣхъ, и вышѣбраженію егѣ. Слово жѣ. Нѣкѣ оубѣ чада моѣа сохраните дѣла ваѣа ѿ всѣахъ неправдъ, елико ненавидѣтъ Гѣ предъ лицѣмъ егѣ ходите съ страхомъ и трѣпетомъ, и томѣ единаомѣ савжите. истинномъ Бгѣ кланѣйтесѣ, не и доломъ безгласнымъ, но начертанію егѣ кланѣйтесѣ. и всѣа приношеніе праведное приносите предъ лицѣмъ Гдѣнымъ, а неправедно ненавидѣтъ Гдѣ. всѣа ко видѣтъ Гдѣ, егда помыслитъ чѣкѣ ко срдцы своѣмъ. той рѣзѣмъ совѣтѣтъ, и всѣхъ помыслѣхъ прѣсно естъ предъ Гдѣемъ, иже оутвердѣ зѣмлю и всю тварѣхъ на ней поставѣ. аще зрите на нѣо, тѣ Гдѣ; аще помыслѣте глѣбнны морскѣа и всю подземнѣю, то тѣтъ Гдѣ, занѣ Гдѣ сътворѣ всѣахъ. Члѣтѣхъ же тварѣхъ не покланѣйтесѣ. ѿставѣвши Гдѣа всѣахъ тварѣхъ, понеже не скрѣтсѣа всѣа дѣла предъ лицѣмъ Гдѣнымъ. Ходите чада моѣа ко долготерпѣнію, къ кротости, чѣсти, къ ѿзлѣбленію, къ скорѣмъ, къ вѣрѣ и правдѣ къ ѿбѣтѣванію, въ нѣмоши, въ порѣганію, въ ранахъ, къ ѣскѣшеніахъ, въ наготѣ, въ лишенію, любѣщенію дрѣгѣ дрѣгѣ, дондѣже ѣзѣйдѣте ѿ колѣзѣнаго вѣка сѣгѣ, да наслѣдници вѣдѣте безконѣчнаго вѣка. Блѣжени праведници иже ѣзѣгнѣтъ сѣда великаа, занѣ просвѣтѣтсѣа пѣче сѣнца седмѣрѣнѣю, занѣ въ сѣмъ вѣцѣхъ седмѣа чѣстѣ ѿвѣчена ѿ всѣхъ естъ, свѣтъ, тѣма, вѣрнаа, сладости, горѣсти, радѣ, мѣкѣ, ѿгнаа, мѣраа и ѣнѣхъ всѣгѣ положи въ писанію, да чѣтѣ и разѣмѣтѣ.

Ѣспѣсти Гѣ мѣрѣхъ на зѣмлю и покрѣа людѣи и Ѣноуха, и вѣзѣтъ вѣстѣ на вышѣе нѣо, и вѣстѣ свѣтѣ. Слово жѣ. Игнѣдѣа вѣстѣ вѣскѣдованіе Ѣноухъ къ людѣмъ, и Гдѣ ѣспѣсти мѣрѣхъ на зѣмлю, и вѣстѣ тѣма. и покрѣа мѣжѣ ѿны стоѣщихъ и вѣскѣдѣющихъ со Ѣноухомъ, и вѣзѣа егѣ на вышѣе нѣо, и дѣке Гдѣ. и прѣѣтъ егѣ и поставѣ егѣ предъ лицѣмъ свѣимъ. и ѿтѣспѣи тѣма ѿ зѣмѣ, и вѣстѣ свѣтъ, и вѣ-

дѣла людіе ѿ не разсмѣла како взѣтъ вѣсть Енохъ, ѿ просла-
виша Бѣа. ѿ шѣрѣтоша свѣтокъ, въ нѣмже єсть начертаніе: не-
видимъ Бѣъ. ѿ ідоша вси къ домѣ скоѣ.

Енохъ родисѣ къ 5 днѣ мѣа Цивана, жит же лѣтъ тѣе.
взѣтъ же вѣсть на нѣо мѣа цивана 5 днѣ, ѿ провѣсть на
нѣси 5 днѣ. писаше всѣ знаменїа сѣа всѣмъ тѣары, ѿже сѣтворѣ
Гдѣ. ѿ написѣ книгъ тѣхъ. ѿ предасть сѣомъ скоимъ, ѿ прѣвѣсть
на земаѣ днѣ 5. ѿ пакы взѣтъ вѣсть на нѣо, мѣа Цивана во
5 днѣ. къ той же днѣ ѿ родисѣ, ѿ къ той часъ; ѿкоже ѿматъ
всѣмъ чѣмъ єсть то темно сего житїа, тако ѿ зачатїе ѿ рѣтѣ
ѿ преставленїе ѿ житїа сего. конже часъ зачасѣ, въ той же ѿ ро-
дисѣ, въ той же ѿ престависѣ. Оускорѣ же Медасаламъ ѿ брѣ-
тѣа єго, вси сѣже Енохови. ѿ создѣла жрѣтѣвникъ на мѣстѣ
реченномъ Іхсзѣны, ѿкѣдѣ. ѿ ідеже взѣтъ вѣсть Енохъ на нѣо
ѿ поѣла брѣкѣи гѣкада, ѿ призѣвѣше вси людіе ѿ пожрѣла жѣртѣ
предъ лицемъ Гдѣнимъ. прїйдѣла вси людіе і старци людѣти,
всѣмъ соимъ на веселїе. ѿ принесѣла дѣры сѣомъ Еноховимъ,
ѿ сѣтворѣла веселїе вѣлїе радѣющесѣ ѿ веселѣщесѣ три днѣ, хѣ-
лаѣци Бѣ дѣкшаго имъ таковоє знаменїе презъ Еноха сѣгѣдника
скоєго, ѿ да подадѣтъ є сѣомъ своимъ в рѣдъ і рѣдъ въ
вѣки вѣкомъ. аминъ.

Поміщений тут текст апокріфічної книги Еноха передруко-
ваний нами з книжки *А. Н. Попова*, Бібліографическіє матеріали,
вып. II.—VII, Москва 1880, стор 89—139 (передрук із Чтеній
Моск. Общ. Исторіи и древностей) Попов відкрив сей текст у руко-
писній збірці о Генадія ігумена полтавського, писаній 1679 р.
Є се одинковий доси звісний на Русі список сего знаменитого
апокріфа і тільки в остатніх роках віднайдено другий старосло-
вянський список у Сербії, котрий, скільки знаємо, доси не був
опублікований. До часу публікації Попова звісні були з церковно-
словянських рукописів тільки невеличкі відривки сего апокріфа, на-
печатані Тіхонравовим (Памятники I, 19—20, 20—23), Пипіним (Пам.
стар. р. лит. 15—16), Порфірьєвим (Апокр. сказ. о ветх. л. и соб. по рус.

слов. бібліот. 107). Нема сумніву, що наш апокріф є перекладом грецького тексту, давню затраченого, а звісного тільки по невеличким цитатам у візантійського хроніста Георгія Сінкелла і по на-
 тьякам отців церкви Орігена, Клімента Александрійського, Тертуліана і др. та деяких пізніших апокріфів, як „Завіти 12-ти патріархів“
 Ті фрагменти грецького тексту зібрані Фабріцієм в його виданню *Codex Pseudepigraphus Veteris Testamenti. Hamburgi, 1722*, стор. 160—223.
 Чи словянський переклад передавав грецький текст вповні, чи в скороченню, сего не можемо сказати. Грецький текст був перекладом з жидівського, також затраченого первовзору, зложеного в головній частині ще перед різдвом Христовим, та мабуть часто перероблюваного. З того первовзору правдоподібно в перших віках християнства зроблений був з одного боку грецький переклад, з котрого пішов наш текст, а з другого боку сирійський чи арабський з котрого найдалі в VI в. по Хр. зроблений був етіопський переклад. Сей остатній відкрито в р. 1773 в Абіссинії, а уперше видано Лорансом в р. 1823 в англійським перекладі. З пізніших перекладів згадаємо німецький Гофмана 1833., латинський Геррера 1840, французький Міня (*Dictionnaire des Apocryphes t. I, 426—541*), німецький Дільмана 1853, англійський Шодде 1882. Сей текст етіопський значно обширніший і дуже відмінний від нашого. Резюме з него подав Порфірєв (Апокр. сказ. и ветхозав. лицахъ и событіяхъ, Казань 1872., стор. 198—231). Показчик важніших праць про сю книгу і переклад деяких відривків етіопського тексту гл. в книзі Dr. Otto Zöckler, *Die Apokryphen des Alten Testaments nebst einem Anhang über die Pseudepigraphenliteratur. München 1891*, ст. 426—437. Ми перепечатали текст Попова без змін що до річі і мови, а дозволили собі тільки зазначити декуди очевидні по нашій думці пропуски в тексті, котрих поки що ми не можемо поповнити порівнюючи наш текст з яким небудь другим. Так само ми позмінювали значно інтерпункцію, бажаючи вчинити текст ясним, бо при хибній інтерпункції захований Поповим після рукопису, він дуже часто зовсім темний. Букви надстрочні з малими вїемками ми з типографського огляду позносили в текст; титли задержано, так само і великі букви заховано не всюди там, де вони є в тексті Попова, а етавлено консеквентно при іменах власних і назвах народів

VIII. Про Ноя і потопу світа.

А. Крехівська Палея, стор. 107—112

Я ѿ Падма до Ноа ї род[о]въ ѿзыд[е]. ти же ско роды¹⁾ за престѣпленіе ѿншд²⁾ соххс пицю приймахс, ни мас, ни вина, ни масла смѣяхс оучинит[и]³⁾. Семс Ноеск⁴⁾ повеле Бѣ ѿ такихъ приимати пицю. высть же всѣхъ лѣт Ламеховыхъ з сот ѿ нг. Ноѿ ж[е] толкѣтсѣ: славно ѿ⁵⁾ словстѣ. Ноѿ род[и] ї сѣм: Симла, Хама, Яфетл. выс[тѣ] же емс до потопа хъ лѣт. при семъ же ѿ потопъ выс[тѣ] на земли.

Ї выс[тѣ] ѿгда начаше члѣч⁶⁾ на земли⁷⁾ выкат[и] ѿ дщери родишас[ѣ] ѿмъ, видѣши ж[е] сѣве вѣѿ дщери члѣскаѣ ѿ поѣша сокѣ ѿ всѣхъ⁸⁾ ѿж[е] ѿзкра. ѿ ѿ тѣхъ раждахсѣ Гиганти, сирѣч⁹⁾, за невѣздержаніе племян[и]¹⁰⁾ сѣвѣ Гифовыхъ къ дщиремъ ѿпадню Кайню; не каше вѣлеа Бѣ смѣшатсѣ тѣмъ лѣкакѣства рад[и] племени Кайна. ѿ тѣхъ ражахсѣ¹¹⁾ колоти¹²⁾. члѣци¹³⁾ ѿ вѣка нарочит[и] выша. Гифа ради краснѣ ѿ велици ѿ слани, Кайна же рад[и] лѣкаки ѿ несмыслѣнк. ѿ реч[е] Гѣ Бѣ: не ѿмае прѣвити лѣхъ мой въ члѣвѣхъ сѣхъ в вѣкы, зане соут плоть¹⁴⁾ — коудстѣ ж[е] дѣи ѿхъ¹⁵⁾ рѣ

Оумножившимсѣ члѣкомъ на земли ѿ закывшим¹⁶⁾ Бѣ створшаго¹⁷⁾ ѿ¹⁸⁾ ѿ ѿсполнышас[ѣ] вад[а] ѿ какаго скарѣд¹⁹⁾ ѿ звиѣства ѿ закисти. ѿ²⁰⁾ бесчестковахс ѿѣ свонхъ, ѿ ѿѣ гнѣшахсѣ чад свонхъ. жены ѿметахсѣ мѣжи, ѿ моужи не храняхс свѣсти женам. зний блѣдахс на старыѣ, старѣ зняхсѣ на зныѣ. Тогда не ѣмлахс²¹⁾ дрѣгъ дрѣгѣ вѣры, ни надѣахсѣ на братѣство²²⁾. кѣзглѣше ко каждо мирнай къ ближнемѣ свѣемѣ, а в себе помышлѣ[е]т браннаѣ²³⁾. завистѣ ѿ лѣстѣ жироваше в нѣхъ, ѿ несмытѣстѣ²⁴⁾ держахс, ѿ ѿсакнѣ любовь нѣхъ, ѿ ненавистѣ змножишас[ѣ]²⁵⁾ ѿ зничжиша добродѣтелѣ ѿ ѿзволниша лицемѣрѣѣ, мержахс²⁶⁾ ѿмъ смиренѣѣ ѿ почтиша кѣзвышенѣѣ. ѿ ѿсчезнѣ ѿ нѣхъ ѿстинна, а лѣжа покры землю, ѿ никтоже поминѣше Бѣ Темже ѿсполнишас[ѣ] злѣѣ нѣхъ, зане ѿтметаѣм ѿм²⁷⁾ вѣши Бѣ, но живахс скотѣскы.

Ной ж[е] чѣкъ выс[тъ] праведен ѿ смирен ѿ свершен в род[ѣ] томъ, тотъ обрете вѣдѣть предъ Бг[о]мъ ѿ Боу сгоди. ѿ реч[е] Бж[е] Ноеви: сѣтвори ковчегъ ѿ дръв[ѣ] преки въ долготѣ локотѣ. а в ширинѣ ѿ. а възышъ ѿ. ѿ конца²⁸⁾ сѣтвориши в немъ, ѿ посмолитиши вѣстрыхъ ѿ вѣсѣхъ. делае[м]сѣ же ковчегъ за ѿ. а[в]тъ ѿ поведа[ш]и Ной ѿко быти потопъ ѿ смеах[сѣ]мъ²⁹⁾ емъ. егда сдѣла Ной ковчегъ, реч[е] Гб[о] Бж[е] Ноеви: вѣзи ты ѿ жена твоѧ ѿ сѣбе твоѧ ѿ жены сѣбѣ твоихъ³⁰⁾. ѿ вѣди к сѣбѣ по двоимъ ѿ всехъ скотъ ѿ ѿ всехъ птицъ ѿ ѿ всехъ гадъ. Да размѣшиши³¹⁾ ѿканье, како сѣбра Ной звери ѿ птица нарицае[м]сѣ³²⁾ гадъ ѿ всѣхъ пресмыкае[м]а³³⁾ естество ко зверьское ѿ птица не имаетъ приближити[сѣ] къ чѣкъ лютеости рад[и]ши³⁴⁾ ѿнии ж[е]³⁵⁾ не приближать сѣ³⁶⁾ страха рад[и]ши. како³⁷⁾ можемъ ссѣдѣство имети съ авы страстными³⁸⁾ ѿли кыймъ шеразомъ ногъ ѿли слонъ вместили[сѣ] ѿ многъ народъ ѿ прочий зверьскы ѿ птица? Яще вѣси, обканье, повеж како та всѣ снѣд[о]шасѣ в ковчегъ, аще[н] не веси, что акстиши[сѣ]? Быс[тъ] ко къ дѣк той реч[е] Гб[о] Бж[е] Ноеви: сѣтвори сѣбѣ ковчегъ в долготѣ локотѣ. а в ширинѣ ѿ. а възышъ ѿ. тогда ко быша Чюд[о]ке³⁹⁾ на земли, рекше волот[о]вѣ, тѣхъ ж[е] тѣ. локотъ а ѿишъ тѣ. тѣхъ ѿ. а ѿишъ полторѣ тысящи, тѣхъ ѿ. ѿишъ ѿ. Обгуптани ко локтемъ саженихъ звахъ⁴⁰⁾.

Ной же слышавъ ѿ Гб[о] Ба ѿ възрадо[в]ашасѣ дх[и]мъ, зане препитанъ емъ быти с домоу своимъ ѿ⁴¹⁾ прочий род[и]шъ памѣти емъ быти. ѿко ж[е] бы ти⁴²⁾ ѿ Падма перкий рассѣвшасѣ погыбоша, ѿишнѣ же плѣмѣ ѿ Ной нарич[е]т сѣ⁴³⁾. телесныя же рад[и]шъ любви печаловаше⁴⁴⁾, зане ѿзгнѣнетъ родъ его⁴⁵⁾ ѿ о собрании ж[е] всего народ[а] скорбаше. ѿ семь сѣко размѣт[и]ши⁴⁶⁾, ѿко въ ѿ. ѿ двѣ ѿзыкъ всѣ разнѣ сѣтъ, ѿ нрави ѿ ѿкыч[а]ѿи. скорбаше же Ное, како сверетъ животнаѧ ѿ птица?⁴⁶⁾ Н реч[е] Гб[о] Бж[е] Ноеви: сдари⁴⁷⁾ в вѣло. ѿмже повелѣно⁴⁸⁾ препитати[сѣ] с тобою, ти сверстѣ⁴⁹⁾. ѿ створи Ное ѿкож[е] заповѣда емъ Гб[о] Бж[е].

(Ѿ по то нѣ) Быс[тъ] сѣко в шестисотное а[в]тъ[о] живота Ноева внид[е] Ной в ковчегъ ѿ жена его ѿ три сѣбе его ѿ жены сѣбѣ его, втораго мѣца кѣ. ѿ вѣстѣши Ной на ковчегъ ѿ сдари в вѣло. слышавши ж[е] глас той ѿ свѣрашасѣ[н] к немъ звери ѿ скоты ѿ птица ѿ гадъ ѿ прочий народъ ѿ четырехъ конецъ вселенныа мужескъ полъ ѿ женескъ. тѣхъ сѣко ве повелѣлъ Гб[о] пре-

*) Тут пропускаемо 30 рядків, в котрих повторяєся коротко те саме, що було сказано више.

питати на плод[ѣхъ] земьскихъ⁵⁰). ѿведе же ѿ Ной в ковчегъ⁵¹), ѿ кѣ створеныхъ котцехъ затвори⁵²), ѿкож[ѣ] сказа емѣ Гѣ. ѿ якож[ѣ] киндоша всѣ, ѿ затвори двери ковчегѣ ѿ посмоли вънѣстры-сѣ, ѿ двѣ⁵³) разверзошасѣ] источници вѣзднѣ⁵⁴), ѿ хлаби нѣсныѣ шверзошасѣ, ѿ выс[тъ] дождь на земли мѣ. дѣи ѿ мѣ. нѣрнѣ. ѿ множи[ша]сѣ⁵⁵) вода, ѿ вѣзасѣ ковчегъ ѿ всѣ ѿже в немъ жива вѣхъ, ѿ нѣмашесѣ] ковчегъ въ крѣхъ воды. вода ж[ѣ] покры всѣ горы высокыѣ, ѿж[ѣ] вѣхъ под нѣсемъ ѿ стоѣше вода ѿже над ними ѿко вѣ локотъ. ѿ шире всѣхъ плот движѣшисѣ] по земли, птиць ѿ скотъ ѿ звернѣ, всѣхъ гадъ пресмыкающихся по земли ѿ всѣхъ члѣкъ ѿ всѣ ѣлико дыханіе животное ѿмѣтъ. ѿ ѣлико на сѣни шире, ѿ потребишѣ всѣхъ движеніѣ⁵⁶) вж[ѣ] вѣ на лица всѣхъ земли ѿ члѣка ѿ до скот[а] ѿ гада ѿ птиць нѣсныхъ потребишасѣ] ѿ земли. ѿ вѣста Ной единъ ѿ сѣрнѣ с нимъ к ковчегѣ, ѿ вѣзнесѣ] вода над землею рѣ. дѣи. сѣд[ѣ] же ковчегъ въ мѣцѣ зѣ. къ кѣ. мѣца на горахъ Праратьскихъ. вода ж[ѣ] ѡсѣдѣваше шхѡдаше до 7-го мѣца. въ 7-е мѣцѣ въ первый мѣца ѡвишасѣ] въ крѣхъ горамъ ѿ выс[тъ] по мѣ. дѣхъ шверзе Ной ѡконце ковчегѣ ѿ посла вранъ видѣт[и], шире вѣтъ вѣстѣшла вода.⁵⁷) ѿшѣд вранъ не възвратисѣ] дондеж[ѣ] ѿшше вода ѿ лица земли. Темъ ко враномъ прѣвѣрзѣ Гѣ вѣсѣ шканьнѣ⁵⁸) жид[ѣ] вѣ шнѡдѣвлени вранѣ. не Ной ли сѣхрани ѿ воды пот[оп]ныѣ? також[ѣ] ѿ вѣсѣ Бѣ сѣхрани ѿ рѣкы Фараѡн[а] ѿ ш моря Чермнѣ[о], ѿ вы ж[ѣ] ѿменисте слѣсѣ Бѣ къ швразъ телѣ. Ной препита врана в ковчегѣ, вѣсѣ же Гѣ препита манною хѡдащихъ к пѣстыни. но ѿкоже вранъ вѣсѣ препитанѣ Нѡѣва, тако ѿ вы вѣсѣ вѣдѣ вѣдѣт[и], ѿкож[ѣ] вѣсѣ же Гѣ препита манною хѡдащихъ к пѣстыни. но ѿкоже вранъ вѣсѣ препитанѣ Нѡѣва, тако ѿ вы вѣсѣ вѣдѣ вѣдѣт[и]. ѿкож[ѣ] вранъ шверзѣсѣ Ной, також[ѣ] ѿ вы шверзѣсѣ Сѣдѣ вѣдѣ предъ лицомъ Пилатѡвымъ. вранъ не възвратѣсѣ шчи вѣсѣ вѣсѣ стѡпнѣхъ;⁵⁹) вы же ѿвѣсѣ прѡрокъ прѡпѣдавшихъ] пришествіѣ Сѣдѣ вѣдѣ ѿ не ѡвратистѣ сѣдѣ своѣго⁶⁰) къ Боу. но ѿкож[ѣ] вранъ чернѣсть швразѣ своѣго ѿмѣтѣ. також[ѣ] ѿ вы шнѡдѣвлѣсѣ сѣдѣ⁶¹) демонъ почернѣстѣ. но ѿкож[ѣ] Ной прѣвѣлѣ тогда вранъ ѿ штолѣ⁶²) не пѣтъ воды зѣсѣ[та] мѣца, тако ѿ вы рѣкшѣ: кровъ его на насъ ѿ на чѣдѣхъ нѣшнѣхъ. знаменіѣ мѣца марта прѣмѣлѣт[ѣ]⁶³). Но прѣсто рѣрнѣ: ѿ вѣсѣ Бѣ вѣмѣтсѣ, вы ж[ѣ] прѡпѣншѣ Бѣ не вѣсѣсѣ сѣдѣ ш пѡгнѣннѣ своѣмъ.

¹) Кол. Ков. вѣсѣ. ²) Кол. Ков. вѣсѣ. ³) Кол. вѣсѣхъ хѣсѣхъ; Ков. вѣсѣхъ шчнѣхъ. ⁴) Кол. Ков. додѣ пакы. ⁵) Кол. Ков. ѿан. ⁶) Солов. чѣмъ мнози. ⁷) Кол. вѣсѣ.

8) Сол. дод. жєны ⁹⁾ Солов. дод. испєанин, иншїи рукоп. дод. вєлєты ¹⁰⁾ Кол. Ков. плєма; Солов. плємени ¹¹⁾ Кол. Ков. ражаютьсє, Солов. начахуѣтъ ¹²⁾ Кол. Ков. Солов. вєлєтокє ¹³⁾ Солов. дод. кыти ¹⁴⁾ Кол. Ков. вєлєти ¹⁵⁾ Кол. Ков. Солов. дод. аѣтъ ¹⁶⁾ Кол. Ков. зєкыша ¹⁷⁾ Кол. дод. ꙗ. Ков. дод. нхъ ¹⁸⁾ Кол. Ков. кє ¹⁹⁾ Кол. Ков. скарѣднѣ ²⁰⁾ Кол. Ков. чада ²¹⁾ Кол. Ков. нмахуѣ ²²⁾ Кол. ꙗ. кратыстѣ ²³⁾ Кол. Ков. ратнѣа ²⁴⁾ Кол. Ков. нмѣтєстѣ ²⁵⁾ Кол. Ков. ѡмѣ ꙗ. ѡмѣжєшєса ²⁶⁾ Кол. Ков. акрѣахуѣ ²⁷⁾ Кол. Ков. ѡмѣ ²⁸⁾ Кол. Ков. кєтѣци ²⁹⁾ Кол. Ков. пєсмѣхуѣтъ сѣ ³⁰⁾ Ков. снєхѣ, Кол. снєгы тѣмѣ ³¹⁾ Кол. Ков. дод. ан тѣ ³²⁾ Кол. Ков. парѣина ³³⁾ Кол. Ков. прєсмѣкєннѣ ³⁴⁾ Кол. Ков. лѣтєстѣма радѣма ³⁵⁾ Кол. и Нєн жє ³⁶⁾ Кол. нє прѣкєсєннѣ сѣ ³⁷⁾ Кол. Ков. дод. кє ³⁸⁾ Кол. Ков. страшнѣмѣ ³⁹⁾ Кол. шѣдєкє, Ков. шѣдєкє ⁴⁰⁾ Кол. Ков. дод. кѣ ⁴¹⁾ Кол. Ков. кє ⁴²⁾ Кол. Ков. нарѣцѣнѣтѣсѣ ⁴³⁾ Кол. вєс. ⁴⁴⁾ Кол. Ков. кѣжѣкѣтѣ рєдѣ тѣмѣ нєгѣ ⁴⁵⁾ Кол. Ков. разѣмѣкѣ тѣ ⁴⁶⁾ Кол. Ков. цѣлє сє рєчєнє вєсѣл, а сѣ тѣлькѣ сѣгѣ концѣ, котрѣгѣ нєма ѹ нас: и зѣкрѣ и гѣдѣ и пѣтѣа и прѣчѣнѣ народѣ. ⁴⁷⁾ Кол. нє сѣкрѣкѣ, нє сѣдѣрѣ ⁴⁸⁾ Кол. Ков. дод. сѣдѣтъ ⁴⁹⁾ Кол. Ков. нѣсѣи сѣгѣ мѣютѣ щє отсє рєчєнє: пєсмѣлєнѣ оуѣз кѣчѣгѣ вѣкѣуѣдѣ и кѣчѣтѣрѣуѣдѣ и кѣчѣца (Ков. концѣ) стѣкрѣнѣнѣ кѣ нѣмѣ. ⁵⁰⁾ Кол. Ков. Солов. на пѣлѣдѣ зѣмѣнѣ ⁵¹⁾ Кол. Ков. дод. чѣтѣрѣгѣрѣанѣнѣнѣ ⁵²⁾ Кол. Ков. дод. ѣ ⁵³⁾ Кол. Ков. кѣ сѣ дѣѣ ⁵⁴⁾ Кол. Ков. кѣздѣнѣ ⁵⁵⁾ Кол. Ков. сѣмѣжѣ жє сѣ ⁵⁶⁾ Кол. Ков. вєсѣ вѣздѣжѣнѣнѣнѣ ⁵⁷⁾ Кол. Ков. сѣтѣсѣтѣнѣмѣ вѣдѣ ⁵⁸⁾ Кол. Ков. дод. тѣрѣкѣнѣнѣнѣ ⁵⁹⁾ Кол. Ков. вѣтѣпѣшѣнѣ чѣкѣ ⁶⁰⁾ Кол. Ков. дод. кѣнѣмѣгѣ ⁶¹⁾ Кол. Ков. сѣнѣдѣкѣнѣтѣсѣ ⁶²⁾ Кол. Ков. шѣтѣуѣдѣ ⁶³⁾ Кол. Ков. дод. сѣжѣ гѣгѣсѣа кѣтѣ (Ков. кѣтѣ).

Палея Толковая, Москва 1892, стор. 100—105, стовпці 199—203, 206—210; Н. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукоп. Соловецкой бібліотеки С.-Петербургъ 1877, стор. 107—108, відси й виписано повніші варіанти.

Б. Из Слова Меодія Патарського.

По четвертосотное же лѣто др҃сгѣѣ тисѣчи восташа злокоз-
нѣнїи людіе, прѣнораники же ѿ беззаконныи, поданы всакаго безза-
конїѣ, ѿ снѣвѣ Кайнѣвыхъ, чада Аамѣа сѣлѣпаго ѡубиѣшаго Ка-
їна, ѿмже дїаволѣ прїѡдолѣвѣ, всѣмѣи дѣлѣи злокозными. По
пѣтсѣсотное жѣ (ѣ) лѣто вторїѣ тисѣчи ѣще горше разгѣрѣша сѣ
на вѣдѣхъ члѣкѣи, ѿ вѣвша горше пераго, почали скѣтскѣи на сѣ
вѣдѣати, жѣни нѣ мѣжѣи. такожде ѿ ѿ Кайнова рода тїѣжѣ не-
чѣстїи скверни клудїи начаша творити. По сѣдмѣсотное же лѣто
вторїѣ тисѣчи Прѣдова живѣта приложи аскаїи дїаволѣ ѿ при-
нораникѣи рѣтѣ вѣдѣа, прѣлѣсти вѣ сїѣи Сїдовѣи на дїѣри Кайновѣи,
ѿ впадеша сїѣи Сїдовѣи вѣ рокѣ грѣхѣовный. И разгѣвѣа сѣ на нѣхъ
Гдѣ Бгѣи гнѣвомѣи велѣмѣи за злїи ѡубиѣннѣи нѣхъ, котрїѣмѣи ѿсквер-
нили зѣмлю беззаконїѣмѣи скѣиѣмѣи. Жит же Прѣдѣ лѣтѣи дѣвѣт-
сѣтѣи шѣстѣдѣсѣтѣи ѿ дѣвѣтѣи ѿ ѡумрѣ. Поѡю же вѣ нїѣѡцїсѣи дїѣи ѿ нѣѡцїсѣи
вѣ Бгѣи ѿ беззаконїи члѣчѣстѣмѣи, скончавшѣи же сѣи двѣмѣи ти

сѣчамъ¹⁾ посла Бг҃ъ аг҃ла своего ко Ноѣи вѣѡвѣстити ѣмъ ѡ
 потоѡкѣ, г҃ла: хоѡѡ пѣстити потоѡкѣ на²⁾ землю, зане жѣ испол-
 ниша сѣ людѣе вѣзаконїѡ. Г҃ни людѣмъ, да покаютсѣ ѡ грѣкѣхъ
 своихъ, ѡ ѡдамъ имъ гнѣва своего³⁾. А ты начини ровити⁴⁾ ков-
 чегъ, подокаетъ ко тоѡкѣ вѣйти во ковчегъ ѡ жѣнкѣ твоеѡ
 ѡ сѣомъ твоимъ ѡ женамъ сѣовъ твоихъ⁵⁾. ѡ нача ровити
 ковчегъ, ѡкоже велѣше ѣмѣ аг҃ла Гдѣи. ѡс початкѣ⁷⁾ же нѣнѣ-
 вѣстниѣ дѣѡколъ рѡдѣ⁸⁾ чѡловѣчѣ⁸⁾ прикоснѣсѣ жѣнкѣ Ноѣеѡ
 ѡ рече ѣи: ѡспитай, гдѣ ходитъ мѡжъ твоѡ⁹⁾ Гдѣна же рече:
 крѣпокъ ѣстъ мѡжъ мой¹⁰⁾, не можѣнкѣ¹¹⁾ ѣго ѡспитати. ѡ рече
 ко⁸⁾ нѣи⁸⁾ дѣѡколъ: ѣстъ трава надъ рѣкою, вѣтѣсѣ ѡколо дерева,
 ты же взѣмши¹²⁾ травѣ тоѡ цѣкѣ¹³⁾ ѡ ѡукасѣ зъ мѣкою ѡ тѣмъ
 напоѡ ѣго, ѡ спѡкѣтѣ ты всѣ. ѡ сѣидѣ Ноѡ по ѡмѣчаю ѣго
 зъ гѡри пиѡи ради. сѣждаше ко во третѣй¹⁴⁾ мѣкѣ чрѣзъ всѣ сѣмъ
 лѣтѣ. Пришедъ же¹⁵⁾ рече ко жѣнкѣ своей: даждѣ¹⁶⁾ мѡи вѣасъ пити.
 ѡна же наполнивши¹⁷⁾ чашѣ ѡ дастъ ѣмѣ¹⁸⁾. ѡнкѣ⁸⁾ же⁸⁾ ѡспѣнкѣ⁸⁾
 рече ѣи: ¹⁹⁾ жѣнкѣ⁸⁾, ѣстъ ли ѣще, дай⁸⁾ мѡи. ѡспѣнкѣ же три чашѣ
 ѡ козѣѣ²⁰⁾ ѡупочити²¹⁾, ѡко всѣлѣ сотвори сѣ. ѡна же почала
 ласкаѣми словѣсѣи мѡвити ѣмѣ: ²²⁾ Гдѣне²³⁾, покѣжѣ мѡи, гдѣ хо-
 дишь? ²⁴⁾ ѡнкѣ же не повѣда ѣи. ѡна же почала колма дѣѡволимъ
 наѡучѣнѣмъ ласкати сѣ коло ѣго лѣстѣиѣи словѣ⁸⁾. ѡнкѣ же
 рече ѣи: ²⁵⁾ что⁸⁾ молѣиши, ²⁶⁾ жѣнкѣ⁸⁾! Посла Бг҃ъ аг҃ла своего
 ко мѡи ѡ рече мѡи: хоѡетъ Бг҃ъ потоѡкѣ пѣстити на землю²⁴⁾,
 ѡ повѣлѣ мѡи ѡучѣиѣи²⁵⁾ ковчегъ ѡ вѣйти въ него мѡи съ токою,
 ѡ сѣомъ моѡмъ ѡ женамъ ѡхъ.²⁶⁾ ѡ се юже создахъ ѣго сѣдмѣю
 лѣтѣ.²⁷⁾ ѡ се рѣкѣ ѡде на гѡрѣ, ѡ вѣидѣ ѡ видѣ ковчегъ разо-
 рѣнкѣ ѡко прѡхъ. ѡ такъ раздракѣ рѣзъ своѡ г҃ла: гѡре мѡи!
 ѡ посѣпа гѡловѣ перстѣю⁸⁾ плакасѣ Ноѡ чѣтирдѣсѣтъ дѣѣ²⁸⁾. ѡ ѡви
 сѣ ѣмѣ аг҃ла Гдѣи г҃ла: азъ ти нѣ рѣкохъ?²⁹⁾ по что ѡспѡкѣда
 жѣнкѣ своей дѣло своѣ? того ради разсѣпа Бг҃ъ³⁰⁾ здѣнїѡ твоѡ.
 ѡ нѣкѣ ѡдалѣ ти Бг҃ъ грѣхѡвъ твоихъ³¹⁾, ѡ почны ровити въ гѡрѣ.
 ѡ показа ѣмѣ дреѡ не гниѡщѣе клѣхѣнѣнкѣ³²⁾, ѡ рече ѣмѣ: въ сѣмъ
 дреѣкѣ созижди³³⁾. Ноѡ же ѡвѣксѣ ко клѣсѣнїѣ ѡ не приѣплаѣѣ
 сѣ³⁴⁾ ко жѣнкѣ своей ѡ⁸⁾ глаѣ⁸⁾ своѣ⁸⁾ нѣ⁸⁾ чѣшѣ⁸⁾ ѡ³⁵⁾ во тридѣ-
 цѣтѡе лѣто соверши³⁶⁾ ковчегъ ко долготѣ триѣста лѡкотѣ,
 ѡ въ ширѡтѣ⁸⁾ пѣтѣсѣтѣ,⁸⁾ ѡ ко высотѣ тридѣсѣт. ѡшѣдъ³⁸⁾ ѡзъ
 гѡри велѣше лѡдѣмъ клѣти сѣ³⁵⁾, ѡныже не посаѣшѣша словѣсѣ
 ѣго. ѡ рѣкѣ аг҃ла Ноѣи³⁹⁾: вѣидѣ⁴⁰⁾ ты ко ковчегъ, ѡ жѣна
 твоѡ ѡ сѣовѣ твоѡ ѡ⁴¹⁾ жѣны сѣовѣ твоѡхъ⁴¹⁾. ѡ ѡѣмѣи со сѣеѡю
 по двѡе всѣѡѡго живѡтнаѡ ѡ ѡ чѣтѣвроногѡхъ⁴²⁾ ѡ ѡ гаѡ ѡ пѣтицѣ⁴³⁾.

Ной же рече: како можь созвати ѿ всего животного? Аггль же принесъ со нѣси составъ, право ковчегъ,⁴³⁾ ѿнъ же сотвори тако, якоже сказахъ⁴⁵⁾ емь аггль⁴⁶⁾, сице же зване всѣмъ языки всѣмъ животное: пойдѣте ѿ всего животного по двѣ въ ковчегъ, ѿсѣ пѣстинкѣ ѿ со въздѣха! Дѣвол же не хотѣи добра члвкъ⁴⁶⁾, но оуверъ хотѣи родъ члвскій погубити⁴⁹⁾, ѿ прикоснѣ сѣ ко женѣ Ноѣвой ѿ рече ей: не ходи безъ моего слова оу ковчегъ! Ёгда же поиде⁵⁰⁾ все животное въ ковчегъ ко Ноѣви, тогда повелѣ Бгъ нты дождѣ со нѣси правдоу⁵¹⁾ безъ крапкѣ⁵⁾, ѿ мори повелѣ тридцѣт[и] китомъ ѿнты ѿ мѣстѣ своихъ, залежахъ во⁵²⁾ тридцѣт ѿкенѣ⁵³⁾ морскихъ. И поиде вода всѣмъ ѿмни морскѣмъ⁵⁴⁾ на землю, ѿ выстѣ тѣга велика ѿ плачѣ⁵⁵⁾ ко людехъ, ѿ⁵⁶⁾ превратисѣ веселіе нхъ въ риданіе⁵⁶⁾. И тако безъ мѣти пожре вода всѣхъ жившихъ⁵⁷⁾ на земли, ѿ поиде вода на горы высокѣ. Тогда же не поиде жена Ноѣва въ ковчегъ по дѣволу наоученію⁵⁸⁾. Ней же нача звати ю глѣ:⁵⁹⁾ поиди въ ковчегъ! Она же не идѣше, но ждѣше слова. еже рече⁶⁰⁾ вѣстѣ. Ней же рече: поиди, ѿкланнище⁶¹⁾, поиди⁶²⁾ прелестнице ѿкланнаѣ!⁶³⁾ Она⁶⁴⁾ же стѣиши ждѣши. Ёгда же рече Ной: поиди дѣволу въ ковчегъ⁶⁴⁾, Идетъ же дождѣ со⁶⁵⁾ нѣсе⁶⁵⁾ чтиридесят днѣй, ѿ выстѣ вода надъ Араритскими горами пѣнадцѣт сажѣ. И хотѣ дѣволу⁶⁶⁾ потопити оуверъ родъ, претворивъ сѣ мышью⁶⁷⁾ ѿ началъ гризти дно оу ковчегѣ. Ней же поѣли сѣ Бгъ, ѿ приослѣ мѣтѣй звѣркѣ, ѿ выскѣчи ѿзъ ноздрѣй его котѣ ѿ кошка, воскопчивши оудакли тѣю мышѣ, ѿ не ѿвыстѣ сѣ дѣволу злохитрѣство⁶⁸⁾. Стоѣше вода на земли тридцѣт мѣѣй. Тогда Ной нача питати, ежели⁶⁹⁾ ѣсть сѣша? ѿ пѣсти голѣба ѿсѣ ковчегѣ, голѣбѣ же полѣтавъ много ѿ прилетѣвъ, не знаишѣвъ землѣ. И по семъ пѣсти врана, вранъ же лѣтавъ ѿ знаишѣвъ землѣ ѿ не вернѣ сѣ ко Ноѣви, Нойже проклавъ его, яко не посѣшѣ повелѣнѣѣ его. а потомъ⁷⁰⁾ пѣсти еше голѣба, голѣбѣ же лѣтавъ оудомѣ⁷¹⁾ сѣщѣ маслѣннѣй ѿ принесѣ⁷²⁾ ко оустѣхъ своихъ ко Ноѣви въ ковчегъ. Тогда Ной возрадовасѣ ѿ похвали Бга глѣ: Гдѣ Бжѣ мой, благодарѣ⁷³⁾ тѣ,⁷³⁾ яко⁷³⁾ сподѣвѣ мѣ еси видѣти землю свою! Гдѣ постави мѣ на земли своей! И повелѣ Бгъ прегнати вѣтрѣ ковчегѣ на горы Араритскѣ, идѣже создѣвъ выстѣ, якоже ста ковчегъ на горахъ Араритскихъ,⁷⁴⁾ тогда Ней поѣлисѣ Бгъ, ѿзыде ѿсѣ ковчегѣ ѿ сѣе его ѿ жени сѣовъ⁷⁵⁾ его, ѿ спѣсти все животное ѿсѣ ковчегѣ на землю, а вѣлатѣе на въздѣхъ⁷⁶⁾. И нача жити Ной ѿзъ дѣтми своими на земли⁷⁷⁾. Родѣже сѣ оу Ноѣ

В. Крехівська Палей стор. 115—116, 119—120.

Быс[ть] ско къ ѿ-сотное лѣт[о] ѿ-е живот[а] Ноєва первыи днь пераго мѣца ѿсаче вода ѿ лица земли. ѿкры Ной покровъ ковчегъ иж[е] створи и вид[е] іако ѿсаче вода ѿ лица земли. къ мѣцу вторый къ кѣ мѣцѣ¹⁾ реч[е] Гѣ Бѣ Ноєви глѣ: ѿыди ѿ ковчегъ ты и жена твоѧ и сѣве твоѧ и жены сѣвъ твоѣхъ и вси зверѣ²⁾ и гады и всѧ движущіѧся по земли ѿведе[и] с собою, да растете сѧ и плод[и]теса по земли. и ѿыде Ной и вси иж[е] с нимъ³⁾ ѿ ковчегъ⁴⁾. (ѿ)толе⁵⁾ — началъ корабль творит[и]⁵⁾. Реч[е] же Гѣ Бѣ:⁶⁾ не приложю к томъ проклати землю. и бл҃гови Бѣ Ноѧ и сѣвы его и реч[е] емъ: растите сѧ и плодите сѧ и множ[и]теса и ѿполнит[е] землю и ѡбладите⁷⁾. и трепетъ вашъ и страхъ⁸⁾ да коудет на всехъ скотехъ и на всехъ птицахъ нѣсныхъ и на всѣхъ движущихъ сѧ по земли и на всехъ ривахъ морскихъ, и всѧ под рѣкы камъ дахъ. и всѧкъ гадъ иже бѣтъ живъ, да вѣде[ть] къ снѣд іако зеліе травное. дахъ вамъ къ снѣд всѧ развѣе масъ и в крови дѣла его не снесте. възбранѣтъ сѣо вѣдка Гѣ кровоеденіѧ, да выша дѣла не іази. іакож[е] бо чл҃вкъ дѣла, також[е] и бесловеснымъ кровъ. ѿ Адам[а] ско и до Ноѧ зеліе и житѣ ско іадахъ чл҃вци, всѧ крови ж[е] ско масъ ииѣ іасти повеле Бѣ, іако травъ земныхъ⁹⁾ безкровна соуть зеліе. іако каию кровъ дѣлъ вашихъ ѿзыцю ѿ рѣкы чл҃вчскыѧ, брат[а] его, ѡзыцю дѣлю чл҃вчскоу за кровь его, да прольетъ сѧ, іако къ ѡбразъ вѣи сѣтворихъ¹²⁾.

Бѣахъ¹¹⁾ же сѣве Ноєви ѿшедшии ѿ ковчегъ. Симъ, Хамъ, ѿфетъ. начать ж[е] Ной землю делат[и]¹²⁾ и насад[и] виноградъ, и пивъ ѿ него и списѧ, не бо іако сѣна¹³⁾ вѣ стрѣсть пѣиства тогда. того рад[и] Ной не похвалѣтъ быс[ть]. и ѡбнажи сѧ в домъ своемъ. Хамъ же сѣо виде наготѣ ѿца своего, ѿзлеже конь и повел[а] братѣ. приемиши же Симъ и ѿфетъ ризы и възложиша на ѡбѣ рамы свои и іадоста ѡпаки, іако не видети¹⁴⁾ наготы ѡца своего, и прикрита ѡца своего, и наготы ѡца своего не видѣша. изѣтрезвижесѧ Ной ѿ вина и разсѣе, что сѣтвориша емъ сѣве его, и реч[е]: бл҃гнѣ Гѣ Бѣ Симовъ, Хамъ же род да коудет¹⁵⁾ рабъ іама. и да ѡрастранитъ Бѣ ѿфетъ и да вселит сѧ в сѣла Симовъ!

(Прорѣчество Ноєво). Разсѣеши ли,¹⁷⁾ что прорече бл҃женный Ной, еж[е] вселити сѧ ѿфетъ в сѣла Симовъ? то¹⁸⁾ бо вѣде Ной, іако Бѣ ѿ Симовъ колена род[и]теса, также реч[е]: бл҃гнѣ Гѣ Бѣ Симовъ. почто же реч[е] ѿфетъ распространити сѧ?

вѣдаше¹⁹⁾ во Ноѣ, іако вошлаа часть²⁰⁾ ѿ Іѳета ѡзвѣдет. а еже
рече: вселитсѧ в села Симова: селомъ сѧ законъ наменѣтъ²¹⁾,
иже ѡ быс[тъ]. Іѳетово племѧ видѣ[ѣ] в законъ ѡ ствердишасѧ]
к немъ паче сѣвѧ Симовѧ²²⁾. сѣве во Симовѣ приѣли паки²³⁾
преж[ѣ] законъ ѿ Бѧ, но не свѣришасѧ] съ Бѧмъ дѧа своег[о],
ни ѡзволниша ходити[и] в немъ, іакож[ѣ] вѣстевный Дѣдъ глѧ. Ха-
мово же племѧ раздѣли сѧ къ всѧхъ поганьскый іѧзыкъ ѡ приѣша
вѣрѧ Бахмѣтовѧ²⁴⁾, іаже ѡскверни землю, ихже Ноѣ намени хлѧпи:
хлѧпи бо быша вѣроу, иж[ѣ] к жидовѣскаго хлѧпа вѣроваша.

1) Кол. исше земля 2) Кол. дод. и птицѣ же 3) Кол. ѡ придоша 4) Кол. дод.
к первымъ дѧмъ мѧа ѡ-го 5-5) Кол. Ков. вас. 6) Кол. по Бѧ дод. помышѧю 7) Кол. дод.
нею 8) Кол. дод. вашъ 9) Ков. иже бездѧшна и 10) Кол. дод. чѧвѧ 11) Кол. Бахмѣтъ
12) Кол. тажаръ земли кѧти 13) Кол. неискѧшена 14) Кол. іако же кѧ има не видѣти
15) Кол. Хамъ же да бѣдетъ 16) Кол. Ков. вас. 17) Кол. да не разѡумѣши 18) Кол.
Ков. тѡгъ 19) Ков. видѣ, Кол. вѣдѧ 20) Ков. дод. изыкъ 21) Кол. Ков. наменѣтсѧ
22) Ков. Кол. Симовѣхъ 23) Кол. вѣша 24) Кол. Бахмѣчу, Кол. иже.

Палея Толковая, Москва 1892, стор. 108—114, стовпці 215—216,
217—219, 225—227, відки ѡ вписані повнѣші варіанти.

IX. Від Ноя до Авраама.

А. Из слова Меводія Патарського стор. 19—22.

(Мунт і Неврот і перші війни). По оумертвіи же Ноєвък ко пѣтсотное лѣто третей тисѣчи вѣнци Ноєва родъ¹⁾ начаша здати себѣ столпъ глѹще: ѡце сотворитъ Бѣкъ дрѣгѣй²⁾ потоппъ, то на столпъ сый вѣшедши живи³⁾ вѣдемъ⁴⁾. тыйжъ⁴⁾ вѣдовали⁵⁾ столпъ чтиридесѣтъ⁶⁾ лѣтъ, ѡ сотвориша⁷⁾ вѣише ѡблѣк. Бѣс же не оутодно выс[тъ] дѣло нѣхъ. ѡгда же лагоша на нощъ⁸⁾ на столпъ, ѡ выс[тъ] рано восташа, хотѣтъ⁹⁾ дѣлати, ѡ почали мовѣт[и] рознимъ¹⁰⁾ ѡзники, роздѣли бо Бѣкъ нѣхъ на сѣмдесѣтъ ѡ два ѡзники.¹¹⁾ ѡ нападе на нѣхъ страхъ ѡ оужасъ, ѡ поскочилиша ѡз столпа на землю, ѡ падоша на сѣмдесѣтъ ѡ двѣкъ страни¹²⁾ земля, кождо нѣхъ скѣи мѣ родомъ. ѡ ѡверзе Бѣкъ¹³⁾ чтири кѣтри великѣа, востокъ, западъ, югъ, сѣверъ, ѡ¹⁴⁾ всѣа дванадцѣтъ кѣтра¹⁴⁾, ѡ резмета¹⁵⁾ столпъ до земли.

Оѣкъ же Ноєвъ Мѣнтъ живѣше на полѣнощной страни земли, ѡ прѣиалъ дари многи ѡ Бѣа, ѡ оумѣрдисѣ¹⁶⁾, ѡ оустрой оумечнѣю хитрост[ъ] ѡзѣврѣтъ¹⁷⁾. ѡ кнѣмѣ пришедъ Невротъ законъ набѣчисѣа, како ѡмѣс¹⁸⁾ цѣствовати людемъ. Невротъ же,¹⁹⁾ братъ Невроновъ, кѣ²⁰⁾ ѡ племене Гимокѣа, ѡ той первое цѣствова²¹⁾ на земли ко Вавилонѣ велицѣмъ градъ. ѡ потомъ поставили себѣ цѣа Хамови сѣве,²²⁾ ѡмѣже ѡмѣа Нѣѣпѣй.²³⁾ Бо третѣю же тисѣчѣа пѣтсотъ сѣмдесѣтъ девѣтого²⁴⁾ цѣтва Невротова²⁵⁾ посла Невротъ ѡже²⁶⁾ ѡ племени ѡфѣтока мѣжа, ѡмѣа ѡмѣа Мридый, сильный зѣло ѡ хитрый²⁷⁾ по всемъ; ѡде на полѣнощѣе ко Мѣнтѣ сѣс Ноєвѣ ѡ сотвориша ѡмѣа градъ, ѡ нарече ѡмѣа ѡмѣа по скѣемъ ѡмѣени Мѣнтъ.²⁸⁾ ѡ миръ²⁹⁾ велики быст[ъ] ко царство Мѣнтоко ѡ Невротоко.³⁰⁾ ѡ ѡще³¹⁾ при цѣствѣ сѣа Гимокѣа³²⁾ не кѣ миръ, но воѣрахъ дрѣгъ на дрѣга. написѣа же Мѣнтъ ко³³⁾ Невротѣ: царство ѡфѣтоко хѣщѣтъ ѡпѣстити царство ѡфѣтоко.³⁴⁾ сѣи ко вѣиша прѣвѣй³⁵⁾ царѣ на земли ѡ оувѣдѣиша³⁶⁾ ѡтолѣ³⁷⁾ чѣици, ѡ³⁸⁾ почали³⁸⁾ ставити себѣ царѣ³⁹⁾.

По црствѣи же Невротовѣ ко сѣмдесят⁴⁰⁾ четвертое лѣто
кобѣвати почали на⁴¹⁾ себе⁴¹⁾, и повѣжденно вѣст[ъ] єгипетское
црство ѿ Неврота⁴²⁾ цара, и приѣто вѣст[ъ] црство вавилонское
ѿ племени Невротова даже до Хѣжита⁴³⁾. Сей же женѣ поав⁴⁴⁾
ѿ племени Хамова⁴⁵⁾, и пакни⁴⁶⁾ и пожеже всю землю западнѣю⁴⁷⁾.
и во второе же лѣто царства Хороздѣска сѣа Роздѣйна⁴⁸⁾ со-
кращася сѣове Хамови и пойдѣша на восточнѣю странѣ китиса
со црмѣ Хороздимомѣ⁴⁹⁾. бѣ же к нимъ войска⁵⁰⁾ триста и двад-
цѣтъ тысячѣи пѣшихъ с палицами точѣю⁵¹⁾. Слышав же Хороздѣй
пѣстивъ войско свое на нихъ на слонехъ издѣи⁵²⁾, и пѣзвы всѣ⁵³⁾
и не ктѣхъ⁵⁴⁾ нѣ едины ѿ нихъ. и к томѣ не смѣли⁵⁵⁾ кобѣвати
сѣве Хамови. и потомѣ начаша царѣ кобѣвати.

1) к' род 2) к'торѣ 3) пѣзвѣдем. За сим слѣдуетъ отъ рече: трѣтъ же род не
примѣнишася[а] к' нимъ гл҃а: аще ли сѣтворитъ Г҃ъ к'торѣ потопъ, кади вода бѣго.
4) ѿниж[е] 5) задѣша 6) бѣ 7) дѣстройша єго 8) в' ноши 9) вѣс. 10) гл҃ати пѣкми 11) на
к' языкъ 12) пойдѣша на к' странѣ 13) вѣс. 14-14) вѣс 15) разорѣ 16) и мѣрость 17) и
ѿстрономикиноѣ хитрость пѣзвѣрѣт[е] 18) вѣс. 19) дод. кмѣ[тъ] 20) и 21) то кмѣ[тъ]
црство 22) дод. ѿ своихъ мѣжи 23) ѿниж 24) дод. къ лѣто ж[е] ѿ-ѣ 25) Невротова 26) вѣс.
27) мѣжи силѣи и мѣдрѣи вѣли хитри 28) Мѣжтовъ градъ 29) мѣрнож[е] кмѣ[тъ] 30) Не-
вротова 31) пакниж[е] 32) Невротова 33) вѣс. 34) црство ѿфетова к'є ѿпоустити хѣитъ и
црство Хамовѣ 35) два 36) вѣс. 37) дод. начаша 38) вѣс. 39) сѣкъ црѣ 40) рѣ 41) вѣс.
42) Неврота 43) Хѣжита 44) дод. сѣкъ 45) тут дод. поѣтъ женоѣ єго вѣноѣ сѣкъ и сѣди ю
мѣтъ женоѣ сѣкъ, и роди ємоѣ сѣа Роздѣа. сѣи[е] сѣбра силѣи мѣноѣ ѿколо сѣе и при-
идѣ на пѣмъ а Хамовѣ 46) пакни а 47) всѣ землѣ западнѣа 48) Роздѣйна сѣа Хороздина
49) Роздѣимъ 50) кмѣ[тъ] ѿ нихъ вѣс. 51) вѣс. 52) Слышавъ 53) и нескѣше къ нимъ дѣидѣи[е]
приидѣша 54-54) и пѣти вѣсъ своихъ на нихъ на слонѣхъ 55) пѣзвѣша ихъ кмѣ[тъ] 56) не извѣжи
57) не смѣаша.

Варианти вписані з рукопису о. Теодора з Дубівця стор. 127
—129. В текстах Слова Меѣодія, напечатанихъ Тихонравовимъ, нахо-
димо в оповіданію про отцѣ подіи ось якѣ відмінні: а) в текстѣ писа-
німъ в р. 1345 попомъ Филипомъ для болгарського царя Івана-Олек-
сандра Мунтъ називає ся Монитонѣ або Монитѣ; стовп вавилонь-
ский будують сини Невѣи вернувши ся зі сходу, в тѣм числѣ і Мо-
нит; сей остатній опісля зновъ вертає на схід і живе в краю, що
називає ся сѣнчнѣа страна; тамъ винаходить астрономію; від него
Невродъ навчає ся штуки царюваня і робить ся першимъ царемъ. Нев-
родъ є синъ Сифѣи а „братѣ Прѣоѣ“; вінъ царює в Вавилоні, що збу-
дований в 3790 році; тодіжъ і племена Хамові ставлять собі царя
іменемъ Понтипа. Міжъ Монитомъ і Невродомъ панує супокій, междоѣ
же сѣкъ Хамовѣхъ і Невродовѣхъ не кѣше мира, нѣ друѣтъ на
на друѣга кѣбѣрѣжахъ. Вѣсписа же имѣ еписѣлѣжъ Невродъ

сице: вксте яко црство сїкъ Іафетовѣхъ сиано встѣ і велико і можетъ потрѣвити црство сїовъ Хамоуѣхъ, понеже і прѣкѣ црствова на земли. В р. 470 Вавилоняни з Невродом побивають Єгиптян. і ѡкрѣпи са црство Вавилонское скменю Невродоу даже до Хозумизедека іаваїта. По смерти Хозумизеда поятъ сїкъ его Іздинъ матери своѣ къ женѣ і роди сїа Іареда. Сей воюєся з Хамітами, а в другім році панованя его сина Хозроя 320 тисяч Хамітів з палицями ідуть на него. ѡслабляя же ѡ них Хозрой ѡкоѡ са і ѡстави их дондеже придошѣ Тигръ рѣкѣ, тоді послає напроти них своє військо на слонах і побиває їх усіх до одного (Памятн. отреч. рус. лит. II., 214—215). б) В рукописі Моск. Синодальної бібліот. XV в. (ч. 682) четвертий син Ноїв зве ся Моунтъ або Моунитъ і живе також у соняшній стороні; про Неврода сказано те саме, що і в попереднім рки., та додано, що він начальникъ кыс[тъ] стовпотворенію. Загалом сей текет дуже близький до болгарського. Цар вавилонський названий раз Хсзимизедъ, а раз Хозумизедъ; син его Іздинъ женить ся зі своєю матрію і має сина Іареда; сего син Хозрой також з разу боїть ся Хамітів, а потім побиває їх (ор. cit. 228—230). в) В тульськїм рки. XVIII в. син Ноїв zove ся Мунт; про стовпотворенє оповідаєть ся достоту так як в нашім рукописі, т. є. на підставі Палей, з додатком уступу про Фалека, що не хотів будувати стовпа і ставши правітцем Сирийців, задержав ту саму мову, котрою говорив Адам (се у нас далі розповідає ся про Євера, предка Євреїв). І тут перелічник із астрономії зробив „мѣдрость остроумнѣ“; Неврот тут не син Сифів, а „отъ плѣмени Симека“; перший цар Хамітів зве ся Неонисъ. Оповіданє про спокій і початок війн і про лист Неврота перепутанє: „занє отписа Мѣнтъ царство Невротото Ідетѣ и вѣсхотѣ опѣстошити царство Хамоу“. Цар вавилонський по Невроті зовеся Хузит; уступ про его сина, що оженив ся з матрію, пропущений. Внук Хузита — Хоздрой, насамперед сам нападає на Хамітів, а в 2 роки опісля вони нападають на него з палицями. Хоздрой „нѣкреже ѡ нихъ. дондеже придоша третью рѣкѣ“, а тоді побиває їх своїм військом на слонах (ор. cit. 252—532). г) В рки. XV—XVI в. Моск. Синод. бібл. ч. 591 син Ноїв зве ся Моунтъ; Неврот названий его братом а потім сином брата; перший цар Хамітів зве ся Ѣмнин. Мунт пише нарѣчє къ Невроту: црство Сафетово те хоцет ѡпоустити црство Хамоу; цар вавилонський по Невроті зве ся Хоузитъ; внук его поѡ Неоудню мѣрѣ свою женѣ і роди ємоу сїкъ Ірездинъ; сей нападає

на Хамітів, за що ті в другім році панованя его синна Хоздрова нападають на Вавилон. Та слышав же Хоздрон и ѿскаки са и некреже их, аж як перейшли третю ріку, пускає на них свое військо на словах і побиває їх усіх до одного.

Б. Крехівська Палея стор. 120—122, 128.

[Сер і стовп Вавилонський] Сими же род[и] Ирфаксада и выс[ть] всѣх лѣт Симова хв. Ирфаксад роди Каинана; теи Каинан спѣса ѿстроѣмкю¹⁾. и выс[ть] всѣх лѣт Ирфаксадов²⁾ т. и ѡ. и ѣ. Галаж[е] род[и] Явера. и выс[ть] всѣх лѣт Галинѣ фѣ. Яверъ же род[и] Фалека. при сем столпотвореніе выс[ть]. по потопа сѣо чѣком множащимсѣ[а] вѣстръ на вѣстоцк, и деже се кѣ²⁾ ковчѣгъ, тѣ и расплодихасѣ[а].

(О столпотвореніи и ѿ разореніи мѣзык). Къ днѣ же сѣа ѿкрѣтоша пола⁴⁾ на земли нарицаѣми Генаръ. един[а]го мѣзыка вси к кѣне сѣце, помышляху глѣе дрѣг къ дрѣгс; іако дрѣває нас чѣккъ Бѣ потопом погѣви, ѣгда пакѣ и зволитсѣ ѣмс разгнѣват[и], потомъ⁵⁾ погѣвит⁶⁾ и погнѣем. и рѣша дрѣгъ къ дрѣгс: прид[и]те сътворим плинѣфы и и спечем⁸⁾ ѿгнемъ, да могѣтъ и⁹⁾ терпети ѿ¹⁰⁾ воды¹⁰⁾, и съзидѣмъ столпъ до небеси, да сѣо потопа и збѣвѣше¹¹⁾ сѣсемсѣ. ѿполчихасѣ[а] к Бѣ на брань, близъ ѣго кѣише, іакоже ѣсѣ к кѣне вси. и начаше здати столпъ, и вѣ старишина их и начални¹²⁾ сѣетномъ ихъ помыслоу и менемъ Неврет. и¹³⁾ по немъ црѣтова сѣи его Титъ; сѣи вѣ ѿ колѣна Хамека¹³⁾. Сѣеръ¹⁴⁾ же единъ тогда¹⁵⁾ не приложѣсѣ къ вѣзоумію ихъ, но рече сице: іаже вѣ чѣком Бѣ рѣкаъ столпъ на иѣо дѣлати, то повелеа вѣ самъ Бѣ словом. іакож[е] сътвори Бѣ иѣо и землю, всѣ видимаѣ и невидимаѣ. выст[ть] же всѣх лѣт Яверовъ с и м¹⁶⁾ выс[ть]¹⁷⁾ же Яверъ пѣтѣи¹⁷⁾ по Нои. и начинишѣ здати столпъ безѣпотнымъ помышленіем, и хотѣишѣ и мѣ на иѣо кѣзѣти, и трѣд начаше велик дѣлат[и]. зидихом же сѣо столпъ къ высоте, и ѿ силнаго вѣтра свержени выкаѣми, и нишиж[е] прибиженіем¹⁸⁾ сѣнца сѣжагаѣми ѿ теплоты и здыхху. но чѣколюецъ и премѣрѣстикъ¹⁹⁾ Бѣ мѣрдока ѿ нихъ ѡ не разгнѣвасѣ, и створи смотреніе велиѣ²¹⁾ и не ѡстави ихъ вѣсѣ делат[и] и трѣжатисѣ[а] и престави ѡ ѿ вѣзможны мѣрзѣсти. и выс[ть] сѣо делѣемъ столпъ м. лѣт и не скрѣшенъ выс[ть]. И сѣид[е] Гѣ видѣт[и] столпъ. и реч[е] Гѣ: сѣ род единъ и помыслъ их и мѣзыкъ един. и смѣси Бѣ мѣзыкъ и разделѣ ѡ на ѡв.²¹⁾ мѣзыкъ.

І єдин ѡзыкѣ Пѣламокѣ, ѡмже досюдѣ²²⁾ глѣхѣ, тотѣ не ѡмѣтъ
выс[тъ] ѡ Фалека сѣла Йерова. зане во Йверѣ не прѣложи сѣ къ
вѣззаконію их, сего рад[и] того ѡзыкѣ не применисѣ темѣ.²³⁾
ѡ ѡтоле Еврен прозвашасѣ²⁴⁾). По раздѣленіи сѣо ѡзык Гѣ вѣ-
трѣмѣ великим раздрѣши столпѣ. ѡ єсть ѡстанок єго междѣ
Прѣра²⁴⁾ ѡ Вавилона на поли нарицаємем Гинарѣ. єсть ѡстанокѣ
столпа в висотѣ²⁵⁾ ѡ. ѡ. ѡ.²⁶⁾ лѣ. лакти. Тогда сѣо члѣвци вѣзмѣно
трѣжахоу сѣ, хотѣши кзыти на йко, да потопа ѡзбоудоутѣ
ѡ к Боу ѡполчат сѣ на бранѣ. ѡ не полѣчиша своєго сѣетнаго²⁷⁾
помниленіѣ.

1—1) Кол. Ков. вас. 2) Кол. Ков. тут мають: ф. ѡ а. Кайманѣ реди Галѣу.
ѡ выс[тъ] вѣсѣх лѣтѣ Каннанѣх 3) Кол. Ков. сѣде 4) Ков. полѣ 5) Ков. потопома
6) Кол. дод. нѣ 7) Кол. дод. кен 8) Кол. дод. и 9) Ков. вѣдоу 10) Кол. вас. 11) Кол.
дод. сѣсемсѣ кен в немѣ, ѡ оуполчимѣ сѣ к Боу на бранѣ канѣ него кѣмши 12) Кол.
Ков. начиникѣ 13—13) Кол. вас. 14) Кол. Йварѣ 15) Кол. вас. 16) Кол. ф. 17—17) Кол. вас.
18) Ков. прѣкиннемѣ 19) Ков. прѣдрым 20) Кол. сѣтвори пак[и] строи вѣанѣ 21) на о. н. на
вѣдчикѣ 18) Кол. ѡзык 22) Ков. досадѣ, Кол. досѣдѣ 23) Кол. тѣмже оуко 24) Кол. Ков.
Йсѣра 25) Кол. дод. и в ширѣтѣ 26) Кол. сѣ 27) Кол. пѣтаго.

Палея Толковая, стор. 114—115, 122, стовпцѣ 228 - 230, 243—244.
вѣдки ѡ вѣписаніи вѣриантѣ.

В. Крѣхѣвѣска Палея стор. 129.

(Серух і Нахор). Єнж[ѣ] Єрѣхѣ¹⁾ начат перкѣ ѡ кѣмиры
творит[и] в род[ѣ] своємѣ вѣ ѡмѣ храбрых члѣкѣ, дабы ѡмѣ их
не беспам[ѣ]тно вым[ѣ], но да²⁾ вымѣ вѣзирающе на кѣмирѣ члѣвци
ѡ ѡного храбра кѣмши помѣноули. Тѣи ж[ѣ] Єрѣхѣ¹⁾ род[и] На-
хѣра. ѡ выс[тъ] вѣсѣх лѣтѣ³⁾ тѣ. Нахѣрѣ же род[и] Фарѣ. ѡ выс[тъ]
вѣсѣх лѣтѣ Нахѣровѣ сѣ. Нахѣр ж[ѣ] начатѣ також[ѣ] творити кѣ-
мири, ѡкож[ѣ] ѡ ѡиѣ єго Єрѣохѣ. но потомѣ⁴⁾ дѣвол ноуѣашѣ
ѡ⁵⁾ вѣмши прѣлѣстити родѣ єврѣйскѣ. да вымѣ завѣли вѣдѣти
вѣѣ ѡ покланѣлисѣ⁶⁾ кѣмиром, єж[ѣ] ѡ выс[тъ]. Нахѣрѣ сѣо не
разѣмѣ, ѡко ѡиѣ єго Єрѣохѣ не⁶⁾ вѣдѣтворѣшѣ⁶⁾, но⁶⁾, вѣ⁷⁾ члѣкѣ
мѣсто⁸⁾, тѣмѣ⁹⁾ не разѣмѣмѣ ѡко Бѣ чѣшѣ ѡ покланѣшѣсѣ ѡм.
ѡ продашѣ кѣмири в вѣсѣ родѣ єврѣйскѣ. також[ѣ] ѡ ѡноѣмѣ-
ниѣи мѣмохѣдѣшѣ кѣповахѣ, ѡ завѣмѣшѣ вѣдѣти вѣѣ покланѣшѣ
сѣ кѣмиром. дѣволѣ ж[ѣ] радѣвашѣ сѣ, пакѣ вѣшѣшѣ кѣ прѣлѣ-
ниѣѣ члѣкѣ.

*) Тут пропусеаемо обшѣрну пѣлейну геѣграфію (стор. 122—128), котра на-
лежѣтѣ хѣба до історіѣи геѣграфіѣи та етѣнографіѣи поѣятѣ в сѣредньѣвѣковѣи Європѣ,
та дѣля нас не має значѣниѣ.

¹⁾ Кол. *Схрѣхъ*, Кол. *Схрѣсхъ* ²⁾ Кол. а ³⁾ Кол. Ков. дод. *Схрѣхъ* ⁴⁾ Кол. Ков. *хтѣхъ* ⁵⁾ Ков. Кол. *вас.* ⁶⁾ Кол. Ков. *вас.* ⁷⁾ Ков. Кол. во *нама докѣстѣхъ* ⁸⁾ Кол. Ков. *вас.*, додано: *творѣши кжнми* ⁹⁾ Ков. Кол. *се же Нахѣрѣ*.

Палея Полковая, стор. 123, стовп. 245—246, відки й виписані
повніші варіанти.

В. Ковельська Палея, стор. 662—663.

(Арот і Марот). Бѣ послѣ съ нѣсе на земаю два ангѣла соудити, тако да добре и право сѣдѣтъ всѣмъ, имена же имъ Аротъ и Маротъ. прїидеж[е] нѣкаѣ жена проу нмоуци, призва сѣхъ на шѣдъ и представѣ имъ вино, еж[е] Бѣ не питѣ имъ заповѣда. онижъ спивши[а] возыскаша сѣю къ вѣзчестѣе. шнаж[е] не сложиши[а] имъ и възиде на нѣо и реч[е] Боу ѣже ш совѣ. Бѣ же вид[ѣ] сѣю и прѣ ѣж[е] ими слышавъ, сѣтворѣ ю дѣньницъ на нѣк сѣяюци посред[ѣ] звѣздъ, ангѣломъ же тѣмъ за тѣ грѣхъ изволиши здѣ моучити[а], а не къ боуд[ѣ]щїй вѣкѣ, ѣ шѣшени сѣтъ за нозе веригою желѣзною къ Павильонскомъ ровѣ до сѣднаго днѣ.

Оповіданє се виймаємо із статі про Магомета, що часто стрічає ся по рукописних збірках. Статя вписана в ту саму книгу, в якій знаходить ся Ковельська Палея, являєть ся як виписка із Житія св. Теодора Едеського. Та поміщене в ній оповіданє про ангелів Арота і Марота взяте з грецького писателя, царя Івана Кантакузена, що скинений із царства зробив ся монахом і написав чотири промови против Магомета. Грецький текст тих промов надрукований у Міня (Migne, Patrologiae graecae cursus completus, t. 153 p. 628). Відки взяв Кантакузен се оповіданє, котре він вкладає в уста Магометови, не звісно; Грінбаум догадує ся, що взяв єго з якогось коментаря до Корана. В Корані згадують ся справді ангели Арот і Марот, але отсего оповідання нема. Натомієць воно знаходить ся в однім із жидівських Мідрашів. Гаммер-Пурішталь, Віндішман, Делягард і другі орієнталісти схиляють ся до того, щоб признати сему оповіданю перське жерело, гл. M. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagada (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft t. XXXI, стр. 227—228).

Х. Оповіданя про Авраама.

А. Крехівська Палей, стор. 129—136, 149.

(Книги ѡ Авраамѣ праѡци и патриарсѣ). Фара
роди Авраама. и начат Фара теж[ѣ] дѣло творит[и], еже вид[ѣ]
с ѡца своего Нахора. и поклонаше сѧ идолом и жертвы пред
нимі жраше и юнца и все сгодіе дѣволѣ твораше. еже видѣвъ
Авраамъ въ многѣ недомышленийъ выс[ѣ]тъ и глѣше въ сѣбѣ: се вѣи
ѡ древа сѣще, ими же прелѣцаетъ с[ѣ]ѡ Фара ѡцъ мой, и вѣства¹⁾
не имѣши къ сѣбѣ, и ѡчи имѣюще и не видѣще, и сѣи имѣще и не
слышаще, рѣцѣ имѣще и не ѡсѣзѣюще, ноздри имѣще [и] не ѡко
нающе,²⁾ и нѣс[ѣ]тъ гласъ въ сѣтѣхъ ихъ, тѣмъ же³⁾ въ истинѣ
іако прелѣцаетъ сѧ ѡцъ мой Фара. снѣж[ѣ] помысливъ Авраамъ въ
днѣ стрѣгущю емѣ ког[и] ѡца Фары и ког[и] Нахора дѣла⁴⁾ єго.
и⁵⁾ испытокахъ,⁶⁾ кий естъ вѣ сильный прилѣчаю жрѣбѣа моєг[о].⁶⁾
егда скончєвахъ сѣзжкы трєкы ѡца моєго Фары и вѣемъ єго дре
ванным и каменнымъ, златымъ же и серебрянымъ, медянымъ и же
лезнымъ, вшедъ въ црѣковѣ ихъ на сѣзженіе, ѡврѣтохъ єѡ Марс
мафс⁸⁾ именемъ ѡ камени изваіана падыша ницѣ, и⁷⁾ єѡ Нахина же
лезнаго. и бысть егда видѣхъ, срдце ми сѧ сматѣ, и помышляхъ
въ смѣ своемъ и помышляхъ (sic!) ѡбратити єг[о] на мѣсто
свое и не вѣзмогохъ, понеже великъ єѣ. повѣдаж[ѣ] ѡцю своимъ
и пришедше тѣрахомъ с[ѣ]ѡ єго вѣздвигнѣти на мѣсто єго,
и ѡпад[ѣ] глава емѣ. и іакож[ѣ] видѣ ѡцъ мой и повеле ми при
нести сечива. и принесохъ, и сече дрѣгаго Марсмафс ѡ дрѣгаго
камени безъ главы и ѡтерѣгшию главо скрѣши.⁹⁾ и створи инѣхъ
є вѣговѣ и дастъ іа мнѣ продават[и] вне на поутѣ градетемъ.
и ѡсѣла ѡсѣѡ ѡца моєго и изыдохъ на гостиницию продати ихъ.
и се кѣпци ѡ Фанданы сирьскыи градахъ сѣ велєды идѣще въ
Єгѣпетъ коупити и ѡтоудѣ коконилѣ (?) ѡ Нила, и вѣпросихъ іа
и повѣдаш[ѣ] ми. и сѣстрашивше лѣте ѡсѣлъ мой ѡ велєлоуд
и повѣж[ѣ] и сверже вѣмы и сѣкрѣши с[ѣ]ѡ⁹⁾ трѣѡ ни хъ а два ѡста
ста. и іако видѣша Євриіане, іако вѣмы имѣхъ и рѣкоша къ мнѣ:
почто не повѣда намъ, іако вѣмы имѣвши, да выхѣмъ кѣпили преж[ѣ]

скрѣшеніа. но продай же намъ ѡставшаѣ вѣы, ѡ мы дад[и]м ти достоїнсѣю цен[с]. ѡ давши ми цѣнѣ ѡскрѣшеныхъ вѣ на ѡставшихъ вѣтхъ, ѡскрѣшеныя ж[е] вѣы ѡ вѣтргохъ в рѣкѣ Гѡрѣ,¹⁰⁾ иже есть на мѣстѣ томъ. ѡ пограбѡша ѡ ктомъ не выс[тъ] ѡухъ.

ѡ ѡдѡцю ж[е] ми поутемъ размышляхъ въ срдцѣ моемъ: что снѣ есть¹¹⁾ дѣиіе, еж[е] дѣлаетъ оцѣ мой? не пачѣ ли той есть вѣтъ вѣомъ его,¹²⁾ ѡмъ ж[е] и того ѡзвѣиіемъ ѡ сторганіемъ¹³⁾ мѡдрости его вываіють? ѡ пачѣ бы дѣпо ѡмъ поклонати с[ѡ] оцѣю моемъ, ѡко того дѣло вываіющимъ. что снѣ здѣ¹⁴⁾ оцѣа моего в дѣлахъ своихъ? се Марѡмафъ падѣ сѡ ѡ не може вѣстати въ храмѣ своемъ, ни азъ же единъ възмѡгохъ въздвигнѣти его, дондеж[е] приде оцѣ мой ѡ въздвигн[о]мъ вг[о]. ѡ тако ѡзнемѡгъшимъ нама и¹⁵⁾ вронихъ¹⁵⁾ вг[о] и¹⁵⁾ ѡпадѣ глава емоу. ѡ положи вг[о] на ѡномъ камыце дрѡгаго вѣ,¹⁶⁾ егож[е] ѡздела безъ главы.¹⁷⁾ ѡ прочихъ ѣ. вѣовъ скрѣшившихъ сѡ съ ѡслати, иже ни сами сѣбѣ помѡгѣтъ¹⁸⁾, ѡзвѣити не възмѡгоша, ни ѡслати зла сѣтворитѣ, занѣ ѡ скрѣши; тин¹⁹⁾ скрѣшеніа ѡхъ [не] ѡзѡдоша ѡз рекѣ.²⁰⁾ како ѡко възможетъ Марѡумафа вѣ ѡцѣа моего дрѡугаго камени главы ѡмъ ѡ²¹⁾ дрѡуг[а]го²¹⁾ створенъ²¹⁾ спасти чѣка ни²²⁾ вслышати мѣтѣ чѣвчю?²³⁾ ѡ снѣ ѡврамъ помышляіуюцю ѡ приідохъ в домъ ѡцѣа своего ѡ напоихъ ѡсѡ ѡ дахъ емъ ѡдъ.²⁴⁾ и дахъ сребро в рѡцѣ оцѣсъ своимъ Фарѣ. и ѡко видѣ мѡ, радъ выстѣ ѡ рече: вѣвнѣ ты ѡврамъ вѣомъ моимъ, занѣ принесе цѣнѣ вѣомъ, ѡко не выс[тъ] трѡдъ мой тоцѣ. ѡ ѡвѣцѡвѣ рѣкохъ емъ: слыши ѡчѣ Фара, вѣвни вѣи токою,²⁵⁾ ѡко ты вѣ темъ, понеж[е] ты тѣхъ сѣтвори [а²⁶⁾ не²⁶⁾ ѡне²⁶⁾ тобы²⁶⁾.*) ѡко вѣвнѣ ѡухъ погнѣелъ есть ѡ сила ѡхъ тоца, иже сами сѣбѣ не помѡгоша, то тѣбѣ ли помѡгоутъ ѡли ѡ мнѡ²⁷⁾ вѣвѣтъ? азъ тобѣ вѣтъ выхъ въ вѣци сѣи, занѣ смысломъ моимъ принесохъ ти ценѣ²⁸⁾ скрѡушенныхъ вѣтъ. ѡнъ ж[е]²⁹⁾ слышавъ разгнѣваша [мѡ разгнѣва сѡ] ѡрѡстною на мѡ, ѡмъ ж[е] глѣхъ словеса жестокаѡ на вѣы его. ѡ азъ ж[е] ѡрѡсти рад[и] оцѣа моего³⁰⁾ ѡзѡдохъ вѣнъ. таже възва мѡ ѡ по малѣи рече ми створити вѡшино въ снѣд[к].³¹⁾ ѡ выс[тъ] сѣвѡраіуюцю ми рѡтѣсы дрѣвѡныхъ ѡ ѡбрѣтохъ в нихъ вѣа мѡла. иже ко ослѡни въ шѡици ми,³²⁾ ѡ писано вѣлѣше на чѣлѣ емъ: вѣ ѡарисат. ѡ выс[тъ] ѡко ѡврѣтѡхъ его ѡ [не] повѣдахъ³³⁾ оцѣю моѡмоу, ѡко ѣа дрѣвѡна ѡарисат[а] ѡбрѣтохъ в трѣскахъ. ѡ складшю ми ѡгнь сѣтворит[и] вѡшино ѡцѣю моемъ ѡ приставихъ ѡарисат[а]³⁴⁾ козъ гнѣиіа ѡгна глѡ емъ прѣсѣиіемъ [мѡ. съ прѣиіемъ]: ѡарисатѣ,

*) Дописано на боцѣ инышою рукою.

блюд[и], да не згаснет ѿгнь, дондеже приде азъ! аще³⁵⁾ л[и]³⁵⁾ згаснет,³⁵⁾ то дми нанъ, да са възгорит. ѿ възратившю [sic] м[и] са ѿверктохъ Харисата падаша са³⁶⁾ къ знакъ³⁶⁾ ѿ нозе въ ѿбѣ огнемъ съжжені люте. ѿ въсмѣивъ са въ собѣ ѿ рѣкохъ: по истинѣ, Харисат[е], змѣши³⁷⁾ гнетити огнь ѿ карити брашно! по мале же и весь Харисат сгорѣ ѿ выс[тъ] попеломъ. ѿ принесохъ брашно ко оцѣю [да]³⁸⁾ їсть, ѿ вино ѿ млеко ѿ питье, ѿ наслади са ѿ блви Марѣмафа къ своєго. рекохъ ж[е] к немъ: ѿче Фаро, не блкла ѿ Марѣмафа къ своєг[о] ни похвали! хвали же паче Харисат[а] къ своєг[о], зане їко любя тебе въвѣрже са въ огнь на свареніе пища твоѣа. ѿ рече:³⁹⁾ да гдѣ єсть нѣкъ? ѿ рѣкохъ, їко згорѣ въ огни ѿ выс[тъ] попель. ѿ рече: велика сила Харисатова ѿ створѣ їного дѣи и застра створит пищу мою. азъ же ѿкрамъ їко слышахъ словеса оца моего ѿ wskорѣхъ къ змѣ своєму ѿ рекохъ: како збо помощник оца моего бѣсть зделаніе їмъ твореніе тѣла? їли⁴⁰⁾ збо⁴⁰⁾ тело⁴⁰⁾ повинѣтъ⁴⁰⁾ воудет своѣи дѣи ѿ⁴¹⁾ дѣи⁴¹⁾ дѣи⁴²⁾ беззмию ѿ нежествъ? ѿ рѣхъ: единою подабае пострада[и] зло, да върѣ⁴³⁾ оумъ свой къ чѣстотѣ и мысли своѣ їавагнѣ створѣ ѿцѣю своимъ. ѿ рѣхъ ѿцѣю своимъ: коѣго похвалиши къ? беззмыствѣни къ мысли своѣи! се єзи брат[а] моего⁴⁴⁾ Нахора стоѣща въ храмѣ чѣтнѣиши соутъ паче сихъ твоихъ. се во Зоухъ єъ Нахора*) брат[а] моего⁴⁴⁾ чѣтнѣиши єсть Марѣмар[а] къ твоѣго, зане златымъ зчиненіемъ⁴⁵⁾ ѿ члѣкъ зчиненъ єсть ѿ створенъ єсть. аще ѿзменит са лѣтомъ,⁴⁶⁾ то паки потворитъ са, а Марѣмафъ аще скрѣшитъ с[а], то не ѿправитъ с[а], зане камень єсть. чтож[е] Навоу⁴⁷⁾ воу надъ дрѣземъ возы.⁴⁸⁾ ѿже стоить съ Зухѣмъ,⁴⁹⁾ їко чѣтнѣиши єсть паче Харисат[а] къ, ѿж[е] єсть ѿ древа дѣлан ѿ сребра кованъ, їко и тѣ зкраш[е]нъ єсть на виденѣ члѣкомъ. Харисатъ же єъ твой бѣи свѣи ємъ прежде ѿздел[а]нѣа ѿскорѣванъ⁴⁹⁾ на земли великъ си ѿ дивенъ съвѣнимъ ѿ цвѣтъ ѿ похвала.⁵⁰⁾ посече[и] ж[е] ѿ сечивомъ ѿ твоєю хитростію створенъ єсть,⁵¹⁾ ѿ се зже ѿше ѿ погыбѣ ѿ тѣкота⁵²⁾ єго ѿ высотѣ паде на землю ѿ величества приде к милость [мб. малость] ѿ позоръ лица єго покры⁵³⁾ и въ потѣкновени⁵⁴⁾ выс[тъ], ѿ самъ изгорѣ ѿгнѣмъ ѿ выс[тъ] огнѣмъ ѿ нѣс[тъ] єго зже. ѿ глѣши, да створѣ дрѣгнѣи, ѿж[е] оутро створит їадъ мою. ѿже ѿ самъ сгорѣ, [како⁵⁵⁾— может їадъ сотворити?⁵⁵⁾*) И реч[е] ж[е]: всако⁵⁶⁾ ѿгнь чѣтнѣиши бѣсть єъ твоихъ зла

*) Перечеркнено і иншою рукою поправлено „Арона“.

**) Дописано на маргінесі иншою рукою.

тыхъ ѿ сребръныхъ ѿ каменныхъ ѿ деревяныхъ, зане огнь ѿзжигаетъ твоѧ бѣы, бѣи же жжеми повинюѣтъ сѧ огню, огнь же рѣгла сѧ имъ подаеѣтъ ихъ. но ни того вѣомъ нарекъ,⁵⁷⁾ зане покоренъ естъ водамъ. чѣстнѣйши же его вода[мъ] сѣтъ, іако ѿгнени ѡдoleвають ѿ земли плодъ слажають. но ѿ тѣхъ вѣомъ не нарекоу, іако вода подъ землею⁵⁸⁾ копитъ сѧ, но паче чѣстнѣйшую землю нарекъ, іако ѡдолѣвають землею⁵⁹⁾ вѣстѣствъ. но ни тѣю вѣомъ не нарекъ, іако и та сѣнцемъ ѿсѣшлѣма ѿ чѣломъ на дѣло счинена естъ. чѣстнѣ[и]ши же земли сѣнце, іако лѣчами своѣми просвѣщилѣтъ всю вселеню. но ни того богомъ не нарекъ⁵⁷⁾, зане ноци присперши тмою помрачаеѣтъ сѧ. ни пакы ж[е] мѣ[с]цѣ ни звѣзды вѣомъ не нарекъ, іако ѿ та временнаѧ ѿ ноцѣю помрачаеѣтъ свѣтъ ихъ. но се слыши ѡче, да ти вѣзвѣщю Бѣ сътворшаго нбо ѿ землю, ѿзлат[и] сѣнце и свѣтлово лѣнѣ ѿ сѣю звѣзды. ѿсѣвши землю посреда[и] вода[мъ] многъ, и тебе же самого къ глѣхъ полож[и], ѿ мене же нѣтъ взыска къ смѣщенію мѣслѣ[и] мои[хъ], ѿ аще іавит сѧ намъ Бѣ собою...

И быс[тъ] сѣо, реч[е], глѣщю Авраамъ таковоѧ ко ѡцѣ Фарѣ въ дворехъ домѣ его. Разсмѣѣши ли, что прореч[е] довели ѡнъ Авраамъ? реч[е] бо: аще іавит сѧ намъ собою Бѣ. что ж[е] естъ іавити сѧ самомъ собою? аще не веси, смолькни! то бо вѣ Аврамъ спокла рѣства Хѣа, презраше бо ксѧка предъ дѣховнѣма ѡчиима, іакоже ѿ быс[тъ]. Си же слышавъ Фара ѡцѣ его ѿ тажкыма ѡчиима взираше на Аврама, іако не любѣ⁶⁰⁾ вѣ емъ глѣ Авраамъ, но вѣзлюбѣ прелестъ преданю ѡцѣмъ его Нахоромъ. Аврамъ же к сѣбе⁶¹⁾ реч[е]: ѿсѣшю вѣмъ ѡца моего, аще могѣтъ собѣ помощи? ѿ прѣмъ Аврамъ ѡгнь ѿ зажже храмъ ѿдеж[е] лежали когы ѡца его. видеѣ же Іранъ братъ Аврамовъ, рѣкнѣѧ поидѣ, хѣте выѣмчати ѿдолы ѡ огна, ѿ тако ѿ самъ сгорѣ съ когы ѡца своего ѿ смѣре предъ ѡцѣмъ; предъ сѣмъ бо не вѣ смѣрѣлъ сѣтъ предъ ѡцѣмъ, но ѡцѣ предъ сѣмъ, ѿ ѡсѣла начашѣ смѣрати сѣтъ предъ ѡцѣмъ. ѿ вѣзлюбѣ Бѣ Авраама и реч[е] Бѣ Авраамъ: Авраамѣ, Аврам[е]! Бѣ вѣомъ ты вѣзыскалъ еси. ѿзиди сѣо ѿз домѣ ѡца своего ѿ ѿди в землю, в ѿнож[е] ти азъ покажу ѿ створю та вѣ ѿзыкъ великъ, ѿ вѣскаѣ сѧ ѡ тебе ксѧ колѣна земнаѧ. [Тут пропускаемо кѣлька рядкѣв палеѣного коментаріѧ].

И быс[тъ] таковоѧ помышляющую ми къ Фарѣ ѡцѣ моему, ѿ гласъ крѣпокъ быс[тъ] сѣ нѣс[е] къ потоцѣ ѡгнѣкне глѣ: Авраамѣ, Авраамѣ! ѿ рѣхъ: сѣ азъ Гѣ! ѿ реч[е]: Бѣ вѣомъ и творца ѿиши въ смѣ своему ѿ вѣ мысли сѣдѣца своего. азъ есмъ. ѿзид[и] ѡ Фарѣ ѡца своего ѿ ѡ домѣ ѿзид[и], да не ѿ ты сѣѣнѣ коу-

тисм, як би не те, що в деяких старших списках сего апокріфа находить ся тут слово *расхтисм*, гл. Тихонравовъ, Пам. отреч. русс. лит. I, 57. ³²⁾ Солов. ніж *кѣстиса* с ними *кѣ* *целены* *к'* *шѣны* *ли*; слово *кѣмѣстиса* має тут і список Сильвестрової збірки з XIV в. гл. Тихонравовъ, ор. сіл. 35. ³³⁾ Рум. Солов. не *пѣвѣдѣх* ³⁴⁾ Рум. Солов. дод. *ѡ* ³⁵⁾ Рум. вас. ³⁶⁾ Рум. вас., Солов. *кѣ* *знака* ³⁷⁾ Рум. *имѣши* ³⁸⁾ Рум. *мовамѣ* ³⁹⁾ Рум. дод. *кѣ* *мѣк* ⁴⁰⁾ Рум. вас. ⁴¹⁾ Рум. вас. ⁴²⁾ Рум. Солов. дод. *а* *хѣх* ⁴³⁾ Рум. *вѣхѣх*; Солов. *пѣлѣк* ⁴⁴⁾ Рум. і Солов. мають так само, в Сильвест. вірно *тѣвѣгѣ* ⁴⁵⁾ Рум. Солов. *златомѣ* *ѡчинникѣм* ⁴⁶⁾ Рум. *тѣлѣм*; Солов. *ѡкѣзѣшати* *лѣтомѣ* ⁴⁷⁾ Рум. *Нѣвѣх*; Солов. *Нѣвѣх*; Сильв. *и ѡ* *Явѣк* ⁴⁸⁾ Рум. над *дрѣвѣ* *кѣи*; Солов. на *дрѣвѣм* *бѣгѣ*; Синод. над *дрѣвѣм* *бѣм* ⁴⁹⁾ Рум. *сѡ* *Зѡмѣемѣ*, з чого д. Пипін зробив без потреби *разѡумѣемѣ*; Солов. Сильв. як у нас ⁵⁰⁾ Рум. *искорѣнекалѣ* ⁵¹⁾ Рум. в тім місці рки. *попѣсований*; Солов. *сѣлѣкѣмѣ* *цѣкѣм* *и* *пѣхѣла[ли]*, те саме має й Сильв. ⁵²⁾ Рум. Солов. Сильв. дод. *кѣ* ⁵³⁾ Рум. *тѣх* *кѣнѣа*, та се мабуть помилка самого Пипіна; Солов. Сильв. як у нас ⁵⁴⁾ Рум. Солов. вас.; Сильв. має *кѣзѣх* *лица* *ѣгѣ* ⁵⁵⁾ Рум. *истѣкѣнѣни*; Солов. *истѣкѣнѣни*; Синод. *истѣкѣнѣни* ⁵⁶⁾ Рум. Солов. Синод. вас. Після сего Солов. Сильв. Синод. мають ще: *ни* *сѣм* *ѡстѣкѣ* *пѣчѣмѣ* *сѣкѣ* *на* *пѣгѣхѣ*. *Сѣмѣ* *пѣмѣсѣлѣх* *Явѣм* *пѣйдѣ* *кѣ* *ѡѣцѣ* *гѣм*: *ѡѣцѣ* *Фѣра*, *ѡѣнѣ* *и* *т. д.* Рум. не має *сѣх* *слѣв*. ⁵⁷⁾ Рум. *вѣа* ⁵⁸⁾ Рум. *нарѣкѣ* ⁵⁹⁾ Сильв. Солов. *пѣдѣ* *зѣмаю* ⁶⁰⁾ Сильв. Солов. *ѡдѣлѣка.тѣ* *кѣдѣномѣх* ⁶¹⁾ Солов. *нѣлѣнѣ* ⁶²⁾ Рум. *вѣс[тѣ]* *кѣ* *сѣкѣ*; Солов. *вѣкѣ* *кѣ* *сѣкѣ*

А. Н. Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы III, 24—26; И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки, СПб. 1877, ст. 111—117; И. С. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы I, 32—77, відки й виписано по-вишні варіанти.

Наш текст — частина апокріфа, що зветь ся „Откровеніе Авраама“ і поміщений вповні у Тихонравова два рази: по списку Сильвестрової збірки з XIV віку і по списку Палей з XV в., що є в Московській Дух. Академії. В нотках подав Тихонравов між иньшими дуже замітні варіанти з рукопису Моск. Синодальної бібліотеки, котрими декуди й ми користували ся. В Палейх звичайно текст Откровенія вкорочений, а власне пропущено другу, апокаліптичну часть, а лишено тільки початок. Так має ся діло в одній Палей Румянцевського музею, з якої напечатав Пипін свій текст більш усіх подібний до нашого. І в Коломенській Палей, що друкують ученики Тихонравова, находить ся частина сего апокріфа (стор 123—125, стовпці 246—250), та ще більше вкорочена, ніж у нас, через що ми й лишили сей текст на боці при виписуваню варіантів. Текст надрукований Порфирєвим із Соловецької Палей ч. 653 — також повний, та виявляє дуже багато слідів новішої переробки і популяризації, через що ми й не виписували всіх відмін сего тексту супроти нашого, а користували ся ним тільки там,

де знаходили в нїм лекцію близьку до нашого тексту, а поправ нійшу нїж у нас і в Рум. Грецький текст Откровенія надрукований в виданю Фабріція, Codex pseudepigraphus Veteris Testamenti I, 417—418. Зміст апокріфа і деякі уваги подав Порфірев у своїй книзі „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ“, Казань 1872, стор. 247—253.

Б. Рукопис о. Яремецького-Білашевича стор. 82—86 і 124.

(Глаголю Ізрааілю, егда вопросятъ ко домъ
своей сѣсѣю Трѣш[и]цѣ, и поставиша трапезѣ под' дѣ-
комъ Імакрійскимъ). Ізрааілю імакіше ко срдци своемъ го-
столюекѣ і не хотише іасти в домѣ своемъ, аще гостіа не ма-
етъ. Тогда дїаволъ затвори въ нѣмъ пѣтїе¹⁾, да не приидетъ гость
в домъ его. Ізрааілю рано ісхождаше и понде на всѣхъ пѣтїе²⁾, егда
ки кого призвалъ ко домъ свой, да тои снѣсть хлѣбъ оу³⁾ не-
го³⁾. И не послаше ѿ раба нѣкого, но⁴⁾ сам⁴⁾ визираше⁴⁾ го-
стей⁴⁾. Гладен⁵⁾ въ три дни, нѣчого⁶⁾ не⁶⁾ їдїише⁶⁾ вѣз⁶⁾ гостіа⁶⁾.
Звидѣвъ же Бгъ Творецъ⁷⁾ предвѣчїй⁷⁾ правость срдца его, и
прииде сѣа Трїица: Оїцъ и Сїи и Дхъ сїи. Бгъ во ѿбра-
зомъ юношъ младихъ⁸⁾: вгъ во ѿбразомъ⁹⁾ три мѣжи аки три
пѣтници. И видѣ ихъ Ізрааілю и возрадова сѣа велико и рече:
приходѣте ко мнѣ, гостѣ мои милїи¹⁰⁾, хоцѣ ко аз¹¹⁾ повесели-
ти сѣа с вами в домѣ моемъ. И стрѣте ихъ и поклонїа сѣа имъ
[и] рече: мир вамъ, братїи мои! ѿни же¹²⁾ рѣша: мир¹³⁾ і тобѣ
всѣди¹³⁾! Ізрааілю¹⁴⁾ рече¹⁵⁾: братїи мои, конїидѣте ко домъ мой!
ѿни же рѣша¹⁶⁾: не можна намъ конїити¹⁷⁾ ко¹⁸⁾ домъ твой¹⁸⁾, да-
лекїи¹⁹⁾ намъ пѣтъ єсть¹⁹⁾. Ізрааілю рече²⁰⁾: братїи мои, аще лю-
бите Бга²¹⁾ вишняго,те²²⁾, приидѣте ко домъ мой! ѿни же²³⁾
рѣша²⁴⁾: не вїидемъ²⁵⁾, ко пѣтъ намъ єсть далекии²⁶⁾. Ізрааілю по-
клонїа сѣа имъ со слезами рече²⁷⁾: братїи²⁸⁾ мои, оуслїшїте мо-
ленїе мое, приидѣте ко домъ мой, да и азъ с вами їмъ²⁹⁾ хлѣбъ³⁰⁾,
понеже аличенъ єсмь³¹⁾, сже ко и Дхъ ко мнѣ ко малѣ³²⁾ єсть.
Тогда тїе³³⁾ мѣжїе³³⁾ придоша ко домъ Ізрааілю³⁴⁾. Сарла же-
на³⁵⁾ Ізрааілю³⁵⁾ поклонїа сѣа имъ. Посла Ізрааілю [закалати]³⁶⁾
теца спїтанїа³⁷⁾ и повелѣ³⁸⁾ трапезѣ³⁸⁾, снѣдѣ сотворити³⁹⁾. И
повелѣ⁴⁰⁾ Ізрааілю приставити⁴¹⁾ ко ѿгнѣви водѣ и ѿмити⁴²⁾ нозѣ
гостемъ⁴³⁾. Сарла⁴⁴⁾ же мїетъ имъ нозѣ і беретъ рѣками, а ѿни
їзъ рѣкъ ісходїтъ, їко безплотни сѣа. вѣсѣди сѣа велики Сарла
и рече⁴⁵⁾: ѿ дивное чѣдо! ѿ юности моеї всѣмъ мимоходїщимъ

гостем⁴⁵) ѡмникаам⁴⁶) нозѣ ѡ⁴⁷) не видѣхъ таковыхъ безплотныхъ⁴⁷). азъ имъ нозѣ вѣрѣ ѡмнѣ⁴⁸), ѡ ѡни мнѣ ѡзъ рѣкъ ѡсходѣтъ. Ісѣдши на трапезѣ ѡ ѡдѣша телца⁴⁹) воспитанна. ѡ рѣша ко ѡвраамѣ: гдѣ чада твоѣ? ѡвраамъ рече: не даа мнѣ бѣ⁵⁰) ѡмѣти. Рѣша тѣ⁵¹) мѣжѣ ѡстниці⁵⁰): ѡсѣлѣ ѡвраамѣ⁵¹) вѣдетъ сѣ тѣе сѣ⁵²). [Гарла же] восмѣетъ сѣа вѣлми⁵³) ѡ рече: господѣ⁵⁴) моѣ⁵⁴), презвитеръ мой старѣ естъ ѡ азъ стара есмъ, како рождѣ чада? и не вѣрова томѣ. Рѣша ѡстниці⁵⁵) ко ѡвраамѣ: что⁵⁶) глѣтъ жена твоѣ? ѡстиннѣ глѣмъ⁵⁷) тѣбѣ: вѣдѣи ѡмѣти⁵⁸) сѣа ѡ наречени ѡмѣа емѣ Ісаакъ. Вѣ той часѣ⁵⁹) повелѣ ѡвраамъ⁶⁰) воздвигнѣти⁶¹) трапезѣ⁶²). ѡвраамъ приникъ ко землѣ ѡ не смѣѣше зрѣти на мѣжѣ тѣхъ, ѡ рече⁶³): что ѣстъ⁶⁴) ѣ, господѣ моѣ? ѡни⁶⁵) же рѣша: возлюбленнѣи ѡвраамѣ, ѡдемъ⁶⁵) вѣ Годомъ ѡ Гоморъ. тѣжѣ кѣи сѣтъ грѣхами многими. да воздамо противъ дѣломъ ихъ⁶⁶). нѣкътъ вѣ нихъ⁶⁷) праведныхъ⁶⁸). ѡвраамъ рече: ѡще⁶⁹) ѣстъ ѡ. праведныхъ⁷⁰). Гдѣ рече: ни за ѡ. не погѣблю⁷¹), ни за мѣ, ни за ѡ, ни за кѣ, ни за ѡ, ни за пѣтъ не погѣблю градъ. ѡ⁷²) понѣдѣша тѣи мѣжѣ ѡстниці⁷²) вѣ Годомъ ѡ Гоморъ ѡ прѣидѣша до Лота⁷³). Лотъ же⁷⁴) падѣ на [лицѣ свое] ⁷⁵) ѡ рече: господѣ моѣ⁷⁶), что⁷⁷) кѣи ѣсте? Гдѣ⁷⁸) рече Лотъ: [понѣми] женѣ⁷⁹) ѡ дѣщѣи своѣ⁷⁹) и козѣи на горѣ⁸⁰), естъ ко погнѣбѣ мѣстѣ⁸¹) сѣмѣ Годомѣ⁸²) и Гоморѣ⁸²) за беззаконѣе ихъ⁸³). ѡ понѣмъ Лотъ женѣ свою ѡ двѣ дѣщѣи своѣ, ѡ взѣли дѣщѣи зѣ собою хлѣба ѡ вина вѣ дѣбанки⁸⁴), ѡ возѣидѣтъ на горѣ⁸⁵). ѡ пѣстиа бѣ⁸⁶) ѡгнѣ, смолѣ, стрѣли⁸⁶) ѡгнѣннѣи зѣ нека на Годомъ ѡ Гоморъ ѡ западѣтѣ ѡниѣ гради. бѣ же вѣ нихъ молва зѣлаа зѣлао, ѡ западѣтѣ⁸⁶). егда вѣдѣла жена Лота молва вѣ градѣхъ ѡ ѡвѣздрѣлаа сѣа воспѣтъ ѡ стала столпомъ солнимъ⁸⁷). ѡ видѣ тѣе Лотъ и зѣиѣтѣи вѣ страхомъ велѣимъ ѡ конѣидѣ вѣ горѣ далѣ⁸⁸) со двѣма дѣщѣи своѣми. дѣщѣи Лотѣи рѣша едѣна ко дрѣгой: что сотворимъ? сѣже ко сѣкѣтъ погнѣбѣ. Ісѣземѣе вино ѡ спѣиша⁸⁹) ѡца своего ѡ рѣста емѣ тако. Лотъ же пѣиѣ вѣ велми и кѣсталъ ѡ прикоснѣсѣа дѣщѣемъ своимъ, ко старшой и ко меньшей, ѡ вѣстъ самъ сѣвѣ зѣтъ ѡ тѣстъ. На стрѣи же дѣиѣ поразѣмъ что сотвори⁹⁰) ѡ козѣи гласомъ велѣимъ плач[а] сѣа, ридѣа, вѣѣаа ко перѣи своѣ. ѡстави⁹¹) же дѣщѣи своѣ⁹¹) ѡ пойдѣ до ѡвраама стрѣи⁹²) своего⁹²) ѡспѣвѣа емѣ всѣа. ѡвраамъ ѡскорѣкѣ сѣа⁹³) ѡ рече: ѡ горѣ тѣбѣ, сѣиѣ моѣ! Лотъ рече: ѡще⁹⁴) ѡчѣ моѣ, ци не можѣи мнѣ ѡкое покаянѣе дати за грѣхъ тѣи⁹⁴), да азъ ракетаю ѡ грѣсѣ сѣмъ? ѡвраамъ рече: ѡкъю, сѣиѣ, заповѣдѣ тѣбѣ дамъ? Гдѣ естъ на такѣи грѣхъ покаянѣе? ѡвраамъ помисливъ на сѣрдѣи своемъ погнѣбити его ѡ рече Лотъ: ѡдижъ ко ѡлои⁹⁵) рѣкѣ ѡ принѣси мнѣ ѡ ѡгнѣа негнѣсимого ѡ.

главнѣ. И⁹⁶⁾ во Ілоу рѣцѣ есть горкая смѣръть, звѣрѣе люте, гадн, схотѣтъ Лота ізѣсти⁹⁷⁾. В той час⁹⁸⁾ скоро⁹⁸⁾ іде Лотъ во Ілоу рѣцѣ и принесе⁹⁹⁾ три главнѣ ѿ ѿгни того, іже сѣповѣла архѣгъ Ендѣ помѣнѣти ѿца своего Адама, той негасимый естъ ѿгнь до сѣднаго дне⁹⁹⁾. ѿ¹⁰⁰⁾ тогож древа сотвори Авраам ѿгнь, егда хотѣше заклаѣти сѣа своего Ісаака¹⁰⁰⁾. Тогда оуви-
дѣла Авраам, іако принесе Лотъ г. главнѣ ѿ ѿгни негасимо-
го, и взем Авраам главнѣ и іде на мѣсто рекомое Сохій и по-
сади главнѣ и рече Лотъ; егда главнѣ тѣи прорастѣтъ и прій-
мѣтсѣи и процвѣтѣтъ и зродѣтъ, тогда ти процѣи ѿ Бѣ еде-
ши. Мислѣтъ сѣбѣ Авраам: іако главнѣ не имѣють пріймѣтсѣи,
такѣ и Лотъ не едетъ мати процѣи ѿ Бѣ. Гдѣ вѣли главнѣ
посаженнѣ, вѣше ѿ Іердана к. поприцъ; возимаше Лотъ водѣ
и ношаше и поливаше главнѣ, велико плач[а] сѣи и ридѣи. Егда
прѣвѣстѣ три мѣцѣ и пріиде ко Авраамѣ и рече: ѿче, проросто-
ша главнѣ, но не цвѣтѣтъ. Авраам не іаже вѣри и рече ему:
егда процвѣтѣтъ и зродѣтъ ѿвоцѣ, тогда ти едѣши мѣти про-
цѣи ѿ Бѣ. и пакѣ поливай г. мѣцѣ и процвѣтоша и зродѣша
ѿвоцѣ. и взем Лот ѿвоцѣ с трох дрѣвѣ и принесе до Авраама
и рече: ѿвож, ѿче, и ѿвоцѣ! процвѣли главнѣ и зродѣли ѿвоцѣ
и се плод их естъ. И воста Авраам и видѣ древо при земли
розно зродѣло, седмицею ко версѣхѣ раздѣленно и различно ли-
ствѣи и ѿбразом; кедрѣ [зам. кедрѣ], пекрѣ, кипарисѣ. и ви-
дѣвѣ Авраам і почѣди сѣи велики и прослави Бѣ іде во дом
свой. и тако Лотъ вѣ процѣи ѿ Бѣ. Егдаже Авраам пріиде
во дом свой і ѿверѣте Ісаака родившагосѣи. И рече Авраам; слава
тебѣ, вѣдко, іако еси мнѣ дѣла свѣтъ видѣти ѿ стрѣи моѣи
и далѣ ми еси раздѣмѣти, іако всѣмѣ кающій сѣи ѿверѣте вѣдо-
дѣтъ оу Гдѣ. Тогда глас с неке пріиде гдѣ: Аврааме, Аврааме!
вѣгословен еси по чинѣ Мелхиседекѣ. И поем Авраам ѿтроча
Ісаака и конїиде в горѣ Мелхиседекѣ. и рече Авраам Мелхисе-
декѣ; ѿче, вѣгосви ѿтроча сѣи! Мелхиседекѣ Авраама сотвори па-
трїархом, Авраам вѣгосви Мелхиседекѣ и сотвори его іерей, і ѿка...
вѣгословили Ісаака. и тѣ сѣишаста глас с нека вѣгословицѣ: вѣгос-
ловенно сѣмѣи твое, Аврааме, едетъ во вѣки, і смножѣ сѣмѣи
его іако пѣсокѣ воскрай морѣ. Бѣи ишемо слава во вѣки вѣком.
Аминѣ.

¹⁾ вѣсѣ поутѣ ²⁾ на всѣ дороги ³⁾ вѣс. ⁴⁾ вѣс. ⁵⁾ аа'чѣм ⁶⁾ вѣс. ⁷⁾ вѣс. ⁸⁾ юно-
ты мады ⁹⁾ вѣс. ¹⁰⁾ вѣс. ¹¹⁾ и азѣ ¹²⁾ такоже ¹³⁾ емоу, рѣшта вѣс. ¹⁴⁾ вѣс. ¹⁵⁾ дод.
к'нѣм ¹⁶⁾ дод. е'моу ¹⁷⁾ и м'цѣи нам вѣтъ ¹⁸⁾ вѣс. ¹⁹⁾ понеж[е] вѣр'заа дорога нам

проти наших; замість назви Илоя всюди Ніл, про неугасимий огонь нема мови, так само як і головні не мають зв'язку з Сифом.

В. Крехівська Палея ст. 161.

[Загадка дочки Лотової. Після оповідання про гріх Лотів з дочками, взятого дословно з Біблії (Бытия, XIX, 30—38) додано ось які слова.] Загнѣ же старѣншла снѣ скесѣмѣ глѣци: твоѣ ѡцѣ мнѣ ѡцѣ, твоѣ дѣдѣ мнѣ моуж, ты мнѣ брат ѡ азѣ твоѣ мати, ты мнѣ снѣ ѡ азѣ твоѣ сѣстра.

Сеї загадки не має жаден зв'язний нам текст Палей. Жерелом її можна вважати ось які слова св. Івана Золотоустого в його Слові про п'янство: ὁ Λὸτ θυγατρὸν αὐτοῦ ἐβένετο διὰ τῆς μεθύσεως, ὁ πατὴρ αὐτῆς καὶ ὁ παῖππος πατὴρ. Слова ті знаходять ся в грецькій історичній Палей, що послужила мабуть основою для словянської Толкової Палей. Ця грецька Палея у-перше надрукована пок А. Василевим (А. Vasiliev, Anecdota graeco-byzantina. Mosquae 1893, стор. 1-8—292). Цитоване нами місце знаходить ся на стор. 218.

Г. Рукопис о. Яремецького-Білашевича стор. 107—108.

Оуказъ ѡ дрѣгомы дрѣвѣ крестномѣ, на немъ же распѣтѣ правднѣй разбойникѣ. Ѣ тогожъ дрѣва взѣмъ аггѣль Гднѣ в рай і вложи его в рѣкѣ рекомѣю Тигрѣ, ѡ знесе его вода во землю рекомѣю Мадѣямъ. Ёгда рече архггѣль Сидѣ помѣнѣти ѡца своего Адама, ѡ сказа емѣ дрѣво еже ѡзѣйде їз райа, ѡ взялъ Сидѣ ѡ сотвори ѡгнь надъ рѣкою рекомою¹⁾ Илоѣ. Той ѡгнь негасимѣй²⁾ вѣсть до сѣда Хсѣва³⁾. Ёгдаже согрѣши Лотѣ со дщери своими, ѡ далѣ емѣ Ибраам⁴⁾ заповѣдѣ, жеки⁵⁾ ѡ того ѡгня взѣмъ ї. головнѣ ѡ⁶⁾ посади⁶⁾ земли ѡ поливалъ водою мѣстей ї. Лотъ же творѣше тако, іакоже заповѣда емѣ Ибраамъ, ѡ носѣмъ водѣ во сѣтахъ своихъ ѡ на чревѣ ползѣишесѣ до Іѡрданъ рѣки, ѡ носѣмъ водѣ мѣсте[ѣ] ї. ѡ⁶⁾ поливалъ главнѣ⁷⁾. вѣше⁸⁾ во ѡ главнѣ ѡ ѡгня того акѣ попришѣ ї. ѡ ѡзрѣсте дрѣво ѡ главнѣ тихъ великое ѡ красное⁸⁾ в землѣ Мадѣямѣстѣй. Ѣ⁹⁾ дрѣво, тобою спсѣсѣи народа много вкрѣющѣхъ в тебѣ, понеже тако глѣши: ѡ мнози вкрѣющѣ в дрѣво тѣ прекѣнаютъ. И на томъ дрѣвѣ распѣтѣи праведнѣй разбойникѣ глѣмѣи Дизма⁹⁾.

1) въ рѣцѣхъ рѣкомѣхъ 2) vac. 3) vac. 4) vac. 5) vac. 6) vac. 7) зам сего е: тако
бжеж[и] ѿмаше занекѣхъ. ѿ кѣзрастоша глаголюхъ 8) зам. сего: ѿ ксѣтъ] дрѣво ѿ велико
ѿ красно 9) конецъ такий: тѣхъ речѣ] дрѣво наред многѣхъ вѣроующихъ въ него, помяну
тако глаголю: на томъ дрѣвѣ распятъ Хѣ Бѣгъ. ѿ мнѣшихъ въ вѣроующихъ ко мѣ тѣхъ при-
вѣщавъхъ вѣсѣда.

Рукопис о. Теодора з Дубівця, стор. 101—102 має той сам текст, та дуже поспований, як се видно з виписаних варіантів. Її друга частина псевдепіграфа „Слово святого Григорія Богослова о кресті и о Адамѣ и за два розбойника“, якого перша частина по сим самим рукописам надрукована на стор. 29 - 30 нашої збірки.

Апокріфічні оповідання про Авраама розширені були по всій Україні. В Палей, що колись належала до Мілецького монастиря (ч. 114) а тепер знаходиться в бібліотеці Київської Духовної Академії (Аа. 1292) знаходиться як „зачало м.“ невеличка стаття „Рождество Авраамово“; в се не що инше, як скорочене „Откровеніє Авраамово“, скорочене ще й супроти того тексту, який надруковано у нас; починає ся: **Фара же рѡд[и] Авраама. ѿ нѣча Фара теже дѣла творити і т. д.;** кінчить ся словами: **Ѣ блѣкѣтѣ ѡ тѣхъ всѣхъ колѣна земнаѣ.** До тих слів додано коментар, що тут приводимо: **Да разсмѣши ли жидовинѣ, что ест[ь] ѡ Авраама блѣвитисѣ колѣномъ земнымъ. понеже Гѣ нашъ Іс Хс ѡзѡли родити сѣ ѡ поколѣнѣѣ Авраамовѣ ѡ дщери ѡдѣкимовѣ. не ѡ Авраамѣ бо имѣ вѣ блѣвитисѣ, но ѡ Кѣхъ сътворшимъ нѣбо и землю. нѣст[ь] бо вѣры еже вѣкровати вѣ Авраамѣ, но блѣкити сѣ Авраамѣ ѡ имени Ісѡхъ. понеж[е] ѡ ѣдиного поколенѣ ѡзыде рѣчѣѣѣ Кѣѣ, ѡ немъ ж[е] родисѣ Іс, тѣмъ же бо блѣкишасѣ ѡзыци и крѣстишасѣ вѣ имѣ єго.** (Те саме є в в Крехівській Палей на стор. 135). Київський список скопійовано для мене за старанєм проф. М. Грушевського. Югословянський список „Откровенія Авраама“ видав проф. Ягіч в виданю *Arkiv zu povjestnicu jugoslovansku* IX, 83—91. Крім сих оповідань, які ми привели з наших рукописів, знаходить ся ще у Порфірева (Апок. сказ. о старозав. л. и соб. по ркп. Солов. библиот.) оповіданє „Состязаніє Авраама съ египетскими астрологами“ (стор. 250—256), а у Тихонравова (ор. cit. I, 79—90) оповіданє про смерть Авраама. Подібне оповіданє є також у Румунів і виданє д. Петричейку-Гиждеу по двом спискам з XVI віку (*B. Petriceiku-Hasdeu, Cărtile poporane ale Romanilor, Bucuresti 1880, II, 186—194*).

(⁶ Мнлхїсєд[ѣ]цн). Мєлхисєд[ѣ]кѣ же бєзѣ шїа ѿ бєзѣ

Ѡ Милхїсѣд[ѣ]це ѡ томъ ж[ѣ]. Ѡ Федорѣтъ⁴⁾ пишеть
ѡ томъ град[ѣ] ѡ Бѣсѣ, ѡже ѡмѣлъ естъ в долготѣ ѡ в ширинѣ

Ѡ Милхѣсѣд[ѣ]цѣ ѡ томъ ж[ѣ]. Ѡ Федеротъ⁴⁾ пишетъ ѡ томъ град[и] Ѡ Бѣсѣ, ѡже ѡмѣлъ естъ в долготѣ ѡ в ширинѣ

ї. вкрѣстѣ и колѣ. тако вѣ сѧ сгадаѣтъ в Палей, іако Хамъ роди Хсѣа Ѣфиѡна, Хоуса же род[и] Крона, Кронъ роди Фѣра, Фѣра же род[и] Неврота гиганта, иже столпъ здаше по разделеніи ізыкъ. Невротъ роди Ламарла, Ламаръ же род[и] Неврота⁵⁾ гиганта. вѣше же до тѣхъ лѣтъ гл҃аніѣ ѣдино всемъ чл҃комъ ѣдинемъ гл҃смъ жид[о]вскѣмъ, и инии ж[е] гл҃ють сѣрыанскимъ, но мѣ се держимъ іако жидовскимъ. ой. моужи начальници всемъ племеномъ пишются, иж[е] соуть тогда сепіран по Невротове коли здати Сїа и Вавилона град[а]. Ѣверъ ж[е], прадед Яврамовъ икѣ[тъ] приложилъ в Невротове повеленіѣ, тѣмъ ѡсталъ ѣсть той Ѣверъ и колѣно ѣго в первомъ гл҃аніи, ѣже ѣсть и до нѣк жид[о]вскѣ. нареч[е]нныи же начальници оѣ. разделениа с[а] на оѣ. ізыкъ. зоветъ же сѧ та земля, гдѣ ѣсть зданъ Сїѣ и Вавилонъ градъ, Сенаръ. ѣсть же та земля на левою странѣ Перьстей земли, а ѡ востока приликаѣтъсѧ къ Иверьстей земли но іакож[е] преже рѣхомъ, считѣются всѧ сїѣ мѣста до Сїа и до разделеніа ізыкъ. но іакож[е] ѡ Яврама ѡставляше, на Невротовѣ повѣсть сѧ възвратимъ сѧ иж[е] сѣтъ по немъ цр҃ствоваши. си ко Невротъ столпъ и град Вавилонъ повелѣ здати, перекѣ ловкѣ и волкшвеніѣ ізѡверте, и Персомъ старшина выс[тъ] и наачи ихъ звездочетѣю и звездословѣю и нѣсномѣ прѣходѣ, ѡ нихъ же Ѣлани родословію наачиша с[а], наачаше раждающихъ[сѧ] чл҃вкѣ напредъ хожденіѣ звездамъ часъ ихъ⁶⁾ наричати [sic]. По Невротѣ же движесѧ др҃гѣи чл҃къ гигантскаго племени, емѣже імаѣ Кронъ, по имени блаженіа звезды, выс[тъ] же и силенъ велики и многымъ ѡдолѣвъ и повѣдивъ, перекѣ начатъ цр҃ствовати и владѣти тою землею и людьми лѣтъ нѣ. и повинѣ всю землю перьскѣю, наченъ ѡ Сѣриѣ. По Кронѣ ж[е] выс[тъ] цр҃ь сїѣ ѣго Нинъ лѣтъ лѣ. тои ж[е] свою мѣтръ Семирамѣ поимъ ю женѣ секе, и законъ стави перьстей земли поимат[и] своихъ мѣтрѣй женѣ. Тои ж[е] и градъ великѣи създа ї-ми дїемѣ шестіѣ поутѣ имѣюща и прозва и [Ни]вергѣи по своему имени. Я ѡ Нина цр҃ствова Фѣра. Я ѡ Фѣра цр҃ствоваѣ Ламъ, а ѡ Лама цр҃ствоваѣ ѣсть⁷⁾ Перскъ, ѡ негож[е] прозваши с[а] та земля Перседа. и цр҃ствова лѣтъ нѣ. и смрѣ. По⁸⁾ смрѣти же того Перса къста др҃гѣи моужъ ѡ племени Хамова злодѣецъ іменемъ Сѣстръ, иже выс[тъ] цр҃ь въ Ѣгиптѣстей земли [и цр҃ствова] лѣтъ ѣ. и виша [зам. висѣ] Сѣрскою землею и повѣди Халдеѣ и Перси до Вавилона и Ѣропїискѣю землею и всю Сѣсѣиѣ. а ѡ Го[с]тра цр҃ствоваѣ ѣсть къ Ѣгиптѣстей земли Фараонъ лѣтъ и. ѡ негож[е] вси цр҃іѣ Ѣгиптѣстей фараонѣи прозваши сѧ даже и до нѣк. Къ та же лѣтъ[а] въздвигѣ

са на западныхъ странахъ, ѿдеже нѣкъ есть Римъ, чѣкъ ѿ племени Яфетова, ѿма его Инахъ, ѿже къ нинѣ земли црствова ѿ-е лѣт[о] ѿ градъ сѣзда къ ѿма лоуны. И быс[ть] же пакн къ египетскѣи странѣ црѣ ѿменемъ Египет, ѿ ѿтолѣ прозва са [в рукоп. прозваши] та земля египетскла. ѿ потомъ црств[о]ва сѣкъ ѿго Сидъ. Сидъ⁹⁾ ж[е] реди Мелхил[а], Мелхилъ же род[и] Мелхил[а], Мелхилъ же прѣимъ хананейскѣю землю, ѿже словеть нѣкъ Палестина ѿ ерѣмьска земля, ѿ градъ сѣзда к ней ѿ прозва по своемъ ѿмени Сидонъ. ѿ постави своего сѣа Мелхила црствовать к Сидоне ѿ къ власти салимьстни. Мелхилъ же род[и] два сѣа: ѿ-го прозва по своемъ ѿмени Мелхила, а второмъ Мелхиседека, ѿго же ѿскони зде бытѣ ѿспишемъ.

(Ифанас[и]а архиеп[иско]па алеѣандрѣскаго ѿца великаго Пасаха слово ѿ Мелхиседеце). Мелхилъ црѣ ѿкож[е] прежде рекохомъ ѿмаше два сѣа. единого Мелхил[а] по ѿтню ѿмени, а дрѣлаго Мелхиседека. ѿ ѿцѣ любаше стареншаго сѣа Мелхила, мѣи же любаше меншаго Мелхисед[е]ка. каше же ѿцѣ ѿю ѣлнѣкъ, несѣсеню¹⁰⁾ жертвѣ приношаш[е] ѿдоломъ¹¹⁾, ке ко жертвѣа кѣ-мъ бѣомъ¹²⁾. ѿ реч[е] Мелхилъ црѣ Мелхисед[е]кѣ сѣа своемъ: поем ѿтроки свои ѿди къ стадо кѣаше ѿ приведе[и] ми ѿ. телнѣкъ, да пожремъ жертвѣ¹³⁾ бѣомъ. ѿдеж[е] Мелхисед[е]кѣ, ѿ мѣсль бѣа приде[и] емъ на пѣти. ѿ къздвиѣ ѿчи свои на ѿбо ѿ гладаше на сѣнце ѿ ѿ лѣне размѣ[сла]ше ѿ ѿ звездахъ. ѿ в се-кѣ кѣкъ реч[е]: ѿж[е] сѣтворилъ есть ѿбо ѿ землю ѿ звезда¹⁴⁾, томъ бѣ долѣжно дати жертвѣ сѣздавшемъ тѣхъ. извѣсто [sic!] ко ми творятъ знаменѣа ѿбснѣа, ѿко зиждатель нх на нхъ починаетъ негленѣкъ, бесмѣртнѣкъ, неѣдимъ, ѣдинъ Бѣ си на ѿбси ѿ на земли, сѣкѣа хсѣненѣмъ¹⁵⁾ сѣдцемъ. тоѣ есть ѿстинный Бѣ ѿ томъ подобно жертвѣ дати. И шедъ бо ко ѿцѣу моѣмъ сѣкѣтѣю емъ, негнѣи послашаетъ мене сѣа своего.

Приде[и] же Мелхисед[е]кѣ ничтож[е] видѣ [мб. ведѣ], видѣкъ [жѣ] ѿцѣ ѿго ѿ реч[е] емъ: гдѣ соутъ тѣлци. по нхъ ж[е] шѣлъ ѣси? ѿ глѣ емъ Мелхисед[е]кѣ: не гневай са, ѿчѣ црѣю, по послашай мене, ѿнѣ ж[е] рече: что хоцѣши, рци¹⁶⁾. Мелхисед[е]кѣ же реч[е]¹⁷⁾: приди ѿ жертвѣа, ѿже хоцѣетъ дати, не дадимъ ѿа смѣкъ бѣомъ, си ко не вед[ѣ]тъ ко ми са бѣи, но пачѣ дадимъ жертвѣ ѿже починаетъ верхъ ѿбсѣкъ, то ко есть бѣкъ бѣомъ¹⁸⁾, Гѣ гѣмъ. ѿцѣ же ѿго разгнѣкавъ са реч[е] емъ: ѿди ѿ приведе[и] еже ти повелѣхъ! аще ли [не приведеши]¹⁹⁾, то не живѣ коудеши. ѿдѣсѣ же Мелхисед[е]кѣ²⁰⁾ къ стадо воловъ, видѣ[и] же Мелхилъ црѣ къ

но, и жертвѣ створѣ възид[и] на горѣ Фаворьскій. рекше⁴⁰) Еле-
шнѣскію, яко ѿкретоуѣ мѣсть в ней⁴⁰), и тамо и зови трижды
глас[о]мъ: чѣче вѣи, и възиди⁴¹)! и възидет ти чѣкѣ яко днѣи, и
не ѡжаснѣса ѿ него⁴²). и створи Авраамъ тако якоже повелѣ ѣмѣ
Гѣ, и възид[е] на горѣ Фаворьскій и вниди (sic!) в чащу леса и
възва трикрати: чѣче вѣи⁴³). и влезе Мелхисед[е]къ, и видѣвъ
Аврамъ и вѣи. и реч[е] ѣмѣ Мелхисед[е]къ: не койса, но рци
ми⁴⁴), кого ищѣши? и реч[е] ѣмѣ Аврамъ: Гѣ повелѣлъ ми ѣсть
въискати тѣ и вѣсвити са ѿ тѣе. Мелхисед[е]къ же реч[е] ѣмѣ:
якож[е] ти повелѣлъ Гѣ, створи⁴⁵). и слезъ Мелхисед[е]къ с го-
ры Фаворьскіа и прѣвѣс[тъ] с нимъ ѣ. днѣ. и въземъ рогъ ма-
сла знамена ѣго и менѣмъ⁴⁶) вѣимъ и вѣси Авраамъ и реч[е]:
вѣси въ ѣси Авраамъ бѣгомъ вѣи⁴⁷) створи⁴⁸) нѣко и
землю. и авѣи ѿидѣ ѿ него Авраамъ⁴⁸). И по семъ пакѣ прид[е]
гласъ къ Авраамѣ глѣ [: Авраамъ, Авраамъ!]⁴⁹) ѿнже реч[е]: что
ѣсть, Гѣ?⁵⁰) Гѣ же реч[е]: понеж[е] ѿ рода Мелхисед[е]кова ни-
ктоже въсташа на земли, да того рад[и] коудѣтъ звѣкъ: безъ
ѿца и безъ мѣри, ни родословѣнъ, ни начатка днѣмъ и мѣи ни
жѣи кончаніа по ѿбразѣ сѣи вѣи. ты ѣси ѣри въ вѣкы по
чинѣ Мелхисед[е]ковѣ. и възлюбѣхъ [тѣ] якож[е] възлюбѣхъ сѣа
своего ѣдиночад[а]го⁵¹), и мѣже ѣси съхранилъ повелѣніе мѣе, и
съхранитъ ѣ въ вѣкы. Темже да са не мнѣтъ, [яко] по ѣстѣствѣ
не и мѣлъ начатка днѣмъ, но понеже не вѣсть никтоже, когда
са ѣсть родилъ, ни род[о]словіа ѣго ни мѣри ни ѣти. тѣмъж[е]
са нареч[е] кѣз ѿца и безъ мѣри, неродословѣнъ, понеж[е] ѡго-
дилъ ѣсть бѣи и ѣсть ѣри вѣи предъ Гѣмъ.

Вашѣ ж[е] Мелхиседек ѣри вѣи, вашѣ ж[е] и жрѣчъ хана-
нейскъ. и сѣзда градъ в горѣ нариченъи Ѣиѿнъ, иже прозва
Галимъ, еже ѣсть Меръ градъ, и цѣствова в немъ лѣтъ ѣк. и
ѡмре правед[е]нъ въ дѣствѣ чѣтѣ. сказѣтъ же са цѣкъ миринъ,
градъ же Галимъ, иже нарицѣтса нѣкъ Ѣрѣлимъ.

¹) Рум. в вѣтъ родимъ ²) Рум. ко ³) Видѣи аж до „И Федорит“ у Пиѣина про-
пущено ⁴) Рум. Федорит ⁵) Рум. Сидѣ, Сидъ ж[е] род[и] Мелхиса, Мелхиса ж[е] род[и]
Мелхиса и сѣго Мелхиседака, цѣкъ и жрѣца. Нирот ⁶) Рум. и части нѣхъ ⁷) Рум. Гардо-
напалъ великъ, ѿ Гарданапала цѣствова въ вѣтъ ⁸) Видѣи аж до „И вѣтъ же пакѣ“ у
Пиѣина зновъ пропущено ⁹—⁹) Рум. вас. ¹⁰) Пиѣ. Галинъ ж[е] не спасѣнъ ¹¹) Пиѣ. дод.
приде ж[е] вѣмъ подобно, въ неже вѣкъ долѣжѣ принѣсти жертвѣ идоломъ ¹²) идоломъ
¹³) жертвѣмъ ¹⁴) и сѣице ¹⁵) хѣсаниа ¹⁶) дод. скоро ¹⁷) дод. къ немѣ ¹⁸) вас. ¹⁹) вас.
²⁰) дод. пакы ²¹) самшавши сѣ ²²) не раздѣмъ ²³) и какою ²⁴) погѣити ²⁵) вас. ²⁶) вас.
²⁷) авѣице жѣи ²⁸) авѣице ²⁹) стверженаго ³⁰) прѣдѣсѣице ³¹) ѣца ѣго ³²) Тоже тѣи
³³) вас. ³⁴) вас. ³⁵) дод. града и сѣго ³⁶) Мелхиса ³⁷) вас. ³⁸) звѣи ³⁹) дод. въ чащѣ
лѣса ⁴⁰) вас. ⁴¹) вас. ⁴²) дод. и ѣстризи и и ѣбризѣкъ нѣтъ ѣго и цѣкъ и вѣслоги са ѿ

него ⁴³⁾ дод. изакази! ⁴⁴⁾ дод. кто еси ⁴⁵⁾ дод. тако ⁴⁶⁾ сказом ⁴⁷⁾ Б҃га вышнього ⁴⁸⁾ вас.
За сим дод. Да вже не єсѣть наречено нма твоє Ізраїлѣ по єсѣть скершено нма твоє
Ізраїлѣ ⁴⁹⁾ вас. ⁵⁰⁾ Гдѣ мой ⁵¹⁾ князюванняго

А. Н. Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы, т. III, стор. 20—23, відки й виписані повніші варіанти.

Пипін надрукував три тексти оповідань про Мелхиседека, а власне один Палейний (із Румянцівської Палеї з р. 1494 ч. 453) тотожний з тим, що читає ся і в Крехівській Палеї, далі короткий текст із Пролога, що є тільки скороченєм Слова св. Аванасія, і в кінці Слово св. Аванасія, незвісно по якому рукопису. Це саме Слово по Соловецькому рукопису XVII в. надрукував Порфирев (Апок. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Солов. бібл. стор. 131—135), а в тійже книжці (стор. 222—225) помістив ще новішу переробку сего Слова, а надто (стор. 256—259) другу єго переробку. виняту із Временника Георгія Амартола по Соловецькому рукопису XVI в. Ми також друкуємо далі переробку сего Слова по рукопису о. Іллї Яремецького-Білашевича з половини XVIII в. як доказ популярности сего твору. Грецький текст його надрукований у-перве Монфоконом в третьому томі творів св. Аванасія Александрійського, а відси передрукований Фабріцієм (Veteris Testamenti Codex apocryphus, t. I, 311—320). Звісно, приписувати авторство сього слова св. Аванасію нема ніякої підстави (гл. Порфирьевъ ор. cit. 54 і єгож Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ 9), 116—117). В староруськім писемстві трапляють ся інші легенди про Мелхиседека, що розповідають про него зовсім не так як у огсіх текстах. Два тексти тих оповідань надрукув в Тихонравов (Пам. отреч. русской лит. I, 26—31). Текстів сеї другої легенди в приступних нам українсько-руських рукописах ми не находили.

Б. Рукопис о. Яремецького-Білашевича, стор. 100—104.

(Слово ѿ Мелхиседець црїи Єлїмскоє ниже во
сѣтихъ ѿца Іуданасїѣ архїєїска Пелѣдан'дрїйскаго)
Прїстїотїкъ намъ першеє ѿчество і родъ сказати влїжнннго ѿца
нїїго Мелхиседека. для того називаетсѣ неродославенъ, сѣхучѣ
православїї¹⁾. бил во с поколѣнїѣ Хамока єго²⁾ роди Ное, Хам
же роди Хсѣа³⁾, которїй замисливъ столпъ єсѣдати ѿ раздѣ-
лїнїѣ ізїикъ. Неродъ роди Дсѣа, а Дсѣкъ же роди двоєхъ сїювъ:

цркъ же заветидалася³⁰⁾ и готовна сѣа своего старшого Мелхѣ. и пошла до кожницъ, где было вѣ. вѣокъ златихъ, сребнихъ к кожници. В тож время зекралася фнз. младенцокъ ѿ своихъ ѿцовъ и тѣ. пахотѣтъ ѿ своихъ матерей³⁰⁾, а видѣл и ѿцамъ лѣче не было³¹⁾. а гдѣ юж ѿфѣри зготованнѣ были, в той час заколала Салима³²⁾ сѣа своего Мелхиседека и моит: сѣс мой³³⁾, не плачеш ли за братомъ своимъ, которій ѿдетъ на заколеніе — не знаю, ци Бгѣу, ци ли теж вѣсомъ? ѿповидѣлъ Мелхиседекъ мѣри своей: по нѣкшній ѿ часъ былъ.....³⁴⁾ вимовикши и пошла въ горѣ Оаворскѣю и припавши на колѣна рекъ тѣ слова: всѣхъ еси сотворилъ³⁵⁾, ибо и землю, тебе во призываю единого Бга, слыши мѣ в час сей, ли ти тихъ всѣхъ землѣ пожегъла, которій прійшли на ѿфѣр³⁶⁾ з братомъ моимъ. В той час висѣхъ Гдѣ мѣтѣ Мелхиседекѣ, и зараз землѣ потѣслася³⁷⁾ и всѣхъ пожегъла, и все мѣсто и весь родъ Мелхиседекѣ. а нѣ палатокъ а нѣ чѣвкѣ а нѣ видѣта мѣста того не зостало, все згинѣло³⁸⁾. Зійшовши же Мелхиседекъ з гори Оаворскѣю и ѿкачилъ, иж висѣхъ Гдѣ молитѣ его. В той час зосталъ к страхѣ великомъ и зновъ вернѣлѣ в тѣю горѣ и вселенсѣ во еденъ вертепъ³⁹⁾ и мешкалъ тамъ ѣ. лѣтъ, и сталѣ нагимъ ѿкъ ѿ рожденія своего⁴⁰⁾, и хрѣветъ сталъ его ѿко черепашина шкарѣна⁴¹⁾, а покормъ его вершки древнѣе были, а в мѣсто води росъ лизалъ аѣ. лѣтъ⁴²⁾. Голосъ вѣ з нѣа до Авраама: Аврааме, Аврааме! слышалъ Авраамъ голосъ Гдѣ Бга, звылася и речетъ: азъ есм. Господи. Во той час рече Гдѣ Бгѣ до Авраама: ѿсѣдай ѿ сѣа свое⁴³⁾ и возми вранно⁴⁴⁾ и поиди на горѣ Оаворскѣю и заколай голосно трижди: чѣвче вѣй!⁴⁵⁾ Вѣдетъ же до тебе чѣвкъ ѿко дикій звѣръ, але ти не бойся его и ѿстрижи⁴⁶⁾ его и ѿверѣжъ ногтѣ его, и цѣлѣ[и] его⁴⁷⁾ и благослови сѣа ѿ него, понекаж⁴⁸⁾ ѿн ѣсть сѣенникъ Бга вишнѣго⁴⁸⁾. в той часъ сотвори Авраамъ ѿкожъ заповѣдалъ емъ Гдѣ Бгѣ. и возйде Авраамъ на горѣ Оаворскѣю⁴⁹⁾ и заколалъ ї-жди⁵⁰⁾: чѣвче вѣй!⁵¹⁾ И вѣйшолъ до него Мелхиседекъ ѿко дикій звѣръ⁵²⁾ и звылася ѿго, Мелхиседека, Авраам. Мелхиседекъ же рече: не бойся, Аврааме⁵³⁾! кого ѿбѣкашъ? Рече Авраамъ: Гдѣ Бгѣ⁵⁴⁾ и блгословитисѣа ѿ тебе⁵⁵⁾. Зійшовши з гори Мелхиседекъ и мешкалъ з Авраамомъ ї. дни⁵⁶⁾. И взѣвши в рогъ елеѣ назнаменалъ Авраама словомъ вѣй⁵⁷⁾ мовѣчи: блгословяю ты Аврааме Бгѣмъ вишнимъ. И не вѣдетъ оѣже ѿмѣ твоѣ Авраам, але вѣдетъ ѿмѣ твоѣ до конца совершенное Авраам⁵⁸⁾. И по[тѣмъ] зновъ⁵⁹⁾ голосъ прѣ[и]шолъ до Авраама мовѣчи⁶⁰⁾: понекажъ нѣхто з рожаю Мелхиседековаго не зосталъ на земли, для того не-

своім Мелхнак и призвала ³³⁾ дод. козаюканин[и], нехайже йма твоє Мелхнак, ти Бєдик
 мнѣ лѣсомъ принааѣ ест, для того жикъ еси ³⁴⁾ южъ ѿ сего часѣ свою маю забавѣ, мнѣ
 нѣчого до вас ³⁵⁾ кызъ [зам. Бѣ] кѣхъ речей Бєтворителю ³⁶⁾ дод. дивколаскѣю, гдѣ брат мой
 Мелхнак спалинѣ естъ ³⁷⁾ розстѣнилася ³⁸⁾ же анѣ члѣкѣ анѣ ѿнам кожница, анѣ ижи[и] кѣ-
 динокъ не зосталси ѿного мѣста, але все зѣмля пожерла ³⁹⁾ и пришовши в гѣстиню лѣса
⁴⁰⁾ якъ нѣ мѣи на свѣтѣ оѣродила ⁴¹⁾ іакѣ оѣлава поросаѣ колосами ⁴²⁾ а по ѣ. лѣтахъ
⁴³⁾ ѿрааа своєго ⁴⁴⁾ дорожнє речі и ѿфѣрѣючи ⁴⁵⁾ дод. кийди сюда ⁴⁶⁾ дод. волоси ⁴⁷⁾ и
 ѿбрата познати [очевидно помилка зам ѿбрѣж назискти] нѣ прикѣтай си з нимѣ
⁴⁸⁾ вас. ⁴⁹⁾ дод. ставѣ ко части лѣса ⁵⁰⁾ и скрикнуѣ ѣ рази ⁵¹⁾ ки[и]ди ко мнѣ ⁵²⁾ а гди
 нѣ ѿбачна Явраам ⁵³⁾ члѣкѣ, а повѣж ми, хто еси и чого потрібниѣ ⁵⁴⁾ послааѣ ма
 ѿшѣкати ти ⁵⁵⁾ дод. и рече їмѣ Мелхиседек: якъ ти си Гѣхъ Бѣхъ рєсказалъ тако твори
⁵⁶⁾ дод. Явраам же ѿстрѣгъ Мелхиседека, якъ їмѣ Гѣхъ Бѣхъ рєсказалъ ⁵⁷⁾ дод. и блѣвнѣхъ
 Явраама Богом кишим ⁵⁸⁾ Явраам ⁵⁹⁾ : ектернє ⁶⁰⁾ дод. Яврааме! ѿнжє рече: Гѣи мой
 стїи! Бѣхъ же рече їмѣ ⁶¹⁾ по подокнистѣхъ

Ся переробка Слова св. Аѡанасія на мову майже чисту на-
 родню мусїла бути досить популярна в нашім краю, коли маємо
 її в двох рукописах: о. Яремецького і в Дрогобицькій збірці з р.
 1742, що з неї й виписані варіанти. Із тѣх варіантїв вїдно, що
 обї переробки зробленї були незалежно одна від одної і то з орі-
 гіналїв де в чому відмінних один від одного. Рукопис Дрогобицький
 має текст троха ширший і повнїйший від текету о. Білашевича, та
 ми основою сего видання поклали текст сього остатнього через те,
 що в Дрогобицькїм рукописї не стає кінця.

XII. Авраамові сини.

А. Крехівська Палей, стор. 168—174.

(О Исац'к) Быс[ть] же по днѣх сиѣхъ Бѣй йскѣша[а] Авраама, всѣмъ вѣдѣ, хотѣ Авраамъ къ притчи положити къ изыщѣхъ и послѣднѣиѣ ихъ наѣчити, какоу любовѣ ймѣти къ Бѣу, и глѣ емѣ: Авраамѣ, Авраамѣ! и реч[е]; се азъ Гѣй. реч[е] же емѣ Гѣй: поймѣ сѣа своѣго вѣзлюбленаго Йсаака и вѣзведи на горѣ и вѣздажъ ми трѣвѣ, вѣставжѣ Авраамъ заѣтра ѡсѣдла ѡсла свое и поитъ с собою два ѡтрока и Йсаака сѣа своѣго вѣзлюбленаго, и истинавѣ полена на сожеженнѣ трѣвѣ, и пойде йдежѣ реч[е] Гѣй. вѣ же шѣствовати емѣ до горы Гѣй. вѣзрѣжѣ Авраамъ ѡчи-ма свойма и ѣзрѣ мѣсто йздалѣча и реч[е] ѡтрокомъ своймъ: сѣдѣте тѣ, азъ же и дѣтище дойдежѣ на горѣ и поклонившес[я] прид[е]вѣ к камѣ. вѣзатъ же Авраамъ полена йст[не]на и заѣ за плѣщи Йсакѣ сѣа своѣмѣ, вѣзъ же ножъ и ѡгнь в рѣкѣ и пойдоѣста к горѣ ѡба вѣспѣ¹⁾. реч[е] же Йсакъ къ Авраамѣ ѡцѣю своѣмѣ: се ѡгнь и дрога, почто не вѣдѣши ѡгчѣ²⁾ на всѣсѣжеженнѣ³⁾, вѣже на трѣвѣ Бѣй? Авраамъ же реч[е]: Бѣй ѣзритъ сѣвѣ ѡвчѣ ѣже на жертвѣ⁴⁾. Йсакъ же видѣвъ ножъ в рѣкѣ ѡца своѣго смотравѣ, и реч[е] Йсаакъ къ Аврааму ѡцѣю своѣмѣ: повѣжъ ми ѡцѣ [sic!], аще хоѣши ѡвчатѣ, да скоро текѣ в стадо и привѣдѣ е. аще ли разѣмѣши Боу приатнѣ⁵⁾ выти жертвѣ твоѣи, поклоннѣ гласѣ⁶⁾ и мною сѣтворнѣ жертвѣ твою Бѣи. Авраамъ ж[е] разгорѣ сѣ есте-ствомъ любѣкѣ противѣ сѣмоу ѡвѣща глѣ: повѣдаю ти чад[о] моѣ вѣзлюбленѣ, вѣдчнѣ йзволнѣе еѣтъ. Бѣй проситъ тѣе на жертвѣ сѣвѣ, чад[о], по своѣи емѣ волн, а не азъ хоѣю сѣго. вѣси ко, йко любовнѣю [зам. люблю] тѣа чад[о], и трѣпцѣтъ ми сѣдѣцѣ, како ли нанесѣ ножъ на тѣа, чад[о], како ли ѣзрѣ слѣзы мѣтрѣ твоѣи, самъ ж[е] ли како подѣймѣ плачъ тѣе рад[и], чадо! паки ж[е] аще ѡслѣшѣю сѣ повелѣнѣ вѣдчнѣ, то ѡвлѣшнѣ коудѣ

великіа ёго мѣстї и великихъ его ѡбещанїй, иже мною бѣснѣе ѡбѣща. что створю⁷⁾, чаа[о]? никакож[е] не вѣде⁸⁾ что створю сѣмѣ⁹⁾, чаа[о], но добрее ми принести тѣ в жертвѣ емѣ. давыи по¹⁰⁾ своей [воли]¹¹⁾ мѣрї телець дати ми тѣ имѣать, чаа[о], пакн жива. нѣк же ѡ мѣртвахъ моцнѣхъ ёсть Гѣ въставити тѣ¹²⁾.

Исакъ ж[е] слышавъ ѡ оца своего Авраамъ (sic!) въ смиренїи и блѣговѣзникымъ срдцемъ реч[е]: ѡ предѣланїи¹³⁾ мой ѡче, ѡ любезнаа мой строка, ѡ своемъ чаа[е] оукрѣпи¹⁴⁾ старость свою, оче. іако добрѣе ти естъ послѣдшати изволенїа вѣдчаго и сѣтворити хотенїа ёго, ѡче. простри рѣце свой, азъ же примѣ извы¹⁵⁾. помани ѡче великю Гнѣ блѣдаты, како ти ма на старость вдаши [зам. вдасть], тоиже¹⁶⁾ и з мѣртвахъ моцнѣхъ¹⁷⁾ въставити ма ёсть токѣ Гѣи. Аврамъ же стверди срдце своё и не помысли бесчадства ни прокля слезы, но кладѣша дрова на треникъ¹⁸⁾. и тогда зкени мысцю свою Аврамъ и сѣгъ и іатъ Ісака сѣа своего¹⁹⁾ и възложи на треникъ верхъ дровъ²⁰⁾. и простреть рѣкѣ свою, взять ножъ хотѣ заколати[и] сѣа своего Ісака. Къзглѣси же ёго ангѣлъ глѣ: Аврамък, Аврамък! ѡнже рече: се азъ, Гѣ. реч[е] же к немѣ: не заколи сѣа своего ни створи емѣ ничтоже зла. нѣк во разѣмѣхъ, іако войшиша бѣа ты. но възми ѡвѣнь и принеси емѣсто Ісаака сѣа своего. възрѣвъ же Аврамъ виде ѡвѣнь казѣць за рога в садѣ Савѣковѣ. и шедъ и взять ёго и шедъ закола въ Ісака мѣсто сѣа своего. [Після довшой апострофи до жидовина оповѣданѣ ще разъ вертаеть ся до сеї теми]. Ми же себѣ къ писанїю житїю притечемъ. Аврамъ же не пощади сѣа своего, но тѣрашѣа творити речинное емѣ Гѣмъ²¹⁾. привѣлжи во сѣа ножъ к горѣ Ісаковѣ. тогда ангѣлѣскы глас ѡгромн иъъ ѡблака глѣ: Авраамѣ, Авраамѣ! глѣ ти Гѣ: не заколи сѣа своего къзюбелѣнаг[о]. ведѣ во естѣство эмъ ѡ чадехъ, ты же не пощаде сѣа своего мене рад[и], то азъ совою клахъ ти сѣа, іако бѣсѣлаи бѣсѣлаю тѣ и²²⁾ змножѣ сѣма твоѣ іако звѣзды нѣсныи, іако песокъ въскрай моря²³⁾, и бѣсѣатѣа ѡ сѣмени твоѣмъ вси ізыци земьстїи, понеж[е] ис плѣм[е]нїи твоѣго ізыдетъ мѣжъ, ѡ немъ ж[е] преж[е] рѣхъ ти. нѣк же ѡпѣсти сѣа своего²³⁾ и пойми ѡвѣнь казѣць в садѣ Савѣковѣ. Савѣкъ же зоветѣа ѡпѣщенне²³⁾. Аврамъ же слышавъ глѣ ѡпѣсти ѡрока и зѣре ѡвѣнь держимъ за рога в садѣ Савѣковѣ. и шедъ поіатъ и пришедъ закола въ Ісака мѣсто сѣа своего²⁴⁾. Авраамъ же створїю жертвѣ възратис[а] съ ѡтрочатѣмъ ѡноудѣже пришѣл. Пришедїю же Авраамъ в домъ свой ідеж[е] живѣни [в рукоп. хвѣно: живѣни] къ градъ Авроцѣ

[?] в земли Хананейстей, иже[е] есть к раздолни, се же есть Хевронъ.

¹⁾ Доси у Порф. пропущено ²⁾ кое кедече ѿча ³⁾ вас. ⁴⁾ трукс ⁵⁾ кѣоприатикъ ⁶⁾ дод. мою ⁷⁾ дод. сѣмоу ⁸⁾ кедми ⁹⁾ сотворити ми ¹⁰⁾ ко ¹¹⁾ вас. ¹²⁾ Тут пропускаемо, так само як і Порфірев, палейну апострофу до жидовина. ¹³⁾ предокрый ¹⁴⁾ оукрѣни ¹⁵⁾ оузы ¹⁶⁾ то оуж. ¹⁷⁾ моуно ¹⁸⁾ дод. хоти сотворити ижеже пожеакъ ем; Гк. воскладшоу же древа на трекникъ Якраамъ ¹⁹⁾ дод. не помысан разлаученія ѿ чада ни поирадъ ѿтро-
щница, но сязавъ ²⁰⁾ Тут Порфірев знов пропустив уступ, де полемізуєть ся з жидовином, та в Крех. Палей такого уступу в сьому місці нема ²¹⁾ Доси у Порф. йде пропуск. ²²⁾ вас. ²³⁾ вас. ¹⁷⁾ Решта у Порф. пропущена.

Текст тотожний з нашим надрукував Порфірев (Апокриф. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Солов. біблѣот., стор. 136—138) із Соловецької Палей ч. 635, відки ми й написали отсі варіанти. Отсей палейний текст не має в собі майже ніяких апокріфічних подробиць, а є тільки поетичним рзширенем біблійного тексту (Бытия XXII, 1—13). Власне задля сих стилістичних прикрас, що находять ся в розмові Авраама з Ісааком, ми й містимо його в нашій збірці, як се вчинив і проф. Порфірев.

Б. Рукопис о. Яремецького Білашевича, стор. 124—125.

(Слово ш Ягаръ и ш сѣс еж Исмаилъ како бил ся со Ісаакомъ сѣом Якраамомъ) Ёгда родисѣ ѿ Гарри жени Якраамови Ісаакъ, а Исмаилъ родисѣ ѿ Ягари сѣсжевици Гарриной, лавѣше ѿка Ісаакъ і Исмаилъ і растѣше. Ёгда изра-
сте Исмаилъ, і сдарилъ Ісаака. и скарѣла Гарра [sic!] иж Исмаилъ сдарилъ Ісаака і растерзаста сѣ жалостію великою и рече: Живѣ Бѣъ мой! Що то ёсть, да равѣ вѣтъ господина своего? Отсеаъ сѣ нехай не всдетъ. И рече: Господине мой Якрааме, иждени равѣ ис чадомъ еѣ. Якраам не хотѣше, Гарра плачѣщи скервно не хотѣше жити с нимъ, дондеже не ижденетъ ю. Прїиде же агѣлъ Господень скоро ко Якраамъ і рече: Якрааме, Якрааме! Иждени равѣ Ягаръ ис чадомъ еѣ, ѣко глѣтъ Гарра жена твѣѣ! И той часъ Якраамъ вземъ три камели, вземъ же крашна, ѣди и питїѣ много і заведе ихъ на горѣ Синайскѣю ко пѣстиню. Бѣше ко ѿ мира еѣ. поприцъ, и там ѿстави ихъ. И вѣше Ягара в той пѣ-
стини со сѣомъ своимъ Исмаиломъ. Ёгда не стало имъ води и не-
имѣше что пити, искаше Ягара води, да дасть пити чадоъ сво-
ѣмъ. Сѣижеде всѣ горѣ и долини и не находѣше води нигде.

Б҃гда же прїйде, видѣ чадѣ свое оумирающе без питїи. Пойде же А҃гара зновѣ и свидѣла влажнѣ землю под древом. Взыла велики плакати и копати, и шѣрѣте ї. шѣрѣ води и принесе чадѣ своему мало води и шѣрѣте житїе. И несе там чадѣ, їдеже бѣ вода, и раскопа велиї источник и там живїста. И до той води прихаждахъ звѣрїе и всїа вещества, птахѣ и проч. птии. А҃гарїи же вѣдѣше сна своего Исмаїла звѣрїе з лѣва бити. Б҃гда же вистѣ Исмаїлови лѣтъ єї, Исмаїла рече матери своей: Повѣж ми, мати мой, їк сїа во мирѣ плодїтъ людїе? А҃гарїи же всїа страшнїи свѣдѣнїи рече всїа ємѣ поравнѣ сказала и тако его нахнула и смѣсила сїа снїм і переднала дѣтей нѣ. і да пойметсїа скїмїа ѿ неї много и да умножитсїа. И ѿ нихъ зачухъ сїа поганїе їзици Тѣрки, Татарѣ и їнїи поганїи їзици.

В звѣснихъ намъ збіркахъ апокрїфічнихъ оповїдань авї подїбного тексту, авї загаломъ оповїдань про Ізмаїла і єго кровосумїшку з матїрю нема. Основа сего оповїданя взята з Бїблїї (Битвїя XXI, 9—21), апокрїфічнї додатки мабуть із Талмуда, пор. Ed. Reuss, La Bible III, 1. стор 367.

В. Рукопис о. Теодора з Дубївця стор. 82—83.

(Некѣрнїи їзици ѿкждѣ зачаша[а] ѿ вѣт.) Авраамъ їмѣ два сїа, єднаго ѿ рабы і дръгаго ѿ свободныи. прежде оубо родисѣ ѿ А҃гары Ізмаїль, і послѣдѣ родисѣ Ісакѣ ѿ Сар҃ры. и приплѣзоваше Ізмаїль и бѣаше сїа Авраамова Ісакѣ. и видѣвши Сар҃ра сожалїша си и кѣзопи кѣ Авраамову. и їви сѣ Авраамову аг҃гѣ ѿ Бѣ гл҃а: їждени рабову и сїа єї. Авраамъ же оуготова єи пища на много дїи и ѿпоустї єа кѣ поустыню далече. и тамъ живаше кѣ пѣстыни сѣ сїомѣ. и не доставшоу брашна єже оуготовалъ Авраамъ, и скончєваше[а] гладомъ и жаждоу, и шѣхѣдѣше горы и оудолїа їщюще, гдѣ бы шѣрѣла водоу сѣбѣ же и ѿтрочатю. и шѣрѣте тамо источникъ и пришедши сѣ сїомъ своимъ и живаше кѣ Сїнаї. И б҃гда ж[є] высѣтъ[ь] ї. лѣтъ Ізмаїлѣ з родства єго, и начатъ пытати А҃гары: ѿкоудѣ єси ты и камо само прїиде? ѿнаж[є] начатъ повѣдати ємѣ житїе свое и како Авраамъ повелѣ завести[ма] кѣ поустыню далече непроходимоу и тѣмъ ма ѿстави жити кѣ поустыни с[и]. Ізмаїлѣ ж[є] начатъ лоукѣ чинити и стрѣлы стрѣгати и звѣрѣ ловити, и тако питаше и їтрѣ и себе и сѣж[є] сѣ сѣ їтрїю своєю во

Синай. Агара ко реч[є] ко сѣвѣ: да понмоут сѣма мое жыны
многы и да повѣдаѣт сѣма Авраама. и ѿ нихъ зачахъсѣ[а] не-
вѣрній іазици Татарѣ, Тжрци и инѣи мнози.

І сей текст, що в рукописі о. Теодора є частиною якоїсь
обширнійшої компіляції без початку, не має собі паралелів у ви-
ших збірках апокріфічних оповідань. В головному він є немов ско-
роченєм попереднього тексту, та має супроти него одну нову по-
дробицю — мотив, для якого Агара згодила ся на кровосумішку
зі своїм сином.

Г. Крехівська Палея стор. 181.

(Ѧ) Йзмайлѣ) Йзмайлѣ же род[и] вѣ. сѣвѣ, иж[є] соуть
імена ихъ сѣ: Нафѣѣ, Кедарь, Наконѣ, Масанѣ, Мазма,
Йдѣма, Масиходѣ, Фѣма, Ёгѣрь, Нафѣкѣ, Кендимѣ. вселѣсѣ
Йзмайлѣ и сѣвѣ ёго ѿ Вилат два сира [sic!] противъ Ётѣ, дон-
деж[є] приде[є] ко Ясиромѣ, противъ лицю брати[и] своихъ всѣ-
лисѣ. ѿ сихъ соуть Срачинѣ. Йзмайлѣ же бывѣ лѣт рѣ. и ѣмѣ
вѣ же житиє ег[о] въ Ёгиптѣ[є].

В Коломенській ані в Ковельській Палеї сего уступу нема.

Д. Із слова Меодія Патарського, стор. 22—23.

[Измаилъ] В кончаніи¹⁾ четвертой тисѣчи Прѣѡръ царѣ
прійде самѣ на корниѣ восточныхъ земѣ, которій ѿ рода Мѣн-
тока сѣа Ноѣка²⁾, и поплѣни седмѣ городовъ и землю ихъ,
снійде³⁾ на три цѣства инѣдѣйскіѣ⁴⁾ и пожже ѣ ѡгнемѣ и ѡпѣ-
сти ѣ. и прійде вѣ пѣстыню Савы и иѣзѣчетѣ родѣ чада Йзма-
илова⁵⁾. Сего бо Йзмайла прижи Авраамѣ ѿ ровы своеѣ Агары,
ѣ⁶⁾ ѿ Сарры Ісаѣка⁶⁾. Исмайлѣ же ѡвидѣше Ісаѣка злобою своею.
Прійде же агѣлѣ ко Авраамѣ и рече ёмоу: иѣзѣени равѣ и сѣа
ѣи в пѣстыню Саввы. Авраамѣ⁷⁾ же всадикѣ Агарѣ на верблюда
и сѣа ѣѣ Йзмайла, керѣвлюдже повелѣніємъ бжѣимѣ несе ихъ ко
пѣстыню Саввы. Йзмайлѣ же прѣбываше со мѣрѣю своею⁷⁾, и рас-
плодѣвшесѣ. и Прѣѡръ царѣ иѣзѣѣ ѣ⁸⁾, ѣ инѣи разбѣгошасѣ⁹⁾ и¹⁰⁾
вѣжаше ѡтолѣ вѣ пѣстыню Ётрикѣ¹⁰⁾ и расплодишасѣ и иѣспо-
ниша пѣстыню и тѣю ѿ¹¹⁾ племѣне своего¹¹⁾. бѣхѣ бо мнози ікы

прѣзы, ѿ нагы хощахъ ѿ іадѣхъ мѣса верблюжѣ к'¹²— вѣкѣ ка-
рѣна¹³), ѿ пѣдѣхъ кровѣ ѿ млѣко скотѣе.

¹) По скончаніи же ²) приде имъ царь отъ Мунтова роду, сына Ноева, име-
немъ Приворъ ³) и иде ⁴) на царство индѣйское ⁵) идѣже бише Измайлловичи, воцпе
родъ Измайлъ ⁶⁻⁶) вѣс. ⁷⁻⁷) вѣс. ⁸) И приде Приворъ въ пустыню ту Измайлъ,
якоже прѣжде речеся ⁹) дод. по пустыни той ¹⁰ ¹⁰) вѣс. ¹¹⁻¹¹) вѣс. ¹²⁻¹²) вѣс.

З чотирох текстів сего апокріфа, надрукованих Тіхонравовим
(Памятники стреченной русской литературы II, 213—281) тільки
один текст Тульської збірки XVIII в. в сьому місці де в чому по-
дібний до нашого і для того з него ми й виписали варіанти. Та
й тут, як бачимо, Тульський список має деякі важні пропуски,
а особливо пропущено цінний для нас зворот про кровосумішку
Ізмаїла з матір'ю.

XIII. Сини Исаакові.

А. Ковельська Палея, стор. 196.

[Вродженє Исава і Якова] Быст[к] оубо по оумрѣтнин¹⁾ Авра-
мовѣ²⁾ бл҃ги Бѣ Исаака снѣ³⁾ своего³⁾. молаше же Исаакъ⁴⁾,
реч[є]³⁾, Ревекы дѣла жены своєи, яко неплоды бѣ⁵⁾. и послѣла
его Бѣ и зачат же Ревекка. играста же младенца во чреѣ⁶⁾ ея.
помѣи же сѣ Ревекка Гоѣ Боѣ и реч[є]: что сѣ³⁾ мнѣ вѣдет? и
реч[є] ей Гѣ Бѣ: два снѣ во оутробѣ твоей еста, старѣйший
меншомѣ поравнѣет а людіе людіи пресѣкют⁷⁾. по семже оубо
яко присѣла ей днѣ родити, и роди первенеца и бѣ той чер-
менѣ⁸⁾. потомже³⁾ и³⁾ меньшого породи⁹⁾, но припалаше рѣка
ей¹⁰⁾ пѣтѣ старѣйшаго. и нареч[є] первенцю имя Исаѣ, братѣ¹¹⁾
же его³⁾ имя Иакѣвѣ.

¹⁾ смѣрти ²⁾ Авраамъ ³⁾ вас ⁴⁾ дод. Гоѣ ⁵⁾ дод. и не ражда ⁶⁾ стѣрокѣ ⁷⁾ пресѣкѣтъ
⁸⁾ чернѣ ⁹⁾ род[и] ¹⁰⁾ его ¹¹⁾ дрѣгомѣ

Варианти виписані із Крехівської Палеї стор. 181, де опові-
данє се має титул **Ѡ Ісаѣе повѣстѣ**. Основою сего оповіданя
є оповіданє біблійне (Бытия XXV, 21—27), відки взяті майже всі
подробиці нашого оповіданя. Ми наводимо його тут як основу пі-
звѣйшої повѣрки, висказаної нпр. в діалогу „Банкетѣ духовный“
(Кіевская Старина 1891, т. XXXVII, стор. 68), буцім то Исаѣ з Яко-
вом сварили ся ще в материному животі.

Б. Крехівська Палея, стор. 190—205.

(Ѡ лѣствици). Поидѣ ж[є]¹⁾ Інокѣ к Лаванѣ дядѣ²⁾ своѣмѣ,
ѣрѣкѣ мѣсто ѣ спѣ³⁾ тѣ, на камені вѣзложивѣ глаѣсѣ, снѣце бо
зашло бѣше. ѣ³⁾ вид[є] сонѣ. ѣ сѣ лѣствица бѣше стѣверѣна на

ЗЕМАН, ЁЙ⁵⁾ ЖЕ⁵⁾ ГЛАВА⁵⁾ ДОСЖАЗИЕ ДО⁵⁾ НЁСИ. Ё ВЪ ВЪРХУ⁸⁾ ЛЕСТ-
ВИЦИ ІАКО ЛИЦѢ ЧЛѢС⁶⁾ ІЗО ѠГНА ІСЕЧЕНО, ІМѢЯЖ[Е] ВІ. СТЕПЕНИ
ДО⁷⁾ ВЪРХУ⁸⁾ ЛѢСТВИЦИ, І НА КОЕМОЖДО СТЕПЕНИ ДО ВЕРХА⁷⁾ ЧЛѢЦА⁸⁾
ДВѢ: ѠДЕСНЮ І ѠШЮ; КД.⁹⁾ ЛИЦА НА ЛЕСТВИЦИ ДО ПЕРСИ НХ,
СРЕДНЕЖ[Е] ЛИЦЕ ПРЕВЫШЕ¹⁰⁾ ВСЕХ ВАШЕ, ВЖЕ ВИДѢХ, ІЗ ОГНА І ДО
РАМѢ І ДО РѢКѢ, ІЗАНХА СТРАШНО ПАЧЕ ДНѢХ І КД. ЛИЦѢ. І ЁЩЕ
МНѢ ЗРАЩЮ, І СЕ АНГЛИ БІІ ВЪСХОЖДАЮ⁸⁾ І НИЗЪХОЖДАЮ⁸⁾ ПО
НЕЙ, ГѢ ЖЕ СТВЕРЖАШЕСА НА НЕЙ. ТАКО СВО ЕС[ТЬ] РАЗМЕТ[И], ІАКО
СЕ КТО ПОДЪПРЕТСА СКОИМЪ ЖЕЗЛОМЪ*).

БѢ ЖЕ СТОИШЕ НА[Д] ЛИЦЕМ ГОРНИМЪ, І ѠТОЛЕ ВЪЗВА КЪ МНѢ
ГЛА: „АКОВѢ! ІЙКОВѢ“. І РѢХЪ: „СЕ АЗЪ. ГІ¹¹⁾“. І РЕЧ[Е] КЪ МНЕ:
„ЗЕМАЮ, НА НЕЖ[Е] ТЫ СПИШИ, ТОВѢ ДАМЪ Ю І СЕМЕНИ ТВОЕМУ
ПО ТОВѢ¹²⁾“. І¹³⁾ ОУМНОЖ[С] ПЛЕМА ТВОЕ ІАКО ЗВѢЗДЫ НЁСНЫІА,
ІАКО ПЕСОКЪ МОРЕСЬКІЙ, І БЛСВИТЬ СЯ СЕМЕНЕМ ТВОИМЪ ВСА ЗЕМЛЯ І
ЖИВЮЩИЙ НА НЕЙ ВЪ ПОСАДНАІА КРѢМЕНА ЛѢТѢ СКОНЧАНІА¹³⁾. БЛСВЕ-
НІЕ МОЕ, ІМЖЕ БЛСВІХЪ ТА, Ѡ ТЕБЕ ПРОТЕЧЕТЪ ВЪ ПОСЛЕДНИЙ РОД[И].
ВЪСТОЧНАІА І ЗАПАДНАІА ВСА ПОЛНА БОУДЕТЪ ПЛЕМЕНЕМ ТВОИМЪ.“ І
ІАКО СЛЫШАХЪ¹⁴⁾ СЪ ВЪСОТЫ, ОУЖАСЪ І ТРЕПЕТЪ НАПАДЕ НА МЯ. І
ВЪСТАХЪ Ѡ СНА МОЕГО, І ЁЩЕ ГЛАС[С] СѢЩЮ¹⁵⁾, І¹⁶⁾ ГЛА ВІІ ВЪ
ШНО МОЕЮ¹⁶⁾, І¹⁷⁾ РѢХЪ: „КОЛЬ СТРАШНО МѢСТО СЕ! НѢС[ТЬ] СЕ, НО
ДОМЪ БІІ І СИ ВРАТА НЁСНАА.“ І ПОСТАВИХЪ КАМЕНЬ, ЁЖЕ ВЪ ВЪЗГЛА-
ВІЕ МИ, СТОПЪ, І ВЪЗНАИХЪ МАСЛО ДРЕКАНОЕ НА ВЪРХѢ СМѢ, І
НАРѢКОХЪ ІМА МѢСТѢ ТОМѢ ДОМЪ БІІ¹⁷⁾. І ВЪСТАХЪ І ВЪСПѢХЪ І
РѢКОХЪ¹⁸⁾: „ГІ БѢ¹⁹⁾ ЯДАМА ТВАРІ ТВОЕА! І¹⁹⁾ ГІ БѢ ЯВРААМА І
ИСААКА ѠЦЮ МОЕЮ І ВСѢХЪ ХОДИВШИХЪ²⁰⁾ ПРАВДОЮ ПРЕДЪ ТОВОЮ!
КРѢЩІКЪ²¹⁾ СЕДАНЪ НА ХЕРСВИМЪХЪ І НА ПРѢСТАВЪ СЛАВЫ ОГНИКЪ, І
МНОГОѠЧИТАА, ІАКОЖЕ ВИДѢХЪ ВЪ СНѢ МОЕМЪ, ДЕРЖА ЧЕТВЕРОЛИЧНЫІА
ХЕРСВИМЫ НОСА, І МНОГОѠЧИТАА ГЕРАФИМИ НОСА²²⁾ ВЪККІ ПОДЪ
МЫШЦЮ СВОЕЮ, А НЕ НОСИМЪ НИЧИМЪЖ[Е]. СТВЕРЖЪ НЕСА НА СЛАВѢ
ИМЕНИ ТВОЕМУ, ПРОСТРИ НА ѠБЛАКѢ НЁСНОЮ²³⁾ АНІАШЕСА ПОДЪ ТО-
ВОЮ НЁО, І ДА ПОДЪ НИМЪ ПОТОЧИШИ²⁴⁾ СЛНЦЕ І СКРИЛѢШИ ВЪ НОЩІ,
ДА НЕ БОУДЕТЬ МНИМО БѢ. ІЖ[Е] СЧИНІ НА НИХЪ ПѢТЬ МѢЦЮ І ЗВЕ-
ЗДАМЪ, І СЕГОЖ[Е] МАЛИШИ І РАСТИШИ, А ЗВЕЗДЫ НАРЕЧ[Е]ШИ ПРЕДЪ²⁵⁾
НИМЪ²⁵⁾ ПРЕХОДАТЪ, ДА НЕ І ТИ МНИМИ БОУДЕТЪ ВѢ. Ѡ ЛИЦА СЛА-
ВЫ ТВОЕА БОІАТСЯ[А] ГЕРАФИМИ ШЕСТОКРИЛАТИЙ І ПОКРИВАЮТЪ НОЗѢ
І ЛИЦЕ КРИЛЫ СВОИМИ, А ПРОЧИИ ЛЕТАЮЩЕ ПОЮТЪ ПѢС[НЬ]²⁶⁾ НЕПРЕ-
СТАННО. ЕГОЖ[Е] ННѢ АЗЪ СЦІАА НОВѢ²⁶⁾, ВІ-ВЕРХОВЬНЕ, ВІ-ЛИЦЕ І
МНОГОИМЕННЕ, ѠГНЕНЕ, МАЛНОЗРАЧНЕ, СТѢ! СТѢ, СТѢ, СТѢ! ІАВ, ІАВ-

*) Тут пропускаемо 10 рядків палейної екзегези.

ва, Іаѡнаѡ, Іаѡкадосѡ²⁷⁾, Хѣлод, Сакаѡд, Ѡмлеаѡх, Ілавирь, Ямимисѡ²⁸⁾, Парих! вечный црѣс крѣпкый, силне, превелик, терпеливе, вѣснѣне, наполняѣи нѣса и землю и морѣ и бездны и вса кѣккы славы твоѣа! оуслыши пѣніѣ моѣ, ѡмже вѣспѣхъ тѣа, и дайже ми прошеніѣ моѣ, егже[ѣ] прошю ѡ тебе, и вѣзвѣсти ми разрешеніѣ сна моег[о], ѡко ты еси Бѣ крѣпокъ и державенъ и славенъ Бѣ, стѣ²⁹⁾, и Гѣ мой и оцѣ моихъ“.

Ѣще мнѣ глѣцю моѣтвѣ своѣю, глас [в рѣп. г л а д] град[ш]-ше³⁰⁾ предъ лицемъ моимъ глѣа: „Гарийнѣ³¹⁾, старишино сѣлаждаѣмихъ, иж[ѣ] еси надъ сынѣ³²⁾, иди вразѣми Іакова к разрешеніи сна ѡмже виде, и повежѣ все велико виде, первое ж[ѣ] вѣснѣ. и приид[ѣ] къ мнѣ: Гарийнѣ³³⁾ архангѣлъ и видѣхъ, и ваше виденіѣ ег[о]³⁴⁾ красно сѣло и³⁴⁾ сжасно. азъ же не сжасохѣа взора ѣго, ѡмже виденіѣ, ѡмж[ѣ] видехъ во снѣ моѣмъ, притраннѣ³⁵⁾ ваше паче сего, и видѣнѣа ангѣла не сжасохѣа. И реч[ѣ] ко мнѣ ангѣлъ³⁶⁾: „что ти ѡмѣа?“ и рѣхъ: „Іаковѣа“. „ѡмже³⁷⁾ не нареч[ѣ]тсѣа [ѡмѣа] твоѣ Іаковѣа кѣмѣ, но воуд[ѣ]тъ ѡмѣа твоѣ подобно ѡмѣани моѣм[ѣ] Іѡнѣа“. егда идахъ Ѡ Фанданы сѣрѣскыа противѣ Исакѣа братѣ моѣмѣа, приидѣ къ мнѣ и вѣснѣа ѡ и прозкаа ѡ Іѡнѣа. и не поведаа ми ѡмѣани своег[о], донелезе [sic!]³⁸⁾ заклахъ ѡ. и тогда повѣдаа ми, ѡко ты ваше Кѣпѣзѣа³⁹⁾. Та ж[ѣ] рече ко мнѣ⁴⁰⁾: „лѣстница, ѡмже еси видѣлаа кѣ. степени ѡмѣцю, кыиж[ѣ] степенѣ ѡмѣщѣа двѣ лице члѣче пременяюще зрака своѣго, лѣстница ж[ѣ] естъ кѣккѣа си: а вѣ. степени ѡмѣцю⁴¹⁾ вѣрѣмена вѣккаа того соут. а кѣ. лицѣа соутъ црѣи ѡмѣзѣкѣа безаконныхъ вѣккаа сего. в тѣхъ црѣхъ истѣзани воудѣтъ чад[а] чадѣ твоихъ и родъ снѣвъ твоихъ. си⁴²⁾ вѣстанѣтъ на безаконіѣа вѣнчати твоихъ и пѣсто сѣтворѣат⁴³⁾ мѣсто се сѣход⁴⁴⁾ дѣ-ми грѣхъ⁴⁵⁾ вѣнѣкъ твоихъ. и ѡ ѡмѣени⁴⁶⁾ прѣдѣдѣа сѣснѣждѣтсѣа⁴⁷⁾ полат[а]⁴⁸⁾ ѣа въ храмѣ ѡмѣени Бѣа твоего и ѡцѣа твоихъ⁴⁸⁾. и ѡ прогнѣвани чадъ твоихъ запѣстѣѣтъ до сѣход⁴⁹⁾ дѣ-и вѣккаа сего. Понеж[ѣ] видеа ты дѣ. лица первое, а еже приражающѣа[ѣ]⁵⁰⁾ степенемъ ангѣлѣа⁵¹⁾ вѣсѣход[а]цѣаѣа и нисѣход[а]цѣаѣа и лица посрѣд[и] степенѣа⁵¹⁾: вѣзвѣгнѣтъ⁵²⁾ Ышнѣи црѣа Ѡ вѣнѣкъ брата твоеѣго Исакѣа⁵²⁾ и⁵³⁾ приимѣтъ всаа моѣстѣа⁵⁴⁾ племенѣа земныхъ⁵³⁾ створшихъ⁵⁵⁾ пакость семенѣа твоѣмѣа. и даниа воуд[ѣ]тъ в рѣкоу ег[о]⁵⁶⁾ и воудѣтъ⁵⁷⁾ негодѣѣмѣа⁵⁸⁾ ѡмѣни. тоже держат[и]⁵⁹⁾ начнѣтъ силою и вѣладѣет⁶⁰⁾ ѡмѣни, и ти не вѣзмоѣдѣтъ противѣитѣсѣа[ѣ] ѣмѣа до⁶¹⁾ дѣни, вѣнѣже⁶¹⁾ ѡмѣздеа мѣслѣа ег[о] на ѡмѣа: сѣсѣжитѣ⁶²⁾ капищемъ и жѣртѣа мѣртѣыхъ⁶³⁾ нѣжеѣа творит⁶⁴⁾ соущимъ къ црѣствіи⁶⁵⁾ ѣго⁶⁶⁾ всемъ, иж[ѣ] в такоѣи винѣа ѡмѣатсѣа, и велико Ышнѣемѣа⁶⁷⁾ ѡмѣс племенѣа твоеѣго, велико к Фалконагарѣаѣаю. и вѣдѣи⁶⁸⁾ воуди Іаковѣа,

іако пришелиці боудѣтъ⁶⁹⁾ сѣмѣ твоѣ на землі чюжей⁷⁰⁾ ѿ зло-
вѣтъ⁷¹⁾ работ[о]ю ѿ наложить на нѣ ранѣ по всѣ дни. но изыѣ-
кѣ⁷²⁾, емѣ же⁷³⁾ поработають, соудит Гѣ. ти⁷⁴⁾ егда вѣстанет
црѣ ѿ соудѣ⁷⁵⁾ тогда боудет мѣстѣ⁷⁶⁾, томѣ, тогда изыдетъ сѣ-
мѣ твоѣ Ііѣѣ ѿ работы изыкѣ державшихъ насилѣемъ, ѿ гонѣ-
зньтѣ ѿ всакоѣ скоризны врагѣ твоихъ. црѣ бо то глава естъ
всакомѣ крѣпленію ѿ ѿданиа проникавшимъ вамъ Ііѣю. ѿ ко-
нецъ⁷⁷⁾ вѣка горци⁷⁸⁾ вѣстанѣтъ, вѣзвонютъ же ѿ слышитъ ѿ Гѣ ѿ
смоленѣ боудетъ⁷⁴⁾. ѿ раскѣтъс[ѣ] крѣпкій ѿ страданіи ѿхъ, по-
неже анѣли и арханѣли извѣють молниа своѣ предъ ними⁷⁹⁾ извѣ-
леніа ради племени твоѣмѣ, ѿ⁸⁰⁾ смѣлитесѣ [sic] вышнемѣ⁸⁰⁾. тогда
женѣ нѣхъ родѣтъ⁸¹⁾ по многѣ ѿ потомѣхъ поворотѣ⁸²⁾ Гѣ по племени
твоѣмѣ⁸³⁾а.

Разсмей же жид[о]винѣ, како сказа Гѣ правіцію вашимъ Іаковѣ
ѿ пришествіи Еіѣѣ Бѣѣ. а еж[е] рече анѣлъ, іако боудетъ црѣ ѿ
близнихъ твоихъ, се слово выс[е]тъ ѿ Ророамѣ ѿ холопѣ Го-
ломонѣ. створитъ⁸⁴⁾ оубо, реч[е], пакостѣ, іако ѿлѣчиша [sic!
зам. ѿлѣчисѣ] ѿ Бѣ ѿ повеле ѿмѣхъ кланѣтис[ѣ] двѣма кравами
златым[ѣ], ѿже постави на высокихъ холмѣхъ. реч[е] бо Іаковѣ:
ѿ ми не годѣмѣ боудетъ, — за холопство егѣхъ⁸⁵⁾ нанѣ
жид[о]вѣ. тогда, реч[е], держати начнетъ силою мно-
гою⁸⁶⁾, вѣладати ѿми, ѿ ти не вѣзможѣтъ противи-
тисѣ емѣ, — како не вѣзможѣша противити сѣ емѣ, аще ѿ
хлѣбѣ естъ, повинѣши егѣхъ своѣ подѣ ѿго работное. вѣзведе
же, реч[е], мѣсль егѣхъ на нѣ, да выша послѣжнѣи ка-
пишемъ ѿ жрѣли мрѣткымъ, — выс[е]тъ же ѿбо сѣ: зрѣста⁸⁷⁾
златѣмъ кравамъ Ероаванимѣ⁸⁸⁾. рече ж[е] Іаковѣ: повелитъ
нѣжею творити сѣшнимъ въ црѣстѣвнѣ егѣхъ всемъ, — не
ѿста бо никтоже въ црѣстѣвнѣ Ероавани не поклонѣтсѣ на высо-
кихъ, но вси іако Бѣ чѣтѣхъ⁸⁹⁾ златица.

И еже реч[е]: ѿ сѣ ведѣѣ боуд[и] Іаковѣ, іако прише-
лиці боудѣтъ сѣмѣ твоѣ на землі чюжей, — в чюжую бо
землю вѣлишасѣ[ѣ], в нѣѣ ѿ зловѣтъ ѿ работѣю ѿ нало-
жатъ на нѣ ранѣ по всѣ дни. что бо зла не пострадѣше Ію-
дѣѣ въ Егѣпте! градѣ чюжѣ здахъ, беспрестани томѣхъ ѿ, и де-
ти нѣхъ томѣхъ ѿ всакомъ зло⁹⁰⁾ держашѣ. но изыкѣ, емѣ ж[е],
реч[е], поработають, соудит Гѣ. ѿ раскѣтъс[ѣ] Гѣ⁹¹⁾
крѣпкій ѿ страданіи, ѿхъ же рад[и] анѣли извѣють
молниа своѣ предъ нѣми извѣленіа рад[и] племени
твоего, смѣлитъ же сѣ, реч[е], вышнемѣ — то ѿбо ѿ
сѣ свѣс[ѣ]: сѣ смѣлишасѣ[ѣ], изведе нѣхъ силою [н]хъ⁹²⁾ великою⁹³⁾ ѿ

вдасть ѿмъ Моусѣа ѿ Ярена⁹⁴) сковозѣ Чермное море. І еже реч[ѣ]: жены ихъ родятъ по многѣ и потомъ поворотѣ Гѣ по племени твоѣмъ, знаменна люта ѿтворша⁹⁵) ѿмъ рабѣмъ. — раждаху же жены жид[о]вскія по многѣ въ Египте. а еже реч[ѣ]: хранилѣша⁹⁶) ихъ полный тѣши ѿвращаютсѣ, — тогда жид[о]ве идущіе ѿзъ Египта испросиша съсуд[и] сребрянкѣи ѿ златаа ежемѣсечѣ ссѣд[а] своѣго мнѣшиа жертвѣ⁹⁷) принести Боу ѿ ѿпачѣ съ страхомъ възвратитсѣ[а], да того рад[и] тѣши Египтяне оставис[а]⁹⁸), а сами с' сребромъ ѿ златомъ⁹⁹).

І еже реч[ѣ]: гады ѿ всеми смѣртнымъ¹⁰⁰) въскипе земля ихъ, трѣси ѿ разоренія многа воудѣтъ, егда¹⁰¹) дастъ*) Ышній судъ мѣстѣ томъ, ѿзвѣд[ѣ]тъ сѣмѣ твоѣ ѿ работы ѿзыкъ державшихъ насилѣемъ, ѿ гонѣнствъ¹⁰²) скоризный врагъ своихъ, — дастъ во Гѣ судъ ѿ казни Египтяномъ паче казни Еврейскихъ. воудѣтъ же црѣ глава ѿмѣненію, горце въстанетъ на нѣ, — Фараон ѿ немѣстиво ѿскаше погѣбити ихъ.

І еже реч[ѣ]: възпиша¹⁰³) ѿ Гѣ слыша ихъ — слыша во ѿ ѿ сѣе ихъ ѿ Чермнаго моря. ѿлиетъ же гнѣвъ свой на Лонѣфана¹⁰⁴) змѣи морскаго, съветъ безаконнаго Фалкона мечемъ, понеж[ѣ] на Бѣ вѣомъ въздвигнетъ гнѣвъ свой гордынею, — не бе во Фараонъ безъ діаклаа пощениа, темъ же виде надъ собою многы казни, не щѣша во люди[и] евреинскихъ, но погна въ следъ ихъ ѿ моремъ потопаенъ выстѣ].

І еже реч[ѣ]: тогда шкитсѣ правда твоѣ, Іаковѣ, ѿ дѣдъ твоихъ [и] по товѣмъ вѣдущихъ въ твоѣи правдѣ¹⁰⁵), тогда сѣмѣ твоѣ въстроуентъ рогомъ, ѿ тогда погѣбитъ все црство Ёдемъ¹⁰⁶) съ всеми ѿзыкѣ Моавитъскимъ [и], — тогда во Іиль ходиша¹⁰⁷) к законѣ вѣий; по пред[а]нію Моусе[и]скѣмъ бе ѿмъ трѣбити рогомъ на новъ мѣць.

І еж[ѣ] реч[ѣ]: погѣбнетъ [црство] Ёдемское съ всеми ѿзыкѣ Моавитъскѣми — егда во пройде сквозе Чермное море Іиль, противившасѣ ѿзыкѣ погыбоша. а еже, реч[ѣ], виде ангѣлы нисходяща ѿ късходящи по лествици¹⁰⁸), въ послѣдній аѣтѣ воудѣтъ чѣкъ ѿ Ыш-

*) Тут перечерчено слова: во Гѣ судъ ѿ казни.

наго, — той естъ Ейъ вий ѿ прѣстѣи дѣца, и тѣ, реч[ѣ],
хошеть¹⁰⁹⁾ съвѣкспити горѣи с нижними, — се же оубо
смыс[ѣ]: се бес лествици стѣмъ крѣщеніемъ акы по лествици на
нѣо въсходѣт.

И еже реч[е]: ѿ нем же преже пришествіѣ его
възвѣстатъ сѣви ваши ¹¹⁰⁾ и дщери ваши, — се же
сво събыв[а]: по радѣ вси прѣрочи възвѣстиша въплощеніе вѣѣ,
ѿ ржствѣ и ѿ крщеніѣ и ѿ стрѣсти и ѿ распат[і]и и ѿ въскрѣ-
сній и ѿ възнесеніѣ [и] ѿ [сѣ]шествій стго Дѣл.

¶ еже рече: юноша ваша виденіе видѣтъ ѿ немѣ,
боудѣтъ бо знаменїа сице въ время пришествіа
ѣго: древо секомо сечивомъ кровъ ѿсточитъ, ѿ
трочата¹¹¹⁾ ꙗко мѣцѣна възгѣлатъ¹¹²⁾, млад[ѣ]ицѣ въ
чревъ мѣрнѣ покрѣсть пѣтъ ѣго, — и се сѣкоу¹¹³⁾ вы¹¹⁴⁾:
егда прид[ѣ]тъ Елисаѣвъ цѣловати Кію, тогда Іѡанъ възыгра-
ше¹¹⁵⁾ въ чревъ мѣрнѣ ѿ мѣрнѣи сѣи прѣречествоваше ѿ
проповѣдаш[ѣ] поутѣ Къшино[у]. Рече же Елисаѣвъ: ѡсѣдѣ
мнѣ вы¹¹⁶⁾, да прид[ѣ]тъ мѣнѣ Гдѣи мѣи ко мнѣ? се бо възы-
граше младаенецъ радощами въ стѣбелѣ мѣи.

И еже реч[е]: Сиѣ яко старѣ воудеть, — се же рече ѿ
стыхъ млад[е]нцехъ, ти бо млад[е]нцы паче **Адам**¹¹⁴⁾ поутъ своѣ
исправили на соудщи **Хѣ** исповѣдаше ѿ врага ѿбличисте¹¹⁵⁾ съ
дѣрзновеніемъ, не бѣщающася ѿрести црѣской, якоже ѿ **Ку-**
рикъ сѣѣ **Блантинъ** паче естества **Г.** лѣтъ сѣѣхъ **Дни** **Кант[і]ановъ**¹¹⁶⁾
еретичество ѿбличи, **Хсѣ** же къ плоти¹¹⁷⁾ исповѣдавъ, ѿ **Дни**
Кант[і]ана **Звѣнъ** выс[тъ], евож[е] и до днѣсъ память творимъ
юла къ ѿ. днѣ. ѿ инѣхъ же множ[е]ство, и хже сѣта цѣломъ-
дрено не могутъ исповѣдати.*)

¶ Е́же рече: сны пакы старъ боудетъ, — тогда бо много снощъ паче старецъ истинъ разсмѣша Хѣо въ плоти пришествіе, старци[же] жидовъстїи мнѣшеѡ цѣломудрствовати неистовъствоваша***) [н]¹¹⁸ бесѣшеѡ ѡпадоша.

Я еже рече: то¹¹⁹⁾ прид[е]тъ члѣмъ ѿ, ѿго ж[е] стѣзж
ники мѣж[е] ѡчют[и]тсѣ, — да ѿ себѣ разоумѣе добръ, кто
есть члѣмъ ѿ? не с мѣжи¹²⁰⁾ ли вси¹²¹⁾ нынѣ поракотиша¹²²⁾ язы-
ци, въсплескаше ж[е] сѣ¹²³⁾ ѿ славы даше Боу¹²⁴⁾ Рѣство во ѿго-
сице е: вѣрочене бывши мѣри ѿго ѿсид[е] древодѣли, прежде

*) Тут пропускаємо 8 рядків палейної полеміки з жидовиною.

**) В рукоп. хибно: нистовъствовати.

даша глас¹⁴⁴). еж[е] реч[е]: ѿ ти¹⁴⁵) моудрецем ѿ немъ ѿ
вѣсть вѣзда дати ѿ свѣдати¹⁴⁶) боудшаѿ на зем-
ли¹⁴⁷) егуж[е] не вѣдати горѣ англи; тогда ѿвращет-
са вседержитель тѣломъ на земли. тогда оубо, якож[е]
рѣхомъ, выс[ть] къ рѣство Х҃ско взи перьстий глас даша по
три дни ѿ каждо ихъ свое рѣмество твораши[е], сн҃ве же перь-
стий в то врѣмѣ, ѿже речи ихъ, чюдихас[а] израднѣ, что тво-
рахъ вездѣшаѿ ихъ извааніѣ. Темже въ много размыслинѣ вхо-
дѣше чюдахъ са. Тѣже с҃во быша счению последюще колѣва Ва-
лаама ѿ вѣпоманюша прѣдтцю [sic! зам. притцю] еже реч[е]: вѣснѣ-
ѣтъ звѣзда ѿ Іакова ѿ вѣстанетъ члѣкъ ѿ Иіѣѣ. ѿ начаша зрѣти
звѣзды и вѣзрад[о]вашас[а] рад[о]стью велик[о]ю сѣло, яко нѣс-
ный родис[а] цр҃ь на земли плотью. ѿ на звездѣ зраше шествовахъ
вземше дары: злат[о] ѿ ливанъ ѿ змѣрнѣ [sic!]. того рад[и] ли-
ванъ взише рѣше, яко Бѣ нѣсый ѿ земли той есть родивыйсѣ
днѣ, того рад[и] в коню фильмѣна благоуханіѣ боудѣ¹⁴⁸) прино-
симъ: се бо есть цр҃ь нѣс и земли, рѣша, се бо есть цр҃ь види-
мымъ и невидимымъ, рѣша, се бо есть цр҃ь цр҃ьствюющим и
Г҃ъ гдѣствюющимъ; симъ цр҃не цр҃ствююще ѿ властили власть
дѣржати; сѣмъ цр҃ю поклонатсѣ ѿ всакъ [пропущено мб. ѿ зикъ]
земель исповестъ славѣ е҃го. змѣрнѣ же вѣспрѣемши рѣша: на
смерти е҃го помазаніе е҃го боудетъ, зане за весь миръ ѿзволит
оумрет[и] ѿ оумршаѿ с собою вѣставитъ. вземше дары ѿдоша въ
Іерусалимъ ѿ звезда намъ проводникъ ваше. тогда с҃во ѿвладаю-
цю Иродѣ Ер҃салимомъ приидоша же Перскі в Іерусалимъ с дары,
ѿ много ѿставани выхше ѿ Ирод[а] ѿ рождшимсѣ ѿтрочат[и].
ѿниже показаше емѣ звездѣ е҃го на вѣстоцѣ, ѿ видѣкѣ же ѿ по-
клонисѣ. но потомъ всеѣ емѣ лѣкавыѣ діаволъ въ срдце, яко
сбити емѣ ѿтроча, дабы не приимѣ цр҃ство въ е҃го мѣсто. ѿ
вѣпраша ихъ лѣстью: поведит[е] намъ, гдѣ ест[ь] рождшѣе са
ѿтроча, да шедъ ѿ азъ поклонюсѣ емѣ. по ѿзволѣнію влѣчню не
сведе звезд[ы], ѿ ѿпѣстнѣкъ і заклавъ ѿ, яко вѣзврат[и]тисѣ
ѿмъ вѣспат и повѣдиті, гдѣ есть рождшѣе са ѿтроча. ѿниже
доидоша Вифлѣѣмѣ звезде наставляюще ихъ. Тоу ѿ свыс[ть] са по-
вѣданое патриархъ Іаковъ: звездю поутъ до него позна-
ют хотѣще видети на земли, е҃го же горѣ не видѣт
англи. Речи: Тогда оубо ѿвртѣсѣ вседержитель тѣ-
ломъ на земли ѿ телеснымъ роукама, рече, ѿкыѣтъ, —
якоже выс[ть], рече. тѣ бо не видѣша¹⁴⁹) рождшюю дѣцю съ
ѿтрочатемъ ѿ поклонисѣ ѿ подаша дары, ѿ тѣ видѣша¹⁵⁰)
понавляюща вѣцѣ члѣчкѣ с҃ю с҃мрѣшюю древле пло-

домъ древа ѿ первю Евѣ ѿ живающе дѣсь. тогда
 бо ѿкоже¹⁵¹⁾ нечѣстивыхъ лѣстивыхъ¹⁵²⁾ лѣсть обли-
 чиша [мб. обличиса] ѿ вси кѣмири падоша ниць,¹⁵³⁾
 ѿ сновита бо лица ѿсрамена бы. понеже бо лж-
 ще мечтахъ,¹⁵⁴⁾ да котомъ оуже не възмогаша ладети
 ни прѣчества даѣти¹⁵⁵⁾. ѿкоже прѣе реч[е]: ѿшта выс[тъ]
 чѣсть ихъ же ѿ ве-славы ѡсташа. пришедъ бо млада[е]-
 нець взатъ власть ѿ силъ ихъ ѿ въздаѣстинъ Якра-
 амъ, же¹⁵⁶⁾ прѣе реч[е] емоу. той бо млада[е]нецъ ѿ-
 стрый вса притѣни ѿ стропотнаѣ¹⁵⁷⁾ гладка створи.
 Той бо млада[е]ница вверже вса неправды в' глѣбинѣ
 морьскѣю; той бо млада[е]нецъ сътвори чюд[е]са на нѣси,
 дѣсь ѿ на земли ѿвертѣса. Того бо сѣзвѣиша средѣ домъ
 възлюбленнаго, рекша, Иѣла. Огда бо, рече, ѿзвѣт¹⁵⁸⁾
 ѿ, тогда приспѣетъ сѣсеніе, тогда бо, реч[е], прѣспѣет ко-
 нець всакоѣ пагѣбы. сѣзвѣиши бо,¹⁵⁹⁾ рече, себѣ ёго
 ѿзвѣс приѣмѣтъ, ѿже не и[с]цѣлѣет имъ въ вѣкы. Ты
 ж[е], жид[о]винѣ, что моутиши[сѣ]? како же не свѣдѣ истинны
 глѣцю ѿможе¹⁶⁰⁾ Гѣ Боу великомъ ѿцю ниѣмъ Иѣковъ патриархъ,
 ёже рече: приспѣетъ сѣсеніе ѿ конецъ всакоѣ пагѣбы.
 Темже сво раздѣи: комъ ли сѣсеніе, комъ ли пагѣба? кто ли¹⁶¹⁾
 сѣзвѣиши Гѣса? ѿ[ко] ѿ сѣзвѣеномъ вса тварь поклони
 сѣ, нанъ ж[е] мнози спованіе ѿмѣтъ, вездѣ по всехъ
 странахъ свѣсть сѣ ѿмѣ¹⁶²⁾ ёго.¹⁶²⁾ то почто не раздѣи
 ёго тѣ, възлюбанный Иѣлю? иж[е] на древе пригвождѣтѣса за
 Иѣама съблазнившасѣа древомъ; иж[е] родисѣ ѿ дѣца ѿзвѣд
 изъ Иѣама женѣ дѣцю; иже ѿ кровь свою прольѣ на крѣстѣ за
 пролиѣтъшюсѣа кровь Авелевъ ѿ Каїна брат[а] своёго. тои ж[е]
 ѿ въ водѣ крѣщѣтѣса не ѿмы скверни за погыбшѣ естѣство
 члѣвческо водою; той в камени положенъ выс[тъ] за Некротова
 зданіе столѣс. но слыши то, что реч[е] Гѣ къ патриархъ прѣѣцю
 вашемъ: познавши ѿмѣ ёго ѿ не постыдѣстѣсѣа.¹⁶³⁾ мы
 же познахом ѿ не постыдимсѣа ѿ срдца наша наполнѣтѣсѣа ве-
 селѣи ѿ ѿзыкъ нашъ съплетѣтъ¹⁶⁴⁾ емъ пѣниѣ [и] радѣтѣсѣа. аще
 бо выхомъ боле ѿмѣли разоума, то докрегласнѣмъ ѿзыкомъ кра-
 чали беспрѣстани хвалѣ емъ. ты ж[е] не познавъ ёго что творѣши
 ѿ ѿномъ млѣрдѣцю ѿ нас ѿ сказающю великомъ патриархъ
 касъ дѣла?

ѿ еже реч[е]: того власть не ѿскѣд[ѣ] ётъ в вѣкѣ, —
 то аще не ѿскѣдѣютъ, въспоманисѣа, ѿклѣнѣкѣ, ѿ кѣспѣ к немъ глѣ:
 съгрѣшихъ! съгрѣшихъ, Гѣ, послед[о]вакъ ѿчѣскомъ безоумно,

и како ѡкаюса чѣтомъ лицу твоємъ и пакы¹⁶⁵⁾ скрюсѡ ѡ стра-
шнѣю ѡчию твоєю? но рци: не азъ предстоѡхъ¹⁶⁶⁾ волнаго ти
распѣтїѡ, Гїѡ, имже миръ сїсенїѣ даѣши, но послед[о]вахъ оу-
скомъ ѡченїю за безмѣѣ мое. и нѣк же, Гїѡ, ѡдай же ѡко Павла
злѡдѣѣвшю, прїимн ма! то ко дыхаше на стѣла твоѡ оучникї
приценїемъ, тыже, Гїѡ, мїсрдовавъ ѡ немъ и соуд ѡбранъ совѣ-
твори, и раширивъ емъ уста и наполнивъ Дхѡ стѣла проповѣд[а]ти
твое неизреченное вѣство. поманиже емъ Манасїю, како ѡ ме-
дѡна тѣлицѡ свѣсїю-мїстїю избеави. и зорци: не веда ходїхъ
къ мрѡч[е]! дїсь оувѣдахъ та! рци: мїстве, сїсен ма!

Речени ли ми тѣѡ, ѡканне, ѡко злѡдѣѣ ѡбѣсїша прѡсїѡи ваши¹⁶⁷⁾
на древе, то азъ ти рѣкѡ, ѡканнѣ: вѣспомани дїи древнѡѡ ѡ пер-
возданнаго Ядама до потопа: кте ѡбѣшенномъ на дрѣвѣхъ злѡдею
поклонїса? Поманиже ѡ потопа до зданїѡ столпѡ; кто ли в томъ
родѣ въ ѡбѣснаго вѣрова злѡдѣѡ? поманиж[е] и ѡ столпотворенїѡ
до Авраама, поманиж[е] ѡ Авраама до Моїсеѡ, поманиже
ѡ Моїсеѡ до Дѣда, ѡ Дѣда до Іѡан[а] Крѣстѡ сїѡ Захарїѡ:
кто въ ѡбѣснаго злѡдѣѣ вѣрова? развед[и] же слышѣса по всѣѡ
вселенїѡ: ¹⁶⁸⁾ кто повѣшеномъ злѡдею поклонїсѡ? мнози ко по
всѣѡ вселенїѡ ѡбѣрени¹⁶⁹⁾ за вїнѡ, никтеже въ нїхъ памѡтенъ
выс[тъ]. О¹⁷⁰⁾ немж[е] Ісѡс[е] Хсѡ ѡ Ядам[а] до Іѡан[а] всї прѡрѡци
прѡрѣкоша, ѡко Сїѡ вїѡ и колею распѣтѡ, выже, ѡканнїѡ, злѡ-
дѣѣ нарѣкоша,¹⁷¹⁾ иж[е] преже вѣкѣхъ въ їадѣхъ¹⁷²⁾ сѡ оцїи ваѣѡ.
вїдѣѡ сѡ оцѡ дающа мѡнѡ в пѣстїѡнї, теѡ самъ тежде стѡ-
ри їю хлѣбъ їѡ. народ[а] насыти, вї. кошницѡ вѡзѡ ѡбытѡковъ.
Ѧлю чюдѡ! Сїѡ плѡт[к] носѡ ѡцѡ дѣла теорнт,¹⁷³⁾ выже, ѡкан-
нїѡ, злѡдѣѣ нарекосте ѡго. но вамъ сѡ не ѡбыстѡ сѡ мѡнна
до стра, намъж[е] ѡ їѡ. хлѣбъ¹⁷⁴⁾ паче естѣства вї. кошницѡ ѡстѡша
ѡбытѡковъ. Тогож[е] вы злѡдѣѣ вменисте, иж[е] древле вамъ
ѡ камнїи водѡ їсточї; тѡнж[е] намъ водѡ дїсь в вїно в Кѡна
Гѡлѡвнїстѡї прѣтвори. иже древле повѣле вамъ прѡнїи скѡзе Чер-
мное море по сѡхѡ, тотъ дїсь повѣлѡетъ Петровї по водамъ хо-
дїти свѣрхъ. но аще вы злѡдѣѡ нарѣкосте, мѡж[е] Сїѡ вѣнїѡ
пропѡкѣдаемъ, ѡкож[е] рѣч[е] велїкїѡї Пѡвелъ. жїдом оубѡ сѡбѡлѡзнъ
выс[тъ], мѡж[е] пропѡ[вѣ]даемъ їѡ Хсѡ ко плѡти прїшѣдѡ¹⁷⁵⁾.

1) Кол. дол. оубо 2) Кол. оубо 3) Кол. оубо 4) Кол. туже и
5) Кол. вас. 6) Кол. лице акы члвче 7—7) Кол. вас. 8) Рум. лица
человѣка; Кол. лица члвчн 9) Рум. седе 10) Кол. преже 11) Кол.
вас. 12) Кол. дамъ ю, да исполнить сѡ скменемъ твоимъ 13—13)

Кол. вас. 14) Кол. дод. се 15) Кол. дод. ко оушню моюю 16—16) Кол. вас. 17—17) Кол. вас. 18) Кол. вставъ же на ногъ своєю и помолнхъ Бѣ и рече тако 19—19) Кол. творьче всенъ творн, и пакн 20) Рум. ходоуъ нхъ 21) Молитва Якова в Кол. коротка: се оужасно видѣнны видѣхъ, трепетъ нападе на ма. но помани Гѣн Авраама праѣца моего, яко незловою предъ тобою ходи, но вса поути заповѣди твоихъ сверши. такоже и оѣъ мои ракъ твои Исакъ не ослушася заповѣди твоихъ. тѣмже на ма Гѣн мѣстено призри на своего раба и скажи ми видѣнны се, еже видѣхъ страшно. В Рум. молитва ся майже зовсімъ така як у нас і має характер не то молитви, не то заклинання (incantatio) і навіть в текстї називає ся „пѣніє“. 22) Рум. коса 23) Рум. на облакѣхъ нехъ 24) Рум. точиши 25) Рум. вас. 26—26) Рум. вас. 27) Рум. Савакдосъ 28) Рум. Ямисьми 29) Рум. святъ 30) Рум. гладаше 31) Рум. Сарикль 32) Рум. надъ сны 33) Рум. Сарикль 34—34) Рум. вас. 35) Рум. притваніє 36) В Кол. нема цілого сего оповѣданя, а по скінченю молитви сказано так: и еше и глѣу и мѣткѣ сѣщи во оустехъ Иаковѣ, и се аггѣль вѣни ста предъ мною глѣа: Иаковѣ, посланъ єсмь к тобѣ ѿ всѣхъ творецъ. възвѣстити съна твоего. тыже положи възвѣщеніє съна твоего на срдци твоємъ. 37) Рум. шже 38) Рум. донележе 39) Рум. Конъзѣлъ 40) Кол. цілого уступу досе не має 41—41) Кол. вас. 42) Кол. и 43) Рум. сътворить, Кол. творать 44) Рум. сходи, Кол. сходы 45) Кол. вас. 46) Рум. ѡминїи 47) Кол. жжеться 48) Кол. має се місце так: храмъ имени твоего оѣъ твоихъ 49) Рум. до схода, Кол. запѣтъ въ исходъ 50) Рум. приразаюшася 51—51) Кол. вас. 52—52) Кол. має се місце коротше: вѣдетъ црѣ ѿ ближнихъ твоихъ 53—53) Кол. вас. 54) Рум. могѣтъ 55) Кол. створить 56—56) Кол. вас. 57) Рум. вѣдѣтъ 58) Кол. негодѣемо 59) Кол. Рум. дод. и 60) Кол. шклатати 61—61) Кол. вас. 62) Кол. да бѣша служили 63) Кол. жрыли мртвѣмъ, и речеть 64) Кол. творити 65) Кол. црѣствїє 66) Кол. вас. 67) Рум. въ кошнемъ 68) Се загадкове місце читає Пипін: кѣлкононагарганлюакѣд, а Тіхонравов із Кол. фалѣкононагарганлю. а кѣдѣни, а із Волоколамського списка: халко-нагарганлю. Порфірєв (ор. сіл. 140) внясює сѣ назву так: в Біблії (IV Царств, XVII, 30) згадуєть ся про божка Куфїтів Нергала; з сего могло поветати Нагаргаїль, а приставка Фалко або Халко є слово грецьке χαλκός, так що цілість значила би спїжевий кумир божка Нагаргаїля. Се поясненє видаєть ся нам невірним уже для того, що в текстї „Лїствицї“ далї згадуєть ся про се саме божество і називаєть ся його Фалконом; значить, повнєшу назву не можна

ділити так як Порфірєв: Халко-Нагаргаїль, а треба ділити: Фалкон-Гаргаїль, а в нашій тексті треба би читати: Фалкону-Гаргаїлю. Окінчене „іль“ — гебрейське і означає божество; значить, і цілу назву треба пояснювати з гебрейської або сирійської мови.

69) Кол. пришьльць боудеть 70) Кол. Рум. землю чужю 71) Кол. Рум. дод. и 72) Рум. языкъ 73) Рум. съ мѣжи 74—74) Кол. вас. 75) Рум. сѣдит 76) Рум. мѣсто 77) Рум. дод. же 78) Рум. дод. ко 79) Кол. нимъ 80—80) Кол. Рум. вас., в Солов. и смилисѣ Кышнемъ 81) Кол. рѣдѣхъ 82) Кол. повереть 83) Кол. Рум. твоемъ. В Кол. і Солов. тут іде ще далі промова архавгела, та в Рум. і Крех. кінець єї чомусь пропущено і зараз починає ся в толкуванє сєї промови і то не тільки тої часті, яка тут приведена, але й тої, яка пропущена; через се екзєфеза тексту неприведеного в самім списку виходить чудною і незрозумілою. Далі в нашому тексті ми друкуємо ті цитати розставлєними буквами і виписуємо до них варіанти із Коломенської Палєї. 84) Рум. створити 85) Рум. хсѣнахъ 86) Рум. вас. 87) Так само і в Рум. зам. жрастѣ, Солов. жрестѣ 88) Так і в Рум., в Сол. Іероколламиа 89) Рум. чтахъ 90) Рум. зломъ, Солов. дод. нхъ 91) Рум. Солов. вас. 92) Рум. Солов. вас. 93) Солов. силою крѣпкою и мышцею високою 94) Солов. дод. вести 95) Кол. знамени люты и великы на створшани 96) Кол. хранилища 97) Рум. рожество 98) Рум. оставиша 99) Рум. дод. изыдоша 100) Кол. всѣми смѣртными 101) Кол. тогда 102) Рум. гонезѣт, Кол. гонезнеть 103) Кол. они же възпнють 104) Кол. Левиѣфа, Сол. Левиѣфана 105) Кол. по тебе бѣдѣть исхѣдѣнии в твоєи правдѣ, Рум. по тебе бѣдѣщихъ и хѣдѣщихъ къ твоей правдѣ 106) Кол. їдемѣле 107) Рум. хѣдаше 108) Рум. на лѣстници 109) Кол. и похѣтѣть 110) Кол. вас. 111) Кол. отрѣча 112) Кол. дод. разѣмъ 113) Рум. вѣзыграсѣ 114) Рум. їдама 115) Рум. шканиша 116) Рум. Дѣскантіана ко 117) Рум. ко плѣть 118) Рум. неистовѣством 119) Кол. и тогда 120) Солов. ємоу же 121) Солов. вы 122) Солов. работаша и 123) Рум. вѣсплѣкаше же сѣ 124) Солов. має се мѣсце так: не ємоу же ли вы пеработаша нѣк и изыцы вѣсплѣкаша славоу имени єго 125) Рум. Солов. вас. 126) Рум. Солов. но вѣсхѣтѣ отан пѣстити ю 127) Рум. родиши 128) Рум. пророком 129) Солов. дод. и сотвори шкѣже повелѣ ємоу аггѣль 130) Рум. дод. в то время 131) Рум. дод. рече 132) Кол. црѣскын 133) Рум. ш тебе 134) Рум. то шко рекли высте: єсть 135) Рум. ни изменяеть 136) Рум. єдинын 137) Кол. вѣсклонитѣс[ѣ] 138) Кол. бѣдѣть 139) Рум. вас. 140) Рум. дод. Хсѣс 141) Рум. и злыхъ 142) Тут і так само в Рум. яквѣсь пропуск; міркуючи з цитова-

ного тексту Кол. догадую ся, що місце се треба читати ось як: [то бо] рече: [яко бо не вѣдѣть строє]ннаго строєнїа. Перші два слова взяті з скобки ставлю по аналогії з попереднім уступом, де цитат при ківці уступу введено словами: то бо г҃ла; нинішні слова взяті в скобки читають ся в повнім тексті пророцтва, що тут цитуєть ся і в коментує. ся. 143) Рум. Кол. т҃клища 144) Рум. глаголи 145) Кол. тоу, Рум. и ти 146) Рум. свѣдѣти, Кол. вѣдати 147) Кол. дод. и звѣздою до него пѣть доправѣть, х҃таши вѣдати на земли 148) Рум. вѣди 149) Рум. и видѣша 150) Рум. и понавляюща 151) Рум. дод. рече: 152) Рум. Кол. вас. 153) Рум. ници 154) Рум. вѣщамъ чтаху, Кол. ажюче мечтанин 155) Кол. дѣлати 156) юз 157) Кол. сѣхуками 158) Рум. извѣсть, Кол. оуизвѣтъс[а] 159) Рум. ивлѣши бо, Кол. извѣши бо 160) Рум. самомъ 161) Рум. дод. есть 162—162) Кол. вас. 163) Рум. Кол. не постыдѣтсѣ 164) Рум. испѣта 165) Рум. како 166) Рум. дод. с 167) Рум. наши 168) Рум. сѣше заповѣдь всен вселенки 169) Рум. дод. быша 170) Рум. Къ 171) Рум. нарекоше 172) Рум. въ идрех 173) Рум. творити 174) Рум. вас. 175) Рум. мыже къ предписанномъ взыдемъ.

По списку Бломенської Палеї опублікував текст сего апокрифа Тихонравов (Памятники отреченной русской литературы I, 91—95), подавши тільки текст пророцтва ангелового без коментаря. Сей текст, де в чому значно відмінний від нашого, ми при виписуванню варіантів цитували Кол. Текст з коментарієм видруковано в виданю сеї Палеї, зладженім учениками Тихонравова (Палея Толковая, Москва 1892, стор. 153—166). Найближший до нашого є текст із Румянцівської Палеї, писаної в р. 1494, опублікований Пипіном (Памятники старинной русской литературы III, 27—32); у нас цитовано Рум. Доволі близький до Рум. і до Крех. є також текст, опублікований Порфиревим по списку Соловецької Палеї ч. 635 (Апокриф. сказ. о старозав. лицахъ и соб. по рукописямъ Солов. библиот. стор. 138—149); ми декуди притягали до порівняння й сей список цитуючи його Солов. Основою сего апокрифа служить біблійне оповіданє про сон Якова (Бития XXVIII, 10—22); пророцтва ангелові зложені на підставі книг біблійних, а також на підставі деяких новозавітних апокрифів, головнo-ж вельми популярного Слова Афродитїяна о бышемъ чудеси въ земли Перстѣй, гл. Порфирев ор. cit. 59.

В. Крехівська Палея, стор. 207—208.

[Три палиці Яковові]. Три во жезла прїймѣ Іаковѣ ѿ в водѣ
васжи напаше ѡвца Лавана теста своѣго, вѣщенїе прообразѣ
Х҃во іменованїемѣ трег҃бнаго свѣства, іакож[є] нїѣк напашают
ѿ сїсаѣтъ словеснїа ѡвца, стадо хр҃стьянское къ іма Оца
ѿ Оца ѿ ст҃го Дх҃а.

Рече же Іаковѣ: Бѣ оца моѣго Авраама, Бѣ оца моѣго Іса-
ака, Бѣ глави[и] мнѣ: іїди в землю рожденїа твоѣго, ѿ вѣгал
створѣ ти, доволѣет ми ѡ вса правды, іаже створи к рабѣ сво-
емѣ. съ жезлом во симѣ моим придоху Іерданѣ. нїѣк приїди
къ два полка ѿ іззави ма із рѣкы брат[а] моѣго, іако коюса,
егда приїдет ѿ вѣвет ма ѿ мѣрь с' чадѣ. и тѣ реч[є]: добре,
вѣга створѣ та ѿ пеставлю племя твоѣ іако звѣзды нѣснїа,
іако песокъ въскраї моря, иж[є] не ізочтеть ѡ множества.

Перший з сих уступів читаєть ся майже дословно в Коло-
менській Палеї (Палея Толковая, стор. 167, стовпці 333—334);
другого уступу, що починає ся від слів „Рече же“ — там нема.

Г. Крехівська Палея стор. 208—209.

(Ѣ) врани Іаковли съ аїглы (Іаковѣ) Іаковѣ [Іаковѣ]
поіа ѡвѣ женѣ своі ѿ сїа своі, ѿ минѣвъ пришествїѣ ѿ поѣмѣ
іа ѿ минѣвъ водоточїѣ ѿ превед[є] все своѣ, самѣ же іадаше
въ следѣ іхѣ. Іа вораши[са] с нимѣ моужѣ до стрїа крепѣ єго
аїглы, іаже коіаше[а] Іаковѣ Ісака брат[а] своѣго. видѣвъ же,
іако не можеть противитис[а] ємѣ, сажже аїглы за лѣста ѿ іатѣ
въпрѣкы стѣгна єго ѿ стропи жилы єго, ѿ стрѣла. И реч[є] ємѣ
аїглы: сже нареч[єши]са іаїл¹⁾. понеже вѣше д. женѣ поіаѣ не
похоти рад[и], но чад[о]любїа требоваса.²⁾ Темже ѿ помысла
дѣемѣх сѣдитса чѣкѣ. Ѣ Евреа сво Еврей прозвани вѣс[те], нїѣ
же ѿ ізданїа жилы Іакова Ізрѣлти нарѣкостеса, сирѣч: оумѣ
зра Бѣ.³⁾ Реч[є] же Іаковѣ: пѣсти ма, взыд[є] во свѣтъ! аїглы
же реч[є]...*) Іаковѣ. реч[є] аїглы: ѡселе никакож[є] не прозовет са
іма твоѣ Іаковѣ, но іаїл коудет іма твоѣ, іако скрѣпкы съ
Бѣомѣ ѿ съ чѣкы снаенѣ. Реч[є] же єм[с] Іаковѣ: повежѣ ми

*) Тут очевидный пропуск, хотя в рукописи його не зазначено. Читати треба:
аїглы же рече: что ти вѣст іма? оуѣ же ѡтвѣра:

има твое. сиже реч[є]: кѣскѣю кѣпрашаѣши имени моего, чудно
 бо есть. ѿ вѣсѣ тоу ѿ прозва ѿма Іаковъ мѣстѣ томъ:
 ѡбразъ вѣи, іако видѣху бѣ лицемъ к лицу ѿ сѣса дѣла моа.
 Егдаже ѡиде ѡбразъ вѣи ѿ възд[є] слѣце, се же хрѣмаше стѣ-
 номъ своимъ. сего рад[и] не ѿмѣсть цѣстї сѣве Ііѡви жилѣ, по-
 неж[є] стерпа в проч[є] стегна Іакова.

1) Кол. изъдранъ 2) трекочаше 3) Решта в Кол. вас.

Варіанти виписано з Коломенської Палеї (Палея Толковая, Мос-
 ква, стор. 167, стовпець 334), де отсе оповідане 6, та дуже вкорочене.
 Основою его є оповідане біблійне (Битія XXXII, 23—30), та при-
 крашене деякими апокріфічними подробицями.

Д. Крехівська Палея стор. 211—212.

(Быть е Исакъ сѣла Ісакова). Пѣсть же Исавъ ѡбѣ жены
 ѡ Хананей ѿ род[и] ѡ нихъ ѣ. сѣовъ: Елифаза, Елифазъ род[и]
 Нева многострастного, Рахила ѿ Ексе и Еглома, Коріи. ѿ вселенъ
 в горѣ Сиарѣ, си єсть Едомъ, ѿ ѡ сего Іадѣмѣанъ ѿ Іма-
 ликита.

Минѣши же единомъ лѣтоу по ѹмртѣви Исавовѣ поиде
 Исавъ на брат[а] своѣго Іакова съ жѣ. муж. Іаковъ же не ѿмѣше
 кѣрѣи ємѣ, зане рѣтилѣ вѣше кѣ ѡцѣ своѣмъ Исавъ не вѣстати
 на брат[а] своѣго. свидѣав же Іаковъ, іако идеть на нѣ Исавъ хотѣ
 погѣбити градъ єго, ѿ затвори брат[а] граду ѿ начатъ гѣти ємѣ
 съ град[а] моа са ѿ поминѣи рѣтѣ, єюже са рѣтилъ кѣ ѡцѣ
 своѣмъ Исавъ єще ємѣ живѣ сѣроу, гѣа, іако сѣртнѣи ѣмѣ, аще
 євиѣ брат[а] своѣго Іакова. Не вѣсхѣте ж[є] Исавъ послѣшат[и]
 брат[а] своѣго Іакова ѡ рѣте своѣи. тогда рече Іаковъ своимъ
 сѣмъ, да ѡустрѣлѣтъ Исавѣ. ѿ реч[є] Ііѡда: не можемъ сего
 сѣтворити, іако братъ ѡцѣ нѣше єсть. ѿ вѣмѣ Іаковъ сѣлицю,
 послѣухѣ нарѣкѣ бѣ ѡ рѣте, єже прѣстѣши Исавъ, ѿ вергѣ сѣлицю,
 прѣсѣши сквозѣ вѣна вѣ плечи, ѿ ѣмѣ Исавъ. ѿ сѣдѣши ѿз
 град[а] Іако[в]лици ѿ погѣбиши всѣ воѣ Исавова. сѣве же Іаковѣ
 вѣзложиша дѣнѣ на сѣи Исавовѣ, ѿ платѣше давѣ дондеж[є]
 приидѣ Іаковъ кѣ Египетъ кѣ ѡсиѣфе, єгоже братѣ продаша.
 єгож[є] сѣмѣавше Іаковъ Ііѡсѣфа погыѣша плакаша [зам. пла-
 каша] горѣ. ѿ наложиша Іаковѣ вѣла, раѣ Рахилина, ли плачу-
 щѣа ѣмѣ. ѿ по нѣи ѣмѣ дѣи Іаковѣ Дина. ѿ вѣшла Іаковъ
 ѣ. печали вѣ єдинѣ мѣцѣ.

Оповіданє про смерть Ісава з руки Якова напечатав Порфірєв із Временика Георгія Амартола по рукоп. XVI в., що був в бібліотеці Соловецького монастиря (Апокрифическія сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукоп. Солов. библиот. стор. 259), та сей текст хоча по змісту близький до нашого, стилізований зовсѣм відмінно, так що варіантів із него ми не виписували, бо треба б було переписати ціле оповіданє В Коломенській анї Ковельській Палей сего оповіданя нема.

XIV. Патріархи в Єгипті.

А. Крехівська Палей стор. 212—216.

Повість в прекраснем Івсифѣ, егуж[є] продаша брат[ѣ] а зависти ради.

[Брати кидають Йосифа в рів]. По сем же вселиша [зам. вселисѣ] Іаковъ къ Єгипте¹⁾, ідеже вѣ виталъ²⁾ оцѣ его, в земан Хананейстей. ідоша же. рече, братыі Івсифова паствити скот оца своего в Сихемъ, Івсифъ же с оца своего вѣаше, то ко вѣ емъ сѣх превѣзлюкленъ. вѣ ко доволѣпенъ паче онѣхъ и свѣтлостію лица, и прекрасным Івсифом нарицахъ и, дшвенѣмъ ж[є] вѣголюбенѣмъ свѣзеса паче црѣскаго свѣсла, мѣдростію ко процѣте паче старецъ сѣдинѣ, превѣраси ко дшю паче личнаг[о]³⁾ своего вѣраза. К немъ же реч[є] вѣцъ его Іаковъ: „вѣзлюбелное ми чадо, іди и посети братыю свою, пасоуть ко стада в Сихеме, да вижѣ, здрави ли соут⁴⁾. Ідеже Івсифъ в предел Хеврона видети братыю свою, и оберете іа в Дамфайме. вѣрѣвши же братиі его іздамеч[а] и свѣршиша вѣнти глѣце: „То естъ превѣзлюбленъ сѣх оцѣю ішемъ.⁵⁾ вѣнѣше [и] ввержемъ в ровъ и реч[є]мъ оцѣю, іако зверѣ снелъ естъ.“⁶⁾ Єгдаж[є] приде Івсифъ къ братыі своѣи веселым лицем челоуаше [sic!] и любезно миръ носѣ імъ вѣ лица вѣца,⁷⁾ онѣже авѣе вѣсташа⁸⁾ іако зверіе дивнѣ, свѣлекоша⁹⁾ с него пестрѣю ризъ, вѣ-нюже вѣ оболченъ, и скрегтахъ нанѣ кождо вѣвѣм своїми пожрет[и] хотѣше, свѣрпъ и немѣстивенъ вѣвразъ іаваіюще емъ и вѣмъхъ стѣго цѣтрока различною своєю злобою.¹⁰⁾ К нимже Івсифъ вѣздвиже глас свой глѣа: „почто

*) Тут пропускаемо 6 рядків подеміки з Жидовином.

**) Пропускаемо 2 рядки порівнянн Йосифа з Христом.

***) Проп. 3 рядки такого ж порівнянн.

****) Проп. 7 рядків такого ж порівнянн.

гнѣваѣтес[а] на ма? что сѣо зло сѣтворихъ предъ лицемъ вашимъ, кое ли зло слышасте ѿ мене?⁸⁾ не ѿ перваго ли ѿ до послѣдняго слышашъ васъ? за бѣгоѣ ли мое зло вѣздаѣте?⁹⁾ ѿщѣ мой плачѣтсѧ ѿ ѣще Рахили по всѧ дѣи. хощете ли, брат[і]е, дрѣгый плачъ нанести ѡцю нѣемс⁹⁾ ѿ мнѣ? но пѣстите ма, брат[і]е, да не померкнѣтѧ ѡчи Іаковс, ни свѣдете старости ег[о] въ адъ.¹⁰⁾ Видѣ[т]кѣ¹⁰⁾ же себѣ Іосифъ въ злѣ соуща, не кѣ ко ѿиноудѣ милоущаг[о], ѿ на молебсѧ ѿвѣрати сѣ слезами ѿ вѣздоханіемъ вѣздвигъ гласъ свой глѧ: „по что вы гнѣваѣтесѧ на ма? мѣтвы всѧ [sic! зам. оумѣстивитесѧ] ѿставите ма мало, брат[і]е, да сѧ помолю! мѣти же моѧ смре, Іаков же плачѣтсѧ ѣѧ по всѧ дѣи ѿ доелѣ. хощете ли дрѣгый плачъ нанести ѡцю [sic!] нашѣмсѧ единачепервѣомсѧ настоѣщю ѿ нестоленс? молю сѧ всемъ вамъ, да не разлѣчюсѧ ѿ Іакова, да не снидѣтъ старость его с печалію въ адъ. Закаиню всѧ вѣ Бѣомъ живѣмъ ѡщѣ нѣиныхъ Авраама ѿ Исаака, Іакова, ѿперва призвавшаго Авраама, рекша: ѿзвѣд[и] ѿзъ земаѧ своѣѧ ѿ ѿ родс своѣго ѿ ѿ домоу ѡтѣца твоѣго ѿ ѿди в земаю бѣгоую, ѡже ти азъ покажю дати ю тѣбѣ ѿ семени твоѣмсѧ по тѣбѣ, смножю сѣмѧ твоѣ ѡко звѣзды нѣбныѧ ѿ ѡко пѣсокъ вѣскрай моря бесчислено. Тако вы Вышняг[о], давшаго терпѣніѣ Авраамови приносяща Исаака сѣѧ своѣго на жертвѣс, да вѣнитсѧ в похваленіѣ его! тако вы Бѣ ѿзбавлѣшаго ѿ смѣрти ѿ давшаго ѿвѣнкъ въ него мѣсто на жертвѣс на Іакафрос! тако вы Бѣ сѣгѣ давшаго Іаковс вѣсвѣніѣ ѿзъ сѣтъ Исаака ѡца своѣго! тако ѿ вы сѣшѣдшаго сѣ ѡщи нѣиными в Хараѡн в Мѣсопотамію, ѿноудѣже прид[ѣ] ѿ Авраамъ! тако вы Бѣ ѿзбавлѣшаго Іакова ѿ скорби ѿ рѣкша дати емсѧ вѣсвѣніѣ! да не лишѣнкъ коудс ѿ Іакова, ѡкоже ѿ Рахили! да не плачѣтсѧ мене, ѡкож[ѣ] ѿ Рахили ѿ да не меркнѣтъ ѡчи Іаковс ѡцю! чающе вхоженіѣ его еже к немсѧ, послати ма къ Іаковс ѡцю нѣемс. слезы моѧ приѣмлюще послите ѿ пѣстите к немсѧ! закаиню вы Бѣомъ живѣмъ ѡщѣ своихъ!“

Ѣниже не послѣшасѧ [зам. послѣшаша] ег[о] ¹⁰⁾ и кѣвѣргоша в ровъ не ѿмѣщи воды, Бѣ ¹¹⁾ не коѣщасѧ. ¹¹⁾ ѧ ѡномсѧ емлющесѧ] за ногы ихъ, плачущѣсѧ [а] ѿ глѣцю: „помянути ма, брат[і]е моѧ!“^{***)}

*) Проп. 5 рядків такого ж характеру.

**) Проп. 12 рядків полеміки з Жидовином.

***) Тут пропуск. 26 рядків порівнянн з Христом.

¹⁾ Кол. вас. ²⁾ Кол. окиталъ ³⁾ Кол. дод. добраго ⁴⁾ Кол. будуть ⁵⁾ Кол. нмѣстнико похътиша и ⁶⁾ Кол. истергеша 7—7) Кол. вас. ⁸⁾ Кол. на ма ⁹⁾ Кол. моемоу 10—10) Кол. Солов. вас. 11—11) Кол. Солов. вас.

Отсей текст так само як і далші оповідання про Йосифа — частки обширного твору сьв. Єфрема Сирина, звісного і в нас в перекладах на мову церковну „Слова о Йосифѣ Прекрасномъ“. Грецький текст є у всіх виданнях творів сьв. Єфрема. Слово се не що, як гарний роман оснований на біблійнім оповіданню про Йосифа, та тільки оповідане се розширене апокріфічними вставками взятими мабуть із Талмуда і ліричними уступами, скомпонованими самим сьв. Єфремом. Маючи повний переклад „Слова“ в рукописі о. Теодора з Дубівця ми беремо далі деякі его части і з сего другого списка, а деякі з Крехівської Палеї, що має більше уступів з твору сьв. Єфрема, ніж Коломенська Палея (Палея Толковая, Москва 1892, стор. 168—181) і нїж Соловецька Палея ч. 635, з якої виривки опублікував Порфірєв (Апокр. сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. библиот. стор. 149—158); з обох сих видань ми випишали до сего уступу декілька варіантів.

Б. Рукопис о. Теодора з Дубівця стор. 482—484.

[Плач Йосифа в рові.] Къврѣженноуже кыѣшоу Іѡсифоу къ ровѣ поустыїни, грѣкими слезами ѡ плачем лютым плакаше[а], горѣ самого ѡца плачаша глѹща съ въздыханїи нежрѣклыми: „призри, ѡче Іакове, на приключишесѣ чадо твоемо! Іако се къ ровѣ къврѣжень єсмь Іако мѣтвь. се сам чаѣши мене къзвратитис[а] къ тебѣ, ѡче, ѡ нѣк лежоу въ ровѣ Іакож[є] разбонник. Сам, ѡче, рекъ єси мнѣ: ѡди, посѣти братїю свою ѡ стада[а] ѡ къзвратисѣ къ мнѣ скоро! ѡ се тїи Іако вѣщи свѣрѣши быша ѡ съ грѣкомъ разоучиша ма ѡ тебе, докрыи мои ѡче. оуже бо не ѡмаѣши мене видѣти ни гласа моего слышати, ни пакы старост[а] твоѣа подовѣритсѣ мною, ни пакы ѡ азъ прѣдѣных твоих сѣдин не оужрю, Іако горе мѣтвца погрѣшен єсмь азъ. плачисѣ, ѡче[є], чада своего ѡ чадо ѡца [sic! зам. ѡца] си, Іакож[є] ѡздѣтсѣа разоучень бых ѡ лица твоего! кто бы ми дал голоуѣнцоу къцающоу кесѣдам, да прѣлетѣвши къзвѣстит старости твоѣи плач мой! ѡщезноуша ѡчи ѡт слезъ ѡ въздыханїѣ. ѡзмѣче грѣтан[а] ѡ нѣс[тъ] помагали. ѡ земле, земле, къзопикѣша къ Бѣѣ стмоу за явѣа праведнаго оубѣнаг[о] без правды, Іако-

ж[є] преданїе ёс[ть] ѿ правдѣ исперва, ꙗко ѿ зем'ла възопила ёс[ть] за кров праведнаг[о], — таж[є] ѿ нѣк възопи къ Іакову ѿцю моему повѣдаючи ёмоу ꙗвѣ приключаша ми сѧ ѿ братїа!“

Е се також урывок слова съв. Ефрема Сирина про Йосифа Прекрасного, пропущенный у всіх звисних нам списках Палеѣ.

В. Крехівська Палея стор. 217—220.

[Брати продають Йосифа в неволю; плач Йосифа на гробі матери.] Егда же сверпниі вкертѣгоша в ровѣ Йѡсифа, сѣдоша ꙗсти ѿ пити с радостию великою. възлежацим же имѣ в радости велици, възведоша ѡчи свои, видеша кѡнца Измалтанина идѡща въ Египетѣ, идѡуща с велебды носаци драмефѣ. ѿ глше в себѣ: „велики лѣтши намѣ естъ продат[и] Йѡсифа странным симѣ кѡпцемѣ, да шедъ смреть на чюжей земаи. не боуди рѣканиша на братѣ нишемѣ.“ ѿ лѣте ꙗко звериѣ дивниі изведше ѿз рова ѿ продаша ѿ кѡпцемѣ, не поманившѣ печали ни скорби ѡца своего.

Кѡпчемѣ [sic!] же идѡщимѣ въ Египет доидоша мѣста оу [в рѣк. хибно ѿ] Продрома, идѣже въ гробѣ Рахилинѣ — тѣ бо въ смрѣла на пѣти ѡ Продрома възвращающую сѧ Іаковѣ в Месопотамію. Егда же виде Йѡсифѣ гробѣ мѣтри своего Рахил[и], тѣкѣ паде на гробѣ и въздвигѣ глас свои плакашас[я] съ слезами ѿ вѣпнише в горѣсти дѣла своего глѧ сице: „ѿ Рахили, Рахили матери моѣ! възстани ѿ перѣсти и вижь ёгоже любила ёси, Йѡсифа, что ёмоу быс[ть]! се ꙗко пленникъ вѣденъ бываю въ Египет чюжимѣ рѣклами, ꙗко злодеи. брат[ѣ] моѣ нага ма продаша в работѣ, ѿ Іаковѣ не вѣсть сего, ꙗко проданъ быхъ. ѡверзи ми, мѣти моѣ, гробѣ, ѿ приими ма к себѣ! боуди гробѣ сен ѡдрѣ твоѣ и мнѣ. приимѣ чад[о] свое, да не коудѣ лишентъ ѿ Іакова напрасно, як[о]же ѿ тебе лишентъ быхъ. послышай, мѣти моѣ, въздаханїѧ [sic!] моего ѿ горькаго плача, приими ма к себѣ въ гробѣ. ѡже ко не можета ѡчи мои слезѣ точит[и] ни дѣла мои может плакат[и] ѡже въздаханїемѣ. не слыша ли глас сѣла своего Йѡсифа? с нѣжно идѣ, не хоцѣши мене прият[и]? Іакова призвах ѿ глас[а] моего не слышахъ. се нѣкъ пакыѣ тебѣ призываю, и ты не хоцѣши мене слышати. да смрѣ сѣдай надѣ гробомѣ твоимѣ, да на чюжую земаю не прииду ꙗко злодеи“.

И егда видѣша вси Измаитани купившии Ѡсифа, яко текъ падъ надъ гроемъ мѣри своеѣи Рахили, глѣхъ к себѣ: „сѣ юноша чари хощѣтъ намъ творити, да възможеѣ съѣзжати с насъ имемъ сео и скажемъ крѣпко, да не всемъ намъ печаль створитъ“. пристѣпнѣхъ же к немъ и рѣша: „въстанѣи же, чарсѣю, да не прободѣхъ тебѣ надъ гроемъ симъ и погубимъ золото, еже на тѣ дахомъ!“ въставшю же Ѡсифъ ѡ грека видѣша лице его ѡпсѣхъ ѡ многого плача въпрашахъ его кротко глѣхъ: „что сео плачешѣи люте, яко ѡнележе сзрѣ гроекъ сѣ стоѣиць надъ Продромомъ симъ? то же страхъ изгна ѡ сѣдца своеѣо дерзю глѣхъ: то по что вси дѣло и по что проданъ еси? ѡни же настоуши, иж[е] продаша тебѣ намъ, рѣша: храните, да не съегнѣтъ ѡ васъ на пѣти! и се мы безъ грѣха есмѣ. глѣи же намъ истинѣ, рабѣ ли илѣи свободоу? рчи намъ, что рад[и] нападъ на грекъ сѣи прилежно? мы тѣ кспнхомъ, господ[и]е есмѣ твоѣ, то оуже рчи намъ яко рабѣ. аще ли ти насъ [не] хощеши, то комъ имашѣи рчи? рабѣ еси нашъ. якож[е] рѣша ѡни пастѣси: ѡбежати хощѣтъ ѡ васъ вамъ сснѣв-шимъ. но рчи намъ оутѣшившии явѣхъ, что естъ дѣло? явлаѣши бо сѣ намъ, яко свободоу еси, и не хощемъ тебѣ имѣти[и] яко рабѣ, но яко брат[а] илѣи яко сѣа възлюбленна. видимъ бо на тобѣ свободоу великъ и великъ разсѣмъ в добре счиненѣи. достоинъ вси црю предстоѣти и с келможамѣи чѣтъ приимат[и]. докмата бо твоѣ в велии власти тѣ сѣстронит[и] имаетъ въ скорѣ. боуди же намъ дрѣгъ! знаѣмъ, в наж[е] аще ведемъ тѣ. кто бо тебѣ не имаетъ любит[и] ѡтрека добродѣи сѣи и красна ѡчиима и премѣра?“

Ѡвѣщавъ же Иѡсифъ реч[е] к нимъ съ въздыханѣемъ: ни рабѣ есмъ быѣлъ ни татѣ ни чародей, ни паки что съгрѣшивѣхъ проданъ быхъ вамъ. нѣ възлюбленъ сѣи ѡцъ моѣмъ быхъ и мѣри своеѣи прѣвълюбленъ сѣи. ѡни же пастѣси братѣа ми сѣтъ, и ѡцъ мой пѣсти ма видѣти[и] ихъ, здравѣи ли соутъ. ѡцъ бо чад[о]любѣецъ бе и печалѣс[ѣа] намъ, замедлиша бо на горахъ тѣхъ. того рад[и] пѣсти ма видѣти ихъ. они же емше и продаша в рабѣсѣ, завистноу великою ѡкерегоша ма ѡ сѣа, не могѣше зрѣти[и] любви, еуж[е] любашѣ ма ѡцъ мѣи. гроекъ же и сѣи, иже стоѣтъ, мѣри моѣи естъ. егда бо идаша ѡцъ мой и веде насъ сюдъ и приидѣ ѡ мѣста идаже вѣи переке, мимондѣхю же сюдъ сзрѣ мѣи моѣи и погрѣбѣна быс[ѣтъ] в сѣмъ гроекъ“.

Слышавше ж[е] ѡни плакашас[ѣа] занъ и глѣша ѣмсѣ: „не бойсѣа, юноша! на великъ чѣтъ идеши въ Египетъ. образъ бо твоѣ явлаѣетъ

доброродство твоє. дерзай паче, їзкыл ко єси зависти брат[к]а
твоеа предавших тѧ.

В Кол. аві Солов. Палей сего уступу із Слова съв. Ефрема нема.

Г. Крехівська Палея стор. 222—225.

[Плач Якова над Йосифовим плащем]. И ѿвѣдоша же кѣспци
ж[є] Йѡсифа къ Єгипетѣ. реша же брат[ѣ]а Йѡсифова: не їзда-
ймъ¹⁾ цѣкнѣ Йѡсифовѣ, їако цѣкна крови єсть, но кѣспим совѣ
сапогѣ и расперѣмъ цѣкнѣ єго.*) Вѣзврати²⁾ же[а] Рѣкнѣмъ к по-
токѣ и не ѡзрѣ Йѡсифа в потоцѣ, и растерза ризы свої и реч[є]:
се Йѡсифа нѣс[ѣ]тъ в потоцѣ! азъ же камѣ [sic!] їдѣ³⁾ реч[є] же
Гадъ сѣъ Зелфинѣ, ѡ. сѣъ Іаковѣ: брат[ѣ]е, не тѣжимъ, что
речѣмъ ѡцю нїемъ Іаковѣ! но заколем козелъ, їсточимъ кровь
на свитоу Йѡсифлю и реч[є]мъ къ ѡцю своемъ: познай свитоу,
си³⁾ єсть брат[а] їшого Йѡсифа. глѣ же си годѣ выс[ѣ]тъ прѣд
вѣк[и]м[и].⁴⁾ И приишди [sic!] заклаша колезы [sic!], ѡкроватиша
свитоу Йѡсифлю и послаша⁵⁾ къ ѡцю своемъ глїе: ѡверѣтохомъ
снѣ ризѣ на горахъ пѣверженѣ и познахомъ вси, їако си ѡдежда
брат[а] їшого єсть Йѡсифа, Йѡсифѣ⁶⁾ же аще гдѣ єсть, не вѣмѣ,
но мнимъ, їако звѣрь лютѣ снѣлакъ їа єсть⁶⁾ и⁷⁾ в печали єсми
вси єго ради. и того рад[и] послахомъ к тебѣ, ѡче, пестрѣю снѣ
ризѣ Йѡсифовѣ, не ѡверѣтше брат[а]: познай же ю самъ, аще єсть
сїа твоего? мѣ ко вси познахомъ, їако Йѡсифова єсть.**)⁷⁾

Єгда же ѡзрѣ Іаковѣ сїа своего свѣтѣ, и вѣзопи плачемъ
горкымъ и риданїемъ рѣкѣ: „сїа моего Йѡсифа риза си єсть!
чадо⁸⁾ мое, чадо мое Йѡсифе, како дїсь погыбе дїнь ѡчнїю
моєю!⁹⁾ звер ли снѣде сїа моего?“ — рѣдѣа глїше вѣздыханїемъ не-
мольчнымъ.⁹⁾ „почто не їзѣденѣ выхъ азъ в текѣ мѣсто, сѣъ
мой! почто не срете мене звѣрь той, дабы сѧ мене насытитѣ,
а текѣ вы вставишѣ, сїѣ мой! почто¹⁰⁾ мене звѣрь тон не рас-
терза!¹⁰⁾ почто емъ азъ не выхъ брашно! се¹¹⁾ полагаю ризѣ твою
прѣд ѡчима твоїма [мб. моима]. ты, чадо[о], ѡкропи ю кровнїю,
азъ ѡкроплю слезами.¹¹⁾ свѣ мене, свѣ мнѣ! строга моѧ¹²⁾ ма-
теть тебе рад[и], Йѡсифе, и¹³⁾ всѣ съставѣ тела моего тѣкетъ
ми тебе рад[и], чадо моє Йѡсифе!¹³⁾ аще выхъ вѣдалъ, сїоу мой

*) Тут пропуск. 7 рядків порівнянн з Христом.

**) Тут пропуск. три рядки порівнянн.

Иѡсифѣ, гдѣ збѣѣнѣ выс[тъ] и гдѣ тѣло твоѣ естъ¹⁴⁾ и лица твоѣго, снѡу мой Иѡсифѣ!¹⁵⁾ азъ¹⁶⁾ есмь вина смѣрти твоѣй, чадо[о], и азъ, чадо[о], збѣхъ тѣ пославъ на пѣстыиѡ видѣти брат[ѣ]ю твою и стада. въсплак[а]ша [зам. въсплакаса] и сетѣю по всѣмъ часкѣ, дондеж[ѣ] снѣд[ѣ] въ адѣ, снѣ мой, къ тебѣ. и въ тела мѣсто ризѣ твою положю предъ ѡчиима мойма, слеза не престай.¹⁶⁾ развѣмъ¹⁷⁾ ко тѣ чюдна источника цѣломудриѡ. но горитъ ми строга, любилимо ми чадо, тебе рад[и], Иѡсифѣ! како ли възмогъ стѣшити сѣ, не вѣдѣ тѣбѣ, Иѡсифѣ?¹⁷⁾ но и се паки риза твоѣ на иѡно сетованіѣ вѡводитъ ма, чадо[о] мое Иѡсифѣ. се ко виждю, иѡко нѣс[тъ] растерзаниѣ на ризѣ твоѣй, естъ ко цѣла всѣ, иѡкоже¹⁸⁾ ко нещѣиѡ: нѣс[тъ] ко тебе зверѣ снѣла, любимиѡ ми чадо[о] мое,¹⁸⁾ но рѣкама члѣскама съвлеч[ѣ]нѣ еси и повѣнѣ еси. зверѣ¹⁹⁾ ко не имѣтъ естѣства таковаго преж[ѣ] съвлечи и потомъ изъидѣтъ¹⁹⁾. аще ко зверѣ изъидѣ въ быль,²⁰⁾ иѡкож[ѣ] рѣшѣ [sic!] брат[ѣ]ю твою, то риза въ твою растерзана²¹⁾ въла на многѣ части.²²⁾ не²³⁾ здѣтъ [зам. ждѣтъ] ко зверѣ преже тебе²⁴⁾ съвлечи и потомъ насытитисѣ тебе²⁴⁾ плоти твоѣй. аще а[и] въ пакѣ зверѣ съвлѣкъ тѣ и потомъ въ снѣлѣ, то риза твоѣ ѡстала сѣ въ всѣ крови.²⁵⁾ се ко не виждю на ней хупаніѣ збѣхъ ни торганіѣ ноготѣ. ѡкѣдѣ²⁵⁾ естъ кровѣ снѣ²⁶⁾ на ризѣ твоѣй? аще въ единѣ²⁷⁾ на пѣстыни, то и мнѣ въ ѣдино сетованіѣ и риданіѣ, да сетѣю Иѡсифѣ и ридѣю ризѣ.²⁸⁾ два сетованіѣ²⁹⁾ сетѣю³⁰⁾ и два плача въсплачу³⁰⁾: въсплачю сѣ люте ѡ ризѣ, како съвлеч[ѣ]на выс[тъ], и како едина выс[тъ], чадо моѣ!³¹⁾ змрѣ зже,³²⁾ Иѡсифѣ, чадо мое,³³⁾ подпорѣ [sic! зам. подпоро] старости моѣй! риза твоѣ да снѣдѣтъ съ мною въ адѣ, не хощю ко скѣта сего зрѣти разрѣченѣ³⁴⁾ ѡ тебе. не выс ко,³⁴⁾ снѡу мой Иѡсифѣ!

Слышав[ше] же³⁵⁾ снѣ събрасѣ[а] вси сѣѣ ѣго и дѣщери и придоша стѣшити ѣго. и не хотѣша стѣкшитисѣ[а] глѣ, иѡко да снѣдѣ къ снѣ моѣмъ сетѣ въ адѣ! и плакаша [зам. плакаса] ѣго дѣи многы.

¹⁾ Кол. изъкладаемъ ²⁻²⁾ Кол. вас. ³⁾ Кол. аще ⁴⁾ Досе у о. Теод. з Дуб. вас. ⁵⁾ Т. з Д. пѣстиша ⁶⁻⁶⁾ Т. з Д. вас. ⁷⁻⁷⁾ Кол. вас. ⁸⁻⁸⁾ Т. з Д. вас. ⁹⁾ Т. з Д. вас. ¹⁰⁻¹⁰⁾ Т. з Д. вас. ¹¹⁻¹¹⁾ Т. з Д. вас. ¹²⁾ Кол., Т. з Д. ми сѣ ¹³⁻¹³⁾ Кол., Т. з Д. вас. ¹⁴⁾ Тут в Крех. пропуск; в Кол. читаемо далѣ: да шѣдѣ сѣдинѣ своѣ отѣрзѣла сѣдинѣ свои надѣ твою красотою; у Т. з Д. читаемо: да шѣдѣ сѣдинѣ своѣ растрѣгаю надѣ красотою ѣго! ¹⁵⁾ Т. з Д. и Кол. маюгъ тут ище реченѣ пропущенѣ в Крех. ѡже не хощѣ жити не видѣи Иѡсифѣ ¹⁶⁻¹⁶⁾ Кол. вас. ¹⁷⁻¹⁷⁾ Т. з Д. вас. ¹⁸⁻¹⁸⁾ Кол. вас. ¹⁹⁻¹⁹⁾ Т. з Д. вас. Кол. изъидѣтъ ²⁰⁾ Кол., Т. з Д. аще ко въ зѣрѣмѣ изъидѣтъ ²¹⁾ Кол. исторгана, Т. з Д. растрѣгина ²²⁾ Т. з Д. на кѣскѣ ²³⁻²³⁾ Кол. вас. ²⁴⁾ Т. з Д. вас.

²⁵⁾ Відси до кінця Кол. вас. ²⁶⁾ Т. з Д. єсть ²⁷⁾ у Т. з Д. читаємо се місце так: *Яци* *кы ли ед[и]нъ зѣкръ кы* ²⁸⁾ Т. з Д. *ризы* ²⁹⁾ Т. з Д. *дѣк сѣтѣваній* ³⁰⁾ Т. з Д. вас. ³¹⁾ Т. з Д. має вірно: *и како исиѣдено быс[тъ] мое чадѣ* ³²⁾ Т. з Д. *да оумрѣ* ³³⁾ Т. з Д. *сѣтѣ мон* ^{34—34)} Т. з Д. вас. ³⁵⁾ Весь останній уступ у Т. з Д. вас.

Є се дальший уступ із повісти сьв. Єфрема, уміщений в Палеях з звичайними палейними додатками та за то з деякими скороченнями супроти оригінального тексту сьв. Єфрема. В Коломенській Палей (Палея Толковая, Москва 1892) уступ сей читається на стор. 171—172, стовпці 342—344; є також, значно скорочений, і в Соловецькій Палей ч. 635 (Порфирьевъ, op. cit. 151). Варіантв до тексту, який є в Крехівській Палей, ми виписували з Коломенської Палей і з суцільного тексту Слова сьв. Єфрема, що міститься в рукописі о. Теодора з Дубівця (стор. 475—510, гл. стор. 488—490). Текст Крех., як бачимо, повнійший і від Кол. і від Т. з Д. Остатній уступ сего тексту — дословно взятий з Біблії (Битія XXXVII, 34—35).

Д. Крехівська Палея, стор. 228—234, 238—240.

[Йосиф і Пентефрієва жінка.] Измалтане же кѣпнѣше Йѡсифа вѣдоша и въ Египет ѡ помышляюще, ѡко красоты ѣго рад[и] златѣ много приѣти (ѡ ѣтера¹⁾) велмож[и]. ѡдѣцимъ ж[е] ѡмъ сквозе градъ сретѣ ѡ Петѣфрин, властелинъ² — цѣа египетскаго³⁾. ѡ сзрѣ Йѡсифа ѡтрека³⁾ вѣго ѡбразна³⁾ вѣпрашаше ѡ глѣ: рцетѣ ми, кѣпци, ѡкѣдѣ єсть юноша сѣи? не носитъ ко того⁴⁾ ѡбразѣ, ѡже⁵⁾ вѣ носитѣ, занѣ вси вѣи Измалтени єстѣ, а сѣи прѣкрасенъ єсть. Измалтане же рѣкоша: проданъ⁶ — єсть намъ.⁶⁾ вѣлами добродѣнъ єсть⁷⁾ и велми разѣм[ен]и чѣ[с]т[ен] ѡтрек сѣи, ѡ⁸ — дѣвнѣа ѣго прѣмѣдрѣсть начѣ телеснѣи красотѣ.*⁸⁾

Дав же ѡмъ Петѣфрин⁹⁾ цѣкнуѣ велико хотѣхъ, ѡлюбовнѣ коупи ѡу нихъ Йѡсифа ѡ вѣдѣ ѡ вѣ домъ сѣи, ѡскѣшашѣ¹⁰⁾ ѡ ѡ хотѣ скѣдѣти житѣ сѣ[го]. ѡстиннѣа¹¹⁾ вѣтѣвъ прѣдѣнаго сѣмени, прѣ-

*) Тут пропускаємо 26 рядків палейної вставки, де порівнюється продаж Йосифа Ізмаїлянами є продажем Христа Юдою і переданем його Пилатові. Зазначимо тут тільки очевидні натяки на знаменитий новозавітний апокріф зв'язаний під назвою Нікодимового євангелія, а власне взяту з відти назву Лонгина, сотника Пилатова і ось яке про него оповідане: *Логинъ же сотникъ снемъ сѣо зѣрѣсѣ съ главы сѣѣа прѣстѣрѣ прѣдъ негѣама Ісѣсовѣа, глѣ: Гѣ, не достѣннѣи єси по зимѣи хѣдит[и].* Повний текст сего апокріфа вийде в другий том нашого видання.

вѣднаго семени Авраам[а] и Исаака [и] Иакова расташе в добродѣтели и къ многѣмъ строеніи въ домъ Петѣфрнѣве, живѣи¹²⁾ в мирѣ, ѡчиима же и словескѣ цѣломудримѣ¹³⁾ имѣ Бѣ стго непрестанно предъ ѡчиима своимъ, вса вѣдшиаго¹⁴⁾ Бѣ,¹⁵⁾ избавишаго и з рова страстей¹⁶⁾ и ненависти братнѣ. ѡбаче срѣце емѣ часто в печали кѣ ѡ оци своемъ Иковѣ. зрѣ же Петѣфрий юноши стрейна,¹⁷⁾ многого разсма и добраго савженіа, и все, елико имѣиаше, предасть в рѣцѣ Иѡсифа, всѣ¹⁸⁾ домъ свой,¹⁸⁾ а Петѣфрий не владеише ничтож[е] токмо¹⁹⁾ хлѣба, иж[е] їдаше на трапезѣ. видеши бо Иѡсифа, іако²⁰⁾ вѣренъ естъ, и елси Бѣ домъ Петѣфриовѣ Иѡсифа рад[и], и елвни Гсѣ въ надѣ всемъ имениемъ и в склехъ и в домъ его. видѣ же Петѣфрий радовашесѣ ѡ Иѡсифѣ,²⁰⁾ іако зѣло вѣренъ естъ,²¹⁾ искѣсивъ его, іако множашасѣ²²⁾ имение его в рѣкѣ Иѡсифѣ. и кѣ радость велика в рабехъ его, въ рабыхъ, въ всехъ добре вывающихъ.²³⁾

Госпожа²⁴⁾ же его видѣши Иѡсифа прекрасна соуща и разсма, и оуизвисѣ срѣце ея любовию сотенниною, и зрѣ²⁵⁾ хоташе с нимъ быти²⁶⁾ и тишасѣ²⁷⁾ чистого того²⁸⁾ источника челомудрию вѣрѣши²⁹⁾ в рѣкѣ любодѣиіи, многи козни твораше по вса дни на преліиіе его³⁰⁾: ризы иѣменяюще по вса часкѣ и лице змѣивающе и мажущисѣ³¹⁾ и³¹⁾ мениста повешающе.³¹⁾ помаваніи сатанинѣи и смехъ мерзвѣскѣи³²⁾ лѣстѣи³⁴⁾ іако змиа праведнаго. сама бо паче погыбѣ симы ѡбразкѣ злѣи, лѣстѣи праведнаго дію. Иѡсифъ же страхомъ вѣи мѣ ѡграженъ ни поне словомъ еи ѡбѣщасѣ.³⁵⁾ видеши ж[е] она, іако премногыхъ красотъ дѣла³⁶⁾ празно прѣываѣтъ,³⁷⁾ болими разѣжизасѣ³⁸⁾ зѣло и распалашесѣ³⁹⁾, не вѣдаши, что въ³⁸⁾ стверила емѣ. послѣд[и] же змѣисли вѣстоудно слово³⁹⁾ и призка и на дѣло неправедно,⁴⁰⁾ призывающе⁴¹⁾ іако змиа иѣзаниати нанѣ їдѣ нечѣстѣи,⁴²⁾ глѣи сице вѣстоудно: „лази со мною, не бой сѣ ѡиноудѣ!“⁴³⁾ дерзши на ма, да насладюсѣ азъ твоѣи красотѣ. насладисѣ и ты моѣи красотѣ.⁴⁴⁾ многѣ постела ѡслабѣ дають.⁴⁵⁾ владеши бо ты всемъ домомъ и не смеетъ никтоже внити к намъ ни слышитъ никто же дѣла наю. аще ли муж[а] моего боіасѣ не хоушиши, азъ его сморѣ давши емѣ ѡтрабѣ.“

Ѣнѣже неповѣдимю⁴⁶⁾ дію и тѣломъ в толци боури матезѣ⁴⁷⁾ не погрѣзисѣ, но ѡвѣрѣ⁴⁸⁾ все реченное еѣ страха ради вѣи схраншаго⁴⁹⁾ без порока неповѣднымъ⁵⁰⁾ строеніемъ. и зѣиша⁵¹⁾ придѣвными глѣи и словескѣ цѣломудренными къ своѣи ѡпожи: „не имамъ сего грѣха сѣтворит[и],⁵²⁾ глѣ моя, Бѣ бо сѣ

вою сѣго.⁵³⁾ гнѣ мой все именовѣе свое пред[а]сть ми, иже в домѣ, иже по селомѣ⁵⁴⁾, и нѣс[ть] кромѣ мене⁵⁵⁾ ничтоже еже не в моею рѣкѣ развѣ тебе, гдѣ моѣ, понеже⁵⁶⁾ емѣ жена еси.⁵⁶⁾ неправедно во вѣсть дѣло⁵⁷⁾ толнѣю любовь⁵⁸⁾ ѿверѣци гнѣсѣ и селнѣсѣ вѣщѣ злѣ⁵⁹⁾ створит[и] пред Гмѣ видѣшимѣ тайнѣ⁶⁰⁾. снѣ же прѣдѣнѣи глѣи вѣраша⁶⁰⁾ Иѡсифѣ вынѣ⁶¹⁾ къ своей гжѣ, сѣа и запрещѣи еѣ никакѡж[е] послѣшати змиѣ. но ѡна⁶²⁾ еѣще раждѣзашес[а] тѣню⁶³⁾ сластѣю кипѣщию в ней, часто взираше⁶⁴⁾ времени⁶⁵⁾ нѣждею хотѣщи⁶⁶⁾ Иѡсифѣ. зрѣ же Иѡсифѣ женѣ, яко хоцѣть прельстити его, ѡчи свой вѣзведе къ Бѡу⁶⁷⁾ и часто молашес[а] глѣи снѣ: „Бѣ ѡцѣи нѣшихѣ Явраимѡвѣ и Исакѡвѣ и Ізковѣ, иже зѣви мѣ ѡ звери сѣго! сѣ бо, якож[е] слѣмѣ видиши, неистовѣство⁶⁸⁾ снѣи женѣи, како мѣ хоцѣтъ зѣвити⁶⁹⁾ тѣи дѣвиѣем лютымѣ. иже зѣви мѣ еси, вѣдко, из рѣкѣи⁷⁰⁾ брат[ѣ]и, тако иже зѣви мѣ ѡ звери сѣго лѣкаваго, да не боудѣ чюжѣ⁷¹⁾ ѡцѣю⁷²⁾ дѣлѣи зѣлѣмѣи, вѣзѣю-вѣвшихѣ тѣ зѣкло, ѡ Гнѣ.“

Истинно⁷³⁾ любовѣю призывашес[е] Иѡковѣ: „ѡ Иѡковѣ ѡцѣи моѣи, помолѣсѣ прилѣжно⁷⁴⁾ мене рад[и] къ Бѡу,⁷⁴⁾ иже люта⁷⁵⁾ бранѣ вѣста на мѣ хотѣщи разлѣчити мѣ ѡ Бѡ. женѣскѣи смѣрть⁷⁶⁾ горши еѣсть приселѣниѣ⁷⁷⁾ первоѣ⁷⁸⁾ ѡ братѣи: та во смѣрть дѣию разлѣчаеѣ ѡ Бѡ. сѣ азѣ вѣмѣ,⁸⁰⁾ ѡцѣи, яко мѣтва твоѣи вѣзѣдѣ къ Бѡу занѣ⁸¹⁾ и того рад[и] иже зѣви⁸²⁾ ѡ смѣрти рѣл.⁸³⁾ иже пакѣи помолѣс[а] Вѣшнѣмѣ, да иже зѣви⁸⁴⁾ боудѣ ѡ лѣа⁸⁴⁾ нашѣдѣша[о] на твоѣ чад[е]. не иже мѣща ни стоудѣ ни страха вѣиѣ. къ братѣи иже своѣи иже доухѣ иже зѣвиѣ ми вѣша ѡки колѣи:⁸⁵⁾ ѡверженѣ вѣухѣ⁸⁶⁾ ѡ тебе иже⁸⁷⁾ вѣ Егѣпетѣ вѣдѣнѣ вѣухѣ⁸⁷⁾ чюжим[и] рѣ-ками. сѣ пакѣи зѣверѣ зѣ мѣ оуѣсрет[е]. да молѣс[а], ѡцѣи прѣдѣнѣ, за свой сѣи Иѡсифѣ, да не зѣмѣ пред Бмѣи нѣиѣмѣ дѣию!“

И вѣс[ть] иже не послѣша гдѣ своѣи еж[е]⁸⁸⁾ вѣти с нѣю,⁸⁸⁾ иже вѣсѣдно мѣдраго иже вѣчашѣ⁸⁹⁾ къ себе сѣтворит[и] с нѣю вѣзакѡнѣе. ѡнѣже вѣдѣѣтѣ премножѣство⁹⁰⁾ вѣсѣдѣиѣ женѣи то, на-прасно на прѣдѣверѣиѣ⁹¹⁾ иѣстѣе⁹²⁾ ѡставѣ рѣзѣ свою в рѣце бѣи, слѣмѣ⁹³⁾ всѣи сети дѣиѣвола. Ижеж[е] бо⁹⁴⁾ еѣтерѣ⁹⁴⁾ ѡрѣлѣ егда вѣдѣти лѣвиѣца,⁹⁵⁾ вѣсоцѣи вѣзлѣтаеѣ,⁹⁶⁾ також[е] Иѡсифѣ иже зѣви⁹⁷⁾ ѡ сети дѣиѣвола.*) жена же вѣдѣвши, иже снѣи иже зѣви, зѣжѣсѣа, вѣ страѣ вѣиѣце вѣс[ть], мѣсѣлаше, како лѣгати на прѣвѣднаго слѣвѣси лютымѣи мѣжѣ своѣмѣ, да мѣжѣ еѣи слѣмѣлаѣ

*) Тут пропуcaемо пѣв рядка — якусь неясну рефлексию, де в рукописѣ зазначений та не виповнений якийсь пропуск.

ражжѣтсѧ ѡростѣю ѿ свѣтъ Иѡсифа.⁹⁸⁾ „азѣ єдина ѡслабѣхъ приймѣхъ, не бо терпѣлю в домѣ видѣти сицевѣѣ красоты⁹⁹⁾ мне лишаѣми¹⁰⁰⁾ ѡ него“. призвашѣ¹⁰¹⁾ рабѣѣнѣ ѿ реч[ѣ] ѿмѣ: „видисте ли, что сѣтвори рабѣ сѣи жидовинѣ! моужь мен поставилъ естъ¹⁰²⁾ властелин¹⁰²⁾ надъ всеѣмъ домомъ своимъ, ѡнѣ же вѣсхотѣ ѿ вѣѣти сѣ мною бестоудно. не долѣ бо¹⁰³⁾ Иѡсифови властѣ домѣ моєго, но ѿ мене вѣсхотѣ лишиѣи моєго мѣж[а]“.

Ѣгда же прид[ѣ] моужѣ ѡѣ ѡ полатѣѣ, вземши¹⁰⁴⁾ ризѣ Иѡсифовѣ показа мѣжеѣи своеѣмъ поймѣ¹⁰⁵⁾ дѣѣюциѣ: „ѡко цѣломѣсдно¹⁰⁵⁾ ты¹⁰⁶⁾ єси наѣчналъ¹⁰⁷⁾ раба своего жидовина¹⁰⁸⁾ досажат[и] ѿ рѣгатис[а] мнѣ, жєнѣ твоєѣ!“ ѡнѣже¹⁰⁹⁾ слышавѣ авѣѣ ѡтѣ вѣрѣ словесемѣ жєн[и]нимѣ глѣѣ: „ѡко сице ми створѣ мѣжѣ жидовинѣ, ѡгєж[ѣ] вѣклѣ єси порѣгати ми! реч[ѣ] бо ми: вѣди сѣ мною! азѣ ж[ѣ] вѣзпихѣ ѿ ѡбєжѣ ѡ мене ѡставлѣ ризѣ своѣю.“ выс[тѣ] же ѡко слышѣ глѣ ѡго речѣ жєнѣ своєѣ глѣѣ: „сице сѣтвори мнѣ рабѣ твоѣ!“ — ѿ разгневасѧ ѡростѣю Петєфринѣ, поймѣ Иѡсифа ввержѣ в темницю, ѿдеже ѡжники цѣвѣ держѣтѣ, ѿ повелѣ ствердѣти ѡго.

[Пропускаемо дальше оповѣданє про побут Йосифа в темницѣ, про снѣ хлѣбарѣ і винарѣ фараонового вѣясненї Йосифом, про сон Фараона такожє вѣясненїй Йосифом і про поставленє Йосифа намѣстникомъ Єгипту, — сє оповѣданє, в Крєх. Палєѣ стор. 233—238, є парѣфразою або ѿ дословнимъ повторєнємъ бѣблѣйного оповѣданѣ (Бытїя XXXIX, 21 до XLI, 46), — і подаємо тутъ докѣнченє оповѣданѣ про Пєтєфрїя і єго жѣнку, про котрїхъ в Бѣблѣ по увѣльєнєю Йосифа з темницѣ нєма нѣякоѣ згадки].

Єѣ Йѡсифѣ сєдѣшѣ на колєсницѣ фараѡнѣ, всѣ вєлможѣ прѣдстоѣхѣ ѡмѣ, ѡкрѣстѣ колєсницѣ ѿдѣхѣ¹¹⁰⁾ ѿ¹¹¹⁾ — покланѣхѣсѧ прѣд нимѣ,¹¹¹⁾ занѣ бѣхѣ слышѣли ѿз вѣстѣ фараѡновѣ, ѡко вѣѣти ємѣ второмѣ цѣоу надѣ Єгиптомъ.

Видѣж[ѣ] Петєфринѣ, ввергѣ Иѡсифа в темницю, прєславнѣшю тѣ вѣѣѣ: сєдѣѣ¹¹²⁾ на колєсницѣ фараѡнѣ Иѡсифѣ с вєлнѣѣю славою — свѣѣсѣ сѣло ѿ ѡдѣчисѣ ѡ вєлможѣ ѿ ѡнѣ¹¹³⁾ в домѣ свой. ѿ влєзѣ¹¹⁴⁾ сѣ страхомѣ ѿ трєпетомѣ начѣтѣ глѣѣ кѣ жєнѣ своєѣ: „ѣѣє бѣ вѣдалѣ, жєно, како¹¹⁵⁾ знаменїє прєславнѣ дѣѣсѣ!¹¹⁶⁾ Иѡсифѣ бо, рабѣ нѣѣѣ, глѣѣ намѣ выс[тѣ] вѣсѣи зємѣи єгѣпѣтѣстѣѣ, сѣ славою на колєсницѣ сєдѣѣтѣ фараѡнѣ,¹¹⁷⁾ прєславлєнѣ [sic! зам. прєславлєнѣѣ] всеѣмѣ. азѣ же ѡ страхѣ¹¹⁸⁾ и трєпєтѣ не могѣѣ ѿ ѡвѣѣтисѣ Иѡсифѣ, стѣѣѣсѣ¹¹⁹⁾ разлѣѣѣхѣ¹²⁰⁾ ѡ вєлможѣ.“ слышѣвшѣж[ѣ] жєнѣ глѣ мѣжѣ своєѣмѣ: „нѣ вєнєсѣ! да ти азѣ¹²¹⁾ по-

вѣдаю своѣ грѣхъ, ѣже сѣтворихъ! азъ быхъ любила Іѡсифа пече [sic! зам. паче] мѣрь,¹²²⁾ по всѣмъ днѣмъ ѿ часъ шкрасахъ лѣстѣмъ ѣго, негли бѣхъ могла с нимъ бѣти.¹²³⁾ ѿ не могохъ ѡнѣмъ вола своѣа¹²⁴⁾ скончат[и], ни поне словомъ ѡбѣщас[а]. азъ ихъ ѣго нѣдахи¹²⁵⁾ с собою, ѡнь ж[е] ѿбѣжа вонъ ѿз рѣкъ моѣю ѿ¹²⁶⁾ ѿлѣзе на стѣнѣхъ¹²⁶⁾ ѿ ѡставъ ризъ своѣю ѡ менѣ; егда показъ ти ризъ ѣго, ѿбѣже ѡво ѡнѣмъ ѡ менѣ. тоже ѣсмь азъ ходотайца црствѣ ѣго¹²⁷⁾ славы: аще не быхъ тако рачила Іѡсифа, не бѣ всажѣнъ въ темницю былъ. се ми паче подавае хвалѣ ѿмѣти, мнѣ бывши славы ѣго вѣнъ¹²⁸⁾ [sic! зам. кинъ]. прѣдвѣтъ ѿ правѣденъ быс[тъ] Іѡсифъ, ѿко ни ѿвѣсти никомѣже. вѣстани ѡво, ѿди с радостию поклонис[а] емъ с велможамъ¹²⁹⁾. вѣставъ же Петѣфринъ ѿ ѿдѣ¹²⁹⁾ ѿ поклониса Іѡсифъ съ всеми велможамъ.

1) Т. з. Д. нѣкогдо 2—2) vac. 3) vac. 4) тако 5) ѿкоже 6—6) vac. 7) дод. ѡтѣмъ сн 8—8) vac. 9) vac 10) дод. ѣго 11) дод. же 12) живаше 13) цѣломъждрь 14) всенѣдащаго 15) дод. ѡца 16) сѣмрти 17) ѡстроѣнія юноша 18—18) vac. 19) разкѣ 20—20) vac. 21) зѣла вѣрна 22) множанше 23) ѡ всемъ живущихъ имъ доврѣ 24) Жена 25) зѣла 26) жити 27) тощаши[а] 28) дод. и сѣра 29) цѣломъждря вѣлаши 30) ѡмънаго 31—31) vac. 32) пѣмаганы 33) мѣрзеными 34) лѣстѣмъ 35) словомъ вѣзираа на нѣ 36) дѣла 37) дод. ѡ немъ 38) дод. ѣри 39) словескѣ 40) неподобно 41) призираючи 42) нѣчѣтѣ 43) никогдѣж[е] 44) дѣротѣ 45) многѣмъ слоужѣ намъ въ роуцѣхъ даю 46) непѣкѣдимъ см[и] 47) vac. 48) дод. ѡ сѣмъ 49) дод. ѿ 50) ѿ сѣмъ подебѣнымъ 51) дод. ѣн 52) дод. с тобою 53) vac. 54) по сѣмъ 55) vac. 56—56) vac. 57) vac. 58) дод. сѣтворишѣ 59) злѣкоу велкоу 60) вѣраючи 61) vac. 62) vac. 63) vac. 64) ѿ часа назираючи ѿ 65) дод. жылаючи 66) ѿ ноудити нача 67) дод. ѡчѣскомъ 68) дод. мое 69) ѡмѣрити 70) ѡ сѣмти 71) тоуждѣ 72) ѡ ѡца 73) И стѣна 74—74) vac. 75) люта 76) дод. зѣла 77) принисеними 78) прѣвѣла 79) ѡукивае 80) видѣхъ 81) за ма 82) дод. быхъ 83) рока 84) рока 85) дод. свѣрѣне 86) ѡтѣрагеша ма 87—87) vac. 88—88) vac. 89) нѣ рани вѣкоуци ѣго 90) vac. 91) предѣкае 92) ѡтѣче 93) ѿломи 94) vac. 95) лѣца 96) высоко вѣспарит 97) вѣспарит 98) Далѣ дод. сице реч[е] жина: зѣла лѣчше всѣмъ, да ѡмѣрит Іѡсифъ н 99) сѣмъ доврѣтѣ 100) анишѣнъ 101) дод. ракъ ѿ 102) vac. 103) доврѣтѣ 104) дод. жена 105—105) vac. 106) дод. ани 107) наѣстѣна 108) Іѡсифа 109) Закѣченъ оповѣдани у о. Теодора троха ише: ѿ повѣкѣ вѣсидити въ темницю Іѡсифа съ многою ѡрѣстѣю ѿ прицинемъ, не поманѣхъ бышѣмъ ѡбѣнѣе ѣже въ домоу ѣго ѿ въ сѣлѣхъ Іѡсифа ради, ни пакѣ ѡспѣта словес[а], въ истинѣмъ ани, нѣ ѡбѣ ише сѣдъ неправѣденъ нанъ. 110) И ѡбѣче ѣго въ вѣсю прѣфѣрѣ ѿ вѣсиди ѣго на свою колѣсницѣ, ѿ вѣсѣ велможѣхъ прѣдъ ѿ ѡкрѣсть колѣсницѣ Іѡсифѣмъ ѿдѣхъ 111) vac. 112) ѿко сѣде 113) дод. тѣмъ 114) дод. ѡтѣрь 115) дод. бысѣ 116) дод. намъ же страхъ велкѣ 117) дод. сѣ чѣтѣю 118) ѡ сѣмъ страхѣ 119) ѡкрѣдъ 120) дод. сѣ 121) ѡкѣ 122) безъ мѣркѣ 123) дод. да сѣмъ быхъ насадила красѣты ѣго 124) сице 125) дод. ани 126—126) vac. 127) дод. ѿ велкѣ 128) кинѣнъ 129) дод. сѣмъ стѣдомъ.

Ані в Коломенській, ані в Ковельській, ані в Соловецькій Палей оповіданя сего нема. Є се дальший виривок із Слова съв. Єфрема вставлений до Крехівської Палей; варіанти виписані нами із списку Слова съв. Єфрема, що є в збірці о. Теодора з Дубівця, стор. 490—501.

Є. Іспаський рукопис XVIII в. стор. 7—12.

[Як Йосиф дав себе пізнати братам]*)... Любнѣ бѣ Іаковъ Бенїамина в мѣсто Іосифа. І давши имъ Бенїамина и подарки Ѡдалъ коєвдѣ єгипетськѣмъ и пославъ ихъ. Семинѣ же рече: Не вѣнса, Ѡче, а то Бенїмина [sic!] верѣ на свои рѣки и не вѣдетъ емѣ кривди жаднои Ѡ насъ, а то сам єгѣ вѣдѣ стерегти прилѣжно. І гди пѣришли до Єгип'тѣ, прибыли предъ Іосифа, поклонилисѣ емѣ до зѣмли сѣмъ с'трахѣмъ и трепетѣмъ, іако предъ царѣмъ, и Ѡдали емѣ поклонъ Ѡ Ѡца. Прїемъ же Іосифъ и подѣков[ав]ъ и прослави Бѣа в серци свѣмъ, иж єгѣ сподѣнѣ видѣти подарки Ѡ оца своєгѣ. И рек имъ Іосифъ: чи здоровъ єсть Ѡцъ вашъ? Ѡниже ємоу рекоша: здѣровъ єсть Ѡцъ нашъ а твои рабѣ. Іосифъ рекъ: Бѣй рабѣ, а не твой. І потомъ рече Іосифъ: чи привели єсть врата своєго меншаго, котрого єсте мнѣ повѣдали? ониже река: єсть, црю милїи! и воземше Бенїамина поставиша предъ Іосифомъ. Бенїаминъ же стоѣ предъ Іосифомъ аки агнѣ незлобивоє со страхѣмъ и трепетѣмъ, бо єще не вѣдѣ нѣгдѣ предъ предлож[е]нимъ и старшиною. Іосифъ же видѣ Бенїамина брата своєго єдинооутробнаго и погладилъ єго по головѣ и рече: вѣди бѣсѣнъ, синѣ милїи, Ѡ Вышнаго Бѣа, мѣдче добрий! а не можетсѣ оудѣржати Ѡ слезъ своихъ, и шед до комнати плакалъ тамъ доволѣне и бѣгодаривъ Бѣа. и оумивши сѣ водою, не оудѣючисѣ в' знакъ братїи своєи, выишолъ с комнати и рече имъ: жжѣ єсте добре вѣвели сѣ и волни єсте Ѡ мене. и повелѣ выпѣстити имъ Рѣвима с темницѣ. а то Іосифъ былъ Рѣвима з межи нихъ оузалъ, бо былъ лѣтѣншии гонитель на него и всѣ братїѣ побѣждалъ на смѣрть.**)

И выишли братїѣ Іосифова с полати радѣючисѣ. и казалъ имъ Іосифъ, аби вили в него на ѡбѣдѣ. а ѡни пришедши до старости Іосифоваго и река ємоу: Панє милїи, а то завѣвѣ грошиє своихъ и мы знанши єсмо оу пашнѣ и привезли тебѣ. рекъ имъ староста: гди би то мон, то бѣ ѣ мене вѣли, а то

*) Початку оповідання в цьому списку нема.

**) В Біблії оповідаєть ся про Рувима як раз противно: він один з поміж усіх братів бажав виратувати Йосифа (гл. Битія, XXXVII, 22—24 і 29 і XLII, 22). Крім того в біблійному оповіданні в темниці як злочинник держить ся Симеон, а не Рувим (гл. Битія XLII, 24).

Бѣъ вамъ далъ, держите себѣ, а в' моего пана досит есть скареѡ. а затимъ зготовано до стола и повелѣлъ Іѡсифъ братію свою просити на ѡбѣдѣ. а гдѣ оубоюшли въ полатѣ, поклонили сѧ емѡ. и сѣдши Іѡсифъ оубоуа чаркѡ золотѣю во лѣвѣю рѣкѡ и поставилъ на рѣцѣ творѡ корожеѡ: и ѡдарилъ разѣ ѡ чаркѡ цингломъ, а гдѣ чарка зазвинѣла, и онъ рече [до] настаршого брата: „ты есть старшій Рѡвимъ, сѣдъ тѣтъ вышше“. Потомъ дрѡгѣи разѣ бразне в чаркѡ и рече: „ты есть Енимѡнъ подстаршій, сѣдъ тѣтъ!“ потомъ третего, и такъ сѣжалъ всѣхъ порядкомъ по единомѡ аж до Бенѣамина меншаго. тоѡ они видѣвши пристрашили сѧ. „Се — моулаа — сен помысли наша знает, цю Іѡсифъ — кажетъ — зачимъ былъ, а ми его продали, — може и тоѡ знаетъ“. то говорѡтъ изыкомъ еврѣискимъ, [а] Іѡсифъ тоѡ все знаетъ. и наклаа предъ Бенѣамина кольшъ аденѣа и смотритъ, чи не ѡѡдетъ [sic! зам. в ѡ д ѡ т ѣ] зазирати на него. и хочѡи подчасъ голодныи, а былъ ѡбѣдѣ досконалыи. на ѡбѣдѣ наполнялъ ихъ. и повелѣ шафарекъ своемѡ наполнити вози ихъ пшеницею и ѡпѡстити ихъ казалъ. и повелѣ тои кѡбокъ, оу которыи корожиа, леи оуложиа во мѣхъ Бенѣаминаовѣ, леи гонили за ними и завернѡли ихъ. и высть тако. брати Іѡсифѡви поклонили сѧ емѡ и поиѡали. а гдѣ винаѡали за городъ, внѣ стали за ними в' погоню, а дознавши [sic! зам. догнавши] ихъ старѡста завернѡа ихъ рекѡчи: „аж но вы такѣ добрѣе гостѣ црѣа! самъ вамъ ласкѡ показѡа, а вы за тоѡ оукрали кѡбокъ црѣвъ коханѣи, которымъ онъ заѡше корожит!“ ониж в томъ не чѡючись смѣло ставѡагса глѡуце: „пане мыли, не снѡдет сѧ в насъ! еси вы то мѣло знѡнтисѧ межѣ нами, не просимо мѣсти сами на себе и виѡамо виѡватѡаго“. старѡста же заразъ сталъ трѡсити Бенѣамина меншаго брата ихъ и витрѡсилъ в него кѡбокъ и рече: „а то есте зраѡци, неѡврѣе аѡде!“ ониж то видѣвши и поколѣли и начали ѡкорѡти Бенѣамина и мѣрѡ его Рахѣиль и Іѡсифа. рекъ имъ старѡста: „идѣте вы всѣ, а а сего виѡватѡѡ до пана моего оѡмѡ“. ониж рекѡ: „не останѡмосъ! и мы идемо до пана! колно емоу цю хотѣти над нами чинити, ко мы всѣ его неѡлиники“. а гдѣ пришѡи предъ црѣа Іѡсифа з великимъ страхѡмъ и трѡпетѡмъ, и рекъ имъ Іѡсифъ: „такъ то есте добрѣе аѡде! оукрали есте кѡбокъ мои коханѣи! мѡла была ласка моѡ!“ ониже ѡсѣ оупали до ногъ емоу рекѡчи со слѡзѡми: „ѡ пане веѡможный! Бѣъ нашъ, ижъ не знѡемо, цю сѧ дѣетъ“. и зновѡ предъ нимъ стали оуѡрѡа[ти] Бенѣамина глѡуце: „сѣи есть, пане милѣи, брат нашъ нѣкого доброго, иишѡи матки. то аѡкъ мѣти его Рахѣиль была

недобро, такъ и Іосифъ братъ его и онъ есть недобрый, хотя оцъ нашъ Іаковъ всю надѣю в немъ покладаетъ". Бенѣаминъ же барзе в великомъ страхѣ и трепетѣ едва живъ. Видѣвши Іосифъ Бенѣаминна трепещуща, а не могъ терпѣти и пошолъ в' комнату плакать тамъ доволне. оумившись зновъ вышолъ и рече: „пойдѣте всѣ в' цѣлости, а я сего меншого виноватца себѣ оставляю“. ониж зновъ паджт со слезами цѣлающе нозѣ его и гл҃яще: „Ѡ пане великожний, коли сего берешъ, нехайже и мы всѣ рабы твои вждемо! бо жжѣ нѣлаги нам до оца без него!“ видѣвши Іосифъ Бенѣаминна Ѡ страхѣ якъ рожныи цвѣтѣ стоаща и трепещетъ предъ нимъ, в той часъ Іосифъ оухватилъ Бенѣаминна и шенавши цѣловалъ его любезно и рече: „не вонте са, братѣа моа любимаа, азъ есмь Іосифъ братъ вашъ, которого есте продали Измаильтяномъ и тѣтъ ма Бг҃ъ посадиа!“ ониж то слышачи недооумѣлися. онъ цѣловаше всѣхъ л҃безно и оутѣшалъ ихъ и рече: „идѣте и рцѣте Іакову оцѣ нашему, нехай веселится!“

Ониж шедши во радости повѣдали оцѣ своему, яко Іосифъ, сн҃ъ твой, живъ есть и цр҃ствуетъ во Египтѣ славно. и слышавши Іаковъ возвеселися з҃лао, и посемъ [sic! зам. повемъ] весь домъ свой, седмъ десять днѣй ѣ пошолъ до Египта. ѣ было ихъ стрѣтеніе дивно и славно. потомъ Фараонъ померъ а Іосифъ принималъ о҃се цр҃ство египетское. и размножишася з҃лао Египтѣ во Египтѣ. потомъ померъ Іаковъ и по мнозѣхъ л҃ктехъ померъ Іосифъ во великомъ славѣ и великожноти. Бг҃ъ нашему слака ннѣк и пр҃сно и во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Є се свободна переробка — не знати, чи оповідання єв. Єфрема, чи якогось палейного скорочення. Що автор користував ся сими творами, а не самим біблійним текстом оповідання про Йосифа, показують зазначені в нотці відміни від біблійного тексту (але й від Палеї і від слова єв. Єфрема!); та за те сцена ворожби чаркою описана тут без сумніву на підставі Палеї або Слова єв. Єфрема, як се видно для всякого, хто порівняє сей уступ в повншому оповіданню з тим, що приводимо зараз далі.

Ж. Крехівська Палея, стор. 247—248.

[Йосифова ворожба]. Послѣш[и]ти брат[і]е разѣма Йѡсифова, како все лическѣ творить без мѣрѣ.¹⁾ повеле вѣзлѣкѣи всемъ по чинѣ, по ймени, іакоже ѣ каждо ихъ роженѣ єсть. іако вѣлхѣи

чашею сребрѣною, юже имѣаше в² рѣцѣхъ своихъ,²⁾ положи на рѣцѣхъ³⁾ своихъ⁴⁾ [мб. шюєи] и сдари⁵⁾ чашю⁵⁾ перьстомъ деснымъ⁶⁾ рѣкѣ⁷⁾ звѣкъ твораше⁸⁾ всемъ предстоящимъ,⁹⁾ гла: „Рѣвнымъ есть имя старейшомъ брат[с], той первоѣ роженъ¹⁰⁾ есть“. ¹¹— и повеле есмъ възлещи. и седи Рѣвнымъ прамо есмъ по старшинству своему.¹¹⁾ и пакы сдари реч[е]:¹²— „Семейнъ по немъ роженъ есть“. и възлеже¹²⁾. и тако всемъ повелѣ възлещи по имени, якоже роженн сътъ. чюжахуся¹³ брат[и]и его,¹³⁾ силъ бо знаменнемъ всехъ въ страхъ вверже, яко всемъ помышлати, яко¹⁴⁾ вся вѣсть. да¹⁵⁾ ѿиметь малый страхъ ѿ нихъ, ѿ своего трапезы часть подасть имъ есмъ, болюю же часть дастъ братоу своему [с] Бениамину, десаторницею паче всехъ,¹⁶⁾ да болюю кинѣ ѿбращаетъ нанъ [о] скрадша съсоудъ его.

¹⁾ Т. з Д. како в'сачьскимъ киз кѣсти страхъ ихъ творит. 2—2) вас. дод. възм ³⁾ дод. шжи ⁴⁾ вас. ⁵⁾ вас. ⁶⁾ деснымъ ⁷⁾ вас. дод. ⁸⁾ ⁹⁾ дод. пакы сдари ¹⁰⁾ седи 11—11) вас. 12—12) вас. дод. повелѣ третемоу сѣсти 13—13) вас. ¹⁴⁾ дод. син ¹⁵⁾ но да ¹⁶⁾ дод. Почто сътвори Іѡсифъ? брата показавъ имъ, яко в'са съвѣсть.

В Коломенській Палей сего уступу нема. Він узятий із Слова свв. Бфрема; варіанти виписані нами по порівнанню палейного тексту з текстом Слова в списку о. Теодора з Дубівця, стор. 504—505. Се оповідане основане на неяснім натяку в Біблії (Биття XLIV, 6), що Йосиф ворожив чашею, хоча при оповіданю про обід Йосифа з братами (Биття XLIII, 33—34) про сю ворожбу нема ніякої згадки.

3. Рукопис о. Теодора з Дубівця стор. 502—504.

[Плач Йосифа, коли побачивъ Венямина]. Єгда же видѣ Іѡсифъ брата своего Бениамина предстояща съ страхомъ и трепетомъ многымъ, движесѣ ѡутрѣва его занъ зѣло, и хоташе ѡхопити и ѡблѣкѣзати брата своего. „аще въистинноу живъ ес[ть] ѡцъ вашъ? или помните Іѡсифа?“ не могѣи его ѡхопити и въпрашати, въниде въ каѣтъ свою и въсплакася въ тинѣ въ тои час, вънже видѣ брата своего Бениамина. авѣ въспомануѣ добраго стар'ца Іакова и глаше съ слезами: „важен'нкіи оѣи зраши стѣго лица старости твоеѣ добротѣ, ѡче! яко ж[е] бо мнѣ, ни въсе црство ес[ть] дос[т]онно старости твоеѣ, бѣлюбезне. и хотѣлъ быхъ въпрашати Бениамина, помниши ли мѣ и любивши срдцемъ, яко ж[е] азъ тебе? того ради нѣдихъ брат[ъ]ю свою съ лестію съвести

съ собою Беніамина брата моего, не ах во им вѣркі глѣющимъ: ѿ тебе іако ѿца имамъ и брата меншаго. нж азъ мнѣхъ, іако завистію покиша меншаго Беніамина того ради, іако мен вѣ единомѣрнѣ. възненавидѣша бо мене и Беніама [sic!]. видѣхъ, ѿче, іако зло выс[тѣ] печал нам и зѣло жал ти сій старости твоа. азъ бо ннѣ печал ти сѣтворихъ зѣло, разоумѣхъ бо скръбь твою, іако ни единъ же ѿ нас престенѣ старости твоей. не доволѣ ти сѣтован[іе], приложихъ ти вѣлю, ѿче. азъ ёсмь вина твоихъ колезнѣ и риданіи. без мѣсти сѣтворихъ ведыи Беніамина. сажу бо твои еже ѿ тебе нждихъ са и нждит ма се сѣтворити, хота бо оувидѣти, аще живѣ еси, докрыи мен ѿче. кто бы ми выдал пакы насытитис[а] аггальскаго ѿбраза!“ Потомже плакав[с]а много въ ложници своей бе-жрѣла изыде вон.

Е се дальший уступ из Слова съв. Ефрема Сирина; в Палеех сего уступу нема.

И. Рукопис о. Теодора в Дубівця стор. 505—506.

[Плач Веньямина, посужденного про крадієж.] Потом повелѣ [Іѡсифъ] своѣмоу приставникоу, да даст им пшеницѣ много без цѣнѣ и да возложит въ вретнице Беніамина[но]во чашѣ и скоро да ѿпоустит ихъ. ёгдаже оудалишася ради ѿ града, постиже а вогом приставник Іѡсифа тяжка словеса глѣ и досаждаа съ преценіемъ, татли нарицаше ихъ и недостонны чѣсти. ѿниже рѣша: „аще прѣвое срекро, ёже ѿверѣтохом въ вретницѣхъ, принесохом вторницею іако гѣднѣ, како выхом оукрали чашѣ гѣдна твоего?“ ѿнже реч[е]: „вретница ваша покрѣзѣте, да изыиѣ и потоцакѣше“. свергоша вретница съ клѣсатъ, и ѿверѣте чашѣ въ вретници Беніаминавѣ. видѣвше то растрѣзаша ризѣ своа, и начат кождыи съ многимъ преценіемъ досаждати Беніаминови и Рахїаи глѣюще: „Іѡсифъ оуко хота[и] цѣствовати над нами, тѣмже снѣден выс[тѣ] зѣкремъ, іакож[е] вѣ дост[о]ннѣ. тыже пакы тое мысла и оукрал ёси съсѣд цѣскїи. нѣста ли въ снѣ Рахїаи оукрадшаа ѿчѣскїи идолакѣ?“*)

И ѿверѣшис[а], іако ничтоже оукрадохъ, и въздвижъ жрѣло свое съ плачемъ велѣмъ Беніамина и реч[е] имъ: „се самъ вѣс[тѣ] оуко

*) Натяк на те, про що згадано в Біблії (Бытия XXXI, 19).

Бѣ ѿца моєго ѿ поймыи Рахїлію, іакоже сам вѣсхотѣла, ѿ свѣтъ дѣи съмѣрть врата моєго Іѡсифа, оуѣрѣплѣши Іакова разлоученіем чадѡу єго, оутѣшала єго Бѣ, ѿнѣ невидимо зраи всѣх нас, ѿспытала сѣрдца, вѣс[тъ] іакоже азъ не оуѣкрадох чашѣ, іакож[є] глѣте, ани ѡиноуа мысли ѡ том ѿмѣла вем. тако ми видѣти сѣдинѣ Іакова, оуслышати глас єго, не оуѣкрадох азъ чашѣ! Оуѣи мнѣ, оуѣи мнѣ, Рахїліи, что вѣс[тъ] чадома твоима! Іѡсиф, іакож[є] глѣт, свѣрѣми снѣден вѣс[тъ], а се азъ. мѣти моа, татїи ѡвнѣ са на земли тѣждѣи, вѣстаю вѣ раѡтѣ! Іѡсиф свѣрем вѣ поустыни козопи ѿ не ѡвѣрѣте помагѡщаго; се азъ паки, мѣти моа, братїи своѣи ѿвѣщаю, ѿ нѣс[тъ] послоушаѡщаго ни вѣрѣи ємлюще чада твоѣма.* И поѣмши Вѣнїамина ѿ вѣзвратиша с[ѡ] вѣ град вѣ Іѡсифѡу.

І сеї частини Слова сѣв. Єфрема Сирина нема в Палєях.

І. Крєхївєска Палєя, стор. 251—255.

[Іосифѡвє привитанє з братами.]*) Слышак же Іѡсифѣ змиленѡи слѡсєса Руѡимѡва¹⁾ ѿ Іюдина¹⁾ ѿ зра всѣхъ съ стѣдомѣ стомаца ѿ Вѣнїамина в раздранѣ ризѣ ѿ с плачемѣ припадающа к ногамъ всѣмъ предстоѡщимъ, да змѡлаѣт Іѡсифа,²⁾ да ѡпѣсит ѿ с' братѣю ѿти, смѣтєса ѣтрока єго зѣла³⁾ ѿ вѣзпикши глѣсмѣ крѣпкѣмъ:⁴⁾ „ѿзыдет[є] ѡсѣдѣ вси предстоѡщїи!“ ѿзыдоше вси ѿ⁵⁾ не стоѡше пред нимѣ никтоже развѣе братѣа. И вѣс[тъ] по глѣхъ сиѣхъ познаса с брат[є]ю Іѡсифѣ.***)

И вѣздкиже Іѡсифѣ⁵⁾ глас своѣ с плачемъ великомъ,⁶⁾ слышашє же Єгѣптѡнє ѿ слышѡно вѣс[тъ] в домѣ Фараѡнни. рече же им Іѡсифѣ⁶⁾ жидѡвѣскѣмъ ѡзыкомѣ ѡвѣк: „азъ єсмь Іѡсифѣ брат вашъ! ѿ не снѣденъ вѣхъ зѣремъ, іакоже вѣ рєстѣ. азъ єсмь проданнїи вами Ізѣмѡлаѡномѣ. ємлаше тогда за нѡсѣкъ всѣхъ васъ⁷⁾ ѿ нѣктоже васъ помѡлова ма⁸⁾ вѣ скорби моѣи. азъ⁹⁾ єсми вѣверженнїи вами в ровѣ ѿ не помѡлованнїи вами. азъ єсмь, єгоже вѣи разыцѣканѣте, но Гѣ помѡлова ма ѿ єтєши ма. азъ

*) Пропускаємо промову Юди до Іосифа із за тої буци то крадіжи Вѣнїаминової, про яку сказано в попереднім уступі; єя промова в Слові сѣв. Єфрема, а відси і в Палєї, взята із Біблїї (Бития XLIV, 30—34), тільки вставлена тут в уста Руѡимѡви.

**) Пропускаємо 3 рядки порівняння с Христом.

есми проданѣи вами в работѣ, и Гѣ на колѣсници ма прославѣ
и гѣа всемѣ Египтѣсстрой. азъ есмь падъ предъ лицемъ вашимъ
просѣ мѣсти, вы же ми не дасте мѣсти, но Гѣ помилова ма.
азъ есмь егоже въ жила не хотесте видѣти, но Гѣ помилова ма
и крѣпка створи. азъ есмь егож[е] въ жажѣца в ровѣ не напоите,
ниѣ же вы азъ брашна насыщаю, въ и дома ваша. но⁹⁾ ѡбаче,
братѣе моѣа, никтоже¹⁰⁾ васъ печаленъ боудѣ¹¹⁾ ѡ¹²⁾ — сѣмь ни
ѣстрашайтес[ѣ],¹²⁾ но паче радѣйтесѣ, яко же¹³⁾ азъ¹³⁾ црѣствѣю.
но идѣте:¹⁴⁾ яко же рекосте къ ѡцю ишемѣ¹⁵⁾ пересѣ,¹⁶⁾ яко на
горахъ зверемъ¹⁷⁾ сненъ выс[тъ],¹⁸⁾ тако пакы с радостью рчете
шедше Іаковѣ ѡцю¹⁹⁾ ишемѣ:¹⁹⁾ живъ естъ сѣкъ твой Иѡсифъ
и црѣствѣтъ, сѣд[и]тъ на прѣстѣ,²⁰⁾ скипетръ [sic!] держитъ
в рѣцѣ своей египетскаго црѣствѣа.

Бывшюже глѡу сѣмѣ²¹⁾ к нимъ сташа яко мртви ѡ страха
и трепѣта, помышляюще в себѣ, елико емѣ зла²²⁾ сѣтвориша
квергъше и в ровѣ.²³⁾ Падеже Иѡсифъ на выи Бенкѣмина глѡ:
„Бенкѣмине, брат мѣи еси, егоже въ многы дѣи не видѣхъ! дѣсь
радостнымъ ѣстнамъ ѡбеловизаю тѣа, егоже въ многа лѣт[а]
помышляхъ.²⁴⁾ дѣсь вѣдасть ми Бѣ ѡвѣсти тѣло твое. како ли
могѣ ѣтѣшити сѣа поманѣхъ Рахиль мѣрѣ наю! како ли не ѡб-
радѣсѣа видѣв тѣа!²⁵⁾ како ли тѣа²⁶⁾ вѣспоманѣ терганѣа²⁷⁾ сѣденъ
сатовныхъ²⁸⁾ ѡца наю! како ли не ѡбрадѣсѣа²⁹⁾ ѡбоймѣа тело
брат[а] моего Бенкѣмина! два же³⁰⁾ плача плачу, два веселѣа³¹⁾
творѣ; два веселѣи творѣ, два источника изъ ѡчию моею иста-
чаѣтѣ: ѣдинъ³²⁾ жалѣстѣю, два же ма в радости³³⁾ приводит.
жалѣю сѣдинъ твоихъ, Іаковѣ, радѣсѣа тѣбѣ Бенкѣминѣ. раз-
горе бо ми сѣа тела моего естество видѣнѣи твоего рад[и], Бе-
нкѣминѣ. иэнемагаѣтж[е] ми сила течѣнѣемъ слѣзъ теке рад[и],
Іаковѣ!³⁴⁾ дѣсь дѣша моѣа веселѣемъ привѣдѣсѣа тебе ради, Бенкѣ-
мине, паче црѣскыа баграница. но сео что сѣтворѣ дѣсь, яко
азъ брат[а] моего видѣхъ! припаѣта ми ѣстѣ к лицѣ твоемѣ,
Бенкѣ[ми]не, развѣд[е] бо сѣа по мѣк сѣставъ тѣлаа моего теке
рад[и], Бенкѣминѣ[е]; посреде костей моѣихъ лювленѣемъ тела³⁵⁾ мо-
ѣго³⁵⁾ тѣбѣ рад[и], Бенкѣмине! и междѣ сѣставъ телеси моего
рад[о]сть приде ми теке рад[и], Бенкѣмине. ниѣ оубо ѣмкѣю твоѣ
лицѣ слѣзами моѣими, ланитамиж[е] скѣйми ѣтрѣ тѣа, Бенкѣмине.
срѣдце бо ми клѣпѣтъ³⁶⁾ и дѣша бо ми ѡмарѣсѣа³⁷⁾ и живѣ тѣлаа
моего раслабѣша, течѣнѣе слѣзъ моихъ не ѣставитсѣа.³⁸⁾ *) како ли

*) В рукоп. хибно: не ѣставитсѣа.

свѣдѣс ѡчи мой тѣбѣ рад[и], не видѣхъ тѣбѣ,³⁹⁾ Венкѣмине! ты ко послѣдний сѣхъ старести Іаковли выс[тъ] и прекрасной мѣтри наю Рахили конечнее чад[о], Венкѣмине. Ѣ ёстество любяща! ѡ свѣрѣсти братствена! дѣсь ко глава моѣ венчалаше⁴⁰⁾ паче венца црѣскаго видомъ твоимъ, Венкѣмине. ты ко коренъ послѣдний, Венкѣмине, насажденъ ѡца ишиго Іакова, но⁴¹⁾ цвѣтъ краснѣ[и] и райское кѣгоконнѣ. Сже ко не минаю си⁴²⁾ смрети видѣхъ тѣ, брат[а] своего Венкѣмина. шкоймаю Іакова оца наю, садителя корени жалю, плачюже сѣ мѣре Рахили, іако две лѣтораси породивши ѡстали наю. дѣсь ко на памѣть ми прийдеша все тѣбѣ рад[и], вѣзлюбленнѣй брат[ѣ] Венкѣмене. ѡ дѣевна ми любѣи и свѣте ѡчию моею! ражже ко ми сѣ сѣрдца и вси свѣзъ тѣла моѣго попали. но что сже вѣзмогъ вѣспѣти к семѣ, да прострѣ ызыкъ си вида дѣла Венкѣминово и препояшу сже чресла си, іако брат[а] си свѣрѣхъ. надѣю же сѣ и тѣбѣ видѣти, оцѣ мой Іаковѣ. се ко брат мой Венкѣминъ прежний мой⁴³⁾ вѣстникъ выс[тъ] видѣща твоег[о], Іаковѣ ѡчѣ мой!⁴⁴⁾

Тако Іѡсифъ плачь свой с веселіемъ с'плеташе, Венкѣминъ ж[ѣ] предстои⁴⁵⁾ лобыза плакашес[ѣ] шкоймъ вѣю ёго. и цѣлова всю брат[їю] свою и пла[ка]ша [зам. плака сѣ] ѡ нихъ, и по семъ глѣше брат[їа] ёго к немѣ. и пронесѣ реч в домѣ фараѡновѣ глѣше: прийдеша брат[їа] Іѡсифова.

¹⁾ Т. з Д. вас. ²⁾ дод. занъ ³⁾ вас. ⁴⁾ дод. съ саззали ⁵⁾ вас. ⁶⁾ вас. ⁷⁾ дод. и малахса, егдаже ⁸⁾ дод. ни вы ми ⁹⁻⁹⁾ вас. ¹⁰⁾ дод. ѡ ¹¹⁾ ежди 12-12) вас. ¹³⁾ вас. ¹⁴⁾ вас. ¹⁵⁾ мѣмоу ¹⁶⁾ прѣже ¹⁷⁾ вас. ¹⁸⁾ кyx ¹⁹⁾ вас. ²⁰⁾ дод. црѣском ²¹⁾ дод. братѣ ²²⁾ вас. ²³⁾ Далѣ у Т. з Д. йде ось яке закінчене: и пристѣпак Іѡсифъ, сѣма сѣов, лобызаше каждо нхъ любекію негнѣвоздръжаннєю, іакож[ѣ] под[о]баше ёмоу, крот'кежи и когатино шбрадова ѣ дары чѣтными и съ радостію шпоусті нхъ къ Іакову глѣ им: „не сварѣтсѣа вышн на пѣти, но пачи йдѣте съ тошаніем [sic!] къ ѡцѣу и речте: сице глѣть Іѡсифъ сѣхъ твои: сѣтворна ма ес[тъ] Бѣ црѣ египетстѣи зими; приди, ѡчѣ, въ радос[тъ] сѣрдца твоего, да ѡздрю аггѣское то лице старести твоеѣ“. и сѣшедше съ радостію вѣзѣстѣша ѡцѣю своему словеса Іѡсифова, іаже им запѣжда. Дальшой промови Іѡсифа до Венкѣмина у Т. з Д. нема. Натомісѣ в Палєях Кол. і Солов. промова Іѡсифа до братів поставлена аж по промові Іѡсифовій до Венкѣмина. Наш текет сеі промови ми порівняли з текстом Соловецкой Палєи надрукованим у Порфірева. ²⁴⁾ Солов. дод. дѣсь прѣдста зракъ: „моѣмъ“, и іаже „моѣмъ“ зикетѣ не минахъ видѣти, то ²⁵⁾ дод. дѣсь, свѣте мой ²⁶⁾ вас. ²⁷⁾ тирзани ²⁸⁾ Іакованхъ ²⁹⁾ воззвѣсѣюсѣ дѣсь ³⁰⁾ ко ³¹⁾ сѣтеваніе ж. и веселіе ³²⁾ дод. оуко ³³⁾ в радость ³⁴⁾ дод. осклабѣтаже ми сѣ лантѣкъ взора твоего, Венкѣмине, захѣпатѣ ж ми сѣ гортанъ тѣе ради привѣзлюбленнѣй Іаковѣ ³⁵⁾ вас. ³⁶⁾ клекочѣтъ ³⁷⁾ омрачи сѣ ³⁸⁾ не имамъ оуставити ³⁹⁾ дод. ко многи часы ⁴⁰⁾ вѣначтсѣ ⁴¹⁾ сѣно (?) ⁴²⁾ сѣжалюсѣ ⁴³⁾ ми ⁴⁴⁾ Відєи в Солов. іде текет розширеннѣй, приведено довгу промову Венкѣмина до Іѡсифа і відповідь Іѡсифову Венкѣминову, чого всего

в Крех. нема. Тільки по тій розмові вставлена промова Йосифа до братів, що у нас читається на початку цієї статті. В Коломенській Палей (Палей Толковая, стор. 175—178) в текст сего оповідання подібний до Солов.

Крехівський текст отсеї статті з одного боку обширніший і повніший, ніж відповідний текст у суцільнім списку Слова св. Борема в рукописі о. Теодора з Дубівця, а з другого боку коротший і являє вищу редакцію, ніж паралельні тексти в Палейх Коломенській і Соловецькій (Порфирьевъ, op. cit.)

К. Крехівська Палей, стор. 256—258.

[Подорож Якова до Єгипту і стріча з Йосифом.] Прийшоша же сїмє Йїаке¹⁾ къ землю Хананю сѣ²⁾ тїранїемъ²⁾ къ Іаковѣ ѡцію своимъ глїце, ѡ вѣзвестиша емъ словеса Йїсифова, ѡже заповѣда. сѣлїшав же Іаковъ ѡмѣ Йїсифово³⁾ ѡ вѣздохнѣ⁴⁾ сѣ во-л[є]знію ѡ реч[є]⁵⁾: „почто вѣзмѣшає⁶⁾ дхъ мой, да пакѡ вѣспоманѣ⁷⁾ красотѣ Йїсифовѣ ѡ печаль в малѣ⁸⁾ вгашенїю⁹⁾ вѣ срдци моѣмъ хоцете нынѣ пакѡ вѣщи къ дшїи моѣ[н]¹⁰⁾ почто ѡча-ланнаго ми Йїсифа вменаетъ?¹¹⁾ почто¹²⁾ ли скорѣмъ ѡко гвоздї вѣнзлѣтъ?¹²⁾ не досыти ли створи х сетованїе по братѣ вашемъ? то ѡ пакѡ ми вѣспоминаетъ[є] Йїсифъ!“ вниж[є]¹³⁾ рѣша: „не скорѣн, ѡїе, ѡко брат нїш Йїсифъ живѣ вѣтъ ѡ црствѣтъ надъ Єгиптомъ“. ѡ вдивисѣ Іаковъ, не бо вѣ верова ѡмъ. ѡ глѣш[а] емъ всѣмъ сїмъ словеса, ѡже глѣ ѡмъ Йїсифъ, ѡ велико реч[є] ѡмъ. видѣвъ же Іаковъ кола, ѡже пѣсти Йїсифъ вѣздвигнѣти нхъ, ѡ ѡживисѣ дхъ Іаковъ ѡца нхъ. ѡ реч[є] Іаковъ: „велико ми вѣтъ добро, ѡце єсть сїѣ мой живѣ! шедъ да вижю, дондеже не смрѣ¹³⁾. Й¹⁴⁾ пристѣплѣ Венѣмїн локзѣе колѣнї емъ ѡ реч[є] емъ: „не¹⁵⁾ скорѣн, гнѣ мой Іаковѣ! сѣ брат мой Йїсифъ живѣ єсть ѡ всѣ¹⁵⁾ ѡстинна сѣтъ словеса сїѣ, ѡїе“. ¹⁶⁾ ѡ вдасть¹⁷⁾ емъ книгѣ посланнїѣ¹⁸⁾ написанѣ [ѡ] Йїсифа. Тогда вѣрѣ шѣтъ Іаковъ Венѣмїнѣ ¹⁹⁾ реч[є]: „мил ми боудѣ, чадо! крепко ми.²⁰⁾ ѡце бо ѡ мног[и] скорѣи пострадахъ, но ѡбачѣ слышавъ тѣ вѣстїи сѣ. почто толкѣ времени минѣвшю мнѣ сетованїе²¹⁾ Йїсифа рад[и] не ѡкри ми Бѣ ѡже ѡ тобѣ, любезноѣ мое чадо, Йїсифѣ?“

Подобаєтъ вѣдати, ѡко ѡполнитисѣ ваше прореч[є]нїю, ѡж[є] глѣ Бѣ къ Іаковѣ, ѡко снїти емъ къ Єгипетъ; того рад[и]²²⁾ не ѡкры емъ ѡже ѡ Йїсифѣ. ѡце бо вѣша²³⁾ ѡкрылѣ²⁴⁾ Іаковъ, то

и́збави́а въ́ Иѡсифа*) ѿ рако́ты ѿ не въ́ Иѡсифомъ́ стѣрѣ́тъ свою́ про́швѣрзова́а Иѡ́дка, ѿ не въ́ цѣ́ви сонѣ́ сказа́тъ, ѿ не въ́ въ́лаъ́ сонѣ́ фараѡ́нѡс цѣ́ю, ѿ не въ́ ѡзоу́храни́тели́ни́цу²⁵⁾ всели́ася, ѿ ѡ́цѣ́ ѡго́ не въ́ прише́лаъ́ къ́ Ѣ́гипет. се²⁶⁾ ко́ за́висти́ рад[и]́ прода́ша [зам. прода́сѣ], но²⁷⁾ бѣ́жнѣ́ блѣ́ости въ́и́ши на́ немъ́, то́мъ чѣ́сти́ полу́чити́ спод[о]́ бле́нъ въ́с[тѣ́].

Вѣ́став²⁸⁾ же²⁹⁾ ѿ́ того́ час[а]́ Иѡ́ль³⁰⁾ самъ³¹⁾ съ́ тѣ́рнѣ́емъ ѿ́ радосты́³¹⁾ ѿ́ всѣ́ домо́ ѡго́³²⁾ ѿ³³⁾ съ́ все́мъ ѿ́менѣ́емъ ѿ́ при́д[е] къ́ кла́дѣ́зю рѣ́тномъ́ положи́ тре́воу́ Бо́у ѡ́цѣ́ сво́нхъ, Бо́у́ Явѣ́а́мъ, И́сѣ́ака, же́ртвѣ́ при́и́ти́с. Рѣ́ч[е] же́ Бѣ́ къ́ Иѡ́лю но́щнѣ́о́ глѣ́: И́аковѣ́, И́аковѣ́! се́ же́ глѣ́: что́ ѡ́сть, Гѣ́? глѣ́ ѡ́мѡ́ Гѣ́: азъ́ ѡ́смъ́ Бѣ́ ѡ́цѣ́ тво́нхъ. [и́ди] къ́ ѡ́зыкъ, по́ вели́кѡ́ створи́ю́ тѣ́ тамо́, ѿ́ азъ́ съ́ то́вою́ и́дѡ́ тамо́ къ́ Ѣ́гипет. азъ́ же́ въ́звед[ѡ́] тѣ́ до́ кон́ца, Иѡ́сифъ́ же́ сѣ́къ́ тво́й въ́зложи́[т] ти́ рѣ́цн сво́й на́ ѡ́чн тво́й. Вѣ́ставъ́ же́ И́аковъ́ ѿ́ кла́д[а]́зѣ́ рѣ́тнаго ѿ́ взѡ́ша сѣ́ке́ Иѡ́ави ѿ́ ѡ́ца́ сво́его ѿ́ рѣ́хло́ же́нѣ́ сво́нхъ на́ ко́ла, ѡ́же́ по́усти́ Иѡ́сифъ́ въ́здвигнѣ́ти ѡ́. взѣ́мше́ же́ ѿ́менѣ́ своѡ́ ѿ́ при́тажа́нѣ́ ѡ́ж[е] при́тажа́ша въ́ землѣ́ Ха́наѡ́нѣ́стѣ́й ѿ́ все́ пле́мѣ́ ѡго́ сѣ́ нимъ ѿ́ же́нѣ́ нхъ ѿ́ же́нѣ́ сѣ́вѣ́ нхъ ѿ́ сѣ́вѣ́ нхъ ѿ́ дѣ́щери́ нхъ въ́здвигно́шас[ѣ] въ́ Ѣ́гипет. И́ю́дъ же́ по́сти́ша [sic! зам. пѣ́сти́ша] пре́д со́бою́ къ́ Иѡ́сифѡ́ сѣ́сти́ з Иро́й-ска́го гра́д[а] въ́ землѣ́ Ра́йснѣ́.³³⁾ О́блѣ́шавъ́ же́ Иѡ́сифъ́³⁴⁾ при́шестви́ѣ ѡ́ца́ сво́ег[о], въ́ше́д на́ ѡ́рѡ́жени́а ко́лѣ́сница ѿ́ изы́де къ́ Иѡ́лю ѡ́цѣ́ю́ сво́ею́ к Рѡ́йсѡ́ гра́дѡ́ ѿ́ сѣ́т[е] ѿ́ съ́ тѣ́рнѣ́емъ.³⁴⁾ Ѣ́гда́ же́ ви́де́ И́аковъ́ Иѡ́сифа³⁵⁾ гра́доу́ща³⁵⁾ ѿ́ ѡ́ложи́ старѡ́сть³⁶⁾ ѿ́ сѣ́де сѣ́ ко́лѣ́сници́ сво́ей. и́зыд[е] же́ Иѡ́сифъ́ пѣ́шь прѡ́тивѡ́ ѡ́мѡ́ ѿ́ все́ наро́дѡ́ старѣ́йшинѣ́ство ѡ́гѣ́петскоѡ́ сѣ́ нимъ.³⁷⁾ да́ ѡ́гда́ Иѡ́сифъ́ при́ближи́ша [зам. при́ближисѣ] къ́ И́аковѡ́ ѡ́цѣ́ю́ сво́ею́, ѿ́ и́спѣ́сти³⁸⁾ же́зла́ сво́н на́ землѣ́, да́ не́ за́зоръ́ бо́удѣ́т Ѣ́гипѣ́таномъ́, ѡ́ко́ си³⁹⁾ въ́ цѣ́рѣ́стнѣ́ хлѣ́мид[ѣ́] Иѡ́лю́ кла́наѣ́тсѣ́. се́ же́ Иѡ́сифъ́ са́гъ по́ же́зла́ ѿ́ по́клони́ сѣ́ ѡ́цѣ́ю́ сво́ею́ И́аковѡ́. те́мъ ѿ́ не́ра-зѡ́мно́ съ́твори́ при́ше́дши́хъ рад[и]́ сѣ́ нимъ Ѣ́гипѣ́танъ́ на́ сѣ́рѣ́нѣ́ѣ, се́ ко́ прѣ́красно⁴⁰⁾ при́несе́ же́зла́ цѣ́рѣ́скнѣ́⁴¹⁾. Иѡ́ль же́ прѣ́текъ́ на́ немъ́ па́де сѣ́ пла́чемъ. „Да́ ѡ́мѡ́, о́у́же́ ко́ ви́дѣ́хъ тѣ́, ча́д[о]!“ ѿ́ пла́каста́ сѣ́ пла́чемъ́ вели́кы́мъ.

1) Солов. братія́ Иосифова 2) Сол. вас. 3) Сол. дод. ѿ́ не въ́рѡвалъ́ имъ 4) Т. з Д. дод. прѡ́сѣзисѣ́ 5) Т. з Д. дод. съ́ ѡ́чнѣ́емъ 6) Т. з Д. Солов. смѡ́уцаѣ́тѣ́ 7) Сол. сѣ́ще́ воспо́мяну́ете́ Иосифа́ прѣ́возлюбленноѡ́ ми́ ча́до 8) Сол. Т. з Д. вас. 9) Т. з Д. тѣ́шннѡ́ю 10) На́ сѡ́му въ́ списку́ Т. з Д. у́риваѣ́тъ сѣ́ прѡ́мова́ Я́кова; да́льшнѣ́ сѣ́ ва-рѣ́антнѣ́ ви́шнесу́емо́ з Солов. 11) ви́мѣ́нете́ 12—12) вас. 13—13) Солов. Т. з Д. вас. 14) Сол. дод. по́ сѣ́мъ. 15—15) Т. з Д. вас. 16) Солов. ѿ́ все́ истинна́ соу́тъ́ глѣ́мая́ о́ немъ́ 17)

*) В рукоп. хнѡ́но: И́акова́.

Апо́крѣ́фи́ старо́завѣ́тнѣ́.

Т. з Д. показа ¹⁸⁾ Сол. Т. з Д. вас. ¹⁹⁾ Доси сходить ся список Т. з Д. с Крех.; далі у Т. з Д. додано коротеньке закінчене, котре приводимо нижше. ²⁰⁾ Сол. миль боуди, чадо, Богу крѣпкому! ²¹⁾ въ сѣтованіи ²²⁾ дод. Богъ ²³⁾ бы ся ²⁴⁾ открыло ²⁵⁾ во оузы хранильниці ²⁶⁾ Сиі ²⁷⁾ по и ²⁸⁾ вас. ²⁹⁾ И ³⁰⁾ Іаковъ 31—31) вас. ³²⁾ дод. и вси снове его ^{33—33)} вас. ^{34—34)} Замісць пашого тексту читаємо в Солов. со тїцаніємъ изыде противоу Іакову отцоу своему ко Ірьскоу (в иньшій списку: Ирѣнѣ) градоу ³⁵⁾ вас. ³⁶⁾ дод. свою ³⁷⁾ Дод. бѣ ³⁸⁾ оупоуети ³⁹⁾ сій ⁴⁰⁾ прекрасный ⁴¹⁾ Сол. має закінчене відмінне від нашого: и смотри же видя Ізрѣль о хотящихъ быти и оумили ся любезно проявляя о семъ, како крѣпостию оудержить царствіе превозносимый и преславный крестъ. тѣмъ изчадію (?) на главѣ вообразова, ико вѣсѣмъ вѣроующимъ глава естъ крестъ Христовъ. А ось закінчене оповідання Єфремового про Йосифа в списку о. Теодора з Дубівци: И вѣстакъ Іаковъ съ вѣсѣмъ домомъ своимъ съѣхавшимъ и съ радостию сѣиде къ Египетъ къ Іосифову сѣю своему. Слышавъ же Іосифъ прїишествіе вѣца своего, въпроводивъ колесницю въжжнюю съ тошаніемъ стрѣты его. егда же оудрѣккъ Іаковъ Іосифа градоуфа, предѣкъ нападе ѣан[и] съ плачемъ глаголю: „да ѣмръ ѣже, іако чадѣ чадо свое!“ За вѣсѣхъ же сиѣхъ Хѣа слакимъ съ ѣиѣмъ и ѣиѣмъ и сѣмъ Іаковъ ииѣ.

Варіанти Соловецької Палей виписані з Порфірєва, Апокр. сказ. о ветхозав. лицяхъ и соб. по рукоп. Солов. библиот. 155—156; відповідній уступ в рукописній збірці о. Теодора з Дубівця на стор. 509—510.

Л. Крехівська Палей стор. 264—276.

[Іаковѣ заповіт.] По семъж[є] реч[є] Іаковъ къ вѣзлюбленомъ сѣсъ своему Іосифу: „скери ми брат[и]ю свою іи вѣсѣмъ моѣмъ, іи да вѣзвѣщю вамъ великож[є] найдетъ іи на вы и на чада ваша в послѣдній дѣи“. ¹⁾ іи събра ж[є] Іосифъ брат[и]ю свою іи женкѣ ихъ іи дѣти ихъ іи приведе[є] и ко вѣщю своему. глаголю же іамъ Іаковъ: „ѣже, чада[а], приближисѣ смрътви дѣиіи моѣхъ“. ²⁾ се оубо, чада[а], показа ми Бѣ ѣи семъ, іако племя ваше ѣзлюблено боудетъ ѣи ѣзвѣща вѣца вашего. іи створитъ вы насильѣ ³⁾ велик[о] ⁴⁾ на земли ѣзвѣща брат[а] моего Ісаака ѣи ѣи ѣи. ⁵⁾ донде ж[є] приде[є]тъ Леви и Ісѣа с нимъ, посланныи архангѣли, тогда боудеть ⁶⁾ ѣи ѣи вашихъ. ѣи метъ сѣи скоризна врагъ вашихъ ѣи васъ, іи боудетъ тогда племя ваше радѣти сѣи. се ѣи ѣзвѣща имъ ѣи ѣсхожениіи ѣи ѣи Египта іи ѣи погубленіи фараѣна іи вѣсѣхъ воіи ег[и]п[т]а. таже приложи Іаковъ гѣти, вѣсѣи ⁷⁾ сѣи своимъ кождо іи хъ по іи имени. ⁸⁾

„Роушимъ, ⁹⁾ реч[є], мѣстѣ ти боуди Бѣ, зане сѣи мои ѣи тѣи перекорж[є]ніи, ⁹⁾ ты крѣпость моѣи іи зачало чада моѣхъ, сѣи страх[а] ѣи твоѣго, перекорж[є]ніи перекорж[є]ніи люте“. ¹⁰⁾ скери бо Іаковъ, зане ¹¹⁾ вѣстѣни вѣзлеж[є] ¹²⁾ ко на ложе вѣца своего, тогда скерни постелю, іи деж[є] ¹³⁾ вѣзлеж[є]. ¹³⁾

Таж[є] ¹⁴⁾ къ Семѣи реч[є]: „тѣи послѣшникъ вѣ заповѣдѣхъ вѣца своего“, зане град[и] силни посече Ісѣ Хѣмъ. „мѣстѣ ти боуди[є] крѣпкѣи!“

рожь[ша]госѧ Хѧ Бѧ нїего. „ѡко тѧ похвалѧтъ братїѧ твоѧ“, реч[ѣ], вси во, реч[ѣ], изыѣци ѡсповѣд[а]ше ѡмѧ вѣнѣ ѡ брат[ї]ѧ вси выша крѣщенїѡ, вси же ѡнѣ коголѣпным[и] пѣснми своимъ творцѧ и сдѣлаю похвалѧ въздаѣмъ. Я ѡже: „рѡце твоѧ, реч[ѣ], на плещю врагѣ твоихъ“, то врази бѣи вы есте, ѡкланний жид[о]ве, ѡ пред[а]сть плещи ваши подѣ рѡкѣ крѣстьянскѣ, работасте до днѣ в зимахъ хрѣстьянскихъ. „ѡ поклонѧтъсѧ, рече, снѣ ѡца твоѣго“. тѧ слышаш[а] вси Іаковлчїи [и] заповѣдаша всемъ ча[д]о[мъ] своимъ: къ Іюдинѧ колѣнѧ не противитсѧ, ѡко ѡ того ѡзвѣдетъ црѣ ѡблад[а]ѧ всеми. но вы, ѡкланний жидове, последний родѣ, не раздѣстѣ наказанїѧ ѡца своихъ, досаждаше Боу ѡ на крестѣ распѣсте.

(О ханадрѣ). Я ѡже реч[ѣ]: птиць, то ѡбо патриѧрхъ Іаковѣ всѧ вед[ѣ] ѡ к сѣмъ⁴⁹⁾ приложи. есть ѡбо птиць⁵⁰⁾ ѡменѣмъ ханадрѣ, ѡже во второмъ законѣ пишѣтсѧ. птиць же той весь бѣлъ есть, ѡнѣдѣ не ѡменѣ на совѣк пестротѣ. выстрѣнаѧ ж[ѣ] ѡго слѣпѣмъ ѡчи цѣлѣти. ѡ аще кто в болазнь впадѣтъ, ѡко ѡ ханадра ѡсть раздѣтити, ѡли живѣ вѣдет ѡли ѡмрет. да аще комѣ боудѣтъ ѡмрѣти, ѡвратитѣ лице свое ханадрѣ; аще коудѣтъ емѣ живѣ быти, то ханадрѣ то⁵¹⁾ веселоуѣсѧ възлетитѣ на ѡвѣрѣ противѣ снѣца. тоу престоѡщи чѣлчїи мнѧтъ, ѡко ханадрѣ взѧ изъ болазѣнаѧ ѡ расправи⁵²⁾ по ѡвѣрѣ. тѧ во реч[ѣ] Іаковѣ Іюде: птиць, ведѧше во. ѡко ѡ колѣна Іюдова вѣснѣти правѣномъ снѣцу Хоу Боу ѡнѣмъ. тѧ во есть выѣ прѣсть приѡдѣсѧ плотнѣ со чѣлчїи поживѣ.⁵³⁾ не ѡменѧше в сѣвѣ сквернѣ грѣховнѣѧ ѡнѣдѣ, снѣдѣ во с ѡнѣи в род еврейскѣѧ, ѡврати своѣ вѣство ѡ ннхъ, да тѣмъ раздѣмѣша изыѣци, ѡко безбожѣствомъ соутѣ ѡмрѣли жид[о]ве. намъ же слѣпымъ преже бывшимъ изыкомъ прозрѣнїѣ дарова, ѡ взѣмъ нашѣ прежнее неверѣство възнесѣсѧ на дрѣво крѣстное, ѡсточн прѣстоѡю кровѣ свою ѡ вода на ѡ[с]цѣленїѣ грѣховнаѧ ерѣмени.⁵⁴⁾

(Г) орлѣ). Ёсть⁵⁵⁾ птиць, ѡ немѣже ѡ Дѣдѣ послоуѣствѣетѣ рѣкѣ: ѡновѣтсѧ ѡко ѡрлѣ⁵⁶⁾ ѡнѣсть твоѧ. ѡрлѣ во егда сѣстарѣетѣ с[ѧ], ѡтагчѣѣта ѡчи ѡмѣ и ѡслѣпѣѣта. ѡвретѣже ѡсточникъ воды чѣсты ѡ възлетитѣ вѣспрѣ на въздухъ снѣчнѣѧ ѡ ѡжжѣтъ⁵⁷⁾ крилѣ свои ѡ мракѣ ѡчию своѣю. ѡ снѣдетъ доловѣ ѡ погрѣжитсѧ въ ѡномъ ѡсточникѣ трикратѣ. Тако ѡ Гѣ ннѣ Ісѣ Хѣ выѣкѣ преже вѣкѣ за ѡнѣ снѣнѣ с ѡнѣи снѣд ѡ вѣпло-

тивѣи сѧ ѿ Дѣла сѧа род[и]сѧ ѿ Мрїи дѣца, хотѣ намѣ про-
зрѣніе даровати, иже[є] в невярствѣ пребыхомъ. тоже крѣпніе при-
ятѣ въ Іерданѣ рѣцѣ, не самѣ себѣ крѣпїи требѣи, но ѿбразѣ
рабомѣ своимъ предаѣи. иже трикратѣ во водѣ погрѣзїиша [зам.
погрѣзисѧ] въ ѿмѧ Оца и Сїна и сѣго Дѣла. то себѣ птиць
наречѣ.²²⁾

И еже себѣ лѣкѣ вѣмѣи, и себѣ лѣкѣ вѣцѣи сицѣмъ ѿмѣетѣ:
егда ходитъ в пѣстынахъ⁵⁸⁾ ловѣ творѣ, да егда ѿбѣдетъ вонѧ члѣва
ловчѧ и ѿпаскѣю своею крѣетѣ следѣ свои, да выша ловци не
свѣдали сѧѣда єго. Тако и Гѣ нїи Ісѣ Хѣсѣ воплоти сѧ ѿ Дѣла
сѧа внид[є] къ стрѣвѣ двѣа Мрїи, [да] прельщеннїи члѣвѣ род
сїсетѣ. и слово плотъ выс[тѣ] и всѧи сѧ в нѣи, да того ради ни-
кимѣже не ѿчюти сѧ поутъ [єго]. того ради ѿ дѣлакола ѿскѣшлѣмъ
выс[тѣ] ѿко члѣкѣ, ѿ немѣже и боуѣглнстѣ послѣшнствѣетѣ глѣ,
ѿко ѿскѣшлѣмъ выс[тѣ] Гѣ ѿ дѣлакола, ѿскѣш[а]емѣ⁵⁹⁾ выс[тѣ] ѿко
члѣкѣ⁶⁰⁾ мѣ. дїи в пѣстыни.

И еже реч[є]: „ѿ лѣтораслїи сїюу мой възд[є]“, — лѣт[о]раслѣ
себѣ древо красно єсть и чѣсто, плотью сеаграно⁶⁰⁾, зеленоуѣ,⁶¹⁾
чресѣ єстїєство же плод[а] не имѧетъ родити, но⁶²⁾ єстїєствѣ єди-
ного лѣт[а]⁶³⁾ растѣтѣ. Ємотриже себѣ, что рѣч[є] патриархѣ Іа-
ковѣ: ѿ лѣтораслїи сїи мой ѿзд[є]? самѣ⁶⁴⁾ сѧ Іаковѣ лѣтора-
санїю вѣмѣи рѣмъ. лѣтъ боудѣ, ѿли Анїю хотѣ тако вѣзвати, понеже
вѣ прозѣбѣла дѣ. сына: Рѣвїма и Ємѣѣна, Левгїю и Юдѣ? сѣже
и сама Анїи не лѣтораслѣ вѣ. но єсть лѣтораслѣ ѿ колѣна Ію-
дина, дѣци Іакїма и Іїны, сѣла и прѣкраснѣа и нескѣвернѣа и не-
порочнѣа. непрїспѣвши єи⁶⁵⁾ вѣци жєнѣстѣи, та сѣла ѿ сѣаго Дѣла
зачєнши род[и] сѣдетѣлѣ творѣмъ; та же кѣмѣ не пострада ни по-
колѣ, и кѣмѣ по рѣствѣ дѣвою прѣвыс[тѣ]. Развѣмѣиже себѣ, ѿко
той єсть ѿстиннѣа лѣтораслѣ, поразвѣмѣиже плодѣ єа, что си лѣ-
тораслѣ порѣд[и] Бѣ ѿстиннѣа, члѣка ѿстиннѣа; двѣ во свѣєствѣ
ѿмѣи, члѣєствомѣ во ѿдѣ євѣство. Тѣмѣ во не вразвѣмѣша⁶⁶⁾ [зам.
вразвѣмѣ сѧ] многымъ поутѣ єго. выжѣ же, како лѣтораслѣ плѣд⁶⁷⁾
порѣд[и]. како чѣтно! како вѣстѣаннѣ творѣцѣ ѿвѣ и зѣмлї,
єгож[є] вѣ ѿканнїи злѣдѣи нарѣкѣостѣ.

Бю[ж] же ѿканнїи себѣ прѣрѣченїе Іаковлѣ: „вѣзлѣгѣ поспѣ
ѿко лѣкѣ“. И еже реч[є]: [лѣкѣ], — лѣкѣ себѣ ѿмѣетѣ вѣцѣ сїю:
егда спитѣ, вѣцѣ єго ѿчїю ѿвѣрѣженѣ єстѣ. тако себѣ и Гѣ нїи
Ісѣ Хѣсѣ плотью вѣзнесѣ[а] на крѣстѣ а євѣство єго ѿдѣснѣю ѿца
вѣши. того рад[и] Іаковѣ реч[є]: птиць, понеж[є]⁶⁸⁾ птица єного
цѣкакѣ творѣши. не⁶⁹⁾ ѿбразѣ трикратнѣа погрѣженїи предастѣ,

а еже реч[е], тѣмъ пронареч[е], зане скрѣше⁷⁰⁾ ѿсперва поуть его. а еже реч[е]: Юда — ѿ Юдына во колена изыд[е]; а еже: лѣторасль, то ѿ Бѣи извѣща. а еже[е]: поспа ѿко левъ, то ѿ распат[и]и на крѣстѣ. а еже реч[е]: „лвнцѣ,*⁷¹⁾ кто възвѣдитъ е“, — вѣдаше во патриархъ Іаковъ великѣи, ѿко Гоу ѿшемо Ісѣ Хсѣ ѿ гроба възкрѣснѣт[и], то ѿ семъ не смолча, но прорече рекъ: „ѿко лвнцѣ, кто възставитъ ѿ“. се во вѣ Бѣ истиннѣи вса волю творѣи и пострадаѣи и распат[и]ѣи и тридѣньное почиваніѣ въ гробѣ, таче възкрѣснѣе. понеж[е] вѣдаше патриархъ Іаковъ вѣлаа его вса, того ради⁷¹⁾ „ѿко лвнцѣ, кто възвѣдитъ ѿ“. лвнцѣмъ сѣо нарече Сѣа вѣиа пропореда ѿ. а еже реч[е]: кто възбоудитъ ѿ, — то възбоудитъ⁷²⁾ ѿ то вѣлаа его вса проведѣ. но к семъ оубо Іаковъ прилож[и] прореч[е].⁷³⁾ Лвнцѣ сѣо егда родитъ дѣтищѣ, мѣтѣа его родитъ ѿ стрѣжеть его ѣ. дѣи, дондеже пришед ѿцѣ е[о] дѣхнѣтъ нанѣ тѣ ѿ възставитъ ѿ. тако сѣо Ісѣ Хсѣ дѣомъ⁷⁴⁾ ѿцѣмъ възкрѣсѣ ѿ мѣтѣмъ ѿвразъ дѣа боудѣмъ вѣкѣ. ѿкоже сѣо великѣи Павелъ реч[е]: Хсѣ възста ѿ мѣтѣмъ, начатокъ смѣршимъ выс[тѣ], понеж[е], реч[е], чѣкомъ Іадамомъ смѣрть вниде к мирѣ ѿ пакѣ Бѣ чѣкомъ вывае, да чѣческо соущество пакѣ Іѣмъ възкрѣснѣтѣ. ѿко ж[е] бо, реч[е], ѿ Іадаме вси смѣраютъ, тако ѿ Хсѣ вси ѡживѣтѣ.

А еже реч[е] Іаковъ: „не ѿскѣдетъ кѣзъ ѿ Юды ни вѣдка ѿ семени его. дондеж[е] придетъ емѣже цѣдаѣо естъ“,⁷⁵⁾ — ѿцѣ бо цѣде расѣанѣхъ изыкѣ Сѣоу сѣемъ съврати, но ѿсперва поустѣи прѣрекѣи проповѣдати к родѣ еврейстѣмъ. но прѣрокомъ не смѣвѣшмъ по жестосердѣиу вашѣмъ, ѿкааннѣи, тако изволи род[ѣ]тѣса Сѣѣ Бѣиѣ ѿ прѣносѣщаго ѿца, ѿкоже писаніѣ реч[е]: Бѣ истиннѣ ѿ Бѣ истинна. соуднѣа во ѿ кѣзи, цѣи ѿ прѣроци ѿ Юдына колена мнози изыдеша, се же ѿ Іѣ Бѣ Ісѣ Хсѣ, семъ цѣдаѣо выс[тѣ] съврат[и] изыкѣи ѿ вѣрѣ стѣвердити сѣеѣю кровнѣю.

А еже рече: „приказѣа ѿкѣ винограде ѿсла сѣе“, — ѿсла бо нечѣсти скоти нареч[е]тѣса древнемъ законѣ; тѣмъ бо проѡбразоваша [зам. проѡбразоваса], ѿко вѣ емъ прѣже падѣла вѣзмѣмъ изыкѣи к вѣрѣ вѣразѣмѣа приказѣати [в рѣп. хвѣно: приказѣаѣи].⁷⁶⁾ еже реч[е]: „к вѣничѣне ѡслище сѣе“,⁷⁶⁾ ѿ ѿсперѣтѣ рѣзы сѣоѣи винѣмъ ѿ к кровѣи гроздовѣ ѡдѣаніѣ сѣе“, — се сѣо выс[тѣ]⁷⁷⁾ Сѣѣ Бѣиѣ на крѣстѣ ѿ ѡмѣкѣ всѣ родъ чѣкѣ сѣеѣю кровнѣю прѣстѣю [sic!] ѿ прѣдастѣ законъ намъ, вино прѣстѣю сѣою кровѣю

*) В рукоп. хвѣно: птицѣ.

нарѣкъ, проскѣрѣ же тѣло, вода же бѣдѣсть⁷⁸⁾ сѣго Дѣла. но ꙗкоже ѿсперва въ Тро[и]ца преже вѣкъ, тако ѿ нѣкѣ троѣ съвѣ-
коупляюще къ Троѣи Боу сѣвженіе всылаемъ. И ѣже реч[е]: „е-
сли ѡчи ѣмѣ ѡ вина“, — вино ѣсть кровь Хѣла, ѿже предасть
намъ рѣкъ: питіе, се ѣсть кровь моѧ ѿзанилаема за вѣ. пострада
во Бѣ плотью, възвесаиша вѣствомъ. И ѣже реч[е]: „вели зѣви
ѣмѣ паче млека“, — сирѣчь: чѣтъ⁷⁹⁾ ѿ непороченъ.

Таже Завалоу реч[е]: „тебѣ же ѿмѧ даръ вѣгъ, зане тебе
рад[и] Гѣ приемиа⁸⁰⁾ все племя. Динѣ рад[и] сестры твоѣѧ мѣсть
ти створю, мѣстний. ꙗко на ню помысли, не дасть ти Гѣ сѣгрѣ-
шити сѣ нѣю, извиниша⁸¹⁾ тебѣ. Завалѣ тебѣ⁸²⁾ подолгъ моря
далече⁸³⁾ сѧ оуделитъ, се же подолгъ⁸⁴⁾ пристаѣ кораблени⁸⁵⁾
продолжитсѧ до Гидона“.

Також[е] Исахару реч[е]: „донѣдеже на сѣдѣ людѣмъ своимъ.
ѡце ѿ единого ѣсть племя [sic!] къ Иліи ѿ коудеть, тебѣ дано
ѣсть всѧкъ трѣдѣ, ѿ рѣкою твоѣю⁸⁶⁾ ѿкормлю. ѿ мѣстѣ ти
вѣди вечнѣи Гѣ, зане сѣкѣтъ брат[и] твоѣи дасть на братъ свой
Иѡсифъ, гдѣ въ крѣкъ. Исахаръ доврѣ⁸⁷⁾ помысли: почиай
посред[и]⁸⁸⁾ врагъ твоихъ⁸⁹⁾ причастіе ѿ виде покои ꙗко добро
ѿ земаю ꙗко добра,⁹⁰⁾ преклони рамаѣ свой на дѣло ѿ выс[тѣ]
моужѣ житаръ“.⁹⁰⁾

По семъ к Дану реч[е]: „вданъ тебѣ соудѣ ѣсть. ѿми змиѧ
на распути сѣдѣши на пути, хапающа конѧ за пѣт[сѣ] конь-
скѣ.⁹¹⁾ Гѣ же ѿскѣсѣ мой ѿскоусит ѿ ѡ запѣтъ. ты сѣдѣши ѿма-
ѣши всемъ племенѣи брат[ѣ] твоѣи, не тебѣ соудѣи ѿ цѣи ѿ вое-
водѣ ѿзыдѣтъ на весь родъ племени твоѣмъ милѣсть тебе Гѣ,
ѿмѣ тебѣ⁹²⁾ сѣкѣтъ золь дасть ѿгѣ на женѣ брат[ѣ] своѣго Иѡ-
сифъ⁹³⁾ сѣю фараѡню. но не выс[тѣ] кола твоѣѧ ѡ тебѣ. ѿ милѣ
воуди и крѣпкомъ“.⁹³⁾ темъ⁹⁴⁾ ꙗко ѡбличникъ грѣхъ проститъ.
„Данъ да соудитъ люд[ѣ]мъ своимъ. ѡце коудеть единого ес[тѣ]
племя къ Иліи. да коудетъ Данъ на распути сѣдѣ на пути
хапле пѣтѣ коньскѣ, ѿ спаде конникъ възпѣтъ. сѣса жид[ѣ] Гѣна
жида ѿскѣсомъ ѿскѣсити. тойже ѿскѣситъ ѿ за пѣти“.⁹⁴⁾

Разѣмен ж[е] ты Илію, кого ѡжидаѣши! смотри же зѣо,
комъ изыти ѡ колѣна Данова! не Бѣдѣ то Гѣ вмени, не творца
временомъ сказа, не Гѣ всѧчскимъ ѿсповѣда, но змиѧ на распути
сказа, рекше Антихрѣстъ быти в мирѣ⁹⁵⁾ ѿ ѿца к совѣ прикреши
ѡ истиннѣи вѣры. но „ѿспадѣса конникъ възпѣтъ“, сирѣчь:⁹⁶⁾ вѣр-
ний видѣще страшнѣѧ ѣго прѣцнѣи, ѿ ѡбличаютъ ѣго ꙗко вѣса
въ плоти. И ѣже реч[е]: сѣса жид[ѣ] Гѣна, — сирѣчь: чапѣхъ вѣр-

ний скоро втораго пришествія Г҃на, да темъ не сѣомѣшес[а] пре-
цненія ѡкааннаго[о]. Я еже реч[е]: Г҃а же искѣсомъ искѣсити за
пѣти, — сиреч:⁹⁷⁾ всѣи твари сдѣтель ѣсть. искѣси єго діаволъ
кшедъ на крыло црковное и реч[е]: аще єси Г҃иъ Б҃ий и верзиса
до долѣ. к немѣ же реч[е] Г҃ъ: иди за мѧ, Готено, понеже не
достойно ти єсть искѣсити Г҃а Б҃а своєго. Я еже реч[е]: сѣдити
имѣши всемѣ племеннѣ брат[ѣ] твоѣа, — смотри же, Иілю, іако
не выс[тъ] соудниа Дань къ Иіакову. но іс тебе, реч[е], соудіа
и црѣе и воєводѣ изыд[ѣ]тъ на всь род племеннѣ твоєго. смо-
три⁹⁸⁾ же, ѡкаанне, чѣмѣ не реч[е]: к' весь род?⁹⁹⁾ но⁹⁹⁾ реч[е]тсѧ¹⁰⁰⁾
весь род племеннѣ твоєго, іна же к¹⁰¹⁾ весь. но разоумѣи сео, єгда
късприйметъ црство ѡнъ прелѣкавѣи ѡкааннѣи змнѣ Антихрѣстъ,
єгож[е] вы ѡкааннѣи Машлахомъ¹⁰²⁾ себе нареч[е]тъ,¹⁰³⁾ єгож[е]
трапезѣ мнитес[а] в кѣсити но смотри сео великого патриарха
Іакова рѣкша: и изыд[е] іс семени твоєго. єгда оубо ѡкааннѣи
ѡнъ прииметъ црство, тогда все семѧ жид[о]вскѣе северет¹⁰⁴⁾ на
сѣбже, въ црство єго вѣдет скорѣи и тѣга на всакомъ члѣвѣкѣ,
зане ѡмножитсѧ глад и волѣзнь и моръ на¹⁰⁵⁾ людѣх¹⁰⁵⁾ на
земли. ѡканнѣи Антихрѣстъ възложитъ грозѣ и прецненіе и страш-
нѣи мѣкѣи на всѧ чѣкы, іако мнѧть єго помазаннымъ. но іакоже
рѣкша сѣиѧ книгѣ: аще Б҃ъ не вы скратилъ днѣи тѣхъ избранныхъ
дѣла, не вы спсѧса всака плоть. іако же в Даниловѣ виденнѣи
ѡ семѣ рече: и дастъ сѧ ємѣ црство до вѣкмени,¹⁰⁶⁾ сиреч за
ѧ днѣи и ѧ. но и Данилова ти видѣнѣи приимѣи скажемъ іаснѣи-
ши. аще ли хоцѣши тѣи рѣци ми, жид[о]винѣ, іако великѣи па-
триархъ Іаковъ ѡ Гамсонѣ реч[е], іако соуди Иілю к. лѣтъ сѣи.
и азъ ти рѣкѣ: соудъ.¹⁰⁷⁾ но єгда ѡгризнѣ Гамсонъ патѣ конѧ
или всадника падшѣсѧ въспѧть? но или падшии иноплеменици
ѡни ѡ лица Гамсона ѡжидахѣ спсѣніа ѡ Г҃а въ днѣхъ тѣхъ?
или да не впад[е] ли Гамсонъ в роукѣ иноплеменикѣ и ѡслени-
ша ѡчи єго? Разѣмѣйже, жид[о]винѣ, что єсть конь? вѣкра пра-
ваа. пѧта же реч[е]тсѧ послѣдннѣ днѣ. и начинѣтъ сѣи тогда
ѧкѣи на конѧхъ ѣздити на ѧѣрѣ. Машлахъ вашъ, ѡкааннѣи змнѣ,
хапѣи блзненнѣи, начинѣтъ имѣ поносит[и],¹⁰⁸⁾ ѡниже сѣи нѣснаго
црѧ въиинѣи сѣи ѡбличатъ врага в лицѣ. того лѣ ждѣши, ѡкаан-
нѣи жидовинѣ? блзнисѧ.¹⁰⁹⁾ но вѣроуи, іако великѣи патриархъ
Іаковъ не Дана рад[и] реч[е] си, но врага рад[и] Антихрѣста. тогда
ко и семѧ еврейскѣе свѣретсѧ с нимъ и погѣбенѣт, гнѣкѣ ко вѣи
кзыде на нѧ, и причастатсѧ горѣи ѡной мо[у]цѣ с' своимъ
Машлахомъ. ѧ єже реч[е] Іаковъ: поминаѣтъ тѧ Г҃ъ, — того
рад[и] реч[е], зане в пришествіе Антихрѣстово тогда соудниѣи

приключивший сѧ жижд[о]ви на тѣхъ гнѣвъ ѿ скорѣ въздетъ,
зане прельщени коудѣтъ ѿмъ. Данъ же нѣсть причастникъ ѿмъ;
того рад[и] реч[е]: милѣтъ тѧ Гѣ, — таже всимъ ѡбличикъ его
прести.¹¹⁰⁾

Гадъ же не какою дерзостию блѣвис[ѧ]. Гадъ¹¹¹ — ѿскѣшникъ
ѿскѣситъ, самъ же ѿскѣсится с[ѧ] при ногѧ.¹¹¹⁾

Також[е] ѿ ѿсира блѣви ѿ похвали его, послѣдившій во вѣ
ѡцю своѣмъ, таж[е] ѿ не како съгрѣшеніе ѡбличн. ѿсиръ¹¹³ — блго
маститъ хлѣбъ его, се во дастъ пищу кѣземъ.¹¹³⁾

По сем блѣви Нефталима, то ѿ смиреніе его похвали. Нефт[а]-
лима¹¹² — вѣмъ ѿрасти, придоа житю добръ сѣвъ възрастъ.¹¹²⁾

По сем же възлюбленого своѣго сѧ Иѡсифа любезным блѣ-
вниѣм блѣви. „сѣвъ¹¹⁴ — мой блѣвнъ ревнитель, сѣвъ мой ѡнѣи къ
мнѣ възрацаѣсѧ. на него мыслова скарѣхъ ѿ враждовахъ нанъ
гѣ стрелець, ѿ сътрѣсѣсѧ крѣпостию лѣцѣ нхъ ѿ разлѣишасѧ
жили мѣищамъ ѿхъ рѣкою [в рѣк. хвѣно: рѣкѣ] силнаго Іакова.
ѡнѣде скрепникъ Іѡла ѡ Бѧ ѡца твоѣго ѿ поможетъ ти Бѣ мой
ѿ блѣвити тѧ“. таже ѿ се предложикъ реч[е]: „блѣвнъ боуди блѣв-
ніемъ нѣснымъ свѣше ѿ блѣвнѣмъ земла ѿмѣюще всѧ блѣвнаѧ
дѣи ѿ блѣвнѣ ѡца твоѣго ѿ мѣтри твоѣи. скрѣпникъ тѧ за блѣвнѣ
горъ великихъ ѿ блѣвнѣи ѿсточникъ вѣчныхъ да коудѣтъ на главѣ
Иѡсифа ѿ на главѣ евоже възлюбѣи братъ Венѣмина. волкъ хищ-
никъ заутра снести ѿ еще на вѣч[е]рѣ ѡдасть пищу“. ¹¹⁴⁾ аще
ѿ превѣзлюбленъ сѣвъ его Иѡсифъ, но Іудина блѣвнѣи не приложи
емъ, прозрѣше во велик[і]и патриархъ Іаковъ, іако ѡ Іудина
колѣна род[и]тисѧ Хѣоу Боу нѣемъ ѡ прѣстѣи двѣа.

По семъ ж[е] призва Венѣмина, евож[е] роди ѡ Рахили,
кратъ же Иѡсифъ прекрасномъ, сегоже великий патриархъ Іаковъ
сѧ жалости нареч[е], іако конечный сѣвъ нарече старости его выс[е]тъ
Венѣмин.

И реч[е] ѿмъ: „всѧ си слышасте, сѣве Іакован, вѣ. вѣсѣ“. си гѣа
ѡцѣ нхъ к нимъ ѿ блѣви кожеждо нхъ по ѿмени, по блѣвнѣи ѿхъ
блѣви іа ѿ реч[е] ѿмъ: „азъ прилагаѣсѧ къ своимъ людемъ, погрѣ-
вите мѧ съ ѡи мойми в¹¹⁵ — пещере сѣгѣей, іаже ѣсть на сѣле
Ѣфронѣ Хетѣи противъ Мамбриѣ, іаже ѣсть в земли Ханаан[и],
юже пещеръ кѣпи Авраамъ с Ѣврона Хетѣиѣна на зданіе гроба.
тѧ погрѣвоша Авраама ѿ женъ его Саръ, тѧ погрѣвоша ѿ Исѣака
ѿ Ревѣк женъ его, тѧ погрѣвоша Лѣю в кѣплѣнемъ селе его в пе-
щере соущей в немъ ѿ сѣвъ Хетѣиѣвъ“. ¹¹⁵⁾

И преста Іаковъ заповѣдаа сѣмъ своимъ, ѿ прѣстеръ нозъ на ѡдрѣ скоемъ ѿ сконча ѿ¹¹⁶ приложиша [sic! зам. приложисѧ] къ людемъ своимъ.¹¹⁶ ѿ быс[тъ] всѣхъ дѣи Іаковлихъ лѣтъ рѣзъ; се же сѣко вѣдѣти, іако житъ Іаковъ в землѣ египетстей лѣтъ зѣ.

1—1) Кол. Ков. вас. 2) Кол. приложисѧ динѣ оцѣмъ своимъ 3) оцѣмъ 4) вас. 5) Кол. ѿ. и ѿ. и ѿ. лѣтъ 6) оцѣмъ 7) Кол. пачѣ тѣмъ приложи Іаковъ сѣмъ своимъ благословити 8) Кол. дод. Призва оцѣмъ первинца своего Рѣнима и рече: тобѣ же Рѣнимъ имѧ, первинца чада моихъ 9—9) вас. 10) по рѣкоу бѣхъ проѣдохъ и люта 11) да не 12) вѣзаетъ 13) вас. Дод. на мѣстѣхъ ти бѣди бѣ, зане сѣмъ менѣ еси перворождинъ 14—14) вас. Дод. нѣмѣсѣ: Снимѣша же и Лѣвѣмъ сокоу спѣхъ рече 15, волюю свою 16) приди 17) дѣла ихъ 18) вас. 19) и къ оцѣмъ 20) да не обрюшатъ сѧ шкура вѣю 21) помысломъ 22) проклята а... сѣю 23) кѣмъ 24) нѣю 25) вас. 26) по рѣкѣ 27) Дод. оцѣмъ не 28) вас. 29) иже 30) Тут додано ті промови до Симеона і Лѣвія, що були пропущені вище 14—14. 31—31) вас. 32) вашого 33) скѣтъ 34) исповѣданнѣ 35—35) Кол. вас. 36) потишъ 37) изидѣ 38) ливнишъ 39) вставитъ 40) вас. 41—41) вас. нѣмѣсѣ: нѣмъ жѣ[ѣ] шадитъ сѧ 42) виничиноу 43) ливни свой 44) Тут сѣмъ дѣе в Кол. текст, що в Крех. читаѣ сѧ више, а пропуск його зазначено нотоу 35—35; виписуємо тут його варіанти супроти нашого тексту. 45) єдинъ 46) а рѣгъмъ 47) запалѣчин и бѣдѣхъ 48) а третій 49) єсѣмъ 50) нѣстѣстоу бѣ птица 51, вас 52) распраши 53) вас. 54) вѣда 55) дод. оцѣмъ нѣхъ 56) орѣмъ 57) ш 58) по поустынямъ 59—59) вас. 60) оцѣмъ 61) и знаюсѣмъ 62) дод. по 63) дод. само 64) нѣда самъ 65) дод. ѿ вѣрѣ 66) разумѣмъ 67) вас. 68) дод. пачѣ 69) и 70) сѣмъ 71) дод. рече 72) вас. 73) вас. 74) Бѣмъ 75) Дод. смотрижѣ[ѣ] оцѣмъ, коимъ шадѣно нѣстѣ 76—76) вас. 77) дод. нѣгда распѣтъ кѣмъ 78) блѣдѣтъ 79) дод. законъ 80) приймаѣтъ 81) изъвинѣмъ 82) вас. 83) вас., нѣмѣсѣ: да 84) и подѣ 85) керабѣмъ 86) рѣку твою 87) кола добро и 88—88) вас. 89) на блѣго на дѣло 90) тажаръ 91) Дод. и спадѣмъ коньникъ сѣмъ жидѣ Гѣмъ 92) Дод. къ 93) вѣди крѣпкому 94—94) вас. 95) Дод. сѣдан на пѣти, рѣчѣ[ѣ]. ханѣмъ лѣмъ коньскѣмъ, сирѣч: сѣдан на прѣстѣхъ в мирѣ 96) вас. 97) дод. Гѣ 98—98) вас. 99) нѣмъ ко 100) нѣстѣ к: 101, на 102) мѣшлѣмъ 103) собѣмъ наречѣ 104) вас. 105) вас. 106) дод. и полѣ крѣмѣ 107) сѣди 108) носити 109) по не блѣзисѧ 110) Тут повторено в Кол. ще раз те реченѣ, що починаѣтъ сѧ словами „скѣтъ зѣмъ“ а кінчить сѧ „къ грѣхъ прѣсти“, та слѣв тих не коментовано. 111—111) вас. 112—112) вас. 113—113) вас. 114—114) Сего уступу в Кол. нема, а замѣсѣмъ него читаємо ось що: блѣмъ бѣди блѣмъмъ оцѣмъ твоимъ чѣмъ твоимъ, іакожъ старѣи братѣ своимъ. сирѣчъ в домѣ фараонѣмъ чѣмъ. такожѣ[ѣ] и прочѣмъ всѣмъ любѣмъ похвалѣмъ. 115—115) вас. 116—116) вас.

Сей твір — властиво не апокріф, а палейний виклад біблійної поеми, що нею кінчить сѧ книга Битія (Бит. XLIX); вона звичайно зветь сѧ Якововимъ благословенствомъ. Біблійний текст вѣ, доволѣ темний, сам напрошував сѧ на коментарѣ. Та в Палей ми не маємо ані повного ані чистого біблійного тексту; деякі уступи подано майже дословно, хоча і з замѣтними варіантами, що вказують на рѣжні редакції слов. перекладу книги Битія, — иньші подано в скороченю, з додатками, а з кінцевих не подано чѣмъ нічого. Відповідно до мети автора Палей коментарій займаѣ сѧ особливо двома уступами:

тим, що відносить ся до Юди — протоплясти Христового, і тим, що відносить ся до Дана, в котрім старі християнські теологи бачили протоплясту Антихристового. Власне ті коментарії і додатки до біблійного тексту мають в собі деякі цікаві апокріфічні подробиці. впр. неясний натяк на якийсь замах, що вчинив Дан на жінку Йосифову і на сина Фараонового, оповідане про Антихриста, цитат з незвісного в староруській літературі апокріфа „Видѣніе Даніилово“ (він заховав ся тільки в полуднево-словянських еписках). В коментарий до Яковового пророцтва про племя Юдово вплетено декілька уступів та подробиць узятих із старохристиянського твору „Физиологъ“, де зібрано мітичні оповідання про всіх звірів і додано до тих оповідань символічне витолкування в християнським дусі. Задля того ми й містимо сей твір в нашої збірці апокріфів, хоча аві Тихонов, аві Пипія, аві Порфірєв не подали його в своїх збірках. Варіанти виписані нами з видання Коломенської Палеї (Палея Толковая стор. 182—193, стовпці 364—385).

М. Крехівська Палея, стор. 278—280.

[Йосиф оповідає братам свої пригоди.] Видѣше ж[е] братіа Йосифова, іако змре ѡцъ ихъ, р[е]кша: „егда поменет когда злѡбѣши ю Йѡсифъ и к[ъ]зданіа к[ъ]здасть намъ вса зл[а], іаже к[ъ]здахомъ ємѡ“. и пристѣпиша к немѡ гл[а]голюще: ¹⁾ „ѡцъ твои заклятъ та преже см[е]ртеніа своѣго гл[а]голюще: тако рече Йосифъ: прости кривини грѣхѡ ихъ и²⁾ — не вези їмъ неправды ихъ, ³⁾ іако зл[а] створиша ти. ни⁴⁾ ѡстави кривини рабомъ твоимъ“. Б[о] ѡцъ твоихъ ради!“ в[ъ]сплакаша [зам. в[ъ]сплакаса] Йѡсифъ гл[а]голюмъ їмъ к немѡ; егда брат[і]а єго вменѡх[у]са іако раби, в[ъ]здох[у]н Йосифъ велми реч[е] їмъ: „не тако, ѡцци и брат[і]а! Б[о] и ко єсми азъ и вы вси. кѣ в[ъ]зненавидѣте мѡ, но Б[о] в[ъ]злюбѣ мѡ; вы с[е]ко хотѣте мѡ см[е]рти, но Б[о] ѡцъ моихъ с[ъ]хранѣ мѡ. в[ъ] рокъ мѡ в[ъ]вѣр҃гостѣ, но вышнѣи изведе мѡ; к работѣ мѡ предасте, но в[ъ]сѣхъ в[ъ]дѣка Г[о]д[и] своєи мѡ и всємѡ Єгиптѣ соудъ дасть[и] ми с[ъ]твори мѡ. в[ъ] пленъ ко влєзохъ, но кр[е]пка ⁴⁾ р[е]ка помозѣ ми; гладомъ ѡбѣтъ выхъ, и самъ Г[о]д[и] прѣіта мѡ. єдинъ с[е]ко в[ъ]хъ к рокѣ, но Б[о] ѡца моєг[о] стѣши мѡ; в волѣнн в[ъ]хъ, но Б[о] посѣти мѡ. в темници в[ъ]хъ, но Г[о]д[и] радость ми с[ъ]твори. в[ъ] с[е]зѣ ѡр҃кши мѡ и в[ъ] ѡклеветанн Г[о]д[и] избавѣ мѡ и в[ъ] словєсєхъ гор[ь]кѣхъ Єгиптянєи изат мѡ. тѣже и страсть прѣімоу ми ѡженѣ сквернѣ, ⁵⁾ нѣдаю ми с[ъ]грѣшити с нѡ, но Б[о] ѡца моєг[о]

Иѣла избави мѧ ѿ пламени того горацаг[о]. но ѿ [въ] темницу всажень кyx, въемъ ѿ скараѣмъ, ѿ вѣдѣсть мѧ Гѣ въ цѣдротѣ предъ всеми стражами темничными, не во ѡставить Гѣ коѣщихса ѡго истинноѡ иѣли в темници иѣли въ сѣзхъ, в печалѣхъ иѣли в вѣдахъ. не во ѡко чѣкъ стыдѣтса Гѣ ни ѡки земли ѡзнимаѣтъ иѣли ѡстѣпает, но въ вѣскѣхъ навѣжаѣтъ Гѣ ѿ в рачныхъ [зам. различныхъ] скорѣкѣхъ стѣкшѣтъ ѿ прѣсѣщаѣтъ, в десѣтихъ ѿскѣшенихъ крѣпка створи мѧ Гѣ.

„Вънигда Егѣптѣанини лѣстѣше мѧ гѣци: аще во коудѣши съ мноѡ, ѡвѣрѣса коумиръ ѿ Егѣптѣанина Петѣфриѧ въкровати створѣ по законѣ Бѣ твоѣго. — к нейже ѡвѣрѣва въ рокохъ: ѡмѣмъ-фриѧ,⁶⁾ гѣѣ моѡ, не въ неѣстотѣ хоцѣтъ Бѣ коѣщихса ѡго ни в прѣлюбоудѣющихъ вѣгоколи. ѡна же колами прилипе козни своѡ на съблѣзѣ ми. ѡзъ же колами прилагахъ к пощѣни и мѣтвѣ, да мѧ ѡзбавит Гѣ ѿ нѣѡ. ѿ ѣдиноѡ съ ѡтравѡю брашно ми прѣнесла⁷⁾ вѣше, мѣкъ же Гѣ Бѣ ѡѣѡ моѣго ѡвѣрѣ. по семже сѡко пришедши еѡ въ храмъ моѡ, къ ней же азъ рокохъ: что сѡко змышѣн [sic!] на мѧ, ѡко взѣти животъ моѡ всѣ правды, понеж[е] принесѣ ми брашно сѣ наполниши ѡѡда смѣртѣаго? но да веси: въ смѣслѣ Бѣ чтѣщимъ не спѣетъ къ зловѣ невѣрныхъ. ѿ въземъ предъ нѣѡ начахъ ѡѣсти, рѣкъ: Бѣ ѡѣѡ нѣиѣхъ с мноѡ ѡнаже паде на лицѣ своѣмъ предъ ногама моѡма ѿ плакса ѿ ѡвѣрѣ ми с[ѡ] не творити ми пакости по сем. ѡбачѣ мысля ѡ своѡю ѡраше с[ѡ] ѿ вѣстръ прѣлюбоудѣѣннѡ дѣмонъ распѣлаша ѡ.

„По семъ пришедшю ми к ней потребныхъ дѣла речѣи, ѿ емши мѧ за свѣтѣ вѣчашѣ мѧ на ѡдрѣ постѣла своѣѡ. азъ ж[е] съвѣкъ с сѣѣ свѣтѣ своѡ ѡзбѣжахъ ѿ нѣѡ. ѡна же не полѣчивши хотѣнѡ своѣго ѡбѣди мѧ къ гѣѡу моѣм[ѣ]. азъ вѣѣмъ всажень в темницу, Егѣптѣанин[и] же пощѣашѣ къ мѣкъ гѣци многожды: ѡзѡли скончѣти моѡ волю, ѿ разрѣшю тѧ ѿ сѣзъ ѿ ѡзбѣаю тѧ ѿ темница. азъ же ни помысломъ приклонѣхъ сѧ к ней. Любитъ во Гѣ пачѣ къ кровѣ тѣѣ⁸⁾ постѣиѣхъ сѧ смѣсломъ, нежѣ к полѣтахъ цѣвѣхъ питающихса в вѣзжѣннѣ. к помыслѣ хода[и] прѣимѣт сѣлѣ; кѣкъ Гѣ, ѿжѣ ѡмъ еѣтъ на потребѡ ѿ дѣѣтъ тако ѡкоже ѿ мѣкъ дарѡѡ. нѣкъ же, братѣѡ моѡ, не вѣѣтѣса, азъ прѣкормѣю вѣѣ и домѣѡ вѣѡѡ“. стѣкшиѣхъ ѡ гѣѡкъ к нимъ. ѿ всѣлѣса ѡѡсѣфъ въ Егѣпѣ самъ ѿ братѣѡ ѡѡго ѿ вси пришедѣи ѡѡѡ ѡѡго. ѿ нача жит[и] въ Егѣпѣ ѡѡсѣфъ ѡвѣдержѣвшю вѣѡсть егѣпѣтскѣю.

¹⁾ Досѣ Кол. ѿ Солов. вѣс., нѡѡмѣсъ читаѣмѡ: По семже пришедше братѣѡ ѡсѣфѡѡ рѣѡѡ ²⁻²⁾ Кол. Сол. вѣс. ³⁾ Кол. Сол. вѣс. ⁴⁾ Сол. крѣпѣаго ⁵⁾ Кол. Сол. свѣрѣѡѡ ⁶⁾ Солов. ѡмѣмъфриѡ Кол. ѡмѣмъфриѡ ⁷⁾ Кол. Сол. прѣсѣла ⁸⁾ Кол. Солов. темѣѡ.

Се оповіданє, де подано історію Йосифа і жінки Пентефрієвої з новими апокріфічними подробицями, а також подано імя тої жінки, находить ся тільки в Палеях і то в тексті, що являє дуже мало відмін. Жерелом сего оповіданя був певно Талмуд. Ми порівняли наш текст с тим, що є в Коломенській Палей (Палея Толковая стор. 193—195, стовп. 386—390) і с тим, що опублікував Порфірев із Соловецької Палей (Сказанія о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. бібл. стор. 156—158).

Н. Угро-руський рукопис попа Стефана Теслевцьового
XVIII віку карти 266—281.

(Сказаніє в Йосифѣ Прекрасном о сѣсѣ Іакова патріархи старезаконнаго винатое з Бвскіей і йзъ сѣхъ жывотокъ описанъныхъ ѿ сѣго Гемнона Метастафраста*) Іаковѣ патрырѣха старезаконный мѣкѣ оу себе двѣ женѣ, за котерые то служылъ Лавановѣ сѣ. лѣтѣ: единой было йма Лія, тѣта была каправа на шчи; а дрѣгой было й[ма] Рахиль, и тѣта была карзо краснаа. И тоты были сестры совѣк родныйи единого ѿца і единой мѣтре, але то лѣпѣше Іаковѣ любилъ Рахилю. С которыми то была спадина дванадцать сѣнокъ: першомѣ было йма Рувимѣ, а дрѣгомѣ Гемнонѣ, третемѣ Левій, четвертомѣ Юда, пѣтомѣ Га[хар]ѣ, шестомѣ Заулонѣ, семомѣ Данѣ, ѿсмомѣ [.....], девѣтомѣ Гадѣ, десѣтомѣ Вениамин. Десѣт йхъ было из Ліею. а тоты два Іѿсифѣ и Вениаминѣ з Рахилю. И тоты десѣт братокъ ненавидѣли тыхъ двоухъ, а найгорѣше ненавидѣли Іѿсифа. ко его ѿцѣ лѣпѣше любил ѿ оуцѣхъ і шѣкѣжѣ емѣ справала ѿкремѣш'нсю, карзо краснсю и дорогсю, и завѣше его дрѣжа[л] дома при совѣ. йко кохалѣа в нем ѿк оу своей дѣи, ко сам был велми красныи Іѿсифѣ і стѣш'ныи карзо, а лице малѣ клѣе ѿк сѣкѣ. Я до того был тихій и покорныи, вѣр'ныи ко всемѣ**) и справедливый и кохалѣа кѣ чистѣсти и кѣ невожнѣсти и кѣ цвѣтѣ і сѣ страхѣ вѣжомѣ. Если коли видѣлѣа кѣго, алеко брата своего, которій бы сѣ засмѣлѣа оу акой пѣстѣтѣ, оу нѣраднѣсти, зараз ихъ стрѣфѣвал и напоминал их и грозил страхомъ вѣіймѣ. і шни его за тѣе сѣш'итки не лю-

*) Титул сей, написаний киноваром, вишкрябано пізнійше так що три середні рядки ледви можна прочитати.

**) Слова розставлені — в рукоп. написані киноваром.

били. Єдиного дїа оўстав'ши Їсифъ перанѣ почнетъ говорити
 Ѡцѣви ѣ братомъ своїмъ: „Ѡче мой любый ѣ вы братїа моя,
 снило ми сѧ сїе ночи сонъ див'ный. Здало ми сѧ быти з вами
 на поли, на нивѣ нїей, и ты Ѡче, жалисмо пшеницю, ї ж. Зда-
 ломи сѧ нажав'ши снопокъ свой, поставилемъ его, ѣ вы всѣ нажа-
 листе. Ино вашѣ вшит'ки єдинадцѧт' снопокъ*) при-
 шли ѣ почали сѧ кланати моемѣ снопокѣ ѣ почест' воздавати.“
 Слышав'ши то Їаковъ дивовалсѧ томѣ, [а в]раты сѧ смали
 з него мовачи: „Ѡ чейто сѧ мы тобѣ кланати, смар'качеки!
 шкїй єс'ми панъ!“ Ѡ гадмили сѧ з него, але Ѡцѣ коронилъ того.
 Зновѣ єдиного дїа коли сѣли оў стола ѡбѣдѣ клан, станетъ Їс-
 ифъ говорити: „Послѣхай ма Ѡче мой ѣ вы всѣ наймышамъ
 моя братїа, видѣлемъ сонъ сїе ночи: гдес' емъ стома на висо-
 комъ мѣсци оў дворѣ препышномъ королев'скомъ, ано гдес' сѧ
 оўзало сѣнце ѣ мѣсь ѣ звѣздѣ єдинадцѧт' мѣснхъ*)
 ѣ пришов'ши стали сѧ кланати, а потомъ ѣ сѣнце ми сѧ покло-
 нило“. Слышав'ши то Їаковъ чѣдовав сѧ томѣ, братїажѣ его
 тоє слышав'ши почали емѣ говорити сердито: „Мовчи ты, сно-
 видѣче смѣт'ный! Подокно ты хочешъ над нами пановати. Ѡ чей
 ти сѧ Ѡцѣ вѣдетъ кланати або наша мѣти Аїа ѣ мы оўшитки?
 Ѡ чей ты того, витанко**), не дождишъ!“ Стали сѧ на Їсифа
 сердити ѣ ллати емѣ, а Ѡцѣ ихъ грозилъ за тоє, а шни стали го-
 ворити: „Ты Ѡче коханшѣ Їсифа ї его лѣише любкишѣ, що ти
 не робит, а мы зак'ше працѣмо, а насъ такъ не любишъ ѣ такъ
 не шанѣшъ. Нехайже та Їсифъ заходитъ!“ Ѡ Ѡцѣ ихъ оўпо-
 миналѣ лагоднѣ. Ї Ѡ того часѣ єще колаше его*) зне-
 навидѣли оўшит'ка братїа ѣ радилисѧ зак'ше, якъ вы то Їсифа
 могли сами загѣбити. Ѡ далѣ затымъ Рахїла оўмер'ла, за которою
 то былъ Їаковъ оў великой жалєсти, ко єї кар'зо любилъ ѣ тыхъ
 двоухъ сїокъ Ѡ Рахїлкѣ, Їсифа ѣ Бенїамїна.

Тєды по нѣкоторыхъ днѣхъ были сїове его со скоты ї шв'цы
 на пасовищѣхъ в Сїхемѣ ѣ тамсѧ бавили ѣ не йшли до домѣ. Рєкъ
 Їсифови Їаковъ: „Сїс мой Їсифе, южъ то є. Дїї якъ твої братѣ
 нїдѣтъ до домѣ. Що сѧ з ними чинит, не знаю за нихъ ѣ за
 мар'гс.***) Кєзми ты, дѣтино моя, стравы, хлѣба ѣ вина ѣ пойди
 оў Сїхемъ навѣдити братїю свою, що сѧ з ними чинит,
 ѣ вєртай сѧ, дѣтино*) моя, бор'зо до домѣ“. Рєкъ Їсифъ:

*) Слова розставленї — в рукоп. написанї киноваром.

**) Мадарьскє слово bitang, знач. блудный, волоцюга.

***, Мадирьскє слово marha, знач. худоба, скотина.

„рад емъ, нанечкѣ мой, и пойдѣ з охотою мою“. И пошол тамъ Іѡсифъ. И коли его тамъ братѣ оубидѣли, стали говорити: „што идетъ ѿшѣ сновидецъ, которыйто хочеть надъ нами пановати. Теперь часъ мѣмо на него!“ И коли Іѡсифъ пришолъ к нимъ, радъ былъ оубидѣвши ихъ, почалъ ихъ мѣмъ поздоровлати ѿ ѿца. И шни сѣ на него оубинили лютыми звѣрѣ ѿгнѣ*) стали на Іѡсифа звѣмоа скреготати ѿ засловити мовачи: „Тѣтъ естѣ, злой лѣтре закѣ снѣ, вороже ѿшѣ! хочешъ пановати надъ нами!“ Станѣтъ его тамъ немѣстиво оубивати. Бидѣвши то Іѡсифъ станѣтъ ихъ молити мовачи: „Ѿ моѣ наймѣшаѣ братѣѣ, покѣжте ваша милости, за що мѣ оубити хочете? Иѣ вамъ не счинилъ нѣкакого зла. Прешѣ васъ, мой милый братѣ, оубойте сѣ бѣѣ, Сотворытелѣ нѣснѣго, не сквернѣте рѣкъ своихъ братнею кровѣю, да высте не были прокляты Кайновою кляткою ѿ небснаго бѣѣ. Спамѣтайте сѣ на бѣѣ Сотворытелѣ, не роздѣчайте мѣ з моймъ милымъ ѿцемъ, не завѣдайте жалости старѣшкови, наймѣшомѣ ѿцѣки нѣшомѣ!“ И то говорачи с плачемъ хѣпле сѣ за ноги ихъ ѿ цѣлѣетъ имъ ноги ѿ слезами поливаетъ. И шни шкрѣтные еше горѣше сѣ на Іѡсифа лютѣт и звѣмоа на него скрегочѣтъ, не жалѣютъ Іѡсифа, за каменѣлымъ ѿ сѣдѣца на него маючи.*)

И найгершимъ былъ на него надъ всѣхъ Рѣкимъ, старшій братъ; той барѣзо на него настожалъ, абы то Іѡсифа закѣити. Тамъ сѣ единъ оумилникъ надъ нимъ Семѣишъ подстаршій братъ, станѣтъ говорѣти рекѣчи и спѣнивши ѿхъ: „Моѣ най[мѣ]шѣѣ братѣѣ, послѣхѣйте кѣ моей порады, не сѣнѣваймо мы Іѡсифа, ко еѣдетъ бѣѣ помѣстою намъ за него ѿ за его кровѣ невиннѣю, ѿк то Кайна за Явѣѣѣ. Не такъ мы, братѣѣ моѣ мѣлаѣ, оубинѣмъ: естѣ тѣтъ едина ѿма гѣбѣкѣѣ ѿ страшнѣѣ, ѿ мы его оу тотѣ ѿмѣ оубинѣмѣ, ѿ шни тамъ самъ оумрѣетъ, ѿ меншій намъ грѣхъ*) еѣдетъ; не поганѣмо рѣкъ нѣшнѣхъ братнею кровѣю; южъ еѣмо сѣ потѣшили надъ нимъ“. И тѣѣ мыслиѣ оубѣночи потайцѣ вынѣти Іѡсифа ѿтол ѿ пѣстити, ко емѣ было жалъ, ѿ просилъ ихъ со плачемъ, абы то такъ оубинили. И такъ шни на тоѣ оубитѣки прѣстали: оубѣвши Іѡсифа младенѣца прекрасного оубѣргѣли его сѣрдѣито оубѣ тотѣѣ страшнѣю ѿмѣ. Тамъ смѣтнѣѣ Іѡсифъ сѣдѣчи плакаѣкъ рѣкѣ не погѣвели своей такой ѿ невинности великой: „Оубѣмѣ вѣдѣномѣ! Тепѣрѣмѣ естъ грѣкъ незагрѣвенный! Нанечкѣ мой

*) Слова розставлені — в рукоп. написані киноваром.

солодкій, не знаешъ ты, нанейкѣ мой любый, що са стало над троимъ любым, коханым сномъ! Юж бо а не бѣдѣ видѣти сѣдины твоей красной; кж ѣ ты, нанейкѣ мой, иѣ коли не бѣдѣш видѣти лице мое ѣ стѣкшатиса*) из него. І юж, нанейкѣ мой солодкій, нѣгды не бѣдѣш лица моего цѣловати, анѣ теж ѣ тебе не бѣдѣш ѡбалаплати. Не знаешъ, нанечкѣ мой солодкій, що са чинит надо мною бѣдным сиротою. О брате мой единокревный Беннаминне, брате мой солодкій! То ма розлачила злаа братѣа с тобою. Юж то са нѣкоби не бѣдемо видѣти. Нанечкѣ мой солодкій Іакове, ксмы ты знавъ такѣю мою погибел, не слак' бы ты був мене до тыхъ свѣровъ драпѣж'ныхъ, ѣ тпер' выс' ма, нанейкѣ мой, ратовалъ, еслныкъ знавъ такѣю мою погибел". І так плакавъ*) гор'ко Ішсифъ.

Щож са стало? Ішли тымъ пѣтемъ Сарацинове. рекъ Семинъ братомъ своимъ: „Братѣа моя милаа, послаухайте вы еше моей порады: вытагнѣмъ мы знокъ с тоей ѣммы Ішсифа ѣ продайме его тымъ кѣп'цемъ оу чѣжѣю земаю, то еше намъ мен'шій грѣхъ бѣдет, а пѣназѣ кол'име оузати за него ѣ нѣми са подѣланти. І ѡцѣви повѣмо, иж то его свѣръ оу полю иззѣвъ". І Семинъ оуѣсе гор'нѣкъ, абы то не погибѣвъ Ішсифъ. Слышав'ши то брата радѣ были томъ: вынав'ши Ішсифа из ѣммы оумыли его красно ѣ привели его до кѣп'цевъ, стали Ішсифа продавати. Оу видѣв'ши кѣп'цѣ ѡрока красного, кѣпили его*) за трыццать сребр'никовъ. І там Ішсифъ пожиг'нав'шиса з братѣю жалосне пошовъ въ пѣтъ. То значило цѣнсъ Хѣс, Ішсифъ былъ томъ фѣг'срою.

І придало са тымъ кѣп'цемъ ѣти по при гробъ мѣре его, гдѣ была попрагана Рахил'; тамъ почали кѣп'цѣ спочивати. І Ішсифъ пошов'ши на гробъ мѣре своей, припавши станетъ плакати гор'ко говоращи: „Бжѣ Сотворителю, Ідонай Гсдѣ, Бѣ Гаваѡдѣ, Бѣ Ійлевъ, видишь мою нещасливѣю пригодѣ. О мѣти моя, мѣти Рахил, ѡворы ми гробъ свой ѣ прѣйми ма, мѣти моя, до себе оу той моей тажкой розлацѣ з моймъ любымъ ѡѣемъ и з моймъ единокровнымъ братомъ Беннаминномъ!“

Видѣв'ши то кѣп'цѣ, иж то Ішсифъ*) плаче на гробѣ, свѣдвали его кѣп'цѣ: „Чого тѣ плачеш на гробѣ? Подобно ты насъ чарѣешь!“ Рекъ имъ Ішсифъ: „О панове мой, ѣ чарокъ жадныхъ не знаю, але то гробъ ест мѣре мой“. І росповѣлъ имъ

*) Слова розставлені — в рукоп. написані киноваром.

оушит'ко по доводѣ, що са над нимъ чинить і якого ест родѣ. І они его оутѣшили лгодными словы.

Щож оучинив'ши брата Івсифовы козла зарѣзали и тою кровію измачали ѿдежѣ Івсифовѣ и принесли до ѿца и рекли: „Паню, смотри, а то ест ѿдежа сѣа твоего Івсифа. Мы ей знаи-шан на поли, а то его подобно свѣркѣ извѣвѣ“. Ридѣвши то Іаковѣ ѿдежѣ Івсифовѣ, оударилса моцно, почнет свой волосы на сокѣ торгати з головы и з бороды своей, станет горко пла-кати и нарѣкати мовачи: Горѣ мнѣ, то ест ѿдѣжка сѣа моего любого Івсифа! О сѣс мой Івсифе, дѣтино моя лю-бла, томъ та оутративъ! Неприятный тотъ дѣнь былъ, в' которій томъ та послала былъ. Колѣвнымъ былъ оу той дѣнь самъ лютою хорекою розболѣти. О сѣс мой прекрасный, сѣс мой Івсифе, дитя мое любе, то та свѣркы извѣли! Я дивно ми тоѣ, же ти шаты не порѣвали, але то як рѣками та издѣнено; дивно ми то непо-малѣ, же то ѿдѣжка твоя цѣлаа ест и непошар'пана. О сѣс мой Івсифе, гроба твоего не знаю, где его маю видѣти: свѣ-рѣчаа оутрѣва тобою наполнила са! Не могъ нѣ ѿ кого потѣшонъ выти до моей смѣрти“. И такъ былъ Іаковъ оу великомъ фрасѣн'кѣ и жалю.

И такъ кѣн'цѣ из Івсифомъ пришли до Егип'тѣ вѣрѣдючи там свою потребу, маючи из собою Івсифа. Оувидѣвши тѣды Івсифа чѣлка бар'зо красного на лиці воевода Пен'тефрый, панѣ египет'скій першій по црѣ, оупакѣ емѣ бар'зо на дѣкѣ ѿнкій младенецъ; станет извѣдовати кѣн'цѣкъ, що бы то за штрѣк оу нихъ такий былъ? Я кѣн'цѣ емѣ рекли: „Мы его, пане, кѣпили на пѣти. Если ти потреба, мы ти его продаме, кѣпи его оу нас!“ И такъ Івсифа той панѣ кѣпилъ, воевода Пен'тефрый, панѣ еги-петскій.

Кѣпивши оу тыхъ кѣн'цевъ того то красного Ів-сифа, и прикѣлъ его оу домъ свой той то Пен'тефрый и спра-влялъ емѣ шаты пристойный. Жывет там Івсифъ мѣцѣ, дрѣгій и третій в покожнѣсти і с вѣр'ности, оу цирѣй правѣдѣ, и що далѣ, то са крас'шовъ чинить оу роскоши и справляючи пристойне оушит'ки поради. Я самъ са захѣветъ оу цнотахъ покожныхъ, оу мѣтвахъ, оу стрѣхъ вѣжомъ, паматяючи ѿцѣв'ское наказаніе и выполняючи десатѣро вѣжѣе приказана, хотѣчи свою чѣстѣсть телеснѣю зав'ше захѣвати крѣм еливы емѣ жѣнс свою закон'нѣю далѣ Бгѣ. Оувидѣвши тоѣ воевода Пен'тефрый таковыѣ добрыѣ постѣп'ки, цнотѣ и рѣстрѣпнѣсть, поради и вѣр'-ностъ Івсифовѣ, сталъ его вел'ми любити и вчинил его стар'шимъ

по сѣбѣ над оускм двором свеймъ и над оусею челядью своею, авы то сѣ его боали як его самого, и подал емѣ вшит'ко в'моцъ крем княгинѣ своей жоны, и в'сѣ ключк ѿ скарес своего. И там поцѣстивъ Бгѣ смѣтномѣ Іѡсифови, оушитки сѣ Іѡсифови покланяли и боали сѣ его як самого всеюды Пен'тефрѣа. Але діаволъ ест ненавист'никъ добромѣ д'каѣ: запалилъ любовію телесною жонѣ Пен'тефрыкѣ на Іѡсифа, почала его вел'ми левити и в'павъ ей бар'зо на дѣкѣ: если бы лица его не свидѣлаа, то бы сѣ сама была стратила, и великіе емѣ подарѣнки дорогіе давала. И Іѡсифъ сѣ вшитко томѣ чѣдѣетъ и ганет сам до себе, що то сѣ такое чинить? И потом почала оустне до Іѡсифа сама говорити, безстѣдницю д'кѣкою наказовати, жебы то оучинил волю ей, и вѣдетъ ѿ мене великѣю ласкѣ за в'ше мати и любовѣ. Але Іѡсифъ сѣ того бар'зо гнѣшав и страхъ сѣ бжого боалъ, яко жиро того оучинити не хотѣлъ, авы то был корогом панѣ своемѣ, и карана сѣ бжого велими боавъ.

Потом единого часѣ придало сѣ, же той панъ Пен'тефрыи Іѡсифовъ ѡшолъ был из домѣ своего, жона тѣж его запалив'шисѣ любовію многократ насылаала на Іѡсифа, а потом призвавши его до себе к' полатѣ, ѡложила ѿ себе оустыд и соромъ, оубрала сѣ вел'ми красно, станет емѣ говорити на самотѣ мовачи: „Мой наймилѣшій Іѡсифе, оучини мою любовѣ! Чом' ты зо мною, такою княгїнею красною, жыти зо м'ною [м. б. не хочеш] потай пана моего? Не войсѣ н'когого!“ И розмѣитыми словами Іѡсифа намекаала и цѣловала его любезно и мало его юж до того спроси: го грѣха не привела, если бы его Бгѣ не стрѣдиль. Онъ сѣ почалъ страхом бжымъ ѡмек'лати, иж то ест оу Бгѣ злаа речъ. „Я ж своимѣ панѣ не хочѣ корогомъ быти. и меже вами любве не хочѣ гѣвити, ко то естъ грѣхъ врыдкѣи перед Бгѣомъ нѣснымъ сотворителемъ“. И шна н'когого на тоѣ не гадючи свое безстѣдное дѣло веде, а потом станет его силою тагнѣти до коморы на постѣлкѣ, хотѣчи свое злоѣ дѣло оучинити. Видѣвши то Іѡсифъ станет'сѣ оу княгинѣ ир'вати и выкив'шисѣ из одежк своей ѡставив'ши шатѣ свою оутѣк ѿ ней. Видѣвши то ѡна ж безстѣдницѣа резердилаасѣ велими на Іѡсифа, много мыслила, якъ бы его могла погѣвити, авы то боали не был' на шчахъ ей. И по н'которыхъ днѣхъ пришоа Пен'тефрыи панъ. Она злаа безстѣдницѣа станет плакати перед нимъ гекерачи: „Що ты, пане мой, на мою к'дѣ кѣ пикѣ за гѣл'таа и подалеѣ емѣ не тѣяко панѣство и добро ише, але и мене самѣю! И то хотѣлъ ма наславати і оучинити зо мною

грѣхъ телесный. Если ты его не стратишь, то а са сама истрачѣ. И если мы не имѣшъ кѣры, ѡто естъ знакъ его, который то ѡбѣтъ: коли стала гойкати, зараз ѡбѣтъ шатѣ свою. Икожеж ты еще свѣдоу'тва хочишь? И ты знаишь, иж то а оу тебе не естемъ такаа и не есѣсъ нѣколи". Видѣвши то Пен'тефрыи шатѣ Іѡсифовѣ зачѣсдоваасѣ велми и зажѣрыасѣ: имѣла жонкѣ своей кѣры, а та [sic! зам. тѣ] жалѣ емѣ за Іѡсифомъ, ко его любили велми. И не хотѣши его смѣрти видѣти зараз его казалъ ѡсѣкати и в' тем'ницю посадити, абы тамъ самъ оумѣрѣ.

Плакалъ вѣдныи Іѡсифъ такой злои невин'ности. И сидѣлъ тамъ Іѡсифъ оу тем'ници скѣмъ лѣтъ мѣчисѣ Іѣ Бѣ непрестан [sic!] дѣи и ношѣ. Але и тамъ емѣ Бѣ пощастилъ по его прав'дѣ и по невинности. И такъ тогда показалъ мѣсть свою над Іѡсифомъ: стар'шій тем'нич'никъ выдачи его чѣвка пристойного, розмайтѣго, мѣдрѣго и счѣного, шлахѣт'ного, кар'зо его оуподачилъ совѣтѣ и счинилъ емѣ полѣхѣс: подалъ емѣ стар'шин'ство над оу скѣми вѣз'нѣми и неволниками, оучинилъ емѣ мѣсце оудѣланѣе, и часто и самъ тем'нич'никъ ко Іѡсифѣ прихожовалъ для нашки и стѣхи и для розмайтѣи вѣсѣды и порады. Ко цю его Іѡсифъ порадиѣ, такъ ѡнъ чинилъ, и многѣе сѣ емѣ и тамъ покланѣли и вѣдали. И до того тежъ еще Бѣ нѣсныи далѣ былъ даръ Дѣа стѣго, прѣмдрѣсть — сны розсѣжовати: цю сѣ комѣ приснитѣ ѣкѣи сонъ, то ахъ Іѡсифъ розсѣжовѣлъ, то такъ сѣ и ставало. И велми сѣ в немъ кохалъ тем'нич'никъ; тамъ Іѡсифови было ѣсти и пити, достѣтокъ оусѣго, и ѡпиранѣ Іѡсифа часто черѣзъ тотѣ скѣмъ лѣтъ.

Цюжъ сѣ тогда стало далѣи изъ Іѡсифомъ? Единоѣо часѣ оуданы были цѣрѣ Фараѡновѣ два вѣр'нии сѣдѣгы, единѣкъ подчашѣи цѣрѣскѣи, а дрѣгѣи стол'никъ, который до цѣрѣскоѣ столѣ хѣѣкъ ношѣвалъ и роскладалъ порадиѣ. И казалъ нхъ цѣрѣкъ посажати до тем'ницѣк. И коли тотѣ панѣта сидѣли оу тем'ници, видѣли сонъ, который то пришѣвѣши передъ Іѡсифа просили его, жѣкѣ то имъ той сонъ розсѣдикѣ. Рекѣ имъ Іѡсифъ: „Повѣж'те ми повѣдѣни'комъ!“ Станѣтъ подчашѣи свой сонъ Іѡсифови казати говорѣчи: „Здалѣ ми сѣ, пане мой милый, иж то емѣ стоѣвъ оу полѣтѣкѣ передъ цѣрѣмъ и дер'жавѣмъ оу единой мойѣ рѣцѣкѣ золѣтый [погаръ], а в дрѣгой грѣзно кинѣное кар'зо красное. И надавилѣмъ изъ него оу той погаръ цѣрѣскѣи повѣкъ того вина и давалѣмъ цѣрѣви пити з мойхъ рѣкъ; потомъ емѣ сѣ провѣдикѣ.“ Потомъ станѣтъ стол'никъ свой сонъ повѣдати рѣзчи: „Милъ, пане милый, тоѣ сѣ снѣло сѣи нѣчи: здалѣ ми сѣ быти

гей бы на городѣ, ѿ нѣсъ емъ повное корыто хлѣба красного до полаты црской. И гдѣсѣ оушло птаство ѿ стало налѣтяючи мене крылами вѣти ѿ с корыта хлѣбъ хвѣтати; потомъ емъ сѣ пробѣдникъ. Быслѣхавъши тоѣ Іѡсифъ станетъ мовити столѣнникови: „По трѣхъ днѣхъ выведѣтъ васъ ѡбохъ ѿ темницѣ; але тебе, пане столникѣ, повѣсѣт на шикеницю; вѣдѣтъ прилѣтѣти птаство ѡколо тѣ ѿ вѣдѣтъ тѣло твоѣ кѣсти; а ты, брате подчашій, зновѣ прійдешъ до першѣй ласки црской ѿ до своего першого оурадѣ, бо тебе не по винности оудано, а тебе по винности. Я еси ты, брате, Бжѣ пощастит, прошѣ тѣ, не забывай за мене оу црѣ!“ Цю тежъ такъ сѣ ѿ стало. По трѣхъ днѣхъ выведено ихъ ѿ темницѣ ѿ столника црского зарѣшено, а подчашого црѣ зновѣ принавѣ до першѣй ласки. Але подчашій закълъ за Іѡсифѣ.

Іѡсифъ сѣдѣлъ оу темници скмѣ лѣтъ. Потомъ сегого рокѣ присни сѣ сонъ црѣ Фараѡнови, которого то снѣ не могъ емѣ нѣхъ то вытолковати. Єдиногѣ днѣ рекъ црѣ Фараѡнъ: „Хто бы той мой сонъ выложылъ ѿ розсѣднѣ, то бымъ его оучинилъ великимъ члѣкомъ“. Слышавши тоѣ подчашій црскій, тогда пришолъ емѣ на памѣтъ Іѡсифъ. Станетъ говорыти: „Црѣ ѡснѣ, коли ѣ сидѣлъ оу темници с подстолникомъ, тогда намъ еденъ вѣзенъ росповѣлъ сонъ нашъ, которого то былъ воевода Пенѣтефрѣй посадилъ оу темницю. И той намъ оусю правѣлъ повѣлъ: который з насъ двоухъ погинетъ ѿ который не погинетъ. Слѣкы [sic!] той, црѣ нѣтъ милый, розсѣднѣ сонъ твой? Але то не знаю, ци жывъ естъ той члѣкъ, бо южъ томѣ естъ скмѣ лѣтъ“. Слышавъши то црѣ Фараѡнъ заразъ казалъ ѿти оу темницю ѿ казалъ привѣсти Іѡсифѣ. И знайшли его здороваго, але волосами зрѣслого.

И той ночи приснилъ сѣ сонъ Іѡсифѣ, ѿковы здало сѣ емѣ стоѣти на єдиномъ полѣ вѣрѣзѣ красномъ, на высокомъ єдиномъ мѣсцѣ, ѿ много тамъ было людей розныхъ, гдѣ тежъ Іѡсифъ стоѣчи бравѣлъ пшеничѣное колосѣ красное, выминавъ ѿ давалъ то оушитѣкимъ людямъ ѿсъ скѣйхъ рѣкъ. Пробѣднѣвши сѣ Іѡсифъ мыслѣлъ совѣтъ: „Милый Бжѣ, Сотворытелю, цю то сѣ чинитъ? И сѣжѣ оу темници, гдѣ бы то ѿ мѣвъ ѿ коли быти людямъ хлѣбодавѣцемъ?“ И тоѣ совѣтъ мыслѣтъ, ѿ тамъ пришли по Іѡсифѣ црскѣ слѣгѣ ѿ росковавъши повѣли его до црѣ, дознавъшисѣ его по ѿмени, ѿ кого естъ вѣзенъ. Я коли его привѣдено передъ црѣ Фараѡнѣ, ѿ такъ не звѣдѣючи его црѣ ѿ вѣзѣнѣю станетъ емѣ говорыти: „Члѣче, еси ли сонъ мой розсѣдилъ, надарылъ

бымъ та ѿ на колю бѣхъ та пѣстна". Рѣкъ Іѡсифъ: "Бѣтъ тѣмъ нѣснѣй, великій црѣ, оушнѣмъ справѣтъ, который то дѣрнѣе ѿ тѣбѣе раздѣмъ оумѣдраетъ. Про тожъ ѿ надѣю бѣа моего нѣснаго повѣжъ ми сонъ твой". Тамъ почнетъ Іѡсифови црѣ Фараонъ повѣдати сны свои моваши: "Першій мой сонъ естъ, яко бы здало ми ся ходити по над моремъ, ѿ столѣемъ над моремъ ѿ видѣлемъ чѣдное ѿ дикное дѣле. Икъ вышло изъ моря сѣмъ коровъ шлоковыхъ баръзо красныхъ, тѣчныхъ, ѿ пасанъ по при море. И зновѣ видѣлемъ, ано дрѣгнѣхъ сѣмъ коровъ изъ моря вышло баръзо шпетныхъ, сѣхѣе ѿ хѣдые. И пришовѣши пожерати тоты хѣдые тѣхъ тѣчныхъ въ себѣ и зновѣ пошлѣ оу море, ѿ дивилѣмъ ся самъ на тоѣ. Зновѣ дрѣгнѣй мой сонъ. Столѣемъ на единомъ полю при моры ѿ видѣлемъ, ано вышло зъ моря на вѣргѣ на полѣ сѣмъ колосовѣхъ пшеничныхъ баръзо красныхъ, великихъ, повѣныхъ; зновѣ видѣлемъ, ано вышло зъ моря дрѣгнѣхъ сѣмъ колосовѣхъ сѣхнѣхъ, порожныхъ. И тамъ пришовѣши пожерати тѣхъ повѣныхъ ѿ зновѣ пошлѣ оу море. И за тѣмъ емъ ся провѣдникъ. И не можетъ ми нѣхъ то той сонъ мой раздѣтити, що бы то мало быти?"

Тамъ ѿсифъ поклонившымса црви ѿ рекъ: „Црѣ ѿснѣй Фараѡне, той ест сонъ на великѣй тобѣ пожиток ѿ вшиткимъ людемъ. Если быс ма з неволѣ пѣстна, ѿ кымъ тое, црѣ ѿснѣй, разповѣла по простѣ, що ѿс того мает быти незабавкомъ“. Рекъ емѣ црѣ: „О милый члвче, шомъ ти перше мовилъ, вѣдетъ ти тое, ко акъ не можетъ сѣнце воспакъ пойти, такъ не могутъ црѣкѣ слова назадъ сѣ вѣрѣнѣти. Тыко прошѣ тѣ, повѣжъ ми причинѣ сѣшнѣю того сна“. Тогда станетъ ѿсифъ смѣла црѣ Фараѡнови повѣдати передъ оушиткими паны египетскими: „Гласъ хай црѣ ѿснѣй! Тотъ, шосъ видѣла тыхъ сѣмъ коровъ сѣхихъ ѿ хѣды пожерѣли тыхъ тѣчѣныхъ ѿ пошлѣ оу море, — море свѣтъ сѣй естъ; то, црѣ, значитъ: великѣй голодъ вѣдетъ на сѣмъ лѣтъ. И зновѣ, црѣ, шосъ видѣла сѣмъ колосовъ пшеничѣныхъ великихъ, красныхъ ѿ повѣныхъ, то, црѣ, значитъ, же вѣдетъ сѣмъ лѣтъ велики добрыхъ ѿ зрожайныхъ. И шю выйшовѣши з моря сѣмъ колосовъ порожныхъ, сѣхихъ ѿ шю пожерѣли тыхъ повѣныхъ сѣмъ, то значитъ, же вѣдетъ по тыхъ оурожайныхъ сѣмъ лѣтъ велики тяжкихъ ѿ незрожайныхъ. И вѣдетъ, црѣ ѿснѣй, за тоты сѣмъ лѣтъ голодъ тяжкѣй ѿ силнѣй по всѣй оуселенной. И ты, црѣ, знайди совѣтъ такого члвка, абы то ти за тоты сѣмъ лѣтъ оурожайныхъ не тратилъ марнѣ збожа ѿ не продавалъ, алы абы то прѣталъ оу сокровища, оу сѣсѣкки, абы то

за тоты скмъ лѣтъ голодныхъ вѣды не терпѣти. И тогда, црѣ истный, велѣми ѿбогатѣишъ. И то теперь первое лѣто докоре настанетъ; знай же сокѣ въ томъ, црѣ истный! Юж то ти, црѣ милый, мое слово и россѣженіе; нехайже вѣдетъ и твоѣ слово црѣское статкомъ“.

Слышавши то црѣ Фараѡнъ почудовалъ съ такимъ разсмови и рекъ: „О мой милый приятелю! Знаю, же то Бгѣ та мнѣ ѿбѣлави и црѣствѣ моемъ. Претож не хощѣ а нѣкого инѣшого гладати кримъ тебе на тоѣ; коли ми та Бгѣ показалъ, ради и справѣи црѣствомъ моимъ оушитѣкимъ египетскимъ ѿкъ самѣ хощишъ, а а вѣдѣ тылако кѣсти и пити с покоемъ докрымъ“. Тогда црѣ казалъ Іѡсифа ѿбрытвати і ѿмыти красно и росказалъ црѣ оуверати Іѡсифа оу до[ро]гіе шаты црѣскіе, и повелѣлъ црѣ Фараѡнъ положить на голокъ Іѡсифовѣ корѣнѣ црѣскію съ вѣнцемъ золотымъ црѣскимъ, и ланѣцѣхи золотый з до[ро]гимъ камѣ[на]мъ положить на перси Іѡсифови, и повелѣлъ дати перстенъ Іѡсифови золотый на рѣкѣ его и сапоги дорогіе на ноги его, и казалъ подати палицю свою золотію црѣскію въ рѣки его. И коли такъ оустроили Іѡсифа, оувидѣлъ црѣ Фараѡнъ и вѣсѣ велможы красотѣ его некимъ оувѣнѣю і павѣши оушитки поклонили сѣ емѣ ѿко црѣви. И рекъ црѣ Фараѡнъ: „Црѣствѣи на вѣки, Іѡсифѣ, въ радости и вѣдѣ ми вѣмѣсто сѣа моего. Подаю ти въ моцѣ вшитѣко црѣство мое и вшитки скарѣбы мой, а хѣто бы сѣ съ тобою въ чомъ перечилъ, такового лютою смѣртію карати“. Потомъ росказалъ црѣ Фараѡнъ зготовити золотію колѣсѣ и заложити въ ню конѣ црѣскіе и сѣдлги црѣскіе препышныи и и҃гры црѣскіе, сѣрѣмы и вѣвны; во всей славѣ великой црѣской посадивши Іѡсифа на золотый возъ росказалъ Іѡсифа возити по вѣсемъ египетскомъ црѣствѣ. И росказалъ кланкомъ всюды кланкати и колати ѿко, жебы то знавѣ каждый молодого црѣа Іѡсифа по црѣ Фараѡнѣ, абы то сѣ его воали и сѣдѣхали во вѣсемъ подъ затраченамъ горѣла. И такъ то Гдѣ Бгѣ истный поцрастиа Іѡсифови за его побожностъ и терпѣливностъ. И тамъ спаматавѣ Іѡсифъ сенѣ свой и бѣгодарывѣ истного Бга во вѣки. Аминь.

Видѣвши то воевода Пенѣфрый, ижъ то Іѡсифъ сталъ црѣмъ великимъ, велѣми сѣ збожевѣ, ижъ то, мовитъ, вѣдетъ сѣ имѣстити кривды своей. И повѣла то жонѣ своей, ижъ то „Іѡсифъ той, которо[го]сми оу темницію были на смѣртъ посадили, теперь црѣмъ естъ всей земли нѣшой. Цюжъ теперь маемо чинити? Оуиѣ насъ роскажетъ злою смѣртію потратити теперь.“ И жона станетъ емѣ говорить: „Не бой сѣ, пане мой, воевода

Пен'тефрій, естѣ ко шн мѣсрдный ѿ пожежнй, чѣвкѣ добрый, а чей намъ ѿпѣстит. Ко то ест моѣ вина, ко а его тебѣ не по прав'дѣ оудала, про то емѣ Бгѣ пошастивѣ по его прав'дѣ. Але мы возмѣме дорогихъ подарѣн'ковѣ; хочай намъ вѣдетъ смѣрть а хочай жыкотѣ, а мы ходѣме к' немѣ ѿ поклонѣм'са емѣ, единаково мы оу его рѣкаѣ. И такъ пришов'ши передъ Іѡсифа оупали емѣ в неги ѿ с плачемъ великимъ почнѣтъ просити ѿпѣщеніѣ. Видѣв'ши то Іѡсифѣ казалъ имъ оустати ѿ рекѣ: „Оустан'те, не бойтеса! Бгѣ васѣ ѿвѣснй прощаеѣ ѿ а вамъ оушнѣт'ко ѿпѣщаю, ко твоеѣ казена оучинило мнѣ цѣство“. И приналѣ ихъ до ласки своеѣ ѿ оучинилѣ ихъ великими ѿ слав'ными.

И такъ черезъ тоты сѣм' лѣтъ оурожайныхъ прѣтаѣ Іѡсифѣ пшеницю по всѣхъ городахъ цѣства египет'скаго ѿ многое множество назѣвирѣвѣ безъ числа, ижъ не могѣ вомѣстити оу сокровища. И потомъ настѣшло сѣмѣ лѣтъ неброжайныхъ ѿ сталъ сѣ голодъ вѣрѣзъ великѣй, же ѿ за травѣ было тажко по в'шнѣткѣхъ сторонахъ, ѿ многие люде тогды померѣли изъ голодѣ по сторонахъ ѿ по пѣтѣхъ. И в земли египет'скѣй вѣ годѣтъ вѣжаѣ вѣсылаѣ, ѿ вѣвѣрѣдѣлиса в'шнѣтки стороны до Египѣта на пшеницю. И многое вѣѣтство зѣбрѣла была Іѡсифѣ за тоты сѣмѣ лѣтъ цѣрѣ Фараѡнови безчисленѣно, ѿ мало не вѣсѣ Египѣтъ ѿскѣнилѣ емѣ, зем'лѣ ѿ марѣги много, сѣрѣвѣра, злѣта, шѣтъ дорогихъ, пѣназѣй, конѣй, вѣрѣблюдовъ, садѣвъ, вин'ницѣ, лѣзовѣхъ крѣмъ зем'лѣхъ сѣйѣн'нической; ко сѣйѣн'никомъ давано поживѣлѣна изъ скарѣвѣхъ цѣрѣскаго ѿ вѣ гоѣности статѣвѣхъ великаго в'шнѣтѣко доволѣно было.

И такъ тогды почѣв'ши Іѡковѣ ѿцѣ Іѡсифѣвѣхъ, ижъ то естъ пшеницѣ статѣкомъ ко Египѣтѣ, ѿ посѣлѣ тамъ сѣновѣхъ своѣхъ пшеницѣхъ кѣпити. Сѣновѣ Іѡковы [sic!] тамѣхъ пришов'ши до Египѣта пошли до цѣрѣ Іѡсифа, до вѣласнаго брата своѣго, которѣго то продали кѣнѣцѣмѣхъ, которѣго то сѣ южъ видѣѣти нѣколи не спѣдѣкали. Пришов'ши брата передъ Іѡсифа оуѣ полѣтѣхъ поклонили сѣ тамѣхъ емѣ, оуѣвидѣли его славнаго ѿ вѣѣтѣго, краснаго ѿ достѣтѣнаго ко вѣсемъ, але его ѿко жыко не позѣнали. И Іѡсифѣ ихъ заразъ позѣнавѣхъ вратѣю своѣю ѿ рекъ самѣхъ вѣ собѣхъ: „Бѣѣгѣдарѣ та Гѣй, ижъ то а спѣдобилъ всѣ видѣѣти вратѣю своѣю!“ И стало емѣ жалѣсно на сѣрдѣцѣ ѿ плачѣхъ его надѣходѣла; Іѡсифѣ оуѣстѣв'ши пошѣвъ до комѣры своѣѣ, дѣхъ хожевалъ спѣти, ѿ плакалъ тамѣхъ доволѣно. И тамъ наплакав'ши сѣхъ зновѣхъ оумыѣвъ лице своѣе водою ѿ вышѣло сѣ комѣры, мыслѣла, цѣо мѣетъ ѿзѣ нѣми чинѣти. И потомъ рекъ до нихъхъ грозѣно, ѿко бы сѣ гнѣкомъ: „Ѣѣколѣ

есте и цюсте за люде?" Я ѿни поклонивши сѧ Іѡсифови рекли: „Црѣ великій, мы есме люде изъ землѣ ханаонской, пришли есме къпити пшеницѣ“. Іѡсифъ зновѣ на нихъ пофскавъ ѿ рекъ: „Недобрый вы люде, виждѣ я. Ы вы есте шпѣги, кимѣлюе,*^{*)} про-смотримъ города моего, и васъ кажѣ посажати до темницѣ. Ы-ведѣте сѧ, еслите добрый люде!“ Ъни тоѣ чѣючи поклонили сѧ, а потомъ поклонивши сѧ Іѡсифови станѣтъ говорити: „Ъ црѣ великій, яко жыко, того з насъ не естѣ! Мы, црѣ истный, сѣмы есме ѡца славного, если есте слышали, Іакова патрыархи. Мы есме оушитки брата единого ѡца ѿ мѣтре. Ыло насъ вѣ, а теперъ лише насъ одинайцѣтъ: тѣтъ насъ десѣт, якъ насъ видишѣ, а дома одинайцѣтый братъ нашъ найменшій, хлопецъ Бенѣаминъ при ѡца. Я дванадцѣтый братъ нашъ Іѡсифъ, але той дѣсь давнѣо изгнѣвъ безъ вѣсти. ко той былъ битанка“.

Слышавши то Іѡсифъ за ѡца ѿ за брата Бенѣамина, зновѣ надойшоу на Іѡсифа великій жалъ ѿ плачѣ, а Іѡсифъ зновѣ оукойшовши до коморы станѣтъ плакати. И наплакавши сѧ довольно оумывъ лице свое, не даючи сѧ на знакъ братомъ своимъ, вышолъ къ нимъ ѿ рекъ: „Що вы гадаете, ко а вамъ не ѿмѣ вѣкры, зачимъ ли вы не приведете того меншого брата, ци естъ то правда“. Я потомъ казалъ слугамъ оузати зъ межи нихъ старшого брата Рѣвима, который то найгорше настоѣлъ на Іѡсифа ѡ вѣскѣхъ, ѿ повелѣлъ Рѣвима передъ братъми моцнѣо изказати ѿ вѣ темницю его посадити. Я ѿни тоѣ видѣвши велики сѧ оулажкли, ижъ то слова не могли промовити. Рекъ имъ Іѡсифъ: „Не бойте сѧ вы, для того то емъ зъ меже васъ единого тѣ зоставляю, жебы есте мы того брата меншого Бенѣамина ко мѣнкъ привели, абымъ его видѣлъ; тогда вамъ ѿмѣ вѣкры, жѣ есте правый люде“. Я то все для того такъ оучинилъ, жебы то оувидѣлъ брата своего единомѣтрного Бенѣамина. И казалъ ихъ возы пшеницею насыпати колко было трека, а шл[фа]рови своимъ пошепнѣвъ на сѣхо, абы то тѣсю сѣмѣ грѣшій, которѣю то емѣ ѡличѣтъ, абы то ихъ потайцѣ оу мѣкѣхъ оу пшеницю положиы ѿ абы то совѣ зъ нихъ нѣкого не сѣзалъ, приѣючи родинѣ своей, що такъ сѧ ѿ стало. Тогда ѿни накравши пшеницѣ пошли въ дорожѣ, а Іѡсифъ казалъ темничникови розказати Рѣвима ѿ такой его стѣрчи оу темницѣ, ѿ сѣлѣ емѣ каждый днѣ вѣсти ѿ пити ѡ своего црѣского столѣ.

*) Слово мадарѣке kemlel — шпигувати, съѣдити.

Я коли юж пришли до дому, почал их ѿць свѣдovati за Рувима, а ѿни емѣ вшитко расповѣли, що сѣ над ними чинило, „и доки тамъ Бениамина не поставимо, поты Рувима ѿтол црѣ не пѣститъ“. Слышавши то Іаковъ станет плакати сам и мѣти их Лѣа. Я коли высыпали пшеницю з мѣховъ, знайшли тоты пѣназѣ свой, который то были дали за пшеницю. Почадовали сѣ велѣми, що то сѣ чинит и рекли: „Я то не ѿноше, едно то их шафаръ оупѣстил насыпаючи им пшеницю“.

Юж поили тотѣ пшеницю, а голод им докѣчакъ, ѿти было не по коли на дрѣвѣю и брата вызволити Рувима, але Іаковъ не хотѣлъ им дати Бениамина. „Хочай бы, мовит, доки тамой сидѣтъ Рувимъ, ещѣ ж з вами не пѣрѣ Бениамина, ко то толко естъ оу мене здорова и надѣи. Не досытъ ем за вами Іуцифа и збылъ вас жалѣючи? Если бы то не вы, то бы Іуцифъ был не погинѣлъ. Такъ же и сего, якъ его гдѣ дѣтѣ, то и мене юж на свѣтѣ не бѣдетъ“. Ко Іаковъ вѣмѣсто Іуцифа люкну Бениамина. Рек емѣ Семивнъ: „Если ты, наю, Бениамина з нами не пѣстнѣ, то мы тамъ оушитки не йдемо, ко там нас црѣ оушитки погѣбит, ко мы сѣ выводили Бениамином. Я тепѣрь що ж маємо чинити? Я тѣ з голодѣ нам прѣйдет погнѣсти, а Бениамин тѣ не погодѣтъ. Гѣдиж ты из нимъ якъ хочиш по старомѣ, и з голодѣ изгинет[е]. Але ты, наю, оучини так: дай нам Бениамина на мѣи рѣки. Не кой сѣ, я [его] поставлю здороваго. Я црѣви пошли подарѣнѣкки, ко маеш що тепѣрь послати“. Бидачи то Іаков, иж то не может ѿначѣ выти, ено так, а тѣтъ голод долѣгает, и так мѣсѣлъ пѣстити Бениамина и давъ его на Семивновѣ рѣки и рек: „Стѣрезы [sic!], сѣи, прошѣ тѣ, моего здорова, а емѣ то ещѣ з вами покык на свѣтѣ“. И так и выправилъ их с подарѣнѣкками дорогими.

Пришоекъши зновѣ сѣове Іакововы до Египѣтѣ, оувидѣвши шафара црѣского, поклонивши сѣ емѣ чѣно привитали сѣ на здоровю и дали емѣ поклонъ ѿ себе зготованный. Я потым стали емѣ давати тоты грошѣ, которые то изнайшли оу пшеници, рекѣчи: „Пане милый, а то есте оу пшеници збыли пѣназѣ, а мы их дома знайшли“. Там сѣ шафаръ засмѣлъ и рекъ: „[.....] я их тамъ не каалъ оу пшеницю, я тоты былъ испраталъ, а то вашѣ пѣназѣ, возмѣтѣ ихъ совѣ“.

Я потом оукойшли оу полатѣ перед црѣи и svelи тамъ из собою и Бениамина и поклонили сѣ Іуцифовѣ пристойне и подали емѣ ѿ ѿца своего подарѣнѣкки великѣ. Станет к ним Іуцифъ говорыти: „Добре ли ходите? Здоровъ ли ест старѣшокъ ѿць

вашъ й братъ вашъ менъшій Беніамин, за которого сте ми пер'ше пок'дали?" Они покасник'ши са ем8 рек'тъ: „Б'тъ ти заплат, вел'можный цр8! Гараздъ, живъ ест ѿцъ йшъ, сасга твоей, жива й Аѡа сасж'ница твоя, м'тка йша, жывъ ест и здо[ровъ] братъ йшъ Беніамин-ѡрок твоей. Ѡко, цр8, ест!“ И [.....] его оузявши з меже себе, во са едно [.....] *) й н'кого не видалъ. Й Беніаминъ стоачи перед црем квинет ѡко чк'чка лицем: едно са койтъ, а др8гое са еце сором'кетъ. Посмотрыв'ши на Беніамина цр'к оувидалъ его, иж то единокров'ный ем8 брат ест, оуминаяса срдцемъ й воз'радовала са дшю, й встак'ши з м'сца прист8пна к' нем8, погладила его по головк' й по лицю р8кою й рекъ: „Бсди к'свн'к Б'гомъ йкеным, сн8 милый!“ Й там са Ісифоко срдце розжаловало й плачъ наст8пнлъ на него. Пошок'ши Ісифо [sic!] до в'покою своего плакалъ довол'но, а потом са оутолилъ. Оумыв'ши са выйшолъ и казалъ Р8кима п8стити й рекъ: „Прощ васъ, милый гост'к, на шк'дъ мой цр'к-скій“. Й казалъ им возы готовить. Й коли зготовлено шк'дъ, казала их цр'к оушитк'их звати до полаты до стола. Й шни не такъ ради были шк'дючи, ѡк'к были ради, абы то их кор'зо п8щено. Але то йно хот'кли, й так м8с'кли й ти не по коли. [И] Ісиф'к ск'к'ши оузявъ оу р8к8 правсю злотоый [по]гаръ, ѡко кы чароч'к8: поставив'ши на досени [свое]й оударыт к'ню прыглома, а чар'ка заз'винит [.....] то оучинилъ к'речи то корожка: коли ч[арка] на Р8кима й рек: „Ты естес' Р8кимъ стар'шій братъ, сади т8 выш'ше!“ Потом знов8 оударытъ оу чарк8, а чар'ка заз'винит, а Ісиф'к оукажет на Гемин'на на подстар'шого й рек: „Ты Гемин'н подстар'шій, сади т8 по при стар'шого!“ Знов8 про8дарыт оу чар'к8, а чар'ка заз'винитъ, а Ісиф'к на йма назоветъ, й так до [**).....]. Й Беніамина посадил нап8отивъ себе. Видачи то брата ч8докали са вел'ми том8, стан'тъ г8ворыти еврейскимъ ѡзкомъ: „Тотъ, брата, ѡк'к к'ч8, й помысли йш'к знаетъ, цю мыслимо! Не знати, цю са з нами к8дет чинити? Не мил нам той шк'дъ его“. Й шни то гадают, иж то Ісиф'к не роз8м'кетъ, цю шни г8ворят. Потом8 шк'дали, а Ісиф'к проваляючи их перед Бені-

*) Викрощувані місяця означають, що в еписку втіали і повідкрисували ся шматочки с поодинокими словами або цілими рідками тексту.

**) Один рядок, написаний киноваром, виблід так, що зовсім нічого не можна розібрати.

Амина болше накладает фети, про тое, ци не вѣдѣтъ завидѣти на него. И в той часъ была голодъ великій гоный и шѣдъ былъ црскій. И потом юж дано напою по мѣркѣ. И коли было по шѣдѣ, пошев[таа] црѣ Филонѣ шафарови скоемѣ: „Коли им вѣдете насыпати пшеницю, абы то тотѣ чаркѣ зол[отѣ], которою то црѣ корожыкѣ, абы то ей оу[ложити оу] Бенѣаминовѣ козѣ потайцѣк [.] оукрадена“. Шо сѣ такъ и стало.

Подаковавѣши црви и вшит'ким вел'можамъ и вшит'комѣ дворови пошан ко пѣт'ской. И коли выйшли за мѣсто, рекъ црѣ шафарови скоемѣ: „Филонѣ, чар'ки мойи нѣтъ! Икѣ вѣчѣ, гостѣ ей оукрали. Без'ми сѣбѣ и вѣжы кор'зо за ними оу погеню и змотѣйте [sic!] ихъ зараз, а если найдете мою чар'кѣ, не чинѣте имъ нѣчего злого, ано ихъ сюда провадите нѣ хлѣбомъ [?] до мене“. Сѣбѣи теж пошоваши догонили ихъ и рекли грозно: „Стойте, нѣвѣач'ный люде! Шо стѣ оучинили? Чом то есте црскю чар'кѣ оукрали, корожкѣ его мѣсти? За его то хлѣбѣ такъ есте оучинили?“ Они сѣ смѣле на то застановили, во сѣ оу томъ не чѣли, и рекли смѣло: „Если бы то сѣ оу насъ знаишло, не просимо оу его йѣности гор'ла свойи ни единѣ з меже насъ, покинниѣмо ихъ сами дати под мѣчѣ“. Тогда црскій шафаръ зараз пошовѣ до Бенѣаминового коза и казал сѣбѣи розвѣзати мѣхѣ, ано чар'ка оу мѣхѣ. Сѣбѣи рекли: „Ото ест, пане, чарка!“ Рекъ шафар [до бра]тѣи: „Шож теперѣ гадаете и шо вѣдете чинити [.] нѣвѣач'ный люде? И то стѣ оутратили [гор'ла] свой!“ Они тое видѣвши постовпѣли оу [.] говорыти оутали в [.] на Бенѣамина, пѣцали сѣ на него йѣко ил'вы люте. Але сѣбѣи црскіе коронили его и завер'нѣли ихъ оушит'кихъ из сокою до црѣ. И коли пришли передъ црѣи и стоали йѣко мѣтѣи, станѣт имъ йѣсифѣ говорыти: „Шо то стѣ такъ, нѣвѣач'ные люде, оучинили? Чом то стѣ мою чар'кѣ золотѣю оукрали? Ци не гонорочалѣм васъ пристойнѣ? Шож теперѣ вѣдете чинити?“ И ѣни став'ши на колѣна свойи почнѣт' иѣс плачомъ говорыти рекѣи: „О великій црѣ, мы оу твоихъ есѣи рѣкахъ, цю хочѣ, то з нами чини! Але мы йѣко жыко ш томъ не знаѣмо. И то мен'шій братъ нашѣ Бенѣаминѣ тое оучиниѣ“. Овер'нѣвши сѣ до Бенѣамина станѣт ѣмѣ лѣати: „О злои мѣри закѣи сѣи, цю ты начиниѣ и сѣкѣ и намѣ! Икѣ мѣти твоѣ Рахѣи была вѣтанѣка, такъ былъ йѣсифѣ братѣ твой вѣтанѣка, который хотѣлъ надъ нами пановати и хотѣлъ, абы то сѣ ѣмѣ есѣи оу сѣи клѣни али, але то ѣмѣ

Бѣтъ не далъ ѿ ѿн безъ вѣсти изгинѣлъ. Такъ и ты злой
мѣтре злой сѣбѣ ѿ сам изгинишь ѿ насъ оушиткихъ по при себѣ
п[огубишь]“.

ѿ Бенѣамина вѣднѣй стоить ѿко ѿгнатко [незл]овое,
тремтитъ во страхъ, бо ѿ ѿн самъ оу [.....], а коли бы самъ
ѿ тамъ цѣра не внимали, тамъ бы [мк] лютей зѣркы были рознесли
Бенѣамина. ѿ найгорше Рѣвимъ старшій зѣкома на Бенѣамина
скриготалъ. ѿ Іўсифъ оу жалости сѣдца своего барзо смѣтенъ скъ-
днѣтъ. Потымъ рекъ къ нимъ Іўсифъ: „Оустанте ѿ земакъ, ѿдѣте
вы до своей земакъ, а того меншого не пѣрѣ: которій тѣтъ за-
винилъ, тотъ нехай ѿбываеъ [....] оу мене выслѣжитъ за
той простѣпокъ“. Тамъ станетъ Семѣишъ рѣвно плакати ѿ го-
ворыти: „Ѿ цѣрѣ великій, если ты Бенѣамина берѣш, то нѣкого
намъ оуцѣмъ до дома ѿти, а злѣе*) мнѣ, бо а его на свой
рѣки оузякъ оу ѿцѣ, бо его ѿцѣ не хотѣлъ изъ нами пѣстити.
Бо его, цѣрѣ яснѣй, ѿцѣ нашъ барзо любитъ въ мѣсто Іўсифа,
которій то гдѣсъ самъ дѣвъ ѿ загинѣлъ. Если ты, цѣрѣ, Бенѣамина
берѣш, берѣжъ и насъ оуцѣхъ, бо ѿ мы не ѿдемо до ѿца ѿшого“.
ѿ потомъ Семѣишъ оупалъ оу ноги Іўсифа, станетъ
съ плачемъ Іўсифа просити мовачи: „Ѿ цѣрѣ славноѣ [и]
великоможной, сотвори мѣсть вѣждю, дай здоро[ва] ѿцѣви ѿшомъ
старшѣкови, ѿпѣсти намъ [....], поневажъ бездѣмство такое
братъ ѿшъ оучинилъ. [Ѿ]го ѿцѣ такъ миле любитъ! Іѣкъ его
зъ нами южъ [не оукиднѣ]тъ, то живѣ не вѣдетъ. ѿ ты, цѣрѣ яснѣй,
пощадѣ [ѿцѣ]а ѿшого!“ Слышавъши то Іўсифъ наполнил[самъ] ве-
ликой жалости. Поднавъши Іўсифъ Семѣиша ѿ рекъ: „Стойте тѣ
мало!“ ѿ самъ оукойшовъши до впокою своего оупавъ на постѣлю
свою, станетъ рѣвно плакати. ѿ такъ накорывъши ѿ настрашивши
розмѣйто братѣю свою, южъ мѣсѣлъ самъ имъ вѣѣвити мѣвно.
Оумывъши лице свое выйшолъ къ нимъ изъ своей коморы ѿ ве-
лѣлъ оушиткимъ слѣгамъ своимъ выстѣпити конѣ ѿс-
полаты, только братѣю ѿставилъ, а слѣгъ своихъ ѿ единого не
ѿставилъ, доки самъ ѿпоклѣтъ братомъ своимъ. ѿ рекъ Іўсифъ по-
смотрѣвъши на нихъ пѣлно и на брата своего Бенѣамина едино-
крѣпного, ѿ рекъ къ нимъ: „Почто ма не можете спознати, братѣа
ма? ѿ то а есте мѣ Іўсифъ братъ вашъ оуласнѣй, ко-
торого то вы продали въ Ѿгипетъ. Нѣкъ бо не банѣйте
ѿ не койте самъ, нжъ то есте ма тѣ продали!“ Слышавши то братѣа

*) Полонизм — zwlaszcza.

закли са њ слова не могли промовити. Тамъ Іўсифъ оуфва-
тив'ши [sic!] Бенїамина ї шепалив'ши его станеть цѣловати лю-
безно њ плакати. Такъ же њ Бенїаминъ то[же]. Потом почнет
шѣлаплати братію свою њ цѣ[ло]вати каждого, станет к ним
говорыти мовачи: „[.] братїа моа любла, не бойте са њже-
[сте ма про]дали до Егип'тѣ. Такъ то са самома њсномъ Бгѣс
хотѣло. Анѣ во через ваше продана дал Гдѣ Бгѣ црство, по-
казалъ ма яко шца црѣ Фараѣнѣ њ людїи препытати ш голодѣ
великого. Се во южѣ дрѣгое лѣто голодное њсходит, а еше по
сих настѣпит пат' такихъ злыхъ, же не вѣдетъ нѣ скана анѣ шрана
по к'сей вселен'ной. И вы братїа моа њдѣте по шца њ по
оувес мой народ, повѣж'те шцевн слава мою, которѣю то
видите теперѣ оу египет'ской земли. њ вы, братїа моа, не га-
дайте собѣ нѣчого злого на себе ш мене“. Там' са Іўсифови оу-
шит'ки поклонили с плачем њ со слезами, со страхомъ великимъ
њ со трепетомъ, станѣтъ оу Іўсифа шпщениѣ просити, а шн са
имъ заклаа њснымъ Бгѣмъ њ закрѣпила њхъ моц'но.

Тогда из Іўсифомъ њли оутѣш'но велми говорыти радостно.
њ донесло са тоѣ до црѣ Фараѣна, [нж то с са] црѣ Іўсифъ
спознавъ из братїею своею, нж то еше ест емѣ шцѣ
живый њ великаго ест родѣ. Оуслышавши то црѣ Фараѣнъ рад
была велми во вѣсмѣ [дворомъ] своимъ њ слѣгами своимъ. Потом
повелѣа [Фара]ѣн Іўсифови скоро прыпровадити шца [своего]
Іакова старѣш'ка ї оувес народъ его [кїнця не став].

Крім Єфрема Сиривна написав про житє Йосифа осїбні твори
Фїлон Александрийський (Philon Judaeus, Βίος Πολιτικός, *ἔπερ
ἐστὶ περὶ Ἰωσήφ*); писанє Симеона Метафраста на сю тему минї не-
звісне (гл. Fabricius, *Bibliotheca graeca*, ed. Harless, t. IV, 732;
VII, 683; VIII, 29; X, 180, 264). Не маючи під рукою твору Фїло-
нового не можу сказати, що з него взяв наш автор. Порівнюючи
отсе оповіданє з надрукованим више уривком жития Йосифа по
Існаському рукопису, бачимо, що оба ті списки належать без сум-
ніву до одной редакції.

ХУ. Заповіти дванацяти патріархів.

Крехівська Палея, стор. 281—366.

1. Заветъ Роукимова ѿ благоумьѣ.

Написаніє завет[а] Рѡвимова, ёлико заповѣд[а] сѣмъ своимъ
преж[е] оумѣртвѣна своего въ рѣ. лѣт[о] смѣртнѣи своего[о], къ ѡ-ё
лѣт[о] по скончаніи Ѳсифовѣ. колащю Рѡвимъ съкрашас[а] по-
сетити ёго сѣмѣ ёго ѣ сѣмѣ сѣмъ ёго. ѣ простре к нимъ словеса
своѣ¹⁾ ѣ реч[е] имъ :

„Чад[а] моѣ, азъ смираю ѣ ѣдѣ поутѣмъ ѡцѣ моѣхъ“. ѣ ви-
дѣвъ Ѣдѣ ѣ Гада ѣ Ёсира, брат[ѣ]ю свою ѣ реч[е] имъ : „въздвиг-
нете ма, брат[ѣ]а моѣ, да рѣс брат[ѣ]ѣ моѣѣ ѣ чадомъ моимъ, ёлико
ѣмамъ въ сѣдци моѣмъ тайнѣ. скончаваю бо сѣ азъ ѣже.“
ѣ въсклонивсѣ ѣ челова [sic !] ѣ ѣ въсплак[а]всѣ реч[е] : „послоушайте
мене,²⁾ брат[ѣ]а моѣ ѣ чад[а] моѣ, вышайте глѣ Рѡвима ѡца
вашаго, ёлико азъ заповѣдаю вамъ. ѣ³⁾ се³⁾ заповѣдаю³⁾ вамъ³⁾
ѣ се ѣи завещаю Блѣ нѣснѣмъ дѣсѣ, ѣкож[е] не ходит[ѣ] в ѣнера-
зѣмнѣи ѣностѣнемъ ѣ в вѣд[е],⁴⁾ в немъ ж[е] излѣнѣхсѣ азъ [ѣ]
ѡсквернѣхъ ложе ѡца моѣго Ёакова. съгрѣшихъ с ѡлою ракою
ѡца моѣго, ѣко ѣзвѣи ма ѣзвою велик[о]ю въ строке моѣѣ ѣ за
ѣ. мѣцъ, ѣ аще не выс[ѣтъ], ѡцѣ моѣ Ёаковъ молился ѡ мѣцѣ
Гѣи, ѣко хотѣши Гѣи ѣвити ма. вѣхъ бо лѣт ѣ. егда сътворѣхъ
злоѣ предъ Гѣмъ. ѣ ѣ. мѣцъ колехъ до смѣрти ѣ похотѣніемъ дѣи
ѣ. лѣтъ каѣхъ сѣ предъ Гѣмъ, вина ни ѡлоу не вѣсѣхъ ѣ мас[о] не
вниде къ ѣста моѣ,⁵⁾ по коли не вѣсѣхъ[ѣ], плача сѣ вѣдѣнѣг[о]
ради съгрѣшенѣа. великъ бо вѣше грѣхъ ѣ не боудѣтъ въ Ёли
такогого.

„Ѣи ѣиѣ послѣшайте мене, чад[а] моѣ, Рѡвима ѡца вашаго,
ѣже видѣхъ ѣ. дѣхъ прѣлѣстнѣхъ в покаяннѣи моѣмъ. ѣ. дѣхъ дано

ѣсть на чѣка ѿ врага, да ти сѣть начатци дѣломъ знестнѣмъ,
и ѣ. дѣхъ дастъ сѣ ѣмъ въ вѣзрастѣ, ѣкож[е] вѣти в ниѣхъ всемъ
дѣлаѣ чѣкѣс.⁶⁾ перкоѣ дѣхъ живот[а], с нимъ ж[е] дѣхъ похотѣннѣй
житетсѣ.⁷⁾ ѣ-ѣ дѣхъ видѣннѣ, с ними же вѣкаѣтъ помѣшленнѣ.
ѣ-ѣ дѣхъ слышаннѣ, с ними ж[е] дѣлѣгсѣ дѣхъ⁸⁾ счениѣ. д. дѣхъ
ѡбонаннѣ, с ними ж[е] естъ вѣшениѣ, дѣлѣмъ в силѣ вѣздѣха
и дѣханнѣ. ѣ. дѣхъ глѣннѣ, с нимъ ж[е] вѣкаѣтъ раздѣннѣ. ѣ-ѣ
дѣхъ вѣоушениѣ, с нимъ ж[е] вѣкаѣтъ помѣшленнѣ ѣднѣемъ и пи-
тѣемъ, и крѣпость в немъ ж[е] житетсѣ [sic!], ѣко в ниѣхъ естъ
сила крѣпостнѣла. ѣ-ѣ дѣхъ сѣннѣ и зачатѣѣ, с нимъ ж[е] сѣход[и]тъ
любопохотнѣй грѣхъ. тѣмъже послѣд[и] ѣго естъ зданнѣ преже
зности, ѣко нераздѣннѣ⁹⁾ ѣсполнисѣ. и тѣ зность вводитъ акѣ
слѣнца в пропасть, и ѣко скотъ на вѣргъ. и надъ всеми сими ѣ-и
дѣхъ сонѣннѣ естъ, с ними ж[е] сѣздѣсѣ оужасеннѣ кѣщи, ѡбразъ
слѣртнѣй. с сими дѣхъ сѣвѣкѣсплѣтѣсѣ дѣхъ прѣлестнѣй. ѣ-ѣ вѣоуд-
ннѣй дѣхъ в вѣщи и в сѣществѣ прилѣплѣтѣсѣ. ѣ-ѣ дѣхъ несѣтости
въ стрѣкѣ. ѣ-ѣ [sic!] дѣхъ вѣжды въ сѣдци [и] в крѣчине. д-ѣ дѣхъ
славохотѣѣ и проказнѣства, да ѡбананнѣемъ¹⁰⁾ добѣръ сѣ ѣвѣтъ.
ѣ. дѣхъ прозорѣства, да хвалитсѣ и вѣсоко мѣдрѣуетъ. ѣ-ѣ дѣхъ
ѣжа в пѣрѣ[вѣс] [и] в завѣсть, ѣкож[е] творит[и] рѣчь и крити сло-
вѣса ѡ сѣрдокола и дѣмашнѣхъ свѣихъ. ѣ-ѣ дѣхъ неправдѣ, с нимъ
дѣхъ тѣтѣкѣ, ѡбѣженнѣ — сѣтворит[и] вѣгоднѣ сѣдцию сѣѣмъ, не-
правдѣ[с] вѣ дѣлаѣтъ сѣ прочими доуѣхъ дѣродѣтѣемъ. надъ
всеми же сими сѣннѣй кѣ ѡсѣмому дѣхъ сѣвѣкѣсплѣтѣсѣ, ѣже
есть прѣлѣсти и мѣчѣ. и тако погѣкаѣтъ и вѣскѣй ѡмрачѣѣ сѣмъ
ѡ ѣстиннѣй и не раздѣмѣѣѣ в законѣ вѣннѣ, ни слѣшѣѣ казаннѣ¹¹⁾
ѡѣхъ свѣихъ, ѣкоже и ѣзъ пострадѣхъ вѣ юности моѣѣ.¹²⁾ и ѣнѣ,
чадѣ, кѣзѣювѣте правдѣ и та¹³⁾ сѣхѣранитъ вѣ. послѣшѣйте словѣсѣ
рѣвѣма ѡѣѣ вашѣго, не вѣзирайт[е] на лица женѣска, ни глѣмите
сѣ сѣ женами мѣжѣсками, ни дѣлайтѣ дѣла женѣска. ѣче вѣ не
вѣхъ вѣдѣлѣ ѣзъ вѣлѣкѣ мѣюѣе сѣ в тѣйнѣ мѣкѣте, не вѣхъ
пѣлѣ кѣ безаконнѣ вѣлѣкоѣ. приѣмши вѣ мысль моѣѣ женѣскаѣю
нагѣсть, не да ми спѣти, дѣндеж[е] сѣтворѣхъ мѣрѣзѣсть. ѡшѣд-
шю вѣ ѡѣю нѣѣмъ ѣковѣ кѣ ѡѣю сѣѣмъ ѣсѣкѣ, сѣннѣмъ намъ
кѣ Гѣдѣре вѣнѣзъ (ѣсѣфрафѣ¹⁴⁾ вѣ вѣфѣлѣѣмѣ, вѣла вѣше сѣпѣла и спѣла
не покрѣвши сѣ вѣ хлѣвѣне сѣѣѣ. ѣзъ же¹⁵⁾ вѣдѣхъ нагѣсѣ вѣ
сѣтворѣхъ безаконнѣ. и ѡставѣнѣ ю спѣщю и ѣзѣзоуѣ. и ѣвѣѣ
ѣнѣлѣ вѣннѣ ѣвѣи сѣ ѡѣю моѣмъ ѣѣѣковѣ [и поведѣ емъ] ѡ беза-
коннѣй моѣмъ. и приѣдѣ скорѣѣше ѡ мнѣ, потѣмъ ни¹⁶⁾ приѣли-
жѣсѣ кѣннѣ. да не можете вѣзѣрати вѣѣо на добротѣ женѣскаѣ ни
разѣмѣѣѣѣ дѣлѣсѣ ихъ, но ходит[е] простѣѣѣѣ сѣдци вѣ стрѣсѣ

Гни,¹⁷⁾ и тиращиу са¹⁸⁾ в делесеу¹⁹⁾ и не преляциайте са²⁰⁾ в писанни и ѡпастке вси²¹⁾ дондеже дастъ къ Гѣ подрѣжиѣ, ѡже самъ хоцетъ, да не постражетъ[е] ѡкоже и азъ²²⁾ до кончини ѡѡа моѣго не имехъ взрениа²³⁾ дерзновеніа на лице Іакова, или повѣдати кому ѡ брат поноса дела. и досела свѣсть моа клеиит ма ѡ грѣсе моѣмъ. и стѣси [sic!] ма ѡцъ мой, ѡко помол[на] са ваше ѡ мнѣ Гни, да придет ѡ мене [гнѣвъ] Гни, ѡкоже показа ми Гѣ. ѡтеле аки тайнѣ съхранихъ и не съгрѣшихъ. того рад[и], чада моа, съхранитъ[е] вса ѡж[е] заповѣдаю вам²⁴⁾: не имате съгрѣшити, пропасть ко естъ дѡи грѣхъ, ѡже влоуда рад[и] ѡлачаѣтса ѡ Бѣ и приближаѣтса къ вѣмиру. ѡко то естъ преляца и смъ и свѣсть и вводитъ знѣи въ адъ преж[е] времени нх. ѡко много влѣженіе погѣи, ѡко аще естъ старъ или добра род[а], то скоръ творитъ собѣ ѡ врага и ѡ снѣвъ члѣвечскъ. и елмаже съхрани са Иѡсифъ ѡ всакниа женѣ и помыслъ ѡчисти ѡ всаког[о] влѣженіа, ѡберетъ[е] влѣдтъ предъ Гѣмъ и члѣкы. много²⁵⁾ емъ створи Египтакини, и кохвы призыва и ѡтравы даа, и не прѣа свѣт[а] дѡа еѣго помысла неприязниа. того рад[и] Бѣ ѡцъ моихъ ѡзави еѣго видимыа и скровенныа²⁶⁾ смѣрти. аще сѣо не здолеетъ влоудъ всемъ²⁷⁾ помыслъ, то ни Сотона здолеетъ вами.

„Азъкавы сѣтъ женѣ, чада моа, ѡко не имееуѣ власти ни силѣ на моужехъ, лѣстатъ крашеніемъ, како ѡа к соѣ привадѣтъ[и]; еѣже силою не могѣтъ принѣдит[и], того лѣстыю принѣжаютъ. ѡко ѡ тѣхъ ми рече аѡгъ²⁸⁾ надчи ма, ѡко жены зѣло распалаются на влоуд паче моужа и въ сѣдци разѣжизаѣтъ са на моужъ, и крашеніемъ преляцаѣтъ нхъ ѡ-ѣ. мыслѣю²⁹⁾ взоромъ, да³⁰⁾ късеваѣтъ, и потомъ дѣлаомъ пѣнаѣютъ. не ко можетъ жена моужа принѣдит[и]. вѣгаите сѣо влоуженіа, чада моа, и заповѣдайтъ[е] женамъ всемъ³¹⁾ и дѣиремъ, да не красатъ главъ своихъ и лицъ³²⁾ смѣ. ѡк[о] всака жена красащи са ѡ томъ въ мѣксъ вѣчнѣю съваудетъ са. тако ко провадиша³³⁾ кодрѣиа преже потопа: ѡни ко с прилежаніемъ зраше на на быша в помыслехъ дѣла³⁴⁾ и проѡбразовахъ³⁵⁾ са къ моужа, и въ соважне и³⁶⁾ мѣженъ своихъ шваухъ са имъ, ѡни же помышляюще къ сѣе своѣмъ ѡбразы нхъ ражахъ Гигантѣ шваухъ са кодрѣ до нѣси досазающе. храните са сѣо, чад[а], ѡ влѣженіа! аще и хоцете ѡчѣтити помыслы,³⁷⁾ то храните естество все³⁸⁾ ѡ всакыа женѣ. ѡ немъ ж[е] заповѣдайте предъ члѣкы, да и ти сами чистатса въ смѣ своѣмъ.³⁹⁾ еѣже ко частѣи вѣсѣды аще и не творатъ съгрѣшеніа, тѣмъ сѣо естъ вѣлезни нѣицѣлима, намъ жѣ [sic!] поносъ вражѣ въ вѣкы. ѡко влѣженіе ни смыслиниа вѣѣчѣтъ⁴⁰⁾ имаѣтъ к собѣ, и всака

зависть живить⁴¹⁾ к помысле бѣ. темъ же ревнѣйте сѣомъ Левгнѣномъ и ищете възнести сѣ выше ихъ. но не может[е], Бѣ ко сътворитъ ѿмѣстнѣ ихъ и ѿмреть⁴²⁾ смѣртю лютою [sic! зам. лютою]. Левгнѣ ко далъ есть Гѣ начало и Иѣудѣ с нимъ, а мнѣ и Данѣ и ѿсифѣ іакоже быти въ старшинствѣ. тѣмъ же заповѣдаю вамъ: послѣшайте Левгнѣ, іако той разѣмѣетъ законъ Гнѣ и разстроитъ⁴³⁾ в соудъ и жертвѣ принесетъ за всего Іѣла до скончанія лѣтъ архіеписъ Хѣ, егуж[е] рече Гѣ. заклиная въ Бѣомъ нѣснѣмъ, сътворит[е] истинѣ кождо братѣ⁴⁴⁾ своѣмъ, и к Левгнѣ приблизити сѣ⁴⁵⁾ въ смиреннѣ сѣдце, да приим[е]те блѣгнѣе ѿ встѣ егѣ. то ко блѣгословитъ Іѣла и Иѣудѣ, іако ѿ того ижебра Гѣ цѣрствоват[и] всемъ людемъ. и поклонитѣ сѣ племени егѣ, іако за вы ѿмретъ в ратѣхъ видимыхъ⁴⁶⁾ и⁴⁶⁾ невидимыхъ и боудеть в васъ цѣрь вечный!⁴⁶⁾ *)

И сна рѣкъ ѿмре Рѣвнѣмъ, а. снѣ Іаковѣ, снѣ Лийнѣ, заповѣдавъ сѣомъ своимъ, живѣ лѣтъ рѣ. и положиша и въ гробѣ, дондеж[е] ижезѣше⁵²⁾ ижезъ Егѣпта и погрѣбоша в Хевронѣ в пещере сѣгѣбѣ.⁵³⁾

1) слово пакаініа 2) вас. 3) вас. 4) и блѣднѣмъ 5) дод. и хѣба 6) чѣвчискѣ 7) с нимъ ж[е] похѣти вижѣтсѣ 8) вас. 9) неразѣмѣніа 10) ѿбѣднѣмъ 11) наказанія 12) свои 13) тако 14) ѿѣфрѣда, вас. (ѿфрантѣ 15) дод. вѣзѣхъ и 16) не 17) блѣн 18) тѣшѣ сѣ 19) дѣсѣхъ 20) приащѣе сѣ 21) ваши 22) дод. іако 23) возрѣннѣ 24) дод. и 25) дод. ко 26) скѣрныа 27) вѣмѣсѣ 28) вас. 29) дод. и 30) іада 31) вашинѣ 32) дод. на приѣсть 33) прѣкаѣ кѣша 34) дод. дроугѣ дрѣг[а] и зачѣша в помыслѣ 35) прѣвѣрѣзѣахѣхѣ 36) в соблажнѣннѣ, вас. вѣ сѣблажнѣннѣ 37) ичѣстити [сѣ] помыслѣмъ 38) вѣши 39) вас. 40) блѣгчѣстѣа 41) живѣтъ 42) ѿмрѣте 43) разстроитъ 44) дод. къ блѣжнѣмоу своѣмоу и любѣа кождо к 45) приблизитѣ сѣ 46) вас. 47) дод. ихъ 48) дод. ѿца егѣ.

Варіанти виписано із Палеї 1477 р., що в Московській Синодальній бібліотеці, відки текст „Заповітів“ опублікував Тіховрахов у книзі „Памятники отреченной русской литературы“ I, 146—152.

2. За вѣтъ Гемѣиновъ ѿ зависти.

Вѣписаннѣ словесъ Гемѣиновъ, іаже гѣа сѣомъ своимъ преже смѣрти в рѣ-ѣ лѣтъ[о] живота своѣго, в неже лѣтъ[о] ѿмре Иѣсифѣ. волешию Гемѣиновъ и придоша посѣтити егѣ снѣ егѣ. и скрѣпнѣ сѣ садѣ и лѣзавѣ іа и реч[е]: „послѣшайте, чада[а], послѣш[а]йте Гемѣиновѣ ѿца вашѣго, елико імамъ въ сѣдці своѣмъ. азъ ро-

*) Пропускаємо 15 рядків палейної полеміки з Жидовином

духъ сѧ ѿ Іакова ѿца своѣго сѣтъ ѣ. Аѣа мѣти моѧ прозва ма
 Семейномъ, іако слыша Гѣ мѣткою ѣѧ. силенъ быхъ зѣло, не
 ѡжасоу сѧ дѣла ни ѡуѣху сѧ¹⁾ матежа, сѣдце во ми бѣ твердо
 ѧ строга моѧ безъ матежа ѧ чресла моѧ немѣтна, іако мѣжество
 ѿ Вышнаго дѣет сѧ чѣкомъ въ дѣлахъ ѧ въ телѣсехъ. въ лет[о]
 сео шн[о] ѡуности, въ неже възревнѣвахъ Іѡсифъ, іако любаше
 ѧ ѿцѣ ѧшѣ, ѧ ѡжесточихъ нанѣ сѣдце мое,²⁾ іакож[е] ѡбѣнти.³⁾ іако
 кнѣзь прелѣсти посла дѣхъ завистнѣѧ ѧ ѡслепѣ ми ѡмъ, ѧ не ѧма-
 етъ⁴⁾ ѣго іако брат[а] ѧ не поща[ди]тъ⁵⁾ ѿца моего Іакова. но
 въ⁶⁾ ѣго ѧ Бѣ ѡцѣ ѣго посла аѣгла своѣго ѧ ѧзбави ѧ ѿ рѣкъ
 моѣю. іако во азъ ѡидохъ въ Египетъ⁷⁾ по помазѣ⁸⁾ паствннѣ,
 ѧ Рѣвимъ въ Дофанѣмъ, ѧже не потребна бѣхъ и все рѣхло, Іѡуда
 братъ нѣшъ прода ѣго Ізмаѣланомъ. ѧ пришедъ Рѣвимъ ѡпечаѣ сѧ,
 хоташе⁹⁾ ѧ повести ко ѡцѣ. азъ же разгнѣвахъ сѧ на Іудѣ, іако
 живѧ поустилъ ѣси.¹⁰⁾ ѧ створи хъ мѣхъ ѣ. гнѣваху сѧ на него. но
 запѣа ми Гѣ ѧ раздрѣши ѿ мене моцѣ рѣчнѣю, іако рѣка моѧ
 дѣснаѧ мало не выс[тъ] сѣхѧ за ѣ. дѣѧѧ. ѧ раздѣмѣхъ, чадо, іако
 Іѡсифъ рад[и] то слоучи ми сѧ, ѧ плакахъ¹¹⁾ сѧ ѧ помѣл[и]хъ сѧ
 Гѣѧ, да сѧ ѡтвержю ѧ ѡстанѣ сѧ всакоѧ сквернѣѧ ѧ зависти ѧ ѿ
 всакого веселѧѧ. раздѣмѣхъ, іако вражѣ дѣло мѣслихъ прѣдъ Гѣѣ
 ѧ прѣдъ Іаковомъ ѡѣмъ моѧмъ [ѡ] Іѡсифѣ братѣ нѣшемъ завидѣтъ
 ѣмѣ. ѧ ѧнѣ, чада моѧ, сѣхраните [сѧ] ѿ дѣхѣ прелѣсти ѧ зависти,
 іако завистъ ѡбладѣтъ всеми¹²⁾ помыслѣ чѣхъ ѧ не ѡставитъ
 ѣго ни ѧсти ни пити, ни створит[и] добра, но всегда мѣслитъ
 ѡбѣнти завидимѣг[о], а завидимѣѧ всегда цѣкѣтѣтъ, а за[ви]дли-
 выѧѧ¹³⁾ ѡбладѣтъ. двою лѣтѣ дѣѧѧ ѿ страсе Гѣѧ ѡзловихъ дѣѧю
 моѧ ѿ алчѣѣ ѧ раздѣмѣхъ, іако разорѣѣ зависти страхомъ бѣѧмъ
 вѣѣѣтъ. аще во кто привѣгнетъ къ Боѣ, то ѡбѣжитъ лѣкавѣѧ
 дѣхъ ѿ него ѧ боудѣтъ помыслѣнѣ тѣѣ, ѧ ѡже спѣстражѣтъ зави-
 димомъ, рассѣжаѣтъ¹⁴⁾ любѣѣѣ ѣго, ѧ тако престанѣтъ ѿ зависти.
 іако¹⁵⁾ въпрашаѣ ѡцѣ мене, іако видѣше ма драхѣла, ѧ гѣхъ : сѣд-
 цемъ¹⁶⁾ стража азъ. скорѣвахъ во пачѣ всѣхъ, іако азъ вѣхъ ви-
 ненъ въ продѣѧѧ Іѡсифовѣ. ѧ ѣгда снѣдохъ въ Египетъ ѧ сказа
 ма іако прилагѣѧѧ,¹⁷⁾ раздѣмѣхъ во, іако по правдѣ страж[ѣ] ѧ не
 жаловахъ си. Іѡсифъ же вѣше мѣжъ вѣгъ,¹⁸⁾ ѧмѣѣѣше дѣхъ бѣѧѧ
 въ себѣ, мѣсѣрѣѣ ѧ мѣстивъ, и зла моѣго не погнаѧ,¹⁹⁾ но ѧ лю-
 бѣѣше ма аки іакоу брат[ѣ]ю своѧю.

„Сѣхраните [сѧ] сео, чада моѧ, ѿ всакоѧ зависти ѧ вражды
 ѧ ходити [sic! зам. ходите] въ простѣѣ ѧ въ вѣготѣ сѣдѣѣ, по-
 мышѣѣѣѣ Іѡсифѣ строѣѣѣѣѣ,²⁰⁾ да дастъ ѧ вамъ²⁶⁾ вѣгодѣтъ
 ѧ славѣ ѧ вѣвнѣѣ на главахъ вашихъ, іакож[е] видѣѣѣѣѣ на томъ.

и къ вса днѣ не ѡкори нас в словеси семъ, но възлюбѣ ны аки и свою дшю и паче снѡвъ своихъ прослави нас, бѣгѣство²²⁾ и семѣна дасть всемъ намъ. и вы, чада моѣ, възлюбѣте каждо брата своѣго въ бѣгѣсти срдца, да ѡстѣпнтъ ѡ васъ дхъ завистнѣй, ѡко тѣ вою сѣтворитъ дшю его²³⁾ и немощно тѣло, враждоу и рать даѣтъ масленѣмъ,²⁴⁾ ино ѡбо²⁵⁾ поваждаѣтъ и на ѡжести приходить помысли и не дасть разсѣмъ въ члвцѣхъ дѣлати, но и сонъ ѡиметь и матежъ дши подасть и трепетаніе тѣла. но и въ снѣ некакъ завистъ злобѣнаѣ мечеть творѣще емъ поѣдаѣтъ его и въ дѣлѣ лѣкаѣ мѣтитъ дшю и ѡжестъ тѣла творить и въ матежи възвѣсти смъ. и ѡко дхъ неприѣзнѣнъ іадъ имѣѣ, тако іавлѣтсѣ ѡ²⁶⁾ члкомъ. того рад[и] и ѡсѣфъ вѣше красѣнъ видѡмъ и добръ взорѡмъ, ѡко не живѣше в немъ никакоже лѣкаѣство, матежъ бо дхѡвнѣй²⁷⁾ іавлѣтъ. и нѣкъ ѡбо,²⁸⁾ чад[а], ѡблѣжитъ²⁹⁾ срдца ваша предъ Гмъ и ѡправитъ³⁰⁾ поутѣ ваша предъ члкѣ³¹⁾ и схранитъ³²⁾ не вѣдѣт[и], ѡко вѣдѣніѣ мѣти естъ всакомъ злѣ, оудалаюци ѡ Бѣ и приближаюци къ неприѣзнѣ. видѣхъ бо въ скаже³³⁾ книгъ ѡноховъ, ѡко сѣѣ ваши велѣми въ вѣдѣніи істанѡтъ и в Левгѣи неправдѣ створатъ и³⁴⁾ копѣмъ, но не възмогѣтъ противѣ Левгѣи, ѡко рать Гнѡ коретъ и ѡдолеѣтъ всемъ полкѣ вашимъ. и воудѣтъ ѡмалѣни и раздѣлаѣмъ в Левгѣи и въ Июдѣ, и не вѣдѣтъ ѡ васъ въ старѣшинствѣ, ѡкож[е] и ѡцѣ Іаковъ прѡрѣчетъ[во]ва въ вѣгвѣннѣ:³⁵⁾ проркохъ вамъ, да ізвѣлаюсѣ ѡ грѣхъ дшѣ вашихъ. и аще ѡиметь³⁶⁾ ѡ себѣ завистъ и вѣсоумѣѣ, аки родъ³⁷⁾ процвет[етъ] кости моѣ въ Илю, аки кринъ плоть моѣ въ Іаковѣ, и воудѣтъ вѡна моѣ ѡко вѡна Ливана, и ѡмножатъ сѣ ѡко кедрѣ ливанѣстнѣ³⁸⁾ стѣи ѡ менѣ до вѣка, и ѡрасѣи нѣ догмы соутъ. тогда погубѣтъ племя Хан[а]-ѡнѣ и всѣ Фетѣтѣи распрашатъ сѣ. тогда скончѣтсѣ земля Хамова и всѣ люд[и] погубѣнѣтъ. тогда предстанѣтъ всѣ земля ѡ матежа и всѣ подѣнѣнаѣ ѡ рати. тогда знаменіѣ прославѣтъ сѣ, ѡко Гѣ Бѣ великѣ Илѣвѣ іавѣтсѣ на землѣи ѡко члкъ сѣсаѣ собою Іадама. тогда дадѣтсѣ всѣ дѣи прѣлѣстнѣи в непраѣнѣи, члцѣ црѣт[во]вати начнѣтъ надѣ лѣкаѣмы дхѣ. тогда станѡтъ в веселѣи и вѣгвѣлю Ышнѣго ѡ чюдѣсѣхъ его, ѡко Бѣ плоть прѣимъ и іадыи сѣ члвкѣ сѣсѣтъ члвкѣ. нѣкъ чада моѣ послашѣйте Левгѣи, и въ Июдѣ ізвѣлаѣніѣ вѣдѣтъ. и не вѣзносѣте сѣ надѣ ѡбѣма сѣма племенѡма, ѡко ѡ тою въздѣтъ вѣ сѣннѣ вѣжѣѣ. и вѣставѣтъ Гѣ ѡ Левгѣи аки старѣишинѣ жрѣческа, ѡ Июдѣ аки црѣи Бѣ и члвка, тѣ сѣсѣтъ всѣ іазыкѣи и племя Илѣво. тѣмъ же сѣ

заповѣдаю вамъ, да ѿ вы заповѣсте чадомъ вашимъ, да съхранятъ си в родѣ своемъ.*)

Си рѣкъ скончаша сѧ Семейнѣ, заповѣдаѧ сѧмъ своимъ, и ѡспѣ сѧмъ рѣчнымъ, лѣтъ рѣѣ. ѿ положиша в ковчезѣ древа нѣгнѣющаго, ѡко ж[ѣ] принести кости єго в Хевронъ. ѿ принесоша ѧ в раты єгипетскѣю ѡтай. ѿ кости во Йѡсифовѣхъ хранахъ єгипет[и]ни в полатахъ црѣвахъ, глѣхъ во имъ вѣльски, ѡко вѣ ѿсходѣ костей Йосифовъ воудетъ вѣ всей земли єгипетскѣи мракъ и тма ѿ вѣда велика сѣло єгиптаномъ, ѡко съ свѣщѣю⁴³⁾ познати комѣждо брат[а] своєго. ѿ плакаша сѧ сѧмѣ Семейни ѡца своєго по законѣ плачаномѣ, ѿ вѣша вѣ єгиптѣ до дѣи исхода нѣхъ рѣкою Мерсѣи⁴⁴⁾ [sic!]. Семейнѣ сѧѣ Йаковъ ѣ. сѧѣ Іанѣнѣ.

1) оубоихъ сѧ 2) мое 3) дод. ѡ 4) не имѣти 5) пошадѣт[и] 6) Бѣ 7) Бикимъ 8) по помазѣ 9) дод. ко 10) есть єго 11) дод. показѣ 12) всѣмъ 13) а закиданъ вынѣ 14) ѿ разоумѣть 15) ѿ бѣ 16) с троудемъ 17) прѣлагатѣ 18) бѣжнѣ 19) не помѣноу 20) стрѣмъ вашѣго 21) дод. Бѣ 22) дод. н скотъ 23) вас. 24) мысломъ 25) н на оубоѣ 26) вас. 27) дод. лицѣ 28) вас. 29) оублажитѣ 30) оуправитѣ 31) дод. ѿ вѣдѣти ѡбѣщающе бѣгдѣ прѣдъ Бѣмъ ѿ чѣмъ 32) сохранили 33) сказѣ 34) вас. 35) дод. сѧ 36) ѡимѣте 37) дрѣво 38) вас. 39) дод. же оубо 40) дод. не.

Варианти виписанѣ з Тихоновова оп. cit. 152—158.

3. Завѣтъ Левгѣи ѡ жречествѣ ѿ ѡ прозорьствѣ.

Вѣписанѣи словесъ Левгѣинѣ, велико заповѣда сѧмъ своимъ прѣж[ѣ] скончанѣа своєго по всѣмъ, велико сътворатъ, велико ж[ѣ] имъ слѣдити с[ѧ] до дѣи смѣртнаго¹⁾ соуднаго. здравѣ сѧѣ єще призва ѡ къ совѣтѣ, ѡви во сѧ ємъ, ѡко хощетъ ѡмрет[и]. ѿ егда**) събраша с[ѧ] к немъ, к нимъ ж[ѣ] ѡ жречествѣ видѣнѣ вѣзвести ѿ ѡ прозорьствѣ²⁾ прѣж[ѣ] скончанѣа своєго. „Язъ Левгѣи в радости зачухъ ѿ рѣд[и] сѧ, ѿ вѣ вѣзростию³⁾ вѣ домъ ѡца моєго. ѿ егда приидохъ съ ѡцѣмъ в Бикимъ, вѣхъ же знѣ ѡко ѣ. лѣт, егда сътворихъ съ Семейномъ ѡмѣщенѣ сестрѣи нашѣи Динѣи. но егда пасахъ в Леломашѣ, дѣхъ разѣма бѣи придѣ на ма, ѿ всѣхъ видѣхъ чѣмъ ѡставляше пѣть свой, ѡко стѣнѣ вѣзградилъ⁴⁾ вѣше Неправда, ѿ⁵⁾ на сѧѣхъ безаконѣи прѣбывашетъ. ѿ печалѣнъ вѣхъ ѡ родѣ чѣчестемъ ѿ помолухъ Гѣи, да спѣсетъ сѧ. ѿ тогда нападе на ма сонъ ѿ видѣхъ горѣхъ вѣсокъ, та гора Цѣнтъ ѿменѣмъ

*) Пропускаемо 67 рядкѣв палеѣной полемѣи кѣ коментарѣи до сихъ слѣв.

**) По сѣмъ словѣи написанѣи ѿ не перечеркнѣно в текстѣ зайве слово : скончаша[ѣ].

Таче и ёще се приложи Левгій на сказаніе снѣмъ своимъ:
 „и ѿверъзе ми двери ангѣлъ небеснѣа и видѣху цркъ стѣю на прѣтлѣ
 славы Вышнаго. и реч[е] ми: Левгійю, тебѣ дахъ вѣснне чстн-
 тельства. дондеж[е] пришед всею сѧ посреде Иїла. тогда ангѣлъ
 Іако[ва]¹³⁾ сведе мѧ на землю и дастъ ми ѿрѣжѣ и копие и реч[е]
 ми: створи ѿмещеніе в Свхемѣ Дины ради, и азъ боудѣ с то-
 бою, іако Гѣ посла мѧ. по семь ж[е] іако ѿ сна вѣзвѣнѣхъ вѣгово-
 лихъ¹⁴⁾ Вышнаго,* и потомъ лѣт[е] скончахъ снѣмъ Іморевѣи,
 іакоже пишетъ въ скрижаляхъ небныхъ. рѣхъ же к нѣмъ: молю ти
 с[ѧ], Гїи, повежь ми іма свое. да тѧ прѣзываю въ днѣ печали.
 и реч[е]: азъ ёсмь ангѣлъ хранѧ родъ Иїлевъ, да не погыбнетъ до
 конца, іако да¹⁵⁾ всакъ дхъ лѣкавыи с нимъ боретъ сѧ. и вѣнхъ
 ангѣла хранѧщаго плѣмѧ Иїлеа въ всемъ. и егда пойдѣхъ къ ѿцѣ
 моему, ѿверѣтохъ цитѣ медан, тѣмъже іма [зам. іма]¹⁶⁾ горѣ
 тои Цитѣ, іаже ёсть влизъ Некала,¹⁷⁾ ѡдесною Явила¹⁸⁾. и селю-
 дахъ словеса си въ срѣдци своемъ, и свѣщахъ съ ѿцѣмъ моимъ
 и с Рѣвиномъ брат[омъ] моимъ, да речетъ снѣмъ Іморевѣи, ёже
 есть ѿбрѣзати с[ѧ] іма, іакож[е] вѣзревновѣхъ за безаконіе, ёже
 сътвориша къ Иїли. и азъ вѣнхъ Свхема к первымъ, а Гемѣнѣ
 Імора, и потомъ пришедша брат[ѣ]и и повиша градъ ѿстриемъ меча.
 и слышавѣ ѿцѣ нѣи разгнѣваша [зам. разгнѣва сѧ] и ѡпечалис[ѧ],
 іако приѣли вѣхъ ѿверѣзаніе и потомъ измерли вѣх[с]. и въ вѣвѣ-
 нѣи інако сътвори. съгрѣшнѣхомъ бо, іако безъ воли ёго то сътво-
 рѣхомъ, и болѣзнь ми быс[ѣтъ] въ тѣ днѣ. но азъ вѣдѣхъ, іако
 ѿкѣтъ вѣи золь вѣше на Свхеме, іако хотѣша и Гарре сътво-
 рит[и], іако ж[е] сътвориша Динѣ сестрѣ нѣи, и Гѣ вѣзвѣри имъ.
 и тако ѿгнаша ѿца нашего странна свѣа, и вѣдиша ѿвѣа вѣжа
 свѣа и с ними ѿвѣаа домочадца свѣа ёмъ вѣнша сѣло. тако
 творѣхъ всемъ насил[ѣ], вѣсхѣщахѣ чюжаіа и чѣжаіа іадѣца,
 и постиже ихъ гнѣвъ вѣи до конца. и рѣхъ ѿцѣ моему: не гнѣ-
 вѣи сѧ, гїи ѿче Іаковѣ, іако тобою ѿхѣдѣтъ Гѣ Хананіа и дастъ
 землю ихъ тебѣ и сѣмени твоёмъ с тобою. боудеть бо днѣ Си-
 кима гѣмаа градъ несмыслѣныхъ, іако іма ж[е] ѡбразомъ кто прѣль-
 стить ѡрода. тако прѣльстихомъ іа: імаже вѣзвѣмѣ сътвориша
 къ Иїли ѿсквернѣшии Динѣ сестрѣ нѣи, и того рад[и] гнѣвъ
 вѣи вѣзвѣде на нѧ и ангѣлъ крѣпкаго помози ми.“^{***)}

Сказа ж[е] и се Левгій: „егда вѣзвѣдѣши с[ѧ] приидѣхомъ
 в Вифѣль, и тѣ пакѣ видѣхомъ видѣніе страшно. егда прѣвѣхомъ

*) В ркп. через помилку вышнахъ.

**) Тут пропускаемо 65 рядків палеїної полеміки з Жидовином.

тѣ ѿ. дѣиї и видѣхъ ѿ. мѣжъ къ ѡдежи вѣле, глѡще ми: вѣстанн и ѡдежи сѧ къ ѡдежю стѣлства и в венець правды и въ плащинницю¹⁹⁾ раздѣла и въ ѡнѣщѣ истиннѣ и в завѣсѣ вѣрїи и въ ѡстежѣ наперѣснѣю, въ еѣщѣхъ прѣрочествїи. и каждо ѡ нихъ досѣзѡюще м[и] носѡще ковождо вѣзложиша на ма и рѣша: ѡнѣкъ вѣдн жреч[ѣ] Гѣи тѣи и сїзе твоїи и племя твоѣ до вѣка к немѣ. Первый ж[ѣ], рече, помаза ма маслом стѣмъ и дастъ ми жезлъ помазанный, (сиречь мѣромъ стѣмъ, и мѣже мѡжють сѧ крѣтъне сѣ стѣи кѣпелн стѣищи, тогда и ѡбѣщѡются Гѣи и жизнь вѣчнѣю приемѡютъ).*) Второй ж[ѣ] ѡмѣи ма водою чѣю, (сиречь трикратнымъ погрѣженїемъ въ и ма ѡца и ѡна и ѡтѣго дѣла),*) и напита ма, реч[ѣ], хлѣба и вина къ стѣи стѣхъ (сиреч стѣго комканный въ цркви Гѣи),*) и вѣзложи, реч[ѣ], на ма ѡдежю стѣю и славнѣ, (сиреч нѣнаго црѣ знаменїе, стѣѣ крѣпнѣе),*) снѣ ко ѡдежю видѣше²⁰⁾ славнѣю полчи [sic!] демонѣстїи повежаются. Третїи же, реч[ѣ], вѣчинѣ²¹⁾ ми наложи подѡвнѣ еѣщѣхъ, по томѣ їерѣйствоват[и] до вѣкмѣи, а не въ вѣкѣхъ вѣда ми сѧ (сиреч, едїнѣ ко ѣсть в вѣкѣхъ и на вѣкѣхъ прѣвѣваетъ Исѣ Бѣ по чинѣ Мелхиседекѡвѣ ѣрѣйствовати).*) Четвѣртїи ма помѣомъ ма поїса не посред[и], но, по долне части тѣла; поїсѣ же подѡвнѣ ѣсть вагрѣ. Пятїи ж[ѣ] ветве ми подастъ насыщенїе (сиреч їѡѡгѣльскѣхъ словесѣхъ, ты ѣво слышаще стїи мѣнищи ѡполчиша сѧ²²⁾ врагѣ подвизаша сѧ).*) Шестїи ж[ѣ] венець на главѣ вѣзложи ми, (тѣ ко²³⁾ мѣнищи подвизавше сѧ по истиннѣи вѣрѣ вѣнчашас[ѧ]).*) Сѣдмїи ж[ѣ] оуваслѣ чѣтїельства вѣзложи на ма и испѡлни ми рѣцѣхъ тѣкмѣиана, іако жрети ми Гѣи, реч[ѣ] ми: Левгнѣ, на три начала раздѣлѣть с[ѧ] племя твоѣ къ знаменїе славы Гѣи прихѣдѣща: крѣовакѣи первое прич[ѣ]стникъ боудетъ великѣ и паче ѣго не боудетъ (сѧ ѡ їѡаннѣхъ прѣдѣчи прознаменоваше, и ж[ѣ] выс[ѣ] ѡ племени жреческѣхъ)*); дрѡгѣи же боудетъ въ ѣчитѣльство (ѡ Хѣ їѣ, сїсѣненїе мирѣ реч[ѣ] сѧ)*); третьемѣхъ прозѡветсѧ и ма ноко, іако²⁴⁾ ѡ Нюдѣи вѣстанетъ и створитъ жречество²⁵⁾ по ѡбразѣ ізѣкѣхъ всѣхъ странѣхъ приишѣстїи ѣго, любо іако прѣрокъ Ышнѣаг[ѡ] ѡ племени Ыврамѣа ѡца ишего. всѣ хотѣнїе твоѣ въ їѣли ѣсть и племени твоѣго, и снѣстѣ все краснѣ видѣнїемъ, и трапѣзѣ Гѣю раздѣлѣть чада ваша (сиреч апѣли), и ѡ нихъ боудѣтъ жрѣчи, соуднїи и книгции [sic!], іако сѣ стѣхъ²⁶⁾ скончають с[ѧ] стїи. вѣзвѣнѣхъ разоумѣхъ, іако неподѡвно ѣсть перкомѣ ви-

*) Те, що тут узято в круглі скобки, очевидно — належна вставка.

дению и скрыхъ въ срѣдци моемъ и не повѣдахъ его всакомъ члѣкѣ на земли.*)

„По двою днѣю, реч[е], азъ взыдохъ и Юда съ оцѣмъ моймъ къ праоцю ншѣмъ Исакъ, и бл҃сви ма оцъ ѡца моего по всемъ словесемъ видѣнїа моего, еже видѣхъ, и не въсхоте ити с нами в Бифел. и егда приидохом в Бифель, видѣ ѡцъ мой Иковъ в вѣдѣнїи ѡ мнѣ, іако боудѣ ѡмъ въ жрѣчество къ Б҃҃. и вѣставъ застра ѡдесатори вса мною Гѣи. и приидохом в Хевронъ селом,²⁷⁾ и тѣ Исакъ призываше ма часто въспоминат[и] законъ Гснь, іакоже наѣчи ма л҃ггль Гнѣ. и счаше ма законъ чтительства, жертвамъ, всесъжеженїемъ, начаткомъ, коламъ, сїсенїемъ. како жрети ми чѣтотою 8ма Боу Нышнемъ. и баше по вса днѣ вразмлаѣ ма и ѡ мнѣ спразнаѣсѣ²⁸⁾ предъ Б҃гомъ. тѣмъ ж[е] и в развменїи г҃ла ми: „внемлиши ѡ дѣѣ влѣднем, то во частитъ и хоцет ѡсквернелавати племенемъ твоимъ сѣа. поймѣши 8ко женѣ еще 8нѣ си, не имѣюще²⁹⁾ зазора ни ѡскверненѣ, ни ѡ племени иностраннѣхъ ни ѡ ызыкѣ. и преж[е] вшествїа [в] сѣаа мый сѣ; и егда хотѣ жрети, оумываѣ сѣ. вѣ-тъ же древѣ вынѣ имѣющѣхъ листвѣнѣ приноси Гѣи, іако и мене Авраѣмъ наѣчи. и всаког[о] живот[а] чѣтаго и птицѣ чѣтыхъ приноси Гѣи жертвѣ, и всѣхъ первородныхъ твоихъ, и вина приноси Гѣи начатокъ, и всю жертвѣ твою солю ѡсоломѣ.“

„И нѣтъ 8ко, чада, схранит[е] елико заповѣдахъ вамъ, іако елико слышахъ ѡ оцѣ мойхъ, възвѣстихъ вамъ, безъ вины ж[е] есть [зам. ѣсмъ] ѡ всего бесчїинїа вашего. престѣпленї[е], еже створит[е] на кончинѣ вѣкѣ, въ Сїса мирѣ не вѣлрѣ³⁰⁾юши и прельщающе Иїла³¹⁾ и вздвизающе емъ зодѣ великѣ ѡ Гѣ, и безаконїе творитъ съ Иїламъ, іако и не стерпети Иїеѣлсма ѡ лица безак[о]нїа вашего, но раздратис[ѣ] завес[е] цркви, іакож[е] не покрити стоуда вашег[о]. и рассѣплете сѣ пленници въ странахъ, и боудет[е] тамо въ коренїѣ и в погранїѣ. домъ бо избереть Гѣ и Ёрсама нареч[е]тсѣ, іакож[е] пишеть сѣ въ книгахъ Ёноха праведнаго.³²⁾“

„Се и нѣтъ, чада, развмехъ ѡ племени Ёнохова, іако на конецъ встанѣтъ на Гѣ рѣки каша възлагающе. въ всакой злобѣ и оукорѣ боудутъ васъ дѣла брат[ѣ] ваша всемъ ызыкомъ, и боудете в похвѣленїи, іако оцъ ншѣ Иїль чѣтъ [зам. чѣтъ] есть

*) Тут пропускаемо 4 рядки полеміки з жидовином.

**) Пропускаемо 4 рядки палейной вставки

***) Пропускаемо два рядки палейной вставки.

ѿ бесцвѣстнѣ архіерейска, иже [ѣ] възложит³⁰⁾ роуки своѣ на спѣсителя мира и наведет³¹⁾ клятвѣ на племя своѣ все.³²⁾ зане свѣтъ свѣта,³³⁾ законъ данъ въ вѣкъ на просвѣщеніе всякому члвк, того хотѣща збити противныѣ заповѣд[и] зчашѣ кѣю ѿправданію. того дѣлама црковѣ, юже ѿверет Гѣ, ѿпастетъ въ нечистотѣ вашѣй и ѿвѣщеніи боудутъ въ всѣхъ странахъ, и вѣдетъ скорѣ въ нихъ и приѣмѣтъ пеню и срама вечнѣю³⁴⁾ соудѣ кѣю ѿ³⁵⁾ Праведнаго³⁵⁾ и вси ненавидѣши нан[ѣ]. и аще не въ Авраамъ³⁶⁾ и Исак³⁷⁾ и Іакова ѿцѣ ншѣ³⁸⁾, единого [о] племени моего не ѿставиѣ на земли. и нѣкъ свѣдахъ въ книгахъ Еноховахъ, іако седмицею прелестисѣ [ѣ]³⁹⁾ и стѣлство бесчествѣете и законъ погубите⁴⁰⁾ и словеса пророческа вменисте⁴¹⁾ ни въ что [ѣ] въ житіи. проженете вы мѣжа праведныѣ и блгочестныѣ къзненавидит[ѣ]. неправедныхъ словеса⁴²⁾ ѿмерзнутъ вы, мѣжа понавѣщающа законъ въ силѣ Кышнаг[о] и прелестникомъ прозвет[ѣ] и конечнѣ збѣете; мните, іако не ведѣще есѣ възкрѣснѣ, неповинныѣю кровъ къ зловѣ на главѣ ваша приѣмающе. и того рад[и]⁴³⁾ сѣла ваша до дна ѿсквернена⁴⁴⁾ вѣдетъ, мѣсто всесѣто⁴⁵⁾, и въ ѡзыцехъ боудет[ѣ] проклат[ы] и рассыпани боудете, дондеж[ѣ] тѣ самѣ⁴⁶⁾ посѣт[и]тъ его мѣстныѣ сы, прид[ѣ] въ вѣрою и кодою.*)

„Слышите, чада мои, о жреч[ѣ]ствѣ, въ коемъждо род[ѣ] естъ жреч[ѣ]ство. первый помазанныѣ въ жреч[ѣ]ство великѣ естъ, а еж[ѣ] въ второмъ помазаннѣмъ родѣ и къ плацѣ⁴⁷⁾ любящихъ ѡбѣтъ вѣд[ѣ]тъ и вѣдетъ жреч[ѣ]ство его чѣтно. а третей жречѣ въ печали боудетъ, а четвертый въ стрѣсти боудетъ, іако нападетъ на нѣ неправда многа, и къ Нѣ къзненавидитъ и кождо ближняго своего. пѣтей въ тмѣ боудетъ, також[ѣ] и Ѣ. и Ѣ-и въ всемъ ѿскверненіи боудутъ, егже [ѣ] ѿреци не възмогутъ предъ члвкѣ, іако ти сами разсмыютъ творащѣ таковыѣ. того рад[и] въ плененіи поприи боудѣтъ и земля нхъ и ѿменіе нхъ погубнетъ, и пѣт[ѣ]ю седмицею къзвратитсѣ на земли погибелѣ нхѣ. и поновѣтъ домъ Гѣкъ, седмицею ж[ѣ] седмицею⁴⁸⁾ придѣтъ жреци въ мирѣмъ сѣзжающѣ, крадѣнныѣ и злат[о]любцы, прозорниѣ безаконниѣ, прокѣдѣнныѣ, скотоскверниѣ [и]: егда боудетъ мѣсто нхъ ѿ Гѣ, скончатсѣ [ѣ] жреч[ѣ]ство. тогда къзвдвигнетъ Гѣ жерца нова, ёмоуже всѣ словеса ѿкрыютсѣ, и тѣ сътворитъ соудъ праведный на земли къ долготѣ днѣй. възд[ѣ]тъ звѣзда⁴⁹⁾ на нѣса аки црю просвѣщающѣ свѣтъ разсѣла въ снѣци днѣй, и къзвеличитъ с[ѣ] по вселеннѣ до вѣшества его. тѣ свѣт[и]тъ на землю и ѿѣметъ всякъ

*) Далѣ пропускаемо 13 рядків полеміи з Їзидовином.

тмѣ ѿ нѣснѣи, ѿ боудетъ миръ по всей земли, нѣса кѣзвеселатсѣ къ тѣ днѣ ѿ земли възрадѣетсѣ ѿ вѣлата въыграютсѣ⁵⁰⁾ ѿ немѣ, нѣса ѿверзѣтсѣ ѿ ѿ домѣ слава прид[е]тъ нанѣ, стѣи съ глѣмъ ѿцмѣ ѿ слава Вышнѣаго реч[е]тсѣ ѿ немѣ, ѿ дхѣ⁵¹⁾ раздѣмъ стѣи почиетъ на немѣ водою. тѣ дастъ величество Гнѣ сѣмъ ѣго правдою въ кѣкѣ, ѿ не боудетъ пременѣ емѣ до кѣкѣ въ род ѿ род ѿ стѣи ѣго. страны ѣмножатсѣ въ раздѣмѣ на земли ѿ просѣктатсѣ вѣгдѣтѣ Гнѣю, Нѣмъ ѿхѣдѣетъ нераздѣмнѣи, потемнѣетъ въ печали стѣлѣства ѣго. ѿ ѿхѣдѣетъ всѣмъ грѣхъ, безаконнѣи пристанѣтъ къ зло, праведнѣи почиѣтъ ѿ немѣ, нѣко тѣ ѿверзѣтъ двери райскѣи ѿ приставитъ прѣтѣицѣ копнѣ Ндамѣ, ѿ дастъ стѣмъ вѣишно ѿ древа жизни.⁵²⁾ дхѣ правдѣ боудетъ въ нихъ же, Гатана скѣж[е]тъ сѣмъ ѿ него; дастъ власть чад[о]мъ своѣмъ ходит[и] по лѣсѣмъ дхѣмъ. възвеселитъ сѣ Гѣ ѿ чадѣхъ своѣхъ къ кѣкѣи кѣкомъ. тогда възрад[е]тсѣ Авраамъ, Исаѣкъ, Иаковъ ѿ азѣ възвеселю сѣ ѿ всѣи стѣи ѿблѣкѣтсѣ въ правдѣ. ѿ нѣмъ, чада моѣ, слышастѣ, ѿзверите себѣ [sic!] сво на[и] свѣтѣ или тмѣ, ѿли законъ Гнѣ на[и] дѣла вражѣа, ѿ всѣмъ, вѣишно⁵³⁾ заповѣдаѣмъ.

„Егда сво поѣхъ женѣ кѣ. ѿ нѣ. лѣтѣ, ѣиже ѿмѣ Малѣа, ѿ заченши ѿ роди, ѿ прозваѣ ѿмѣ емѣ Герсанъ, ѿко на земли нашѣи пришелицѣи кѣхѣомъ, Герсинѣ ко пришелицѣи тѣи⁵⁴⁾. видѣхъ ко ѿ нѣмъ, ѿко нѣс[е]тъ къ первомъ чинѣ. Кадѣ роди сѣмъ къ лѣ. лѣтѣ[о] на кѣстѣе сѣнчнемъ роди.⁵⁵⁾ видѣхъ же въ видѣнѣи, ѿко посред[и] дѣвѣи вышнѣи стоѣише кѣго съверѣ, тѣмъ прозваѣ ѿмѣ емѣ Кадѣ, еже ѣсть начал[о] величества ѿи строенѣе. ѿ третѣи род[и] Мерернѣю мѣ. лѣтѣ живот[а] моѣго. ѿ вѣмѣмѣе колѣзникѣю род[и] мѣи ѣго, ѿи прозва ѿ Мерарнѣи, еже ѣсть горѣсть моѣ. ѿ той самѣ ѣмѣи расѣ.⁵⁶⁾ ѿ ѿхѣвѣкъ къ ѣдѣ-е лѣтѣ[о] родисѣмъ къ Егѣптѣ, славенъ ко вѣхъ тогда къ врат[и]и моѣи. ѿи поѣтъ Герсанъ женѣ ѿ род[и] сѣмъ ѿ нѣа Ломнѣи ѿ Сенѣи. ѿи сѣмѣ Каѣфѣе: Аврамъ, Исаѣхаръ ѿи Херонъ ѿи ѿзель, ѿи сѣмѣ Марѣарнѣи: ѿи Мошѣ ѿи Моѣсѣ. ѿи къ сѣмъ лѣтѣ[о] поѣтъ Аврамъ Нѣгавѣдѣ дѣиеръ моѣю совѣкѣи женѣ, ѿко къ ѣдинѣи дѣи род[и]ста сѣмъ. тѣи [и] дѣи моѣи ѿ. лѣтѣ вѣиѣста,⁵⁷⁾ егда внидохъ къ землю Ханѣиѣю, ѿи ѿ-ю ѿи ѿ. лѣтѣ вѣхъ. егда ѣмѣи Сѣхѣмѣ ѿи дѣи. лѣтѣ читѣлѣ вѣхъ Гѣи, кѣ. лѣтѣ самъ поѣхъ совѣкѣи женѣ. ѿи мѣ. лѣтѣ внидохъ ко Егѣптѣ, ѿи се ѣсть чад[а] моѣ, третѣи родѣ. Нѣиѣи къ ѿи ѿ. лѣтѣ[о]⁵⁸⁾ моѣго ѣмѣи.

„Нѣмъ, чад[а] моѣ, боите сѣмъ Гѣи Кѣи вашѣ[о]и всѣмъ сѣдѣемъ ѿи ходите къ прѣстѣт[е] по всѣмъ законѣи ѣго. наѣчѣте же се ѿи вы, чада моѣ, книгѣмъ, да ѿмѣютъ⁵⁹⁾ раздѣмъ въ всѣмъ житѣи своѣмъ, почиѣи прѣино законъ вѣи. ѿи всѣмъ ѿи раздѣмѣетъ законъ вѣи

и чстенъ боудетъ, и нѣк[тъ] страненъ аще може идетъ, и много
дрѣгъ паче племени своер[о] стажетъ си книжции и въсхотятъ мнози
ѿ члѣкъ работати емѣ и слышати законъ ѿ сѣтъ его. створити⁶⁰⁾
же правдѣ, чада мои. на земли, да ѿбращетъ⁶¹⁾ ю на ижехъ,
и всѣи чти⁶²⁾ въ дѣлахъ вашихъ бѣга, да пожнетъ⁶³⁾ іа и ѿбра-
щетъ⁶⁴⁾ ю в живот[е] вѣчнѣмъ. аще же себѣ⁶⁵⁾ зло, всако мѣтежъ
и печаль пожнетъ.⁶⁶⁾ въ же, чада[а], мудрость стажитъ[е]
въ страсѣхъ вѣи съ тираніемъ: аще⁶⁷⁾ вѣдетъ плененіе, градъ⁶⁸⁾
ѿнестіють и злат[а] и сребра и всесъжеженіе⁶⁹⁾ погубитъ, мѣ-
драго ж[е] мудрости никто ж[е] можетъ ѿнати, но токмо
ѿмраченіе грѣховное и ѿслепленіе на⁷⁰⁾ вѣрци ѿ бѣгородства.
тогда боудетъ емѣ рать ѿ ратникъ, на чужей земли ѿчина и по-
сред[и] врагъ твоихъ⁷¹⁾ ѿбращетъ сѣ. аще л[и] кто прилепитъ сѣ
счченію и мудрости, то състолиникъ⁷²⁾ црѣмъ, яко ж[е] и братъ нѣкъ
цѣломудрїи и ѿсиѣхъ“.

И ѿвѣщааша ж[е] сѣмъ Левгїи къ ѿцю гл҃ше: „предъ Гмѣ
ходихомъ“⁷³⁾. „послѣхъ да боудеть Бж҃е, емоу же ѿвещаете сѣ дѣси
и послѣси ангѣли его и послѣси въи словесихъ оустъ всѣхъ“⁷⁴⁾

И тако преста Левгїи заповѣдаша сѣмъ своимъ и простре
нозѣ свои на ѿдрѣ своемъ и сѣмъ и приложи сѣ къ ѿцѣмъ своимъ,
живъ лѣтъ р. и лз. и положиша в ковчезѣ, послѣди же погребѣоша
в Хевронѣ близъ Яврам[а], Исак[а], Іакова. Левгїи сѣмъ Іаковъ,
г҃. сѣмъ [Лїиѣтъ], жены Іаковли.

1) вас. 2) дод. гл҃а 3) возрастаю 4) въздрала 5) дод. іако 6) вас. 7) злато 8) мѣстѣ
9) недокѣдѣна 10) вас. 11—11) вас. 12) бѣга 13) вас. 14) бѣгсвихъ 15) вас. 16) имамъ 17)
Гикала 18) Якимъ 19) плациню 20) дод. аггали нѣснїи и коздроваша сѣ. снѣ ко ѿдѣжу ви-
дѣкше 21) всенѣмъ 22) на ѿполчїи 23) то үко 24) дод. црѣ 25) дод. нѣко 26) оусты ихъ 27)
силомъ 28) оѿпразнїа сѣ 29) ѿмѣюшю 30) коздрожатъ 31) наведѣтъ 32) племѣа ваши 33) вас.
34) срамъ вѣчнїи ѿ 35) вас. 36) Яврама ради 37) Ісаака 38) нашихъ 39) прелестїи сѣ 40)
погубитъ 41) каѣнїише 42) праведныхъ словеса 43) дод. коудѣтъ 44) дод. не 45) ваши чѣто 46)
дод. пакы 47) плачи 48) в седмию же седмию 49) дод. его 50) дод. и разѣмъ Існѣ проан-
етсѣ на землю аки вода морска и аггали славы Існѣ възыграютсѣ 51) дѣхъ 52) животнаго
53) дод. разоумѣ 54) творитсѣ 55) вас 56) оѿмираше 57) кѣхъ 58) дод. живота 59) имѣетъ
60) сътворитъ 61) ѿбращетъ 62) всѣи 63) пожнетъ 64) ѿбращетъ 65) сѣте 66) пожнетъ 67)
яко аще 68) градъ 69) сѣ стажанїе 70) вас. 71) сконхъ 72) дод. коудѣтъ 73) дод. к законѣ его.
и реч[е] Левгїи: 74) словесѣхъ вашихъ.

Варианти виписано з Тихонравова оп. cit. I, 158—174.

4. За вѣтъ Іюдин ѡ мѣжествѣ.

Вѣписанїе словесъ Іюдинъ, велик[а] гл҃а сѣмъ своимъ преж[е]
сѣмртвнѣа своего. събравши сѣ прид[о]шла к немѣ, и реч[е] ѿмъ:

„чада мои, си прѣж[ѣ] смѣртии моеѣ скажу вамъ дѣла мои. дѣи выхъ сѣхъ ѡцѣю моеѣмъ. Ани ж[ѣ] мѣти мои прозва ма Нюдъ глѣни: исповѣд[а]ю сѣ Гѣи, іако дастъ¹⁾ дѣи сѣхъ. корзо вѣхъ неподвиженъ²⁾ въ снѣсти моеѣи, іако мѣжество мое вѣрвухъ³⁾ вѣше. и выхъ ж[ѣ] вѣстрѣ ногѣма и снѣнѣ тѣломъ и на множ[ѣ]ства ратныхъ не вѣздѣржахъ мышица моеѣи и развѣхъ твердость града не покарѣющаго сѣ ми. тѣмъж[ѣ] видѣше ѡцѣи мой Іаковъ, іако аѣглѣ Крѣпкаг[ѣ] помагаѣтъ ми. и послѣдшахъ же къ вѣхъ словесехъ ѡцѣи моеѣи и чѣхъ мѣтрѣ и сестрѣ мѣтрѣи моеѣи. и выхъ іако вѣзмѣжахъ, и ѡцѣи мой Іаковъ вѣсхвали ма глѣ: црѣ вѣдѣши справаѣ вѣскѣмъ. и дастъ ми Гѣ вѣдѣтъ къ вѣхъ дѣлѣхъ моихъ на поли ж[ѣ] и вѣдемъ. вѣдѣтъ іако постигохъ лѣниѣ, ѣмъ ю сѣтворихъ ѡвѣдѣ ѡцѣю моеѣмъ. сѣрны и махъ спѣстѣзѣи и все ѣже вѣше на поли и махъ; кобылѣ дивнѣ спѣстѣзѣи и махъ, скротихъ, и аѣ вѣнхъ, и вѣзѣхъ козли и вѣ вѣбѣ ѣмъ. мѣчѣ⁴⁾ и мѣхъ за ногѣ свергохъ сѣ вѣга, и вѣсѣхъ зверѣ иже сѣ ѡвѣратиш[а] на ма, растѣрѣнахъ [sic!] аѣи пѣа. дивнѣго вѣпра гнѣхъ варикъ вѣг[ѣ] и тѣкохъ и развѣхъ ѣго. рѣхъ вѣ Хѣроне вѣскѣчи на пѣа; и мѣхъ за ѡпѣши вѣргохъ и и развѣи сѣ вѣ предѣ[ѣ]мѣ Газы. вола дивнѣго иѣдѣи нѣвѣ и мѣхъ за рѣгъ и крѣгомъ ѡвѣртѣхъ и раздѣрѣхъ повѣргохъ и вѣнхъ.

„Ѣгда придѣста два црѣ хѣнанѣйска вѣврѣженѣ на пѣствѣ⁵⁾ и мнози люд[ѣ]и сѣ нимъ, азъ ѣдин тѣкѣхъ на црѣ Іѣбра, снѣхъ сѣ нимъ, вѣ лѣста ѣго сѣдѣрихъ и вѣнхъ и. и дрѣг[а]го црѣ Таѣѣ сѣдѣща на конѣ вѣнхъ и и тако вѣа люд[ѣ]и ѣго разгѣнахъ. Іѣхора црѣ гигѣнта, моуж[а] стрѣлающаг[ѣ] стрѣлами сѣ предѣ[и] и сѣ задѣ[и] на конѣ, вѣзѣмъ камѣнь ѣ. аѣтрѣ вѣргѣ вѣдѣрихъ вѣ конѣ ѣго и вѣнхъ и, и вѣрѣсѣ сѣ Іѣхоромъ два час[а] и вѣнхъ вѣг[ѣ] и на две части прѣвѣхъ цѣнтъ ѣго и носѣ ѣго. и ѣгда сѣклачахъ сѣ него вѣрона, и сѣ и. мѣжъ подѣ[ѣ]ни ѣмъ начѣша вѣрати сѣа сѣ мноѣю. спраѣтакъ вѣко скѣтѣ своѣю рѣкѣю моеѣю, камѣнѣи мѣща на ма дѣ. ѡ нѣхъ вѣнхъ, а дрѣзи ѡ нѣхъ вѣвѣжѣша. а Іѣковъ ѡцѣи иѣшъ вѣи ѣлѣсѣг[а] црѣ црѣмъ, гигѣнта сѣлоѣи вѣ. лѣкотъ. нападъ на ма трѣпетъ, и прѣстаѣа корѣу[ѣ] сѣа сѣ нами. тѣмъ же вѣс пѣчала вѣше ѡцѣи иѣшъ вѣ рѣтѣхъ, ѣгда азъ вѣхъ сѣ вѣратѣ[ѣ]иѣю моеѣю, вѣдѣтъ ко вѣ вѣдѣ[ѣ]ниѣи ѡ мѣхъ, іако аѣглѣ сѣленѣ помагаѣтъ мѣи вѣ вѣсѣмъ, іакож[ѣ] не покарѣти сѣа, и хрѣкетъ нѣи дѣиѣши рѣтъ пѣче сѣнѣимъскѣиѣ. ѣполѣни сѣа сѣ вѣратѣ[ѣ]иѣю моеѣю прѣгнѣхъ ѣа. мѣжъ и вѣнхъ ѡ нѣхъ ѣ. моужъ и дѣ. црѣи, и вѣзлѣзохъ по стѣкнѣ и дрѣг[а] два црѣ вѣнхъ и тако своѣодиѣхъ Хѣврона, вѣзѣхомъ вѣсѣ пѣнѣи црѣскѣи. и ѡтѣдѣи нѣдохомъ на дрѣгѣи градъ тѣвѣрдъ и крѣпѣокъ сѣкло и нѣдѣкѣи прѣстѣпѣи, прѣгѣиѣхъ нѣи смѣртѣю. азъ вѣко и Гѣдъ прѣстѣпѣахѣвѣ ѡ вѣстѣок[а] къ град[ѣ],

Рснмъ ж[є] ѿ Лавгнѣ ѿ запад[а]. ѿ мнѣше, ѿже на стѣне, ѿко мы два ѣсве, ѿзринѣшас[ѧ] на ны. ѿ тако тѣмъ брат[ѣ] моѣ съ всехъ странъ колыѣ вѣнше къзлѣзоша на градъ, ѿ клѣзоша къ градъ, ѿ нѣкъдоуцнмъ намъ, ѿ прихѣомъ градъ⁶⁾ ѿстриѣмъ мечъ, и къ сонъ къбегъшамъ запалиша⁷⁾. егда пѣндохомъ, моуж[и] фѣфѣдъ-стнѣи и⁸⁾ пѣшла пѣленъ ѿшъ ѿ предаша сѣмъ ѿшм. съкѣкѣшншес[ѧ] с ним[и] на Фѣфѣи придохомъ ѿ тѣхъ ѿзвѣхомъ ѿ градъ запалихомъ ѿ все еж[є] в немъ прихѣомъ.

„Егда вѣхъ на водахъ Хѣжикъскыхъ,⁹⁾ иж[є] къ ѿѡ, прид[о]ша нанъ¹⁰⁾ вранъ ѿ съкѣкѣуцнвшес[ѧ] ѡдолѣхомъ¹¹⁾ ѿ тѣхъ ѿзвѣхомъ, ѡ сонма ѿмъ помощники ѿзвѣхомъ ѿ не дахомъ намъ сѣод[а], ѿко прити къ намъ, и иж[є] ѡ Мѣхѣра придѣша къ намъ¹²⁾ ѿко¹³⁾ в пат[и] ѿ дѣмъ, ѿкож[є] прѣят[и] пленъ. ѿ прѣшедшнмъ нанъ¹⁴⁾ с крепкъмъ мечемъ ѿ не ѡбѣхомъ ихъ, ѿко бѣше множ[є]ство силныхъ в нихъ, ѿзвѣхомъ ѿ прѣже даже не вѣздоша на верхъ. ѿ ѣже¹⁵⁾ придохомъ къ градъ ихъ, жены ихъ метѣхъ каменѣе на ны с верхъ горы на нѣже бѣше градъ. ѿ скрывше с[ѧ] азъ ѿ Семѣѡнъ с сада варѣхѣе на верѣкъ, все градъ прокѣдихомъ. ѿ потомъ повѣдаша ны глаголющѣ: градъ цѣскѣи с вой великъм[и] къ намъ! азъ же ѿ Данъ прѣложивше с[ѧ] къ ѿморѡмъ ѿко помощники ихъ клѣзохомъ въ градъ ѿхъ. полѣноци ж[є] прѣшедшнѣ брат[ѣ] ѿшѣи ѡтворихомъ крат[а] ѿмъ, ѿ все ѿже в нихъ прокѣдихомъ, ѿ все ѿже в нихъ прѣимше, ѿ стѣны ихъ ѡворѣхомъ ѿ къ Фамнѣкъ прѣблѣжнхѣомъ, иж[є] вѣхъ вси сосѣд[и]¹⁶⁾ цѣкѣстнѣ. тѣгда скарѣемъ разгнѣвахъ сѧ ѿ стрѣмнхъ сѧ на насъ на верхъ, ѡни ж[є] метѣхъ працѣми каменѣемъ ѿ стрѣлами. ѿ аще не вѣкъ Данъ братъ мой помогѣ мнѣ, то сѣилъ мѣ быша. придѣхѣе же на нихъ съ яростѣю, ѿ прокѣгоша вси прѣшедше ѿнемъ поутѣмъ, ѿ моливше с[ѧ] ѡцѣю моѣмъ, ѿ створи миръ с нами, ѿ не сътворихомъ ѿмъ никѣгож[є] зла, но сътворихомъ ѿ даннѣкѣи ѿ къзвратѣхомъ ѿмъ все пленъ.

„ѿ къзграцѣхъ азъ Фамнѣс, а ѡцѣ мой Рѣкѣилъ. двѣмадѣсѣтма лѣтъ быхъ, егдаже вы[сѣтъ] вранъ си ѿ вѣхъ¹⁷⁾ на нѣи, кощѣншес[ѧ] менѣ ѿ брат[ѣ] моѣ. вѣхътъ же мнѣ скоти мнози ѿ ѿмѣхъ ж[є] старѣйшаго пѣстоу[хъ] ѿ Ѣрама Ѣдолѣмитѣнина. къ немѣже прѣшедъ видѣхъ Варсѣв¹⁸⁾ цѣмъ Ѣдолѣмитѣнска, ѿ створи мнѣ пѣтѣс ѿ сѣмѣи мѣ ѿ дасть мнѣ дѣрѣхъ своѣ ѿнѣсѣе женѣ, та мнѣ ред[и] ѿ Ра ѿ Янѣна¹⁹⁾ ѿ Голома²⁰⁾, ѿже ѡба вѣсчѣдна сѣмѣи Гѣ. Голомъ ж[є] живѣ вы[сѣтъ] ѿ чад[а] его вѣ ѣстѣ. нѣтъ же лѣтъ сътвори миръ ѡцѣ нѣшъ съ брат[ѣ]мъ своѣмъ ѿсѣомъ ѿ сѣмѣе его с нами. по прѣшествѣи нашѣмъ ѡ Мѣжѣрѣчѣи ѡ Лѣвѣи скончавши с[ѧ] нѣ. лѣтъ, къ мѣ. лѣтъ ѿ живот[а] моѣго прѣд[є] на ны ѿсѣвъ братъ

ѿца моего [с] людьми тяжкѣи и крѣпкѣи, и паде аском Исаакомъ²¹⁾, и взятъ бы[сть] мѣтъ въ горѣ Исири, и иди на кони и раме²²⁾ смре. мыж[е] гнахомъ сѣвъ Исаковъ. вѣже и град²³⁾ железнъ и врат[а] медана, и не възмогохомъ влести въ нь. и ѿсѣдши ж[е] ворахомъ съ ними, іако не ѿтвориша до вѣти дѣи. и зрашимъ имъ принесохъ виничиѣ и цитъ на глакѣ мои и поидохъ въѣмъ каминѣмъ іак[о] три антри, и шедъ оубиухъ д. сильныхъ ѿ нихъ. и потомъ вшедше Равимъ и Гадъ свиста ии[х]ъ ѿ. тогда просит[и] начаше ѿ насъ мира и бывше съ ѿцѣмъ нѣимъ приѣхомъ данъ на ны²⁴⁾ и быша дающе намъ пшеницю кринъ ф. масла меръ ф. вина меръ ф., дондеж[е] сн[а]дохомъ въ Египетъ. и потомъ Иръ сѣхъ мой приведе²⁵⁾ жену свою Фамаръ ѿ Междуречья, дщерь Арамъ. же же Иръ аскакъ и не брежаше Фамарѣ, іако не баше ѿ земли Ханаанъ, и аи[л]ъ Гѣнъ снъ его въ г-юю нещъ, и той не позна еѣ по аскакѣствѣ мѣри ег[о], не бо хоташе ѿ нея имет[и] чад[а]. въ дѣи чертежныѣ ввѣстихъ ю Ишанъ, в-моу сѣоу моему, и тѣ проказныствѣ[н] не позна еѣ²⁶⁾, быс[ть] съ нѣю а[к]т[о]. и вгда запретихъ ем[у] съблизити, и испоустити сѣмъ на землю по заповѣди мѣри своей, іако и тѣ смре въ проказныствѣ. хоте же и в-емъ сѣоу Исаакомъ дати ю, но жена моя Виса²⁸⁾ не дастъ ми, враждоваше бо на Фамаръ, іако не баше бо ѿ дщерей Ханаанъ. но іакож[е] и та²⁹⁾. вѣдахъ ж[е] азъ, іако аскако есть племя Ханаанъ, но мыслъ зноствнаѣ ѿслени сѣдце мое. и видѣхъ ю шемъ кыхъ в питиѣ виннемъ, прѣлестихъ сѣ и кпадохъ к ней. та не соущѣ мѣхъ шедшо³⁰⁾ поѣмъ Исаакомъ жену мою³¹⁾ ѿ Ханаанъ земли; свѣд[е]въ же еж[е] сѣтвори, проказахъ ю к болѣзни сѣдца моего, таж[е] смре въ аскакѣствѣ сѣхъ своихъ. по словесихъ же снхъ въ вдовѣствѣ сѣщи Фамарѣ по двою а[к]т[у] слышавши, іако въсхожаш[е]³²⁾ стрипѣ ѿвѣць стваривши сѣ стварію братнюю седе предъ градомъ [в] вратѣхъ. законъ бо аморенскъ: вдаемъю посажати въ вѣдъ седми дѣни предъ вратѣи. спилъ сѣ сво азъ на водѣ Хозникѣ не познахъ еѣ ѿ пѣи[н]ства, и прѣлести мѣ до врат[а] еѣ³³⁾ скрашеніемъ ризъ еѣ, и приклонѣ сѣ к ней рѣхъ: прид[е] ли к тобѣ? и рече: что ми даси? и дахъ еѣ жезлъ мой и поѣсѣ и свѣсло цѣрское. еже³⁴⁾ приближихъ сѣ к ней, зачатъ; не раздѣхъ же, еж[е] створи, тѣхъ снѣют³⁵⁾. пѣи[н]ши ж[е] ѿтай вѣри ѿсрамисѣ. призавъ ж[е] ю слышахъ еже въ тайнѣ словеси, іаже леж³⁶⁾ съ нѣю въ пѣи[н]ствѣ моемъ глѣхъ, и не могохъ оубити еѣ, іако ѿ Гѣ быс[ть]. глѣхъ бо, вгда како въ прѣлести створи ѿ нѣю въземши вѣрѣи, и не приближихъ сѣ к ней³⁷⁾ и до живот[а] моего, іако поносъ створи сн

въ всѣмъ Иїан. соущиѣ бо въ градѣ глѣхъ: да не коудетъ въ вратѣхъ прибѣтѣчествуюци, ꙗко ѿ иноѣ странѣи пришедша, но сѣдела ес[ть] въ вратѣхъ. ѿ азъ мнѣхъ, ꙗко никто же разѣмѣ [sic! зам. разѣмѣ], ꙗко влѣзоу к нѣи.

И потому придохомъ въ Египетъ къ Іѡсифѣ глад[а] рад[и]. мѣ. лѣтъ вѣхъ, и еѣ. лѣтъ жихъ тамо. ѿ нѣнѣ еж[е] глѣю вамъ и заповѣд[а]ю вамъ, чада моѣ, послѣшайте Иуды ѡца вашего ѿ схраните всѣ словеса³⁵⁾ моѣ, ꙗк[о]же твори[ти] всѣ правды Гїа ѿ послѣшати заповѣди вїѣ. ѿ не ходите въ слѣдъ помыслѣвѣхъ³⁶⁾ ни въ замыслии злобѣмъ всего⁴⁰⁾, въ прозорѣствѣ сѣрдца вашѣ[о], ни хвалите с[а] силою дѣлѣмъ снѣсти вашѣи, ꙗко ѿ се ес[ть] лѣкаво предъ Кѣомъ. також[е] ѿ азъ хвала с[а], ꙗко въ вратѣхъ не сретѣ мене жѣна краснѣ, рѣгахъ сѣ Рѣвнѣ[с] мѣемъ братѣ ѿ Нале жѣнѣ ѡцѣ моему, ѿ дѣхъ завистнѣи ѿ блѣуднѣи ѿплѣтѣсѣа⁴¹⁾, дондеж[е] впад[о]хъ къ Нисѣ к Хананитѣмъ ѿ къ Флмарѣ к невестѣ снѣу моѣго. ѿ глѣхъ тѣствѣи своѣмъ, да сѣ свѣщѣю сѣ ѡцѣмъ моѣмъ ѿ тако пѣмъ дѣщеръ твою. ѿ показа ми ѿ нѣмени⁴²⁾ дѣщери твоѣи⁴³⁾ злат[а] множ[е]ство всѣ числа, ваше бо цѣрѣ. ѿ тѣмъ скрасѣю ю златомъ ѿ висеромъ сѣтвори намъ пирѣ на вечерѣи ѿ докrote жѣнѣ. И вино прекрати ми ѡчѣи ѿ ѡмени ми сѣрдце похѣт[ь]. ѿ къзлюбнѣи ю ѿ падохъ ѿ прѣстѣпнѣхъ заповѣди Гїи ѿ заповѣд[и] ѡцѣи своѣхъ, ѿ пѣхъ ю жѣнѣ, ѿ къзда ми Гѣ помышлѣнїѣ сѣрдца моѣго, ѿно не порадовахъ сѣ ѡ чадехъ еѣи. ѿ нѣе, чада моѣ, не спнѣкайте с[а] виномъ, ꙗко вино развращѣетъ сѣмъ ѿ истинѣи ѿ влѣгаетъ гнѣвнѣю мѣслѣ ѿ приводитъ на прѣлѣсть ѡчи. дѣхъ бо влѣднѣи⁴⁴⁾ аки слѣжигѣла на похѣт[ь] ѿмѣе оумъ. ꙗко двѣ сѣ превращѣетъ моцѣ члѣчскѣю: аще бо пѣетъ до пѣмѣства, то въ мыслѣхъ сквернѣхъ смѣшѣетъ сѣмъ на влѣдѣ ѿ ражжизѣетъ тѣло на совѣдѣнїѣ ѿ выѣлетъ похѣтѣмъ виномъ, творитъ грѣхъ, не срамлѣетсѣ. тако ес[ть] блѣуд, чада моѣ, ꙗко пѣмнѣи никѣгоже срамлѣетсѣ. се бо ѿ мене прѣести не срамлѣти с[а] множѣства въ вратѣхъ, ꙗко въ ѡчию всѣхъ приклѣнѣхъ къ Флмарѣ ѿ створнѣхъ грѣхъ великѣ ѿ ѡбрѣхъ покровѣ нечѣстѣи снѣмъ моѣмъ. пѣхъ вино не сѣоѣхъ заповѣди вїѣ ѿ похѣхъ жѣнѣ ѿ Хананѣи. смыслѣ бо ес[ть] трѣе пѣюцимъ вино, чада моѣ, ѿ то ес[ть] смыслѣ пѣюцимъ вино: дондеж[е] ѿмѣетъ разѣумъ, да пѣетъ; аще л[и] прѣменѣтъ сѣтакъ сѣи, вѣидѣтъ къ сѣта еѣго дѣхъ прѣлѣстѣнѣи ѿ створитъ пѣаномъ вѣстѣдно глѣти ѿ беззакѣновѣати ѿ не срамлѣти с[а], но хвалити с[а] вѣсѣствѣемъ. мнѣцю сѣвию дѣверо, влѣдѣ ѿ ѡблѣчѣемъ не покарѣгѣс[а], вѣсѣнно не срамлѣетсѣ. аще бо ѿ цѣрѣ ес[ть], кто⁴⁵⁾ ти влѣдитъ ѡблѣчѣемъ

и црства испад[а]еть поработивса влжженію. аки и азъ шенажнхъ
са ѡдахъ жизль мой, еже есть стверженіе моеѣмъ племени,
и помясь мой еже есть сила, и венѣць, [еже] есть слава црства
моего. ибо покаіавса ѡ тѣхъ винъ и мѡс не вѣдшихъ и до ста-
рости, и всякого веселія не видѣхъ. показа ми англь вѣи, іако до
вѣк[а] любо црмъ любо збогымъ женѣ ѡвладаютъ: ѡ црѣ ѡвлають
славу, ѡ сильного мѡщъ, а збогаго къ збожестве сѣтноѣ стверженіе.
сѣхрани[т] оубо. чад[а] моѡ, ста⁴⁶⁾ виноу, сѣтъ збо в немъ дѣ.
дѣи лѣкаріи: помысленіе, злораспаеніе, влжженіе. мерзости при-
вѣтокъ. ибо пѣет[е] вино то весело съ страхомъ вѣимъ сѣрсе⁴⁷⁾.
аще л[и] в веселіи ѡстѣпитъ вѣи страхъ, то збо вѣдетъ пѣанство,
приходитъ вѣрамнѣ. се же, глѣю, не зѣ пѣет[е], да не сѣгрѣшитъ
в малѣ которѣ и клеветѣ и в престоупленіи заповѣд[и] кнѡ погмѣне-
т[е] прѣже времени всего⁴⁸⁾. ибо тайнѣ вѣи чѣсскы⁴⁹⁾ іѡвлаетъ вино,
іакож[е] и азъ заповѣд[и] вѣи, тайнѣ Іѡкова оца моего іѡвиухъ
хананетининъ вѣсѣе, иѣже реч[е] бѣ не повѣдати. и рати и матѣ,⁵⁰⁾
іако винно кываетъ вино. заповѣд[а]ю вамъ, чада моѡ: не любите
сребра ни взирайте на девротъ женскѣю. азъ во сребролюбиемъ
и красотою прѣлести сѡ на вѣсѣе Хананитининъ: видѣхъ азъ
іако къ дво[и] его, сего рад[и]⁵¹⁾ боудеть племя моѣ в мерѣзности,
и пеймъ⁵²⁾ мѡдрѡмъ мѡжа ѡ сѣкъ моихъ сѣкратитѡ и црство
Іѡдино ѡхѣдетѡ сѣтворитъ, еж[е] да ми гѣ в послѣшаніи ѡцѣ
моихъ. никогда же ѡпечалихъ в словесехъ оца моего Іѡкова, іако
все еж[е] речаше, творѡхъ. и Іѡраамъ ѡцѣ оца моего вѣгсви ма
црствовать къ Іѡлѣи⁵³⁾, и Исакъ також[е] ѡблажи ма. толмиж[е]
іаже азъ видѣ, іако зменивъ⁵⁴⁾ встанетъ црство. и звидѣхъ во ѡ
книгѣ Еноха прѣкѣднаго, елика зла сѣтворит[е] в послѣдній
дѣи сѣхраните сѡ, чад[а] моѡ, ѡ влжженіѡ и сребролюбеніѡ, послѣ-
шайте Іѡдѣ оца вашего, іако то лишаеть закона вѣи, ѡслѣп[т]
помысли дѣивнѣи, презорѣствъ наѣчаетъ и не ѡставитъ мѡжа
помножати ближнѡ[го] своѣ[го], но зжесточитъ дѣию его ѡ всего
добра, и ѡбѡиметь его къ трѣдѣхъ и болѣзнихъ и ѡиметь ѡ него
сонъ, и скончатъ плоть его, и мѡитви вѣи запинаетъ, и вѣвеніѡ
вѣи не поминаеть, и прѣксъ вѣщающѣс не послѣшаетъ, и словес[е]
вѣгочѣтна гнѣшаеть сѡ. дѡсѣмъ во грѣхъ прѡтивъ заповѣдемъ
гѣимъ рабѡмъ, бѡ послѣшати не можетъ, іако ѡслѣпи дѣию его,
дѣию аки ноцѣю скитають сѡ. чада моѡ, сребролюбѣемъ вѣмиромъ
привѡдимъ, іако къ прѣлести сребра несѣрши вѣи и менѣютсѡ
и творитѡ и мѡщю моѣ⁵⁵⁾ къ зжастѣ впасти. сребра рад[и] азъ
изгѣвѣхъ чада своѡ, и аще не бы покаіавнѣ тѣла моего и смо-
трѣніе дѣи моѣѡ и мѡитва Іѡкова ѡца моего, вѣзъ чадъ вѣхъ

смерѣхъ. Бѣ ѿць монахъ щедрѣ и мѣстѣ и помилова ма, іако в неразсмерѣхъ створихъ, ѿслени бо ма кнѣзь прелестни, и не поразсмерѣхъ, іако чѣкъ, и аки плот истанихъ въ грѣсѣхъ. и поразсмерѣхъ своѣю немощь, мнѣк са непожежень быти. разсмерѣхъ себо, чада[а], іако два дѣла ходита ѿ чѣче: истинный т[ъ] и прелестный, и в сред[е] есть смѣсѣхъ смнѣи, и къ немѣже хощет преклонити с[а]. истинный бо и прелестный прекл[он]ѣтсѣ к персем чѣкъ, и кождо своѣго познавает с чѣка чѣкъ.⁶⁶⁾ и нѣс[ъ] вѣрмені, в неже может оутѣити чѣчско дѣло, іако в персѣхъ кости⁶⁷⁾ ѣго вписа стоѣ⁶⁸⁾ пред Гѣмъ дѣхъ истинный, послѣдствѣетъ бо ѣмѣ⁶⁹⁾ и ѿблѣчѣтъ бо все, и възгарѣтъ съгрѣшивши⁶⁰⁾ ѿ своѣго сѣдѣца и възвести лица не может къ соудѣи.

И нѣкъ, чада[а] моѣ, възлюбит[е] Лебгнѣи, да преоудѣтъ, и не възноситѣ са над него, да не погыбенѣте. мнѣ далъ есть Гѣ цѣство, а ѿномѣ жречество, и покори цѣство жречествѣ. мнѣ даѣтъ іаже на земли, а ѿномѣ іаже на нѣсѣхъ; елицимѣж[е] есть выше нѣко земли, толицимѣж[е] есть выше жречество земьскаго цѣства, аще не грѣхъ дѣла ѿпадѣтъ Гѣ и ѿбладанъ вѣдѣтъ земьскимъ цѣством. и в⁶¹⁾ того паче ж[е] тѣкъ нѣбра Гѣ, прикляжати са нѣмъ и іасти трапѣзѣ емѣ и начаткѣи плод[о]въ снѣвъ. ты ж[е] боудѣши цѣкъ нѣаковѣ и боудѣши іако морѣ. іако бо в немъ праведни и непра[вѣ]днѣи стражуютъ, ѡви пленѣми, ѿви кагатеѣще, іакож[е]⁶²⁾ и в тобѣ всѣ род нѣлѣкъ⁶⁴⁾: ѿви в вѣдѣхъ впадѣтъ пленѣми, ѿви⁶⁴⁾ пленѣми⁶⁴⁾, ѡви ѡбог[а]тѣютъ въсхытаѣще, іако цѣствѣюще. и боудѣтъ аки кити пожирающе рыбѣи и чѣкъ⁶⁵⁾, снѣи свободнѣи поравотѣтъ, дома и села и паствнѣи въсхытѣтъ, и много телѣкъ всѣ правды аки вранове и стервоиднѣи птица насытѣтсѣ. и приспѣют на зло к лѣхонмѣстве въсѣшес[а]⁶⁶⁾ и вѣдѣтъ аки ѿврати⁶⁷⁾ лжи, и прѣоци всѣ правднѣи проженѣтъ. наведѣтъ же на нѣ Гѣ розорѣи межи собою а рати частнѣи вѣдѣтъ къ нѣли. и къ чужѣмъ племенѣи цѣство моѣ скончаѣтъ с[а], дондеж[е] прид[е]т спѣсѣніѣ нѣлю до пришествіа истиннаго Бѣа, іакож[е] смолчати нѣаковѣ в мирѣ и всѣмъ странамъ. тѣ схранити дѣжавѣ цѣствіа моѣго до вѣка. клѣтвою же клѣт ми са Гѣ не ѿнѣти цѣствіа моѣго ѿ племенѣи моѣго всѣ дѣи до вѣка. многѣж[е] печал ми ѣсть, чада, безаконнѣи и чарѣдѣннѣи и смирѣслоуженнѣи, іаже[е] створитѣ⁶⁸⁾ въ цѣствіи въ чрѣвѣ вълхвѣющимъ и послѣдѣющимъ вѣннѣмъ и вѣсомъ прелестнѣимъ. и дѣтери вашѣи песнѣица сътворит[е] и плакавица, и примѣсите с[а] дерзостемъ изыкѣ. егѣж[е] ради наведѣтъ Гѣ на вы гладъ и морѣ и смѣрть и копнѣ, ѿмирающе пагѣбѣи и псомъ изѣсаннѣи⁶⁹⁾,

врагомъ ѿ дрѹгомъ поношеніе, погыбель ѿ сеченіе ѿ предъ ѿчища-
ніиша⁷⁰⁾ млад[е]нцѣмъ пагѹба и подрѹженіемъ смѣрти ѿ имению
начатокъ, храмъ бѣю запаленіе, земли прикѹжа, вамъ самимъ
работа въ изыщѣхъ. издрежють ѿ васъ въ скопца женамъ ско-
пимъ, дондеж[е]⁷¹⁾ ѿвратит[е]сѹ⁷²⁾ въ свершене сѣдци кающесѹ],
ходяще въ всѣхъ заповѣдѣхъ бѣихъ. ѿ присетить васъ Гѣ мѣстѹю
ѿ изведеть васъ ѿ плененія странъ. ѿ потомъ възыдѣть вы зкѣзда
ѿ Іакова в мирѣ, встанѣть члѣкъ ѿ племени моего аки сѣнце
праведное, ходи⁷³⁾ съ члѣкы въ правдѣ ѿ въ истинѣ, ѿ всѣхъ
грѣхъ не ѿвращетсѹ в немъ. ѿ ѿверзѹтсѹ имъ ѿсеѹ изліиати
ѿ дѣхъ вѣсникѣ Оца ѿ сѣго Дѣа. ѿ тѣхъ изліетъ дѣхъ вѣчѣстна на
вы ѿ боудете емѹ сѣве в правдѣ ѿ пондет[е] в заповѣдѣхъ єго перкѣхъ
ѿ послѣднихъ. тѣхъ ѿрасль Бга Ышнаго, тѣхъ источникъ в животъ
всѣхъ ѿ плоть⁷⁴⁾. тогда просвѣтитсѹ скипетръ цѣрѣстниа моего
ѿ ѿ корени ваши[о] боудетъ корень⁷⁵⁾ ѿ ѿрасль, ѿ ѿз неѣхъ изыдетъ
жѣзлъ правды ізыкомъ, соудитъ ѿ сѣсаетъ всѣхъ призывающихъ
Бга. ѿ потомъ встанѣтъ Явраамъ ѿ Исакъ ѿ Іаковъ въ жизнь,
ѿ азъ ѿ братьѣ мои, начальници хорѣбѣвамъ в[а]шимъ⁷⁶⁾ въ Іїли.
боудѣтъ⁷⁷⁾ Левгій перкоѣ ѿ второе азъ, ѣ-ѣѣ Іѹсифъ, дѣ-ѣ Венѣа-
минъ, ѣ-ѣ Семѣишъ, зѣ-ѣ Сахаръ, зѣ. Заблонъ, ѿ пото[м]ъ всѣ въ Іїли.
вѣсникъ⁷⁸⁾ Гѣ Лебгневъ⁷⁹⁾, аѣглъ лице єго мене, ѿ силы ѿ славы
— Семѣишъ, ѿбо — Рѣвимъ, земля — Ісахаръ, моря — Заблонъ,
горы — Іѹсифъ, цѣкви — Венѣамина, светило — Данъ, пища —
Нефталима, сѣнца — Гадъ, мѣць — Ісѣра. ѿ боудѣтъ в люди
Гѣа ізыкъ єдинъ, ѿ не боудѣтъ к томѹ Дѣа прѣлестнаго вражѣа,
іако прѣдаѣтсѹ пламени въ вѣкъ вѣс конѣча. ѿ-ли в конѣча всеасѹ⁸⁰⁾
в радости, въ ѹбожествѣ Гѣа ради ѹмиравши възвѣдѣтсѹ в жизнь
[ѿ] ѿбѣгатѣютъ, в колезнь — възмогѣтъ, въ алычѣ — насыт[и]тсѹ.
ѿ єлени ѹсифови⁸¹⁾ в вѣселіи, ѿ ѿрли Іїли полѣтѣтъ в радости.
ѿ нечѣстиви възридають, ѿ грѣшнии въсплачють сѹ, ѿ вси люд[ѣ]е
въсхвалаѣтъ Гѣа в вѣкѣхъ. съхраните ѹбо, чад[а] мои, всѣ законъ,
іако естъ надежа всемъ ѿсправляющимъ поутѣ єго.“

Си реч[е] Іюда р. дѣ. лѣт: „азъ ѹмираю дѣсь въ ѿчию
всѣю,⁸²⁾ никто же да не погрѣбѣеть мене многоченною [sic!] ѹ-
дежно, ни чрева моего да не издымаетъ, іако тако имѣють
цѣрѣствѣющий. ѿ възнесете мѹ в Хеврон.“ ѿ то рекъ ѹсѣѣ Іюда,
ѿ створиша емѹ сѣве по всемъ іакоже заповѣда имъ, ѿ погрѣбоша
ѿ в Хевроне съ ѿчи єго. Іюда сѣѣ Іаковъ дѣ-ѿ, Лийнъ дѣ-ѿ, житъ
же лѣтъ сто ѿ девѣтѣнадѣсѣтъ.

¹⁾ Дод. ми ²⁾ корзонаджикъ вѣхъ ³⁾ перѣхъ ⁴⁾ медведь ⁵⁾ пастыишъ ⁶⁾ вас. ⁷⁾ за-
пальши ⁸⁾ вас. ⁹⁾ Хозникѣхъ ¹⁰⁾ на ны ¹¹⁾ дод. имъ ¹²⁾ на ны ¹³⁾ вас. ¹⁴⁾ на ны ¹⁵⁾

вгдаже ¹⁶⁾ дод. ратнѣи ¹⁷⁾ кахѹ ¹⁸⁾ карсѣсѣ ¹⁹⁾ похнана ²⁰⁾ Силома ²¹⁾ вас. ²²⁾ нонѣраме
²³⁾ дод. тѣмъ прихѹмъ ѡ данники ²⁵⁾ поят ²⁶⁾ проказнѣствѣтѣ позна бы ²⁸⁾ Зисѹсъ ²⁹⁾
Ханаинскѣ ѡкоже и та ³⁰⁾ шедши ³¹⁾ вас. ³²⁾ вѣсхожю ³³⁾ докромѣ бы ³⁴⁾ вгдаже ³⁵⁾
тѣмъ оубѣити ю повѣлѣхъ, ваг. хотѣхъ оубѣити ю ³⁶⁾ лежахъ ³⁷⁾ дод. потомъ ³⁸⁾ спокѣсти ³⁹⁾
вашнхъ ⁴⁰⁾ вашего ⁴¹⁾ ѡпащчистасѣ на ма ⁴²⁾ много ѣмѣна ⁴³⁾ своимъ ⁴⁴⁾ дод. вино ⁴⁵⁾ вас
⁴⁶⁾ оустаяхъ ⁴⁷⁾ сѣмѣиаше сѣ ⁴⁸⁾ вашего ⁴⁹⁾ и челоуѣчскыя ⁵⁰⁾ и матежъ ⁵¹⁾ ѡко двѹхъ снхъ
ради ⁵²⁾ ꙗко и ⁵³⁾ вас. ⁵⁴⁾ ꙗзъ мене ⁵⁵⁾ ꙗмѣющемоу ѣ ⁵⁶⁾ чѣна ⁵⁷⁾ въ прѣси и въ кести
⁵⁸⁾ вписѣтъ с[ѣ] ⁵⁹⁾ ѡбоимѣ ⁶⁰⁾ сѣгрѣшныи ⁶¹⁾ ꙗко ⁶²⁾ такоже ⁶³⁾ чѣлѣскѣ ⁶⁴⁾ вас. ⁶⁵⁾
дод. дѣрѣи же чѣлѣскы ⁶⁶⁾ ко сколѣсѣ ⁶⁷⁾ ѡвратитель ⁶⁸⁾ створитѣ ⁶⁹⁾ нзыд. нѣ ⁷⁰⁾ вас.
⁷¹⁾ дод. аще ⁷²⁾ дод. къ Боу ⁷³⁾ хода ⁷⁴⁾ всѣконъ паоти ⁷⁵⁾ вас. ⁷⁶⁾ нашнмъ ⁷⁷⁾ боудѣмъ.
⁷⁸⁾ и блгсвить ⁷⁹⁾ Ангѣлѹ ⁸⁰⁾ и в печали конца вселѣса вѣстанѹтъ ⁸¹⁾ дод. потѣкѹтъ ⁸²⁾
вашню.

Варианти виписано з Тихонравова op. cit. I, 174—186.

5. Закѣтъ Сахаровъ ѡ докромѣи.

Вписаніе словесъ Ясахаровъ. призвакъ сѣи своимъ и реч[е] имъ:
„слышита чад[а] Ясахара ѡца вашег[о], видѣшайте словеса възлюбленнаго ѡца Ясахара. ¹⁾ азъ родѣхсѣ ѣ. сѣи ѡ Икова мездрѹѡ ²⁾
мандрагѹрѣ. Рѣкимъ ко принесъ ж[е] мандрагѹрѣ с полѣи и сретши
Рахиль взѣтъ ѣа. плакаше же сѣ Рѣкимъ; ѡ глѣскъ ѣго ѣзлѣзе Аніѣ
лѣти моѣа. сиж[е] вѣхъ ѡблока блгговонна, ѣже творитѣ землѣа
Ѣраматѣска ³⁾ на версе подѣ жреломъ воднымъ. и реч[е] Рахиль:
не дамъ ти ѣхъ, ꙗко коудѣтъ ми въ чадъ мѣсто. вѣста же
ѡблоцѣ дѣтѣ. и реч[е] Аніѣ: не доволѣтъ ли ти, еж[е] ес[и] поѣла
моужа моѣгѣ, да или сѣ хошиши взѣтъ[и]? ѡнаже реч[е]: да коуди
ти Иковъ сню ношѣ в мандрагѹрѣ мѣсто сѣа твоего. реч[е] же
Аніѣ к нѣи: не хвали сѣ ни величай сѣ сама, мон ко естъ Иковъ,
азъ жена оубѣность ⁴⁾ его. Рахиль же реч[е]: что сѣо, ꙗко мене прѣже
тебѣ възлюбѣи, мене дѣла работа ѡцѹ моѣмѣ дѣ. лѣт. да что ти
створю, ꙗко ѡмножи сѣ прелѣстъ варѣ ⁵⁾ на землѣи, то ти не бы
видѣла лица Икова. не бо жена сѣо еси тѣи, но прелѣстью в мене
мѣсто вѣдѣна еси и прелѣсти ма ѡцѣ мой и ѡвѣдѣ ма ношѣ
тѣи и не да ми видѣти ѣго. аще бо вѣхъ тѣи была ⁶⁾... и реч[е] Ра-
хиль: възми ѣдинѣ мандрагѹрѣ, [за] єдинѣ наймѣ сѣ єдинѣ ношѣ.
и разоумѣ Іаковъ Аніѣ, зачѣншю ⁷⁾ мене роди, и мѣзды ради на-
рекохъ сѣ Ясахаръ. тогда шви сѣ Иѣковоу аніѣ глѣа, ꙗко чад[а]
Рахиль род[и]тъ, ꙗко небреже сѣшѣствѣи мѣжнѣаго ѣзера въздѣр-
жаніѣ. аще бы Аніѣ лѣти моѣа свѣжѣннѣа ради ѡдала ѡвѣ ѡблоцѣ,
ѡсмъ сѣвѣ бы родѣла; того рад[и] ѣ. рѣди, а два Рахиль, ꙗко
мандрагѹрѣ дѣла посѣти ѣа Гѣ вѣдѣше бо, ꙗко чадѣ род[и]ти
хотѣше съблѣжити сѣ ⁸⁾ съ Іаковомъ, а не похѣти дѣла. приложи
же сѣо на стрѣѣ ѡдати Іакова, да възмѣтъ дрѣгѣѹ ⁹⁾, мандра-

Гѣа прилепѣтъсѣ [ѣ] къ врагѣ, ѿ ѡставиши деланїа къ слѣдъ поидѣтъ лѣбавыхъ мыслѣ[ѣ]. нхъ [зам. и] расенѡтъсѣ въ ѡзыцѣхъ ѿ раби боудѣти [sic!] врагомъ своимъ. ѿ вы сѣо повѣд[и]те чадомъ своимъ, да аще сѣгрѣшишь, то скоро да ѡвертитъ [сѣ] къ Гоу, ꙗко мѣстѣ есть ѿ ѡбавитъ ѿ ꙗкоже възвратити сѣ [ѣ] на землю нхъ. ста ѿ ѿ. ѿ ѿ. аѣтъ есмь азъ ѿ не сѣдѣахъ на сѣбѣ грѣха къ смѣрти: развѣе жєнѣ своей не познахъ ѿноѡ, ни сѣлоудихъ въ глоумлєнїи ѡчєнемъ, вина до смѣтенїа²¹⁾ ближнѣго не взелѣхъ [sic! зам. кжелѣхъ], лѣсти не высѣтъ [ѣ] въ сѣдци моємъ, аѣа не ѡбѣдѣ [ѣ] сѣтнама моимъ [ѣ]. по всѣкомъ чѣчє печалєе постонахъ и сѣогѡу подахъ хѣбѣа моєго, ѿ не ѡдохъ єдинѣ, ѿ прѣдѣла не разєрихъ, вѣгѡчѣстїє сѣтворихъ къ всѣ дѣи моѡ, ѿстинѣ сѣдѣахъ, Гѣ възлюбихъ всѡ крѣпѡстїю моєю, такожѣ [ѣ] всѣкого чѣка възлюбихъ пачє чадъ своихъ. си сѣтворитъ [ѣ], чада моѡ, ѿ всѣхъ дѣхъ вражїи ѡбѣжитъ ѡ васѣ, всѣ дѣланїа пронєрихъ²²⁾ чѣкѣ не ѡбладѣетъ²³⁾ вами, ѿ всѣго дѣнаго звѣри ѡбладѣте ловитѣсѣ, ѿ ѿмѡцїє сѣ собою Бѣ нѣснаго живѣща сѣ чѣкѣ въ простѡтѣ сѣдци.⁴⁾ ѿ заповѣдѣ [ѣ] ѿмѣ, да ѡзнєсѣтъ ѿ в Хєврєнѣ ѿ тамо и погрѣкоутъ в пещєрѣ сѣ ѡцї єго. ѿ прострѣ носѣ свои ѿ смрѣ²⁴⁾ добрѣ, ѿ всѣ сѣдѣ цѣлкѣ ѿ крѣпкѣ, сѣспє сѣмъ вѣчнымъ. Исѣхарѣ сѣѣ Иѣовѣлѣ пѣтъѿ ѿ сѣѣ Илїїнѣ ѿ-ѿ, ѿ житъ аѣтъ рѣкѣ.

1) възлюбѣнаа Бѣѣ 2) мѡздою 3) Ярамѣскаа 4) ѡцѣности 5) прѣлѣстѣно лѡукавѣство чѣчє, и аще не вы прѣлѣстѣ карнаа 6) додѣ, не вы то было 7) и зачєнїи 8) сѣблѣнїи сѣ 9) додѣ мандрагѣсѣ 10) ѿ хѣтѣкши 11) сѣдѣашѣ 12) ѡчїю 13) прѣстѡтѣ 14) бо Гѣѣн 15) ѿна 16) трѣдѣ 17) додѣ ѿ ꙗко ѿ ѡцѣ нашѣ ꙗкожѣ въ вѣгѡсѣловїи зѣмѣа ѿ начѣтки плодѡвѣ 18) въ сѣнѣхъ 19) Гадѣ 20) аѣта 21) додѣ, не нхъ ѿ 22) пронєрихъ 23) ѡбладѣетъ 24) додѣ, въ старѡстї 25) додѣ, ѿмѣѣ.

Варианти виписано з Тїховравѡва ор. сїл. I, 186—189.

6. Завѣтъ Завѣлоновъ ѡ мѣсрди ѿ мѣстни.

Ѣписанїє словєсѣ Завѣлонѣ, єжє прѣдѣстъ сѣмъ своимъ къ р. ѿ дѣ. аѣтъ животъ [ѣ] єго, по двєю аѣтъ [ѣ] смѣрти Иѡсѣфовѣ, ѿ речѣ [ѣ] к нимъ: „пѣлоудѣ [ѣ]те мѣнѣ, сѣѣ Завѣлѡнѣ, вѣншїтѣ словєса ѡцѣ вашєго. азъ есмь Завѣлонѣ, дарѣ вѣѣ родитєлємъ своимъ. в рѡжєнїє мѣє развѡгатѣ ѡцѣ моѡ сѣкло ѡ пѣстѣннѣ¹⁾ ѿ вол'мѣ, єгда в пѣстрѣхъ жєзѣхъ прїѡ частъ. не вѣдѣ, аще сѣгрѣшихъ колѣ, развѣе в помѣслєнїи, ни помѣню, ꙗко вѣзак[ѡ]нїє сѣтворихъ, развѣе нєвѣдѣ[ѣ]нїа, єжє сѣтворихъ на Ѧсѣѣ, ꙗко ѡзнєстїхъ си²⁾ брѣ-

т[ѣ]и моѣи не повѣдати ѡцѣю моѣмъ бывшаго. плакахъ ѡтай
 многѣ дѣи ѡ Иѡсифѣ. вѣдахъ бо сѧ брат[ѣ]и, ѡко свѣщаша сѧ вси
 кѣпно: иж[е] повѣсть тайнъ тѣхъ, то погоубимъ ѡ ѣго ножи. токмо
 егда хотаху ѡбѣити, много ѡпослашахъ³⁾ ѡмъ съ слезами, да не
 сѣтворять кѣзак[о]нѣа сего. придоста бо Семейнѣи ѡ Гадъ на
 Иѡсифа съ гнѣвомъ, ѡкож[е] ѡ ѡбѣити. ѡ падъ на лицѣ сѣсѣмъ
 Иѡсифъ глѣше ѡмъ: помнашѣ[е] ма, брат[ѣ]и, сѣдрит[е] любо⁴⁾
 Иѡкова ѡца нѣи[е]г[о], не кѣзлагайте на ма рѣкъ вашихъ, ѡкоже
 ѡзавѣдати кровъ непорочнѣю, ѡко нѣсмъ сѣгрѣшихъ къ камъ. аще
 л[и] сѣгрѣшихъ, то показанѣмъ покажите⁵⁾ ма, брат[ѣ]и моѣи,
 а рѣкъ вашихъ не приносит[е] на ма Иѡкова ради ѡца нѣи[е]г[о]. ѡ егда
 глѣше словеса сѧ, в сожеженѣ⁶⁾ придохъ азъ, начахъ плакати ѡ сѣдце
 мое раздрѣши сѧ къ мнѣ, ѡ всъ сѣставъ стрѣбѣи моеа, дрежа-
 шес[ѧ] стрѣба съ дѣиѣю моѣю, плак[а]ше же сѧ⁷⁾ и азъ съ Иѡси-
 фомъ, рыдаше сѣдце моѣ ѡ сѣстави сѣдца моѣго и тѣло ѡжа-
 соша сѧ, ѡ не можяхъ стоѣти. ѡ видѣхъ ма плачущасѧ по немъ.
 ѡни же приходѣше ѡбѣити ѣго, зажежа за ма мола сѧ ѡмъ.
 ставъ Рѣвѣмъ [и] реч[е]: братѣа, не ѡбѣемъ, но вѣвержемъ
 ѡ [в] ѣдинъ ѡ кладѣжнѣи соухѣи сѣхъ, ѡже копаша ѡцѣи ѡни
 и не ѡверѣтоша водѣи. того бо рад[и] не повеле Гѣ быти водѣи
 в нихъ, да боудетъ на сѣхрѣненѣи Иѡсифѣ. ѡ сѣтвори Гѣ тако,
 дондеже продаше Измаѣлитомъ. ѡ цѣне бо Иѡсифове не при-
 частѣхсѧ, чада моѣи, но Семейнѣи ѡ Гадъ ѡ брат[ѣ]и ѡ братѣчади
 ѡни, ѡ взѣмше цѣнѣ Иѡсифовѣ кѣпиша соѣкъ сапоги ѡ женамъ
 сѣиѣмъ ѡ чадомъ, глѣше: не ѡзѣдимъ ѣѣа, ѡко цѣна крови ѣсть
 брат[ѣ]и ѡниго сѧ, но распранѣемъ распѣремъ ѣ, ѣлма же реч[е],
 ѡко цѣтовати ми ѣсть на васъ, да видимъ, что ѣсть сон ѣго.
 того рад[и] въ книгахъ ѣнохока закана пишѣт: не хотѣнѣго
 вѣставитѣ семѣни братѣи сѣиѣмъ да ѡзѣются ѡнѣи ѡ запѣются
 лица. брат[ѣ]и Иѡсифова не хоташа бо живота брат[ѣ]и ѡхъ, да
 Гѣ ѡзѣ имъ ѡнѣи, ѣѣ же ѡбѣшас[ѧ] на Иѡсифа брат[ѣ]и сѣиѣи.
 приведе⁸⁾ бо ѣгѣпетъ ѡзѣвѣи кѣша ѡ ѡтрокъ Иѡсифовѣи⁹⁾
 вне братѣи ѡ тако поклонѣшас[ѧ] Иѡсифѣ по закон[ѣ] цѣа Фара-
 ѡна. не токмо поклонѣша с[ѧ] ѣмъ, но ѡ заплевани кѣша ѣксѣ
 цина [sic! зам. вѣс чина] падѣше предъ нимъ, ѡ тако посрамѣшас[ѧ]
 предъ ѣгѣптѣи. потомъ бо слышасѧ [зам. слышаша] ѣгѣптѣи
 всѧ злѣа, иж[е] сѣтворихомъ Иѡсифѣ. тогда бо сѣдоша ѡсти
 ѡни. азъ два дѣи ѡ две ноци не ѡхъ жала сѣи по Иѡсифѣ, ѡ Юда
 не ѡдаше с нимъ[и], прѣсѣдаше бо ѡ рѣа, ѡко кѣѣше с[ѧ], ѡко да
 не вѣскочѣши Семейнѣи ѡ Гадъ ѡбѣи ѡ. ѡ видѣше мене не
 ѡдѣи пристѣвиша ма вѣюсти ѣго, дондеж[е] продѣи вѣс[ѣ].

створиже в рове ꙗ. дѣи и ꙗ. ноши и тако проданъ быс[тъ] не
 ѡдѣкъ и слышавъ Роуѡимъ, ѡко продаше, но шедшоу емѡ ризѡ си
 раздѡвивъ къпиши глѡ: како ѡзрю лицѣ ѡца моего Иѡкова!
 и вземъ сребро и гна къ слѣдъ къпецъ, никтоже ѡбрет[е], ѡста-
 вивше во пѣтъ великѡй и⁹⁾ стезами и стрѡмнымъ близности
 дела. и не ѡсть хлѣба [в] томъ дѣи. пришедъ же Данъ реч[е] емѡ:
 не плачисѡ ни тѣжи, ѡбръктоу ко, что реч[е]мъ ѡцю ишемѡ ѡа-
 ковѡ. заколемъ ножемъ козлицѣ ѡ козъ, помажемъ котыгѡ Иѡ-
 сифаю и реч[е]мъ: познай, аще се свита сѡа твоѡго Иѡсифа.
 и сѣтвориш[а] тако, свита ко ѡца нѡего сѡлекоша съ Иѡсифа,
 и егда хотѡху продати, и ѡлекоша въ сѣктѡ вѣтхѡ, в рабѡю.
 котыгѡ же ѡго держаше Гемѡнъ и не хотѡше ѡѡ дати, хотѣкъ
 копѡемъ ѡздрѡвит[и] его, гнѣвалъ сѡ, ѡко живъ есть а не ѡбѣнъ.
 вѣстакши же вси нанъ, рѣша же мы къпно, ѡко аще не даси,
 реч[е]мъ, ѡко ты ѡдинъ сѣтвори злое къ Иѡли. и тако дастъ
 ѡмъ, и сѣтвориша ѡкож[е] реч[е] Данъ.

„И ѡнъ, чада моѡа, закѣпеваю вамъ хранит[и] заповѣди
 Гѡи и творити мѡсты близнемѡ и мѡрдие¹⁰⁾ къ всѣмъ, не то-
 чѡю къ чѡкомъ, но и къ бесловеснымъ. сѡхъ ко рад[и] бѡгѡи ма
 Гѡ, и всѡи брат[ѡ]и моѡѡи [sic!] болаши безъ болѣзни прѡвухъ. вѣсть
 ко Гѡ кожеждо мѡсѡ. ѡмѣите мѡсты къ стрѡе вашѡй, чада моѡа,
 ѡко ѡже кто сѣтворитъ близнемѡ своѡмъ, тако и [Гѡ] сѣтворитъ
 ѡмъ. ѡбо сѡе брат[ѡ]и моѡа болахъ и ѡмирахъ Иѡсифа дѣла,
 ѡко не сѣтвориша мѡсти въ стрѡвахъ своѡхъ, сѡе же моѡ безъ
 болѣзни сѡхранени выша, ѡкож[е] вѣстѣ. и егда вѣхъ в земли
 Ханаѡни, в мѡрихъ лѡвахъ ловитеѡ рѡбенѡ Иѡковъ ѡцю нѡимѡу,
 и мнозимъ ѡтапающимъ¹¹⁾ азъ безъ вѣда прѡвяхъ. азъ пер-
 вѡе сѣтворихъ корабль на плавание в мѡри, ѡко Гѡ дастъ ми
 разѡмъ и мѡдрѡсть, ѡже в немъ. и поставихъ дрѣво на задѡ¹²⁾
 емъ и понѡвѡ распрѡстрѡхъ на правѣ дрѡвѣ в сѡед[и], и вѣхъ
 в немъ ходѡ по краемъ лѡва домъ ѡцю. дѡндеж[е] придохомъ
 къ Гѡпетъ, ѡ. лѣт лѡвахъ. лѣте же лѡвахъ, а зимѡ пасѡхъ с бра-
 т[ѡ]ѡю моѡю. егда же снѡд[о]хемъ къ Гѡпетъ, Иѡсифъ не по-
 манѡ злобѡи нашѡ. егда же [зам. егожѡ] подражаѡще и вы, чада
 моѡа, любите дрѡгъ дрѡга и не помышлѡи злобѡи кождо брат[ѡ]
 своѡго, ѡко то разѡчѡетъ, ѡнѡчество и сѡед[о]вольство¹³⁾ расѡѡ-
 паѡт и дѡшъ смѡщѡетъ и ѡменѡ погѡблѡетъ. помышлѡетъ [зам.
 помышлѡите] ѡ водахъ, ѡко егда в кѡпѡ текѡтъ, то каменѡ
 и дрѡвѡи и землю и пѣсокъ носитъ; аще л[и] на много раздѡлитъ
 сѡ, земля покѡнѡтъ ѡ и вѣдетъ ѡдѡвъ приѡбѡдена; и вы аще се
 раздѡлит[е], коудѡт[е] також[е]. не раздѡлайте сѡ на двѡ части,

яко все, еже естъ сътворит Гѣ, старшинство единое имает. дааъ естъ по двоима, разсмет[и] рѣцѣ, нозе, но ко¹⁴⁾ всемы сдѣ единой главо¹⁵⁾ послашаѣтъ. разсметѣхъ в писаннѣи оиѣи моухъ, яко разсметаша [зам. разсметаша]¹⁶⁾ къ Илѣи ѣ двоимъ црѣствѣхъ всѣхъ дѣетъ ѣ всѣхъ мѣрзость сътворит, ѣво всѣхъ кмѣрѣхъ покло-нит сѣ ѣ поплѣнѣтъ въ врази ваши, ѣзловѣтѣ[а] къ странахъ ѣ въ всѣхъ волѣзѣхъ ѣ печалѣхъ. ѣ потомъ помѣнѣвшѣ[а] покаѣтѣ с[а] ѣ възвратѣт¹⁷⁾ въ, яко мѣстѣхъ естъ ѣ добросердѣ ѣ не помѣнѣа изловѣи сѣмъ члѣскимъ, занѣ поот[а] сѣтъ ѣ дѣи лѣкѣвиѣ прѣлѣцають сѣ [зам. ѣ] въ всѣхъ дѣлѣхъ. ѣ потомъ просвѣтитъ въ самъ къ свѣтѣ правды, ѣ възвратѣтѣсѣ на землю свою ѣ сзрит[е] Гѣ къ Иерѣсѣмъ ѣ мѣни рад[и] еѣго. ѣ пакы в лѣкѣвѣхъ дѣлѣхъ вашихъ разсметѣтѣ ѣ ѣ ѣвѣрѣнѣи коудѣт[е] до времени конѣнаг[о]. ѣ нѣкѣ, чада моѣа, не тѣжитѣ, яко смирѣю азъ, ни ѣпа-даѣт[е] яко ѣхоудѣаю. въскрѣсѣ ко пакы посрѣд[и] нѣхъ аки вла-стѣлинѣхъ единыхъ посрѣд[и] сѣмъ еѣго, възрадѣюсѣ посрѣд[и] племенѣи своѣмъ¹⁸⁾, елико нѣхъ съхранило законъ Гѣ ѣ заповѣди ѣцѣа нѣхъ Заблѣна. ѣ на нечѣстѣвиѣхъ наведѣт Гѣ ѣгнѣхъ вѣчѣнѣи ѣ погвѣит ѣ до ро[до]въ. ѣвѣче в покоѣи моѣа азъ тѣкѣхъ аки оиѣи моѣи, въ же войтѣ сѣ Гѣ Бѣ своѣѣго всю дѣию своѣю ѣ всю крѣпѣстѣию всѣа дѣи животѣа нѣиѣго¹⁹⁾. аще а[и] кто не вѣнимѣетъ моухъ слѣ-вѣсѣхъ, наведѣт на нѣ Гѣ ѣгнѣхъ вѣчѣнѣи“. то рѣкѣхъ сномъ добрымъ [сѣпѣ] ѣ положиша ѣ сѣмѣ еѣго в ковчѣзѣхъ, послади же възнесѣхъ ѣ в Хѣвронъ ѣ погвѣиша ѣ сѣхъ оиѣи еѣго. Заблѣнъ сѣхъ Иѣковѣхъ ѣнѣи, сѣхъ Лѣиѣнъ ѣ. житѣ лѣтѣ рѣ. дѣ.

1) пастынною 2) ѣзвѣстѣхъ 3) моухъ 4) любохъ 5) накажѣтѣ 6) сожалѣнѣи 7) плакахъ сѣ 8) пришѣдѣ 9) ѣдоша 10) додѣ. ѣмѣитѣ 11) додѣ. в мѣри 12) вѣжи 13) сѣрѣдобѣльство 14) со 15) главо 16) разсметѣтѣ[а] 17) възвратѣтѣ 18) своѣѣго 19) вашѣго.

Варианти вписано з Тѣхонравова op. cit. I, 190—194.

7. Закѣт Данѣв ѣ ѣрѣсти ѣ ѣ ѣжѣи.

Написанѣиѣ словѣс Данѣвѣхъ, ѣже рѣч[е] [сѣномъ] своѣмъ на по-слѣд[о]къ дѣиѣи еѣго къ рѣкѣ. лѣт[о] животѣа еѣго. сѣзвѣахъ ѣцѣство своѣ рѣч[е]: „послашѣт[е] сѣмѣ Данѣвѣхъ словѣсѣи моѣг[о], вѣнимѣт[е] гѣи естъ моухъ, ѣцѣа вашѣг[о]. ѣсквѣсѣхъ сѣрдѣцемъ моѣмъ ѣ въ всѣмъ животѣ[е] своѣмъ, яко добро естъ ѣ вѣгѣѣгодно ѣстинѣа с правдою творѣнѣемъ, яко вражѣи есѣтъ] ажа ѣ гнѣвѣхъ, всѣи зловѣхъ ко члѣкѣи ѣчѣитѣ. ѣспѣвѣдаю дѣсѣхъ, чада моѣа, яко въ сѣрдѣци

моѣмъ мыслахъ ѡ смѣрти Йѡсифове, моужа благаго, истиннаго, и рад[о]вахъ сѧ ѡправданій¹⁾ его, іако паче нас ѡиць его любляш[е], дхъ бо завистный и пагубный глѣше ми: и ты еси сѣхъ Іакова. и²⁾ дхъ вражій помагаша [sic!] ми глѣа: възми мечъ сей³⁾! се есть дхъ вражій, и ж[е] ваше понужаа мѧ. аки ризь влюдиши козлища, тако и азъ влюдохъ Йѡсифа[а]. но Бхъ оца моѣго Іакова не вѣда в рѣци мой, да ѡбращю его единого[о], ни дасть ми сего безаконіа створит[и], да не рассыпаются вѣ. скипетри въ Йїлн. и иѣкъ, чада моѧ, се азъ смиряю, и истинною глѣю вамъ, іако аще не схранит[е] сами себе ѡ дхѧ аживаго и гнѣвнаго, и аще не възлюбите истинны и мѣрдны, то погыбнет[е]. и ѡслеплени[е] есть въ гнѣвѣ, чада моѧ, и нѣс[тъ] кто видѣ лица въ истиннѣ, іако аще или ѡиць или мѣти аки ратникъ имаеъ іа. или аще и братъ есть, не кѣсть; и аще прѣрокъ есть Гнѣ, то преслашѣтъ с[а]; и аще праведникъ есть, не видитъ, друга не знѣтъ. ѡбжазѣтъ⁴⁾ дхъ гнѣванвыи сетми прелестными и ѡслепѣтъ естественныи ѡчи и аже ѡмрачаеъ змѣ его и свой видъ подаваеъ емѣ, на него ж[е] възложитъ ѡчи свой в ненависти срдцѣнѣи. и даеъ емѣ срдце на брат[а] своѣго в зависти. акакъ бо есть гнѣвъ, чада моѧ, іако в самой дшѣ самъ бываеъ, дша и тѣло свое творитъ, гнѣвнаго дшѣю же ѡбладаеъ, подаеъ телѣси силоу свою, да сътворитъ все безаконіе; егда сътворитъ дша, ѡправдаеъ с[а] сътвореноѣ, понеж[е] не видитъ. тѣмъ же гнѣваа сѧ аще есть силенъ, тригубъ силѣ имаеъ въ гнѣвѣ: единыи збо ѡ помощи сѧжанихъ, втордѣюже вѣтѣствомъ поникаеъ и ѡдолжаваъ все правды, третьѣе вещьноюю имѣа въ плоти и собою творѧ злоѣ. и аще ж[е] и разволнтсѧ гнѣваа сѧ, то сгоукоу имаеъ силѣ паче естественнѣи: помагаеъ емѣ гнѣвъ всегда въ прѣстѣпленій. той бо дхъ с ложью ходитъ ѡдеснѣю Сотонѣи, да ѡзѡща къ ажи коудѣтъ словеса⁵⁾ его. іако не разоумѣтъ силы гнѣвнѣи, іако свѣтна есть, въ словеси бо разгнѣвитъ первоѣ, потомъ же делескѣ двинетъ гнѣвающагосѧ, ѡбендою малою възматетъ змѣ его, и тако въздвингѣтъ в великыи гнѣвъ дшѣю его. егда збо кто глѣтъ на вѣи, то вѣи не въздвизаѣтъ сѧ на гнѣвъ; и аще кто хвалитъ вѣи акѣи стѣла, то не възноситес[а] ни в веселіѣ ни въ славохотѣ⁶⁾.

»Первоѣ бо ѡвеселитъ слѣхъ ти, потомъ поѡстротитъ зма разсѣти поваженіѣ; тогда разгнѣваеъ мнитсѧ самъ в правдѣ гнѣваеъ сѧ. егда тиѣта или пагуба комѣ коудетъ, чада моѧ, не жасайтес[а], іако той дхъ тако помышлат[и] творитъ погыбляющѣмѣ, да разгнѣваеъ с[а] ѡ срдца. егда в вѣдѣ впадѣте во-

лею ѿли неволю,⁶⁾ не печалѣтеса, ѿ печали бо въздвижаетъ сѧ
 гнѣвъ съ ажею. естъ бо двоично золь гнѣвъ, съ ажею смеша-
 етсѧ ѡба, да възмѣт[е]та смѣ. матѣщи же сѧ дѣи часто ѡ-
 стѣпають ѿ ней Гѣ ѿ ѡблаждаетъ еѳо крагъ. съхранѣт[е] бѣо, чада
 моѳа, заповѣд[и] Гѣа ѿ законъ еѳо съблюдет[е], ѡстѣпите ѿ гнева
 ѿ възненавидѣт[е] ажа, да Гѣ възселитсѧ во вѣ ѿ вежитъ ѿ васъ
 врагъ. ѿ истиннѣ глѣте каждо къ ближнемѣ своѣмѣ, да не впа-
 дет[е] къ краждѣ ѿ матежѣ, но боудет[е] в любви ѿменѣе Бѧ
 мирна, не преможетъ васъ рад[и].⁷⁾ възлюбѣт[е] Гѧ въ всемъ жи-
 воте вашем ѿ сами сѧ къ истиннѣ срѣци. веде бо: в последнаѣ
 дѣѣ ѡстѣпите Гѧ ѿ възненавидѣте Левгѣи ѿ на Юдѣ вполчите сѧ,
 но не възможет[е] противѣ ѿма, аѳгѣа бо Гѣа направлѣтъ ѡба,
 ѿко тема станеть ѿѣль. ѿко ѡстѣпите Гѧ въ дѣхѣхъ злобныхъ
 ходѣщи ѿ творащи мерзость ѿзѣкомѣ, влоудѣщи съ женами
 безаконнѣми, ѿ вѣ⁸⁾ прониѣрѣстке дѣлающимѣ к васъ дѣомѣ
 прелестнымъ. раздѣхѣ бо въ кнѣгахъ бѣноха праведнаго, ѿко кнѣзъ
 вашъ боудетъ Готона, ѿко всѣхъ дѣовъ вѣжнѣа ѿ вѣсоковѣмѣа
 слоушати начѣютъ ѿ год[и]ти ѿ сѣомъ Левгѣиннымъ, ѿкож[е] тво-
 рит[и] ѿ съгрѣшати ѿмѣ предъ Гѣмъ. ѿ сѣве мой приклѣжающѣсѧ
 боудѣтъ к Левгѣинном ѿ съгрѣшакѣщи съ всѣхъ⁹⁾ с ними. ѿ сѣве
 Юдѣинѣи боудѣтъ в лихѣомѣстве вѣсхѣщающѣи чюжѣа ѿко лѣви.
 того рад[и] ѡведѣни боудет[е] с ними в плѣнь ѿ тамо приѣмѣт[е]
 всѣа ѿзѣкѣ еѳупетскѣи ѿ все проказнѣство страннѣ.¹⁰⁾ ѿ тако
 възвратѣишѣ сѧ к Гѣи помилѣвани вѣдѣтъ.¹¹⁾ възведѣтъ вѣ
 въ сѣню еѳо ѿ дастъ вѣ миръ ѿ възѣдетъ вѣ ѿ племени Юдѣ-
 дина ѿ Левгѣинѣа сѣсенѣе Гѣе. ѿ тѣ сътворитъ съ врагомъ бранѣ
 ѿ зданѣе побѣдѣ¹²⁾ дастъ ѡцѣмъ нѣшѣмъ, ѿ плѣнь възметъ ѿ врага
 дѣа стѣхъ, ѿ възвратѣтъ срѣца дѣа¹³⁾ непок[о]рѣныхъ къ Гѣу.
 ѿ дастъ призывающѣмъ еѳо миръ вѣчнѣи, ѿ почѣютъ в рай сѣи
 ѿ ѿ стѣмъ ѿ новѣмъ Йѣрѣлимѣ възвѣсѣ[а]тсѧ праведнѣи, ѿже естъ
 къ прославлѣнѣе вѣе ѿ до вѣка. ѿ к томѣ не боудетъ Йѣрѣлимъ
 в запѣсѣнѣе ни плѣнитсѧ Йѣрѣлимѣа, ѿко Гѣ боудѣтъ посрѣд[и]
 еѳо съ чѣкы ходѣа сѣи Йѣлѣкъ, цѣтѣвѣа к немѣ в смиренѣи ѿ ни-
 щѣте, ѿ вѣрѣа к него цѣтѣват[и] начѣтъ къ истиннѣкъ нѣиыхъ.¹⁴⁾
 ѿ нѣѣ коите сѧ Гѧ, чада моѳа, вѣмлет[е] сѣаами ѿ Готонѣ
 ѿ ѿ дѣовъ еѳо, молитѣ сѧ Боѣ ѿ аѳгѣа, ѣмѣже естъ предани,
 ѿко то естъ ходѣтаѣ Боѣ ѿ чѣкомъ ѿ ѿ мирѣ Йѣлѣкъ, ѿ про-
 тѣвѣ цѣтѣвѣ вѣю станѣтъ. того рад[и] тѣнитсѧ врагъ запѣт[и]
 всѣмъ призывающѣмъ еѳо, вѣрѣетъ¹⁵⁾ бо, ѿко къ нѣ же дѣѣ вѣ-
 рѣетъ Йѣлѣкъ, скончѣетсѧ цѣтѣво вражѣе. тѣ аѳгѣа миръ ѡкрѣпѣтъ
 Йѣлѣ¹⁶⁾ не впасти ѣмѣ до конѣа къ зло. боудѣтъ же къ вѣрѣмѣ

безаконїа Нїлава ѿстѣпнѣ Гѣ ѿ нѣхъ минетъ въ мѣзѣцѣхъ творѣ-
щамъ вола ѣго. ꙗко никто ж[е] ѿ мѣгакъ естъ точенъ емѣ, ꙗма
же ѣго боудетъ въ всякомъ мѣстѣ Нїлава и въ мѣзѣцѣхъ спѣхъ.
блюдете с[а], чада мои, ѿ всякого дѣла вражїи и ѿверзете
гнѣбъ и всякъ азѣ и възлюбите истиннѣ и мѣрднѣ. и елико
слышасте ѿ ѿца вашего, предадѣт[е] и вы чадамъ вашимъ, да
прїиметъ въ спѣхъ странамъ, естъ во истѣкнѣхъ, мѣрдъ, кротокъ
и смиренъ и сѣа дѣлѣскї законъ вїи.¹⁷⁾ ѿстѣпнѣ сѣо ѿ всякоѣ
неправды и прилепите с[а] къ правдѣ закона вїи и боудете племя
моѣ въ спѣсїиѣ до вѣка. и погрѣкете ма близъ ѿцѣ моихъ.¹⁸⁾
и такъ рѣкѣ цѣлока и сѣоу сномъ вѣчнымъ. и погрѣкоша
и сїиѣ ѣго. и потомъ възнесоша кости ѣго и положиша близъ
ѿбрама, Исаака и Иков[а]. обач[е] прѣрочест[ов]а имъ Данъ,
ꙗко ѿставѣт¹⁹⁾ нѣхъ и тѣжди боудѣтъ зѣмля своѣа и род[а] Изава
и ѡчѣства своѣго и семени нѣхъ. Данъ сїиѣ Іаковъ ѣ., сїиѣ Іаалїи
первїи, житъ лѣтъ рѣ. и кѣ. лѣтѣ.

¹⁾ преданїи ²⁾ дод. ѿ тог[о] ³⁾ дод. и ѡрѣи имъ Іѡсѣфа и възлюбитъ та ѿцѣ
ѡмрїиѣ емѣ. ⁴⁾ дод. во ⁵⁾ дѣлаѣа, var. тѣлаѣа ⁶⁾ ноуждїю ⁷⁾ рать ⁸⁾ дод. всякомъ ⁹⁾ въ
рѣкѣмъ ¹⁰⁾ странѣско ¹¹⁾ боудѣтѣ ¹²⁾ даїиѣ поѣдѣмъ ¹³⁾ вас. ¹⁴⁾ на истѣхъ ¹⁵⁾ вѣстѣ ¹⁶⁾
Иїаю ¹⁷⁾ законѣ вїи ¹⁸⁾ дод. ба

Варианти выпиcано изъ Тихонравова op. cit. I, 195—199.

8. Завѣтъ Нефталимовъ ѡ естественей вѣгости.

Вписанїе завѣта Нефталимовъ ѣже заверѣа въ вѣрѣмена кон-
чиннѣ своѣи въ лѣт[о] рѣ. живот[а] своѣго. съшедшимъ сїиѣмъ
ѣго въ ѣ. мѣцѣ въ ѣдиннѣ [днѣ] мѣа здравѣ сѣиѣ емѣ, створи
кѣч[е]рѣ емѣ¹⁾ и пит[к]ѣ. и заѣтра егда възвѣсѣ и рѣч[е] имъ. ꙗко
смираю. и не вѣровахѣ емѣ. и вѣгла Гѣ, ꙗко ѣзвѣсти имъ, ꙗко
в²⁾ сїиѣ ноци вечери смиретъ, нача сѣо гѣти: „послѣшайтѣ, чада
мои, сїиѣ Нефталимови, послѣшайтѣ сїиѣ³⁾ ѡца вашѣ[о]. азъ ро-
д[и]хъ ѿ Іаалїи, ꙗко хитростїю сътвори Рахиль и даѣтъ в себѣ
мѣсто Іаалѣ Иковѣ, и при Рахили роди ма, и того рад[и] наре-
ч[е]нъ въхъ Нефталим. и възлюбѣ ма Рахиль, ꙗко предъ нею ро-
дѣхъ сѣ. и ещѣ малад[ѣ] сѣиѣ ми любашѣ ма гѣющи: абы ми
видѣти брат[ѣ] твоѣ ѿ чрева моѣго ꙗкож[е] и тебѣ. тѣмъже по-
добенъ ми въс[ѣтъ] всемъ Иѡсѣд по вѣлѣнїю Рахилинѣ. а мѣти
ми естъ Іаала дѣи Рѣфїиѣна, брат[а] Дѣкорина, дѣилица Рѣвѣина,
ѣже ѣдинѣмъ дѣи роди сѣ[с] Рахил[и]нѣ. а Рѣфї¹¹⁾ ѿ рода Іѡра-

а́мла Халдейни́нъ вѣ́очѣнѣъ, сво́ею да ѿ до́бра род[а], ѿ плени́нъ
 выс[тъ] Лакею.⁵⁾ ѿ да еди́нъ рабъ сво́ю же́не, ѡж[е] роди дѣ́рѣъ,
 ѿ створи ѿма ѿн Зѣлѣа ѿ по ѿмени вси ѿго, в не́йже плени́нъ
 выс[тъ]. ѿ тогда роди Балъ гѣа: кро́мъ спѣ́ха мо́его дѣи.
 виж[е] во родившю́сѡ при́ймше се́сецъ х́оте ссати. ѿ е́лѣма ле́гокъ
 вѣ́ху но́гама ѡ́ко е́лень, ѡлѣчи ма ѡ́цъ мо́й И́ков ѿ на вса́къ
 посолъ ѿ вести носити, ѿбо а́ки ѡ́гль ма бѣ́гни. ѡ́кож[е] горнь-
 чаръ вѣ́сть сѣсѣ́дъ ко́лко тре́боуе́тъ, протѣвѣ́ томоу́ взема́ет кала,
 також[е] ѿ Гѣ́ дѣи́и творит подо́воль тѣ́ло ѿ по силѣ́ телесне́й
 ѿ дѣ́хъ вла́гѣе́тъ ѿ нѣ́с[тъ] ли́ше ко́еюждо́ третѣ́юю часть́ власа,
 в ме́рѣ во ѿ в число ѿ в равностъ всѡ́ тварь вѣ́зносѣ́сѡ. ѿ ѡ́ко
 же́ вѣ́сть горньчаръ ко́еюждо́ сосѣ́дъ что́ гонѣ́тъ, тако ѿ Гѣ́
 вѣ́сть тѣ́ло ко́лко до́вольѣ́тъ въ бѣ́гоу ѿ ко́лко⁶⁾ въ зло́е, ѡ́ко⁷⁾
 твари ѿ вса́кою мѣ́сли ѡ́ко не́ вѣ́сть Гѣ́. вса́комъ во чѣ́с по
 подо́бнѣ́ ѿго ѡ́ко же́ оу́мъ е́мъ, тако ѿ сна́га ѿго; ѡ́кож[е] сѣ́дце
 ѿго, тако ѿ вѣ́ста ѿго; ѡ́кож[е] ѡ́ко ѿго, тако ѿ сонъ⁸⁾ ѿго; ѡ́ко
 дѣ́ла ѿго, тако ѿ сло́во ѿго ѿли в за́кон Гѣ́, ѿли в за́конъ вра-
 жни́. ѡ́кож[е] разлѣ́ченіе ме́жи свѣ́томъ ѿ тмо́ю видѣ́нїемъ ѿ слы-
 шанїемъ, тако разлѣ́ченіе ме́жи свѣ́томъ⁹⁾ мо́жемъ ѿ мѣ́жемъ,
 же́ноу ѿ же́ноу, ѿ нѣ́с[тъ] рѣ́ци, ѡ́ко въ́ еди́номъ ли́ци ѿ се́
 е́мъ е́сть подо́бно все́. въ́ чинъ сѣ́твори́лъ е́сть Бѣ́ до́бръ: ѿ-
 сѣ́ставъ гла́вѣ¹⁰⁾ чѣ́с, при́ложены ж[е] ѿ гла́вныя власы́ на лѣ́потъ
 ѿ ѿ сла́въ, ѡ́кож[е] ѿ сѣ́дце на мо́удрость, чре́во на рассѣ́женїе
 сы́рицу, тѣ́ло¹¹⁾ на зданїе́, се́лезеню́ на гнѣ́въ, крѣ́чинъ на вѣ́ра-
 ждоу́, слѣ́хъ на смѣ́хъ, ѿ́стелеси¹²⁾ на все́ х́удожество́, стѣ́нъ¹³⁾
 на силъ, ребра́ на сѣ́хранїе́, чре́сла на крѣ́пость ѿ прочее́. тако́
 вѣ́о, ча́да мо́я, да вѣ́дѣ́тъ всѡ́ дѣ́ла ва́ша кинѣ́на въ́ стра́се вѣ́и,
 ѿ ничто́ ж[е] не́ строи́¹⁴⁾ не́ творите́ в про́зо[р]ствѣ́ ни́ без вре́мени
 нѣ́. ѡ́кож[е] а́ще реч[е]ши ѡ́къ не́¹⁵⁾ слы́шати не́ можетъ, тако ѿ вы́
 [въ] тмѣ́ не́ можете́ творит[и] дѣ́ла свѣ́тлыхъ. не́ тѣ́нитсѡ
 в ли́хоймствѣ́ ѿстрѣ́ти¹⁶⁾ дѣ́ла ва́шихъ, а́н въ́ словесе́хъ тѣ́нихъ
 сра́жю творит[и] дѣ́ла ва́шимъ, ѡ́ко в молча́нїи дѣ́ла чѣ́а ѿ сѣ́дце
 разлѣ́е́тъ Бо́у держа́т[и]¹⁸⁾ ѿ ѡ́метати́ волю́ дѣ́лавою. сѣ́нце
 ѿ мѣ́ ѿ звѣ́зды́ не́ ѡ́меняю́тъ чина́ сво́его; тако́ не́ ѡ́меня́йте
 за́кона вѣ́и в вѣ́чнннѣ́ дѣ́ла ва́шихъ. ѡ́зыци прѣ́льстивѣ́вшихъ
 ѿ ѡ́стави́ше Гѣ́ пого́уивше́ чинъ сво́й ѿ вѣ́слѣ́дова́ша ка́меню
 ѿ дре́въ шѣ́дше въ́ слѣ́дъ дѣ́ховъ ле́стныхъ; вы́ ж[е],¹⁹⁾ ча́да мо́я,
 разлѣ́вше́ въ́ ѡ́тверже́нїи́ зе́мла ѿ мо́рѣ ѿ въ́ вса́комъ чюдо-
 творенїи́ Гѣ́ сѣ́твори́вше́го вса́ческѡ́, да не́ вѣ́де́тъ вса́ческа́ ѡ́ко
 Го́дома,²⁰⁾ ѿже́ ѡ́мени́ша чинъ сво́ея́ вѣ́ци. також[е] ѿ ко́дрнѣ́
 ѡ́мени́ша чинъ сво́й, ѡ́ж[е] про́каж[е]²¹⁾ в пото́пе ѿ [без] пло́д[о]въ²²⁾

повеле быт[и], тѣмъ ж[е] и гл҃ю вамъ, чада мои, ꙗко развѣхѣхъ в писаниихъ Еноховѣхъ, ꙗко и въ ѿстѣпите ѿ писаніа Г҃сна закона, ходѣши по всемъ вѣзак[о]нѣмъ страньскимъ, и стверит[е] по всемъ провѣрьствомъ содомьскимъ. и наведетъ Г҃ъ на въ плененіе и рабѣста тамо врагомъ вашимъ, и всемъ ѡзлѡченіемъ и печалію поживет[е], дондеж[е] ѡхѣдитъ Г҃ъ къхъ васъ. егда же ѡхѡудѣте и скончаѣтесѧ, ѡвратитесѧ и познаит[е] Г҃а Б҃а вашего, и възвратите въ [sic!] на землю вашу по многѣи его мѣти. и боудетъ егда прид[е]те на землю ѡцѣ вашихъ, пакы ѡставѣтъ²³⁾ и сѣгрѣшати. и рассыплетъ ѡ Г҃ъ Б҃ъ по лицю всѣа земли, дондеж[е] придетъ мѣрднѣ Г҃не, члѣкъ творѣи правдѣ и творѣи мѣтъ къ всемъ далнимъ и ближнимъ.

И лѣтъ[о] мѣ. живота моего видѣхъ в виденіи маслѣишѣ на вѣстоукъ Иѳрама, ꙗко сѣнце и мѣъ стойста. и се Исаакъ ѡцѣ ѡца нѣего гл҃а к намъ: текше похвѣтит[е] каждо кама, по силе противѣ, [и] ѣмшссмс [sic!] да боудетъ сѣнце и мѣъ. потекохом вси в кѣпѣ, и Левгій ѣтъ сѣнце, Юда сѣгъ ѣтъ мѣа, и възнесоста сѧ с нама. и сѣпс Левгій аки сѣнцю дастъ сѧ ѣмс вѣи фѣниковъ вѣ. Юда каше свѣтел аки мѣъ, под ногамъ ѣѡ ваше вѣ. лѣцъ, и притѣкоша сама, и Левгій и Юда възста ѡ к себе. И се знець на земли ѡмѣа два рога велика и криле ѡри на хрѣте ѣго, и хотѣша ѣти ѣго и не възмогохом ѣти²⁴⁾ ѣго²⁴⁾. и постигъ ж[е] Иѡсиф ѣтъ ег[о] и възде с ними на вѣсѣтѣ. и видѣхъ ꙗко въх пришелъ тамо, и се писаніе стѣ ѣви сѧ намъ²⁵⁾ гл҃а: Аспирисъ, Мидс, Персѣ, ѡностранници, Херсакнѣ,²⁶⁾ Халдей сѣпричастѣтъ²⁷⁾ си пленъ вѣ. скипетръ Илѣвъ. пакы по ѣ. мѣъ видѣхъ ѡца нѣего ꙗкова стойща на мори Намниистемъ, и мѣ сѣве ѣго с нимъ. и се корабль ѡдѣше съ ѡдринал-и, полнъ рѣхла, без грѣбѣцъ и кормчиѣа. писано ж[е] каше на кораблѣ: корабль ꙗковль. и реч[е] ны ѡцѣ: в[ѣ]земъ ны въ корабль нашъ и е[гда] же влѣзохомъ, выс[ѣтъ] зима люта и вѣрѣа вѣтрапа велик[а] и ѡстѣпи ѡцѣ²⁸⁾ держа ѡдра и мѣ стражюцѣ в поучинѣ несѣхомъ сѧ. и наполни сѧ корабль воды волнами потаплашасѧ, ꙗко же стѣрти сѧ ѣмс. а Иѡсифъ в челнѣ ѡбѣже. разлѣчихомъ же сѧ и мы на дѣскахъ десѣт[и]. Левгій ж[е] и Юда вѣста в кѣпѣ, рассыпашасѧ вси в конца. Левгій ж[е] ѡблѣксѧ въ вретѣиѣ ѡ всѣхъ нас молаше сѧ Г҃ен и е[гда] же прѣста стѣдень, корабль прид[е] на землю аки цѣлкъ, и се прид[е] ѡцѣ нѣи и в кѣпѣ весѣлахомсѧ. ѡба снѣсна повѣдахъ ѡцѣю моѣмс, и реч[е]: подобаетъ сѧ томъ сѣбѣѣти въ вѣрѣмъ своѣа, много Илѣю подѣишю. тогда рече ми ѡцѣ [sic!] мой: вѣрѣѡ, ꙗко живѣ ѣстъ Иѡсиф и вижю,²⁹⁾ ꙗко при-

читаєть і Гѣ с нами. и плачаше³⁰⁾ гайіе: живѣ єси, чадо мое
 Ысид[е], но не вижю тебе и ты не видѣ Ыакова родившаг[е] тѣ.
 сътвориже плачь и намѣ ѡ словесехъ сихъ. и горахъ стробою, хо-
 тѣхъ повѣдат[и], іако проданъ єсть, но боухъ бо сѣ брат[ѣ]и
 моєи. и сѣ, чад[а] моєи, възвѣстихъ въ вѣкман[а] послѣднихъ,
 єже все вѣдетъ въ Ыїли. вы же до заповѣдайт[е] чадамъ своимъ, да
 сѣ приѡбѣщають къ Левгій и къ Ыюдѣ, Ыюдою бо въспомѣтъ сѣсъ
 Ыїлевъ и ѡ томъ вѣгвитъ сѣ Ыіаковъ, ѡ скипетрѣ бо того іавитъсѣ
 Бѣкъ живій въ нѣсѣхъ и на землѣ сѣсти пѣмѣ Ыїако, и зверетъ
 стѣи ѡ іазыкѣ. аще сѣдѣлаєт[е] дѣла³¹⁾ добрай, чад[а] моєи, то
 вѣвѣтъ вы члѣвци и а҃н҃гелъ и Бѣ прославитъ сѣ въ іазыцехъ васъ
 рад[и], дѣвол ѡбѣжитъ ѡ васъ и Бѣ възлюбитъ вы, и а҃н҃гелъ по-
 мѡгѣтъ въ. іако аще кто чад[а] въскормитъ добре, памѣтъ иматъ
 доврѣ; тако и ѡ довродетели памѣтъ добра ѡ Бѣ. а не творѣ-
 щиг[о] добра клѣнѣтсѣ въ странахъ, тѣмъ и дѣвол вселитсѣ
 въны аки въ своѣ сѣсѣдѣ и всѣмъ зверѣ ѡбладѣетъ имъ, и Гѣ
 възнавѣи[д]итъ єго. заповѣд[и] безаконный³²⁾ сѣгоубѣ сѣтъ,
 с хытростыю свершають сѣ. вѣкма бо съближеніѣ сѣ женою єсть
 вѣкма въздѣр[жа]ніѣ³³⁾ въ мѣтвѣ єго, и сѣ двѣ заповѣд[е] єсть
 вѣїѣ, и аще не боудѣтъ по чинѣ своѣмъ, то грѣхъ прїнесѣтъ; тоже
 боудѣтъ и ѡ дрѣвѣхъ заповѣдѣхъ. боудѣт[е] же смыслена ѡ вѣи
 мѣдрости³⁴⁾ вѣдѣще чинъ заповѣди єго и вѣставъ всѣаго дѣла,
 да въ възлюбитъ Гѣ. и много такоже заповѣдаєтъ волни³⁵⁾:
 да принесѣтъ кости єго въ Хевронъ, да погрѣбоутъ сѣ ѡцѣ єго,
 іадѣ и пи въ тихѡсти дѣла, покри лице своѣ и ѡмре. и створиша
 сѣмѣ ємъ по всемъ велико заповѣда имъ Нефталимъ ѡцѣ ихъ.
 Нефталимъ сѣи Іаковъ и. сѣи Ыалинъ³⁶⁾ вѣ. житъ лѣтъ раѣ.

1) имѣ 2) но 3) словеси 4) Роуфин 5) Лаваномъ 6) додъ приходитъ 7) додъ, икс[е] (тѣ) 8) сама 9) васъ. 10) єстьєтъ въ глагѣ и шю приѣхитъ къ глагѣ 11) додъ и чрево 12) истѣсѣ 13) стѣнѣ, васъ. стѣга 14) вѣс[е] строи 15) васъ. 16) истаѣти 17) дрѣзати 18) додъ не так[е] 19) да не боудѣтъ аки Содѡма 20) додъ. Гѣ 21) ихъ жѣ [е] ради житѣи и потѡнѣ 22) додъ. Гѣ 23) васъ. 24) на имѣ 25) Хелѣи 26) Гѣринъ причастѣтъ 27) додъ. ѡ насъ 28) додъ бо всегда 29) плача сѣ 30) васъ. 31) бо аконны [sic!] 32) въздѣржаніѣ 33) ѡ Бѣѣ и мѣри 34) моли ихъ 35) Лѣнѣ.

Варианти виписано із Тіхонравова op. cit. I, 199—205.

9. Завѣтъ Гадова ѡ ненавѣстѣ.

Напис[а]ніѣ завет[а] Гадова, єго же глѣ сѣмъ своимъ в лѣт[ѣ] ѡ
 рѣи. живот[а] своѣго. „азъ родихъ сѣ Ыаковъ и вѣхъ крѣпокъ

о паствинѣ: азъ храняхъ ношью паствѣ. егда приидаше ношью левъ или вѣакъ или рись или мечка или как[о]къ зверъ на паствинѣ, спостигнахъ его и емъ за ногѣ рѣкою мѣ швертехъ раздражахъ и вержахъ имъ съ дѣла престрела и тако бѣнкахъ его. Иисифъ же пасаше [sic! зам. пасаше] с нами до ѿ. дѣний, и млад[е]ньскіи ѿгорѣ шъ знои и въздрат[и] сѣ в Хевронѣ к ѿцю ншѣмъ и положи и ѿ себѣ іако любаше его. и реч[е] Иисифъ къ ѿцю ншѣмъ, іако снѣ Зелвине и Калнини изакалаютъ довершіа и іадатъ*) штан Роувима и Іоуды. вѣд[е] бо, іако изахъ агнець изъ оустъ медведици и шною оуморихъ и агнець заклахъ, ш нем же печаловахъ сѣ, іако не бы живъ изахомъ ег[о]. и гнѣвнъ быхъ на Иисифа ш словеси семъ и до дни преданиа его въ Египет, и дхъ гнѣвнынъ бѣ во мнѣ, и не хотѣхъ ни шчима ни слоухомъ видѣти Иисифа: в лице наше шблчи ны, іако безъ Іюды іадухомъ пасомое. и все велико глѣше шцю и имаше емъ вѣроу. исповѣдаю оубо нынѣ грѣхъ мой, чада мои, іако многжды хотѣхъ оубити ег[о], іако ш всѣи дшѣ гнѣвахъ сѣ нанъ, и за сны ко ег[о] приложихъ ненависть и хотѣхъ его потерти ш землѣ живыхъ, іакож[е] потиралетъ телець злѣкъ земнынъ. тѣмже азъ и Симеон продахове ег[о] Изманѣлѣтомъ на ѿ. златицехъ, і. скривша а ѿ. показавове брати наю, и так[о] лихонмства ради совѣщахомсѣ ш изгнѣли ег[о]. и Бѣ шцѣ моихъ избави ег[о] ш роукѣ моею, да не створю безаконіа въ Иліи.

„Нынѣ слышите словеса истинныя, чада мои, еже творити правдѣ и вѣсь законъ Бжшнѣг[о]. и не прелюбите с[ѣ] дхѣмъ ненавистны[м], іако золъ ес[ть] во всѣхъ дѣлахъ члкомъ. все бо велико творите ненавидимымъ, злѣ ес[ть]. и аще кто творитъ законъ Гнѣ, то не хвалитъ ег[о]; аще вѣст сѣ Бѣ и хоцетъ правдѣ, то того не любитъ, истинноу хоулитъ, исправляющеюу зазираеть, клекетъ целоуетъ, прозорство любитъ, іако ненависть шслѣпи дшю ег[о], іакож[е] и азъ зрѣхъ на Иисифа. сохраните[сѣ] оубо, чада мои, ш вражды, іако к самому Гсви согрѣшати творитъ, не бо хоцетъ слышати словеса закона ег[о] ш любви ближнѣг[о] и Боу согрѣшаетъ. аще бо падетъ братъ ег[о], то тоу лѣне хоцетъ покѣдати всѣмъ и тѣнитсѣ, да шсоудитсѣ ш немъ и моучимъ оумретъ. аще ли ес[ть] рабъ, то шсоудитъ и къ Гнѣу ег[о] и на ксакоу печаль воздвижеть ег[о], како и бы оуморилъ. ненависть бо дѣ-

*) Далѣ картка рукопису видерта, і через се ми подаемо сю часть заповѣта з друкованого тексту Тіхопратова, оп. cit. I, 205—207.

лает съ закистю, а ѿ добротворящихъ съ снагою слыша ѿли видѣ всегда болит. яко ко ѿ любви мѣткыа хощет ѿживити ѿ соуженыа на смѣрть хощет возвратити, також[е] ѿ вражда ѿ живыа хощетъ сѹморити ѿ мало согрѣшившимъ не велит жити. дѣхъ ко ненавистнымъ впомагаетъ Сатанѣ всегда въ смѣрть чѣкомъ, а дѣхъ любовныи въ мѣсрдїи помагаетъ законъ вѣню въ спсѣнїе чѣкомъ. зло оубо ес[ть] вражда, яко частитъ беспрестани лѣжа глѣ на истинѣ ѿ малымъ велика творит, тмоу свѣт творит, сладкомъ горкое творит ѿ клеветѣ оучит ѿ гнѣвѣ ѿ рати ѿ котороу ѿ вѣсь приытокъ злобыи ѿ ада дѣволаа наполняетъ срдце. Се ѿ искоушениа глѣю камъ, чада моа, да ѿжженет[е] ненависть диявольскѣю ѿ прилепите с[а] къ любви Гснн. истинна ко прогонитъ ненависть, смиренїе погоубляетъ враждоу, праведныи ко ѿ смиренныи стыдитсѣ сотворити неправдѣ, не ѿ иного ѿбличаемъ, но ѿ своего срдца, яко Гсѣ смотритъ мысли. не ѿглетъ моужа праведна, зане страха бѣгаго ѿдолѣкаетъ ненависть, боа ко сѣ, егда разгнѣваетъ Гсѣ. не хощетъ намъ Бѣ ни в помыслѣ неправдѣ створит[и] члѣкѣ. се азъ послаждѣ оубѣдѣхъ, егда покашасѣ ѿ Иѡсифѣ. еже ко по вѣню исти*) нное покаїниѣ погубляетъ ненависть ѿ прогонїтъ тмѣ ѿ просвѣщаетъ ѿчи ѿ разѣмъ даетъ дѣши ѿ направляетъ дѣмъ на спсѣнїе. ѿхже нѣс[ть] навикаъ ѿ члѣкѣ, свѣтитъ ѿ покаїниа. навѣде на ма Гсѣ волѣзнь ладвейнѣю, ѿ аще не быша мѣтве ѿца моего Іакова, мала не изыд[е] ѿ мене дѣла моа. ѿмѣж[е] ко члѣкѣ безаконсѣтъ, тѣми ѿ стражеть; ѿмже ко каше строга моа безъ мѣти на Иѡсифѣ, ладвейнѣми стража безъ мѣти ѿсѣжахъ сѣ мѣцѣ дї, елико же врѣмѣа враждовахъ на Иѡсифѣ[а], дондеже проданъ быс[ть]. ѿнѣ, чада моа, възлюбят[е] каждо ближнаго своего ѿ ѿнмет[е] враждѣ ѿ срдця вашнхъ. възлюбите сѣ дѣломъ ѿ словомъ, мыслію дѣивною. ѿ азъ ко предѣ лицемъ ѿца моего мирно глѣхъ къ Иѡсифѣ, ѿ ѿзлѣзшю ми дѣхъ ненавистныи ѿслеплаше ми дѣмъ ѿ смѣташе дѣю мою іакоже ѿ бѣити его. възлюбят[е] сео дрѣгѣ дрѣга ѿ срдца. аще кто съгрѣшитъ ѿ¹⁾ срдца ктоѣкѣ, рци еѣмъ с миромъ ѿзгнавъ ѿдѣа ненавистныи, не держи лѣсти въ дѣи своѣи. аще не поведаѣтъ покаѣтсѣ, не врежи его; аще л[и] сѣ ѿмѣщени²⁾, не свари сѣ с нимъ, егда како клѣншю сѣ еѣмъ соугѣво съгрѣшивши, да не слышитъ вы³⁾ сварѣ чюжей тайны вашнѣа, да не възненавидѣтъ тебе враждѣ ѿли великѣ грѣхъ сътворитъ ѿ тоѣкѣ, іако многѣжды лѣсткѣ ѿгласїтъ тѣ ѿли ѿчарѣѣтъ тѣ зае приѣмъ ѿдѣа. аще л[и] ѿме-

*) Віден їде далї текет Крехівельої Палеї.

щетъ сѧ ѿ ѿсѣмнитъ сѧ ѿ величѧемъ, то ѿмолчи, а не ѿвеличи ег[о]:
 а⁴⁾ ѿмриай во сѧ покаѣтъ сѧ, ѿкоже не съгрѣшити ѣмъ к тобѣ,
 но ѿ почитеть тѧ ѿ ѿкоитъ сѧ ѿ смиритъ сѧ⁵⁾. аще л[и] вѣстѣднѣ
 ѣсть ѿ противѣлетъ сѧ злобою, ѿ тако прости ѿ сѣдѣца ѿ дайже
 Боу ѿмриай. аще л[и] кто паче васъ докрее спѣтъ, не печалѣте
 сѧ, но молите сѧ[а] занъ, дабы све[рше]не⁶⁾ спилъ; ѿ ѿ васъ бо
 печетъ сѧ таковыи. аще ѿ паче възнесетъ сѧ таковыи⁷⁾, не зави[ди]те
 помнаще, ѿко всакой плоти ѿмрет[и] естъ, Хсѣи⁸⁾ же хвалы при-
 н[о]сити⁹⁾ дающею добраи ѿ потребна чѣкомъ. възми соуд[о]въ
 Гѣи ѿ не престани, ѿ почитаютъ¹⁰⁾ мысли твоѧ. аще л[и] кто
 ѿ зла ѿбѣтѣтъ аки Габъ стрѣи мой, не завидите, но ѿстава
 вѣи пождите. терпите во емъ зло Бѣ¹¹⁾, да не коли покажъ сѧ
 ѿстанетъ. аще л[и] бесъ покаишии прѣсѣдетъ, то прииметъ мѣкъ
 вѣчнѣю. смиренъи во ѿ ненавистнѣи ѿ всемъ Гѣ благодаритъ, и тѣ
 паче ѿбѣтѣ[е]тъ всехъ, ѿко не ѿмаеть акава зазора чѣска. ѿ
 ѿиметъ[е] враждѣ ѿ дѣи вашихъ ѿ възлюбитъ[е]¹²⁾ въ правдѣ
 сѣдѣца.

„Перевѣд[и]те же ѿ се ѿ вѣи ѿ чадомъ вашимъ, да почитѣтъ ѿюдѣ
 ѿ Левгѣи, ѿко ѿ тою възсиѣтъ вамъ Гѣ и сѣсъ ѿ Гѣвъ. развѣхъ во,
 ѿко на кончинѣ ѿстѣпѣтъ чада ваша ѿ него ѿ ѿ всемъ акавѣе ѿ въ
 ѿзавлении ѿ в растѣнии [sic!] боудѣтъ предъ Гѣмъ.“ ѿ мало по-
 молчавъ реч[е]: „ѿ погребѣтъ[е] ма близъ ѣи моихъ“. ѿ простеръ
 носъ свой ѿспе с миромъ, и по пѣт[и] лѣтѣхъ изнесѣсѣюче [sic!]
 ѿ в Хевронъ ѿ погребѣша ѿ тѣ. Гадъ сѣтъ ѿкавалъ дѣ. сѣтъ Зел-
 финъ первѣи, живѣ лѣтъ р. ѿ к. ѿ ѣ.

1) вас. 2) ѿмриетъ 3) во 4) вас. 5) смиритсѧ 6) свершенъ 7) тако и вы и 8) Гѣи
 9) приносѣте 10) почитѣтъ 11) злобѣ 12) възлюбѣте сѧ.

Варианти вписано из Тихоновова оп. cit. I, 205—209.

10. Завѣтъ Ясирова ѿ двою лицу ѿ ѿ злобѣ ѿ ѿ докровоуи.

Написаниѣ заветъ[а] Ясирова, еж[е] гѣа сѣмъ своимъ въ рѣкѣ.
 [лѣто] живота своего. еше здравъ сѣи гѣа ѿмъ: „послашѣте,
 чада мои Ясира ѿца вашѣг[о] ѿ все еж[е] естъ¹⁾ предъ Гѣмъ пока-
 заю²⁾ вамъ. два поутѣ далъ естъ Бѣ сѣмъ чѣскимъ ѿ две мысли
 ѿ два нрава ѿ две свершении, ѿ того делама всего двоѣ. двоѣ
 естъ, коежео противно дрѣгомъ: поутѣ два доврѣ ѿ залъ, в нею

же ёсть двѣ мысле в персеухъ нѣихъ рассѣжающіи ѿма. аще сѣо дѣла хощет на добро, все дѣло ѿа ёсть въ правдѣ; аще ѿ сѣгрѣшнѣ, то скоро поклетъ сѣ, бѣгаѣ помѣслаѣ, ѿмѣра лоукавство погоувѣтѣ аѣе злое, ѿскоренѣ грѣхъ. аще ли в прѣнырство, оуклонѣт мыслѣ своѣ, то все дѣло ѿа боудет в прѣнырствѣ, ѿ ѿставнѣ бѣговѣ прѣймѣт злое ѿ ѿбладанѣ⁴⁾ врагом; аще ѿ добро что сѣтворѣт, на лѣкавствѣе прѣвратѣт. егда бо начнет ѿко добро творѣт[и], ѿ на концѣ дѣла ёго на злотворѣнѣе ѿвратѣт, понеже скровнѣе мысли ёго ѿбладано ёсть врагомъ, егда лѣкаваго дѣла наполнѣт сѣ[а]. егда сѣо дѣла дѣлающіи рѣч доброе пач[е] злаго, ѿ концѣ дѣла на злое ведѣнѣ⁵⁾, ѿ ёсть чѣвкѣ нѣже не мѣлѣтъ сѣлѣжаѣаго ёмѣ на злѣсѣ [sic! зам. злѣсѣ], да сѣ ёсть дволѣчно, но враждѣнно ёсть. ёсть чѣвкѣ любѣа хѣдаѣаго аки ѿ самѣ ёсть в лѣкавствѣ, ѿкож[е] сѣмрѣтѣ хѣщѣт⁶⁾ въ злѣ⁷⁾ ёго рад[и]: ѿ ѿ семѣ ѿае ёсть, ѿко дволѣчно ёсть, но все то зло дѣло. сѣщнѣа бо любѣѣ в лѣкавствѣе крѣющѣе ёго в лѣкавствѣе⁸⁾ ёсть ѿмѣнемѣ аки добро, концѣ дѣла прѣходѣт на зло. дрѣгнѣ крадет, насѣлѣтъ, ѿѣмѣлѣтъ, лѣхѣмствѣѣтъ и мѣлѣтъ нѣаѣаго: дволѣчно сѣо ёсть ѿ сѣ, но все вражѣе ёсть; лѣхѣмствѣѣа крѣжнаго гнѣквѣтѣ бѣ. и бѣѣшнѣаг[о] кѣкнѣтъ [и] сѣоаг[о] мѣлѣтъ; запѣведѣаѣаго законѣ⁹⁾ ѿслоушѣлѣтъ ѿ гнѣквѣт [и] оуѣ[о]гнѣ мѣлѣтъ: дѣѣо сквернѣтѣ, тѣло чѣтѣт; много сѣнѣает ѿ рѣдѣки мѣлѣтъ. ѿ сѣ дволѣчно [sic!] ёсть, но все вражѣе ёсть. дрѣгнѣ прѣлюбѣе дѣѣтъ, бѣлѣдѣтѣ, [и] вѣздержѣт сѣ ѿ ѿдѣ; постѣа сѣ а зло творѣт; слоѣо бѣтѣствѣа многи прѣвлѣчѣт, ѿ лѣхнѣа зловѣѣ творѣт запѣведѣ: ѿ сѣ дволѣчно ёсть. таковѣнѣ бѣнѣко¹⁰⁾ ёсть космѣатами ногѣами ѿполѣ сѣтъ чѣтѣ, но въ ѿстѣнѣсѣ нѣчѣтѣ сѣтъ. бѣ въ кнѣгахъ нѣѣнѣхъ рѣч[е] тако: не вѣдѣте таѣи дволѣчнѣ при бѣѣтнѣо злобоѣ, но при бѣѣстнѣо¹¹⁾ ёдѣноѣ прѣлѣпнѣте сѣ¹²⁾, ѿ бѣ почѣвлѣтъ в нѣѣ ѿ чѣчнѣ [sic!] жадаѣт ѿа. ѿ зловѣѣ ѿбегнѣт[е] покрѣвающѣе дѣѣвола въ бѣгѣхъ кѣшнѣхъ дѣлѣсѣхъ, ѿко дволѣчнѣ не бѣѣсѣ но своѣмѣ мыслѣкѣмѣ работѣют, да врагѣ оуѣгоднѣ вѣдѣтъ ѿ подобнѣм чѣвкомѣ. добрѣнѣ бо чѣчнѣ ёдѣнолѣчнѣ; аще ѿ мѣлѣтѣа ѿ дволѣчнѣхъ чѣвкѣ сѣгрѣшаѣющіи, прѣведнѣ сѣтъ ѿ бѣа. мнози бо погѣбѣаѣѣтъ¹³⁾ прѣнырѣнѣкѣѣа, двоѣ творѣт дѣло, добро ѿ злѣмѣ: ¹⁴⁾ все ж[е] ёсть доброе, ёлма злѣе ѿскорѣннѣ погѣбѣнѣт. ёсть нѣкто нѣнѣкѣдѣа [нѣ]мѣтнѣваго ѿ насѣлѣѣѣѣ в прѣлюбѣеѣѣѣ постѣѣѣѣѣѣмѣ сѣ, и то ёсть дволѣчнѣ: все дѣло ёго добро ёсть, ѿко подражаѣтъ гѣ,¹⁵⁾ не прѣѣмѣа мнѣмаго добра сѣ ѿстовѣмѣ зломѣ. ѿнѣ хѣщѣтъ дѣнѣ добра вѣдѣтѣ сѣ бѣлѣднѣкѣѣ, да не ѿсквернѣт тѣла ѿ ѣкалѣѣтъ дѣла: ѿ сѣ же дволѣчно ёсть, все ж[е] добро ёсть. таковѣнѣ

и по семь сътвориша снѣ его ꙗко ж[е] заповѣда имъ. и ѡзне-
соша и и²⁰⁾ погрѣкоша³⁰⁾ и³⁰⁾ съ ѡицѣи его. Исиръ снѣ Залфинъ
ѣ. снѣ ꙗковль ї. жит лѣт ркѣ.

1) Дод. право, var. перво 2) покажу 3) праведнаа ко 4) дод. коудет 5) ведми 6) ко-
литъ, var. боантъ 7) въ зао 8) заосѣ 9) дод. Гѣх 10) дод. нхъ 11) къ бѣгсти 12) дод. мк[о]
13) погубаиѣши 14) зао 15) Гѣ 16) нинакидѣти 17) вас. 18) славоу 19) дод. по животом
20) вас. 21) двеличным 22) оутѣшитъ 23) не познаша 24) и 25) земаиныхъ 26) водою 27) дод.
не 28) дод. Гѣ 29) добрымъ 30) вас.

Варианти вписано из Тихонравова op. cit. I, 209—213.

11. За вѣт Ѳсифла ѡ премѣдрости.

Написаніе за вѣт[а] Ѳсифла. егда баше смрет[и], и призвахъ
снѣи своѣи и брат[к]ю своѣи [sic!] реч[е] имъ: „чад[а] моѣи,¹⁾ послѣ-
шайте Ѳсифа къзюкленого ѡ Ѳїла, вѣшните снѣи²⁾ ѡца вашего.
азъ видѣхъ в животѣ моемъ зависть и смѣртъ и не прельстихъ,
но приыхъ въ истиннѣ Гѣи. и брат[ка] моѣи къзненавидѣша ма,
и Гѣ къзюки ма; снѣ хотѣша ма въ³⁾ зле³⁾ сѣити, но Бѣ ѡицѣ
моѣихъ съхрани ма. в ровѣ ма вѣкрѣгоша, и Бѣшнѣи извѣде
ма; в ракетѣ ма продаше, и Гѣ всѣхъ сковеди ма; и в полонѣ
влезохъ, и крѣпкама его рѣка помозе ми. глад[о]мъ ѡкатъ быхъ,
и самъ Гѣ прѣита ма; в тѣмници вѣхъ, [и] Гѣсѣ⁴⁾ радость мѣ
сътвори; един вѣхъ, и Гѣ стѣши ма; и в волѣзни вѣхъ, [и]
Гѣ посѣти ма; въ сѣхъ — и Гѣ ѡрѣши ма; въ ѡклеветаннѣи —
и Гѣ ѡзбави ма; въ словесѣхъ Гѣгуптаннѣи горѣхъ — и ѡзати
ма; в зависти сѣшимъ съ мною работѣхъ, и възнесе ма. и тако
скопечкѣи старшина домъ порѣчи ми своѣи, и стрѣсть приѣхъ
ѡ жены скѣкрны⁵⁾, нѣд[а]ши ма съгрѣшити с нѣю, но Бѣ
Ѳїла ѡца моѣго ѡзбави ма ѡ пламени горящаго. в темницю
всаженъ быхъ и въенъ въхъ и скоренъ быхъ, и да ма⁶⁾ въ ще-
дротѣ подѣтемници хранителемъ. не ѡставитъ ко Гѣ боѣцихъ са
его въ тѣмѣ ли, въ сѣхъ или въ печалехъ или въ вѣдахъ. не
бо акы чѣкъ стыдитъ са Бѣ, не акы снѣ чѣкъ боитъ са, ни акы зе-
мленнѣи ѡзнемагаѣтъ или въ ѡстѣпаѣтъ⁷⁾. въ всѣхъ же снѣ не
врѣжаѣтъ⁸⁾, в различнахъ [sic!] скорѣхъ стѣшаѣтъ и прѣсѣцаѣтъ
въ ѡскѣшнѣи дѣшнѣихъ мыслѣи. въ ѡ-ти ѡскѣшнѣи крѣпка ма
показа, въ всѣхъ долѣготрѣпкѣи⁹⁾ ꙗко великѣ ѡїалъ¹⁰⁾ ѣсть
долготерпѣіе. колькокрѣти Гѣгуптаннѣи прѣташе смѣртѣю¹¹⁾, на
мѣкѣ да ма, възвращаше ма и прѣташе ми, и не хотѣцю ми

сѣближит[и] сѧ ми¹¹⁾ с нею, гл҃аше же ми: „да владеши мною
и всемъ моимъ, аще си предаси мнѣ и вѣдѣши ми яко единъ вла-
стелинъ нѣкъ“. азъ же поминахъ словеса ш҃ѣи моухъ и влаза в хл҃к-
кины молахъ сѧ Г҃ѣи, постахъ сѧ ѿ лѣ[т] тѣхъ [и] ѡблахъ сѧ Егип-
танинѣ аки в пещи¹²⁾ прѣкываѡ; яко иже Бѣ рад[и] постѧт сѧ,
лицю вл҃гдѣ приѣмаютъ. и аще то¹³⁾ ѡидаше, то вина не пѣхъ,
и на трѣ днѣи взилахъ зрокѣи и давахъ нищимъ и болящимъ, стре-
нююѡ къ Г҃ѣи плакахъ сѧ Мемфни рад[и] Египтанинѣи, яко сѣло
беспрестани насилаше ми и насилаше¹⁴⁾ м[и]¹⁵⁾, нощю влажаше
къ мнѣ навѣженію дѣла, яко чад[а] мѣжека полѣ¹⁶⁾ не вѣше
с неѡ, да мѣна хотѣши имѣти аки сѣа. и помо[ли]хъ сѧ Г҃ѣи
и роди ш҃трочице. къ ѣликож[е] вѣрѣма любаше мѧ аки сѣа,
азъ не разсмѣхъ, послѣже на вѣзженіе мѧ понѣди, и разсмѣвѣхъ
ш҃печалнхъ сѧ до смѣрти. и излезши ѣи придохъ в сѧ, плакахъ с[ѧ]
за ню днѣи многы и разсмѣхъ лѣбавѣство еѡи и прелестъ, и гл҃хъ
к неѣ словеса Вышнего, да гл҃и¹⁷⁾ ѡвертит сѧ ѡ мѣсли своеѡ па-
рѣбнѣѡ. колькратѣ аки къ сѣмѣ моуж[с] словесѣи лѣсташе ми
сѧ и с проказнѣствомъ реч[и]ю хвалѣши смыслъ мой предъ мѣ-
жемъ еѡи, мѣслиши ѡсѣбъ запѣти,¹⁸⁾ славаши мѧ аки мѣдра
ѡвѣк, и ѡтай гл҃аше ми: „не кой сѧ мѣжа моѣго, шлѣ во ѣсть
вѣрѣ ѡ мѣдрости твоѣѣ. да аще и кто емѣ и речѣт ѡ наѡ, не
имѣт вѣрѣ“. ѡ семъ всемъ на землѣ лежахъ мола сѧ Г҃ѣи къ вѣрѣ-
тици, да мѧ илѣавитъ ѡ Египтанинѣи. и яко не ѡспѣ ничтож[е],
паки словомъ свѣтнѣмъ влажаше къ мнѣ, навѣкишѣ хотѣши
слово Г҃ѣи и гл҃ше ми: „аще хоцѣши[и]. да ѡверѣ сѧ кѣмиръ, то
вѣди сѧ мною. и Египтанина свѣрѣ Петѣфни ѡтѣспити кѣмиръ,
по законѣ Бѣ твоѣго ходѣши“. гл҃хъ же к неѣ: „Мемфниѣ, г҃ѣѣ
моѡи, не в неѣстѣте хоцѣть¹⁹⁾ вѣицихъ сѧ его ни прѣлюбодейцихъ
ѣл҃говолитъ Гѣ“. ²⁰⁾ множайши хотѣши²¹⁾ прилагахъ ачѣкѣи и мѣтѣс,
да мѧ илѣавитъ Гѣ ѡ неѡ. паки в дрѣгоѣ вѣрѣма гл҃ше ми: „аще
не хоцѣши прѣлюбы сѣтворити, то азъ змѣрю Египтанина и тако
в законъ поймѣ тѧ мѣжемъ“. азъ же ѣже²²⁾ слышахъ то, раз-
драхъ скитѣ своѡи и рѣхъ: „жено, своѡи сѧ Гѣи и не сѣтвори дѣла
того неприязненаго, да не погыбѣши, яко и азъ повѣмъ мыслѣ
твоѡи вѣсѣствѣи твоѣго всемъ“. свѣмѣсѣ сѧ [sic!] своѡи моли
ми сѧ, да никѣмъ же повѣдат[и] злобѣи еѡи, и илѣзе ш҃тѣиши
мѧ дарѣи и пѣицѣи ми ѡ вѣакого вѣдѣ сѣнѣ чл҃ческѣхъ. и ѣди-
ною пѣсти ми ѡдѣ ш҃тракою растворѣнѣ. и ѣ[гл҃а]же и приде ско-
пецъ несѣи ми то, и мнѣ ѡкри Бѣ: вѣзрѣкѣи видѣхъ страшна
моуж[а] придиѣи ми с' соѡломъ ножѣ, и разсмѣхъ, яко раство-
рѣнѣ²³⁾ с прелестію ѣсть. илѣзѣишю ѣмѣи и плакахъ сѧ, ни того ни

иного не вѣснхъ ѿ іади еіа. по единомъ ж[е] днѣ пришедши къ мнѣ реч[е]: „что неси²⁴⁾ іаць ѿ іади?“ рехъ гжи своѣи: „что смысли на ма взать животъ мой бес правды, понеж[е] присла ми брашно наполниши іада смѣтнаго? да како глѣ, іако приближихъ са²⁵⁾ къ вѣмиромъ, но Гїа боуди²⁶⁾ инѣ сво разсмѣи, іако Бѣ ѿца моего анѣмъ ѿкры ми злобѣ твою. инѣ сѣранихъ²⁷⁾ на обличеніе твоѣ, да неки видѣши²⁸⁾ покаеши са. но да свеси, іако в мыслѣ²⁹⁾ Бѣ чтоушимъ не успеѣтъ злоба нечѣрныхъ“ — вземъ предъ нею ѿ неа и іасти начахъ рѣккѣ: „Бѣ ѿцѣ моихъ и анѣмъ Авраамъ вѣди съ мною!“ ѿнаж[е] падъ [на] лицѣ скоѣмъ предъ ногама моима и въсплака са. и въздохнухъ и въздвигъ ю и стѣпнухъ. и ѿвѣща ми са не творит[и] по семъ вѣ[с]ѣстнаго сего. еіце ж[е] срдце еіа прекываше в влѣженіи и стоніуци ѿнемагаше. видѣ же ю Египтанінъ реч[е] к ней: „что спад[е] лицѣ твоѣ?“³⁰⁾ „болѣзныю срдчною азъ волю, въздыханіе дѣа моего ѿбѣдержитъ ма.“ и и[с]цѣли ю ѿ болѣзни. тогда въскочи ко мнѣ еіце вне сѣрю мѣжо еіа и реч[е] ми: „сдаваю с[а] люко съ стѣне свѣтлѣ са сама, аіце не вѣдѣши съ мною!“ разсмѣхъ, іако дѣхъ вражій насилаетъ еі³¹⁾: „почто матѣши са и мѣтиши въ грѣсехъ ѿслепляюци с[а]? помани, аіце са погѣбиши сама, то аснѣ женима мѣжа твоего рѣвнѣуци погѣбитъ чада твоѣа, и згѣбнѣши памѣт твою ѿ земаѣ“. и реч[е] къ мнѣ: „се вижу, іако любиши ма. да довол естъ ми ѡже, іако печѣши с[а] животомъ моимъ и чады моими, да имамъ надежѣ прияти мыслѣ свою.“ и не разсмѣша, іако Гїа ради моего глѣхъ тако³²⁾ ѿнеа дѣла. аіце кто въ стѣрть въпадетъ помышленіа вражійа и томѣ поравотитса аки ѿна, аіце и до[бро] что слышит, на грѣхъ е мна ѿвѣрацаетъ, на мыслѣ вражью. глѣю сво камъ, чада мой, час каше іако ѡ-и; егда ѡйде ѿ мене, приклоникъ колен[и] въсь днѣ и всю ноць съвѣкѣспникъ къ стѣс въсклонѣхъ са плача ѡзвѣстити са ѿ Египтаньни. последнѣ іаць ма за свѣтѣ с нѣжю влѣбѣри ма на съвѣкѣспленіе. и еже видѣхъ, іако неістови са держитъ свѣты мойа, азъ же нагъ ѡзбегѣхъ. ѿна же ѿклеветѣ ма, и всади ма в темницю в дѣмѣ [зам. домѣ] своемъ Египтан[и]нѣ, и потомъ бѣхъ ма нѣсти ма в темницю фараѡню. егда бѣхъ въ ѡзе, Египтаньїни калаше [sic! зам. колаше] ѿ печали и послашаше мене, како хвалахъ Гїа в темнѣ мѣстѣ и в тѣсѣ гласѣ радѣи са славахъ Бѣ, токмо іако ѿбоганиемъ ѡзвѣкѣ Египтаньн[и]. многожды и нѣщаше ма³³⁾ ко мнѣ глѣци: „ѡзвали скончат[и] волю мою, раздрѣшу тѣ ѿ ѡзѣ и зваваю тѣ ѿ тмѣ“. ни поне в помыслѣ преклѣнихъ са к ней; любитъ бо Бѣ наче в ровѣ темнѣ постацаго в смысле,

неже в полатахъ црѣскахъ [sic!] питающаго с[а] въ влѣбженнѣ. а въ смѣслѣ хода приемлетъ славу; ѿ вѣсть Бѣшннѣ: иже имѣ естъ на сѣпѣхъ, даесть ѣмѣ Бѣ також[е] иже мнѣ. колыкраты ѿ волаци приход[а]ше къ мнѣ ѡтай, послаша сѣ глас[а] моѣго молацию ми сѣ; разсмѣхъ же азъ стоѣнїе еѣ [и] смолчахъ. егда бо вѣкъ въ домѣ еѣ, ѡбнажаше мѣшци свой ѿ перси ѿ лѣстѣ, да выхъ палецъ к ней, сѣло бо вѣше красна, пачеж[е] оукрашакци с[а] на прелестъ мнѣ; ѿ Гѣ сѣхрани ма ѡ начинанїа еѣ. видите ли, чада моѣа, колко сѣтвараеъ терпениѣ и мѣтва с постомѣ.

„ѿ вѣ лице в помѣслѣ³⁴⁾ ѿ в чистотѣ живет[е], в терпениѣ ѿ в ницете срдцней, то Гѣ пребоудетъ в васъ;³⁵⁾ възлюбилъ естъ мудрость, да ѿдеж[е] живеть Бѣшннѣ, то лице кто впадеть в зависть³⁶⁾ на[и] в клевет[с] ѿли в тмѣ, Бѣ в немъ же живы смѣслъ рад[и] не токмо зла ѿзбавитъ, но ѿзнесетъ ѿ прославитъ его акѣ мене. всѣмъ бо чѣкъ ѿли в делѣ ѿли въ словеси на[и] в мѣслѣ сѣгрѣшитъ сведеть³⁷⁾ крат[и]а моѣѣ,³⁸⁾ како възлюбилъ ма ѡцѣ мой, ѿ не възнесохъ сѣ въ сме своѣмъ, а ѿ детьскѣ сѣи ѿмѣхъ вѣи страхъ, вѣдехъ бо, иже все прѣидетъ, ѿ смирахъ сѣ самъ ѿ чѣхъ брат[и]ю мою ѿ страх[а] ѿхъ дѣла молчахъ продаѣмъ, не поведа[и] ѿзманактомъ рода моѣго, иже сѣи ѣсмъ ѿаковъ, моуж[а] велика ѿ сѣла. ѿ вы сѣо ѿмент[е] въ всѣхъ дѣлахъ ѿишх³⁹⁾ предъ ѡчиима вѣи страхъ ѿ чѣте брат[и]ю вашу. всѣмъ творѣи законъ вѣи възлюбленъ боудетъ ѡ него. прѣиде оубо къ Индоколпѣты⁴⁰⁾ сѣ ѿзмантены [sic!] въпрашаху ма, ѿ азъ глѣхъ: „равѣ имѣ есмъ ѡ домѣ“, да не срамлю крат[и]а моѣѣ. и реч[е] ми старейши нхъ: „неси⁴¹⁾ равѣ, но⁴²⁾ ѡбразъ твой ѿвѣлаеъ ѡ тебѣ“. прѣташе мѣ смѣртѣю, азъ же глѣхъ, иже равѣ есмъ нхъ. иже прѣидохомъ къ Ѣгѣпететъ [sic!], ѡ мнѣ сваражъ сѣ, кто прѣж[е] дастъ злат[о] ѿ пойметъ ма. тѣмъже всѣ ми ѿзволѣша быти ми⁴³⁾ въ Ѣгѣпте сѣ кѣнца рѣхла нхъ, дондеж[е] възврататъ сѣ носѣци кѣпаю. ѿ Гѣ дастъ ми вѣгдѣ предъ ѡчиима кѣпцю ѿ порѣчи ми домъ свой, ѿ вѣски его Гѣ рѣкою моѣю ѿ исполни сребромъ ѿ златомъ. ѿ прѣвѣхъ сѣ него мѣи гѣ. ѿ дѣи ѣ. в то врем[а] прѣид[е] Мѣмфѣи⁴⁴⁾ створивши сѣ Петѣфрѣинаѣ⁴⁵⁾ сѣ славою многою ѿ възложи на ма ѡчи свой, иже повѣдали вѣх[с] ѣи скопци ѡ мнѣ. ѿ глѣ мѣжю своѣмъ ѡ коупци, иже ѡбогатеѣ естъ роукою ѡног[о] жидовина некоего. „глѣтъ же, иже татвою ѡкрали сѣтъ ѡ земля Ханѣѣна. ѿнѣ сѣо створи ѡ мнѣ⁴⁶⁾ сѣдѣ, поимъ ѡтрека в домъ свой ѿ вѣскитъ та жидовьскѣи Бѣ; иже вѣгдѣтъ нѣснаѣ естъ на немъ.“ Петѣфрѣи[е] вѣро[ва] въ словесемъ еѣ повеле прѣти кѣпцю ѿ рече ѣмѣ: „что слышу

ѿ товѣ, ꙗко ѡкрадѣи дѣла ѿ Ханаѡнѣ в рабѡхъ продаѣши? а
 падѣ ѡко на лицѣ своемъ кѡпѣцѣ молиа сѧ гл҃а: „молю ти
 с[а], г҃и, не вед[е] еже гл҃ши“. ѡнѣ же реч[е] ѡмѡ: „да како ѡсть
 ѡ тебе ѡтрокѣ жид[о]винѣ?“ ѿ реч[е] Измалтанинѣ: „ѡставиша
 ѿ мене, дондеж[е] вѣзвратѣт сѧ.“ ѿ не налѣ⁴⁷⁾ ѡмѡ вѣрѣ, но
 повеле нага бити ѡго. пребывающю же ѡмѡ в тѣхъ словесехъ реч[е]
 Петрефрий: „да ѡвѣщаѣтъ ѡноша!“ ѿ вѣведенѣ ѿ поклоннѣхъ сѧ ста-
 ришнѣ мнишескѣ,⁴⁸⁾ трет[и] ѿ бо каше ѡ цр҃а саном⁴⁹⁾ Фараѡна⁵⁰⁾
 всеми скопцы, имѣи жены ѿ жинимѣи чада. ѿ ѡведе ма ѿ него
 ѿ реч[е]: „рабѣ ли ес[и] на[и] свобод?“ ѿ рѣхъ: „рабѣ“. ⁵¹⁾
 „чнѣ?“ ⁵²⁾ „Измалтескѣ“. ѡнѣ же реч[е]: „какѣ еси ѿмѣ рабѣ?“
 ѿ азѣ ѡвѣщахъ, ꙗко ѿ земля Ханаѡнѣ ѡскѡпиша ма. гл҃а же
 мнѣ: „ажеши“. свѡлѣкша ма ѿ повеле бити ма. Мамфнѣ⁵³⁾ же
 зрѣ дверцами, егда ма вѣахъ ѿ пѣсти к мѡжю гл҃ци: „бесправенѣ
 соудѣ, ꙗко ѡкраденѣ свободѣ мѡчиши [аки] сѣгрѣшивша“. ꙗко не из-
 менихъ словесѣ вѣемѣ, повеле хранили нѣ, дондеже прид[е]тъ гл҃ѣ
 ѡрок[а]. ѿ жена гл҃а к немѡ: „почто ѡскорбѣлаѣши пленника
 ѿ вл҃городна ѡтрока, егѡж[е] паче вы ѿмет[и] в покой ѿ сѡжити
 товѣ?“ хотѣше бо мене зрѣти в похѡт грѣха.⁵⁴⁾ ѿ не разсмѣхъ
 всего того. ѡнѣ ж[е] рече кѣ Мемѣфнѣ: „нѣс[ѣ]тъ Егѡптѡном ѡни-
 мат[и] преж[е] сказаниѣ чюжаго“. се же рече ѿ кѡпци. „ѡтрокѣ
 ж[е]“ ⁵⁵⁾ преѡудет кѣ ѡзници“. по кѣ-тѣ же [дѣ-]тнѣ⁵⁶⁾ днѣхъ ѿ при-
 дѣша же Измалтани ѿ слышавше, ꙗко Иѡковѣ ѡцѣ моѣ тѣжит
 по мнѣ: „что ꙗко гл҃а ѿ себѣ, ꙗко рабѣ ѡсмѣ? ѿ се разсмѣхѡм,
 ꙗко мѡжа⁵⁷⁾ вѣлика в земли Ханаѡнѣ, ѿ скорѣнт ѿ товѣ дѣцѣ
 твоѣ кѣ власници“. zelo хотѣхъ плакати ѿ ѡдержѣхъ с[а], да не
 осрамлю брат[ѣ] ѿ моѣи, ѿ рѣхъ: „азѣ рабѣ ѡсмѣ“. тогда свѣща-
 ше с[а] продати ма, да сѧ не ѡврати в рѣкѣ⁵⁸⁾ ѿхъ, боѡхоу бо
 сѧ Иѡкова, да не сѣтворитѣ на нѣхъ ѡсмѣстѣѣ вѣдна, слышахъ
 бо, ꙗко великѣ естѣ предѣ Гл҃ѣ ѿ чл҃кѣ. тогда гл҃а кѡпѣцѣ к нимѣ:
 „издѣржит[е] ма ѿ сюдѣ [зам. сѣдѣ] Петрефринѣ!“ пришедша ѡко
 ноужахъ ма гл҃ци: „рци, ꙗко на сребрѣ прода[и] еси намѣ ѿ ѡнѣ
 ѡпѣститѣ нѣ“. вѣзвеститѣ⁵⁹⁾ Мемѣфнѣ мѡжю своѣмѡ, да ма
 кѡпатѣ, слышю бо,⁶⁰⁾ ꙗко продають ма⁶¹⁾. ѿ пѣсти ѡмѡхъ
 кѣ Измалтѡномѣ просѣща мене на проданиѣ. призвавѣ же ста-
 рейшина сокачнѣмѣ ѿ Измалтѣи прошае мене на проданиѣ, ѿ не
 хотевѣ ѡидѣ скопѣцѣ просѣкарнѣ сѧ с нимѣ. гл҃а же госпѡж[и] своѣи:
 „мнози цѣны просѣт на ѡтроци“. ѡна же поустѣи ѿног[о] скопца
 гл҃ци: „аще ѿ двоѡ стѣ златницѣ просѣт, влѡди сѧ, не цѣдѣ
 злат[а], точнѡ кѡпнѣвѣ привѣди раба“. ²¹⁾ ѿ давѣ нам ѿ. златницѣ,
 ѿ рѣ. — реч[е] Егѡптѡнѣни — далѣ есмѣ на немѣ“. ѿ ведѣи ѿ азѣ ѡмѡ-

чахъ, да не въѣнъ боудетъ мноуухъ. видите ли, чада моѣ, колико стерпѣхъ, да не срамляю братьѣ моѣѣ. да вы зялюдит[е]⁶³⁾ другъ друга и в долготерпеніи скрываѣте ѣныхъ⁶⁴⁾ съгрѣшеніѣ, веселитъ бо Бѣ Ѡ единосмыи брат[ъ]ѣ и въ ѣвѣтне сѣдци бѣго-волаши в любви.

„И егда приидоша брат[ъ]ѣ моѣ въ Египетъ, ѣко и сами ведет[е], ѣко възврат[и]хъ сребро ихъ и не скорихъ ѣхъ, но стѣшихъ ѣхъ. и по смѣрти Іаковли паче възлюбихъ ѣ и всѣ ѣж[е] повел[е] и съ ѣзвыткомъ сътворихъ. не ѣставихъ бо ихъ печалномъ пребыти ни до хоуды вны. еже бо баше в рѣце моѣѣ, тѣмъ дадохъ, сѣе ихъ и сѣе и сѣечи моѣ аки раби имъ, дѣла ѣхъ — дѣла моѣ, всѣ волѣзнь ихъ — волѣзнь⁶⁵⁾ моѣ, и всѣаки стрѣсть ихъ волѣзнь мнѣ, свѣтъ ѣхъ — свѣтъ моѣ. не възнесохъ себе в нихъ презорѣствомъ земьскыѣ дѣла славѣ моѣѣ, но вѣхъ к нимъ ѣко хѣдѣи ихъ кто. аще ѣбо и вы ходит[е] в заповѣдехъ Гѣихъ, чада моѣ, възнесетъ вы сѣде и блскитъ вы въ блѣхъ въ вѣкы. и аще въсхоуетъ вы зло сътвори[ти] вамъ, вы добротвореніѣ молитъ с[ѣ] занъ и Ѡ всѣаго зла ѣзбавитъ вы.⁶⁶⁾ се бо видит[е], ѣко терпеніѣ рад[и] и дщери господѣи монхъ поѣхъ совѣтъ женѣ Генѣфѣ, и р. талантъ злат[а] дано ми с нею, и Гѣ ны ѣ⁶⁷⁾ подѣ властнѣ⁶⁸⁾ сътвори, и добротѣ⁶⁹⁾ же ми предасть аки цвѣтецъ паче красныхъ ѣзавѣ, и схрани мѣ до старости к силѣ и в добротѣ, ѣко подобень всемъ⁷⁰⁾ Іаковѣ.

„Слышите и се, чада моѣ, еж[е] видѣхъ сонъ, сказано вамъ и се. вѣ. ѣлени пасышта⁷¹⁾ [sic!] се и дѣ. ихъ расѣпаше с[ѣ] въ всю землю. також[е] и трѣе видѣхъ, ѣко Ѡ Іюдѣ роди сѣ дѣца ѣмѣюще ѣдежю всиньнѣ, ѣз неѣ же ѣзыде агнецъ непорочень, [и] Ѡ левѣю ѣго ѣко левъ, и вси зверне ѣстрѣмлахъ сѣ нанъ, и Ѡ доле ѣмѣ агнецъ и погбен ѣ в поправне. и радѣвахъ[с] сѣ Ѡ нѣмъ вси аѣглан и чѣлци и всѣ земля. сѣж[е] сѣсдоутъ сѣ въ вѣкѣмъ своѣ. радѣвахъ сѣ Ѡ немъ в последнѣѣ дѣни. вы же ѣбо, чада моѣ, съхранит[е] заповѣд[и] Гѣѣ и чтите Іюдѣ и Левгнѣю, ѣко Ѡ тоѣ вамъ възѣдетъ агнецъ вѣи и блѣдтѣю сѣсамъ ѣзыкѣ всѣ [и] Іѣла, и цѣство бо ѣго цѣство вѣчноѣ и еже не пройдегъ, а моѣ цѣство скончаетъ с[ѣ] в вас, аки ѣвоцно хранилища по выѣманию не ѣвѣитъ сѣ.*)

„Еде, чада[а], ѣко по кончине моѣѣ Египтен[е] Ѡпечалать васъ, но Бѣ сътворитъ вамъ Ѡпѣщеніѣ и введетъ вы въ ѣвѣраніѣ

*) Даѣѣ пропускаемо 44 рядки палеѣной вѣставки — выкладъ сну Іосифового на Ісуса Христа, Богородицѣ и 12 апостолѣв.

ѡѣцъ вашихъ. но ѡнесете кости мои с собою тамо, ѡко ѡнесеномъ
костемъ тамо Гѣ въ свѣтѣ⁷²⁾. боудеть с вама, а врагъ въ тмѣ
боудетъ съ Ёгиптанкѣ. И Залфъ мѣръ свою ѡнесете ѡ близъ
Иалкѣ при гостинниці, близъ Рахилиѣ положит[е] ю.⁴⁾ ѡ се рекъ
Иѡсифъ простеръ нозѣ свои на ѡдрѣ ѡ спие сномъ вѣчнымъ.
ѡ плака сѡ ѡго всѣхъ Иѡлѣ ѡ всѣхъ Ёгипетъ плачемъ великимъ, съ Ёгип-
танкѣ во акы сѡдѣ страдаше. добро твораше въ всякомъ дѣлкѣ
ѡ въ свѣтѣ^[к] ѡ въ стрѣи предстоѣи. Иѡсифъ сѣѣ Иѡковѣкъ аѣ. сѣѣ
Рахилинкѣ аѣ. житѣ лѣтѣ рѣ.

¹⁾ Дод ѡ братѣа мои²⁾ дод. гѣы³⁾ вас.⁴⁾ Гѣ⁵⁾ свѣрпыѣ⁶⁾ дод. Гѣ⁷⁾ ѡстѣпати⁸⁾ наѣжаеѣ⁹⁾ доаготѣрпѣхъ¹⁰⁾ ѡида¹¹⁾ дод. колькократы¹²⁾ вас.¹³⁾ пици¹⁴⁾ тѣ¹⁵⁾ вас.¹⁶⁾ понеже, ваг. полажи¹⁷⁾ никѣн¹⁸⁾ дод. ма¹⁹⁾ Гѣ²⁰⁾ дод. ѡна же реч[е]²¹⁾ дод. совер-
шити мыслѣ свою, азъ ж[е]²²⁾ егда²³⁾ дод. то²⁴⁾ что се, ѡко нѣсѣн²⁵⁾ не приближю сѡ
²⁶⁾ сѡдѣ²⁷⁾ дод. ю²⁸⁾ дод. ю²⁹⁾ смыслѣ³⁰⁾ дод. ѡна же рече: ³¹⁾ ѡ рѣхъ³²⁾ дод. а не
³³⁾ вас.³⁴⁾ смыслѣ³⁵⁾ дод. ѡко³⁶⁾ дод. ниѣи в работѣхъ³⁷⁾ свѣдите³⁸⁾ мои³⁹⁾ вашихъ
⁴⁰⁾ Индѣкоагыты, ваг. Индѣкоаинити⁴¹⁾ дод. ти⁴²⁾ ѡко и⁴³⁾ вас.⁴⁴⁾ Иѡмѣфѣа, ваг.
Дѣмѣфѣинъ⁴⁵⁾ ваг. Метѣдрѣна⁴⁶⁾ немѣ⁴⁷⁾ на⁴⁸⁾ емнишесѣ⁴⁹⁾ дод. оѣ⁵⁰⁾ дод. владѣѣа
⁵¹⁾ дод. и реч[е]: ⁵²⁾ дод. и рѣхъ⁵³⁾ Мѣмѣѣн⁵⁴⁾ вас.⁵⁵⁾ дод. да⁵⁶⁾ ти по ѣ.⁵⁷⁾ дод. сѣѣ
⁵⁸⁾ роѣкѣ⁵⁹⁾ вѣзѣкѣти же⁶⁰⁾ дод. реч[е]⁶¹⁾ и ⁶²⁾ ѡтѣроа⁶³⁾ вѣзлюбѣти⁶⁴⁾ оѣныхъ⁶⁵⁾ пе-
чалѣ⁶⁶⁾ дод. Гѣ⁶⁷⁾ Гѣныѣ⁶⁸⁾ подаласты⁶⁹⁾ добротѣхъ⁷⁰⁾ дод. бѣхъ⁷¹⁾ пасѣашѣа
⁷²⁾ свѣтѣ.

Варианты виписано из Тихонравова op. cit. I, 213—225.

12. Завѣтъ Бѣныѣминовъ ѡ помыслѣ чѣтомъ.

Вѣписанѣ¹⁾ словесъ Бѣныѣминовъ, ѡже предасть сѣомъ своимъ
житѣ лѣтѣхъ рѣѣ. ѡклоуѣѣѣ [sic!] ѡ реч[е]: „азъ Бѣныѣминъ, ста-
рость ѡѣцю моѣмоу Іѡковѣ, ѡ вѣхъ снѣи ксѣѣи братѣа моѣѣи. ѡко-
же тако ѡ дѣдѣ нѣѣи Іѡврамъ роди сѡ²⁾ рѣ. лѣтѣ емѣ сѣѣю.³⁾
ѡ понеже Рахиль сѣмре ражающѣи ма, маѣкка не ѡмѣихъ, Иалѣ оѣво
ровѣ сѣѣ сѣахъ. Рахиль сѣво мѣти наш[а] ѡнележ[е] роди Иѡсифѣ,
вѣ. лѣтѣ неплод[и] вѣ. но ѡ помолѣи сѡ Гѣѣи сѣ подѣиранѣемъ⁴⁾ вѣ.
дѣѣи, зачѣныши роди ма. сѣѣло во ѡѣцъ нѣѣи любѣаше Рахиль,
молѣаше с[а] два сѣѣ ѡмѣкти ѡ него. да того радѣ нареч[е]нъ бѣхъ
сѣѣ дѣѣи, еж[е] естъ Бѣныѣмин. егда внидохомъ въ Ёгипетъ,
позна ма Иѡсифъ братъ мой ѡ гѣѣи ми: „что рѣша ѡѣцю моѣмъ,
егда ма предаша?“ ѡ рѣхъ емѣ, ѡко помазаше котыгѣ твою
кро[вию] ѡ пѣстѣвшѣ ю ѡ рѣша: „познаѣ, се же котыга сѣѣ тво-
ѡго естъ.“ ѡ реч[е] ми: „ѡѣи, брат[е], егда поѣаша ма Иѣзмалѣтанѣ,
ѡдинъ ѡ ниухъ сѣѣаекъ котыгѣ дастъ ми препомѣсѣнѣ. вѣзѣвѣѣ
ма реч[е]: потѣи! и егда поѣде, скрыти котыгѣ моѣю хотѣ,
срѣт[е] ѡ лѣѣѣѣ ѡ сѣмори ѡ. ѡ тако дрѣжѣи[а] ѡго сѣѣмѣвшѣи с[а]

продаше мѧ ѿнемъ“. тѣмъ же, чада мои възлюбленіѧ, любит[е] Гѧ Бѧ ѿвѣснаго ѿ схранитѣ заповѣди ег[о], подражающе вѣлаго ѿ приѣденаго муж[а] Иѡсифа брат[а] моего [sic!], ѿ да вѣдетъ мыслѣ ваша въ вѣг[о]. ꙗкоже мене видестѣ, також[е] ѿ вѣ живит[е]: вонте с[а] Бѧ ѿ любит[е] братъ брат[а], аще дѣи вражій въ вѣско аѣкавѣство⁵⁾ ѿспросѧ васъ, ѿ не ѿмаетъ ѡвласти вѣска неприязнѣна печаль. аки Иѡсифа брат[а] моего колко чѣкъ хотѣше вѣнти, ѿ Бѧ покры ег[о]. ѿж[е] вѣи сѧ Бѧ ѿ любѧи брат[а] своего, то не имѧтъ страховѧт[и] сѧ ничтож[е], аще ѿ множество вѣлъ ѿ часто не⁶⁾ дадатъ, не вѣспіютъ; то ни зверемъ можеть ѡвладѧтъ быти, понеж[е] помагѣтъ емѣ ежѣ къ Боу, юже ѿме к вѣратѣ своего любѣвъ. моли во сѧ ѡцю нѣшемъ Иѡсифъ глѧ: „чѣстнѣи ѡче мой ѿѧковѣ, моли сѧ ѡ сѣхъ своихъ къ Гѣу, да не вменитъ ѿмѣ Гѣ грѣха, ежѣ во зло помѣслиша ѡ мѣ“. ѿ тако велѣнѣмъ глѣмъ възглас[и] ѿѧковъ рѣкъ: „О чадо[о] вѣг[о], прѣодолеѧѣши мѣрднѣмъ ѿѧковъ ѡцю своего“. приѣмѣ и за два час[а] ловѧше глѧ: „да вѣоудетъ сѧ на тоѣ прѣрочество чѣе ѡ агнѣци вѣи ѿ ѡ сѣе мирѣ, ꙗко вѣссквернѣи за сквернѣи предѧтъ вѣдет ѿ безгрѣшнѣи за нечѣстнѣи вѣметъ къ крови вѣкта за сѣснѣе ѧзыкъ ѿ ѿѧ. тѣ разоритъ врага ѿ вѣг[о] вѣг[о]“. видите ли, чадо[а] мой, вѣжена ѡного мѣжа Иѡсифа кончанѣ дѣемъ. подражаѣте вѣо добродѣмѣ ег[о] ѿ мѣрднѣ ег[о], да ѿ вы вѣнѣа славнѣи приѣмет[е]. вѣг[и] чѣкъ не ѿмѧтъ⁷⁾ ѡка темна, но мнѧѣтъ вѣа, аще ѿ грѣшнѣи сѣтъ; аще ж[е] ѿ мыслѧтъ нѧнъ вѣе, то тѣ вѣготворѧ ѡдолеѣетъ вѣа, но ѿ покрывѧемъ ѣстъ ѡ Бѧ вѣготворѣнѣ ег[о] рад[и]. правѣднѣи же любит[е] аки дѣю свою; аще кто прославитъ сѧ, то не завидит[е] емѣ; аще во кто ѡвѣгѣетъ [sic!], то не ревнѣтъ⁸⁾; аще кто ѣстъ хвѣоръ, то хвалитъ⁹⁾; смѣслѣнаго¹⁰⁾ вѣрѣю [sic! зам. вѣрою] то хвалит[е]¹¹⁾, ѿ ниѣаго помнѧѣтъ¹²⁾, с вѣлѣнѣи вѣлит[е], брат[и]ю любит[е], родитѣль не вѣѣѧѣтъ¹³⁾. Бѧ възносит[е], ѿмѣемъ страхъ вѣи помагѧет[е]¹⁴⁾, не вѣдѣемъ вѣшнѣа накажет[е] ѿ ѡбращѧѣте ѡ неправѣднаго поутѣ ег[о], с любѧцими Бѧ чт[и]те, не чѣѣраго вѣшнѣаго мола не вѣзвѣраѣет[е], ѿ ѿмѣѣаго вѣдѧтъ ѿ вѣаго дѣа любит[е] аки дѣю свою. аще ѿмѧет[е] вѣтъ смѣслѣ, то ѿ аѣкавѣи чѣѣи мѣрнѣи вѣудѣтъ с вѣми ѿ вѣднѣи вѣснѣи сѧ¹⁵⁾ васъ вѣзвѣратѣ сѧ на вѣг[о], хѣиѣи не тоѣнѣ ѡстанѣтъ сѧ гравѣнѣи, то¹⁶⁾ ѿ ѡмѣнѣ ѡдѣдѧтъ печальнѣмъ. аще вѣудет[е] добро творѣще, то ѿ нечѣстѣи дѣи прѣвѣнѣтъ васъ, ѿ ти вѣрѣѣ ѿ вѣѣѣтъ сѧ васъ. ѿдеже во естъ вѣктъ вѣг[и] дѣлѣтъ въ вѣмѣ чѣкъ, тѣ ѿ дѣи прѣвѣнѣтъ¹⁷⁾ неприязнѣнѣи ѡ него. аще во вѣословит[е]

моужа¹⁷⁾, никогда же скоривши, ѿ мнѣсть бо праведнѣи ѿ корѣ-
щаго ѿ смолчить, аще до дѣла скорень боудет, и праведнѣи
мѣтѣс творѣ паче смираѣть с[а], ѿмѣ ж[е] паче свѣтлѣи ѿвѣт
сѧ Вышнемѣ. Тако сео выс[тѣ] братъ мой Иѡсифъ. мысль бл҃гого
мѣжа нѣс[тѣ] в рѣцѣ прелѣсти дѣла вражѣи, ѿ анѣлѣ бо мирнѣи
правитѣ дѣшѣ его, не видит¹⁸⁾ на прокѣжениѣ тлеющихъ ни низ-
вираѣть¹⁹⁾ бѣтѣства любовию похот[и], не веселитѣ сѧ похотѣю,
не ѡпечаляетъ ближняго, не насладитѣ с[а] пирами, не прелѣщаѣт
сѧ зрениемъ ѡчию. Гѣ бо есть часть его, добрая мысль ег[о] не
прѣмлетъ славѣ бесчестнѣ члѣска ѿ всѧ лѣсти ѿ лжи ѿ сварѣ
ѿ вражды не вѣстѣ, ѿ²⁰⁾ Гѣ бо в немѣ живетъ ѿ просвѣщаѣтъ дѣю
его ѿ радоуетѣ с[а] къ всемѣ въ всякое врѣмѣ. добрый смѣ
не ѿмаетъ дѣшѣ изыскѣ, бл҃свеннѣи ѿ клѣтѣи, ѿ свара ѿ лжи, и чѣсти,
печали ѿ радости, ѿ молчаннѣи ѿ мѣтежа, ѿ лицемернѣи и ѿ истиннѣи,
нищѣтѣи ѿ бѣтѣства, но единою ѿмѣтъ ѡ всѣхъ, не на лицѣ, но
чистѣ мѣслѣ. не ѿмаетъ вида ни сѣлѣшнѣи сѣг[е]ба, все бо, еже
творитъ ѿли глѣтъ ѿли видитѣ, вѣстѣ, ѿко Гѣ навѣжаѣтъ²¹⁾ дѣю
его и ѡчищаѣтъ мысль его, ѿкоже вѣзѣ зазора вѣти ѡ Бѣ
ѿ члѣкѣ ѿ вражѣе все дѣло сѣг[е]бо есть, не метѣ [зам. не имѣтъ]
простотѣи. тог[о] ради, чада мои, бѣгайте злобѣи вражѣи, ѿко
мечъ подаѣтъ покарѣющимъ сѧ емѣ. мецѣ бо ѣ-ми злобѣ мѣи
есть: первое начин[а]ѣтъ мѣслѣ ѡ врага, естѣ же еж[е] ражаѣтъ:
ѧ. завистѣ, ѧ-е погыбель, ѧ-е печаль, ѧ. пленениѣ, ѧ. безоѡчѣство,
ѧ. мѣтежъ, ѧ-е ѿсказѣтъ²²⁾. того бо рад[и] Кайнѣ ѣ-ми неправ-
дѣи проданѣ выс[тѣ]²³⁾: за ѣ. лѣтъ единомѣ²⁴⁾ казнѣ поведаше²⁵⁾
Бѣ; за кровѣ Авѣла брат[а] своего за ѣ. лѣтъ Кайнѣ соудѣ при-
ѿмашѣ, а Ламѣх за ѣ. седмици; ѿко до вѣка подобаѣше с[а]
Кайнѣ въ брат[а] ненавидѣннѣи ѿ въ свои, тою же мѣкою ѡсѣжа-
ють с[а].

„И вѣи, чада мои, бѣгайте злобѣи, зависти ѿ брат[о]ненави-
дениѣ, но прилепайте с[а] въ бл҃гѣсти и сѣрдно къ любви. ѿ ѿмѣи
смѣ чѣтѣ в любви не вираѣтъ на женѣ в похот[и], не ѿмѣетъ
сквернѣи въ дѣшѣи ѿ въ срдѣци своемѣ, ѿко почиваетъ на такоуѣмѣ
дѣхѣ бѣи. ѿкож[е] бо сѣицѣ не сквернитѣ с[а] призираѣи на гноѣи
и на калѣ, но пачѣ²⁶⁾ ѡвое ѿсѣшлѣтъ с[а] и ѡгонитѣ смрадѣ,
тако ѿ чѣтѣи смѣ въ сквернахъ земныхъ прикасѣи сѧ пачѣ стрѣитъ
сѧ, а самѣ не сквернитѣ сѧ. раздѣмѣи ѿ дѣломѣи недокрымъ в васѣ
къ бѣдѣшемѣ ѡ словесе ѣноуа праведнаго. съблюдет[е] сео, чада
моѣ, бл҃оужениѣи содомѣска; аще л[и] — також[е] погынет[е]
велии ѿ ѡжените с[а] женами сквернами, ѿ црѣства нѣснаго не
боудетъ в васѣ, ѿко скоро самѣ вѣзметъ ѣ. токмо нарѣкомѣ в васѣ

вола ёго ѿ разсмомъ новымъ ѿ просвѣщамъ вса языкѣ свѣтомъ
разсмнѣмъ, ввола Иѿа въ сѣсеніе ѿ вѣсхѣщамъ аки вѣакъ
ѿ нихъ ѿ да зберѣ языкѣ до скончанна вѣкѣ. боудетъ въ събо-
рици языкъ ѿ въ кѣзихъ нхъ аки веселіа пѣсни въ сѣтѣхъ всѣмъ
въ ѿмѣ нареченнаго, ѿ в писанихъ стѣхъ боудетъ вписаній ѿ дѣло
ёго ѿ слово ёго, ѿ боудетъ ѿзбранъ Бѣомъ до вѣка. ѿ ѿ томъ
просвѣтитъ[ѣ] сѣ, аки ѿцѣ мой Іаковъ гла: „тъ свѣршитъ ѿстанокъ
племени моёго“.

Ико сконча словеса свои ѿ реч[ѣ]: „се сѣко, чада[а] моя, ёлико
разсмѣхъ, сказахъ вамъ. се сѣко предаю сѣ гровою ѿ заповѣдаю
вѣ, чада мои, ѿнесете кости [мо]ѿ ѿзъ Египта ѿ погрѣбѣте мѣ
в Хевроне близъ ѿцѣ моихъ“. ѿ се рѣкѣ сѣне Бенѣаминъ сѣкъ
Іаковъ вѣ. житъ лѣтъ рѣ. въ старостѣ [sic!] добре, ѿ положиша
ѿ в притворѣ. въ ѿ-ѣ лѣтъ[о] въ ѿсходъ сѣвъ Іѿа въ ѿ Египта
ти³⁶) вратъ[ѣ] ѿхъ ѿнесоша кости ѿцѣ своихъ в ратъ[ѣ] ханаѣнскѣ
ѿ погрѣбѣша в Хевроне при ногѣ ѿцѣ ѿхъ. ѿ ти възвратиша сѣ[а]
ѿ земля Ханаѣна ѿ жиша въ Египтѣ до дѣи ѿсхода нхъ ѿ
земля Египетскѣ. ѿ Бенѣаминъ сѣкъ Іаковъ вѣ. сѣкъ Рахилъ[и]нъ
вѣ. житъ лѣтъ рѣ.

Иси³⁷) же сѣве Іаковъ скончаша сѣ въ Египтѣ давше заветъ
сѣмъ ѿ вѣскомъ своимъ ёлико ѿмѣтъ въ сѣдѣхъ своихъ, ёлико
разсмѣхъ проповѣдѣше³⁸): дѣмъ сѣмъ движиши прорѣкоша хотѣ-
щамъ быти³⁹) въ вѣмѣ сѣе. та вса възвѣстиша ѿ рѣша ѿмъ:
„ѿмѣйте надежю доброу, ѿко хощетъ вѣшній посетитъ[и] ницихъ
в молчаніи, сътрѣтъ невѣрѣшамъ ёго. сѣве же ваши лице ѿставатъ
хотѣщамъ быти, по лѣтѣхъ раскѣплютъ сѣ в нагѣхъ ѿ скоризнѣ⁴⁰)
языкомъ“. Слышалъ ёси, жидовинѣ, како тѣи прорѣкоша вси сѣве
Іѿаки по радъ[с] ѿ рѣствѣ⁴¹) ѿ ѿ стрѣсти ѿ ѿ вѣскѣсній ѿ ѿ възне-
сеній ёго на нѣса ѿ съшествій стѣго Дѣа на⁴²) аѣмъ ѿ ѿ събраній
новоязычникъ в вѣрѣ ѿ ѿ ѿвѣржений вашемъ ѿ ѿ распѣт[ѣ]ѿи?
О жидъ[о]винѣ, почто слышавъ вѣствѣнаѣ пририцаніа не клѣши сѣ?
како ли не пристѣпниши къ Іаѣцѣ Хѣоу с дерзновеніемъ, да не
вѣдѣши вѣшно горкомъ лѣс с преже вѣвшими Іюдѣи? но лице
сѣмъ патриархомъ не вѣрѣвши, ѿмамъ ти предложити вса прѣ-
кѣ глаголашамъ по радъ.⁴³)

¹) Написаніе ²) роди сѣ оѣ Іакова ³) дод. также ѿ азъ оѣ Никова ⁴) лѣтъ Іѿа-
ковъ сохѣс ⁵) пощѣмъ ⁶) дод. печально, вагъ вѣжѣ ⁷) что нанъ ⁸) примѣтъ ⁹) ревнѣйте
¹⁰) хвалите ѿ 10—10) вас. ¹¹) поминаѣйте ¹²) забываѣте ¹³) помагате ¹⁴) оѣсоушѣкѣши сѣ[а]
¹⁵) но ¹⁶) ѿбѣгаютъ ¹⁷) дод. праведнаго ¹⁸) ведетъ ¹⁹) събираетъ ²⁰) нѣко ²¹) наважаетъ
²²) ѿказѣхъ ²³) предаѣхъ кѣсть ѿ Бѣ ²⁴) единого ²⁵) наведѣши нанъ ²⁶) ѿбачи ²⁷) дод. мѣкоу
²⁸) вѣсѣлаши ²⁹) творѣшамъ ³⁰) мѣшчари ³¹) ѿсѣдѣ ³²) истинныи ³³) дод. Гѣ ³⁴) Іѿа ³⁵)

конь ³⁶⁾ вас. ³⁷⁾ Відси до кінця вас. ³⁸⁾ Солов. преекдоуци ³⁹⁾ с'кыти са ⁴⁰⁾ оукероу
⁴¹⁾ дод. его и ш крщении ⁴²⁾ дод. с'тыи ⁴³⁾ дод. по преставленіи снѣхъ Іакоба.

Варіанти виписано із Тіхонравова ор. cit. I, 225—232, а до кінцевого уступу із Порфірєва „Апокриф. сказ. о ветхозав. лицахъ а событіяхъ по рукоп. Соловецкой бібліотеки“, стор. 193—194.

Першу вказівку про істнованє сего апокріфа находимо у Орігена в его викладі книги Ісуса Навина. В грецьких індексах книг апокріфічних сей твір згадує ся під загальною назвою *Πατριάρχων*; те саме бачимо і в словянських індексах починаючи тим, що знаходиться в Святославовім Сборнику з 1073 р. пз. *Когословка ѿ словєсъ*, а гінчачи тим, що надруковані у нас. Припускають, що Заповіти написані були первісно по гебрєйськи, хоча припущєнє се мало правдоподібне з огляду на те, що автор їх без сумніву був християнин. В усякім разі Оріген користувався вже грецьким текстом апокріфа. На латинську мову переклав Заповіти в XIII в. Роберт єпископ Лінкольнський. Грецький текст видав у-перве Грабе в збірці *Spicilegium Patrum et haeticorum saeculi I*, Oxoniae 1699; відси передрукував їх Фабріцій у своїому *Codex pseudepigraphus Veteris testamenti I*, 519—748. Французький текст надрукував Мінь (Migne, *Dictionnaire des Apocryphes I*, 854—968). На церковно-словянську мову Заповіти були перекладені дуже вчасно в Болгарії або Сербії і війшли в склад Палеї, при чому їх розширено властивими палейними полемічними та екзегетичними вставками. В Палєях ми стрічаємо Заповіти в двох редакціях: в повній, такий, яка є в Крехівській Палеї і надрукована нами, і в скороченій, такий, яка находить ся в Ковельській Палеї в віденьській бібліотечі назд. Сей скорочений текст ми лишили на боці; найстаршу его форму, що находить ся в пергаменовім списку Палеї Олександро-Невської Лаври в Москві з XIV в., надрукував Тіхонравов у своїй збірці апокріфів I, 96—145; той же текст скороченої редакції по списку Соловецкої Палеї надрукував Порфірєв (Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. по рукоп. Солов. библиот. ст. 158—194). Повний текст апокріфа з захованєм палейних вставок надрукував Тіхонравов ор. cit. I, 146—232 по списку Палеї московської Синодальної бібліотеки з р. 1477, при чому текст порівняно з текстом вставлєним у список слов. перекладу хроніки Йоана Малали з XV в., та переписаний зі старшого списку з р. 1261. Сей текст ми порівняли з нашим, користуючи ся декуди й варіантами зі списку Малали. В збірці Пиїна (Памятники старинной русской литературы III, 158—194)

надруковано два заповіти, Рувима і Симеона, також повної редакції, по списку Румянцівської Палей. Аналіз змісту сего апокріфа подав Порфірєв у своїй книзі „Апокріф. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ, Казань 1872“, стор. 256—284; в його збірці старозав. апокріфів по Соловецьким рукописам (стор. 59—67) бачимо пробу порівняти словянський текст Заповітів з грецьким і визначити словянські приставки. З латинської були Заповіти перекладені також на чеську мову, гл. E. Kozak, *Bibliographische Übersicht der biblisch-apokryphen Litteratur bei den Slaven*. Список рукописів, де знаходять ся інші, доси ще не визискані списки церковнословянського тексту сего апокріфа, поданий в книзі Гарнака „*Geschichte der altchristlichen Litteratur bis Eusebius*“, Bd. I, 2 Hälfte, 915. Додати ще треба, що надрукована нами при кінці заповіту Веніяминового палейна приставка не находить ся при тексті повної редакції у Тихонравова (I, 232), а натомість властива є текстови скороченої редакції, хоч і тут в найстаршій, опублікованій Тихонравовим формі (I, 145) вона значно коротша, ніж в пізнійших списках. Сю пізнійшу редакцію сего уступу опублікував Порфірєв по списку Соловецької Палей (op. cit. 193—194); варіанти єї супроти нашого тексту ми виписали ввше. Треба ще й те зазначити, що в короткій редакції Заповітів (в тім числі і в Ковельській Палей) заповіт Йосифів стоїть на першій місці, перед Рувимовим.

ХҮІ. Оповіданя про Мойсея.

А. Крехівська Палея стор. 366—500.

(Житѣе ст҃го великого пророка Мойсейа, сказаніе бытъя его¹⁾). Иковъ збо бывъ лѣт нѣ. род[и] Левгнѣа. ѿ преставленій снѣвъ Іаковль начаша ражати мнози въ Иїли в наслѣд[і]ѣ ѿхъ ѿ в наслѣд[і]ѣ завѣт[а] вїѣа ѣже къ Авраамъ правѣцю [и]хъ. а²⁾ Левгнѣа бывъ³ лѣт мѣ.³⁾ род[и] Ярмнѣа, Гайдадъ, Хеврон⁴⁾ ѿ⁵ Клаѣта. Клаѣтъ ж[е] бывъ лѣт 3. род[и] Авраам[а]⁵⁾, Авраамъ ж[е] бывъ⁶ лѣт р.⁶⁾ род[и] Ирон[а] и Марнамъ ѿ Мойсейа в лѣт[о] рѣ. къ пришествию Иїльскомъ въ Египет. Мойсей⁷ ж[е] выс[ъ]тъ 3. ѿ Авраамъ колена, мѣти же емъ выс[ъ]тъ Авраамъ дщи Левгнѣа.

Бѣ единъ збо ѿ днѣи⁷⁾ вид[е] Фараѡнъ црѣ сонъ: сѣдащю емъ на столѣ црѣства ѣго въ⁸⁾ Египтѣ⁸⁾, въздвигъ ѡчи свои видѣ старца стояща противоу емъ, а в рѣкѣ емъ скалевѣ. ѿ вѣскад[е] въ единъ скалевъ вса старца египетскѣи ѿ вса велмож[а] ѣго, а в дрѣгоую скалевъ вса агнаца. ѿ зводив са црѣ ѿ зрани заутра съзка вса рабы ѣго⁹⁾ ѿ повѣд[а] ѿмъ сонъ, ѿ зжасоша са люд[і]ѣ страхомъ великомъ¹⁰⁾. и реч[е] волхвъ Баламъ: „се вѣстанетъ зло въ Египтѣ в послѣднѣа днѣ“. и реч[е] црѣ: „что боудетъ, скажи намъ?“ и реч[е] Баламъ волхвъ къ црѣ: „ѡтроча родить с[а] въ Иїли ѿ растворит¹¹⁾ все црѣство египетское. вѣдѣа боуд[и], црѣ, да напиши в законѣ египетскомъ, да збѣють¹²⁾ всако ѡтроча, иж[е]¹³⁾ родитъ са в жидѣхъ“. и призва црѣ¹⁵⁾ бабѣи жидовскѣи ѿ повеле ѿмъ збѣвати млада[е]нца, а дрѣгѣи вметати в рѣкѣ. бабы же збоѣвши са Бѣ ѿ не створиши тако, іако ж[е] повеле ѿмъ црѣ египетскѣи Фараѡн¹⁶⁾. да¹⁷ того рад[и] ѿзvoli Бѣ, да не токмо ѣдинѣхъ Египтанъ възврати въ Египетъ, что

ж[е] не быша сътворили едины си, но акѣи враждѣ сплетѣи ѿмѣ Блѣда на ѡбѣтованноѣ въводит¹⁷⁾. жены же жид[о]вскыѣ ѿсхожах¹⁸⁾ на поле ѿ рѣк[ы]х¹⁹⁾ а нѣмѣ же вѣи ѿскавах²⁰⁾ дѣт[и] ѿ повивах²¹⁾ ѿ вкладах²²⁾ въ ѡбѣ рѣцѣ ѿмѣ два камени: ѿзъ единого ссах²³⁾ мѣл[ко], а ѿзъ дрѣвѣго мѣдѣ. ѿ вхожах²⁴⁾ Египт[а] не на поле ѿскати²⁵⁾ нѣ, ѿ пове[лѣ]ннемѣ вѣимѣ ѡверзаше сѣ земаѣ ѿ приѣмаше ѿ. ѡниже ѿдах²⁶⁾ по пѣснѣ ѿ по рѣла своѣ, не можах²⁷⁾ ѡбѣрѣсти, ѿко Бѣ храниаше ѿ. възростѣша на поли прихожах²⁸⁾ тѣмѣи въ домѣ своѣ, ѿ ѡмножиша с[ѣ] люде жидовскыѣ²⁹⁾ ѿ рас[с]иле паче³⁰⁾ Египтѣнѣ. ѿрѣ же египетскыѣ Фараѡнѣ не любаше, ѿко множит сѣ ѿлѣ³¹⁾.

Мѣжѣ же бѣ въ ѿлѣ именовѣ [sic!] ѿмрамѣ, а поѣи женѣ сѣе ѿгавѣ³²⁾, родѣню своѣ, ѿ роди дѣщерѣ ѿ нареч[е] и мѣ ѿ Мариамѣ³³⁾; въ дѣи бо тѣи почаше насилѣти³⁴⁾ сѣе Хамовѣ [и] ѡзлоблѣти сѣи³⁵⁾ ѿзавѣ. ѿмрамѣ³⁶⁾ ж[е] зачат роди сѣи ѿ нареч[е] и мѣ ѿ Йронѣ; въ дѣи бо тѣи начатѣ Фараѡнѣ проливѣти кровѣ на земаѣ ѡтрочѣтѣ, а дрѣвѣхѣ вметѣти въ рѣкѣ. тогда ѡбдѣниша сѣ моуж[и]х³⁷⁾ ѡ женѣ своѣхѣ, ѿ ѡлоучи же сѣ ѿ ѿмрамѣ ѡ женѣ своѣ. ѿ выс[тѣ] въ годинѣ тѣ на конецѣ третѣго лѣт[а] выс[тѣ] дѣи вѣи на Мариамѣ³⁸⁾ ѿ прѣсѣтѣвавѣ рѣч[е]: „сѣ сѣи родит сѣ ѿ ѡца мѣго въ годинѣ сѣи ѿ тѣ сѣсѣтѣ ѿлѣ ѡ рѣкѣ египетскѣ“. слышавѣ же ѿмрамѣ ѿ Мариамѣ³⁹⁾ ѿ възвратѣ женѣ своѣ въспѣт к сѣбѣ⁴⁰⁾ ѿ зачѣиши ѿ род[и] сѣи ѿ⁴¹⁾ нареч[е] и мѣ ѿ Немелѣхѣ⁴²⁾. ѿ наполнише [sic! зам. наполни сѣ] храмѣ свѣтлѣсти. ѿ видѣ жена ѡтрочѣ [ѿко] добро ѣсть ѿ сѣхани ѣ. мѣи въ кровѣ. ѿ тѣ дѣи заповѣдаша Египтѣнѣ носѣт[и] дѣтѣ своѣ мѣлѣ[и]ца⁴³⁾ по храмомѣ жид[о]вскѣм, негли выша⁴⁴⁾ ѡмолвили ѡтрочѣ жидовскоѣ кѣ дѣтѣи египетскомѣ [въ рѣкѣ. хѣбно: жидовскомѣ]. жена же тѣ ѡбѣвѣши с[ѣ] того створи сѣтанѣ ѿскѣ ѿ помаза сѣмѣю⁴⁵⁾ [sic!] ѿ вложи тѣмѣ⁴⁶⁾ ѿ ѡпоустѣи ѿ мѣжи сѣтѣнѣи наѣ рѣкою, сѣстра ж[е] ѿго⁴⁷⁾ Мариамѣ⁴⁸⁾ ста ѿздалѣча зѣрѣи⁴⁹⁾. ѿ посла Бѣ зноѣ на земаѣ египт[а]нѣ ѿ ѡзвѣрѣша чѣвѣи. ѿ сѣидѣ дѣи Фараѡновѣ Фермѣфѣ⁵⁰⁾ ѿзмыти сѣ на рѣкѣ сѣ дѣцѣмѣи [и] сѣ многѣмѣи женамѣи. ѿ ѡзрѣ ковѣжѣи⁵¹⁾ плавающѣ на рѣкѣ⁵²⁾ ѿ послѣвѣши⁵³⁾ вѣзѣт ѿ. ѿ ѡкрывѣ видѣ въ немѣ ѡтрочѣ [sic!] плачущѣ сѣ, ѿ помѣлова ѿго ѿ рѣчѣ: „ѡ дѣтѣи ѡврейскѣхѣ вѣстѣ“. ѿ⁵⁴⁾ нареч[е] и мѣ ѿ Моѣсѣи гѣи, ѿко ѡ водѣ вѣзѣхѣ ѿго⁵⁵⁾. ѿ привѣдоша ѿмѣ женѣ доѣлѣицѣ⁵⁶⁾ Египтѣнѣи доѣти, ѿ не въсѣхѣтѣ сѣсѣти, ѡ Бѣ бо вѣаше, ѿко възвратѣт[и] кѣ сѣсѣцѣ мѣтрѣю. ѿ пристѣпѣлѣ⁵⁷⁾ Мѣриамѣ⁵⁸⁾ ѿ рѣч[е] дѣшерѣ⁵⁹⁾ Фараѡновѣ, ѿ рѣч[е]⁶⁰⁾: „хѣощѣи ли, да ти привѣдѣ женѣ

доилицю ѿ жидовъ⁵⁰⁾ и въздонтъ ти ѿтроча се⁵¹⁾? и де и приведе[е] мѣръ его. и реч[е] еи дщи Фараѡнова: „въздой ми ѿтроч[а] се⁵¹⁾ и вдам ти по две сребреници на днь“. и възъ ѿ нея и въздой его. Бысть же на конецъ двѣ лѣтъ и принесе къ дщери Фараѡнови, и выс[тъ] еи снѣ⁵²⁾.

И выс[тъ] въ ї-еѣ лѣт[о] к рож[е]ствоу Моисѣѡвъ Фараѡнъ сѣдаше за столомъ, цр[ѣ]ц[а] ѿдеснѡ⁵³⁾ а Фермѡфъ ѡшюю его сѣдаше, ѿтроча ж[е] сѣдаше в пазвѣ его⁵⁴⁾ и велмож[а]⁵⁵⁾ ѡкрѣсть его. ѿтроча ж[е] сажъ снатъ венець съ главы црѣви и възложи на главѣ свою. и ѡжасе сѧ црѣ и велможи его. ѡвишавъ же Баллѡм волхвъ: „помани, гнѣ црю, сонъ, ѡже видѣлъ єси и како протолкова рабѣ твой к тебѣ. се єсть ѿтроча єврейскоѣ, ѡко дхѣ вѣи єсть⁵⁶⁾ и прѣд[р]остію сътвори еси [sic! зам. есть] снѣ и хощетъ прияти црѣство єгипетскоѣ сѣбѣ, тако во створи Аврамъ дѣдъ его, и ж[е] црѣ перѣи славѣ ихъ: Авимѣ[ле]х[а] црѣ Игарьскаго прогна, а самъ приходитъ въ єгипет и нарече женоу свою сестроу, ѡко ж[е] вы погвѣилъ црѣ ихъ. тако ж[е] створи Исакъ иноплѣмненникомъ и раскиде ѿ иноплѣмненникъ. црѣ же⁵⁷⁾ хотѣ погубити ѡбрете тако ж[е] женѣ свою сестроу сътвори. Иѡковъ же тако ж[е] лѣстью взать тако ж[е] врата своѣго Исава первенцѣ и влѣвнѣ и де в Поньрамъ⁵⁸⁾ к Лаванъ тѣстю⁵⁹⁾ своѣмъ и поять лѣстью дщерь его и скот[и] его и всѣ домъ его и вѣжа в земаю Хананейскѡю възвратив сѧ, продаша снѣе его Иѡсифа⁶⁰⁾ и вѣ в темници, дондеже виде сонъ црѣ ѡцѣ твой и пѣсти и с темници и възвелици и надѡ всеми велможами єгѣпетскѣми, понеже протолкова ємъ сонъ. и выс[тъ]⁶¹⁾ егда пѣсти Богъ глѣд на земаю и посла и⁶²⁾ и приведе ѡца своѣго и брат[ъ]ю свою въ єгипет и корми⁶³⁾ безъ искѣплѣнїа, нас же искѣпи сѣбѣ раби. да аще хощеши, црѣ, да ѡбъемъ ѿтроча сѣ, да не възрастетъ ни възметъ црѣства твоѣго ѿ тебе, да не погубнетъ надежа єгипетская“. и посла Бѣ арханѣла своѣго Гаврила, ѡповѣи сѧ къ единомъ ѿ велможъ црѣи и реч[е]: „аще хощеши црѣ, да принесѣтъ камень драгѣи свѣтелъ и ѡгль ѡгненѣи⁶⁴⁾ предъ нимъ⁶⁵⁾; аще простретъ рѣкѣ к камени, вѣдайте, ѡко⁶⁶⁾ прѣмѣдрѣстью сѣ створи⁶⁷⁾, да ѡхавимъ⁶⁸⁾ сѧ ег[о]“. да⁶⁹⁾ годѣ выс[тъ]⁷⁰⁾ црю и вѣлможамъ его. принесомъ[а] предъ него камень драгѣи⁷¹⁾ свѣтелъ⁷¹⁾ и ѡгль ѡгненѣи. и ѡклони анѣлъ Гнѣ рѣкѣ его къ ѡгню, и вземъ⁷²⁾ притче конецъ⁷³⁾ ѡзыка⁷⁴⁾ и того⁷⁵⁾ рад[и]⁷⁵⁾ выс[тъ] свѣтливъ, и не ѡбѣиша его.

И выс[тъ] Моисѣѡв⁷⁶⁾ в домъ Фараѡнове ѣ. лѣт и расташе⁷⁷⁾ с дѣтми црѣвыми в ризахъ єдинѣхъ. и выс[тъ] на кон[е]цѣ ѣ. лѣт[а]

и въсхоте къ ѡцѣ и к мѣри и поиде к нимъ. и прид[е] к брат[ѣ]и своѣи и виде мѣжа Егѣптянина въюща Евреѣнина ѡ брат[ѣ]и его. и ѡзре сѧ сѣмо и ѡнамо, не виде никогож[е] и בני Егѣптянина и скры⁷⁸⁾ в песце. И выс[тъ] въ днѣ вторѣи видѣ Моѣсей к брат[ѣ]и⁷⁹⁾ и виде два мѣжа тажюща⁸⁰⁾ сѧ⁸⁰⁾ и⁸⁰⁾ сварѣша с[ѧ]. и реч[е] Моѣсей⁸¹⁾: „ѡ злодею, что ѡбидиши дрѣга своѣго!“ ѡни ж[е] рѣша⁸²⁾: „кто тѧ постави соуд[ѣ]ю над нами? или⁸³⁾ збити⁸⁴⁾ хоцѣши, ѡкож[е] и вчера Егѣптянина зби?“ И зом сѧ Моѣсей и реч[е]: „въ истинѣ вѣдома боудеть⁸⁵⁾ речѣ си и⁸⁶⁾ видѣтъ слово се въ зши Фараѡнъ“. ⁸⁶⁾ и заповѣда Фараѡнъ збити Моѣсеѧ. и посла Бѣ арханѣла своѣго⁸⁷⁾ Михаѣла и зподоби сѧ въ ѡбличѣ столника црѣа и въсхыти мечъ из рѣкѣ [в рукоп. хибно рыкѣ] его и ста головѣ его. ѡтъ анѣлъ Гнѣ Моѣсеѧ за рѣкѣ деснѣю⁸⁸⁾ изведе вънѣ⁸⁹⁾ изъ землѣ егѣпетскѣѧ и посади кромѣ межю егѣпетскѣи мѣ. върѣсть в далѣ. и ѡста сѧ толко Йронъ брат⁹⁰⁾ его⁹⁰⁾ и начатъ прѣрѣствовати въ Егѣпте сѣмъ Йѣлѡмъ, реч[е]: „моужь колванъ его възвержеть⁹⁰⁾, и въ сквернѣствѣ [sic! зам. сквернѣствѣ] егѣпетском не ѡсквернаѣте с[ѧ]“. и не послашаша его. и реч[е]: „Бѣ загѣтыѧнъ⁹¹⁾ поманъ⁹²⁾ завѣтъ, еже завѣща съ Авраомъ, Исааком и Йакокомъ“. и поиде рѣка Фараѡнова волши и жесточайши на[д] сѣми Йѣлѡмъ, дондеж[е] посла Бѣ слов[о] свое и поманъ ѡ.

Въ днѣ же ты выс[тъ] сѣча межю Еинци и межю сѣмъ Перскѣи [в рѣп. хибно перѣкѣи] и межю Йрменѣи. и изыд[е] Киканосъ црѣ срачинѣскѣи въеватѣ с Йрменѣи, съ сѣми Перѣвѣи⁹³⁾ и плени ѡ. а Баламъ прибѣглъ къша изъ Егѣпта к Киканосѣ, занеж[е] не⁹⁴⁾ стаща [зам. ста сѧ] речѣ его. и выс[тъ] з Киканосѣ два сѣна его Йносъ и Йкрис⁹⁵⁾ стрѣщи град[ѣ], и люд[ѣ] с[ѧ] зжаша⁹⁶⁾ с ними. и скѣща⁹⁷⁾ Баламъ с людѣи земѣскѣи ѡвреци сѧ црѣа Киканосѣ и не дати ѣмѣ звити въ град. и послашаша [в рѣп. послаша с[ѧ]] людѣе его и присагоша [в рѣп. пришаго сѧ] к немѣ и поставиша и црѣа над всеми, а сѣна его поставиша коѣведою, и възвысиша забрала⁹⁸⁾ градъ томъ съ двою странѣ, а с третѣи странѣ ископаша рѣкѣ и⁹⁹⁾ ѡмѣты⁹⁹⁾ великѣи всѣ числа, а съ четвѣртѣи странѣ съзва Баламъ¹⁰⁰⁾ змиѧ и скорпиѧ мнози велии шептанѣемъ своѣмъ и потвори. и затвориша град и не даша звити ни пристѣпити. и выс[тъ] егда възврати с[ѧ] Киканос с войнѣи и въздѣрѣвша¹⁰¹⁾ ѡчи с вой и видѣша забрала въсокѣи граднѣи зѣло и здивиша с[ѧ] и рѣша: „люд[ѣ]и наши, ѡко долго¹⁰²⁾ выхомъ на войнѣ, и потвердиша град свой глѣе, егда¹⁰³⁾ придет на нѣи ратѣ“. да ѡкож[е] пристѣ-

пиша къ градъ ѿ видѣш[а] врата градная замчена ѿ рѣша вратъникомъ: „Ѿвержете врат[а], да внидемъ въ градъ!“ ѿ не хотѣша Ѿтворити по заповѣди Господа вольхѣла ѿ не даша внити¹⁰⁴). полки ж[е] предѣ вратѣ градъскимъ[и]. ѿ паде Ѿ войнѣхъ Киканосѣвъ въ единъ дѣнь рѣ. мѣжъ. а на дрѣгы дѣнь вниша с[а] на врезѣ рѣкѣ, ѿ вѣрѣде конникъ ѿ хотѣши прекрести на ѿнѣ странѣ ѿ не вѣзмогоша ѿ ѿстопоша въ рѣкѣ. ѿ повеле цѣрь сѣи¹⁰⁵) дрова ѿ дѣлат[и] плотѣ, да быш[а] прѣшли на нѣ. ѿ створиша тако ѿ прѣйдош[а] на плотѣхъ в ровѣ тыѣ, ѿ вѣзверте ѿми ѿмѣтъ ѿ стопо въ тѣ дѣнь до сѣ. мѣжъ на ї. плотѣхъ. ѿ въ трет[ѣ] ѿ дѣнь прид[о]ша сѣи страны [въ рѣкѣ. странѣ], на нѣже змѣне, ѿ не вѣзмогоша ѿспети ничтож[е], ѿзѣмдоша¹⁰⁶) змѣне люд[ѣ]и рѣ.¹⁰⁷) мѣжъ. ѿ ѿхѣвшиша сѣи ѿхъ ѿ стоѣша ѿ града дѣ. лѣтъ, ѿ не даша пристѣпнѣти ни внити въ градъ. ѿ быс[тъ] ѿгда стоѣхъ на Ерачинехъ, выеже Моисей ѿзѣ Египта ѿ приде къ Киканосѣ цѣрь срачиньскѣ. Моисей[е]ви ж[е] вѣше лѣтъ нѣ, егда ѿеже Ѿ Фараѣна ѿ приид[е] [къ] Киканосѣ цѣрю въ ѿстоѣ¹⁰⁸). ѿ приѣ цѣрь ѿ вси вѣлѣможи ѿго ѿ вси вой ѿго, ѿко великъ ѿ драгъ¹⁰⁹) въ ѿчѣю вѣкѣхъ, вѣсочество ѿго ѿко тисово, лице же ѿко сѣнцѣ¹¹⁰— сѣиѣи, храбрѣство же ѿго ѿко¹¹⁰) силно. ѿ быс[тъ] Моисей¹¹¹) двѣма ѿ цѣря. ѿ быс[тъ] на конецъ дѣ. лѣтъ разболе сѣи Кикан[о]сѣ цѣрь срачиньскѣ ѿ ѿмре въ зѣ. дѣнь. ѿ змазаша раби ѿго ѿ погрѣбоша ѿ предѣ вратѣ граднѣми ѿ створиша надѣ ним полатѣ краснѣ ѿ высокъ надѣ¹¹²) нимъ¹¹²) ѿ написаше на камени все ѿго вѣнѣство ѿ все ѿго храбрѣство. ѿ быс[тъ] егда сѣлашѣ¹¹³) полатѣ ѿ рѣша дрѣгѣ къ др[ѣ]гѣ: „что створимъ? аще сѣчемъ сѣи съ градѣмъ ѿ погѣбѣнемъ? дѣѣмъ ли сѣи¹¹⁴), да сѣдимъ здѣ, ѿ зведѣтъ вси цѣри Еримѣстѣи ѿ сѣи Первѣи¹¹⁵), ѿко змерѣѣ ѣсть цѣрь ѿнѣ, ѿ прид[ѣ]тъ на нѣ ѿ вѣзлаѣнѣ не ѿставѣтъ насъ ни ѿзѣмѣтъ? а нѣ пойдѣмъ, да поставимъ сѣи цѣря ѿ сѣдимъ ѿ града, дондеже приѣмѣмъ ѿго“. зворзиша [въ рѣкѣ. зворзи сѣи] сѣи сѣи одежа¹¹⁶) своѣ ѿ сметаша грамадѣ ѿ створиша горѣ великъ, посадиша Моисей ѿ рѣша: „живи, цѣрю, въ¹¹⁷) вѣки!¹¹⁷)“ ѿ тагоша¹¹⁸) къ нѣмъ вси вѣлѣможи ѿ вси люд[ѣ]ѣ. ѿ поѣтъ Моисей[ѣ] женѣ Киканосѣвъ сѣи¹¹⁹).

Моисей же вѣше кѣ. лѣтъ, егда ста цѣрь надъ Ерачинѣ. быс[тъ] же вторѣи дѣнь цѣрства ѿго сѣвѣраша с[а] вси люд[ѣ]ѣ ѿ рѣша ѣмѣ: „цѣрь, промысли намъ, что створимъ? дѣ. лѣтъ минѣ, женѣ своѣхъ не видѣхомъ ни дѣтей“. ѿ рече Моисей[ѣ] къ людѣмъ своимъ: „да аще сѣиѣи послѣшаѣте глас[а] моѣго, вѣдѣте, ѿко предѣнѣ вѣдѣтъ градъ сѣи въ рѣцѣ наши. сѣчемъ сѣи сѣи ѿко

первиѣ¹²⁰) поченше, то погыбеть нас много, ꙗко первиѣ. аще¹²¹—
л[и] пондемъ на плотехъ въ смѣтѣк [sic!], то потопить нас много,
ꙗко первиѣ¹²¹). ѿнѣ же вѣстанете ѿ ѿдете в лесъ ѿ принесете сѣны
стерковѣ: кождо свой хранит[е], дондеже вѣзрастѣтъ, ѿ наѣните
ѿ перелетывати акы ѿстрѣкы¹²²)^а. ѿ ѿдоша ѿ принесоша сѣны стер-
ковѣ, ꙗкож[е] повеле им Моисей¹²³). выс[тъ] же вѣзрастоша¹²⁴)
стерковѣ ѿ заповѣд[а] црѣ заморит[и] ѿ голодомъ за ѿ. днѣи,
ѿ сѣтвориш[а] люд[ѣ] тако. ѿ выс[тъ] же днѣ третей, реч[е] же
к нимъ црѣ: „ѿблечете с[а] въ ѿрѣжия свои ѿ всадеге на конѣ
своѣ, ѿ вѣзмете кождо стеркѣ свой на рѣкѣ, поидемъ да пристѣ-
нимъ¹²⁵) на томъ мѣсте, ѿдеже змиѣве сѣтъ“. ѿ реч[е] црѣ: „поу-
щайте стеркѣ!“ ѿ поустыша ѿ ѿ лѣтша стерковѣ на змиѣ ѿ снѣ-
доша ѿ [и] ѿчѣстиша¹²⁶) мѣсто. выс[тъ] ꙗко ѿзре црѣ ѿ люд[ѣ] ѿ
ѿго, ꙗко погыбоша змиѣве, ѿ вѣстрѣбиша люд[ѣ] трѣвою ѿ ѿвѣ-
стѣпиша градъ ѿ взаше ѿ. ѿ приѿдоша ѿ кождо въ домъ свой
ѿ ѿвѣнша гражанѣ в тей днѣ с[а]. ѿ р. мужъ, а ѿвѣншихъ не ѿвѣнша
ни единого мѣжа. ѿ ѿзревъ же Баламъ вѣлхѣтъ, ꙗко взатъ выс[тъ]
градъ, ѿ всѣдъ на конѣ съ двѣма сѣма своимъ ѿ вѣжа въ землю¹²⁷)
Маднамыскѣю къ црѣ Балакѣ¹²⁸) до¹²⁹— побѣде Маднамыскѣи,
ѿгда побѣдимъ сѣа съ ѿѿлѣтъ¹²⁹). То ти соутъ вѣлѣсѣ чародей,
ѿже¹³⁰) сѣтъ писани в паремѣи, ѿж[е] повѣчахъ погѣбити племя
ѿакова ѿ лица земли¹³¹).

Моисей[и] же сѣдѣ на столѣ въ Срачинѣхъ, жена же Киканосова¹³²)
за нимъ, ѿвои сѣа Моисей Бѣ ни приближи сѣ¹³³) къ ней¹³⁴). ꙗко
заклѣ ѿбраамъ ѿназарѣ раба своего не ѿмати жены сѣи своимъ
ѿ дщери ѿананейскѣ, ѿ ѿсакъ же заповѣда ѿаковѣ сѣоу свое-
мъ¹⁴⁰) сватит[и] сѣа съ сѣами Хамовѣи, ꙗко продани сѣтъ в ра-
бѣтъ сѣмъ Симовѣимъ ѿ сѣмъ ѿфетовымъ. ѿвои сѣа Моисей Бѣ
своего ѿ не прикоснѣ сѣа женѣ Киканосовѣ¹⁴¹), та бо ѣсть ѿ сѣи
Хамовѣ. ѿ расиланѣ црѣ Моисей ѿ вѣвѣлаша ѿодомлѣнѣ¹⁴²) ѿ при-
мѣчи ѿ ѿ ѿдоле на войнахъ своихъ [и] ѿаковѣ дѣдѣ ѿго
с нимъ.

ѿ лѣт[о] мѣѣ црѣства ѿго Моисей[и] же сѣдѣше на прѣстѣлѣ,
црѣа же вѣлѣтъ¹⁴³) ѿго сѣдѣше, ѿ реч[е] црѣа къ людемъ своимъ
ѿ велможамъ: „се днѣсѣ лѣтъ мѣ. црѣствоуѣцию Моисею надъ нами
ѿ къ мнѣ не прикоснѣ сѣа, ѿ вѣгомъ ѿишимъ не поклонѣ сѣа. ѿ ѿнѣ
послѣшанте мене, сѣи срачинѣстѣи, ѿ ѿ сегоднѣ не боудѣ надѣ
вами се црѣ. се вы ѣсть Мѣкарисѣ сѣи мой ѿ тѣ да црѣствѣте
надъ вами. лѣпо бо ѣсть вамъ послѣшати сѣа гнѣа своего, нежели
мѣжа странѣска“. ѿ выша люд[ѣ] вѣ сѣа свѣраше сѣа ѿ до вечера
ѿ не хотѣхъ ѿпоустит[и] Моисей. ѿ прѣможе црѣа. ѿ ѿраниша

зау҃гра ѿ поставиша Мѡкариса црѣмь надѣ всеми. ѿ збоиша с[а] люд[ѣ]ѣ прострѣти рѣкы на Моисеѧ, ѧко боухоу с[а] присаг'ше к немѡ. и вѣдѡша емѡ даркѣ великѣ ѿ ѡпѡстиша ѿ сѣ чѣстью. Изыд[е] Моисей пѣтемъ своимъ ѡтѣдѡ. Моисе[ѣ] же выс[тъ] ѡзѣ. лѣт, егда изыде ѡ Брачннѣ. ѡ Бѣ бо вѡше сѣтворенѣ¹⁴⁴) то, пришла бо вѡше година, ѧко¹⁴⁵) зготована ѡ дѣни первыхъ, извести сѣмъ Иѡвѣ ѡ Егѣпта.

И ѧде Моисей в Маднаѣмъ, боѧ бо сѡ вѣспат[и]ти вѣ Егѣпетѣ. ѿ сед[е] на стоудѣнци ѿ вид[е]¹⁴⁶) зѣ. дѣирѣи Рагѣила Маднаѣмъскаго пастѣнт[и] ѡвѣць ѡѣца своѣго. ѿ прѣйдоша кѣ ѧсточникѡ томѡ ѿ почерпоша водѡ напоити ѡвѣча. ѿ пристѡупиша [в рѣк. пристѣпи сѡ] пастѣси маднаѣмъстѣи ѿ ѡгнаша ѧ. И вѣставѣ Моисей ѿ сѣсе ѧ ѿ напоѧ ѡвѣца нѣх. ѿ пришедше кѣ ѡѣцю ѿ повѣд[а]ша, что сѣтвори Моисей, како сѣсе ѧ ѿ напоѧ ѡвѣца нѣхъ. ѿ посла Рагѣилѣ ѿ поѧ ѿ вѣ домѣ своѧ ѿ ѧде с нимѣ хлѣбѣ. ѿ повѣда емѡ Моисей, како ѧзѣжа ѧзѣ Егѣпта ѿ како цѣствова вѣ Брачннѣхъ ѿ како ѡнаше ѡ него цѣство ѿ ѡпоустиша ѧ. ѿ выс[тъ] ѧко зсѣкѣша Рагѣилѣ рѣчѣ ѧго ѿ рѣч[е] вѣ сѣрдци своѣмъ: „всажю азѣ сѣго в тѣмницю ѿ примирю¹⁴⁷) сѣ ѧмѣ кѣ Брачнномъ, сѣ бо бѣстѣ [вѣглець]“. ѿ емѣ ж[е]¹⁴⁸) ѧго ѿ всади в тѣмницю, вѣ же в тѣмници ѧ. лѣт. тамо ж[е] помилава ѧго Цифора¹⁴⁹) дѣи Рагѣилова ѿ корми ѧго хлѣбомъ ѿ водою. ѿ выс[тъ] на конецъ ѧ. лѣт[с] рѣч[е] Цифора ѡѣцю своѣмъ: „мѡжѣ Еврейѧнинѣ, ѧго же всади в тѣмницю, сѣ ѧ-ѣ лѣт[о] нѣс[тъ] взыскаѧ ѧго ни вѣзмѡлацаѧго ѡ немѣ. да ѧще тако годѣ прѣдѣ ѡчнѣма твоѧма¹⁵⁰), да выхѡм послали [и] видѣли ѧго, живѣ ли бѣстѣ моужѣ тоѧ или зѣмрѣлѣ?“ ѡѣць же бѣѧ не вѣдаѣше, ѧко та вѡше кормила ѧго, ѿ рѣчѣ Рагѣилѣ: „не видѣх¹⁵¹) николи же на свѣтѣ, да вы чѣкѡ лежащю в тѣмници ѧ. лѣт вѣзѣ хлѣба ѿ вѣзѣ водѣ живѡ выти“. ѿ рѣч[е] Цифора ѡѣцю своѣмъ: „да не слышѣлѣ еси, ѡѣче моѧ, ѧко Бѣ великѣ бѣстѣ еврейскѣ ѿ гроженѣ [sic!] ѿ зѣдѣвлѣетѣ чюд[е]скѣ на всѣмъ часѣ? не ѡнѣ ли ѧзѣбѣи Явраѧма ѡ неѣи [в рѣк. пиѣи] хѣлѣдѣйскѣ ѿ Исаѧ ѡ мѣча ѿ Иѡкова ѡ рѣкѣ аѣгла, егда вѡраше сѡ с нимъ на перевозѣ? Иѡко Бѣ паки мѡжю¹⁵²) сѣмоу многе сѣтворѣнѣ чюдеса ѿ ѧзѣбѣилѣ ѡ рѣкѣ егѣпетскѣ ѿ ѡ мѣча Фѣраѡнова, ѿ паки можѣтѣ ѧзѣбѣит[и]¹⁵³)“. ѿ выс[тъ] любѣ рѣчѣ вѣ зѣниѡ¹⁵⁴) Рагѣилова, сѣтвори тако, ѧко ж[е] рѣч[е] дѣи ѧго ѿ посла к тѣмници видѣти ѧго¹⁵⁵). ѿ зѣрѣктоша молаѣща сѡ Бѡу ѡѣць своѧхъ, ѧзѣведѡша ѧс тѣмници ѿ ѡстригоша ѿ ѧ ѧзѣмениша емѡ портѣ тѣмничнѣѧ, ѿ ѧде хлѣбѣ с Рагѣиломъ. ѿ прид[е] Моисей вѣ ѡград[с] Рагѣилова [в рѣк. Рагѣилѣвѣ], ѧже вѡшѣ

[sic!] за двором ёго ѿ молаше с[а] Боѹ своёму, ѿже емъ сътвори-
ла чюд[е]са ѿ избавилъ ѿ сѣмниці той. молашю же сѣ емъ
възрѣвъ ѿчима ѿ виде палицю потченъ посред[и] ѿград[и], ѿ при-
стѣпи къ палици, ѿ въ написано на ней ѿмѣ Бѣ Гавѡда. ѿ при-
стѣпивъ ѿсторже ю ѿ ѿчюти сѣ палица въ рѣкъ ёго тристѣта,
ёю же сѣтъ чинена чюдеса бѣа.

Егда сътвори Бѣ ѿбо ѿ землю ѿ всѣ дѣла ихъ, морѣ ѿ рѣки
ѿ всѣ ѿже въ нихъ¹⁵⁶⁾, коли ѿгна ѿдам[а] ѿзъ ѿград[а] рай-
скаго, взя палицю тѣ съ собою въ рѣку. ѿ дои[де] палица та ѿ
ѿдама до Ноѣ, Ноѣ ж[е] дастъ Симови ѿ род[о]мъ ихъ, донеле
же прииде въ рѣцѣ Авраѡмовѣ. Авраѡмъ дастъ Исаковѣ, Исакъ же
ю дастъ Иѡкову, Иѡковъ же егда въѣжа на полѣ Ермѣньское,
палицю же тѣ взя съ собою. ѿ дастъ ю Иѡковъ Иѡсифу¹⁵⁷⁾ час[и]¹⁵⁷⁾
единъ излѣха брат[ъ] ѿ. ѿ выс[тъ] по смѣрти Иѡсифове разграбѣша
домъ Египтѣне Иѡсифовъ, попаде Рагѣилъ палица та. ѿ посади
ю въ ѿградѣ своёму посред[и]. ѿ ѡкъшахъ сѣ вси хравѣни хотѣ-
ши поѣтъ¹⁵⁸⁾ дѣцѣ ёго ѿ не могоша до пришествиѣ Моисѣѡва;
емоу же соужен[о], тои ю ѿсторже. выс[тъ] ѿко върѣ Рагѣилъ па-
лицю тѣ въ рѣкъ Моисѣевѣ ѿ двѣи с[а] ѿ вѣа емъ Циѡфору дѣцѣ
свою въ женоу. Моисей ж[е] бѣше лѣтъ оѣ. егда изыде ѿ сѣмниці
ѿ поѣтъ Циѡфору Мадѣѡмлю¹⁵⁸⁾ въ женѣ себе, ѿ поиде Циѡфору
въ пѣтъ женѣ домъ Иѡкова ѿ не менши выс[тъ] ничимъ ж[е]
ѿ правды Гарринѣ ѿ Ревечинѣ ѿ Рахилинѣ ѿ Лѣи. ѿ зачѣши
Циѡфору род[и] сѣѣ ѿ нарече ѿмѣ емоу Герсѣнъ¹⁵⁹⁾ гѣлѣ, ѿко пѣтъ¹⁶⁰⁾
выхъ въ землѣ¹⁶¹⁾. но не ѡвѣрѣза плоти ёго по повелѣнѣ Раѡфѣиловѣ
тѣстѣ своёго. ѿ выс[тъ] ѿко на концѣ ѣ-го лѣтъ¹⁶²⁾ ѿ нарече
ѿмѣ емъ Елиѡзаръ гѣлѣ, ѿко Бѣ оѣца моѣго помощникъ выс[тъ]
ѿ избави мѣ ѿ мѣча Фараѡнова. Циѡфору¹⁶³⁾, жена Моисѣѡва,
ѿноплемѣнѣца выс[тъ] ѡбразъ предлежа ѿко ѿ ѡзыкѣ цѣкви. ѿко
ж[е] Моисей въ ѿноплемѣнникѣ невѣстѣ сѣѣ върѣчи, тако ѿ Хѣ
сѣѣ ѿишъ роди сѣ ѿзъ Мѣриѣ дѣца въ родѣ еврейстѣмъ, ѿ ѡзыкѣ
ж[е] сѣѣ цѣкви върѣчи ѿ невѣстѣ сѣѣ нарече, ѿже вънѣца [sic! зам.
вънѣца] ю своёю кровью прѣстою, ѿко венѣлъ [sic!] въ ю ѿ пѣхъ
[sic!] ѡгнѣниѣ. но на предлежѣиѣ да възвратимъ сѣ.

Въ дѣи же ты выс[тъ] Моисѣѡмъ хода по поустѣмъ¹⁶⁴⁾ сѣ ѡвѣ-
щѣмъ тѣстѣ своёго, палица же вънѣ въ рѣкъ ёго. ѿ нач[а]тъ пре-
мѣдрѣсть ѡбѣит[и] ѿ сѣаше с[а] ѿ ангѣла Гаврѣѣ ѡ битиѣ всѣмъ¹⁶⁵⁾
мира, ѿ первѣмъ чѣлвѣи, ѿж[е] соутъ были по тѣхъ, ѿ ѿ потопа
ѿ сѣсѣниѣ ихъ ѿ потопа ѿ ѿ размѣсѣниѣ [зам. размѣшѣниѣ]
ѡзыкѣ ѿ ѿ лѣтѣхъ же, елико лѣтъ было до него, ѿ ѿ законо-
дѣниѣ, елико бѣше самомъ дѣти ѿюдейскѣ ѡзыкѣ, ѿ звѣздное

тєчєніѣ ѿ стнхнѣ ѿ числа ѿ зємнєшю мєрє, ѿ всакє прємєдрєстє писати вє книгѣх доброго житнѣ. ѿ паша сѧ. [зам. пасашє] Моисєй стад[а], палица ж[є] вѣѣ вє в рєцѣк єго¹⁶³).

[Далѣ пропускаємо 95 рядкѣ (стор. 379—382), де оповѣдаєть ся про тє, як Бог явив ся Моисєєви в горючєму корчѣ на горѣ Хоривѣ і велѣв ѿому ѣти до Єгипту. Сє оповѣданє в Палєї майже дословно взятє з Біблїї (Исход. III і IV, 1—26); до него вплєтєно також дє-які палєйні полємічні вставкѣ. У Тіхонравова сєй уступ оповѣдаєть ся коротко, та також після Біблїї (стор. 245—246). Тїлько конець глави IV. библїйного оповѣданя (зач. 27—31) в Палєї має дєякі апо-крифічні додаткѣ, от тим то ѿ подаємо ѿого тут].

ѿ ѣви сѧ Гѣ Фронє ѿ Лєсгнѣ в Єгиптє ходѣшю на вєрє рѣккѣ ѿ рєч[є] ємє: „ѿди прєтивє Моисєа в пєстнню“. ѿ ѿдє Фронѣ ѿ срєт[є] ѿ в поустыннѣ в горѣ вѣѣ ѿ цѣлова ѿ. ѿ вєздвигє ѿчн своѣ ѿ видє жєнє єго ѿ дєтѣ¹⁶⁴). „кто соутѣ сѣ?“ ѿ рєч[є] Моисєй: „сє¹⁶⁵— жєна моѧ ѿ¹⁶⁵ дєтѣ моѣ, ѡж[є] мѣ єсть вдал Бѣ в Маднамех“. ѿ вє злє ѿчнѣ Фроновє ѿ рєч[є] Фронѣ¹⁶⁶): „поустѣ жєнє своѣ ѿ дєтѣ своѣ кѣ ѿчнѣ [sic!] єѧ в домѣ“. ѿ створи Моисєй так[о], ѿ ѿидє Цимфєра ѿ двѧ сѣѧ єѧ в домѣ ѿѣдє своєго до годинѣ, в нюж[є] помѧнє люд[и] своѧ Гѣ ѿ ѿз-вєд[є] ѧ ѿзѣ Єгипта ѿ рѣккѣ Фараѡнѧ. ѿ¹⁶⁷— сказа Моисєй всѧ Фроноу ѿ всѧ ѡжє глѧ ємоу Бѣ¹⁶⁷). ѿ пойдєста вѣ Єгипєтѣ ѿ ѡвиша сѧ кѣ соборѣ сѣвѣ ѿлѣкѣ ѿ повѣдѣста мѣ всѧ рєчн вѣѣ. ѿ вєзрад[о]ваша с[ѧ] люд[и]ѣ ѿ¹⁶⁸— словєсєхѣ снхѣ¹⁶⁸).

ѿ оураѡниша зѧутра ѿ ѿдоша вѣ домѣ Фараѡновѣ, ѿ палица вѣѣ взєста сє совоѣ. ѿ вєс[тѣ] єгда придєста кѣ кратємѣ домѣ црѣвѧ, ѿ двѧ лѧ стєѡѣхѣ привѣзѧнѣ ѡжѣ жєлєзнымѣ, ѿ нє можѧшє нѣ єдинѣ члѣкѣ нѣ прѣт[и] нѣ ѿзытѣ развѣє ємоуж[є] црѣ повєлит ѿзытѣ ѿ шєдшє корѣмѧнци стєлѧт лѧкѣ ѿ прєвєдєт нхѣ. Моисєй жє ѿ Фрон прѣйдєста ѿ вєздвигєста палицю на лѧкѣ. ѿ раздрє-шинєста сѧ лѧ [и] прѣид[о]стѧ Моисє ѿ Фронѣ в домѣ црѣвѣ, ѿ лѧ внидєста сє нѣмѧ радѣшює сѧ. дѧ ѡко жє ѡзрє нхѣ Фараѡнѣ, ѡдѣнѣ сѧ велѣмѣ [и] ѡжѧсє сѧ, вѧшє вє взорѣ нхѣ ѡко сѣви вѣѣ. рєч[є] кє нѣмѣ црѣ: „что хѣцєт[є]?“ ѿ рѣкѣстѧ:¹⁶⁹— „ѿпѣстѣ нѧс в поустынню, дѧ положѣмѣ трєвоу Гѣѣ Бѣѣ ѿшємѣ ѿ послѣжѣмѣ ємє“. ¹⁶⁹) ѿ своѧ сѧ Фараѡн велѣмѣ ѿ рєч[є] кє нѣмѧ: „ѿдєтѧ дѣсѣ в домѣ своѣ ѿ стро прѣдєт[є] кѣ мѣкѣ“. ѿ ѿзвєдєстѧ¹⁷⁰), ѡкож[є] рєч[є] нѣмѣ црѣ.

ѿ вєс[тѣ] ѡко ѿидєстѧ, послѧ црѣ по¹⁷¹) Балѧмѧ вєлѣхѧ ѿ сѣмѣ єго Єносѧ ѿ Якрѣсѧ¹⁷²), ѿ всѧ чѧрѣдєѧ єгѣпєтѣскѣ¹⁷³), ѿ повєдѧ ѿмѣ црѣ, єжє глѧ Моисєй ѿ Фронѣ. ѿ рєшѧ чѧрѣдєѧ

к немѸ: „како прѣшли сѣтъ, кази [sic!] намъ?“¹⁷⁴) и реч[ѣ] имъ
 црь: „толко въздвигоста жезлъ“¹⁷⁵) ѿ раздрешнста сѧ лва¹⁷⁶)
 ѿ притекоста к нимъ радующе сѧ“. Ѡвѣща ж[ѣ] Баламъ и реч[ѣ]:
 „се, црь, чародѣи соут, іако ж[ѣ] и мѣѣ. а ѿнѣк послѣ по нѣхъ, да
 придѣтъ к намъ, да ѿсѣсимъ речъ ѣѡ“. ѿ створи црь тако ѿ¹⁷⁷—
 посла по нѣхъ¹⁷⁷). Ѡнѣ ж[ѣ] възста палицю вѣю в рѣцѣхъ свои
 ѿ приѣдоста къ црви ѿ глѣста ѣмѸ словеса вѣѣ, глѣше¹⁷⁸—: „сице
 ти глѣтъ Гѣ Бѣ: Ѡпоустѣ люд[и] Ізѣавы, да створатъ трѣхъ Гѣи
 Бѡу своѣмѸ“.¹⁷⁸) реч[ѣ] ѿма црь: „но кто вѣрѣ ѿмаетъ вама, іако
 ѣста послана Ѡ Бѣ¹⁷⁹) ѿ что знаменіѣ сѣтворите предѡ мноѡ¹⁸⁰),
 да свѣритъ с[ѧ]¹⁸¹) речъ каю?“ ѿ поспѣши Яронъ поверже палицю
 своѡ предъ црмъ ѿ предъ велможи ѣго, ѿ вы[тъ] змѣи великѣ¹⁸²)
 ползѣѣ¹⁸²). ѿ сѣтвориша цародѣи [sic!] також[ѣ]: пометаша жезлы
 своѣѣ ѿ выша змѣевѣ, того¹⁸³— рад[и] попоустѣ Бѣ вълхвомъ ѣгѣ-
 петъскымъ жезлы своѣѣ въ змѣѣ претворит[и], да не рѣкѣтъ Фара-
 ѡнѸ, іако вълхвъ ѣсть Моѣсей ѿ вольшествомъ си творатъ. но си
 противленіѣмъ противѣлхѸ сѧ ѣмѸ, ѿ потомъ ѿзнемогоша¹⁸³).
 въздвигѣ бо змѣѣ главѸ своѡ, иже в Моѣсѣѡви палици, ѿ пожре
 всѧ змѣѣ вълхвомъ¹⁸⁴). ѿ реч[ѣ] Баламъ вълхвъ: „ѡже сѣтво-
 рѣло сѧ ѣсть Ѡ днѣ первыхъ, іако пожиралъ ѣсть змѣѣ дрѣга сво-
 ѣго, іако ѿ рѣка морьскаѣѣ пожре дрѣжинѸ своѡ. а ѿнѣк сѣтвори
 палицю своѡ¹⁸⁵), іакоже ѿ прѣже был[ѧ], да аще можѣши палица
 вѣдѣтъ ѿ наша палица пожертвѣѣ ѿ да свѣмѣѣ, іако дѣѣ вѣѣ в тоѣкъ;
 аще л[и] не можѣши¹⁸⁶), то чародѣѣ ѣси іакоже ѿ мѣѣ“. ѿ простѣръ
 Яронъ рѣкѸ своѡ ѿ іѣтъ зѡ хвостѣ змѣѣкѣ ѿ вы[тъ] палица
 к рѣцѣ ѣго, ѿ¹⁸⁷) ѡнѣхъ палица, іако ж[ѣ] ѿ прѣжде. ѿ заповѣда
 Фараѡнѣхъ принѣсти всѧ книгѣ ѣгѣпетъскѣѣ¹⁸⁸) ѿ чтоша предъ нимъ
 ѿ рече: „се не ѡвѣрѣтохъ Бѣ вашѣго въ книгѣхъ¹⁸⁹) сѣхъ ни ѿменѣ
 ѣго видѣ“. Ѡвѣцѣастѣ ѿ рѣкоста: „црю, Ядонѣѣ Саваѡфъ ѣсть
 ѿма ѣго“. ѿ рече Фараѡнъ: „гдѣ ѣсть Яданѣѣ, да выхъ видѣлъ
 ѣго ѿ глас ѣго слышалъ выхъ ѿ поустѣнѣхъ выхъ и Ізѣавъ? не вѣ-
 даѡ Яданѣѣ, не поустѣнѣ Ізѣавъ“. ѿ рѣкоста: „Бѣ ѿвѣрѣнског[о] ѿма
 възвѣша¹⁹⁰) сѧ на насъ Ѡ днѣѣ¹⁹¹) ѿнѣхъ. ѿ ѿнѣк пѣсти ны, да
 ѿдѣмъ в пѣстыню, да пожремъ жертвѸ Гѣи Бѡѣ ѿшемѸ. Ѡнѣѣ бо
 снѣдѣ Ізѣавъ въ ѣгѣпетъ, ѡтолѣ не приѣлъ ничтож[ѣ] Ѡ роукѸ ѿнѣю.
 аще ли насъ не поустѣиши, вѣдѣѣѣ боудѣ, іако разгнѣѣѣѣ сѧ ѿ ѿз-
 вѣѣтъ зѣмѣю ѣгѣпетъскѣю морѣмъ ѿли мечѣмъ“. ѿ реч[ѣ] Фараѡнъ
 к нимъ: „скажитѣ мѣ силѸ ѣго ѿ храборѣство ѣго“. ѿ рѣша
 к немѸ: „ѡнѣ ѣсть сѣтворѣлъ ѿво¹⁹²) ѿ всю силѸ ѿхъ, ѿ зѣмѣю
 ѿ всѧ іѡже на нѣѣ, ѿ морѣ и всю рѣкѸ ѿхъ, ѿ родѣ свѣтѣѣ ѿ ро-
 д[и] тѣмѸ, ѿ ѿвѣѣѣѣѣ дождѣ ѿ напѣѣѣѣѣ зѣмѣю, ѿ сѣтворѣлъ

И́лакъ и́де в Момаѣ́ градъ, колы́хуваа́хъ ѿ́ жертвъ сѣ́творивъ въпраша́ше Поуѣ́нїа́ г҃ла: „пове́жъ ми, е́сть ли Бѣ́?“ и да́но вы́с[тъ] е́моу прореч[е]нїе́ сице: „е́сть съ ѿ́сѣи вели́ка сила́ сѣ́хоща́и, пла́менъ ѿ́ всѣ́хъ мѣ́ртвыѣ́хъ ѿ́гнь, е́го ж[е] всѣ́хъ ѿ́бо тре́петъ ѿ́ зема́лѣ, море́ ѿ́ при́сподна́и. се́ Бѣ́ самъ́ о́цъ, ѿ́цъ ѿ́ сѣ́хъ самъ́, тре́сла-венъ́ е́динъ, ма́ла ж[е] ча́сть ѿ́ а́н҃гъ — мы, слы́шавше́ ж[е] ѿ́ди молча́“. ѿ́ръ же́ Фараѡ́нь снѣ́ волчѣ́и повеле́ в ка́мени дѣ́ще вва́ѣти прореч[е]нїа́, ѿ́же соу́тъ в го́рѣ в коу́мирни́ци Ме́мфѣе́хъ ѿ́ до ѿ́нѣ, гдѣ́ ж[е] Ила́къ рѣ́ка исхо́дит. ѿ́ прише́д ѿ́ колы́ху-вани́а ѿ́спѣ́сти сѣ́хъ И́лакъ, ѿ́ко ж[е] Мо́йсе́й написа́ къ прѣ́м-дремъ́ своѣ́мъ лѣ́т[о]писци́. Е́ лѣ́т[о] ѿ́ г҃. ѿ́. ка́. Мо́йсе́й вы́вѣ́ лѣ́т ѿ́. а́ ѿ́рон ѿ́ г҃.²⁰⁸)

(Ѹ́ исхо́д[е] И́лаки). Въздви́гоша²⁰⁹ с[а] сѣ́хъ И́лакъ ѿ́ Ра́меси до Го́хоти́ х҃. ты́сѣць пѣ́шихъ мо́ужъ развѣ́е цѣ́лади [sic!], приста́ша ж[е] мно́зи ѿ́ ѿ́злезо́ша с ним[и], ѿ́вца и́ скоти́ мно́зи зѣ́ло, ѿ́ сребро́мъ ѿ́ злато́мъ ѿ́ риза́ми ко́ждо испроси́ с се́бе́да своѣ́го и́ дрѣ́га своѣ́го, ѿ́ тако́ ти́и Е́гипта́нини ѿ́стави́ сѣ́ [зам. ѿ́стави́ша] ѿ́ ѿ́и́доша. поне́же лю́д[и] е́ ѿ́и́лѣстїи́ живѣ́ще въ Е́гипте́ то́мими́ ви́ждюще́ градъ, то́го рад[и] мѣ́здъ [т]рѣ́дъ нѣ́х повеле́ Гѣ́ Бѣ́ взѣ́ти ѿ́мъ. ѿ́ выпрова́диша ра́вы вѣ́нїа́ с до́быткомъ ѿ́ з да́ры мно́гѣ́ми, ѿ́ко за́кетъ вѣ́и кѣ́ къ Я́ерамъ дѣ́дъ нѣ́х, ѿ́ испе́коша мѣ́жи ѿ́же ѿ́знесо́ша погрѣ́нники прѣ́снѣ́, не́ сѣ́же въ́скыше́, ѿ́згна́ша во Е́гипта́не ѿ́ не́ мого́ша прѣ́кыти́ ни кра́шна сѣ́творити́ со́бѣ на по́ут[и]. ѿ́ко́ж[е] ѿ́поу́сти Фараѡ́нь лю́д[и], не́ ве́де нѣ́х по́уте́мъ зема́лѣ фили́стимстїи́, ѿ́ко бли́зъ ба́ше, е́гда ко́гда ѿ́та́гчаютъ ѿ́ раскла́ют сѣ́ лю́д[и] е́ ра́тъ [и] въ́зратѣ́тъ с[а] къ Е́гипетъ. ѿ́ ѿ́веде́ ѿ́ Гѣ́ в по́устиню́ по́уте́мъ Чернѣ́номъ́ морю́. па́тобъ́ же́ пла́мѣ́ [sic!] ѿ́ ѿ́и́доша сѣ́хъ И́лаки ѿ́ зема́лѣ е́гипетъ-ско́й.

Клатво́ю²¹⁰ — же́ закла́ла ба́ше И́ѿсифъ́ сѣ́хъ И́лакъ г҃ла́ пре-се́щеннемъ [зам. съ́ прѣ́щенїемъ]: „ѿ́мже́ прѣ́сет[и]тъ́ васъ́ Гѣ́ Бѣ́, да ѿ́знесете́ кости́ моѿ́ ѿ́сю́дъ с со́кою“. вни́де ж[е] снѣ́ речъ́ къ Е́гипетъ²¹¹ ѿ́спѣ́ра, ве́и́хоу́ во сѣ́ исхо́д[а] И́лака́, мно́жимъ́ ѿ́мъ, ѿ́ко те́мъ держа́тъ²¹² сѣ́хъ И́лакъ, поне́ж[е] ѿ́ковѣ́ша ра́къ ѿ́сифѣ́ю ѿ́локомъ ѿ́ ѿ́тай вѣ́трго́ша в рѣ́къ²¹³ рѣ́кѣ́х: „ѿ́ко́ а́ще не ѿ́знесѣ́тъ ко́сти И́ѿсифа́и с со́кою, не ѿ́зы́дѣ́тъ сѣ́хъ И́лаки ѿ́зъ́ Е́гипта“. Ты́ же́ сѣ́бо, жи́довни́не, ска́жи намъ́, ка́ко взѣ́ша ко́сти И́ѿсифа́и²¹⁴, на́йдо́ша гра́зѣ́ца в море́ за́ ѿ́. лѣ́т? а́ще л[и] ты́ не свѣ́и, мы́ ска́жемъ́ ти²¹⁵, все́ сѣ́бо ви́дѣти́ е́сть²¹⁶. ѿ́ въ́ставъ́ Мо́йсе́й нача́ со́чѣ́ти, кто́ пове́да²¹⁶, ѿ́ко́ И́ѿсифъ́ въ́ Е́гипте́ живѣ́а? нача́²¹⁷ со́чит[и]²¹⁷ ѿ́ ко́сте́хъ ѿ́сифѣ́ихъ, ка́ко ѿ́ ѿ́зобрѣ́сти?²¹⁸) И́ѿсифъ́²¹⁹

і ї. ноци²⁴¹) і не можахъ пити воды ѿ²⁴²) Меррї²⁴²), горка во
вѣ зѣло, і прозваша їма мѣстѣ томѣ горѣстѣ. і ропташа лю-
дие на Мосїа гїще: „что пїемъ? се вже хоцѣм ѡзомрети і скоти
наша ѿ воды сїя. вѣ Ёгїпте вѣахоу нѣ воды сладкї і плодо-
вит[и] скотомъ, а в сїи поустїи ни пастї сѧ хотѣть телѣса їша
їзгорѣвъше жажею водою. їнѣ же покажи намъ вода, да пїемъ!“
і велѣ ми зазавша люд[ї]е Мосїю. Ёкспї же Моїсе кѣ Бѡу
о людѣхъ тѣхъ, і прид[е] к немѣ аїгль Гїѣ ї. древа в рѣкѣ ско-
ею держа: пегѣ, кедрѣ, кипарисѣ. і реч[е] аїгль к Моїсеови:
„сї древа три сплети їако пленицю вѣ ѡкразѣ стїямъ Трїца и всади
їа в вода мѣрѣскю, да темъ ѡслади воды мѣрзѣкїа. се дрѣво
боудет в древа великїа,²⁴³) се древо спїсенїе мирѣ, сїмъ древомъ
перваго врага лѣстѣ побежена боудет“ — и прочее ѿ хотѣщихъ
вѣти сказѣ [зам. сказа] аїгль²⁴⁴) Моїсею, по семъ ж[е] ѿїде
ѿ него. і створи Моїсей тако, їако ж[е] повеле емѣ аїгль Гїѣ,
і сплете дрѣвѣ і всади ѣ вѣ исходниці²⁴⁵) воде при брезѣ. і рече
Моїси: „се древо боудет²⁴⁶) жїзнь всемѣ мирѣ, се дрѣво] вѣ ве-
ликѣ чѣстѣ преложить с[ѧ], по летехъ же посекутъ, тогда боудет
їзволениѣ²⁴⁷) вїѣ²⁴⁸) прият[и]²⁴⁹) їишнемѣ. но по временї, ѣгда
їзволить плот[ь]ю родити с[ѧ]²⁵⁰) і їавити с[ѧ] всемѣ мирѣ
і ѡспїай жєнѣскїа ѣстества престѣплєнїа, на сїѣ древо рѣками
безаконныхъ свѣт²⁵¹) їстинькїй²⁵¹) вѣзнесетъ сѧ. і ѡзрите жївот
їшѣ²⁵²) прѧмо ѡчїма вашима, безаконни ж[е] ти скоро в пагѣбе
ѡбращаютъ сѧ, вѣзнесеномѣ на древо всѣ мирѣ поклонить с[ѧ].
їако ж[е] сѣ древо ѡслажаѣтъ²⁵³) воды, тако і распѣтаго кровь
ѡстїтъ дрѣво сїе; їако ж[е] древо мѣрзѣкїа²⁵⁴) горѣкїа ѡслади
воды, тако крѣстѣ Хїѣ горѣкїа їзѣческїа неверѣстїа²⁵⁵). їнѣ же
вѣ прѣмолѣкнете ропцюци на ма! сїмъ древомъ²⁵⁶) вода ѡслади
сѧ, вы же пристѣплѣше почерпете і напїяїте сѧ і скоти вашї“.
в тои час ѡслади сѧ вода в Мерре, і начаше пити вси людїе
и скот[и].

[Далї пропускаємо 5 рядків палейної полеміки з жидовином,
оповідає про побут Жидів у Елїмі (Ісх. XV, 27), при чім 12 жерел,
які там найшли Жиди, Палєя толкує як прообраз 12-ти апостолів,
а 70 фїніків як прообраз 70-ти учеників; пропускаємо й далшї взятї
з Бїблїї оповідаїя про манну і коростелїв (Ісх. XVI), про воду видо-
буту Мойсеем із скали в Рафїдї (Ісх. XVII, 1—7) і про вїйну Жидїв
з Амаликїтянами (Ісх. XVII, 8—13). Із палейного коментаря до-
даного до сего оповідаїя виймаємо ось який уступ:]

Ќоудѣ же выст[ы] ороужїе сїмъ їїавымъ? не на рѣть бо
вышла вышлї їзѣ Ёгїпта, но трѣбѣ положит[и] мѣаїе сѧ і пакї

вѣзкратити с[ѧ]. но ѣгда сѣо Фараѡнови вѣи ѡстопленнѣи выша¹⁵⁷⁾ моремъ¹⁵⁸⁾, на брегѣ сѣомъ ѡпавъ¹⁵⁹⁾ ѡрѣжне вѣаща; ѡ всемъ¹⁶⁰⁾ промыслаше ѡмъ Бѣ.

[Далѣ ѡде знов текст бѣблѣйный (Ісх. XVII, 14—16), де докинчено оповѣдане про Амаликитян, потѣм оповѣдане про прихѣд Рагуѣла (Ісх. XVIII), про побут Жидѣв на Синаѣ (Ісх. XIX; XX, 18—26; XXIV; XV, 1—7; XXXI, 18; XXXII, XXXVI, 1—16). Из сего оповѣданя виѣмаемо тѣлько отсѣи уступ за для деяких апокрѣфѣйных подробиць:]

Тогда¹⁶¹⁾ же Моисей повеле ѡстерти телець пилами ѡ рассу-пати в рекъ¹⁶²⁾ ѡ повеле народъ¹⁶³⁾ всемъ¹⁶³⁾ пити водъ прилогом¹⁶⁴⁾: да¹⁶⁵⁾ с кого [в рѣк. хѣбно: вого] выс[тъ] злато на сѣтехъ, тотъ ѡ выс[тъ] в вѣцаннѣи телеца, ѡх же повел[ѣ] Моисе сѣи до х. моужь.

[Далѣ вставлено оповѣдане з иньшого мѣсця Бѣблѣи (Ісх. XXXIII, 12—23) ѣ до него додано палейный коментарий, по чѣм знов ѡде текст бѣблѣйный (Ісх. XXXIV: 29—35); дальше з тексту бѣблѣйного виѣято тѣлько деякі подробиць (Ісх. XXXV, 20—XXXVI, 7), по чѣм вставлено апокрѣфѣичне оповѣдане про 12 каменѣв на нагруднику Ароновѣм. Приводимо весь сѣи уступ в повѣ:]

Изрѣч[ѣ]¹⁶⁶⁾ — всемъ сонмъ ѡбѣлко гѣа ѣмъ Гѣ на горѣ Синанстей, ѡ повеле повести им час[тъ] велико кто ѡх хѣцѣт Бѣу сѣемъ. ѡ послѣаша сѣи снем рѣч[и] тоѡ ѡ понесоша каждо ѡхъ на сѣе дѣло храма сѣдений: ѡнъ злат[о], ѡнъ сребро, ѡнъ медь, ѡнъ синет, ѡн[и] червленицю, дрѣжини [sic!] же висъ ѡ крачнинъ ѡ баграинцю приношахъ емъ. над всеми же дѣлѣи тѣми пристави Моисей Урина Вѣселѣла ѡ племени ѡюдина товѣ, к сѣмъ же дрѣгаго мѣдрѣца нарѣч[ѣ] Сѣава ѡхисамахова; сѣи сѣо наполни дѣа ѡ премѣдрѣсть Гѣ ѡ разѣмъ на сѣе дѣло ѡ вѣаннѣи каменѣи, ѡнъ прад[ѣ]ннѣи ѡ тѣкканнѣи ѡ всѣко сѣицѣренне ѡ на клѣпанѣе злат[с] ѡ сребрѣ ѡ меди ѡ желѣзѣ, на сѣе ѡзвестни дрѣвѣскѣ.¹⁶⁶⁾ к томъ же ѡ ризѣи твѣрахъ ѡронъ жерцю¹⁶⁷⁾ ѡ синетъ ѡ баграинца ѡ червленица ѡ прѣденѣи, ѡ растрѣг[о]ша злат[о] шк[о] по власѣ, нж[ѣ] сѣивахъ дѣло шѣвнѣ¹⁶⁸⁾. пѣстрѣтѣю твѣрахъ на вѣрхъ ризъ доскъ наперѣснѣю вѣаннѣи златомъ, в ней же вѣста вѣи каменѣи драг[и] по числѣ колѣнъ¹⁶⁹⁾ сѣвѣ ѡпавъ. вѣсть ж[ѣ] сѣо дѣска та наперѣснаѣ на дѣ. грани, вѣаннѣи ж[ѣ] в ню каменѣи по гѣ. кѣ единомъ ѡуглѣ сѣворѣнѣ¹⁷⁰⁾.

Первѣи камѣкъ нарѣч[ѣ] емѣи сардинѣнъ вавилонѣскѣи, черѣменъ же шѣразѣмъ ѡко кровѣ. шѣрѣктают же ѡго в вавилонстей землѣ¹⁷¹⁾ пѣтѣшѣствѣющѣмъ ѡже кѣ ѡсирѣмъ. призрачѣнъ¹⁷²⁾

есть, силы же целебныя в немъ ёсть и лексютъ имъ въ току и извы въ железа¹⁷³) помазуютъ. снй сѣо камень сподобленъ есть первенцю Иковлю Рѣвмѣс, понеже силенъ и крѣпокъ каше на дѣло, но и за грѣхъ недеговаетъ [sic! зам. неѣговаетъ] ѣ. мѣць строкою, и тако показиёмъ и[с]цѣле.

Второй камень ганзионъ¹⁷⁴), и шбретасть са в Панзе граде индийстемъ. сила же целебная в немъ ёсть: вгда имъ шстримъ по вращеней шслѣ, то не чермень ипоуцаетъ по шбразѣ своем[с]¹⁷⁵), но іако млеко наполнѣтъ сосоуд[ы] многы елико хоцет. шстрим же не шхоудает самъ ни мерою ни тѣломъ, но въ своемъ чинѣ превывѣтъ точка сокъ. сокъ ж[е] его цѣлать шчійнѣ колезни, темже и[с]цѣлѣтъ водныя трѣдѣ, иж[е] неистовѣствоуют¹⁷⁶) въ вина морѣскаго и цѣлать. снй ж[е] камень сподобленъ выс[тъ] й-мѣ снѣ Иковлю Семѣшнѣ, иже имаше гнѣвъ и немісрднѣ на брат[а] своего Йѣсифа хотѣ его оубити. „но запатъ ми Гѣ и раздрѣши ми мѣць рѣчнѣю, іако рѣка моѣ десная мало не выс[тъ] сѣха за дѣ. днн¹⁷⁷)”, и разѣмѣхъ — рече — іако Йѣсифа рад[и]¹⁷⁸), и показав са плакахъ са¹⁷⁹).“

Третей камень ёсть измарагдъ, зеленъ же есть, в горахъ индинскихъ копаютъ, свѣтелъ ж[е] ёсть, еж[е] и лице члѣкце [sic!] видети в немъ іаке в жерѣцалѣ [sic!]. снй сподобленъ выс[тъ] Левгиѣ стѣлю и ерейскѣм[с] [sic!] чинѣ, еж[е] и лица члѣскаг[о] не стыдети с[ѣ] имъ подабает. снй ж[е] камень ёдинимъ родомъ оу единого шглица велѣни быша¹⁸⁰).

Четвертій камень анфраксъ шкло червленъ ёсть шбразомъ клѣра, вывѣтъ же в Халкид[о]не Анкинийстемъ¹⁸¹), иже наричетъ тѣ Фракиѣ¹⁸²). ноцкѣ же шбрѣтають ёго¹⁸³). взать ж[е] сѣо си аше кацем[и] ризами шбшываетъ с[ѣ]ш¹⁸⁴), но шблече клѣскъ его вне ризъ есть. снй сѣо камень сподобленъ есть дѣ-мѣ снѣоу Іаковлю Йюдѣ прѣскѣм[с] [sic!] колѣнѣ. тако свѣща¹⁸⁵) цри изыдоут. шкож[е]¹⁸⁶) есть црмъ, иж[е] оубѣтомъ своѣмъ пораждит[и] таче и мѣчити злодѣѣ, також[е] и шгну свое есть жеши и свѣтити. Тако ж[е] и Хѣъ, его ж[е] прореч[е] Йѣковъ, емѣ же шадитъ са, свое есть, еж[е] мнѣовати и прашати грѣхѣ и моучит[и] же не кающѣхъ са. но и сѣмѣ шбразъ предажеть [sic!]: аше и по распѣт[и]и ризами шбвѣтъ положенъ выс[тъ] въ грѣбѣ, но вѣѣствомъ¹⁸⁷) вѣсѣрсе, его же и строгоуирий стражиѣ видѣша клѣпраніемъ шмертвѣша, но исполни са мѣздою десница ихъ, штанти мнѣхѣ, твое¹⁸⁸) же¹⁸⁹) ииѣ въ всѣмъ мирѣ славитъ са.

Пятый камень ёсть самфиръ, кагранъ вс[тъ], вывѣтъ же въ Индиѣ ефишкетей. силы цѣлѣбныя вываютъ в немъ: бстримъ

по ѡсѣ съ мѣкомъ ѡтокъ и напищеніе цѣлѣтъ. законъ ж[є] въспрїемъ, ꙗко Мѡси то на камѣцѣ самѣирѣ глѣше выкъ. сїи сподобленъ выкъ ї-мѡ сїоу Іаковлю Ісахарѡ: то доврѣ ѡбо дѣлатель ѿ тажарѣ ѿ правед[є]нъ, ѿ „ѡж[є] ѡ тажарѣ²⁹⁰) поста²⁹¹) своего всякого ѡкопа первородный ерѡмъ Гїимъ приношахъ — реч[є] — ѿ²⁹²— всякому ѡбѣсѣ ѿ печ[є]лѣсѣ дѣлѣхъ²⁹²) земная блага въ правости сѣдѣца“.

Шестый камень нареч[є]мый ѡспїсѣ²⁹³), ѡуко зеленъ есть, ѡбрѣтають же на ѡстїю Фермодонты рѣкѣ ѿ на Іамантїистѣ²⁹⁴) рѣкѣ, требѡж[є]²⁹⁵— есть въ Еппант[є]²⁹⁵), сїи сподобленъ ї-мѡ сїоу Іакову Завлоноу, сїи Лїиѡсѣ, понеже каже мѡжѣ блѣтъ ѿ кротокъ ѿ смиренъ, ꙗко въ завет[є] глѣтъ сїмъ своимъ реч[є]: „сїѣ²⁹⁶) мой²⁹⁶), азъ ходихъ ѣстотѡю предъ Бѣгомъ; аще съгрѣшихъ развеѡ мысли, не²⁹⁷) къ²⁹⁷); но простотѡю²⁹⁸) послѣшахъ оца ѿ старѣиши брат[ї]и. но ѿ первоѡ — реч[є] — начахъ плавати по морѣ егїпетском ловїтѣсѣ творѣ ѡцю мѡемѡ, ѿ Бѣ блѣстїи²⁹⁹) поспѣвашѣ трѣдѣ³⁰⁰), сїи же камѣни³⁰¹) ѡ второго ѡгнѣца вѣаїни.

Рѣд трет[ї]и. Сѣдмѣи ѡбо камень наричаемый ѡбкїнѣ³⁰²), аки чермѣнъ есть, ѡбрѣтають ж[є] [въ] вѣстрѣнїи Каракїи³⁰³) сѣрѣстїи,³⁰⁴) Сѣдѣнѣ же нарицють сїю странѣ всю сѣверѣскѣю, нж[є] сѣтъ Гѡтъфї да Есїи³⁰⁵). да тѣ да ѿ всю³⁰⁶) вѣнѣтрѣ поустыни великїи³⁰⁷) пѣстїна³⁰⁸) есть пропасть велика³⁰⁹), глѣбока ѿ чѣкомъ нехѡдїма, стѣнамъ ѡбо камѣнымъ ѡ всѣдѣ ѡгражена ѣсть, да тѣмъ сѣ горы прїнїкѣша комѡ любо аки к стѣне немощїю зрѣтїи долѣ, ѡ глѣбїны ѡбо мракъ ѣсть. но посылають сѣ[ѣ] тамо ѡсѣженїи члѣвцї ѡ блїзнихъ ѡ црѣвѣ³¹⁰). да ѿли сами изгївѣнѣтъ, на[ѣ] ѡбкїнтѣ³¹¹) камѣнъ ѡбрѣтѣше жїкїи³¹²) вѣдоут. прїшедшїмъ же ѡбкїнѣ³¹³) ѿ закалѣють ѡвчѣта ѿ ѡдракѣше кожю сѣ нїхъ вѣмѣшютъ въ пропасть дѣвріи тої. ѿ прїлїпають тамо камѣнъ тої³¹⁴) к мѡсомъ темъ, ѡрлїи ж[є] в камѣни томъ живѣще ѿ на вѡню мѡснѣю вхѡдѣтъ въ дно ѿ тако ѿносаѣт мѡса сѣ прилѣпшїмъ камѣнїемъ. егда снѣдѣтъ мѡса, камѣнїѣ ѡстанѣтъ сѣ на мѣстѣ, ѿдеже бѡудѣтъ сѣдѣл ѡрѣл тої, ѿ тако добѣвѣаютъ ѡ. камѣнъ ж[є] то дѣїствїе нѣмѣетъ сїѣ: вѣзмѣнемъ сїи на ѡгнѣ горѣнїѣ ѿ погасѣють ѡгнїи горѣнїи, а³¹⁵) сами безъ вреда пребывѣаютъ. понажїцѣю держїмъ³¹⁶) на до ѡгнѣмъ, то рѣкѣ сїи ѡжѣжетъ, понажїца же безъ вреда прѣкывѣаетъ. глѣтъ же, ꙗко ѿ ражающїмъ жѣнамъ на потрѣбѣ вывѣбѣтъ³¹⁷). сїи ѡбо камѣнъ подобенъ сѣдмѣмѡ сїи Іакову [Данѣ] сїоу Балїиѣ рабѣ Рахїлїнїи, нж[є] в завет[є] пїша предъ сѣоми сїи поносї сѣкѣ глѣ: „азъ — речѣ — вѣкѣхъ ѿ мѣкѣ сѣдѣ ѿ стрѣбѣ нѣмѣстїѣсѣ на брат[є] своего Іѡсїфа, ѿ вѣкѣхъ стрѣгѣи ѿго ꙗко

рисъ козаница, но Бѣ ѿца моего ѿзбави его ѿ рѣкъ моею, не дасть м[н]и сего зла сътворити, да не рассѣплетъ сѧ вѣ. скипетровъ Иѳакъ. но по лѣтѣхъ — реч[ѣ] — и по временѣхъ воудет — реч[ѣ] — вашъ кѣзъ Сотона⁴. ѿ томъ бо оцъ его³¹⁸) вашъ про-рѣкаъ: „данъ тебѣ соудъ есть: ѿми змиа на распѣтѣи сѣдѧ³¹⁹) на пѣти, хапай патъ коньскъ, ѿ спаде сѧ конникъ въспать“. сию речъ ѿ Антихрѣсти [sic!] рѣкоста, яко ѿ Давога племени естъ емъ ѿзыти. тѣмъ ж[ѣ] сѧ к семъ акинфѣ³²⁰) прилеженъ естъ³²¹), яко въ пропасти вездѣ жилище его.

Осмьмъ сѧ камень афатисъ³²²), сѣни ес[ть]. ѡбретають же ѿ того въ странахъ той землѧ. сила ж[ѣ] врачеванъ въ немъ естъ: егда сѧ ѡстримъ по ѡслѣ ѿ помазываютъ сокомъ его сѣкно-вѣиѧ зминнаѧ ѿ скорѣйшаѧ, и тако ѡгоняютъ ѿдѧ³²³) ихъ. сѧ афатисъ³²⁴) подокенъ ѿ-мъ сѣмъ Иѳакоу Нефталимъ сѣмъ Иакинъ, понеже сѧ выс[ть] можъ вѣтъ ѿ смирѣнъ ѿ ѿцъ его Иѳакъ на всѧ посыланъ скораъ послаше, ѿ всегда нетрѣденъ пре-бываше.

Десятый сѧ камень анфисъ³²⁵) яко пламень зело, ѡбрета-ють ж[ѣ] въ горахъ ливийскихъ на³²⁶ — краяхъ морскихъ³²⁷). сѧ ж[ѣ] подокенъ³²⁸) естъ ѿ-мъ сѣмъ Иакоу Ясиръ³²⁹) [sic! зам. Гадъ] сѣмъ Залфинъ рабъ Ливий, понеж[ѣ] вѣ кротокъ въ горахъ паст-винъ³³⁰) стада ѿца своего. сѧ же сѧ камень³³¹) при третѣмъ сѣлци вѣиѧ.

Десятый сѧ камень нареч[ѣ]ний фрѣсилъ³³²), ѡбразомъ зракъ его яко злат[о], ѡбретають въ кладѣзней камени на³³³) край³³³) Иѳиманды³³⁴) вавилонскыѧ рѣкы. сѧ сѧ сподокленъ естъ десѧтомъ сѣмъ Иѳакоу Ясиръ сѣмъ Залфинъ второму рабъ Ливий, понеже можъ вѣ вѣтъ ѿ кротокъ ѡмета сѧ всякого зла. бываетъ чѣтъ яко злат[о]

Первый на десѧ камень нареч[ѣ]мъ варил[н]ишъ³³⁵), ѡбразъ его зекръ³³⁶) естъ, бываетъ ж[ѣ] при врезѣ горкѣ наречѣмъ Ифасръ³³⁷). сѧ сподокленъ выс[ть] лѣ. сѣмъ Иѳакоу Иосифъ сѣмъ Рахилин[с].

Камень ж[ѣ] вѣ ѡнѣхуѡнъ рѣсъ естъ, ѡкрѣтаетъ сѧ въ той же горкѣ. сѧ же сподокленъ естъ вѣ. сѣмъ Иакоу Пенъиминъ сѣмъ Рахилинъ, понеж[ѣ] сѧ вѣкныѧминъ ѿ ѡсифъ ѿ единой мѣри ѿздыста. ѿ сѧ сѧ три камени вѣиѧ выша въ ѿ-мъ сѣлци, ѡковани выша златомъ,³³⁷) дѣло³³⁸ — пленичноѣ ѿ злат[а] чѣта³³⁸), камени ж[ѣ] ти вѣхъ ѿ племень сѣмъ Иѳакъ, по ѿме-номъ ихъ написаша сѣмъ на³³⁹) знаменѣмъ ихъ кожедо по сѣмъ ѿ-менимъ вѣ.³⁴⁰) племенъ³⁴). Тако ж[ѣ] сѧ ѿ всемъ правѣкрнымъ

к законѣ постави Гѣ вѣ. айсла верхєвнаѧ по числѣ вѣ. колєнѣ сѣвѣ Йїаковѣ, но їако же рѣша кѣтейскыѧ книг[и].

[Дальший палеиний текст, стор. 437—499, що містить виписки з Біблії (ки. Исход. і Чисел) і обширні до них коментарії, нпр. палеиний коментарій до десяти заповідей Божих, до передсмертного пророцтва Мойсеевого (Второзак. XXXIII), пропускаємо і подаємо тільки кінцеве оповіданє про смерть Мойсєву].

(О смѣрти Моусе[є]wк[и]). Й скончала [зам. сконча сѧ] рабѣ кѣй Мойсєй к землѣ Моїаки близѣ домѣ Фогорова. По³⁴¹⁾ скончаний же выс[ть] тѣ архистратиг Мухайлѣ началник силы Гїа. й се діавол вєстѣднїй й злокозникїй wкрѣтє сѧ тѣ й прашє с[ѧ] w Мойсєwвє телѣси, їако Бг҃и҃танинѣ wби³⁴²⁾ й инїѧ³⁴³⁾ некаїѧ лєстѧше нанѣ wблѧчала рєчи. к немѣ ж[є] архистратигѣ Муханѧ wвєщѧвѣ рєч[є]: „запрєщѧєть ти Гѣ Всєдєржитєл[є]“³⁴⁴⁾, вєслѣкавїй діавол[є]:¹⁴⁾ не смє же³⁴⁵⁾ архистрат[и]г Гїѣ³⁴⁶⁾ Муханѧ³⁴⁶⁾ силѣ Гїа сѣдѧ хѣсѧнѧ навєсти нанѣ³⁴⁷⁾, ко проповєдѧ велїчество вѣжєства рєч[є]: „запрєщѧєть ти Гѣѣ, діаволє“, wблѧчѧш єго сѣрокєє вєстѣдѣство, ймѣ же самѣ за гордєсть свєржєнѣ выс[ть]. того рад[и] йменєм Гїнїмѣ архистратигѣ запрєщѧєт ємѣ, проповєд[ѧ] велїч[є]ство вѣжєства, й акїє йцєзнѣ лєстїцѣ. w сємѣ ко послѣднєствова айслѣ Нїода кѣ лє.³⁴⁸⁾ посланїй. тѣмѣ ж[є] й не вѣдѧше сїкє Йїаки телѣси єго дѧжє й дѧ дїсѣ. Й житѣ ж[є] Мойсєй рѣ. лѣт й скончѧ сѧ. й плакашѧ сѧ єго всѣ сїкє Йїаки й. дїнїй кѣ Йрафєкє³⁴⁹⁾ Моїаки з Брдѧнѧ близѣ Брїхѣна. Й³⁵⁰⁾ єгдѧ ж[є] Мойсєй извєд[є] людї йзѣ Бг҃и҃тѧ, тогдѧ выс[ть] ємѣ лѣт й. Мухсєй же выс[ть] по Йврамє сєдмїй.

¹⁾ Кѣ тѧжє[є] дїк житїє сїго прѣрока Мухсєѧ й кѧко цѣстєковѧвѣ кѣ Брѧнїнѣх й кѧко сѣ цѣмѣ Фарѧном прѣ сѧ й сѣ Нѧлѧамїѧм вѧхѣѧм й кѧс[ѧ] йзвєдѣ людї йзѣ Бг҃и҃тѧ²⁾ Від почѧтку досѣ вѧс. ³⁾ вѧс. ⁴⁾ дод. оузнѧвѣ ⁵⁾ вѧс. ⁶⁾ вѧс. ⁷⁾ вѧс. ⁸⁾ вѧс. ⁹⁾ сѧѧ. ¹⁰⁾ дод. й сам цѣѣ вїдїкїѧѣ томоу ¹¹⁾ разорит ¹²⁾ їстєнѧт ¹³⁾ ащє ¹⁴⁾ дод. дѧ вєнѧкєѧт ¹⁵⁾ вѧс. ¹⁶⁾ вѧс. ¹⁷⁾ вѧс. ¹⁸⁾ Зѧмїєцѣ сєго почѧтку рєчєнѧ чїтѧємѧ: Кѣ ко ѧ мѧжїнє зѣлѧѧ, дѧ вїдїдѧхѣ из грѧдѧ ¹⁹⁾ дод. дѣтї ²⁰⁾ некєпѧхѣ, зѧм. нескѧпѧхѣ ²¹⁾ маслѧ ²²⁾ й мат[и] ²³⁾ вѧс. ²⁴⁾ вѧс. ²⁵⁾ Бхѣвѣс ²⁶⁾ Марїѧмѧнїй ²⁷⁾ вѧс. ²⁸⁾ жївїтѣ сїкѣ ²⁹⁾ вѧс. ³⁰⁾ дїєзї ³¹⁾ Марїѧмїѧнїй ³²⁾ Марїѧмїѧнїй ³³⁾ дод. й нѧѧ ѧѣ, кѣ 5-їѧѣ мѣєцѣ ³⁴⁾ вѧс. ³⁵⁾ мѧдѧмѧ ³⁶⁾ кѣ сѧ ³⁷⁾ гѧнїѧѧ из днѧ з изкѧнѣ сѧлѧѧѧ ³⁸⁾ дод. дѣтѧ ³⁹⁾ вѧс. ⁴⁰⁾ вѧс. ⁴¹⁾ вѧс. ⁴²⁾ їєкѣ ⁴³⁾ ѧнїѧ вѧдѣ ⁴⁴⁾ вѧс. ⁴⁵⁾ вѧс. ⁴⁶⁾ вѧс. ⁴⁷⁾ вѧс. ⁴⁸⁾ Марїѧмѧнїй ⁴⁹⁾ вѧс. ⁵⁰⁾ Брїѧн ⁵¹⁾ дѣтїѧѣ сѣ ⁵²⁾ дод. й вѣтѣ сїѣ кѣ сїѣ й нѧрєчѣ тѣмоу ймѧ Мѧнєсї, їако ѧѣ вѧдѣ вѧзѧх єго ⁵³⁾ Кїфїѧ жє ⁵⁴⁾ єѧ ⁵⁵⁾ сѣдѧхѧѣ ⁵⁶⁾ дод. в нѧм ⁵⁷⁾ дод. нх ⁵⁸⁾ по горѧм ⁵⁹⁾ оуѣкї ⁶⁰⁾ дод. кѣ Бг҃и҃тѣ ⁶¹⁾ вѧс. ⁶²⁾ вѧс. ⁶³⁾ дод. ѧѣ ⁶⁴⁾ дод. й полѧжїѧшѧ ⁶⁵⁾ дод. й рѣшѧ: дѧ ⁶⁶⁾ вѧс. ⁶⁷⁾ дод. й оуѣкїѧм єго: ащє ѧн кѣ оуѣкїѧ прєстїгїт рѣсѣ, то вѣдїдѧѣм, їако не мѧхрєстїѧ сє єкѣторї ⁶⁸⁾ оуѧнїѧм сѧ ⁶⁹⁾ Й ⁷⁰⁾ дод. сѣ ⁷¹⁾ вѧс. ⁷²⁾ дод. оуѣтѧк й вѧєжїи кѣ зєтѧ й ⁷³⁾ кѣ кѧнєсѣ ⁷⁴⁾ дод. сѧєѧѣ ⁷⁵⁾ вѧс. ⁷⁶⁾ вѧс. ⁷⁷⁾ дод. й хѣжѧнї ⁷⁸⁾ похѧрѧнї ⁷⁹⁾ дод. сѧѧнї ⁸⁰⁾ вѧс. ⁸¹⁾ вѧс. ⁸²⁾ й рѣчї ємѣ ⁸³⁾ цїѧн ⁸⁴⁾ дод. мѧ ⁸⁵⁾ вєтѣ ⁸⁶⁾ вѧс. ⁸⁷⁾ вѧ.

своймъ: „А...*) Жыдове множатъ лѣише ѿ нас: що высьме над [ни]ми змѣрочали? бо якъ сѧ розмножатъ ѿ коли і [сдет] іакаа койна, могѣтъ ѿни насъ изродити, придадѣт сѧ им и земаю нашѣ ѿз[едѣт] і пойдѣт [ѿз] земалкъ нашихъ. Але мы и[хѣ] придаймо до ровоты, оучинѣмо имъ тѣды, а ч[ѣй] сѧ не вѣдѣтъ такъ пледити“. И почали мѣ[р]вати гер[оды] моцныя цѣрѣ Фараѡны: Пиф..... оуполь. И чимъ нѣ Жы[довѣ]..... [мно]жили сѧ безъ личьбы и велми нѣ Египтанѣ [нина]кидѣли. ѿ наложили на Жыдовѣ Египтанѣ [кѣ]ликѣю нѣждѣ, томили нѣ велми працями кѣрѣзо тажкими: мѣсѣли Жыдове калѣ, коло то мѣсѣти, капно палити, цѣлою мѣрочати. Печинили имъ Египтанѣ шлѣй ѿ закладали в нѣхъ Жыдовѣ ѿко коловокъ ѿ возили ними камѣна, ребили ними..... до оупадкѣ якъ велми..... могли працювати нѣ сѣкѣ нѣ такъ. И было оу Египтѣ дѣкъ бакѣ, которѣ дѣти вѣрли ѿ Жыдовѣкѣ: единой было ѿма Гемпѣфора, а дрѣгой было ѿма Фѣа. И призвалъ цѣркъ Фараѡнѣ тотѣ шѣкъ бакѣ ѿ загрозилъ имъ моцно и рекъ до нѣхъ: „[ѣс]ли коли пойдѣте бакѣти до Жыдовѣкѣ, если сѧ [н]ародитъ хлѣпатѣко, а вы нѣ оукивайте якъ можете, а дѣкѣчатѣкамъ не чинѣте нѣчѣго“. И загрозилъ нѣхъ цѣркъ..... оубоажше сѧ Бѣа..... и грозы цѣрѣскон.... [такъ] якъ имъ цѣркъ велѣлъ і шжыелали хлѣпат. ѿ призвалъ цѣркъ бакѣ передъ сѣбе и рекъ имъ: „По в[ы]..... Чѣмъ вы перестѣпаете розказъ мой цѣрѣвнѣй]..... [хлѣ]патѣка жыдовскаго зо“..... „..... жыдовскѣ такѣ сѣтъ: тогды южъ бакѣ до сѣбе призоветъ, коли сѧ южъ дитина народитъ, а мы, цѣрѣ шѣнѣй, южъ на готовѣе придѣмо и тогды не можемо що оучинити“. Бѣго жѣ творашѣ бакѣ ѿ множили сѧ Жыдове ѿ крѣпили сѧ моцно. Потомъ розказалъ цѣркъ Фараѡнѣ гѣбити дѣти жыдовскѣ хлѣпата. И тогды ношено дѣти египетскѣ по..... ѿ по домахъ, ѿ гдѣ вы сѧ мало знайти хлѣпатѣко до хлѣпатѣка цыганскаго, то его заразъ загѣбити. И такъ цѣркъ не могъ що оучинити. Бѣкъ бо хранили нѣхъ. Бѣдѣныя Жыдове ѿ Жыдовѣкѣ тѣлали дѣти сѣй фѣремѣно и годочали нѣхъ.

И тогды сѧ в тоѣ время народилъ Моисей. И тѣлаа его ѿцѣкъ и мѣти оу домѣ своѣмъ тры мѣцѣ вѣ. ѿдѣлъ Потомъ оубоажли сѧ цѣрѣ і зчинивши изъ сѣктѣникѣ чѣвникѣ изъ смолою, ѿсмоливши смолою моцно оуложили тамъ дитинѣ ѿ пѣстили его на морѣ, бо краснѣе было тоѣ дитѣ велми.....

*) Точки значать, що в тѣмъ мѣсѣчѣ чѣгось бракує, бо рукописъ по краяхъ витѣв і обшарпаний.

Єдного же дїна вийшла дїв'ка Фараїнова Фивеа мити сѧ на рїкѧ. ѡ сѧж'ницѧ єк' ходоачи по при рїцїк' оукид'к[ла чо]в'никъ малый на водїк. И послала цїрвна Фи[лїея] сѧж'ницю, акы тот чо'вник оузала дїв'ка исплак'ши оузала тотѧ дитинѧ на берєгъ. И коли ѡкрыли, ано дїтина кар'зо краснаѧ плачетъ. Оужаловак'ши сѧ цїрвна над тою дитиною оузала єго ѡ рек'ла: „Ѡ дїтей жьдов'скыхъ тое дитѧ“. Я тота сѧж'ницѧ єй была сестра власнаѧ Мойсеѧ. И рекла сѧж'ницѧ цїрвнїк' Фивей: „єсли хочешъ, а ѧ ти призовѧ жонѧ Жьдов'кѧ, котораѧ ти тотѧ дитинѧ выгодѧтъ“. І рекла єй цїрвна: „Иди и призови“. Дїв'ка пойшов'ши призвала мїткѧ Мойсеѧ. И рекла до нїй цїрвна: „козми тое дитѧ до свого дому и згодїй ми єго, а ѧ ти заплачѧ“. И в'зала Мойсеѧ єго власнаѧ мїги ѡ годокала пристойнє, ѡ такъ выгодовак'ши Мойсеѧ привела єго до цїрвны, ѡ было цїрвнїк' Фивей тое дитѧ в мїсто сїѧ ѡ нарекли ємѧ їмаѧ Мойсей, говєрачи: „єко ѧ єго оузала Ѡ воды“.

И так сѧ Мойсей кохал при цїркомъ дворїк, ѡ любилѧ тое дитѧт'ко самъ цїрѧ Фараѧнѧ ѡ цїрвна ѡ в'єи вел'можы, пан'єтко єгипет'ское за єго красѧ. И такъ єдного дїѧ сїд'кѧ цїрѧ Фараѧнѧ оу' столѧ з вел'можамѧ своїмѧ и с цїрцею своєю, [а] цїрвна Фивеа сїд'кла з Мойсеѧм напротив' цїр[ѧ ѡ годо]вала Мойсеѧ. Потомъ цїрѧ Фараѧ оу[зала Мойсеѧ на] свої рѧки и пїкстєвалѧ єго на колѧ[нах] *) гладалѧ Мойсеѧ погѧбити. И тогды оу'гк' Мойсей Ѡ Фараѧна цїрѧ ѡ пришол оу' земаю Мадьямскѧ. Оутрѧдик'ши сѧ из дороги сїкѧ собѧ при єдної стѧднѧ спочивати. И на том пєли єдиногѧ пєна мадьямскѧ сїкѧ дїкѧкѧ пасли ѡвч'єкѧ Ѡца своего. И пришов'ши тогды дїв'кѧ стали чер'пати водѧ, и коли понасыпали водѧ повны коры[та], пришов'ши пастѧхѧ прогнали нѧ Ѡ корытѧ. Индїк'ши то Мойсей оутѧпнѧ сѧ за дїк'єкамѧ: Ѡогнал'ши пастѧховѧ напоїкѧ нѧ ѡвч'єкѧ. Дїв'кѧ пришов'ши до Рѧгїїла Ѡца своего повѧли тое, иж їѧкисъ чїлѧкѧ прѧхожый мїднєцъ оу' стѧднїк спочиваетъ ѡ той нас ѡворонилѧ Ѡ пастѧховѧ ѡ напоїкѧ їшкѧ ѡвч'єкѧ. И рек їмѧ Ѡїцѧ: „ѧ ко вижѧ, цю вы не дар'мо такъ кор'зо пришли до дому. Гдѧ той чїлѧкѧ? Чѧм єстѧ єго лишили? Индїкѧ и зовкѧтѧ єго, нїхай хлѧва їстѧ оу' насѧ“. И пришол там Мой[сей] и сподѧвал єго собѧ Рѧгїїлѧ ѡ призвала до сїбѧ людѧ ї Ѡдакѧ за Мойсеѧ дєчкѧ свою на їмаѧ Семп'форѧ. І потом оу'редилѧ сѧ [сїѧ] Мойсеѧмѧ, Мойсей же нарекѧ їмаѧ

*) Даяї бракує цілої картини рукопису.

сновн скоємъ Гир'самъ, могла такъ: „яко прилаиць естем [в земли] чужой“. Потом оуродила сѧ Моисеѡви дрѣвїи сїѧ [и н]а-рекъ ѡма Еназаръ, „Бѣъ ко ѡца моего помощникъ мнѣ и вы-важиа' ма из рѣки Фараѡновы ѡ пошлемъ оу землю Мадьям-скѡю и знашолем совѣкъ дрѣвѡю плот' ѡ маю сїѧ сквойхъ двоух ѡ вѣдѡ ѡхъ наѣчати“.

(О ав'ленїю кѡпины гора шїѧ). Моисей же пасокалаъ ѡвеч'ки и ходила ко страскъ вѣи ѡ ко в'скхъ заповѣдехъ его. Ї единого дѡѧ ходилаъ по горѣ Синайской за ѡвеч'ками ѡ знаи-шол тамъ ѡсност' некимов'нїю, але там не горѣло нѣчого. Ї пристѣниаъ ближе Моисей видѣти, що ест': ано кѡпина велики ѡснаѧ яко ѡгнѣ горит, а зеленаѧ красно. Ї дивѣтъ сѧ Моисей стоѧчи томъ то видѣнїю. Ї ѡтола Моисею говорити ѡс того ѡгна „Моисею, чего стоишь ѡ мислишь? [Из]вѣи сапогъ из ногъ твоиухъ, мѣст'це ко то стѡ ест, на котором ты стоишь. ѡ не вой сѧ, ѡ ко ест Бѣъ Ав'раамовъ, Исаковъ, Иаковъ, показалем' ти сѧ на сей горѣ. Дойшла до мене тажкост' ѡ воз-дыханїе людеи моиухъ, [ко]торїе ко Егип'тѣ оу Фараѡна оу таж-кой неколи. [Тебѣ] хочѡ тамъ послати ко людемъ мѡимъ извести ѡхъ ѡтола“. Рекъ Моисей: „Гї, ѡ не могѡ тамъ ѡти. Фараѡнъ ест законъ црѣ ѡ ѡтол оутѣкъ, а ты ма хочешъ тамо слати, авѧ ма Фараѡн изгѣвнѣкъ. ѡ до того ем, Гї, изыкомъ гѣгнакъ ѡ не могѡ того доказати“. Рекъ Моисею Бѣъ: „Не вой сѧ, ѡ ко вѣдѡ ѡс тобою зав'ше ѡ вѣдишъ славен. ѡ се посылаю ѡс тобою Ярона, Ясюра тобѣ для помочи“. Рекъ Моисей: „Гї, если ма шлешъ ко Египетъ, покажи ми знакъ свой, ѡкимъ маю знаменїемъ славен' быти по тобѣ оу црѣ Фараѡна ѡ с Егип'танъ ѡ при акомъ знакѡ маю вывести людеи твоиухъ ѡла?“ Рекъ емъ „Слыши, Моисею, що маишь оу твоєи пазѣскъ?“ ѡрекъ Моисей: „ѡкрѣхъ ѡчмѣк'ннѡй“. Рекъ Моисею Гѣъ: „Покажи ми его сюда“. ѡ вложиа Моисей рѣкъ свою оу пазѣхъ ѡ вынаѧ, ано з окрѣха снѣжнаѧ грѣда. Потомъ рекъ Гѣдъ: „Оуложи тоѡ оу пазѣхъ!“ ѡ вложиаъ. ѡ рекъ емъ Гѣъ: „Выйми сюда снѣжнїю грѣдѡ!“ ѡ вынааъ, ано зновѡ ѡчмѣк'ннѡй ѡбрѣхъ. Видачи то Моисей чѣдовалаъ сѧ велики. Тогда рекъ Моисеѡви Гѣъ: „Поверѣзь палицю твою на землю“. ѡ повергъ ѡ заразъ стала ѡс палицѣ великаѧ змиѧ, лютаѧ гадина. ѡ рекъ Моисею Гѣъ: „Не вой сѧ, про[стри] рѣкъ твою ѡ возми еѣ!“ ѡ простеръ Моисей рѣкъ ѡ сѣлаъ ѡ зновѡ стала палица оу рѣцѣ Моисеѡвѣ. ѡ рекъ Гѣъ Моисеѡви: „ѡто маишь знаменїе, ѡ с тѡмъ мѡимъ знаменїемъ выведешъ лю-деи моиухъ изъ Египтѡ, но ѡ болше того оуздрышь: сотворѡ та

велими страшного Фараонъ и в'сѣмъ Егип'таномъ. И ты не размышлай бол'ше н'чого, иди ис тымъ моймъ знаменіемъ, и чога ти в'сѣде потреба, и ты подойми палицю в' нѣбо и в'сѣдетъ ти заразъ, и бо в'сѣдъ ис токою". Тое рекши невидимъ в'сѣтъ Гѣ, и падъ Мойсей лицемъ на зем'лю и поклонилъ сѣ Гд'с Б'г'с н'всному.

Оузав'ши тогда Мойсей Ярена брата своего Іѡра пошелъ во Египетъ. Став'ши передъ Фараономъ Мойсей станетъ говорить цр'с Фараонъ мовачи: „Б'гъ ѡц'ъ н'шихъ посла мене, цр'с Фараонне, ик' тобѣ, абыс п'сстилъ люд'и его Іѡла на поклоненіе ем'с". Слышавши то цр'ъ Фараонъ розсердилъ сѣ на Мойсея и рекъ со гнѣвомъ: „Где естъ Б'гъ н'хъ и который тѣ тѣ послалъ? Нѣсть бошого Б'га надъ б'г'и н'шк' египетскіе и н'к'тъ такого Б'га, абы то оузалъ зъ мойхъ рѣкъ жыдовскій людъ, [бо] то естъ мой величїи в'к'ч'ный. Я если ты ѡ Б'га [поход]иши, и ты покажи намъ знаменіе Б'га твоего, [яко]же и мы покажемъ знакъ свойхъ б'говъ египетскихъ, сѣтъ бо н'шк' б'г'и великіе и моц'ные".

И призвавъ цр'ъ Египтанъ и чернокож'никовъ, вол'шебниковъ свойхъ и рекъ до Мойсея цр'ъ: „Покажи знаменіе передъ оуск'ми люд'ми: если естъ твоего Б'га знаменіе бошое, то ѡ п'р'с Жыдовъ". Тамъ заразъ Мойсей вынулъ съ пазухи своей іач'м'к'н'ный ѡкрѣхъ и рекъ: „Видите сѣ хлѣбъ, ѡкрѣхъ іач'м'к'н'ный?" И положила его зновъ оу пазухъ, а по тымъ зновъ его выйметъ, аноснѣж'наѣ грѣда. Такожъ і египетскіе чарев'ники оучинили, але ѡни тое оучинили черезъ меч'ты чар'товскіе, яко то цигане в'сѣдши ман'тѣт ѡчи людскіе по всемъ свѣт'с. Зновъ Мойсей рекъ: „Естъ ещѣ оу мене Б'га моего Саваѡда знаменіе". Я Египтане рек'ли: „Покажи его сюда". Тогда Мойсей повергъ зъ рѣкъ свойхъ палицю свою на зем'лю и в'чинила сѣ съ палиц'к' великаѣ и страшнаѣ гадина ѡгнемъ дышѣща и станетъ лазити передъ оуск'ми Егип'таны. И в'боали сѣ тамъ оушн'т'ки. Потомъ простеръ Мойсей рѣкъ свою и в'звалъ еѣ, и зновъ стала палица въ рѣкахъ Мойсеиныхъ. Тамъ единъ волфъ на імаѣ Замѣрый чор'нокниж[ник] рекъ: „Не хвали ты сѣ, Жыдовине! Естъ и зъ нашего Кѣ оу... не такое знаменіе". И такъ повергъ и той Замѣрый палицю на зем'лю и стала зъ ней великаѣ гадина лютаѣ велими и стала лазити по земли. И рекъ Мойсей: „Возми еѣ зновъ!" И хотѣлъ Замѣрый оузати и тота гадина оук'сн'ла его оу рѣк'с і п'х'ла Замѣрыева рѣка въ борзѣмъ часѣ якъ м'к'хъ. И заразъ сталъ Замѣрый плакати гор'ко и кликати до Б'га н'всного просачи его стѣю м'л'ст' ѡ поратѣнокъ. Тогда Мойсей простеръ рѣкъ свою и положила палицю свою на рѣк'с Замѣрыевъ и заразъ рѣка сѣ Замѣрыева ісц'кл'нала.

И пак'ши поклонил сѧ Моисеѡви и прославила Бѣа ѡснова. Потом Моисей рекъ: „Црѣ Фараѡне, пѣсти людіи Бѣа моего!“ Рекъ црѣ: „Если погѣбишъ тотъ змню лютею, то завѣтра пѣшѣ ихъ“. Тогда Моисей оударил своєю палицею тотъ гадина и зараз сѧ ростекла водою перед оуѣсками Егип'таны. И там много Егип'танъ оукрыло ѡснова Бѣс.

(Ѣ карностах египетскихъ, якъ Бѣъ каралъ Егип'танъ и шчс дотворной палици Моисеѡвой). Быст' же ко стрнейшій дѣнь по ранѣ пришел Моисей до црѣ Фараѡна, абы пѣстил Жыдовъ из его зем'лѣ, и зновѣ не хотѣлъ пѣстити: нарадил' сѧ з воеводами египетскими не пѣстити ихъ. Тогда Моисей помолит сѧ ѡснова Бѣс, поднѣсѣ к' ѡбо шчи своѣи и палицю своєю горѣ и рекъ: „Бже Сотворителю, который ма еси сюда послал, покажи знама, иже сѧ мнѣ шѣкцалъ при кѣпинѣ нѣпа[лимои]! Нехай станѣт рѣки и вшитки воды египетск[іа] кровію, абы то не было Егип'таном цю пити самым и скотом ихъ“. И так сѧ зараз стало, же не толко сѧ рѣки, потоки, кир'ницѣ стали кровію, але и нап[отѣ] ихъ дорогѣ, оушит'ко сѧ шѣвернѣло ко кровѣ. И погибали Егип'тани. Видѣвши то Фараѡн црѣ призвал' Моисеѧ и рекъ: „Змилѣи сѧ, чѣвче ежѣи, помолит сѧ Бѣс твоѣмъ, нехай ѡдалит ѡ нас гнѣвѣ твой! Пѣшѣ ти завѣтра людіи“. И помолит сѧ Моисей ко Гдѣс, сѣложила палицю своєю оу рѣкѣс и зновѣ так' стало красно и чисто якъ пер'ше было.

Ко оутрый дѣнь пошел Моисей до Фараѡна црѣ, абы пѣстил Жыдовъ. Зновѣ Фараѡн црѣ солѣгав Бѣс ѡснова, не пѣстив людіи. Тамъ Моисей помолит сѧ Бѣс и поднѣсѣ к' горѣ палицю своєю. И напѣстил на Егип'тан Бѣъ ѡснова тмѣ великѣю и страшнѣю [и] не видѣли сѣнца ани свѣта. Зновѣ стали воды кровію горячою и измер'ли рыбы оу рѣкахъ Напѣстила на них жабы безчисленныи зем'ла ихъ всады жаками. Повно было жабѣ оу ихъ склепахъ и в' наполахъ: коли цю пили, то в'се жабы испивали и там росли в черевахъ ихъ и крѣчали в нихъ и гнили ихъ черева, и так помирали Егип'тани лютею смртію. И рекъ имъ Моисей: „Где сѣтъ мощные вѣи кашѣ египетскіе? Чомъ вамъ не помогѣтъ?“ Станет црѣ Фараѡн просити Моисеѧ, абы то ѡдвернѣл ѡ нихъ [то]тѣ вѣдѣс, шѣкцаючи пѣстити Жыдовъ оуѣсѣхъ. [И по]молит сѧ зновѣ Моисей Гдѣс Бѣс, и зараз оутолила сѧ гнѣвѣ ежѣи; и такъ црѣ Фараѡн не пѣстил людіи своѣихъ. Зновѣ Моисей поднѣсѣ палицю своєю к' ѡбо, и напѣст[ил] на Егип'танъ пѣскѣи мѣхи Бѣъ ѡснова, люте ѡдовитые, звыи:

которого оуѣксит, то зараз оумретъ. И еще напѣстиа Бѣ на Егип'тан коросты, вѣспѣ воначю: і шни тоє из своего т'кла брали и метали. Зновѣ ис того оуѣчинили сѧ клощицѣ воначій ис того то стрѣспѣ, зѧнѣи, їдовитыѣ, воначіѣ ко всѣмъ вѣдын'ки нх, и была Егип'таномъ великаѧ нѣжда и гнѣѧ скороѧ и смѣрть. Зновѣ црѣ Фараонъ просиа [Моисеѧ, абы то нх помиловалѣ. „Юж ти — мовит — пѣспѣ [люд] жывов'скій из моеи землѣ“. И коли ѿ нхъ карност [вза]лѣ, тогда црѣ не хочетъ пѣстити и л'житъ Бѣ [Зно]вѣ Моисей поднѣсѣ па[лицю св]ою к' горѣ — [Далѣ бракуе двѣ картки рукопису].

. на семъ дочасномъ и мѣзер'номъ свѣтѣ. И потомъ Моисей былъ Жывомъ воеводею сорокѣ лѣтѣ. И потомъ Моисей пророкъ вѣій, оугодникъ Хѣ, прѣставиа сѧ, грѣхъ же его стѣи оу горѣ Стрѣв'ской, але нѣх'то не знаѣтъ и до днѣ, на котеромъ мѣсци естѣ, токѣмо самѣ Бѣ нѣснѣи. Бѣ же нашемѣ слава всегда і ннѣ и ко вѣкѣкѣ [sic!] вѣкомъ. Амин.

Отсе оповѣданѣ, на жалѣ, заховане не в цѣлости, основане крѣмъ повѣсти библїйноѣ та висше надрукованого апокрїфа ще на якихъсѣ нѣвнѣшихъ апокрїфічнѣихъ жерелахъ, головнож, здаѣтъ сѧ, на жидѣвскїй книзѣ Яшар, що послужила жереломъ такожъ поданого висше Житїя Моисеѧ, та про те має деякі подробиці відмінні від Житїя; віден без сумнѣву взятий епізодъ про Замбрїѧ в нашѣмъ текстѣ (в жидѣвскѣмъ вінъ зоветь сѧ Мамбриѣмъ), а мабуть такожъ і епізодъ про окрухъ ячмінний і апокрїфічні подробиці при описѣ египетськихъ „карностей“. Що до тихъ карностей можна подумати, що дещо додавъ авторъ угроруського тексту самъ ізъ людѣвихъ вірувань (тотожність Египтянъ зъ цыганами, жаби в животахъ, походженѣ блощицѣ зъ коростѣ).

В. Рукописъ пона Стефана Теслевцьового к. 154—157.

[Перехідъ черезъ Червоне море, битва зъ Аммаликомъ, гѣрка вода, вода зъ каменя, теляча голова і мѣдяна гадюка]. Коли Моисей пророкъ вѣій выѣклѣ былъ Жывовъ їзъ Егип'тѣ съ тажкой неколѣ Фараѣновы и коли нхъ былъ приѣклѣ до Червоного моря, тогда Фараонъ црѣ египетскїй оуѣганалѣ за ними хотѧчи нхъ оуѣсѣхъ поѣсѣити. Видаѣчи тоѣ Жывове войско Фараѣново оуѣстрашили сѧ велѣми. Тамъ Моисей ставѣши помѣлиа сѧ Бѣ нѣсномѣ, и сталъ сѧ голосъ изъ нѣѧ ѿ Бѣ до Моисеѧ: „Чого стѣишѣ и конѣишѣ? Пере-

крести море палицею, которю мѣш ѿ мене в рѣкахъ своихъ чюдотвор'нѣю с кипарыса дерева!*) І ѡзрышъ славу ѿжѣю ѿ всѣхъ ѿ ты славен. Не кой сѣ, ѿ естемъ при тобѣ ѿ людехъ твоихъ". И тамъ Моисей перекрестивъ палицею море на крестъ. І ѡдаривъ мѣц'но по морѣ мѡвѣжн: „Во ѿмѣ Бѣа Саваѡда! Ядѡнай Гдѣ, призры на людъ свой!" И тамъ сѣ морѣ заразъ рѣстѣнило [sic!] до самого дна, стала оулицѣ великаѣ черезъ морѣ, стала вода стѣна[ми] ѡбѣполѣ ажъ подъ нѣса оу выш'ки, ѿ такъ Жыдове перейшли по сѣхъ ѿ нога сѣ і единомѣ зъ нихъ не змочила. Я Фараѡнъ заразъ зъ войскомъ своимъ оувоишолѣ оу морѣ съ тремя полками выбран'ными, съ кот'чицами препыш'ными. Я коли южъ тоѣ войско Фараѡново оушитко оувоишло в' морѣ, заразъ почѣхъ Моисей голосъ изъ нѣа мѡвѣжн такъ: „Чого стоишь? Перекрести море палицею!" И скоро перекрестивъ Моисей палицею морѣ, заразъ сѣ стѣнило ѿ цѣра египетского зѡ в'сѣмъ его войскомъ потопило і ни едины сѣ зъ нихъ не зоставъ.

Зновѣ Жыдове коли южъ перейшли Чер'воное море, оувоишли оу пѣрѣ. Почѣхъши то за нихъ дрѣг'тій цѣрѣ невѣр'ный Ям'маликъ, зобрак'ши войско пошокъ на Моисѣѣ хотѣчи ихъ оушиткихъ погѣбити ѿ мѣстности ихъ поверати, во Жыдове мали изъ собою много добра. И коли ихъ цѣрѣ Ям'маликъ доставалѣ, тогда Моисей зыйшовѣши на горѣ мѣнѣ сѣ Бѣѣ нѣсномѣ. И коли поднакѣ Моисей до горы рѣки своѣ дер'жачи ихъ накрѣстѣ, ѿ тог'ды Моисѣѣво войско перемагало Ям'малика, а коли рѣки ѡпѣстивѣ, тогды Ям'маликово войско перемагало ихъ. Ендѣчи то воеводы Моисѣѣвы дер'жали рѣки его крѣста-шкразно, абы то не ѡслабѣлани. И тамъ побилани Жыдове войско Ям'маликово, и лѣдко ѿ самъ цѣрѣ Ям'маликъ оутѣкъ изъ малымъ людемъ.

Потымъ зновѣ коли пришли были Жыдове до единой пѣрѣ, гдѣ не было воды, жѣрыли сѣ, ижъ то не мали тамъ цю пити. Потомъ знаишли водѣ, але не могли еѣ пити, во была кар'зо гор'каѣ. И тамъ Моисей оу тотѣ водѣ помолитѣши сѣ Гдѣ Бѣ Саваѡдѣ оумочитѣ своѣ палицю чюдотвор'нѣю, ѿ стала вода солѡд'каѣ. И прозвали тогды тоѣ мѣсце горѣст[к].

Зновѣ коли были пришли Жыдове къ пѣрѣ Синайскѣю, ѿ тамъ имъ не было цю пити, во была тотѣ пѣрѣ безводнаѣ, і южъ было приш'ло Жыдомъ оумирати безъ воды ѿ было имъ кар'зо прикро

*) Тутъ черезъ помятку въ ркп. вставлено реченіе „І ѡдаривъ по морѣ Моисей“, супроти дальшого текету зовѣімъ лишне.

и тажко, и там Жыдове почали говорыти и нарѣкати на Мойсеа мовачи такъ: „Що ты такъ, Мойсею, над нами такое оучиниши? Оузяа есь нас изъ Егип'тѣ и водиши нас по пѣстыни! Юж нам тѣтъ пришло погинути оу сей пѣстыни. Покажи нам водѣ, що маемо пити!“ И там Мойсей стоаши по при един камѣнь великій рек до Жыдовъ со гнѣвомъ: „Та ци с того каменя маю вам дати водѣ?“ И сдарит кон'цем палицю оу камѣнь. О великаа то моцъ бѣлаа естъ! Скоро оударивъ Мойсей оу камѣнь, зараз там с того каменя почала вода кипѣти йко с кир'ницѣ, и тота вода была бѣлаа як молоко а солодка якъ сахаръ. И той камѣнь был на тры оуглы, то значило ѿ сѣой Тройци. Бидѣвши то Жыдове возыли той камѣнь из собою, пили з него во сытость, точили з него як из коч'ки.

Ще теж коли Жыдове жыли в пѣщи м. лѣтъ, zostавивши ихъ Мойсей, а сам пошелъ на горѣ Синайскю до Бѣа по законъ, а Жыдом приказалъ, абы постили м. днѣй и м. ночѣй, а вѣместо себе zostавивши имъ Йрона брата своего для розсѣдѣкѣ и для в'сакого порадекѣ, а сам сѣ вавна на горѣ Синайской м. днѣй и м. ночѣй постомъ и молитвами, чекаючи ѿ Бѣа законѣ и приказана, як бы могли на чомъ жыти и Бѣа знати. Щож Жыдове оучинили? Перестѣпили розказъ Мойсѣевъ черезъ Бѣа, не постили тыако м. днѣй и м. ночѣй, колко имъ приказано, але совѣ сами постановили постъ: личили совѣ с того днѣ и ночь, к. днѣй а ночь к. и ночь личили за днѣ, и тое выпостивши знювѣ сѣ звѣнѣтвовали на Йрона брата Мойсѣева. Пришовши до Йрона почали емѣ говорыти мовачи: „Где естъ Мойсей, братъ твой? За велисте нас оу пѣщѣ и тѣ гинеме безъ хлѣба и безъ законѣ и не маемо сѣ комѣ кланати. И Мойсей братъ твой тѣтъ насъ лишикъ, ходитъ безъ вѣсти. Мы его ждати не хочемо. И ты намъ покажи бѣи, комѣ сѣ маемо кланати, бо если ты намъ того не счиниши, дѣши трога возыциши.“ И хотѣли оукамѣновати Йрона. Бидѣвши то Йронъ такіе вѣн'ты, изкоав' сѣ, дав имъ по ихъ коли. Оучинивши Жыдове горѣниа, то естъ пѣчѣ ѿгнѣнню со ѿгнѣмъ великимъ, и тамъ метали оу той пѣчѣ ѿгнѣнный срѣбро, золото, мѣдь, что що мавѣ и такъ говорыли: „Що сѣ вылаыетъ [sic!] оу томъ ѿгни, томѣ сѣ бѣдемо кланати и за бѣа совѣ мати“. И тамъ сѣ вылаала телѣчаа голова. Оубидѣвши Жыдове телѣчю головѣ, не хотѣли сѣ ей кланати, якъ ѿ томъ пише црѣ дѣдѣ: „Изъ мѣниша телѣца во подокѣтѣ [sic!] ѿдѣщаго трава“. Потомъ дрѣгѣ разѣ розбѣивши тотѣ головѣ знювѣ еѣ оуметали оу горѣниа, ано сѣ имъ вылаала гадина. И в той пѣстыни много тамъ было гадѣ,

але их тоты гадины не ксали поти, поки Бѣс не простѣпили ѿ Моисею. И так заразъ почали Жыдокъ тоты гадины ксати ѿ почали Жыдоке гинѣти ѿ мѣрети, ѿ так их панѣ Бѣс скарав за ихъ простѣпок. И коли пришол Моисей ѿ Бѣс из законом вѣинѣмъ из горы Синайской оу сорокъ днѣй ѿ к' сорок ночѣй, [оувидѣ] Моисей злое дѣло людѣй своѣхъ [ѿ] жаловал кар'зо. И рек до Моисея Бѣс: „Моисею, не скор'ки! Не ты ми простѣпив, але твоѣ людѣ“. И повелѣлъ емѣ Бѣс оучинити посредеѣ ѿвозѣ ихъ мѣдѣного оуѣжа ѿ повѣсити на деревѣ, ѿ кого оуѣсит тотѣ гадина, тотѣ нехѣй пришовѣши поклакнет на колѣна передеѣ тымъ столпомъ, на которомъ то висѣлъ оуѣжъ мѣдѣный ѿ там пѣло смотрѣвъ на того оуѣжа, то емѣ нѣчого не зашѣдило, ѿ здоровыми ставали ѿ тыхъ козачокъ.

Отсе оповѣданѣ, в котрѣм основа повѣсти бѣблѣйной (Ісх. XIV, XV, 23—26, XVII, 8—16, XVII, 1—7, XIX, XXIV, 15—18, XXXII, 1—20, Числ XXI, 6—9) пѣдмалѣована апокрѣфичными подробицями, виняте нами ѿ обширной проповѣдѣ, що мае написе: „Повѣщенѣ к неѣлю Крѣстопоклоннѣю до хрѣстѣан вѣрныхъ. Бѣски ѿче“.

Г. Рукописе о. Теодора з Дубѣвця стор. 102.

[Чудо при водахъ Мерри]. Оуказ ѿ третѣм древѣ крѣстѣнѣмъ, на немъ же распѣт сѣ разбойникъ не вѣрныѣ. Ёгда бѣше время потопъ¹⁾, тогда изнесе вода потоп'на ѿ древа того животворѣщаго²⁾, ѿ ѿсаче вода потоп'на, древо ж[е] ѿста³⁾ при рѣцѣ Мирстѣки⁴⁾. ѿ ёгда же изведе Моисей ѿ ѿлѣтѣны⁵⁾ ѿ потопи Фараѣна, ѿ пришедшѣ Моисеѣмъ⁶⁾ на рѣкоу грѣкоу, ѿ⁷⁾ вѣзопиша людѣ⁷⁾ ѿ не быс[тъ] что⁸⁾ пити, понеж[е]⁹⁾ вода¹⁰⁾ грѣка бѣше¹¹⁾. люд[е]¹²⁾ рѣша Моисеѣмъ: „повѣжда намъ, что хощемъ пити?“¹²⁾ ѿ сѣтвори Моисей мѣтѣвоу къ Бж: „спѣси Гѣ люд[е] скоѣ ѿ бѣски дост[о]лнѣ свое!“ тогда ѿггѣль Гѣмъ показа¹³⁾ древо ѿз рѣл ѿшедше на водѣ потоп'нѣ. ѿ вѣзѣ Моисей ѿ. проуты¹⁴⁾ ѿ вѣгросѣ [sic!]¹⁵⁾ ѿ вѣ водоу грѣкоу крѣтаѣобразно, ѿ¹⁶⁾ быс[тъ]¹⁷⁾ сладка вода¹⁸⁾ ѿ древа того. древо ж[е] вѣзрасте красно ѿ велико, ѿмѣж красотоу ѿ лѣпотоу¹⁹⁾.

1) потопъ 2) дод. часть 3) ѿстало сѣ 4) Мерцѣ 5) Жидокъ 6) вѣс. 7) вѣс. 8) ѿ не могѣн 9) вѣ 10) вѣс. 11) дод. Мерри рѣка 12) вѣс. зам. сего: ѿ рѣпѣхѣ Жидокѣ на Моисеѣ 13) дод. емѣ 14) дод. ѿ того древа 15) вѣдрѣн 16) дод. асѣ 17) стала 18) вѣс. 19) ѿмѣж вѣсѣтѣ ѿ красѣтѣ.

Варіанти виписано із рукопису о. Іллі Яремецького Білашевича, стор. 108. Є се частина псевдепіграфа „Слово св. Григорія Богослова о крестѣ, о Адамѣ и за два разбойника“, з якого частини по тим самим рукописам надруковані у нас на стор. 29 і 90.

Д. Дрогобицький рукопис стор. 18.

[Уривок оповідання про те саме чудо]. Ѡ третом древѣ, на нем же распя сѣ разбойникъ некръникъ. Списана рокъ Ѣ. ѿ. ѱ. мѣ. Ѡ того древа изнесе вода потопнама. и егда изсече вода, а древо воста при Портѣ рѣцѣ. и егда изведе Моисей Израилѣитяни [sic!] и не имѣху что пити, понеиже [sic!] во кѣ горка вода. и Моисей хождаше скорбенъ води ница и сотвори мѣтву къ Бг҃у. и показа ему лѣгѣ древо, а древо лежаше и з верѣху цвѣтиаше. и возем Моисей Ѡ древа то[го] [кінця нема].

Є се також частина Слова св. Григорія Богослова, та оповіданє тут перероблене доволі свобідно, хоча мова досить далека від народньої вказує на те, що ся переробка значно давнїйша від часу списання рукопису. Назва ріки Порти вказує також на якусь відмінну редакцію від тої, яка захована в иньших рукописах.

Е. Рукописний уривок XVII в.*)

(Ѡ камыкахъ вї. иже были на глѣвѣ стѣтелевѣ насаженн, слово ст҃го Епифанїа). Прѣвый сардїѡн вавлонскїи нарицѣмый, оує [sic! зам. вє] чермень єсть ѣко кровѣ. бываетъ въ Вавлонѣ на земли ѣкоже Асбурїем, прозраченъ во єс[ть], силы цѣлєбныя имыи. лѣчат ним врачєвѣ ѡтоки и ѣзвы Ѡ железа бывающїа помазѣть.

Вторым томпазивѣмъ, тврѣждыше паче анѣфраѣа камыка бываетъ, єже въ Панѣк градѣ инѣдїстѣм. ѡстрим же по врачєвѣнїи ѡслѣ не чермный испицѣет по ѡбразѣ соку, нѣ як[о] млеко, наполнѣет же чаша многы. єлико ж[е] хочет ѡстрай, той же ни мѣроу ни тѣломъ хѣдѣет. на петрѣеж же єс[ть], Ѡ него же вѣземлемо єс[ть] на ѡбычныя болѣзни, на водныя троуды наваем [sic!], иже сѣ неистєвѣет Ѡ вина морскаго.

*) Находить ся в моім посїданю, куплений у Львові, незвісного походження.

Третій ѿзмарагда, ес[ть] с[к]лаень, въ горахъ ѿн'д'кнскихъ копающе вар'варн с[к]жжт. сила же его ес[ть] лице свое в нем видѣти.

Четвертый ѿн'фазь, с[к]ло чортмень есть ѿвразом, выкаеть же жел'ть. доне [sic!] в Лювийст'км, еже наречет сѧ Африкый. глѹт же н'кци ѿли ѿко оутль ѿскрами же мечет ѿ единь час прѣстанет. разоум'квше же ѿщжен его, ѿк[о] тѣ есть, на блескъ его ѿдѣт ѿ ѿбращѣт ѿ. носим же кац'кми оубо ризами да ѿбовѣет сѧ, блескъ его видѣ риз'к сѧеть.

Пятый сам'фирь, ѿже оубо багрань есть, выкает же во ѿн'дѣи, во ѿфиѿпѣи. ѿстрим же ѿтоки напещеныѧ цѣлант со млекомо помазаем. ѿ на гор'к же данный Мѿусѣѿки законъ на камыц'к же сам'фирь глаголетъ сѧ вывѣ.

Шестой ѿасписъ, ѿже оубо с[к]лаень есть, ѿврѣкает же сѧ на оустѣи Фер'модон'тъ р'ккы ѿ на Манидѣист'ѣи р'ѣц'к. требѣ ж[е] ес[ть] въ ѿпелит[к].

Седмый ѧ оукин'фъ, ѿко оу[гль] чер'мень ес[ть], ѿврѣкает же сѧ в ѿнѣтрный Бар'варѣи сѣрѣист'кѣи Скѣти, юже нарицаѣт вет'ѣи странѣ тѣ всю с[к]вер'скжж, ѿже оуготови дав'ный сын. да тоу оубо видѣтъ въ ѿжстѣи великѣа Скѣфѣа есть дѣбрь велими глѣбока ѿ чѣком невходна, стѣна[ми] каменѣи ѿ ѿбождаѣ ѿградив'ши сѧ, да тѣм з горы комоу любо приник'шѣ ѿко съ стѣкны не можѣе зрѣти, ѿ глѣбины же мракъ ес[ть] ѿко пропасть нѣкаа. посылаѣми же ѿ вышнихъ црѣ тоу ѿсжженѣи ѿдѣма, заклав'ше агньца ѿ ѿдрав'ше замечѣт з горы ѿ ѿ каменѣа въ пропасти дѣбри тоа, ѿ прилпает каменѣе на мас'кх тѣх. ѿр'ли оубо в каменѣи том живѣщѣи на коню маснжж сходят ѿ възносѣт агньца съ прилпѣшим каменѣем, ѿ егда зѣдаѣт маса ѿ каменѣе ѿстанет сѧ врѣхоу горы, ѿсжженѣи же смотрѣшѣ, где възносѣт, ѿдѣт ѿ тамо приносѣт камен тоѣ. ѿмат бо каменѣе то дѣистѣа сице: наместѣмо на оутлѣе ѿгнѣное погасит оутан, сами же безъ врѣда прѣбываѣт. не точѣж же се, но ѿ в'земь нѣкто камыкъ тоѣ ѿ ѿвѣви понавицеѣ ѿ над оугльми дрѣжа, роуку сок'к ѿж'жет, ѧ понавица безъ вреда прѣбываѣт. глѹт же рожаѣщим женам на потрѣбоу.

Ѧсмый ахатистѣи, оусин'к есть. находит же ѿ того въ Скѣт'кх тѣхже. ѿстрим же ѿ помазаѣмъ на лицѣи оуставѣет же оу'ссканѣа скорѣпѣина ѿ ехидьнина.

Десятый ѧ мѣфѣст, ѿк[о] мѣд ес[ть] с[к]ло в горахъ Лювийскаѣх на краѣх же морскихъ.

Десятый хроусолидъ, яко златъ есть, находит же его къ кладажникм каменїи на край Ихъмениды вавилоньскыа.

Пръвыинадесат калирїонъ, ѣзекъ есть, бывает при березк нарицаемаа Фабора.

Вторыйнадесат анжидионъ, роусъ есть, шверкает же самъ той же горѣ.

Єе скорочена редакция тої статті, яку ми надрукували више по списку Крехівської Палеї. Ся стаття — не переклад, а переробка грецького твору св. Єпіфанія Кипрського Περὶ τῶν ἱε. ληθῶν τῶν ὄντων ἐν τοῖς στολισμοῖς τοῦ Ἀαρὼν βιβλίον. Твір сей дійшов до нас не тільки в грецькім тексті, але і в старій латинській переробці, де в чому розширеній супроти грецького тексту. Отже старословянська стаття „О 12 камыкахъ“ скорочуючи троха грецький текст додає до него дещо з тексту латинського, а надто на підставі Заповітів 12-ти патріархів викладає, для чого такий то камінь подібний був до такого то сина Яковового (гл. II. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. по рукоп. Солов. библиот. 68—70). Скорочена редакция сего твору, яку тут друкуємо, повстала очевидно з палеїного тексту, з котрого пропущено порівняне каменів з патріархами.

Ж. Рукопис о. Стефана Теслевцьового к. 114—116.

[Про Валаама]. Коли были єдиного часѣ пришли Жыдове з войною ѡ с потѣгою великою воюючи землю Моавитъскѣю, ѡ стояли на ѡхъ границахъ грозно ѡ сер'диге, маєтности ѡхъ гс-бачи, палачи, стинаючи, паюнъдрѣючи, пѣстошачи, — ко тоты Моавитане погане были, не вѣрыли нѣсномѣ Бгѣс, але мали собѣ своѣхъ вѣговъ фалъшивыхъ, поганыхъ вѣговъ, которымъ были ѡмена ѡхъ єдиномѣ Кронѣ, дрѣгомѣ Авилѣ, третемѣ Иерѣ. Почѣкши то князѣ Моавитъскїй такѣю погивѣлъ крайны своѣй, збожали самъ кар'зо чѣючи, иж то єсть потѣж'наѣ ѡ силнаѣ война, почали радити мовачи: „Що жъ маємо чинити ѡс тыми Жыдами? ѡ чѣємо, иж то єсть Бгѣ ѡхъ великѣ ѡ моценѣ ѡ помагаетъ ѡмѣ: море ѡмъ Чер'воное роздѣликѣ, ѡни по сѣхъ ѡшитки перейшли а Фараѡнъ ѡрѣ єгипетъскїй зо всѣмѣ войскомъ своѣмѣ великимъ ѡу моря потонѣлъ; зноѣ кроѣа великаго ѡмъ маѡлика з войскомѣ єго сил'нымъ ѡу пѣщи побили; Єрѣхонъ городъ славный ѡ моц'ный, коло котораго было сѣмѣ мѣровъ каменныхъ, то ѡни єго ѡзали и зѣрыли; Єрданѣ рѣкѣ великѣю по сѣхъ перейшли, Хананѣмъ

повили, карышк*) их попалили, — тоже и нам могут оучинити. Але и мы теж маємо коги моцныє и силеные“. Тое рекши зараз послы посылают до Персиды города по единого пророка Балаама. Бо той пророкъ Балаам таксю моцъ мавъ ѿ Гѣда нѣснаго: если са за кого помолишь, томъ Бгъ на вшитко помагавъ, а кого проклинавъ, тотъ несилен и немоцен бывъ. И послали емъ великіе подарѣньки. И коли пришолъ до нихъ Балаам, тогда зараз почнѣтъ просити его пилно ѡбѣщаючи емъ великѣю мѣдъ дати, абы то Жыдов прокамлъ. И коли Балаам пришолъ до Моавитанъ, почнѣтъ Балаама просити с плачем ѡбѣщаючи емъ великіе подарѣньки дати. И дали емъ волов и телатъ тѣхъныхъ и козловъ и баранов, абы то чинивъ ѡфѣрѣ бгѣмъ моавитъскимъ Кронъ и Явилъ и Псрѣ. И пошли на горѣ Моав'ю и там оучинили ѡфѣрѣ. И посмотрѣтъ Балаам ис той горы и свидѣлкъ войско жыдов'ское кар'зо великое и сил'ное, а посреде того войска былъ столпъ ѡволоч'ный, а дрѣгій ѡгненный ажъ под нѣса свѣтилъ са. И коли Балаам ѡворылъ книгѣ свою и счот'клъ проклинати Жыдовъ, знайшолъ тамъ слово написан'ное тыми словы: „Босыаетъ свѣз'да ѡ Іакова и востанетъ члѣвкъ с поклѣна ізъ народѣ жыдовского, который спсѣтъ люди свои ѡ грѣховъ ихъ и погвѣнтъ князей моавитъскихъ и поплѣнитъ сыны Сиѡвы, с которыхъ то стало поганъство і ѡлѣчили са ѡ нѣснаго Бга Саваѡда і оучинили себѣ бги фалшивые, поганые, гамѣшныє**).“ И коли хот'клъ Балаам Жыдовъ проклинати і ѡворивши оуста свои почнѣтъ говорить черезъ Аха с'того и рекъ: „Ико дохрыи естъ домы твои, Іакове, и житіе твоє, Іілаю! Ико кедры на горахъ і ажъ сады при рѣкахъ множи са! Ико пѣсокъ по краяхъ моря, тако та блѣснитъ Бгъ и размножитъ жыта твоа и размножитъ плодъ твой іко свѣз'ды несныа. Дер'зайте, людѣ ежѣи, дер'зай Іілаю, ібо ты покѣдишъ вороги ежѣи и сотрѣшъ вороги свои, князей поганыхъ и всю силу ихъ и положишъ подъ ноги свои“.

Слышавши то Моавитане, ижъ то Балаам не проклинаетъ Жыдовъ, але блѣснитъ ихъ, изойшли иъ горы. И рекъ црѣ Моавъ: „Чомъ то, Балааме, не проклинаешъ Ііла, але еше его и блѣсвиш...?“ Рекъ Балаамъ: „О црѣ Моаве, а то ми на тоє книга не скажетъ часѣ. Нехай, црѣ, до стра“.

Зновъ пош[олъ] Балаам дрѣгого дѣла на тотѣ горѣ Моав'ю проклинати Жыдовъ. И коли вѣхалъ оулицею на ѡслаѣти, и тамъ

*) Мадирьке слово varos — місто.

**) Мадирьке слово hamis — фалшивый.

ємѣ а҃ггѣ бж҃ій застѣпѣ на пѣти ѿ сталъ посре́дѣ оу́лицѣ. Балаам а҃ггѣ не ви́дит, а ѡ́слатко ви́дитъ ѿ не мо́жет ѿти на а҃ггѣ. Стане́т Балаам силою ѡ́слатко гнати, а ѡ́слатко скочивъши оу́ единѣ бо́къ притѣло ногѣ до стѣны виноградно́й Балаамовѣ, панѣ своѣмѣ. И тамъ сѣ Балаам розсе́рдѣлъ, стане́т ѡ́слатко немилостиво бити палицею оу́ головѣ. Шо́жъ сѣ стало? Тамъ ко Балаамѣ ѡ́слатко промовѣло члѣвческимъ ѡ́зыкомъ ѿ реко́: „О пане мой, пане, за що́ ма́ такъ немилостиво оу́бѣвѣшь? Чи ты не ви́дишъ ка́гдаи бж҃ій? Я́ то ми а҃ггѣ бж҃ій заставъ на пѣти ѿ не мо́гѣ ѿти на него“. Слы́шавъши то Балаам зачѣ́довалъ сѣ кар'зо ѿ посмотри́тъ ѡ́чима своѣма ѿ оу́ви́дѣлъ, а́но стои́тъ Михаѣ́ль стѣй на пѣти изъ голы́мъ мечомъ ѿ гро́зно смотре́тъ на Балаама прѣ́рока. Ви́дѣвъши то Балаам зѣва́лъ сѣ кар'зо ѿ зѣ́вѣвши зо́слате оу́паде́тъ ли́цемъ своѣмъ на зе́млю ѿ рекъ: „О Гд҃и мой, не погѣ́бѣ ма́ е́ще, ѿ що́ ми ве́лишъ твѣ́рѣти, раба́ твоѣмѣ?“ Рекъ Балаамѣ стѣй Михаѣ́ль: „Оу́стан, не ко́й сѣ, ѿди́ до до́мѣ твоѣго! І́ чо́мъ ты слы́хавъши прѣ́ж нечѣ́стѣваго, ѿди́ши проклинати лю́дѣи бж҃ьхъ? Я́ ты чита́ши оу́ кни́зкѣ своѣй, и́жъ то ты́мъ Моавѣ́таномъ по́гнѣнѣти“. (И́ тамъ пи́сано ѿ призна́вано, и́жъ то сѣ ма́вѣ наро́дѣи Хѣ́бнѣ бж҃ій, бж҃ьскъ ми́ръ, прѣ́жъ прѣ́дѣ́в[чнѣй], котѣ́ромъ то црѣ́ствѣ не вѣ́детъ ко́нѣца). И́ тоѣ рекъши а҃ггѣ бж҃ій невидѣ́мъ бы́ст.

И́ такъ Балаам прѣ́рокъ пошо́лъ до своѣ́й зе́м'лѣ́ до Пер'си́ды. И́ прише́въши до до́мѣ своѣ́го повѣ́да́лъ то Пер'си́даномъ, що́ ви́дѣ́лъ. И́ такъ чита́ли ѡ́ тойъ свѣ́з'дѣ́ мно́гіе кни́жники ѿ фѣ́лѣо-зо́фы, ѡ́къ то сѣ ѡ́на ма́етъ ѡ́вити ѿ ко́ли ѿ котѣ́рого часѣ́. По́томъ Балаам оу́ме́ръ ѿ зо́ставѣ́а то́тѣ кни́гѣ́ трѣ́мъ црѣ́внѣмъ, котѣ́рыѣ сѣ оу́ него оу́чи́ли, ѿ то́ты трѣ́ црѣ́внѣ́къ кар'зо пи́ано то́то сте́регѣ́ли ѿ смотре́ли, ко́ли сѣ то́та свѣ́з'да ѡ́витъ ѿ ко́ли сѣ Хѣ́ всего свѣ́кта наро́дѣи, а́къ то сѣ ѡ́ни мо́гли на́йпер'ше покло́нити. Я́ ты́мъ трѣ́мъ црѣ́внѣмъ бы́ли ѿме́на: еди́номъ Яспаръ, дрѣ́гомъ Бала́тасаръ, а́ трѣ́темъ Мелѣ́хишнѣ́.

Я́ ко́ли Балаам ѡ́тышо́лъ ѡ́ Моавѣ́танѣ́, то́гда Жы́дове напа́въши на го́родъ Моав'лю́ зѣ́вры́ли ѿ до́ цѣ́нѣ́тѣ́ его́ спа́лили ѿ са́мѣхъ црѣ́й нечѣ́стѣвѣхъ оу́сѣ́хъ трѣ́хъ: Моавѣ́, Гѣ́вала ѿ Я́м'мона погѣ́били ѿ вѣ́сю нѣ́ зе́млю зо́вѣ́вали, по́па́кнѣ́ли ѿ в' нѣ́вѣ́чѣ́ ѡ́бер'нѣ́ли, ѿ такъ сѣ́ скон'ча́ло црѣ́ство моавѣ́тское́.

Отсе оповѣ́данѣ́, такъ са́мо якъ і́ слы́дую́че, стано́вить першу́ частѣ́ну „Казана́ на Ро́ждѣ́ство Гѣ́ Ба́ ѿ бж҃ьса ѿше́го І́са Хѣ́“, осно́ваного за́галомъ на апокрѣ́фі́чнѣ́хъ пере́казахъ. Зъ Би́блї́и вѣ́зѣ́а то́лько го́ловна́ осно́ва по́вѣ́сти про́ Валаа́ма, та́ авторъ на́шого́ текѣ́ту не

знає навіть назви царя Валака, що кликав Валаама, а натомість подає багато подробиць апокріфічних, узятих мабуть із жидівських коментаріїв до Пятикнижя.

З. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського з р. 1751, стор. 17—23. *)

[Про Валаама]. Коли били пришли Жидове до землѣ Моавитской и стали на ихъ границѣхъ палачи и поустошачи землю ї навѣтки ихъ, выдачи то князѣ Моавитскѣмъ, ижъ їѣ [з боку приписано: по єврейскѣмъ їовишъ] Навинъ стоїтъ зъ конскою своєю на ихъ границѣхъ ї чинитъ имъ великіе пакости, ї не знали цю совѣтъ за пораду оузяти, ко не хѣтали съ Жидомъ поклонїты, оумислили в радѣ своей слати по Валаама пророка. И зложивши подарѣнки шаютъ до Персиди по ѡного Валаама и пишѣтъ къ немѣ листъ: „Великомѣ свѣздочетѣмъ и оучителю персидскомѣ, пророкъ Валаамѣ радовати сѣ. Пишемъ при томъ же, просимъ твою великость оумисленно со слезами, аби твоя мѣсть пришолъ къ намъ и проклявъ Жидовъ, ко гдѣи пришли ї стоѣтъ на границѣхъ нѣиныхъ и пѣстошѣтъ землю нашу и грѣшны нѣи ѡдобрали и села нашихъ попалили и тепѣр хѣтятъ поустошати и подѣстѣнати подъ городъ нѣи. И того ради молимъ сѣ твоѣ, аби [sic!] пришолъ и проклялъ Израїля“. Я тотъ Валаамъ пророкъ такѣю моцъ ѡ Бѣа мѣлъ: если кого проклинаетъ, тотъ [sic!] вѣдетъ проклятъ и оупадетъ, а если кого благословитъ, тотъ ен [sic!] оукрѣпитъ сѣ. Прочтавши тѣди Валаамъ листъ, ѡсклаавши ѡсла свое ї зъавши книги своѣ и пошолъ до Моавитян. Я гдѣ тамъ пришолъ, ради емѣ били и поклонивши сѣ емѣ просили его, аби проклялъ конско жидовское. И дали емѣ р. воловъ, р. быковъ, р. барановъ ї ѡвецъ, р. козловъ, аби то вшитко гнано на горѣ Моавлю на ѡфѣрѣ когемъ ихъ Кронѣ и Явилѣ; ко тѣи Моавитяне били погане, не вѣрвали Бѣсѣ нѣснѣмъ, котори сотвориѣ нѣко, але ѡстѣпнѣши ѡ правдиваго Бѣа оучинили совѣтъ боги смишленни, то естъ колѣканы, оу которыхъ сидѣли дѣаволи и зъ нѣми говорили ї за боговъ сѣ имъ показовали; и задѣи того то їѣ Навинъ, гетманъ жидовскїи, ишолъ на нихъ хѣтячи ихъ выгнѣнати. Тѣди Валаамъ изскѣши на своего ѡсла поїшелъ на горѣ Моавлю. И коли пришолъ на горѣ и оувидѣлъ: конско жидовское стоїтъ ѡполченно и красно и перѣдно и оуми-

*) Находить сѣ в бібліотекѣ Осесолїнскихъ у Львовѣ ч. 2189.

хала стоища на поуті з голим мечем и позираєть на него грозно и строго и страшно. Видѣвши то Балаам оустраши ся и падъ ацем на землю не може смотрѣти на ангела Г҃а. И рече Балаам: „Г҃ди, Г҃ди, что твориши рабѣ твоємѣ?“ Рече емѣ а҃г҃лъ: „Балааме, тоє мѣсце, гдѣ ты лежиши, сѣо естъ“. Рече Балаам: „Г҃ди, почто гнѣваєши ся на мя?“ Рече емѣ Мухана: „За тото, почто вѣрши мѣздѣ оу поганихъ и хоєши проклинати вѣранны людъ вѣій. Я ци не читашъ оу книзѣ твоєи пророческои, гдѣ такъ пишетъ рекъчи: Восстане звѣзда ѿ Іакова и востанетъ члѣвекъ ѿ Іуды и тои приметъ моцъ и силѣ Дамасковѣ и попакинетъ сѣи Сиѳови, отретъ, измождитъ яко оу межари князєи моавскихъ и покрѣшитъ воговъ египетскихъ. Я ти днесъ что шемраєшъ противъ Б҃га и противко людовы вѣмѣ? Подоваєтъ ко томѣ всемѣ вѣти“. Рече Балаамъ: „Г҃ди, повели ми рабѣ твоємѣ, да что сотворю днесъ, ежели и азъ оумрѣ, понеже престѣпихъ Г҃дѣ Б҃гѣ?“ И рече емѣ а҃г҃лъ: „Ни, не гл҃и тако! Посади ти на ѡсла твое и иди до своего мѣста Персиди и наоучаи звѣздочетцовъ, которыхъ маєши црскихъ снѣвѣ оу сєє на наоучѣ. Оучи ихъ, аби то зєвше пилювали читаючи ѿ тои звѣздѣ. Я до Моавитян не иди!“ То рекши а҃г҃лъ Г҃и невидимъ вѣстъ. Тогда Балаам прорекъ яко ѿ сна возвѣди ся и прослави Б҃га показавшемѣ емѣ такога величїа своа. И вѣкши на конь свои пошел до домѣ благодарѣєи нѣснго Б҃га. Я в тои часѣ Іс Навинъ зъ конскомъ своимъ напавши на городъ Моавлю оузымъ и городъ ихъ спалив и князєи ихъ попалл, погбѣил и всє людъ попаллил и всю землю ихъ попаллил и вѣстоиши и боги ихъ покрѣшиши и статки ихъ оушнѣтки и скарєи позабирал. Послишавши многєє корєли и царѣ оустрашили ся и оубоаи ся велми, ижъ то Б҃гъ нѣснии помагаетъ Израїтаномъ, яко морє имъ раздѣлал а Фараѡна грозного црѣ египетского зо всѣми силами оу морє потопил, Ямалика крола покрѣдил, Іерданъ по сѣхѣ перишиши, Іерихонъ славыи и моцнии городъ спѣсєшиши і моавитскѣю землю зєвєвали, тожъ, моавитъ, и намъ мо҃гѣтъ оучинити. И послали пєчти и подарѣнки всемѣ Израїлскомѣ [народѣ] хотѣчи спѣдѣти в покою.

І отєє оповіданє основанє на повісті біблійній, та взятій зъ другихъ рукъ, черезъ посередокъ якоїсь версїї підмїшаної апокріфічними елементами. Нема сумніву, що якъ угро-руськый, такъ і тухольський текстъ черпали зъ якогось спільного жєрєла, та про те автори їхъ заявили досить ориґінальности в обробленю оповіданя. Більшу часть рукопису о. Теодора Тухлянського (з пропущєнємъ оповіданя

про Валаама) опублікував др. Ом. Калитовський у книжці „Матеріялы до рускои літературы апокрифичной“ Львів 1884.

Апокріфічних оповідань про Мойсея в жидівській рабінській літературі досить багато, та в церковнословянських текстах їх заховало ся мало. Огляд літератури сего предмету гл. И. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. Казань 1872, стор. 289—294 і вгож Апокр. сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. библ. ст. 67—71, 184—204, 227—235, 259—260; Weil, Biblische Legenden der Muselmänner стор. 126—191; M. Grünbaum, Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde, 152—185, а надто O. Zöckler, Die Apokryphen des Alten Testaments, München 1891, стор. 424, 437, 438, 476.

XVII. Від Мойсея до Давида.

А. Рукопис о. Стефана Теслевцьового стор. 292—296.

(Жытїе Іѡва праведнаго из жывотокъ стѣхъ описанный ѿ Семіѡна Мѣтафраста, якъ малѣ терпѣнїи напасти ѿ карности ѿз допущенѣ вѣсого). Оу Іевсидійской сторонѣ былъ одинъ члвкъ, которомъ было ѿма Іѡвѣ, ѿ былъ велми побожный, правдливый ѿ бл҃гочестивый, жы на свѣтѣ побоженіе ѿ мавѣ оу себѣ сновѣ сѣмѣ а дѣвокъ тры, малѣ сѣ оу богатствѣ добре, барво былъ богатъ во всакихъ достаткахъ, мавѣ своіхъ ѡвецъ сѣмѣ тисачъ. верблюдовъ тры тисачи, воловъ до шрани патъ сотъ, ѡслатъ патъ сотъ, ѿ челади было многое множество, коней было патъ сотъ, коровъ патъ сотъ. И той члвкъ славыный былъ велми ѿ в показѣ былъ великой, ѿ востока сѣнца ѿ до запада не было такого члвка богатога якъ Іѡвѣ. Схожовали сѣ снове его на каждый днь одинъ до др҃гого, пили, ѣли, веселили сѣ, гейновали оу роскоши великой ѿ в достаткахъ. Оу единого старшого врата тры сестры каждый днь веселили сѣ вшитки оу едно. И ѡцѣ ихъ Іѡвѣ давалъ за нихъ ГѢ БѢ ѿсеномъ ѡфѣрс за ихъ ѡчищеніе. „Може то — можит — снове мой даколи [sic!] оу панствѣ цю злѣе помыслили ѿ БѢ изгрѣшили“. И тоє чинилъ Іѡвѣ на каждый днь за своіхъ дѣтей, за грѣхи ихъ, абы то которой дитинѣ дша не пропала.

И единого днѣ пришли аг҃ламы вѣйн ѿ стали передъ Б҃гомъ, ѿ тамъ пришолъ изъ аг҃ламы ѿ Сотона. И рекъ Б҃гъ ко дѣволѣ: „Я ты Сотона отколъ ходишь ѿ чего сюда пришолъ?“ И рекъ дѣволѣ: „Гдї Бѣ, ѡбыйшодемъ оусю землю ѿ пришодемъ подѣисню“. И рекъ емѣ Б҃гъ: „Чи знайшолъ ты цю оу моего члака

Іѡва на мысли его що злое? Ко ѡн естъ оу мене чѣкъ прав'дн-
вый, добрый, бѣгочестивый, побожный, не любитъ нѣкого злого".
И рекъ дѣволъ ко Гдѣ: "Гдѣ, то есъ дѣвалъ емѣ в'сего статокъ
и хвалитъ тѣ завѣше. Яле прошѣ тѣ, Гдѣ, допѣсти ми, нехай сѣ
потѣкшѣ над нимъ, спровадѣи его, що з него на потомъ еѣдетъ,
ци еѣдетъ тебе бѣгодарити тогда оу закъ, ѣкъ теперъ оу добрѣ?
Досвѣдѣчи его, Гдѣ, прав'ды, а я знаю, що тѣ еѣдетъ хвалити
и самъ на себѣ еѣдетъ анхословити". Рекъ емѣ Гдѣ: "Если ма
просиш, а ты сѣ над нимъ потѣкшѣ, оусѣ що маетъ, то дамъ ти,
але сѣ самого не дотѣлай, дѣволе". И пошелъ дѣволъ ѡ лица
Гдѣ. И пошов'ши дѣволъ ставъ пакости чинити Іѡвѣ, хотѣчи
его ѡшкати оу акомъ словѣ гниломъ и неподобномъ.

І единого дня снѡве Іѡвовы и дѣвѣкки его пили вино оу
стар'шого брата. И тамъ пришелъ единъ челадинокъ до Іѡва и рекъ
емѣ: "Панѣ, паѣги твоѣ оу поли ѡрали а ѡсли тамъ і ѡслѣта
близко тѣхъ [пасли сѣ], и пришов'ши война вшитко забрали и сѣбѣ
твоѣ постинали мечемъ. тылако ѣ сѣ единъ зосталъ и пришодемъ
ти повѣсти". И рекъ Іѡвъ: "Мовчи, чадо! Бѣкъ давъ, Бѣкъ и в'завъ".
То емѣ говорѣтъ, ано пришелъ къ немѣ дрѣгій сѣбѣга и рекъ: "Панѣ,
ѡгнѣ изойшов'ши изъ нѣа испаливъ оушитки твоѣ ѡвѣчки, оусѣ
стадо і ѡв'чарѣвъ попаливъ, тылако ѣ сѣ самъ зосталъ единъ
и пришодемъ тебѣ повѣсти". И томѣ Іѡвъ рекъ: "Цытъ, чадо,
Бѣкъ былъ давъ, Бѣкъ и в'завъ". Ещѣ той не сѣтигъ повѣсти, ано
третій пришовъ ко Іѡвѣ и рекъ: "Панѣ мой, розѣйники напѣвши
вер'бѣюды заѣли и челади поѣкли, тылако ѣ самъ зосталъ единъ
и пришодемъ ти повѣсти". Рекъ Іѡвъ: "Не кажи, чадо! Бѣкъ ми
кыдъ давъ, Бѣкъ і в'завъ зновѣ". И той лише ѡ Іѡва ѡдойшолъ,
ано ещѣ сѣбѣга пришелъ плачѣчи и хлипаючи ко Іѡвѣ и станетъ го-
ворити: "О панѣ мой, вѣда сѣ стала велика!" Рекъ Іѡвъ: "Что
естъ, чадо?" И рекъ сѣбѣга: "Сны твоѣ и доч'ки оу сѣа твоего
стар'шого клѣи и пили, и пришовъ вѣтеръ великій з вѣрею ѡ лѣса
і ѡвѣвалло кам'кѣнницю и дѣти твоѣ повѣло, тылако що а сѣ
единъ зосталъ и пришодемъ тебѣ повѣсти". Слышав'ши то Іѡвъ
оустав'ши з мѣсца своего розодравъ на себѣ ѡдѣжа свое изъ
жалости і ѡстрыгъ волоса з головы своей и посыпалъ пѣскому
головѣ свою и пакъ долѣв' ницъ, поклонна сѣ Бгѣ и рекъ: "Самъ
емъ выйшолъ голый изъ черева мѣре моего, голый и пойдѣ изъ сего
свѣта. Бѣгодарѣ тѣ Гдѣ Бѣ моего! Бѣкъ ми то кыдъ давъ, Бѣкъ
и зновѣ оузавъ; якъ Бѣкъ и сѣхотѣлъ, такъ и в'чинивъ. Слава тебѣ
Бжѣ!" И рекъ: "Бѣди ѣма Гдѣ вѣсвенно ѡ нѣкъ и до вѣка!" И не

роп'такъ ѿ томъ Іѡвѣ и не злословникъ ѿзыкомъ своимъ и не нарѣкалъ, але зав'ше хвалитъ ибснго Бѣа.

Потомъ оукидѣвши діаволъ, ижъ то Іѡвѣ оушитко тое вытерпѣвъ дамъ Бѣа, пошор'ши зновѣ станетъ просити рекъши: „Гїи, терпеливый естъ члвкъ Іѡвѣ, але ти Гїи дай ми еще, нехай самъ потѣхнѣ надъ самымъ Іѡвомъ“. И рекъ емѣ Бѣа: „Даю ти, Готона, власт[к] надъ его тѣломъ, а дши его, діаволѣ, не косни самъ никако же!“ И такъ пошолъ Готона до Іѡва, напѣстна на него гной и азъкъ лютю, стрѣпъ великій на все тѣло его ѿ ногъ ажъ до головы. И в'зав'ши Іѡвѣ черепъ ѿстрѣгавъ черепомъ гной свой. И лежалъ за мѣстомъ оу гною и червы точили тѣло его. Але Іѡвѣ и тогда блгодарывъ Гѣа Бѣа и не лхсловникъ ѿзыкомъ своимъ, але тое оушитко вытерпѣлъ Гѣа Бѣа ради.

Повѣствуетъ же самъ ѿ тыхъ, ижъ то единого днѣ ишли изъ мѣста того жєвраки и гсдаки вел'ми оутѣшныє, единъ видѣцій а дрѣгій слѣпый, и мовна единъ дрѣгомъ: „Подка — мовит — брате до Іѡва, оутѣш'ме его хочай изъ-мало оу его теперѣшнемъ клопотѣ, ко то ишъ панъ былъ докрый“. И пришед'ши къ немѣ заграли надъ нимъ оутѣшно и весело и подали емѣ мало вѣл'готности. И стѣшило самъ Іѡвоко срдце мало [и] рекъ Іѡвѣ: „Братѣа моѣ любаѣ, не маю вамъ цю дати, але цю маю самъ ѿ Бѣа, тое и вамъ даю во йма вѣое, пріймѣтъ!“ И зачеръ оу рѣкъ стрѣпа и станетъ имъ давати. Видѣцій не хотѣлъ врати, смали самъ, а слѣпецъ простеръ рѣкъ и рекъ: „Дай, пане, во йма вѣое!“ И видѣцій самъ насмѣкалъ ие того слѣпного и потрѣчоваа его ближе. И коли Іѡвѣ оуложыа оу рѣкъ слѣпомъ стрѣпа изъ себе, тамъ зъ вѣого промыслъ стали червоный золотыє въ рѣцѣ слѣпного, и заразъ слѣпецъ прозрѣвъ и блгодарывъ Гѣа Бѣа.

На той часъ надойшла жона Іѡвока, принесла емѣ пожыв'лѣна. Оукидѣвши тое станетъ емѣ сѣдити мовачи: „Гниаѣкъ червнѣый, та ци такъ ты вѣр'не живѣшъ? Ты лежышь оу гной, а жъ вѣдница хожѣ ѿ зорѣ до зорѣ, зараблѣю працю и тебе годѣю, а то подъ собою скар'бъ дер'жышь потай мене! Южъ помали самъ Бѣа, нехай дшъ твою возметъ ие тебе!“ Іѡвѣ же посмотрѣвъ пил'но на жонѣ свою со жалемъ срдца своего и сплѣкав'ши и рекъ къ ней: „Чомѣ ты такъ, бездмная жона, говоришь? любилъ доброе ѿ Бѣа пріймати, любѣмъ же и злѣе терпѣти ѿ рѣки Гїа. Ниѣ ми свѣдѣтелѣ сѣа члвки два, которій очи маетъ, а онъ слѣпъ былъ, а дрѣгій естъ видѣцій, и тоты повѣдаѣ ти, цю емѣ далъ во йма Гїе. Не моѣ то мѣстина справилъ, але сила Гїа: хотѣаи просвѣтити члвка тем'наго, ѿбѣакиа мною недо-

стойным багодат[ь] свою". Тоє рек'ши оусталъ ѿ гноа, помолла сѧ ГС БС, і ѿпало ѿколо Іѡва стрѣпъ яко ѿ дерева кора, і стало тѣло его красное яко малой дитины. И багодарыѣ Іѡвѣ сѣый Гѧ Ба, і ѿстѣпна ѿ Іѡва дѣволъ посрамленъ, як' то ѿ Іѡвѣ пише сѣтомъ оу Бовлей [sic!] оу книгахъ Исходнихъ в главѣ чотырьдесѣт второй. Бѣвн Гѣ послѣднѧ Іѡвѣ: ещѣ емѣ давѣ Гѣ кол'ше нѣжѣ пер'ше. Потомъ было ѿвѣцъ чотырнаццацъ [sic!] тисѧчій, верѣблюдовѣ 5. тисѧчій, словѣ стадныхъ тисѧча. И далъ былъ Бѣ зновѣ Іѡвови сновѣ сѣмъ а дѣвокъ тры зновѣ: пер'шой нарекъ ѿмѧ Дѣнъ, а дрѣгой было ѿмѧ Касыѧ, а третей нарекъ ѿмѧ Ямѧл'фегоръ. И не было подъ всю подѣвсюю нѣгдѣ краснѣишихъ дѣвокъ надъ Іѡвови дѣвѣки. И по той карности жылъ Іѡвѣ лѣтъ рѣ. а в'сѣхъ лѣтъ его сѣмѣ. И дождавъ видѣти сны сновѣ своихъ аж до четвер'того поколѣнѧ. И потомъ преставилъ сѧ і чѣно погребенъ бытъ.

Пишетъ же сѧ, иж зновѣ Іѡвѣ оуставъ ѿс тыми, которѣ оустали по воскресѣніи Хсвома; сѣ оубо протолковано оу книгахъ сырийскихъ. Жылъ Іѡвѣ оу землѣи Авсидѣйской на границѧхъ Ідсмейскихъ і Аравѣхъ. Передъ тымъ пер'ше ѿмѧ его было Іѡвѣ, жена же за Іѡвомъ была Арав'лан'ка а ѿмѧ ей было Ревека. Мавѣ сѣд, котормѣ было ѿмѧ Енонъ, а ѿцѣ былъ Іѡвѣ Зарѣфъ, а дѣти Іѡвова ѿмѧ ей было Кереса. Іѡвѣ былъ ѿ Ісафовыхъ сновѣ сѣхъ; пишетъ бо быти емѣ патомѣ ѿ Авраама. Бо Ісавѣ бывѣ сѣхъ Іаковокъ а ѿцѣ ихъ Ісавѣ сѣхъ былъ Авраамокъ. И такъ Іѡвѣ бывѣ сѣхъ Ісавовыхъ сновѣ, правнѣхъ Іаковокъ а к'нѣхъ Ісавовѣ. И такъ Іѡвѣ правѣднѣи сподобылъ сѧ сѣымъ зостати і в' црствѣ со в'сѣми сѣыми спочивати на вѣки вѣч'ный безъ кон'ца всегда і нѣк і прѣсно і во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Апокріфічѣи оповѣданѧ про Іѡва не звѣсѣи по индексѧхъ заказанныхъ книгъ і дуже рѣдко попадають ся в старѣхъ рукописѧхъ. Про одно таке оповѣданѣ, вставленѣ в Житіє Мойсеѧ опублѣкованѣ Тіхонравовимъ, ми вже згадували на стор. 244. В старословянськихъ рукописѧхъ віднайдено ще якийсь окремиий апокріф про Іѡва, доси не опублѣкований. Наше оповѣданѣ держить ся в початку біблійної основи, та за те конецъ его зовсѣмъ видуманий. І тут, розумієть ся, покликъ на Симеона Метафраста в титулѣ — зовсѣмъ безпідставний. Відки взявъ авторъ нашого твору кінцеві епізоди: про трѣохъ жебраківъ, про струи переми́неніи в золото, про нагле видужанѣ Іѡва, назви его новихъ синівъ і дочокъ і т. д. — сего не відаємо. Покликъ автора на 42 главу якоїсь біблійної „Книги Исходной“ не відносьть ся до книги Исхода, що входить в складъ Пятикнижѧ, бо ся книга має тільки 40 главъ.

Б. Из Слова Меѳодія Патарьскаго.

[Гедѳеон і Ізмаїльтяне]. Ї ѿтолѣ прѣѣша¹⁾ землю¹⁾ сѣове Ізмаїловѣ²⁾ Ориѣвъ, Ізиевъ³⁾, Ізѣквей⁴⁾ ѿ Сальмона⁵⁾, ѿ начали вѣсѣвати, ѿ дойдѣша Ѣфранта, ѿ ѿ⁶⁾ Ѣфранта⁶⁾ до Тирга⁷⁾ ѿ Тирга [до] Сардоника⁸⁾ великѣа, даже⁹⁾ ѿ до¹⁰⁾ Рима. ѿ в'зем'ше Римѣ црѣствоваша в' немѣ седмѣ лѣтѣ. ѿ¹¹⁾ начаша строити соѣвъ кораблѣ, ѿ почали парити¹²⁾ ѿко птица¹³⁾ по морѣ, ѿ¹⁴⁾ взѣаха всѣа подводнаѣ по морю. ѿтсѣдѣ же восташе¹⁴⁾ пойдѣша на Іїлк¹⁵⁾. Іїлк¹⁶⁾ же санишакше Ізмаїлатѣнѣ¹⁷⁾ ѿ разѣкгоша сѣа в пѣстѣню¹⁸⁾ ѿ¹⁹⁾ к' горы¹⁹⁾ ѿ к' пропасти земнѣ²⁰⁾. Гедѣѿн же ѡще²¹⁾ бѣ²²⁾ на тоѣ²³⁾ своемъ вѣ²⁴⁾ п'шеницю, ѿ прѣйде к' немѣ аггѣ²⁵⁾ глѣ²⁶⁾: «страждѣши ли²⁷⁾?» ѿнѣ же рече: «страждѣ²⁸⁾». ѿ²⁹⁾ рече аггѣ³⁰⁾: «како хощѣши³¹⁾?» ѿ³²⁾ рече Гедѣѿнѣ³³⁾: «хощѣ скрити сѣа ѿ лица³⁴⁾ Ізмаїловѣ³⁵⁾». Аггѣ же рече: «не крий сѣа, но³⁶⁾ стани противѣ ныхѣ ѿ ѿдолѣши ѿмѣ³⁷⁾». ѿ се рекѣ³⁸⁾ невидимъ выс[тъ] ѿ него. ѿнѣ³⁹⁾ же рече к' соѣ⁴⁰⁾: «искѣшѣ Бѣа моего, ѿли привидѣнѣм⁴⁰⁾ вѣдетѣ се, ѿли⁴¹⁾ правда⁴²⁾?» ѿ⁴³⁾ положи⁴⁴⁾ рѣно⁴⁵⁾ на тоѣ⁴⁶⁾ ѿ рече: «Гдѣ, ѡще вѣдетѣ прако⁴⁷⁾, ѡже ми рече аггѣ. да⁴⁸⁾ вѣдетѣ на рѣнѣ семѣ⁴⁹⁾ роса, ѡ по всей земли сѣша». ѿ выс[тъ] тако, пѣсти⁵⁰⁾ Бѣ⁵¹⁾ на рѣно росѣ⁵⁰⁾. ѿ рече Гедѣѿнѣ: «ѡще искѣшѣ тѣа Гдѣ⁵¹⁾! да вѣдетѣ на рѣнѣ⁵²⁾ сѣша, ѡ по всей земли роса». ѿ выс[тъ] тако. ѿ рече Гедѣѿнѣ: «то⁵³⁾ како ѿззовѣ⁵⁴⁾ Іїлк⁵⁵⁾? вси се разѣйдѣша сѣа⁵⁶⁾». ѿ ѿнес[ѣ] ѡмѣ рогѣ ѿ ѿнеси аггѣ⁵⁷⁾ Авраѣмѣ ѿвна, ѿ рече ѡмѣ: «трѣѣѣ в' сѣи⁵⁸⁾ рогѣ⁵⁹⁾!» ѿнѣ⁶⁰⁾ же почалѣ трѣѣѣти на тоѣ⁶¹⁾ сѣа⁶²⁾, глас же выс[тъ] трѣѣѣ ѿко громѣ, ѿ⁶⁴⁾ гдѣ вы хѣто вылѣ, чи в' пѣстинѣ ѿли к' горахѣ ѿли к' пропасти земной, то ѿ всѣѣдѣ зѣмѣ. ѿ снѣйде сѣа к' немѣ до три тисѣчѣи мѣжей⁶⁴⁾. ѿ рече ко немѣ аггѣ⁶⁵⁾: «не дай ѿмѣ воды пити за три дѣни, ѡ ко третѣи дѣи повели ѿмѣ⁶⁶⁾ пити вѣз сѣдовѣ⁶⁷⁾: котрѣи же ѿ⁶⁸⁾ ныхѣ⁶⁸⁾ пити вѣдетѣ рѣка-ми⁶⁹⁾ черпаѣ⁶⁹⁾, то сѣ тими пойдѣ⁷⁰⁾, ѡ⁷¹⁾ ѿрѣжѣе лѣи мали мѣчѣкѣ, копѣе, фѣнарѣ, трѣѣ⁷¹⁾». ѿ се рекѣ аггѣ ѿйде ѿ него. ѿнѣ⁷²⁾ же не дас[тъ] ѿмѣ воды⁷³⁾ за три дѣни⁷⁴⁾, ѡ ко третѣи дѣи пѣсти ихѣ⁷⁵⁾ ко рѣкѣ. ѿ⁷⁶⁾ пойдѣа вси ныхѣ ѿ начаха пити ѿѣи прилогомъ, ѡ ѿнѣи приѣсѣрами ѿнѣ же тыхѣ вѣбралѣ ходѣчи, ѿ собра ѿхѣ зѣмеи ныхѣ тѣако триста, ѡ ѿнѣихѣ пѣсти прѣчѣ назадѣ⁷⁶⁾. ѿ повелѣ тѣм⁷⁷⁾, которѣихѣ⁷⁸⁾ вѣбралѣ, лѣи⁷⁸⁾ мали⁷⁹⁾ со⁸⁰⁾ сокою⁸⁰⁾ ѿрѣжѣе: мечѣ, копѣе, трѣѣѣ, фѣнарѣ⁸¹⁾. ѿ пойдѣ сѣ ными противѣ ѿмѣ⁸²⁾. Тогда⁸³⁾ Бѣ⁸⁴⁾ покрь Ізмаїтѣлскѣи [sic!] полѣкѣ⁸⁴⁾ темнымѣ ѿблакомъ, ѡ Гедѣѿнѣ сотвори дѣи свѣтѣлѣи. Гедѣѿн же

⁸⁷⁾ дод. моего ⁸⁸⁾ вас. ⁸⁹⁾ дод. свой ⁹⁰⁾ пазахъ ⁹¹⁾ и понмъ съ собою единого отъ сабгъ сконхъ ⁹²⁾ приде ко стражамъ изманистскимъ ⁹³⁾ рекоша емъ страже ⁹⁴⁾ естъ ходитъ ⁹⁵⁾ вас. ⁹⁶⁾ Гидеонъ ⁹⁷⁾ дод. ванъ ⁹⁸⁾ дод. И приде къ кижъ Измайловичъ, ажно на рѣн-дѣцѣ ⁹⁹⁾ вас. ¹⁰⁰⁾ вас. ¹⁰¹⁾ вас. ^{1 2)} дод. кабы ¹⁰³⁾ великаа грамада ¹⁰⁴⁾ ачмннхъ ¹⁰⁵⁾ вас. ¹⁰⁶⁾ дод. калла са по саѣдомъ нашимъ ¹⁰⁷⁾ до лежницъ ^{1 8)} вас. ¹⁰⁹⁾ кѣдани ¹¹⁰⁾ идеть ¹¹¹⁾ покѣтъ ¹¹²⁾ дод. выде изъ полкъ Измайловичъ конъ ¹¹³⁾ вас. ¹¹⁴⁾ зам. сего ось якъ: взжири сѣкъши и поставити къ фонарѣхъ и ¹¹⁵⁾ вострѣнти ¹¹⁶⁾ вас. ¹¹⁷⁾ трѣбный ¹¹⁸⁾ дод. того ¹¹⁹⁾ дод. вси ¹²⁰⁾ зам. сего ось якъ: Гидеонъ же съ конь сконан настѣвникъ на нхъ и изби вса кон нхъ и царей нхъ поби ¹²¹⁾ вас. ¹²²⁾ Зика ¹²³⁾ Салмана ¹²⁴⁾ вас. ¹²⁵⁾ только осташа са ¹²⁶⁾ 15 ¹²⁷⁾ тѣн разѣкгоша са къ.

Варианти вписано із Тульського списка Слова Меѳодія Патарського, надрукованого Тіхонравовим (Памятвеники стреч. русск. лит. II, 253—255). В старших еписках Слова сей епізод розповідають ся дуже коротко (гл. ор. cit. 216, 230—231, 271). Основою нашого оповідання є повість біблійна про війну Гедеонову з Мадіанітами (Суддів VI, 11—VII, 25).

В. Дрогобицький рукопис стор. 1.

[Відришок оповідання про Самсона]. телми меними и оутратѣ моєхъ ѿчий и людий твоєхъ Ізраїлаа. И рек до хлопцѣ: „ѿижди ѿ мене и дивн с[я], цю вѣдет“. Я гди дитя ѿишло, а Самсон взыкши сабши ѿнне єдинъ правою, дрѣгий лѣвою и рекъ: „Нехай же положѣ живот свой з Филистинами за людѣ Ізраїлскій!“ И страши [sic!] ѿними сабшами ѿбѣлани тѣди ѿнний оуѣс палацъ ѿс панами Филистинами ѿ позабикал оуѣс люд, который там близко были ѿнаго палаца. Я гди калик сѣ мѣр, и Самсона оуѣникъ.

Пишѣт ѿ Самсонѣ историкове так, же такѣю силѣ маєтъ: гди би такое коло великое, же би затримала земаля, оуѣправленно, ѿ Самсон би оуѣзла рѣками за тоє коло, то би оуѣсего скѣта земаля повернѣла. Такий то был Самсон' силный, Самсонѣ славный мѣжъ и кони' валецный. и ѿкашная жена его ѿзвела ѿ силѣ емѣ ѿниала ѿ ѿчи емѣ вибрала, ко жена ест всѣмѣ зломѣ печаток и приводца занхъ дѣлѣ. И тако прѣстави сѣ ѿнний славный Самсонѣ мѣж в мѣстѣ. . . . [И пришед]ше сородиники его вземше ѿ положиша его тѣло в гробѣ ѿца его. Єсдинѣ Ізраїлскій люд лѣтѣ к. ѿ ѿ апѣстола Павла ѿписанѣ, же ѿн ест междѣ прав[ед]ными праѣщи. но иншини людѣ повѣдали, же гди колоси кироли, ѿ сила емѣ къ колосахъ приишла ко немѣ шакла вѣла. ко гди ѿн зоставал оуѣ неволи филистинской, прилѣжно молила сѣ Бѣс ѿ люд

Іїлскій, жеки не зоставали оу неколи. ко бивши Самсон сѣдня ѿ Бѣа даний, лби визволиа ѿх ѿз рѣки филистинскон, а гдѣ оузятий бил оу неколю, зновѣ Филистинове оуставляли на Израилитанов неволю. И вислѣхал Бѣѣ Самсона ѿ дав зновѣ емѣ силѣ, жеки ѿкорониа люд вѣій ѿ неприятелей, ѿ там то Самсон ѿвкланиа мѣри оуѣѣ филистинскіе з воєводами ѿ преложених панов ѿ всѣх, которіе там вѣли, ѿ оупоконк люд Іїлскій. Ко Тройци єдиномѣ Бѣѣ честь и слава во вѣки вѣком, аминѣ.

Апокріфічних оповідань про Самсона не названо в індексах і не опубліковано в збірках апокріфів. У виданій Поповим історичній Палей (А. Н. Поповъ, Книга бытія неба и земли (Палея историческая) съ приложеніемъ сокращенной Палеи русской редакціи. Москва 1881, стор. 122—132) находитъ ся „Сказаніе о Самсонѣ“ з деякими апокріфічними подробицями. Інше оповідане „О Самсонѣ богатырѣ, о рожденіи Самсона сына Манилова, о силѣ его и о женѣ его Далидѣ“ находитъ ся в Копенгагенській рукописній збірці (Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ, N. LXI, стор. 353), та се оповідане доси не опубліковане. Болгарський список „Слово о Самсонѣ“, геть відмінного від нашого уривка, опублікував Н. А. Начов по Тивневському рукопису (Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, т. VIII і уваги до него т. X, стор. 100—101). Оповідане про Самсона в Крехівській Палей, стор. 589—599 не має апокріфічних подробиць, а йде досить вірно за Біблією.

ХУІІІ. Оповідання про Давида.

А. Рукопис о. Яремецького-Білашевича, стор. 123—124.

(Слово [w] црѣ Дѣдѣ како списа Псалтирь, всѣхъ псалмѣхъ тѣхъ). Іко клят сѧ Дѣдѣ Гдѣви, ѡбѣща сѧ Бгѣ Іаковлю, да егда вѣцарит сѧ Дѣдѣ, ѡбѣрѣте мѣсто Гдѣви. И сѣде написати псалтирь, [и] не вѣдаше, ѡкѣдѣ и с чѣго пишет. Єдинѣ великожній, їмѧ емѣ Бгѣвъ, хотѣше в тайнѣ глѣти црѣю. Црѣ же рече: „Прійди в ночи и сповѣжъ мнѣ“. Бгѣвъ же прійде при вечери ѿ видѣша юнѡшѣ во сѣхѣ шепчѣще црѣ, ї не їави сѧ, но изійде. Застра рече емѣ црѣ: „Чѣмѣ-с не прійшолѣ в тайнѣ? Но паки прійди во вечер ѿ сповѣжъ мнѣ всѧ, ѿже видѣла ѣси“. Бгѣвъ же прійде ѿ видѣ юнѡшѣ во сѣхѣ їмѣ глѣще ї паки возврати сѧ. Но заста црѣ рече емѣ со гнѣвомъ: „Чѣ-с не прійшолѣ, їако рѣхъ текѣ?“ Бгѣвъ же рече: „Тричѣ уже-м приходилѣ, ѡнѣ єдної ночи не находил ти во єдинствѣ“. Тогда аж црѣ поразѣмѣ, что сотвори ѿ рече: „Прійди во вечер!“ Егдаж Бгѣвъ прійде во вечерѣ, Дѣдѣ вѣпросит єго, їсли члѣвѣ їако ж[е] всегда? ї то разѣмѣ Дѣдѣ, їако аггѣ Гдѣвѣ кажетѣ емѣ писати псалтир. И сѣде Дѣдѣ на мѣстѣ ѡсобномъ писати псалтир. И паки бѣше саджавка предъ палацами царскими. В той саджавцѣ жабѣ непрестанне скрежѣтахѣ, кричахѣ, Дѣдѣ же през ѡнѣй крикѣ не можахѣ писати. И повелѣ Дѣдѣ замѣтати саджавкѣ соломѡю, каменїемъ, землѡю, їако да не кричатъ жабѣ. Но єднѣ же ночь видѣ Дѣдѣ жабѣ великѡю распалѣющѡю сѧ на писанїе Дѣдова ѿ покази емѣ писанїе. В той часъ почѣди сѧ велики Дѣдѣ. И паки вторицею покази писанїе. Оскорбѣ велики Дѣдѣ, не вѣдаше что творити. ї паки третицею покази Дѣду писанїе. Тогда рече Давидъ: „Заклинаю ти дѣїволе Бгѡмѣ вишнимѣ, что тако пакость мнѣ твориши?“

Тогда жаба прогѣла ко Дѣду: „Не дам тебѣ Бѣа хвалити, яко ти нам не даешъ Бѣа хвалити“. И той часъ Дѣдъ повелѣ ѿтроком ѿчистити саджавкѣ ѿнѣ, соломѣ, каменїа, землю выметати, ѿ вѣсть саджавка чиста. И той часъ прогѣлаи жаби всѣ равно. Тогда Дѣдъ написа ѿ рече: „Всѣко дїханїе да хвалитъ Гдѣ!“ И списа Дѣдъ псалтир, всѣхъ псалмѣвъ тѣѣ. И залоу псалтирь ѿловомъ ѿ коверже ко морю и рече: „Ще право слово будетъ, да ѿйдетъ ѿз моря, ще ли заше, то тамо погибнетъ ѿ зостанетъ сѣ“. По смрти же Дѣдовѣ коверже Соломонъ мрежѣ ко морю, ѿзвлече ѿлово [в ркп. хибно: слово] ѿ ѿверѣте псалтирь ѿ ѿверѣте всѣхъ псалмовъ рнѣ. І то проповѣда мирови ѿ наполни сѣ миръ пѣсней псалтирнихъ. Такожѣ и Гдѣ нашъ Іс Хс во послѣднїа времена в томъ же мѣстѣ повелѣ коверѣци мрежѣ ѿ ѿтъ рнѣ сто нѣ. Икоже Соломонъ наполниаъ весь миръ [пѣніемъ псалтирнимъ, тако Іс Хс наполниаъ весь миръ] вѣствомъ правїа вѣри. Рнѣи вѣхъ новїй завѣтъ ѿ крещенїе Хсѣо.

Б. Дорогобицький рукопис стор. 23.

[Відривок тогож оповіданя] . . . на перѣки жаби кричащи, егда ѿрѣ писаше. И пов[ѣ]лѣ ѿроком, ѿ закнѣом жаби со саждами, да не кричатъ. во єдину ноцѣ видѣ єдинѣ Дѣдъ жабѣ велѣ, растли на шини єго, ѿн же ѿвергъ сѣ, и паки видѣ второе писанїе [в ркп. хибно: тїсѣ аніе] и покажи [зам. покази] єму. и почуди сѣ Дѣдъ. и паки третїе ѿверѣте во писанїи и рече: „проганаю тѣ, дїаволѣ! того [зам. почто] тако [на]пасти тво-риши?“ тогда проглагола жаба: „Не дам азъ тебѣ писати и Бѣа хвалити, икоже и ти мѣнѣ не даваешъ“. тогда повелѣ ѿрѣ ѿрокомъ ѿити. Такожъ Дѣдъ рече: „всѣко дїханїе да хвалитъ Гдѣ!“ И писа Дѣдъ псалтирь всѣхъ псалмовъ рнѣ. ѿ залоу сѣ коло[во]мъ и верже нхъ во морю и рече: „ще єсть слово сѣ право, да ѿйде изъ мори [sic!“]. И провїстъ псалтирь ѿсєдмѣ десѣтъ лѣтѣ. ѿ по смрти Дѣдови коверже ко морю мрежѣ, ѿзвлече ѿлово ѿ ѿверѣте во ѿловѣ псалмовъ рнѣ. І тоє повѣда мирови и наполни сѣ миръ псалтирь и псалмовъ. такъ и Гдѣ Бѣ нашъ во послѣднїа времена во томъ же мѣстѣ повелѣ коверѣци мрежа, ѿ такъ рече... Ик же Соломонъ полнїй псалтири, тако и Гдѣ наполниа миръ вѣства и приму вѣру, завѣтъ и крещенїе. Хс Бг ѿшему слава вѣки вѣкомъ. Аминѣ.

Те саме оповіданє, тїлько зложене мовою близшою до церковної, надрукував Порфірев із Соловецької рукописної збірки

XVII—XVIII в. (Апокр. сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. библи. ст. 242—243). Варіантів не виписуємо власне задля різниці мови. Що до наших текстів слід зазначити, що Дрогобицький відривок, хоч писаний досить недбало і з помилками, являє деякі признаки троха відмінної рецензії від списка о. Яремецького-Білашевича. Болгарську рецензію сего оповідання, троха вкорочену супроти нашої, надрукував із Тиквенецького рукопису Начов (Сборникъ за нар. умотворенія, наука и книжнина, т. VIII і X стор. 109—112). Про літературу сего оповідання гл. також И. Я. Порфирьевъ, Апокриф. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. Казань 1872, ст. 92—95.

В. Рукопис о. Теодора з Дубівця, стор. 272—274.

(Оуказ сій ѡ сѣставленіи ѡалтырнѣм, ѡко сѣставиша ѡалтыр нам). Быс[тъ] ѣгда ковчегъ принесен въ Іерлѣм, сѣбра вѣженныи Дѣмъ моудрѣа моужа ѡ всѣхъ колѣнъ Іїлевыхъ, ѣзбра д. моужѣ ѡ племени Левгитска, ѣмъ же си ѣм ѣмена: Ісафъ, Ёман, Доуфим, Ёдам. И каждо ѣх ѣмаше сѣ сокою по ѡ ѣ по ѣ. моужѣ, ѣже ѣм ѡпѣваахъ алауїа. Ё ж[ѣ] ѡбраз ваши сѣмותרѣа вѣкѣшаго прежде, ѣгда сѣ ѣзыци раздѣлиша ѡ столпотворѣа на ѡ. ѣ на дѣа ѣзыки: ѡ Симова ѡубо рода ѣ. и ѣ. ѣзыка, ѡ Хамова а. и д., ѡ Іфета ѣ. То ѡубо ѡверѣте вѣженныи Дѣмъ: коемоуждо началници пѣнѣи по ѡ. ѣ по два моужа вѣдает на пѣнословѣ вѣїе, прорицаа на послѣдѣа лѣкта: всѣхъ ѣзык начнет славити Бѣ. ѣже д. началници ѡалмом предрекѣи, в том стоаще поаха Бѣа: ѣдинъ въ кѣмвалѣ вѣаще, і ѣнѣи въ гоусли, ѣнѣи же въ прѣждници, ѣнѣи в рожанѣи трѣвѣ. Посрѣд же ѣх стоаще Дѣмъ дрѣжа ѡалтыр ѣ кожедо ѣх поаха подвижаем Дѣом сѣым. да ѣгда вѣзѣиграше Дѣх сѣый на ѣдиномъ кожедо ѣхъ, а дрѣзѣи стоаще маѣчахоу ѣ къ слѣд ѣго поюще гѣаха: алауїа, ѣже ѣсказѣт сѣа: похвалим ѣстиннаго Бѣ. Иже аплѣ гѣтъ: «ѣмоу ж[ѣ] прѣрочество ѡкрѣет сѣа, ѣно да маѣчит».

дго ж[ѣ] подовает пытати, како зовоуѣ сѣа ѡалмы Дѣдовѣ, а ѣи ѣдиногѣ Дѣда творѣнѣ? но тотъ зде вс[тъ] замыслиа прежде показами, сѣ во вс[тъ] црѣ ѣ прѣрокѣ. томоу в' срдѣе коложи Бѣ сѣставиши ѡалтырѣ, ѡко то[и] вс[тъ] началникъ славословѣю вѣїю. джѣ же всѣхъ ѡалмов ѣ. ѣ ѣ, ѡ ѣнѣхъ же д. сѣстави Дѣмъ, Ісафъ ѡ. и ѣ. Ёдам а, Ёман дѣ, Доуфим вѣ, Соломон

й. И҃сѣи й Захари́а дѣ, Левѣ́и кѣ, степенѣ пѣснѣи вѣ. зазер'но же, ꙗко не по радѣ стоѣт ѡла́мкѣ, ꙗкоже при Дѣдѣ́к было писано. ѡзвѣстили сѧ за многѣи лѣ́та, ꙗко ж[е] писаніе глѣт. е́ще ко Жи́дове ѡдолом сажжиша й ѡбычай ѡцѣвъ своѣхъ завыли й закон Моисеѡвъ й пророкѣ́и повиша йстин'ноу послѣшествоую́ще. въ таковой вѣдѣ́к й завыша ѡла́мы въ мно́га лѣ́та. й потомъ выс[тъ] Ѣ́здра прѣрокѣ́, съ началъ ѡскати ѡцѣства скер[о], тѣ́гда ж[е] ѡла́мкѣ събра. не въскорѣ́ сего ѡзвѣрѣ́те. но за мно́га лѣ́та ѡзвѣрѣ́те, тѣ́ж написа. того рад[и] не по радоу стоѣт ѡла́мы, ꙗко ж[е] сотворени, сѣ́и Кореѡвъ й Сафове́ й прочѣ́и: ѡзвѣрѣ́ти й написани быша, а прѣ́вѣи быша послѣ́днѣи написани.

Дѣ́вд великѣи цѣ́рь во пророцѣ́хъ вѣ́ мѣж ѡзраден, поспѣ́шен стѣ́го Дѣ́а мѣдростію й словомъ й выстростію. Имаше же въ себѣ́ шесть ликове́ й каждо ихъ имаше по ѡ́. й по два мѣ́жа: лик ѡ́-й нарицает сѧ Дѣ́вд, лик ѡ́-й Кореѡвъ, лик ѡ́-й Сафов, лик ѡ́-й Іа́фамов, лик ѡ́-й Дѣ́фимов, лик ѡ́-й Моисеѡвъ чѣ́ла вѣ́ѣа. ꙗкож[е] нарицает сѧ крило́с тоѣ́ цѣ́ркве, тако й тѣ́и въ то вре́мѧ ликоствова́ти. ѡ́ тѣ́х же ликове́ ни ѣ́динаго слова въведе́ въ ѡла́мъныи ѡ́уставѣ́. Й прѣ́рочество спол[о]ви сѧ тѣ́ Дѣ́дѣ́ ѣ́динъ; ѣ́гда ж[е] прѣ́рочествоваше, тогда же й ликоствоую́ще й възы́ваше.

Г. Рукописе о. Теодора з Дубівця, стор. 262—264.

(По ѡучені́). како ѡла́мъѣ́рь почитает сѧ). Бысть ꙗко се́ рече́н'наѣ́ Іа́сѣа й дрѣ́зѣи стоѣ́ха мелча́ще й въ са́дѣ пою́щаго ѡ́пѣ́ваха Бѣ́ пою́ще аллѣ́гу́а, еж[е] ска́зѣет сѧ: похвали́м йстин'наго Бѣ́а. ѣ́гда ж[е] па́ки на дроу́гѣа найда́ше стѣ́и Дѣ́ъ, прочѣ́и стана́ха, Дѣ́а ко сѣ́т ѡ́спол'нени й вре́мени мир'ноу пока́рахоу сѧ. тѣ́м же й блѣ́жен'ныи Паве́ль гла́ше: „ѡ́ще ж[е] ѡ́ному ѡ́крыет сѧ, старѣ́иши да ма́лчѣи, хо́та по ѡ́бразоу своѣ́моу встави́ти й ѡ́учити цѣ́рквѣ́“. Сѣ́т же ѡла́мѣ́и си всѣ́хъ ѡ́. й ѡ́, ѡ́ них же сѣ́творилъ е́ст самъ Дѣ́дѣ́ дѣ́, а ѡ́ немъ сѣ́творени сѣ́т ѡ́. й ѡ́, а всѣ́хъ ѡ́. й ѡ́, на сѣ́и Кореѡ́вѣ́ дѣ́, на Моисеѡ́а ѡ́, на Іа́дѣ́а ѡ́, на Соломона ѡ́, на Іа́ггеѣ́ й на Захари́а дѣ́, на аллѣ́гу́а вѣ́, степенѣ́ пѣс[ни] е́и.

Се́ ж[е] досто́иѣ́ пы́тати, по что́ сѧ сѣ́и ѡла́мѣ́и Дѣ́дѣ́и нарица́ют, а сѣ́творени соу́т не ѡ́ того ѣ́динаго? но поне́ж[е] тотъ е́сть замы́сли, тот ж[е] събра́л нача́лники пѣ́снемъ. ꙗкож[е] пи́шѣу́т „кни́ги Ѣ́сѣ́фироки“, а не Ма́р'дахѣ́ѡвы, иж[е] ес[тъ] непра́во [sic!] во́лѣ́, поне́ж[е] ѡ́на ж[е] цѣ́рѣ́а соу́щи дѣ́шоу́ свою́

повѣдалъ емѢ, дабы сѧ съхраниахъ ѿ безак[о]ннѣи. ѿ сѣбѣ азъ
ѣмѢ сътвори Гатана, на поутѣ во ѡбрѣт[ѣ] мужа мѣтва ѿ нага
лежаща зарѣзана, да ѡсталъ тѢ, да погрѣкѣтъ мѣтвѣ ѿ не доспе
прѣти къ Дѣденѣ, ѿ той ночи сѣде, ѿко сътвориахъ естъ Дѣдъ
сѣе грѣхъ. ѿ верати с[а] плача с[а], сѣде ко, ѿко мѣж[а] еѧ
оубиахъ. ѿ гѣша Нафанъ, ѿко мнѣ рад[и] сътвориахъ естъ грѣхъ сѣи.
да понеж[ѣ] сѣде Бѣ плачюща с[а] Нафана ѡ грѣсе Дѣде, ѿ сми-
лѣша сѧ Бѣи ѿ реч[ѣ] к немѢ: „понеж[ѣ] мнѣиши, ѿко текою сѣ бѣтъ
створиа[а] ѡзва си, текою да бѣдет ѡцеленіѣ. но шѣд ѡбѣи ѿ
сѣ покровомъ“.

Отсе оловіданѣ, вилетене в історию Давидовоѣ провини з Хет-
тіом Урію і ѿго жінкою Вирсавією, не знаходять ся в Біблії,
де воно мало би стояти між XI і XII гл. другої книги Самуїла;
ми не знаходимо ѿго аві в вѣшнихъ Палеях, аві в Талмуді — бодаѣ
Грінбаум не наводять ѿго (гл. M. Grünbaum, Neue Beiträge zur
semitischen Sagenkunde, ст. 195—198), аві у Магометан (тут же
і Weil, Biblische Legenden der Muselmänner, стор. 209—212); та
про те дуже правдоподібно, що ся легенда — жидівського похо-
дження.

Е. Рукопис о. Яремецького-Білашевича, стор. 80—82.

(Слово ѿ Бивидла пророцини ѿ Дѣдъ царѢ).
Дѣдъ црѣ пророкъ Господень їмѣише похѣтъ великъ: егда сѣ-
дыше, їсхождаше сили ѿго ѿз него, ѿ полагах[Ѣ] сосѣдѣ, капайхѢ
ко сосѣдѣ. Ко еденъ дѣи еден ракъ ѡтеръ зелѣм ѿ поверже. ѿ зійде
гѣска ѿ зѣде зелѣ и знесѣ їйце, ѿ зѣ їйциѣ того їзійде жѣн-
скій полъ. ѿ втайнѣ повѣли црѢ ДѣдѢ. Дѣдъ же поразѣмѣ что
сотвориа и повѣлѣ ѡное дитѣ скрити в землю ѡгторскѣю,
и воспиталъ ю тамо и даде ю наѣченію книжномѢ, ї вистѣ мѣдра
кѣго сѣкта и красна ї мѣдрѣстію прѣіахъ землю ѡгторскѣю и цар-
ствоваа в Римѣ. ѿ смотриахѣ рѣчи пророцкѣи, како рече Гѣдъ:
„ѿ плода чрева моего посажду на прѣтелѣ моемъ“, ї їиѣи пророци
смаатраше, что глѣтъ. їмѣи ко ен Мрѣи, ѿ за мѣдрѣсть ен нарекоша
Бивидла. Надѣише сѣи ѡна, ѿко ѿ неѣи хѣцет родити сѣи Хѣ,
ѿ храниахѣ дѣвство свое лѣтъ пятдѣсѣтъ; дондеже видѣхѢ
рѣ. коѣрѣ великихъ еден сонъ, тогда разѣмѣ Бивидла, ѿко нѣстъ
тай, їже надѣиахѢ сѣи, їж ен сѣи родна Хѣ ѿ неѣи. Собрали сѣи
кѣи кѣи и рекоша: „Пойдѣмѣ ко царици ѿ повѣжмо сонъ той,
їж видѣхом сѣи ночи“. ѿ пришедши рекоша: „Госпоже їиша,

видѣлисмо сѣя ноци сонъ дивенъ, ми боѣре твоѣ“. Сивидла рече: „Мой боѣре, повѣжте ми сонъ той, хоцѣ его разсмѣти“. В той час рекоша вси боѣре: „Госпоже наша, видѣлисмо ѡ сѣнцѣи сѣи ноци“. Сивидла рече: „Повѣжте ми, какова сѣнца?“ Рекоша ви: „А-е сѣнце ѣсно сѣяюще. Ё-е сѣнце трижди помрачающе, Ѓ-е сѣнце черно . . . но, Д-е сѣнце ѡколо мрачно, Ё-е сѣнце варно насилно иж сѣа того власти, Ѕ-е сѣнце свѣжнѣ свѣжнѣ ѣмѣци, Ъ-е сѣнце криваво зрачно, посередѣ рѣкѣ имѣци, Ѣ-е сѣнце ѡ всѣхъ страшно и трепетно, Ѥ-е сѣнце варно горѣчостно велми“. Сивидла рече: „Ото боѣре мой, послаухайте мене! Ото ѣсть ѡ сѣнцѣи — ѡ. родокъ: А-е сѣнце то е[с]тъ род болгарскѣи, Ё-е сѣнце то ѣсть Греци, Ѓ-е сѣнце то сѣтъ Фрази: изійдетъ ѡ нихъ чѣвѣкъ двоероденъ, имѣ емѣ вѣдетъ Константинъ. той сотворитъ великѣю рать по земли, и ѡбѣвитъ сѣа емѣ вѣлий кѣт на нѣсехъ, ѣ сотворитъ цѣтво во Грециѣ и нарекѣтъ Новѣи Йерусалим. ѣ мѣти его ѡбѣвитъ кѣтъ Хѣъ; Д-е сѣнце то сѣтъ . . . дѣе, Ё-е сѣнце то ѣсть род сарацинскѣи, Ѕ-е сѣнце то сѣтъ Сирийѣне, Ъ-е сѣнце то есть род жидовскѣи: изійдетъ ѡ того народа жена именемъ Мѣриѣа и народитъ сѣна ѡ некесѣ и нарекѣтъ имѣ емѣ Ѓс; дѣвою его роди ѣ дѣвою превѣдетъ, егоже есть прѣстолъ ѣво ѣ подножѣе землиѣ. И зверѣтъ сѣа людѣе и кнѣзи и сѣдѣи и предасть его оученикъ его на распѣтѣе, [и оумретъ], ѣ погребѣтъ его, але ѡнъ воскреснетъ ѣ раздрѣшитъ пекло и правѣцъ ѣ ѡцъ выскокодитъ. а потомъ вознесе сѣа на ѣво, [и вѣставитъ] вѣ. мѣжей ѣ тѣи законниѣкъ разерѣтъ и ѣго законъ оутвердѣтъ, ѣ того законъ восцарствуетъ ѡ востока до запада и ѡ сѣвера до юга“. Тогда еврейскѣи (ѡб. оугорскѣи) кнѣзи рекша: „Оумолкни, госпоже нѣша, ѡмолкни, карзо тѣа спрощаемъ! Ци можетъ тоѣ вѣити, жеви зѣишол с некесѣ и народилъ сѣа ѡ дѣви и разерилъ законъ ѣишъ?“ Тогда Сивидла рече: „О безѣмнѣи роде нашъ! Великимъ чѣднимъ не дивите сѣа! Помышѣте, на чемъ ѣво ѡбѣси, на чемъ землю оутвердикъ? Я се законъ вашъ не на добро вамъ ѣстъ. Ѣ азъ надѣѣхъ сѣа доселѣ, иж ѡ мене хоцѣтъ народити сѣа Хс и хранихъ дѣтво свое ѣ. лѣтъ, а ѣиѣкъ познахъ, ѡко-мъ нѣстъ тайѣ. Ѣ-е сѣнце то сѣтъ вѣр[н]ѣи правѣи; ѡ-е сѣнце то ѣстъ родъ вѣксѣрманскѣи, Ѓгарѣанѣ, Тѣрки, Татарѣ!“

Отсе оповѣданѣ, незвѣсне досѣ в слов. науцѣ, опубліковане було мною у-перве в „Житю і Слові“ 1895 р. III, 141—142. Оповѣданѣ під такимъ самимъ заголовкомъ знайшов проф. Сирку в одній рукописній збірцѣ в Букарештѣ, та не надрукувавъ його. Згадуючи про

букарештське оповідане проф. Веселовський без підстави потожсамлює його з тем текстом, який він опублікував у Ягічевім Архіві, т. I, 608—611 пз. Zur bulgarischen Alexandersage; наше оповідане не має с тим текстом нічогоїсьнько спільного (гл. А. Н. Веселовскій, Разысканія въ области русскаго духовнаго стиха VI, 17). До літератури Сибіллї, вказаної в „Ж. і Сл.“ (вона зрештою сюди мало стосуєть ся) дод. А. Н. Веселовскій, Опыты по исторіи развитія христіанской лѣгены II, 1. (Журналь министерства нар. просвѣщенія 1876, Февраль, стор. 241—288). Вказаний мною в „Ж. і Сл.“ латинський рукопис віденьської надв. бібліотеки, як я пізнійше переконав ся, анї з нашим оповіданем, анї з сибіллїнською літературою не має нічого спільного.

XIX. Оповідання про Соломона.

А. Крехівська Палея, стор. 800—804.

(Повѣсть ѿ Китеврасѣ). Тогда же сео выс[тъ] потреба Голомонѣ просити¹⁾ ѿ Китеврасѣ. ѿ ѡсочиша²⁾ же, где живетъ в пѣстыни далней. ѿ по мѣдрости своѣй замысли Голомонѣ сковати оуж[ѣ] желѣзно ѿ гривнѣ желѣзнѣ, написа же на ней въ имѣ бѣе зарочинѣ³⁾, ѿ посла же коѣринна своѣго лѣтшаго съ ѿтрокѣ. ѿ сказаши вести вино ѿ медѣ, ѿ рѣна ѿвчаѣ с собою взяша. придоша ж[ѣ] к мѣстѣ его: ѿли⁴⁾ гѣ. кладѣзи, а ѿго нѣс[тъ] тѣ. ѿ по сказанію Голомону ѿ выльѣша гѣ. кладѣзи ѿ заткоша жерела ѿхѣ рѣны ѿвчими, ѿ нальѣша два кладѣзѣ вина, а трет[і]ѿ мед[ѣ]. сами же съхраниша с[ѣ] на стране, ведѣху бо, ѿже прити ѣмѣ воды пити къ кладѣземѣ. приде перехотѣкъ воды пити⁵⁾, ѿ приникѣ ѿ виде вино, ѿ ѡвѣцѣвъ реч[ѣ]: „всѣкъ пѣѣ вино не ѡмѣдрѣѣтъ“. ѿкож[ѣ] перехоте воды ѿ реч[ѣ]: „ты ѣси вино весѣлаще сѣдце чѣкомѣ“. ѿ вѣпи всѣ три кладѣзѣ⁶⁾. ѡнѣ ж[ѣ] коѣринѣ пришедѣ ѿвѣстѣнѣ ѿ шнѣ его ѡже желѣзно ѿ привѣза ѿ твердо. ѿ ѡчютивѣ сѣ хоте ѿзѣти сѣ. ѿ реч[ѣ] ѣмѣ коѣринѣ Голомоновѣ: „ѿ имѣ Гѣе съ запрещеніемъ на тоѣкъ“. ѿнѣ ж[ѣ] видеѣкъ на себѣ имѣ Гѣе поидѣ кротко.

Правѣ же ѿго бѣше такѣвъ: не хожѣше поуѣтемѣ кривѣмѣ, но правѣмѣ. ѿ въ Иѣрѣлимѣ пришедше требѣлахуѣтъ предъ нимѣ пѣтъ ѿ рѣшахуѣтъ полатѣ, не ходи бо криво. ѿ придоша ко къдовѣдинѣ храминѣ, ѿ⁷⁾ възпи глѣци, молаци с[ѣ] Китеврасѣ: „къдовѣца ѣсмѣ сеога!“ ѿ ѿнѣ же сѣ ѿгнѣ⁸⁾ ѿколо ѡгла, ѿ не състѣпа сѣ с пѣти ѿ зломи си рекро. ѿ реч[ѣ]: „магко слово кость ломитѣ, а жестоко слово гнѣвъ въздвизѣѣтъ“.

Бѣдомѣ ж[ѣ] сквозѣ торгѣ, ѿ сѣлѣша моужѣ рекѣца: „нѣс[тъ] ли черкнѣ на ѣ. лѣтъ?“ ѿ расмѣѣ сѣ Китеврасѣ. ѿ виде дрѣгаго

моуж[а] корожаца, ѿ посмеѧ сѧ. ѿ виде складѣх ѿграющю, ѿ къспла-
ка сѧ. ѿ вид[ѣ] моужа клѣщаща кромѣ⁹⁾ пѣти⁹⁾ и наведе ѿ на
поут[ъ]. И приведеша ѿ в домъ црѣвѣ. ѿ-го дѣни не ведеша его
к Голомонѣ. ѿ реч[ѣ] Китоврасѣ: „чемѣ ма не зоветъ Голомонѣ
црѣ?“ ѿ рѣша ѣмѣ: „перепилѣ сѧ ѣсть вечерѣ“. взятъ ж[ѣ] Кито-
врасѣ камень ѿ положи на камени. ѿ поведаша Голомонѣ ство-
рениѣ Китоврасѣ. ѿ реч[ѣ] црѣ: „велитъ ми пити питѣѣ на питѣѣ“.

Дрѣгын ж[ѣ] дѣнь не зва ѣго црѣ к собе. ѿ реч[ѣ]: „чемѣ не
ведете ма къ црю ѿ почто не вижю лица ѣго?“ ѿ рѣша: „поко-
лаѣтъ црѣ, имже вчера много ѡлѣ¹⁰⁾“. ѿ снѣтъ же Китоврасѣ
камень с камени. въ гѣ. же дѣнь рѣша: „зоветъ тѣ црѣ“. ѡнѣ ж[ѣ]
смерѣ¹¹⁾ прѣсты дѣ-рѣи локот, ѿ вшедѣ прѣд црѣ поклати сѧ,
ѿ поверже проутѣи прѣд црѣмѣ молча. црѣ же мѣдростью своѣю
протолкова прѣстѣи коаром своѣмѣ: „ѡвласть ти дѣла Бѣ вселенѣю
ѿ не наскѣтила сѧ ѣси ѿ ѡлѣ вси ѿ мене“. ѿ реч[ѣ] емѣ Голомонѣ:
„не на потребѣ тѣ приведохъ совѣтѣ, но на спросѣ ѡчертаниѣ стѣи
стѣхъ приведохъ тѣ по повелѣнию Гѣю, ѡко не повелѣно ми естъ
тѣсати железомѣ“.

ѿ реч[ѣ] Китоврасѣ: „есть ноготъ птицѣ малѣ въ ѿмѣ ша-
мирѣ, хранитъ же коготъ детѣкѣ¹²⁾ въ гнѣзде своѣмѣ на горѣ
камѣне в пѣстыни далней“. Голомонѣ ж[ѣ] посла коарина своѣго
съ ѡтроки своѣми по наказанию Китоврасѣ къ гнѣздѣ. Кито-
врасѣ же вѣдѣсть стекло вѣлоѣ, сказа же емѣ схранити сѧ ѡ
гнѣзда. „ѡко вѣлетитъ коготъ, замази стекломъ снѣтъ гнѣздо“.
коаринѣ ж[ѣ] вѣставѣ ѿ ѿде къ гнѣздѣ: ѡже¹³⁾ кѣренци мали,
коготъ ж[ѣ] вѣ летѣлъ по корѣмѣлю. ѿ замаза стекломъ гнѣздо.
мало ж[ѣ] постѣиша ѿ коготъ прилетѣвъ ѿ хѣте вѣлѣсти въ гнѣздо,
кѣренци же пискахѣ сквозѣ стекло, а ѡнѣ къ нимѣ, ѿ не сѣме что
сѣтворит[и]. сѣхранилѣ ѿ во вѣше не на коѣмъ мѣстѣ¹⁴⁾ ѿ при-
несе ѿ къ гнѣздѣ ѿ положи на стеклѣ хѣтѣ рассадит[и]. ѡни же
кликнѣша, ѿ пѣсти ноготъ, ѿ вѣмѣ коаринѣ принесѣ к Голомонѣ.

Быс[тъ] же Голомонъ вѣпраша Китоврасѣ, почто сѧ вѣс[тъ]
расмѣлѣ моужю прашающю на ѣ. лѣтъ червинѣ. ѿ реч[ѣ] Китоврасѣ:
„видѣхъ на немѣ, ѡко не воудѣтъ по ѣ. дѣни живѣ“. ѿ реч[ѣ] Голо-
монѣ: „почто расмѣлѣ сѧ вси моужю корожащю?“ ѿ реч[ѣ] Ки-
товрасѣ: „ѡнѣ поведашѣ люд[ѣ]мѣ скровѣнаѣ, а самѣ не вѣдашѣ
крова подъ собою съ златомѣ“. ѿ реч[ѣ] црѣ: „испытѣйте!“ ѿ не-
пытѣше т[а] ѿ быс[тъ] тако. ѿ рече црѣ: „почто сѧ ѣси распла-
калѣ видѣвъ свѣдѣѣ?“ ѡнѣ ж[ѣ] реч[ѣ]: „сѣжали ми сѧ, ѡко ѡже-
нивыѣ сѧ не вѣдѣтъ живѣ до ѡ. дѣни“. ѿ испѣта же црѣ ѿ быс[тъ]
такѣ¹⁵⁾. „Почто моужа пѣана вѣзведе на поутѣ?“ ѿ ѡвѣщѣвъ

Китоврасъ реч[є]: „самыяхъ гласъ сѣси, яко веренъ єсть моужь тотъ и достоинъ послѣжити ємс“.

Быс[тъ] с Голомона Китоврасъ до свершеннѣ сѣла сѣхъ. И быс[тъ] егда нача молвит[и] Голомон Китоврасъ: „нѣтъ видѣхъ, яко сила ваша аки чѣла, и нѣс[тъ] сила ваша колѣкѣ нѣиѣ силѣ, яко азъ іахъ та“. и рече ємс Китоврасъ: „црю, аще хоцѣши видѣти силѣ мою, да съими с мене сже се и да[и]же¹⁶⁾ ми жюковинѣ свою с рѣкѣ, да видиши силѣ мою“. Голомонъ ж[є] сна с нег[о] сже железное и дасть ємс жюковинѣ свою, ѡнъ же пожре ю, и простерѣ крыло свое и сдари Голомона и заверже и на конецъ земля ѡбетованныѣ. Сведаша же моудрици єго, книжници, взыскаша Голомона. всегда же ѡбхожаше¹⁷⁾ страхъ Китоврасъ в ноци. Онъ ж[є] створи себѣ ѡдрѣ и повеле стѣити ѣ. ѡтрѣкъ с мечи ѡколо; по чинопъ же томѣ молвити сѣ: ѡдрѣ Голомонъ, ѣ. ѡтрѣкъ хрѣрыхъ ѡ Нѣктанъ ѡ страны ноциныѣ.

¹⁾ въпросити ²⁾ ѡсочи ³⁾ зареченне ⁴⁾ ѡже ⁵⁾ вас. ⁶⁾ дод. и хотѣхъ поспати мало, ражже єго вино и оуспѣ твердо ⁷⁾ ѡна же ⁸⁾ сѣгнѣ ⁹⁾ вас. ¹⁰⁾ дод. єсть ¹¹⁾ дод. г. ¹²⁾ дѣтскыи ¹³⁾ дод. в немъ ¹⁴⁾ вас. ¹⁵⁾ дод. и рече црь: ¹⁶⁾ дод. и

Варианти виписано із Тіхонравова „Памятники отреченной русской литературы“ I, 254—257, де видано текст сего оповіданя по списку Палей з р. 1477, що находить ся в Московській Синодальній бібліотеці. Другий текст, по списку Румянцевської Палей з р. 1494, надрукував Пипін (Памятники старинной русской литературы издаваемые гр. Гр. Куселевымъ-Безбородко, вып. III, 51—52).

Б. Крехівська Палей, стор. 820—821.

[Двоголовийъ слуга Соломона і его сини]. Тогда Голомонъ възвѣд[є] дщѣрь Фараѡню и зъ град[а] Дѣндка в домъ свой, и ж[є] вѣ сѣздалъ вѣ дѣни сна ѣ. лѣтъ, в наже сѣзда Голомонъ два дома: храмъ Гѣнъ и домъ црѣвъ. и тогда ѡпѣсти Голомонъ Китовраса. Китоврасъ же поидѣ вѣ свой людъ, и дасть Голомонъ моужа ѡ двѣ головы. И ѡбъче ж[є] сѣ житьємъ¹⁾ с Голомона моужь той. възпроса же с[а] его²⁾ Голомонъ: „которыхъ люд[и]и єси ты? чѣкъ ли єси ты или вѣсъ?“ ѡвѣща³⁾ ѡнъ: „чѣкъ азъ єсмь чѣкъ живущіхъ подъ землею“. и проси⁴⁾ его црь: „єсть ли сѣ васѣ сѣнце и лѣна?“ ѡнъ же реч[є]: „ѡ запада вашего к намъ вѣсходитъ сѣнце, ѡ вѣстока вашего заходитъ; егда⁵⁾ сѣ васѣ дѣнъ,

тогда ѿ нас ноцѣ, а егда ѿ васѣ ноцѣ, тогда ѿ нас днѣ“. ѿ дасть⁶⁾ емѣ црѣ женѣ. ѿ родиста сѧ ѿ него два сѧ: единѣ ѿ двѣ главѣ, а дрѣгый ѿ единой главѣ. ѿ выс[тъ] ѿко⁷⁾ ѿца ѿхѣ именне много. ѿ смре ѿца ѿхѣ. ѿ реч[е] двоглавыи братѣ: „делне ѿмениѣ на главѣ“. ѿ реч[е] меншей братѣ: „два ѣске, делне ѿмениѣ на полѣ“. ѿ ѿдоста на прѣ къ црѣ. ѿ реч[е] единоголавыи [в ркп. хвѣво: двоглавыи] къ црѣ: „два ѣске брат[а], делне ѿмениѣ на полѣ“. ѿнѣ ж[е] двоглавыи[и] рече къ црѣ: „две главе ѿмамѣ, два жеребѣи хѣцю взати“. црѣ же мѣдрѣстю своѣю покеле взати ѿчѣ ѿ реч[е]: „аще боудете две главе разнѣ телом, да възлиѣ ѿчѣ на ѣдинѣ главѣ, аще не ѿчѣтит дрѣгла глава, ѿ тако две части възмѣши на две главе. аще л[и] ѿчѣтит дрѣгла глава възлиѣннѣ⁸⁾ главы сѧ, единого тѣла ѿбѣ ѿ единѣ жребѣи възмѣши точнѣ“. выс[тъ] же егда възлиѣннѣ ѿчѣ на главѣ единѣ, ѿ дрѣгла вшерше⁹⁾. ѿ реч[е] црѣ: „понеж[е] ѣдино тѣло ѣсть, единѣ жребѣи взати ѿмаѣши“. ѿ тако разсѣди црѣ Голомон.

1) жити 2) вас. 3) дод. чѣкъ 4) праша 5) дод. оѣко 6) вѣа 7) оѣ 8) дод. ѿчѣта 9) възсѣрше.

Варианти вписано із Тихонравова, ор. сіт. I, 257—258. Такой же текст по списку Румянцевської Палей надрукований Пипіним (ор. сіт. 52—53) пз. „Сказаніе о подземномъ чѣловѣкѣ“.

В. Крехівська Палей, стор. 822—824.

(Ѧ) Ѧ жицкѣи црѣи). ѿ выс[тъ] црѣа Ѧжицкѣа ѿноплеменица ѿменемъ Малкоташка¹⁾. снѣ прид[е] ѿсѣсѣти Голомон[а] гадьками. ѿ та бѣ моудра зѣла, ѿ принесе емѣ дары: кѣ. капѣи злат[а] ѿ зельѣи много велѣи ѿ дрѣвеса негниющаѣ. слышавѣ же Голомон пришедшю црѣю седе на полатахѣ стекла белого на²⁾ помостѣхѣ³⁾, хѣта ко ѿсѣсѣт[и]³⁾. ѿна ж[е] виде, ѿко в водѣ сѣдит црѣ, ѿ въздыѣ порѣтѣ прѣтивѣ емѣ. ѿнѣ же видеѣ ѿко красна лѣцемѣ, тѣло ж[е] ѿа бѣ власѣто, выс[тъ] ѿко цѣть, власѣи же ѿнеми ѿна ѿвадѣше мѣжа вѣваѣющѣа сѣю. ѿ реч[е] Голомонѣ мѣдрѣцемѣ своѣмѣ створит[и] мѣвѣ краснѣ⁴⁾ сѣ желѣнемѣ, ѿ помажет тѣло ѿа на ѿпаденіе власѣм. хѣтрѣи ж[е]⁵⁾ молвахѣст, ѿко сѣвоѣспажет сѧ сѣю. Зѣч[е]ннѣи же ѿ него ѿ ѿде в зѣмаю свою ѿ род[и] снѣ, ѿ сѣ выс[тъ] Навхѣд[о]носѣрѣ.

Се же быс[ть] загадка ёїа къ ГоломонѸ: съвѣкъспила баше ѡтроки ѿ двѣи малкі ѿ ѡблече а в перѣтъѣ ёдинкѣ, ѿ реч[є] црѣа: „црѣю, по мѡдрости своєѣи разкѣри, коє ѡтроки, коє дѣци?“ Црѣ же по мѡдрости своєѣи повеле просыпати ѡвоцѣ. ѿ прѣнесѣше ѡвоцѣ просыпаша прѣд ними. ѡтроци ж[є] начаша брати в пеленкѣ⁶⁾ а дѣци в рѣкавѣ⁷⁾. „се ёсть ѡтроки, а се дѣки!“ ѡна ж[є] ѿ семѣ подиви се хитрости ёго.

На дрѣгкѣи дѣи събравши с[а] ѡтрок[и] ѡбрѣзаниїа ѿ неѡбрѣзаниїа, ѿ реч[є] ГоломонѸ: „коє ѡбрѣзаниїа ѿ коє неѡбрѣзаниїа?“ црѣ же повеле архієрѣѣви внести венецъ сѣѣи, на немъ быс[ть] написано слово Гіе, ѿмѣ ж[є] бѣ⁸⁾ Баламѣ колѣхѣ зничижень ѡ колѣхѣваниїа. ѡтروحата же ѡбрѣзаниїа сташа, а неѡбрѣзаниїа припадоша прѣд вѣнцемъ. ѡна же велми семѣ подиви се.

Мѡдрици ж[є] ёїа загонѣша хитрецѣмъ Голомонимъ: „нимамы кладѣзь далече град[а]. моѡдростью своєю згонит[є], чимъ можемъ превести в градъ?“ хитреци разсѣмѣше реч ѿ рекоша: „ѿсплетите зже ѡтрѣбано, а мы привлецемъ кладѣзь вашъ къ градъ“.

И пакѣ загонѣша мѡдрици ёїа: „аще вѣзрастетъ нива ножами, чимъ можете пожати ю?“ ѡвѣщаша ѿ рѣкоша: „рогомъ ѡслимъ“. ѿ рѣша мѡдрици ёїа: „гдѣ з косла рога?“ ѡни ж[є] рѣша: „гдѣ нива род[и]тъ ножи?“

Загонѣша же ѿ ещѣ: „аще съгнѣтъ соль, чимъ ю может[є] ѡсолит[и]?“ ѡни же рѣша: „ноже мѣскѣи вземѣше, тѣмъ ж[є] посолите“. ѿ рѣша: „да гдѣ мѣска род[и]тъ?“ ѡни ж[є] рѣша: „да гдѣ соль съгнѣваетъ?“

Црѣ же видѣвши храмѣ създаниїа ѿ брашна много ѿ сѣданиїа ѡтрокѣ ёго ѿ стоѣниїа слѣгѣ ёго ѿ ѡдѣяніѣ ихъ ѿ питѣе ихъ ѿ жертвѣ, ёже жраша в домѣ вѣи, ѿ реч[є] црѣа: „ѿстиннаїа речъ, вже вѣдѣхъ⁹⁾ ѿ⁹⁾ слышахъ в земли моєѣи зне мѡдрости твоєѣи! не змѣхъ вѣрѣи речемъ, дондеж[є] приїдохъ ѿ видѣста ѡчи мои. ѡли неказанно ми быс[ть] ни половина, но колозе мѡжемъ твоимъ слышаниимъ мѡдрости твоєѣи!“

Црѣ же Голомон дастъ¹⁰⁾ црѣи ѡної ѿмѣ Малкатышка¹¹⁾ [и] все, еже просила, ѿ ѿде в землю свою съ ѡтроки своими.

³⁾ Мал'катышка ²⁾ вас. ³⁾ дод. ю ⁴⁾ ми въ краж'анѡхъ ⁵⁾ дод. и книжници ⁶⁾ припоны ⁷⁾ дод. и реч[є] Голомонѣ: ⁸⁾ вас. ⁹⁾ вас. ¹⁰⁾ в'да ¹¹⁾ Малкатышка.

Варианти виписано із Пипіна, ор. сіл. 54. Безпосередно з ним оповіданем вяжуть ся в Крех. і також передруковано у Пипіна стор. 54—55 з Румянц. Палей оповіданє про царицю Савську, взяте

майже дословно з Біблії (І. Царств Х, 1—10), без ніяких апокрифічних подробиць, із за чого ми й не передруковуємо сего оповідання. Ившя редакція оповідання про царцю Южську надрукована Пишнім ор. сіл. 61—63; доволі близький до нашого текст сего оповідання є у Тихоновова, ор. сіл. I, 271—272, — царця названа тут Сивелила (Сибілля), т. є. вішунка; про царцю Савську гл. Порфірев ор. сіл. 261—263.

Г. Крехівська Палея, стор. 828—835.

(Гоудове Голомони). Къ дїи Голомони выс[ть] моуж имѣя ї. сїкї. Смирай же моуж ѡнъ призва сїкї своѣмъ ѣ реч[є] ѣмъ: „ѣмкїмъ крокъ в земаѣ, в томъ мѣстѣ, рѣкѣ, ї. спѣдѣ¹⁾“ стоѣща дрѣгъ на дрѣсѣ горѣ, а по смѣрти моєи вѣзми старѣй верхнѣе, а среднѣй среднѣе, а последнѣй менѣше²⁾. по смѣрткѣ ѡца ѣхъ ѡкрѣпѣла сїкѣ ѣго крокъ ѡнѣ предъ людми. ѣ выс[ть] верхнѣе полно злат[а], а среднѣе то полно костнѣй, а³⁾ исподнѣе то менѣше³⁾. ѣ выс[ть] оу нѣхъ прѣ ѣ боѣ, ѣ поѣдоша к Голомонѣ. правосудѣмъ Голомон рассѣди ѣмъ: „ѡже что злат[о]мъ, то старѣйшемъ, а ѣже что скѣтомъ, то среднѣмъ, по раздѣмъ кости, а ѣже что винограды ѣ нивами ѣ житомъ, то менѣшимъ. ѡца вашъ выс[ть] мѣжъ мѣдрѣ, а розрадилъ вѣ за живот[а]“.

Голомон премудрѣй хотѣ испѣтити жѣнѣкѣ, ѣ призва коларина своѣго, ѣмѣ ѣмъ сїѣ Декирокѣ⁴⁾. „Милѣ ми ѣси велими, ѣ ещѣ вѣзѣубѣю тѣ пачѣ, ащѣ сѣтвориши. волю мою. Сѣн[ѣ] жѣнѣ своѣ ѣ дамъ за тѣ дѣцѣ[р] своѣ астинѣю“.

тож[є] молѣви ѣмъ не по колѣко дѣнѣ ѣ не хотѣше сего сѣтворити Декиркѣ. ѣ паки рече: „сѣтворю волю твою, цѣрю“. цѣркѣ же реч[є]⁵⁾ дастъ ѣмъ мѣцъ своѣ рѣкѣ емѣ: „ѣгда сѣнетъ жѣна твоѣа, ѡсѣчи главѣ ѣѣ, да не ѡбѣлаасѣтъ тѣбѣ ѣзѣйкомъ своѣмъ“. шѣдѣ ж[є] ѡнъ ѡбрѣте жѣнѣ своѣ спѣцѣю и по сторѣн[є] ѣѣ двѣ дѣтокѣ. ѡнъ же видѣкѣ дѣкти своѣ спѣца ѣ реч[є] на сѣдци своѣмъ: „како сѣдѣрѣ в подрѣжнѣ мечѣмъ ѣ роскѣлю дѣти моѣ?“ цѣркѣ же вѣзва ѣ паки к собѣ⁶⁾. „Сѣтворѣла єс[ѣ] волю мою, ѣже ти вѣхъ рекѣ оу жѣнѣ?“ Реч[є] же: „не моѣохъ, гѣ мон, цѣрю, стѣворѣт[ѣ]“. посла ж[є] ѣго цѣркѣ вѣ ѣнѣ градъ ѣ призва жѣнѣ ѣго кѣ собѣ ѣ реч[є] ѣѣ: „сѣтвори волю мою, ѣже ти рѣкѣ. ѡже ми стѣвориши, ѣж[є] ти повѣлю, поставѣю тѣ цѣрѣню. заколи моужѣ своѣго спѣца на постѣли, а сѣ ти мечѣ“. ѡвѣцѣвавши жѣна реч[є]: „радѣа, цѣрѣ, како велиши“. раздѣмѣкѣ мѣдрѣстѣю своѣю мѣжа ѣѣ, ѣако не хотѣтъ

вѣнти жены своѣа, дасть ѣмъ мѣцъ ѡстрѣ; ѿ развѣмъ его женъ, ѡко хощетъ вѣнти мѣжа своѣго, ѿ дасть ѣй мѣцъ прѣдѣнь⁷⁾, ѡко зраци ѡстрѣ ѣсть. „мечемъ снмъ вѣнй моужа своѣго на постели лежаща“. ѿ пришедшю же мѣжъ ѣа ѿ легшю ем[с] спать, ѡна же положи [мѣцъ] на грѣдѣхъ мѣжа своѣго ѿ потре по горѣ мѣжю своѣмъ мнѣци, ѡко ѡстрѣ ѣсть, ѡко заколетъ ѿ. ѡнъ же сѣ въсхлѣпнѣ вързе мнѣ, ѡко врази некоторѣй. видѣхъ, ѡко жена ѣго держитъ мѣцъ, ѿ реч[ѣ] ѣй: „почто еси, подрѣжне мое, подрѣма вѣнти мѣ?“ ѡвѣща жена мѣжѣи своѣмъ реч[ѣ]: „ѡзѣкъ члѣчъ ѡбеласка мѣ вѣнти тѣ“. ѡнъ же хотѣ съзвати люд[и] ѿ развѣ, ѡко наѣчениѣ Голомонѣ ѣсть. Голомонъ же слышѣхъ написѣ въ соборникъ стихъ сѣй, реч[ѣ]: „члѣвка ѡбретохъ въ тысащахъ, женѣ же въ всемъ мире не ѡбрѣтохъ“.

Бѣ дѣи Голомони вы[с]тъ] моужъ богатъ, не ѿмѣише дѣтѣ[и]. вѣвѣшю половинъ дѣи [въ реп. черезъ помилку: дѣтѣи] своѣхъ [и] постави паровѣкъ въ сѣа мѣсто ѿ въскрѣти съ довыдкомъ [sic!] посла ѿ зъ Вавилонѣа въ кѣплю. ѡнъ ж[ѣ] продавъ ѿ ѿде въ Иерѣльмъ ѿ ожнѣа [зам. ѡжи сѣ] тѣ ѿ вы[с]тъ] тѣ въ вѣарѣхъ зъ Голомонѣа вѣсѣдѣющихъ на⁸⁾ трапезѣ⁸⁾ на ѡвѣдѣ. зъ гѣа же ег[о] роди сѣ сѣа дома. ѿ вы[с]тъ] ѡтрокъ вѣ. лѣтъ, ѿ прѣстави сѣ ѡцѣ его. ѿ реч[ѣ] емъ мѣти ѣго: „чад[о], слышахъ⁹⁾ ѡ холопѣ ѡца твоѣго, ѡживѣа сѣа ѣсть въ Иерѣльмѣ. ѿ ѿди ѿ вѣщи его“. ѿ приде въ Иерѣльмъ ѿ въпраша ѡ имени мѣжа, холопа ѡного, а вѣшетъ нарочитъ велми. ѿ повѣдаше, ѡко на ѡвѣдѣ зъ Голомонѣа. ѿ книд[ѣ] ѡтрокъ въ полѣтѣ црѣкъ [sic!] ѿ реч[ѣ]: „кто ѣсть ѡнъшнѣй¹⁰⁾ [sic!] вѣѣринъ?“ ѡвѣща ѡнъ ѿ реч[ѣ]: „ѡзъ есмъ“. ѿ пристѣпи ж[ѣ] ѡнъ ѡтрокъ ѿ вѣдари ѿ по лицу ѿ рече: „холопъ ѣси мой, не вѣѣри[и] сѣдѣа, но пойдѣ работѣи мнѣ, вѣдѣи ж[ѣ] довытокъ“. ѿ разгнѣва сѣ црѣ ѿ вы[с]тъ] жалѣ. ѡвѣща ѡтрокъ къ Голомонѣ ѿ рече: „ѡце не вѣдѣтъ, црѣ, сѣ холопъ ѡца моѣго ѿ мой, да за вѣдарѣнѣ рѣкъ моѣю вѣдасть ми сѣ мечемъ потѣти“. ѡвѣща вѣдарѣнѣй: „ѡзъ ѣсмъ господ[и]чнѣй, а сѣ паровѣкъ ѡца моѣго ѿ мой, ѿ ѿмамъ послѣхъ въ Вавилонѣ“. ѿ рече црѣ: „не ѿмамъ послѣхъ ѡца моѣго, да пошлю посолѣ своѣ въ Вавилонъ, тамо да вѣзметъ кость плѣчнѣю ѡ грѣа ѡца ѣго, ѿ тѣ ми повѣстъ, коѣ ѣсть сѣа ѣго, коѣ ли паровѣкъ, а въ стоитъ[ѣ] здѣ!“ посла ж[ѣ] црѣ посолѣ своѣ вѣкрнѣй ѿ принесе плѣчнѣю кость. по прѣмѣдрѣсти же своѣй реч[ѣ] црѣ ѿ повѣла кость ѿзмѣити чѣсто, посади же вѣѣрина скоѣго прѣдъ собою ѿ вси моудрици ѿ вѣѣри ѿ книзници [sic!]. глѣхъ змѣнѣемъ кровь пѣшат[и]: „пѣсти кровь вѣѣринѣ сѣмъ!“ . створи ѣмъ тако. ѿ повѣла црѣ кость вѣложит[и] въ тѣплю [sic!]

кровь, разрешеніе реч[и] повѣдай коіаромъ своимъ рече: „аще боудетъ снѣ его, прианетъ кровь его кости ѡтѣни; аще а[н] не прианетъ, то рабѣ“. ѿ вынаше кость ѿс крови, ѡже кость вѣлаа іакож[е] вѣлаа и первоѣ. повеле же црѣ крокъ пѣстит[и] ѡрочат[и] въ нѣтъ сосудѣ, ѿ змывше кость вложиша в крокъ ѡрочат[и], ѿ наа сѧ кость крови. ѿ реч[е] црѣ коіаромъ своимъ: „видит[е] своимъ очима, іако ведем[а] вамъ гадька си: се ѣсть снѣ, а сѣи нашъ коіаринъ рабѣ его“.

Бѣ¹¹— дѣи Голомон[и] прид[о]ста две женѣ владѣнниці к Голомонѣ. и реч[е] жена первая: „въ мнѣ есть, гнѣ црѣ. азъ ѿ си подрѣга моѧ живаховѧ [sic!] в кѣпкѣ ѿ породилѣ собѣ детѣцѣ мѣ сами межѣ собою, ѿ не вѣ никтоже в домѣ ѿшемы с нами. ѡмре же снѣ женѣ тоѧ в ношѣ снѣ, іако лежа на немъ. ѿ вѣставши ж[е] полѣношѣ взать ѡтроча моѣ ѡ рѣкъ моѣю ѿ спи на лонѣ своемъ, ѡтроча же оумрѣше свое ѡ мене положи. ѿ вѣстахъ заутра надѣйти ѡтрочати ѿ ѡврѣтохъ ѿ мртвѣ. ѿ се нѣс[тъ] снѣ мой, его ж[е] есмь род[и]ла, но, реч[е], снѣ подрѣгы моѣѧ ѣсть, а се мой снѣ живѣ ѣсть“. и преста сѧ предъ црѣю, а та реч[е]: „мой есть снѣ живѣ, а твой мртвѣ ѣсть“. ѿ реч[е] црѣ: „пресечете дѣтище сѣ на полѣ ѿ дади т[е] полѣ сѣи, а полѣ ѡноѧ дрѣгоѧ, а мртвое також[е] пресечет[е] ѿ дадит[е] полѣ сѣи а дрѣг[о]ѧ полѣ“. ѡвѣща жена едина, ѣи ж[е] снѣ живѣ ѣсть ѿ реч[е]: „пенеж[е] смѣте сѧ ѡтроба моѧ въ мене, боуди веда моѧ, гнѣ! то[ѧ] дайте ѡтроч[а] се, а не смртѣю ѡморит[е] его!“ а си реч[е]: „да не ѣдетъ его ни [мнѣ ни тѣбѣ], но пресечет[е] ѿ!“ ѿ ѡвѣщавъ црѣ ѿ реч[е]: „дайте ѡроча рекше[ѧ]: „не сечет[е] его“, то во ѣсть мѣтѣ его“. слышавше се всѣ ѿ сѣи соудѣ ѿже сѣдитъ црѣ, и ѡвоуша сѧ ѡ лица црѣа и разѣмша, іако смѣслѣ вѣи есть въ немъ творит[и] соудѣ и оправданіи и еже ѡ Бѣ ѣмс премѣрствѣ вѣдана¹¹).

(Еѣ соуд Голомонѣ). Еѣ паки ѿдоша ѿ. моуж[и] на поутѣ свой ѿмѣци чересы съ златомъ. ставше соуботовати в пѣстыни смолвиша гонети¹²): „схранимъ злат[о] в кѣпкѣ; аще боудетъ разкоѣнниці, да ѡвѣжимъ, а ѡно боудетъ съхранино“. ѿскопаша ж[е] ровѣ ѿ вѣкладоша вси три чересѣ на скѣпѣ. ѿ выс[тъ] в полѣношѣ ѡк[о] оупоста два дрѣга, ѡдинѣ ж[е] ѿмѣла мѣслѣ заѣ, вѣставъ перѣхорѣни на ѿное мѣсто. ѿ іако ѡсѣботѣствовашѣ, ѿдоша на мѣсто взати чересѣ свои ѿ не ѡврѣтоша. и вѣзопиша вси ѣдиною, ѡнѣ ж[е] си ѡбѣвѣи закопи велѣми. ѿ вѣзвратиша с[ѧ] вси домовѣ ѿ рѣша: „пойдемъ къ Голомонѣ, скажемъ пагѣбоу ѿшо“. ѿ придоша к Голомонѣ ѿ рѣша ѣмс: „не велѣмы, црѣ,

зверь ли взялъ или птица, ил[и] аи҃гль¹³⁾? повежь нам! Онѣ ж[е] рече имъ мѣдросткѣю своею зрацю емѣ на нихъ: „есть нѣкто ѡтрок добра род[а], ѡброучи дѣцю краснѣ и дастъ ѣи жуковинѣ вѣрнѣю безъ оуѣжданїа ѡтна и мѣринѣ. ѡтрок же ѡнѣ иде в землю инѣю и ѡжени сѣ тамо. ѡцѣ ж[е] дастъ дѣкѣ мѣжеви. ꙗко хота ѡтрок съвѣкѣспити [sic!] с[а] с нѣю, завѣпи дѣтка: „безъ стыденїа рѣкѣ: не покѣдала емѣ оцѣю, азъ ко ѡбрѣчена ѡнѣшего¹⁴⁾. а зѣма сѣ бѣ, пойди сѣ мною къ ѡбрѣченнѣ моему на спросѣ повеленїа его, да боудѣ тоѣкѣ жена по словеси его“. съврати же с[а] ѡтрок сѣ добыткомъ своимъ многымъ ис дѣкѣю тою¹⁵⁾ тамо. и повѣла емѣ взати: „боуди [в рѣкѣ] хибно: боудѣ тоѣкѣ жена, какѣ то ѣси поналѣ“. ѡтрокѣ же реч[е] къ нѣи: „възвративѣ же сѣ в пѣть свои и створивѣ же складѣ и знова и положю тѣ на постели своей“. и дѣщиима ж[е] и ма пѣтемъ вспѣт и сретѣ и насилникѣ единѣ сѣ ѡтроки своимъ, и ѡша сѣ дѣкѣ сѣ добыткомъ. хотѣи ж[е] насилѣ сѣтворит[и] разбойникѣ ѡнѣ, и възпи дѣца и сказа разбойникѣ, ꙗко „ходила емѣ на спросѣ и не была еси с нимъ в постели“. подиви же сѣ разбойник и реч[е] мѣжеви: „пойми женѣ свою [и] иди с добыткомъ своимъ“. и реч[е] и мѣ Голѣмонѣ: „сказахъ вамъ дѣцю снѣ сѣ ѡтрокомъ“, повежь ми то ѣ. моужи, погоубивѣи члѣстѣко, ѡ ѡтроци и ѡ дѣци и ѡ разбойницѣ“. единѣ реч[е]: „дѣвѣ ѡнѣ, иже ѡдасть ѡбрѣченїе свое“. дрѣг[и]и рече: „ѡтрок дѣвѣ, иже терпеликѣ до повеленїа“. третїи реч[е]: „разбойникѣ¹⁶⁾ ѡвѣю лѣтши, ѡже възвратилѣ дѣкѣ, а самого пѣстилѣ; а добытка было не ѡдати емѣ“. тогда ѡвѣща Голѣмонѣ реч[е] емѣ: „дрѣзе [sic!], ѡхвочѣ еси до чѣжего добытка! ты еси взялъ чересы вси триѣ“. и тотѣ реч[е]: „црѣ господ[и]не, истинѣ еси сказаѣ, тако то и есть, азъ емѣ взялъ, не потаю тебѣ“.

¹⁾ Пип. стѣды ²⁾ Пип. и споднее менѣши ³⁾ Пип. вас. Тѣхонр. а и споднее полно прѣсти ⁴⁾ Пип. дод. и рече емѣ црѣ ⁵⁾ Пип. вас. ⁶⁾ Пип. дод. и рече: ⁷⁾ Пип. прѣдѣнѣ, Тѣхонр. прѣтанѣ ⁸⁾ Пип. вас. ⁹⁾ Пип. смѣшлѣхъ ¹⁰⁾ Пип. ѡнѣсий ¹¹⁾ Пип. вас. Оповѣданѣ се взятѣ з Библїи. Пип. совет ¹²⁾ Пип. дод. нан ѣакѣ ¹³⁾ Пип. ѡнѣ сѣг ¹⁴⁾ Пип. ѡнѣ сѣг ¹⁵⁾ Пип. дод. понде.

Варианти вписано из Пипіана, Памятники стар. русск. лит. III, 56—57, а також Тѣхонравова Пам. отр. русск. лит. I, 259—272. Тѣхонравов видав сей твѣр из Палей XVI в., що належала до Царського і містить текст „Судів Соломонових“ обширнійший і повнійший від нашого.

Д. Крехівська Палей, стор. 835—836.

[Оповіданє про царя Адаріана]. По сем нача молвити Голомонъ боляромъ своимъ: „выс[тѣ] Адаріанъ црѣ ѿ повеле боляромъ своимъ звати с[ѡ] вѣдомъ. ѿ не въсхотѣша болярѣ в[о], рѣша: „црѣю нѣтъ, мниши ли въ срѣдци своемъ, ѿко не вѣло Бѣ преж[е] тебе? аще прозовемъ тѣ въшнимъ, црѣмъ въ црѣхъ, вгда приймѣши въшний Брѣмъ ѿ стѣла стѣхъ?“ ѿнъ же причинѣ сѡ съ кой многымъ ѿ ѿ шедъ приѣтъ Іерѣлимъ ѿ възвратѣ сѡ въспѣтъ рече ѿмъ: „ѿко ж[е] Бѣ велѣтъ и рече, також[е] и стѣворит. також[е] ѿ ѿ азъ стѣворѣхъ, нѣтъ же взовѣтъ мѡ вѣдомъ“. ѿмѡше же три филолософ[и]. ѿвѣща ѣмъ ѿ. рече[ѣ] ѣмъ: „аще хоцѣши възвати с[ѡ] вѣдомъ, да нѣс[тѣ] възвати сѡ боляринѣ въ црѣе полѣтъ[ѣ] црѣмъ, а не въстѣпити вънъ. тако ѿ тѣ аще хоцѣши възвати с[ѡ] вѣдомъ, да въстѣпи ѿзо вселѣнѣѣ всѣѣ ѿ тамо взовѣ сѡ вѣдомъ“. и рече[ѣ] дрѣтѣѣ: „не можѣши тѣ възвати сѡ вѣдомъ“. ѿ рече[ѣ] црѣ: „чемъ?“ ѿнъ же рече[ѣ]: „гдѣтъ Неремѣѣ пророкъ: вѣн не стѣворѣши нѣсѣ ѿ земѣ да погѣбѣнѣтъ. аще хоцѣши погѣбѣнѣти, црѣю, то възовѣ сѡ вѣдомъ“. ѿ рече[ѣ] трет[і]ѣ: „гдѣтъ мѡѣ црѣю! помѣзи ми в час сѣѣ въскорѣ!“ ѿ рече[ѣ] црѣ: „что ти ѣстъ?“ ѿ рече[ѣ] философъ: „ѿко лѣдѣѣ мѡѣ за триѣѣ верѣстами хоцѣтъ погѣбѣнѣти, а всѣ ѿмѣнѣ мѣѣ в нѣѣ“. ѿ рече[ѣ] црѣ: „не кой сѡ, послѣю лѣдѣ ѿ привѣдѣтъ ѿ“. ѿ рече философъ: „чемъ, црѣю, трѣдѣши лѣдѣ своѣ? послѣѣ вѣтрѣ тихъ, да спасѣтъ ѿ“. ѿнъ же разѣмѣкъ помѣлъче нелѣбѣемъ ѿ ѿдѣ къ црѣи в полѣтъ. ѿ рече[ѣ] црѣѣ: „философи стѣлазѣниша тѣ, црѣю, рѣша ти, ѿк[о] не можѣши звати с[ѡ] вѣдомъ“. хоцѣши же ѣмъ стѣшенѣ дѣти по печѣли тоѣ ѿ рече[ѣ]: „тѣѣ ѣсѣ црѣ, тѣ ѣс[и] вѣтъ, тѣ достѣѣнѣ чѣѣ великѣѣ. стѣвори рече единѣ [в рѣп. хѣбно: единѣ], тогдѣ взовѣ сѡ вѣдомъ“. ѿ рече[ѣ] црѣ: „кѣторѣѣ¹⁾“ ѿ рече[ѣ] црѣѣ: „поклѣдъ вѣѣѣ, ѣж[е] ѿмѣѣши ѣ себѣ, възврати“. ѿнъ же рече[ѣ]: „кѣторѣѣ поклѣдъ?“²⁾ „възврати дѣѣю твоѣю, южѣ ти вѣдѣлъ Бѣ в тѣѣло твоѣ, тогдѣ взовѣ сѡ вѣдомъ“. ѿнъ же рече[ѣ]: „аще не боѣдѣтъ дѣѣѣ въ мѣѣ ѿ в тѣѣѣ мѣѣѣ, како възовѣ сѡ вѣдомъ?“ црѣѣ же рече[ѣ] ѣмъ: „да аще дѣѣю своѣѣѣ не вѣдѣѣѣши, то ни вѣѣѣѣ можѣши прозѣвѣт[и сѡ]“.

¹⁾ же торѣѣ (?) ²⁾ дод. црѣѣ рече[ѣ]:

Варіанти виписано із Пипіна, ор. cit. 58. Те саме оповіданє є у Тіхонравова I, 268—269 в стілізації троха обширнійшій від нашої; цар, що хоче, щоб його вважали за Бога, зоветь ся тут Дарій.

[Соломон і царівна]. Ї вк[і]с[ть] в тое в[р]ѣм[я]¹⁾ старости Голомонн вкрати с[а]²⁾ женк[и] чюжаѧ с[р]дце ѡго к[ъ] след вѣтъ чюжих. не вѣѧ же с[р]дце его с[ъ] Г[и]м[и] Б[и]м[и] ѡго ѡ ѡкож[е] ѡ Дѣда ѡца ѡго, ѡ хожаше Голомон к[ъ] след меркжжих [sic!] ѡ скверных вкшених ѡ вѣ с[а]д[у] ц[р]ѣѧ ѡх[ъ] лестнаго с[и]ѧ Ямона. ѡ створи Голомонъ лѣкавноѡ пред Г[и]м[и] ѡ не ходи к[ъ] след Г[и]ѧ, ѡкож[е] ходи к[ъ] след ѡца ѡго Дѣда.

И ц[р]ѣ Голомон поча просит[и] ц[р]ѣвн[у] за себе, ѡ не да с[а]³⁾ за него. ѡ реч[е] Голомон в[ѣ]сом: „ѡйдите ѡ в[ѣ]змите ц[р]ѣцю тѣ ѡ приведите ю к[ъ] мнѣ“. в[ѣ]си же шедше похитиша ю на переходе ѡд[ѣ]щю ѡ полатѣѧ ѡ м[ѣ]ри ѡ всадниша ю в сандалѣ и помчаша ю по морю. ѡ видѣ ц[р]ѣѧ, ѡже моуж вода пѣтъ, а изѣ тыла⁴⁾ емѣ вода вкспат идет к[ъ] н[ѣ]. ѡнаж[е] реч[е]: „что се ѡтъ?“ ѡни ж[е] рѣша: „тотѣ ти повѣсть, к[ъ] комѣ тѣ ведемѣ“. ѡ повѣхаше мало голом[и]; ѡже моужк[и] в воде бродѣ, а воды просит, а колны пошникают и. ц[р]ѣѧ реч[е]: „немилиѡ мой просатавѣ! а се повежете ми моуж[а] сего: в воде бродѣ а воды просит“. ѡни ж[е] рѣша: „тотѣ ти повѣсть, к[ъ] комѣ тѣ вѣдем“. Псѣхаша мало⁵⁾, зрѣмо, ѡже моуж сѡножать сечет, а два козла за нимъ ходѣ побѣдают траву⁶⁾: ѡже что ссечет, ѡ ѡни побѣдѣтъ. „повежете ми, немилѡ мой просатавѣ, жалѣ ли темѣ козлама ѡсти травѣ в сѡно не сечѣ?“ ѡни ж[е] рѣша: „тотѣ ти повѣсть, к[ъ] комѣ тѣ ведем“. и прѣм[ѣ]чаша ю подѣ град, и пришед един вѣск[и] повѣд[а] Голомонѣ: „привѣган ѡсѣм[ѣ] неѣкѣстѣ товѣ“. и ц[р]ѣ вшѣд⁷⁾ на конѣ ѡ выѣха на брегѣ. ѡ реч[е] ц[р]ѣвн[а]: „оужѣ твоѡ ѡсѣмѣ⁸⁾. но се ми повеж: ѡже мѣжк[и] пѣише вода, а вода ѡпат ѡс тыла течаше конѣ“. ц[р]ѣ же реч[е]: „чемѣ се дивниши сѣмѣ? то ти ѡстъ домѣ ц[р]ѣвѣ: сюдѣ внидет, а сѣдѣ ѡзыдетѣ“. „а се ми повеж, что се ѡстъ: моуж ѣдинѣ в воде [sic!] бродѣ, а воды просит, а колнѣ пошникают?“ ѡ реч[е] Голомонѣ: „ѡ неѣкѣсто, чемѣ се дивниши? то ти ѡстъ тивнѣ ц[р]ѣвѣ: тажю сѣдит, а инѡѡ ѡцет, аѣм ѡс чинѣмѣ добро с[р]дце створит[и] ц[р]ѣю“. „Но се ми повеж: моужк[и] сѡножать сечет⁹⁾, а два козла за нимъ ходѣ ѡ побѣдѣтъ. жалѣ ли башѣ темѣ козлама влѣзши в сѡно ѡстъ травѣ несечѣнѣ?“¹⁰⁾ „неѣкѣсто, не дивнѣ се сѣмѣ! ѡже моуж поймет дѡвѣсѣ женѣ с чюжими дѣтьми, тотѣ что сѣтражет, а ѡни сѣдѣтъ, ѡ сѣвѣ ѡмоу неѣс[ть] ничтож[е]. ниѣк[и] же пойди неѣкѣсто в полатѣ моѡ“. тако вѣс[ть] емѣ жена здѣсе.

¹⁾ во время ²⁾ дод. на ³⁾ даше ⁴⁾ изышла (?) ⁵⁾ И прихавши ⁶⁾ дод. скчнш ⁷⁾ всѣх
⁸⁾ дод. црю ⁹⁾ дод. а что оу҃сече ¹⁰⁾ дод. И рече црь.

Варіанти виписано із Пипіва, ор. сіл. 53—54. Те саме оповідає, хоч троха відмінно стилізоване, є у Тихонравова, ор. сіл. I, 269—271.

Ж. Іспаський рукопис стор. 67—72.

(Сказаніє ѿ црю Соломонѣ, како закопа вѣси во єдиной дѣлкѣ тмами темѣ, тисащами тисащѣ). Црь Соломонъ їрлмѣскій сотвори вечерю велюу и поїде на мѣсто безводное гла҃ючи: „Гатано. прійди ко мнѣ на вечерю!“ и авіе ѿки сѧ ѣмѧ Гатана и поїде с' нимѣ. рече ж[е] Соломонъ: „аѣзъ їсмѣ црь нат [sic!] црь а пан над пани и нѣсть їнаго под слонцемѣ кромѣ мене“. рече же діаволъ: „що жъ на том, їжъ ти великимѣ цремѣ, гди предивного знаменїа не счинишъ! їно а црь над црь и пани над пани и нѣсть їнаго кромѣ мене. вѣмѣ такое древо, їжъ ты долѣжайшого не маешъ в' своемѣ панствѣ; и тоє древо єс[ть] вел'ми далеко, а гды бы а два разы сѧгнѣа, а за третимѣ рекаъ вѣхъ, ави было тѣт, и было бы“. рече же Соломонъ: „я їستم моцнѣйшій кроль над крольми и пани над пани. Язъ маю црство ѿ востокъ сѣнца до запад. а гди вѣхъ схотѣаъ заразъ, то з' оу҃сего панства моего стали бы предо мною“.

И рече діаволъ: „ѣще а можнѣйшій и моцнѣйшій и над тебе и над всѣ кролѣ, и нѣсть їншого дрѣвого як а. Язъ маю множество ли сѧгъ монхъ, а гди вѣхъ схотѣаъ, то стали бы в'неть предо мною вси. и такю їмамѣ моцъ, авихъ всѣхъ претворил во макъ, ави сѧ в'мѣстили во єдинѧ дѣлкѣ“.

И посмѣлаъ сѧ Соломон и рече: „не вѣрѧ та томѧ, ави сѧ мѣлаъ сѧгн свой во макъ претворити и в' єдинѧ дѣлкѣ вомѣстити“.

И гди повелѣаъ Гатана всѣмѣ прїисподнимѣ своим, и стала пред нимѣ, он же претворил их во макъ и оу҃сипалъ всѣхъ во дѣлкѣ. тогда нача Соломон чѣдѧ дивити сѧ, потом в'земѣ шпѣнѣтъ и заки их доврѣ во дѣлкѣ той и запечаталъ знаменїем и рече нимѣ пррочествуючи: „во їма ѿца и сїна и сѣаго Дѣа аминѣ“. и глаше: „не їзїйдѣте ѿсюдѧ [развѣ] силою и повелѣнїем цря!“ и попровадил их на поле Дѣйре, гдѣ сотвори црь Нав'ходоносрѣ тѣло златое, и закопа их тамо.

Поїде же старшій Гатана ридаѧ и плача сѧ во мѣсто свое. потомъ по оумертвїи Соломоновѣ нача Іродъ црствовать. діа-

волъ же с'кло тиаше сѧ, како вы могаѣ слѧги своѣ воздвигнути. ѿ оуѣрѣ Йрода млада разбѣмомъ, ѿ поиде ко црѣство его. сидѧше же в' вѣлиѣ ѿ нача сѣбѣ творити пищаи, потомъ в'земъ козлища проклята ѿ стада Йродова ѿ сотвори [дѣди]. ѿ в' единъ дѣнь с'кде на верѣкѣ ѿ нача пискати. слышаша людѣ ѿ повѣдаша Йродови црѣви таковоѣ гласъ прѣдѣднѣй. тогда посла црѣ слѧги своѣ видѣти, что ес[ть]? ѿни же шедше молаху его, да вы приидѣте с' ними ко црѣви. ѿ видѣ его црѣ прѣдѣдна война ѿ рече: „что ти еси ѿ ѿ коеѧ страны?“ ѿ рече дѣволъ: „ѧзъ ѣсмъ хитрецъ надъ всѣми майстри ѿ игрецъ надъ игрѣцами“. „маю тѧ, — рече ѣмъ црѣ, — живы ко домъ моему ѿ весели домъ мой по всѧ дны, азъ же воздамъ ти м'здѣ твою ѿ сотворю тѧ велика ко црѣстви моему“. ѿ сотвори ѣмъ ѿвѣрѣ келѣю с'кло краснѣ ко станѣ [sic!] вѣлизъ покою своего.

Потомъ сотвори Йродъ пиръ великъ рѣжѣсѣ своимъ ѿ созва всѧ келѣможни ѿ црѣства своего, ѿ повелѣ в' вѣсны быти ѿ играти гѣдинцомъ предгѣдницамъ в' сѣрми ѿ ко всѧ рознѣ мѣзники. ѿ жаднѣй не могаѣ оуѣгодити Йродѣдѣ дщери Филипа брата Йродова. егда же нача дѣволъ играти ко всѧ игри нарицаемѣа пищаи, ѣже просто рѣши дѣди, ѿ дѣѣе возвесели сѧ Йродѣда ѿ нача скакати ѿ пѣсати ѿ оуѣгоди с'кло Йродови. рече же ѣй: „чадо, что хоуѣши, проси ѿ мене, дамъ ти ѿ полъ црѣства моего“. ѿна же скоро тече ко мѣтри своѣй ѿ рече: „что прошѣ в' црѣ, по-неже ѿнѣ ѿвѣщѣалъ ми полъ црѣства ѿли ѿно что ѣже хоуѣшъ“. [ѿ рече] ѣй мѣтри: „проси на вѣдѣ гласъ ѿ ѿнѣа крѣста, то все вѣдетъ наше“.

Шедши же дѣница ѿ рече црѣю предъ всѣми вѣльможами: „дай ми, црѣю, гласъ ѿ ѿнѣа на вѣдѣ!“ слыша црѣ ѿ смѣти сѧ с'кло, ѿмѣкаѣ ко его оуѣтѣа велика. ѿ не хотѣше прѣстѣспити слова ради предѣсѣдѣщихъ ѣмъ со нымъ, послаша в' темницѣ мѣчитѣа ѿ оуѣскнѣ гласъ крѣста ѿ дѣа на вѣдѣ дѣви, ѿна же принесѣ мѣтри своѣй. ѿ возложи [вѣкнѣ] на гласъ свою паки нача пѣсати предъ всѣми. ѿле дивное чѣдо! брашно ѿ питѣе многоцѣнное предъ всѣми постановленное ко кровѣ прѣтвори сѧ.

Потомъ рече дѣволъ: „црѣю, не печалѣи ничтоже сѣю скорѣкѣ! сотворимъ ѣще памѣтъ ѿѣсѣ твоѣмъ, поидѣмъ на поле Дѣйрѣ, возвесѣлѣмъ сѧ тамо нинѣ“. ѿдѣщимъ же ѿмъ нача дѣволъ скакати ѿ пѣсати предъ всѣми ѿдѣщим. ѿ егда прѣйдоша на поле Дѣйрѣ, гдѣ тѣкло злато сотвори Нав'ходоносоръ црѣ. прѣйде же дѣволъ на мѣсто, ѿдеже закопа Голомонъ вѣси, ѿ рече црѣви: „что сѣа могла?“ рече же црѣ: „слышахъ ѿ ѿца ѧзъ, ѿко ѿѣѣ

мой закопа тѣ бѣси“. й рече дѣволъ : „нѣсть, црю, ѣже ти глѣши, но ѿцѣ твоей закопа тѣ злато й сребро й каменіе многоцѣнное, й рече сице : аще вѣдет ѿ сновъ моихъ мѣдрѣ, то виймет тое сокровище“. й радѣ выс[тъ] црѣ й повелѣ копати й найдоша дельвѣ зѣло великѣю. рече же дѣволъ : „запрѣти, црю, всѣмъ ѿйти ѿ насъ“. й ѣгда ѿиша шпѣнтѣ, й аѣе поидоша бѣси, яко мѣла. тогда дѣволъ посмѣа сѣ зѣло беззмію Йродовѣ. й растѣпи сѣ земаа й поиде Йродѣ во пропасть со всѣмъ домомъ своимъ.

Отсе оповѣданє, доси незвісне в старословянській літературі, у-перве опубліковане було мною в „Житю і Слові“ 1894, I, 136—138. Тамже додано вказівки на жерела сего оповѣданя (138—140). На жидівське, тальмудичне жерело оповѣданя про те, як Соломон замкнув бісів у бочці, вказує Кізеветтер (Carl Kieseewetter, Faust in der Geschichte und Tradition, Leipzig 1893 стор. 325).

3. Рукопис попа Стефана Теслевцьового, к. 177—178.

[Як Соломон із пекла вимудрував ся]. Пошов'ши Хс до пекла пекло розбикѣ, дѣвола извазав, народ люцкій с пекла вывѣлкѣ. Й коли йшли люде йс пекла, которыхъ Хс выз'воликѣ ѿтол, йдѣчи скакали веселачи сѣ, грали, ликовали. Посмотрытѣ црѣ дѣдѣ, аю оушит'ки йдѣтѣ, едно сѣа его Голомона нѣтѣ. Рѣк емѣ Хс : „не жѣрѣ сѣ, Голомона а тамѣ ѿставиѣ про страхъ дѣволомъ, абы ихъ тамъ настрашилѣ по моему ѿходу. Бо Голомонѣ сѣй твоей мѣдростію ѿтол выйдѣтѣ“.

Й коли оутихло оу пеклѣ, почали сѣ дѣволы збирати по той войнѣ й страхѣ, й стали надзырати оу пекло й приникати й смотрыти, ци зостаѣ хто по томъ страхѣ в пеклѣ? Й Голомонѣ сѣк'вши почалѣ спѣкати воскресний канон : „Бжє мой, да вознесет сѣ рѣка твоѣ! Не завѣди ницихъ своихъ до конца!“ Тамъ сѣ дѣволы ко Голомонѣ поз'вирани ї встали ѿколо него. Почали его звѣдокати мовачи : „Покѣж' намъ, црѣ Голомоне, чого ты сѣ тѣтѣ зостаѣ?“ Рѣк имъ Голомонѣ : „Слѣхайте, дѣволы, Хс мнѣ тѣтѣ велѣѣ сидѣти, ко сѣ Хс по мене дрѣгій разъ вер'нет сюда; тыхъ ѿпровадив'ши то еще з великимъ страхомъ по мене прійдетѣ“. Слышав'ши то дѣволы зѣвали сѣ велими й поркав'ши Голомона вытрѣтили его с пекла : „Йди й ты ѿтол, ели ми еще за тебе единого маємо бѣдѣ тер'пѣти! Ели бгѣ оулаѣ головѣ, а за тебе хвоста не стоимѣ!“ Й вытрѣтили Голомона конѣ дѣволы

ис некла. Я Соломонъ скачѣчи весело, спѣваючи, Гдѣ Бѣа vysла-
вляючи. Оуѣидѣвши то црѣ Дѣдъ сѣа своего ѣ рекъ: „Гїи, ѣдетъ
мой сѣъ Соломонъ за нами спѣваючи“. Я Хсѣ рекъ до црѣ Дѣда:
„Иѣ ти казалъ, ажъ сѣъ твой Соломонъ мудростію ѣтола выйдѣтъ“.

Се оповѣданѣ досѣ не було звѣсне в рядѣ Соломонівськихъ ле-
генд. В рукописѣ попа Ст. Теслевцьового воно становить частину
„Казанѣ на Воскресѣніе Христеко“. Сей самий легендарный мотивъ
знаходимо в старій українсько-руській пасивній драмі, котрої текстъ
відкритий і опублікований мною в „Кіевской Старинѣ“ 1896 р.,
т. LIII, ст. 387—402, далѣ в українській вірші, записаній в різнихъ
місцяхъ Харківської губерні, і в кінці в людových оповѣданяхъ про
Соломона, записанихъ такожъ в Харківщині, Катеринославщині,
а также на Угорській Руси. Про драму, віршу і про отсю легенду
гл. М. П. Ронъ, Южнорусская пасхальная драма (Кіевская Старина
1896, т. LIV, стор. 1—29).

К. Крехівська Палей, стор. 1136—1137.

(Тлѣкованіе ѣ потири Соломонѣ). Ёсть къ Црї-
градѣ къ сѣѣй Гофїи потири Соломона дѣла. Ёсть Коканѣ
на три граны, ѣ драгыѣ каменїи, иж[ѣ] нарицаѣтъ сѣ прѣвѣи
ѣханѣ, вторыи ѣзмарагдѣ, їи самфирѣ, дїи кар-
вамѣ кул, їи лѣхунит, їи амфраксѣ, іи ии мнози свѣтлїи
камени. Ёуть ж[ѣ] ѣ стиси трїе написани: дїи на перкен гранѣ
самарѣисїи, їи на второн гранѣ єврѣисїи, їи на третїи гра-
нѣ грѣисїи. Стихъ самарѣисїи сице: „Чаша моѣа, чаша моѣа,
прорицаѣ, донде ж[ѣ] свѣзда в пико євди Гїи первѣнцю євдицю
нощїю“. Стихъ єврѣисїи сице: „Єе на вѣшенїе Гїи створена древа
ѣного“. тлѣкованїе: древо ѣно єс[тъ] крѣстъ, ѣ вѣшенїе ѣ распа-
тїи глѣтъ, ѣко вѣси ранѣ, єж[ѣ] кѣпїемѣ в ребра проведѣнѣ
выс[тъ]. Іи кѣзѣпи єко славѣ, ѣ єже „ѣпїи“, на крѣстѣ во питѣ
ѣцетъ со золѣю [sic!] смѣшенѣ. ѣ єже „ѣи ѣпїи сѣа“ — погрѣвѣнѣ
выс[тъ] ѣ лежа ѣуко въ грѣкѣ ѣко пикѣ ѣ шюменѣ ѣ вина.
ѣ єж[ѣ] рече „веселїемѣ“ — вѣскрѣсе ѣуко, веселїа радость вѣмъ
дарова. ѣ єже „вѣзонїи ѣлаѣгїа“, сирѣчь веселїе, ѣлаѣгїа, что єс[тъ]
тлѣк: похвалѣи ѣстиннаго Бѣа. Стихъ їи грѣ[ѣ]исїи, Гїи стихъ,
глѣтъ: „ѣ се кѣзѣ, ѣ ѣзритъ весь соворѣ славѣ его, іи вѣзратъ
нанѣ ѣ ѣукоѣтъ с[ѣа]. єже реч[ѣ] ѣ Дѣдѣ црѣ посредѣ ихъ“. тлѣк:
Іи самѣ Гїи црѣ посредѣ ихъ плотїю распатъ сѣа. Іи число написано
дї. сот ѣ декатеро. рѣцетъ же философ[ѣа] Кирил[ѣа]: ѣверѣте ѣ вто-
раго на їи. ѣкта црѣства Соломона до рѣства Хїа ѣктъ дї. сот

и ѿ. И се прѣчество ѿ Хѣк. Сих же стихов никто ж[е] може протѣковати, но протѣкова древле иж[е] приходи в Русь философ Константинъ нарицаемый Кирилъ.

Три тексти сеї статї, значно ширші від нашого, опублікували доси Срезневський (Извѣстія и замѣтки о малонзвѣстныхъ и неизвѣстныхъ рукописяхъ, N. XL), Порфірєв (Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. по рукоп. Солов. библ., стор. 240—241) і А. Н. Петров (Апокрифическое пророчество царя Соломона о Христѣ, находящееся въ пространномъ житіи св. Константина Философа по списку XIII в. Памятники древней письменности (CIV. 1894). Сей остатній додав до свого видання невеличкий дослід, де вказує на покровність оповідання про Соломонову чашу з завязком західно-європейських оповідань про сьв. Граля. Найкоротший текст сего апокріфа знаходить ся в Житію Константина Філософа, що видане було в *Fontes Rerum Bohemicarum* I, 26—27.

Зведені тут українсько-руські рукописні тексти — тільки мала частина великого циклю апокріфічних і зовсім казочних оповідань про Соломона, що повідкривано доси в старих книгах і рукописах ріжних країв, в тім числі і в Словянщині, та про те спеціалісти знайдуть тут дещо такого, чого доси не було знайдено в словянських рукописах. Старословянські або під лад старословянських писані тексти оповідань про Соломона опубліковані в збірках Тіхонравова (ор. cit. I, 254—272), Пипіна (ор. cit. 51—71), Порфірєва (ор. cit. 240—241, 260—262), далі в видаванім Тіхонравовим журналі „Лѣтописи русской литературы и древности“, т. IV, Москва 1862 пз. „Повѣсти о царѣ Соломонѣ“ (стор. 112—153). Цілий цикл словянських і західноєвропейських апокріфічних оповідань про Соломона, їх вандрівки і дослід їх орієнтальних жерел був темою знаменитої праці А. Н. Веселовського „Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ и западно-европейскія преданія о Морольфѣ и Мерлинѣ“ С. Петербургъ 1872, доповненої 1881 р. новою працею в ряді студій пз. „Разысканія въ области русскаго духовнаго стиха, V. Новыя данныя къ исторіи Соломоновыхъ сказаній“. Богато важного матеріялу з жидівських, арабських і др. східніх книг зібрав Грімбаум у своїх „Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagadda“ (Zeitschr. der D. M. G. XXXI, 198—224) та в книзі „Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde“, Leiden 1893, 198—240. Надто гл. Weil, Biblische Legenden der Muselmänner, 215—279.

XX. Від Соломона до Христа.

(Мѣсяцъ Іюль кѣ. днѣ. Стѣго славнаго пророка Іліи). Сей стѣй пророкъ вѣжій Іліа Ѳезвитаини' родомъ былъ изъ мѣста Ѳезвы въ землѣ Правитской, съ поколкнѣя Пренора. Ѵцѣ его была нѣма Говакѣ. Я коли его мѣти родиша сего стѣго Ілію, той ночи Ѵщери его Говаксъ приидѣхъ съ такоу сонѣ: яко бы мѣжъ оу кѣлыхъ шатахъ бесѣдовахъ со Іліемъ і ѡгнемъ его повилахъ и поломенъ ѡгненный давахъ емѣ кѣсти той то его дитинѣ. Видѣхъши то Говакѣ такоу сонѣ чѣдовахъ съ томѣ, и пошехъши до Іерусалимѣ повѣдахъ тоѣ сціентникомъ тотѣ свой сонѣ. Тамъ Говакови единѣ мѣдрецъ [сказавъ]: „Не бойся, члѣче, вѣдетъ томѣ дитати житіе свѣтѣ и вѣдетъ тоѣ дитѣ дрѣгѣ вѣжий и любый, слава его вѣдетъ великая и вѣдетъ яко аггѣ“. Шо такъ съ и стало. Бо коли Іліа выросъ, пророковахъ въ Хрѣстѣ лѣтъ кѣ., и ж то малъ съ Хрѣ народити на сей свѣтѣ видимый. Тоѣ пророковахъ Жыдомъ невѣрнымъ и людемъ поганымъ, а то было ещѣ передъ нароженіемъ Хрѣмы за шестъ сотъ лѣтъ и за шестъ надцѣть. Я коли дойшолъ до старости своей, жылъ оу чѣстотѣ своей яко аггѣ.

пророки кишит'ки выг'вила, тыако са зостал пророк Іаїа, але ѥ того глала таа то безц'ница ц'ра Єзавел ѥ хот'лаа пог'бити. І мала своѥхъ поганыхъ поповъ чотырыста, которым давала на каждый д'нь достатокъ жыв'ности, годовала ихъ с полаты своѥй, поїла, ѡд'кала ѥ ссак'їй имъ ск'ой статокъ давала.

І в' тоѥ время много са людей ѡ Б'га н'сного ѡвер'н'сло было, ѥ в'дали са ѡ велик'їе скожал'к' ѥ в' безакон'їи нечест'ив'їи, поган'їи. Тогда, брат'їе, Іаїа ст'їй кар'зо былъ ѡ великой скор'б'к' ѥ нар'к'авъ сам' на севѣ ѥ просилъ Б'га, абы то оузялъ д'ш' его, ко не могъ тер'п'кти безакон'їа такого на св'т'к'.

І единого д'ня стал са голосъ изъ н'ба ко Іаїї ѥ рекъ емъ: „Иди ты Іаїе до ц'ра Яхава ѥ напоминай его с'рог'о!“

Пошелъ ст'їй Іаїа до ц'ра, став'ши предъ нимъ почнетъ емъ говорить см'ло, реч'чи тыми словы: „Гласъ хай, ц'р'! Жывъ мой Б'гъ ѥ жыва д'ш'а моа: ажъ [нѣ] в'детъ сухъ р'ковъ роса на землѣ або дежчъ, поки са не покаете, ко такъ говорить Б'гъ мой, кот'оромъ а предстою д'нь ѥ ноцъ, ажъ х'ба а Б'га моего оупрош'ю, тожъ еслѣ в'детъ дожчъ на зем'ли“.

Зновъ рекъ Б'гъ до Іаїї: „Оустанъ ты, Іаїе, в'ѣр'ив'їй мой сл'бгъ, иди ѡтол на восход'ные стороны ѥ сокр'їй са тамъ ѡ потоцк' Хорадк' противъ Іѡр'дана р'к'и, ѥ тамъ в'дѣшъ водъ п'ити ѡ потока, а а казалъ коронѣмъ, абы та годовали тамъ“. Гл'шав'ши то Іаїа оустав'ши пошелъ, ко былъ голодъ велик'їй. І такъ Іаїа оупросилъ н'сного Б'га, абы то н'бо не дало дожч' а земл'а росы, ц'о са такъ ѥ стало: затворыла была Іаїа н'са ѥ не было дожч' анк' росы на землѣ за тры годы ѥ за ш'ст' м'сц'їй, то ес[т'] полчетвер'та рок'а. І тогда в'ѣда была великаа безъ воды, так'їй былъ голодъ, же ѥ травы н'г'дѣ не было найти жати. Тогда людѣ ѥ скоты гин'ли много.

І пошелъ Іаїа тамъ, гдѣ емъ повел'каъ Б'гъ. І коли былъ на п'ти, стоим'ла са ѥс пр'ацк', потомъ спочив'ши зновъ пошелъ. І дойшовши до того м'к'ца, гдѣ емъ Б'гъ рассказавъ, с'каъ тамъ оу той п'щи при потоцк' Хорадк', с котор'ого водъ п'ивалъ. І тамъ Іаїї короны с поран'к'а приносили хл'бъ, а ко вечеръ приносили емъ мясо, ѥ такъ годовалаъ Іаїю Б'гъ ст'їй, і ѡ того потока водъ п'ивалъ.

І потомъ той потокъ высохъ, ко не было дожч'а пол'четвер'та рок'а. Потомъ зафрасовалъ са Іаїа ст'їй пророкъ. Тамъ Б'гъ рекъ ко Іаїї: „Оустанъ, Іаїе, иди ко Саред' м'к'сто Сидонское ѥ живи тамъ, ко а тамъ вел'каъ единой жонк' оудовици годовати та“. Оустав'ши Іаїа пошелъ до того м'к'ста Саред'а. І пришелъ до

коротъ варыскихъ*) [и] оувидаѣла тамъ тотъ к'довицю, а она зкирает дрыва, двѣ полѣнѣца. И рекъ к ней Іаїа: „Невѣсто, вынеси ми воды пити подорожномъ члѣвкѣ!“ И коли пошла жена, закликаетъ на ню Іаїа и рекъ к ней: „Прошѣ тѣ, жено, вынеси ми ѡкрѣхъ хлѣба Бѣа ради стран'номъ члѣвкѣ, бо есмѣ голоденъ“. Рекала Іаїи жена: „Вѣр' ми, члѣвче, не маю и в' домѣ моемъ кремъ пригорѣла мѣки в конов'ци и мало ѡливы оу кор'чазицѣ, и се дрыва несѣ двѣ полѣнѣци, и тое снѣк'ши ѡццпок изѣкмъ из сѣомъ моймъ, и тое изѣк'ши юж оумреме, бо ес[ть] голодъ крѣпокъ, не мож анѣ заробити анѣ выпросити“.

Рекъ ко женѣ Іаїа: „Мок'чи, жено, и не чини такъ, якъ ты говорыши, але тое оучини, цю ж ти повелю. Иди кор'зо и спечи пер'ше и вынеси мнѣ пер'ше мало ѡццп'ка, тожъ зновѣ сокѣ спечи и сѣови твоємъ на послѣдокъ. Бо такъ говорытъ Бѣъ сѣый: конекъ мѣки спора вѣдетъ і кор'чага ѡливы не ѡмалѣетъ до того дѣа, зачимъ Бѣъ дожѣ дастъ на лицѣ земаи“.

И пошорши жена оучинила такъ, якъ ей повелѣла Іаїа, и дала ѣсти Іаїи и сама ѣла и [дала] сѣови своемъ. І ѡ того дѣа приспоравъ Бѣъ мѣки в' сѣдинѣ, такъ же и ѡливы спорывъ имъ Бѣъ невидимою силою вѣію. И тамъ прѣбывалъ сѣый Іаїа оу той оудовицѣ за розказомъ Бѣа нѣснаго.

И потомъ по книгахъ дѣхъ цю са стало? Розказѣла са сѣя той оудовицѣ і смерѣ. Стала оудовица плачѣчи говорыти до Іаїи: „Цю мнѣ и тоѣкъ, члѣвче вѣій! Пришелъ есъ до мене воспоминасти грѣхи моѣ і оуморыти сѣа моего!“ И рекъ к ней Іаїа: „Мок'чи, жено, не плач, дай ми сѣа твоего сюда!“ И к'зав'ши его Іаїа и понѣсъ его на звыш'кѣ, гдѣ емѣ былъ спочивокъ Іаїинъ, и полежаа его на постели своей и тамъ сталъ са молити Гдѣс Бѣс плачѣчи и говорачи: „Оуѣи мнѣ, Гї! Гї, свѣдѣтелю оудовы сѣа, оу которой то я живѣ, а ты ѡзловилъ еси оуморыти сѣа еи и мнѣ смѣтномъ нарсѣганѣ оучинити!“ И тамъ чѣдо сотворыла сѣый пророкъ Іаїа: днѣвъ на ѡрока тры разы, ставъ прызывати Бѣа и рекъ: „О Гї, Бжѣ мой, послѣхай ма, раба твоего, нѣхай са вер'нетъ дѣа того ѡрока в него!“ И скоро тое вымовилъ, зараз ѡжыла ѡрокъ. И в'зав'ши его Іаїа изѣла его изъ выш'ки і ѡдаваъ его мѣтры его. И рекъ ей Іаїа: „Ото есть живѣ сѣя твоей, дай хвалѣ Гдѣ Бѣс нѣсномъ!“ Рекала жена ко Іаїи: „Бижѣ, ижъ то есть ты члѣвкѣ вѣій и слово естъ вѣое ко вѣстахъ твоихъ“. И поклонила са сѣомъ Іаїю пророкъ вѣемъ и прославила Гѣа Бѣа нѣснаго.

*) Від мадарського város — місто.

И коли вистало полчетвер'та рокс той карности, рекъ Бѣкъ до Іаїа: „Оустан', Іаїе, їди њ покажы сѧ кролю Яхавс, нехай сѧ покают ѿ злостей свойхъ њ дам дожчъ на зем'лю“. Оустан'ши Іаїа пошол. И коли Іаїю оувидѣл' крол Яхавъ, рекъ к немс: „Ты естес Іаїа?“ Іаїа же рекъ: „Истем [sic!] Іаїа. Цю чиниш, кролю? Чом сѧ не покаете њ не ѡвер'нете до Гѧ Бѧ? Доки есдете храмати на шѣк колѣна? Црѣс, кажы ты зократи всѣхъ людѣй њ поповъ свойхъ, кол'ко нхъ маешъ“. И такъ оучинилъ црѣ: послаалъ оусюды њ розказалъ людѣмъ зократи сѧ [и] попомъ своимъ, и такъ оучинилъ црѣ: розказалъ їти оушиткнмъ на горѣ Кармиласкю. И тамъ рекъ имъ Іаїа: „Оучинѣте мѣтвы њ принесѣте ѡфѣксы бѣгомъ своимъ: вы своимъ бѣгомъ Балаамови [sic! зам. Балаови], а ж своимъ Бѣс сѣгомъ Салавѣс, њ который Бѣкъ кого выслахае њ дасть дожчъ на земаю, то той ест њ есдет Бѣкъ колшій њ правдивый. Если мой Бѣкъ дастъ дожчъ на земаю, то мой Бѣкъ есдет оусѣмъ бѣгомъ Бѣкъ, правдивый њ сѣый надъ оусѣми нами слѣгами его. И если виѣкъ Балааъ дастъ дожчъ на земаю, то вы їдѣте за нимъ. И во зостакъ пророкъ Гѣкъ единъ, а виѣи пророки мнози сѣкло. Дайте оубо намъ два быки мо[лоди] њ ростешѣте нхъ единого на ѡфѣксы вашомъ Бѣс, а ж ростешъ варана, ї шгна не калѣдѣмъ [в рѣш. хибно: наклѣдѣмъ]: њ который Бѣкъ тотъ ѡфѣксы запалитъ шгнемъ, то ест Бѣкъ великій“.

И похваляли тое слово оусѣ люди и рекли некр'ный: „Добре ѡнъ говоритъ, той то Іаїа, нехай такъ есдет!“ Потомъ Іаїа рекъ некр'нымъ поганомъ: „Возмѣте вы совѣкъ быка единого њ вы перше оучинѣте ѡфѣксы своимъ Бѣс ї шгна не пригнѣщайте!“

И перше некр'ный оучинили ѡфѣксы своимъ Бѣс Балаас: стали вси попы їлѣживѣй, почали призывати їма Балаоко ѡ заранѣс до полѣдня. Моцно звали њ кликали мовачи: „Послахаѣ насъ, Балаае, послахаѣ!“ И не было гласа анѣк послашанїѧ. Трѣдили сѧ много ѡколо жертвенника, который то были оучинили. И было южъ полѣдне, смал' сѧ изъ нухъ Іаїа говорачи: „Кличѣте голосно, але видите, нжъ то нѣколи виѣмъ Бѣс, ако може панѣ ест њ спитъ“. Кликали њ не было нѣчого, а ѡфѣкра лежала. Потомъ рекъ їмъ Іаїа: „Перестанте вы южъ канкати вашого пѣстого Бѣа, нехай жъ оучиню ѡфѣксы моимъ“. И рекъ Іаїа: „Пристѣпите ко мѣнѣ!“ И пристѣпили къ немс оушитѣки некр'ные люди. И рекъ Іаїа до людѣй: „Оучинѣте ми, цю камъ повею!“ И принавѣ Іаїа вѣ. камениї по числѣ вѣ-ти колѣнъ їлѣскихъ, якъ емъ Бѣкъ говорила мовачи: „їїлѣ есдетъ їма твоѣ“. . . *) шѣкати жер'товника

*) Тут у рукописі очевидно щось пропущено, хоча в тексті не зазначено пропуску.

Гїа, который то былъ розметанъ ѿ некр'ныхъ. І школо жер'тов'ника ѿкопати казала іарок ѿ казала положить дрыва на жер'тов'никъ ѿ мясо покел'ка порѣкати на вѣката ѿ покласти на верхъ дровъ. І рек Іаїа: „Принес'те ми чотыры водоносы воды ѿ пеликайте дрыва ѿ мясо ѿф'кр'ное“. І рек: „Оудкойте!“ І сдвойша. „Оутройте!“ І стройша скипати водъ чотыр'ма цевры, і шышла вода ѿколо прѣстола, стал той іарок повный воды, который былъ выкопанъ на тоѣ ѿколо жер'тов'ника. Посмотрывши Іаїа на нѣо ѿ почнетъ говорить моващи: „О Гї Бѣ Авраамовъ, Ісааковъ, Іаковъ, Бѣ Сотворителю нѣа ѿ землѣ, выслухай мене днѣ ѿ дай, Гї, ѿгн из нѣа на зем'лю! Нехай познаютъ людѣ некр'ный, іако ты естѣ Бгъ единъ іа естѣмъ сабга твой!“ І мана сѣ Іаїа плачѣчи ко Гдѣ Бгѣ. І заразъ выслушалъ Бгъ мол'вѣ стго Іаїа, ѿ спавъ ѿгн из нѣа ѿ Гдѣ ѿ самого прѣстола вѣго, ѿгн ем'пирейскій моц'ный, тамъ спаливъ мясо ѿ дрыва ѿ водъ оу томъ іаркѣ ѿ кам'на. І тамъ оушитки оупали некр'ный людѣ на зем'лю, такъ кор'зо іакъ ѿкомъ мигнетъ долѣвъ ницѣ ѿ закрычали голосно моващи: „Заправды той естъ Бгъ моц'ный надъ оуск'ми Бгѣ ѿ крѣмъ емѣ оушит'ки!“ І рекъ Іаїа стый до людѣ: „Поймайте вы мнѣ тоты пророкы Бабаловы поганый, авы ни единъ зъ нихъ не стѣкѣ!“ І такъ поймали ихъ оушит'кихъ людѣ ѿ пок'ла ихъ Іаїа на потокъ Кисковъ ѿ тамъ ихъ порѣзала оушит'кихъ тыхъ поганыхъ поповъ.

Потомъ Іаїа стый почнетъ говорить црѣи некр'номѣ Яхавѣ: „Црѣ Яхавѣ, ѿто теперѣ вѣдетъ дожчѣ из нѣа на зем'лю. Кажы запрагати колѣсницѣ твою црѣкѣю, іди кор'зо до домѣ твоего, авы тѣ не зах'вативъ дожчѣ на пѣти!“ І самъ стый Іаїа ізышолъ на горѣ Кар'милскѣю ѿ приклонилъ сѣ на зем'лю ѿ положила лице свое межѣ колѣна своѣа ѿ станетъ мліти сѣ Гдѣ Бгѣ. І тогда сѣ заразъ нѣо помрачило ѿбалаками ѿ дх'омъ ѿ пролила сѣ дожчѣ великій ѿ сил'ный.

Црѣ же Яхавъ пошолъ до домѣ ѿ пришок'ши повѣдалъ тоѣ црѣи своей Єзавелѣ, цю Іаїа оучинникъ, же то ѿ поповъ ихъ оушит'кихъ потратилъ. Слышавши то црѣа нечѣстѣва Єзавелѣ насер'дила сѣ люто на Іаїю ѿ послала к' немѣ говоращи: „Ты ли еси погѣбѣ поповъ мейхъ? Іа жъ зав'тра днѣ твою возмѣ іс тебе“. Слышавши то Іаїа извола сѣ, оустак'ши пошолъ ѿ стал оутѣкати передъ тоѣю нечѣстѣвою црѣю Єзавелѣю.

І пришолъ ко Бир'сакѣю зем'лю Іудинѣ іа вставилъ тамъ Фрока своего, а самъ пошолъ оу пѣцѣ. І ишолъ тамъ днѣ цѣлый, ѿ пришок'ши оу пѣцѣ сѣкѣ спочивати подъ смѣреками. І тамъ

оуґснѣкъ ѿ видѣлаъ сонѣ, якъ бы кто [к] пристѣпилъ сѧ къ немѣ ѿ рекѣ до него: „Іаїе, встанѣ, кѣжѣ ѿ пій, ко естѣ ти далека дорога!“ И коли сѧ Іаїа превѣдникѣ, ано оуґвидѣлаъ оуґ головахъ его ѿщипокѣ ѧчѣмѣный ѿ корчага воды полѣна стояла. Оуґставѣши Іаїа ставѣсти ѿ тѣю вода пиѣти, ѿ зас [к] оуґснѣкъ. И зновѣ пришолъ къ немѣ аґґлаъ Гіѣ, дрѣгій разъ извѣдникѣ его ѿ рекѣ: „Оуґстанѣ Іаїе, кѣжѣ ѿ пій, ко ти далека естѣ дорога“. Оуґставѣши Іаїа блґгодарыкъ Гѣ Бѣ, кѣжѣ ѿ пикѣ. ѿ так ѿшолъ ко крѣпости того найдѣкѣ мѣ. дїѣ ѿ мѣ. нощѣ не вѣкѣшаючи нѣчого.

И пришолѣ до горы Хорыѣской ѿ тамъ знаѣшолѣ печарѣ ѿ вѣойшолъ в ѿ ѿ жывѣ тамѣ молачи сѧ Гѣ Бѣ непрестанно дїѣ ѿ нощѣ. И тамъ пришовѣши кѣ немѣ аґґлаъ Гіѣ ѿ рекѣ емѣ: „Що ты тѣ Іаїе чинишь?“ Рекѣ Іаїа ко аґґлаъ „Ревнѣа поревнѣолахъ“ по Гѣдѣ Бѣжѣ моемѣ вседерѣжытелю, ко ѿставиѣли люде твоѣ приказана твоѣ ѿ тебе, Гіѣ мой, ѿлѣтара твоѣ рескопали ѿ пророки твоѣ погѣбили, ѿ толко едѣнъ зостаѣмѣ, ѿ хотѣѣт ѿ мою дїѣ оуґзѣти за тебе, Гіѣ Бѣ мой!“ И рекѣ Гѣдѣ ко Іаїѣ: „Не вѣй сѧ, Іаїе, оуґстан ѿтол, ѿди ко пѣтѣ твоѣ! ѿди пѣтемъ ко пѣстыню Дамасковѣ ѿ тамъ поѣтишь блґсеѣа сѣна Сафѣтова вѣ мѣсто себѣ пророка“.

Зновѣ пише в четвѣрѣтѣхъ книгахъ црѣственнѣхъ в г[л]авѣкъ девѣтой на десѣтъ: Оуґставѣши, мовѣт, едѣного дїѣа сѣый Іаїа пошолъ ко пѣтѣ ской ѿ знаѣшолъ Іаїа блґсеѣа сѣна Сафѣтова, ѿ котѣромъ то емѣ аґґлаъ повѣдалѣ. И блґсеѣй на полѣ ѿравѣкъ своѣими колы. Пришовѣши кѣ немѣ Іаїа станѣтъ емѣ пропѣкѣдати слово вѣжѣе Бѣа нѣсного Саваѣда. Рекѣ ко Іаїѣ блґсеѣй: „Щѣе, жывѣ мой Кѣжѣ ѿ жывѣа дїѣа моѣа, же тѣа не вѣставѣлю!“ И заразѣ блґсеѣй порѣвѣкъ пѣсѣгѣ ской на ѿгѣнѣ ѿ заѣвѣа едѣного кола ѿ наготѣола ѣсти Іаїѣ ѿ совѣкѣ, ѿ вѣставиѣкъ оуґшитѣко, пошолъ за Іаїѣмѣ ѿ вѣла емѣ слѣга, ѿ слѣжыѣ Іаїѣ вѣкрѣне.

И тамъ чѣдо сотворыѣлъ сѣый пророкъ Іаїа. Едѣного дїѣе, коли оуґтѣкала сѣый Іаїа передѣ блґзвѣлѣю црѣцю, гонѣтелкою на хрѣстѣянѣ [sic!], а погонѣа за нимъ оуґ слѣдѣа вѣла, Іаїа сѣый приѣкѣгѣ на едѣно полѣ ѿ знаѣшолъ едѣного чѣкѣа, а ѿнѣ сѣѣтъ пѣшѣницю. Поклонѣѣ сѧ емѣ Іаїа ѿ блґскѣѣлѣ нѣвѣс его ѿ пѣшѣницю ѿ тамъ сотворыѣлѣ мѣтѣвѣ до Гѣдѣа Бѣа, ѿ тамъ заразѣ стала пѣшѣница оуґ колѣсѣ ѿ заѣвѣѣла красѣно. И вѣ темъ часѣкъ прышла погонѣа, слѣгѣи црѣцѣ блґзвѣлѣнны, станѣтѣ свѣдѣовѣти чѣкѣа; „Щѣи не видѣлаъ есѣ, чѣкѣе, тѣстѣ Іаїѣ?“ И чѣкѣкъ ѿмѣ ѿповѣдѣлаъ: „ѿѣ его ещѣ тогды видѣлаъ, колиѣмъ тѣю сѣкала пѣшѣницю, а тепѣрь ѿа его, панѣвѣе, не

видѣлкѣ". И рекъ ли савѣи: „Юж то сѣ давнѣо чинитъ!“ И вернѣли сѣ зновѣ назадѣ, а стѣй Іаѣа пошолъ ко пѣтѣ своей.

Савѣхай же, що сѣ стало надъ тою безбожнѣю королѣицею Евзалѣицею! Единѣого дѣа пошла сама на своей фолварекѣ. Тамъ еѣ поразила сила бѣаа невидимаа; на единѣой землѣ ѡранѣой оупала тамъ мѣтва и тамъ еѣ до вечера ѡы изѣкли. И такъ то залаа кезеѣница злѣ ѡдала дѣшъ свѣю ѡкланѣицею дѣаволомъ и пошла до пѣла на мѣки вѣчнѣи.

(Ѣ) вѣзѣтѣю Іаѣи на ѣво ѣс тѣломъ и зѣдѣицею). И коли южъ пришолъ томѣ часъ, ижъ то мавѣ Бѣѣ оуѣзѣти Іаѣю ко трѣсѣ на ѣво. тогда ѣшолѣ Іаѣа ѣ Елисей во Галѣгалаы. Тамъ мовѣли стѣй Іаѣа ко Елисею сѣзѣкъ своему: „Гѣди ты, чадо, тѣи на семъ мѣсѣци, во мѣнѣ велѣнтъ Бѣѣ ѣти до Іерѣдана“. Рекъ къ немѣ Елисей: „Ѣѣе, живѣкъ мой Бѣѣ и живѣа дѣа естъ мѣа и твоѣа! И сѣ тебе не лишѣ и не ѡставляю тѣа, оуѣчитѣла своего!“ И пошѣло изъ нимѣ ѣ. мѣжей ѡ сѣновѣ прѣроческихъ, и стали мѣжѣе по далѣксѣ, а Іаѣа ѣ Елисей ѡба стали при Іерѣданы рѣѣкѣ. И вѣзѣвѣ Іаѣа шѣтѣ свою, изъиѣвѣ еѣ ѣ ѣдарыѣкъ нѣю по водѣ, и розѣдѣлила сѣ вода на двоѣ на ѡбѣѣ сторонѣкъ и сѣмѣкъ и тамъ, и перѣйшли ѡба по сѣхѣ. И коли перѣйшли за Іѣрданѣ, рѣкъ Іаѣа Елисею: „Прѣси совѣкъ оуѣ мене що хочѣишѣ, зачѣмъ не вѣзѣтъ вѣдѣ ѡ тебе“. И рекъ Елисей: „Нехай вѣдетъ и во мѣнѣ дѣѣ такѣй богѣтѣй, ижѣи естъ оуѣ тебѣ“. Рекъ емѣ Іаѣа: „Пѣскѣрѣла всѣ тоѣ оуѣ мене прѣситѣ. И если мѣа оуѣвидѣишѣ, коли вѣдѣтъ вѣзѣтѣ ѡ тебе, то вѣдѣишѣ ты тоѣо матѣ оуѣ сѣбе, що ѣа маю“. И тоѣ ѣдѣчи пѣтемъ гѣкорыѣтъ Іаѣа до Елисеѣа, ино колѣса и конѣкъ ѡгнѣннѣе оуѣшитѣко стало мѣже нимѣ и вѣзѣло дѣѣомъ Іаѣю живѣого ѣс тѣломъ на тоѣй козѣ ѡгнѣистѣй конѣмѣ ѡгнѣистѣымѣ и понѣсло Іаѣю къ ѣво ико вѣхромъ. Елисей же стоѣчи смѣотрыѣтъ и заклѣнкаѣкъ гѣлѣсно и рекъ: „Ѣѣе, Ѣѣе, колѣса Іѣлеѣа и конѣкъ его!“ И потомъ не оуѣвидѣлкѣ Іаѣю прѣдъ собою.

И вѣзѣвши Елисей за ѡдежѣъ свою розѣдраѣвѣ еѣ на двоѣ. Іаѣа же спѣстилъ Елисеѣви изъ козѣдѣха ѡдежѣъ свою, которою то бѣла розѣдѣлана Іѣрданѣ рѣѣкѣ. Оуѣзѣвѣвши Елисей ѡдежѣъ Іаѣиѣнѣспѣдѣицею изъ козѣдѣха верѣнѣлъ сѣ до Іѣрдана рѣѣкѣ [sic!] и ставѣиши при рѣѣкѣ оуѣзѣвѣвши Елисей Іаѣиѣнѣ ѡдежѣъ оуѣдарыѣкъ по водѣ и не розѣстѣпила сѣ емѣа кода. И рекъ Елисей со плаѣчемъ: „Гѣе естъ Бѣѣ мѣоѣнѣй Іаѣиѣнѣкъ Іѣпѣо?“ Оуѣдарыѣкъ по водѣ дрѣгѣиѣ разъ и рѣстѣпила сѣ вода и перѣйшѣла Елисей по сѣхѣ.

Единѣого часѣа прѣтрафѣло сѣ было ѣти стѣомѣ Елисеѣви черѣзъ единѣо мѣсте, гѣе тежъ дѣѣти пѣстѣота гѣрали сѣ на ѣлицѣ. И Елисей

была лысый, голова емѣ была лысая, голая. Оувидѣвши Елисея дѣти бѣгли за нимъ корачи его и кричали гокорачи: „Лысый! Пѣхивый! Гологеловый! Пѣхивый!“ Бѣгли за Елисеемъ за мѣсто корачи его и за рызы [сѣ]паючи. Потомъ не терпѣчи Елисей далей тымъ дѣтемъ пѣстымъ помолитъ сѣ Бгѣ и рекъ: „Дай то Бжѣ нѣсый, абы то васъ медвѣдь пороздиралъ оушит'кихъ за вашѣ такѣю зыточнѣю пѣстотѣ!“ И въ томъ часѣ гдѣ сѣ оузила медведица во двома дѣт'ми и тамъ пороздирала медведица тыхъ своевольныхъ пѣстошныхъ дѣтей оушит'кихъ сорокъ и пѣтеро, и пошла оу лѣсъ. И Елисей пошолъ оу пѣсѣ и въселъ сѣ во единѣ пѣчарѣ и тамъ прѣвѣвалъ на мѣтлахъ стѣхъ.

Той же Елисей жонѣ единой на имѣ Еоман'танины во-скресылъ сѣа еѣ оумерлого. Той же Елисей стѣй Ерихонскѣе воды гор'кѣе, сотворивши мѣтвѣ, оуспѣла оу тотѣ воды соли и стали воды солодкѣе и людемъ пожиточныѣ.

Повѣдають книги цѣрковныѣ четвер'тый оу главѣхъ пѣтой, яко вы той же Елисей стѣй пророкъ вѣжый единого князя Исы-рийского на имѣ Невмана шчѣстна [sic!] его ѿ проказы, коли емѣ розказалъ былъ сѣмъ разъ погрѣзити сѣ оу рѣцѣхъ Іорданѣ: и коли сѣ погрѣзилъ, заразъ ѿ него пропала злая проказа, и вѣчи-нило сѣ тѣло его красное велми, яко ѿрочатѣ молодого, и былъ здоровѣ и красенѣ тѣломъ. Тѣхъ молитвами Гсди стѣхъ твоихъ ѿбоухъ пророковъ Іаѣи и Елисея помилѣи насъ и сѣси дѣла нѣша всегда и нѣтѣ и прѣсно и во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Отсе оповѣданѣ держитъ сѣ доволѣ вѣрно библѣйной основѣ, а декуди навѣтъ тексту (1 Царствъ XVII—XIX; 2. Царствъ II, 1—18 — оповѣданѣ про Іллю, і 2 Царствъ II, 19—25; IV, 8—37 — оповѣданѣ про Елисея), та має такожъ деякі апокріфічні подробности, а власне початокъ оповѣданѣ про Іллю (сонъ его батька і викладъ того сну, взяті ізъ проложной статті про Іллю, а сѣ зновъ винята ізъ твору сѣв. Епифанія Кипрського „Historia de prophetarum vita et interitu“), епізодъ про наяву, що чудомъ вродила пшеницю і оповѣданѣ про смерть Бзавелѣ.

Б. Рукописъ о. Теодора зъ Дубівця, стор. 8—10.

(Мѣа того жъ дѣ. стѣго прѣрока Елисея). Елисей вели-кій и славноый прѣрокъ вѣжый бѣ ѿ странѣхъ Едесскѣхъ и племени Рж-вимова, сѣхъ же Асафатовъ. ѣгда же хоташѣ родити сѣа, выс[тѣ] велѣе знаменѣ: залѣла во оуниці, иж[ѣ] въ Силамѣ, быстро вѣзопѣ, иж[ѣ] слышати во Іерузалѣмѣ. рече ж[ѣ] жрецъ вѣхъ Іаѣленѣй. Іако „вѣ-ій

пророкъ ради с[а] днес[ь] въ Іер'лимѣ ѿ тѣхъ раздрѣшитъ ѿсѣкан'ныѣ ѿ сѣкрѣшитъ сѣлѣн'ныа". многа ж[е] знаменїа сътвори Бгъ ржкою Елесеиною. ѿ тѣхъ пророчествова ѿ пришествїи Гїи, Ерихонскїа воды безчаднїи ѿ грѣхъ сжїа ѿсѣканъ ѿ рекъ: „тако глѣтъ Ггъ: ѿсѣклаю воды сіа, [да] ѿсѣклають". мѣртвїа въскрѣси ѿ прокаженнаго сжїаго Неѣмана Еирїна ѿ проказы ѿчисти, ѿ Ѣзїю своѣго сажѣ прокаженнаго сътвори за сребролюбїе [и] преслѣванїе, ѿ воды Іер'данскїа мнлостїю Іаїїною оудари ѿ раздѣли, ѿ іна многа чюдеса сътвор[и]. ѿ сѣдѣщїхъ ѣмѣхъ близъ Іер'дана съ ѣ-ю ї. сѣвъ пророческихъ, слышавъ ѿ немъ црѣ Іасерїйскїи ѿ посла поймати ѣго тїсащїи войнѣ. оузрѣвши ж[е] ѿзъ горыи войнѣи иж[е] ѿдоша съ Елесеємъ мжїи [sic!], хотѣхъ вѣжати. ѿ реч[е]: „почто мало вой вѣжїте? множайшии во сѣ насъ сжѣ". ѿ показа имъ аггѣльскихъ воин'ствъ множество ѿ себе. ѿ оузрѣши [с]воа ѿ ѿде съ ними къ Іасїрїйскимъ людемъ всемъ ѿ реч[е]: „кого ѿсѣте?“ ѿ рѣша: „Елесеа". ѿ реч[е] имъ: „ѿдѣте въ слѣдъ мене!“ ѿ приведе ѣго въ слѣдъ себе глѣ црїю Іаїїлеву: „не оубїи людеи сїихъ, но давъ имъ їасти ѿ ѿпоустїихъ ихъ: не їако на тѣ прїдоша, но їако на ма". ѿ вопроши ихъ: „како смѣет[е] вѣнїти въ градъ сей?“ ѿ тїхъ клахъ сѣ глѣюще: „ни града видѣхомъ!“ Елесеи же поживе вѣгооугодно престави сѣ Бгъ ѿ похованъ выс[ь] оу Самарїї въ Савастїана градѣ.

Б се тѣмъ. проложна житєвїе, т. е. така, що помїшувала ся звичайно в Прологахъ. Житїя пророкївъ у Прологахъ винятї зъ деякими скороченїями ізъ твору сѣв. Епїфанїа Кипрського „Historia de prophetarum vita et interitu“. Відомости свої черпавъ Епїфанїй не тїлько зъ Писѣма сѣв., але такожъ ізъ пізнїйшихъ рабїнськихъ і апокрїфічнихъ творївъ. У нашому оповїданїю апокрїфічнимъ додаткомъ є відомїсть про чудо, яке стало ся при вродженїю Елесея.

В. Рукописъ о. Теодора зъ Дубївця, стор. 1—2.

(Мїѣа тогожъ дї¹), сѣго пророка Ісаїа). Сѣмїи Ісаїа великїи²) пророкъ вѣ³) ѿ Іер'лїма, стрїи жє⁴) вѣше Манасїа црѣа, сїа Езекеа, ѿвеличаше ѣго ѿ беззаконїи⁵) ѿ претренъ выс[ь] пїламин⁶ на полїи ѿ похованъ выс[ь] близъ воды, юж[е]⁷) погуби Езекеа [и]⁸) разорї⁹) ю ратныхъ дѣла¹⁰). но Бгъ¹¹) знаменїе сътвори пророка [такъ въ Ком. Прол., тутъ хвїбно Бгъ] ради, зане прежде оумѣртви[а] ѣго оужада сѣ¹²) ѿ помїи сѣ пити воды.

[и ѡвїе]¹³⁾ послана кысть ёмоу вода жыва ѡтоуду. того ради нарече сѧ Емоуам, еж[е] сказает сѧ: послан. тогда¹⁴⁾ оубо лежаху моцк сѧго пророка близ воды Емоуамла, ѡко ж[е]¹⁵⁾ кк¹⁶⁾ положен¹⁷⁾ оубокрай моря¹⁸⁾ црѧ Дѣда ѿ Соломона. ѿ по сѧм же принесены кыша моци¹⁹⁾ в Кестан'тинград²⁰⁾ ѿ положены кыша оу Лахир'н²¹⁾ кк²²⁾ цркви²³⁾ сѧго Лаврен'тѧ.

1) Стрѣсть 2) дод. кѡй 3) дод. оубо 4) страны иже 5) дод. ѡго. 6) вас. 7) иже 8) вас. 9) разорик 10) ради 11) ѿ кысть 12) оубо сѧ 13) Т. з Д. вас. 14) и тѧго 15) дод. речено 16) кысть 17) вас. 18) гроба 19) вас. 20) Црѧград 21) близ Клахур'ны 22) вас. 23) црквѧ.

Варіанти виписано із рукописного Пролога, що находить ся в Комарні, власність тамтошнього міщанина Вільхового. Рукопис, сильно ушкоджений, походить із XVI або XVII віку. Про смерть пророка Ісаїї в Письмі сѧв. нема ніякої згадки, а тим менше про місце его смерти і про чудо з водою. Статейка отя так само як і попередня винята із твору сѧв. Епіфанія, гл. Divi Epiphaniі episcopi Constantinae Cypri contra octoaginta haereses opus Panarium etc. Basileae 1542, стор. 618—625, де поміщено статтю Historia de prophetarum vita et interitu. Завважимо тут, що із сеї статті взяте також оповіданє про пророка Натана, поміщене у нас на стор. 276—277, а також оповіданє про вродженє пророка Ілії на стор. 296.

Г. Крехівська Палея, стор. 985—987.

[Смерть Єремїї і его пророцтво про Ісуса]. [По зруйнованю Єрусалима Навуходоносором решта Жидів, не виведених до Вавилона, не хотїла жити в Єрусалимі, як радив їм Єремїя. Під проводом Йоанана вони пішли до Єгипту, забравши з собою і Єремїю]. И поят Іѡнанъ и всѧ кѡекоды, силы всѧ ѡставляша Іюдинкѧ ѡбращенкѧ жити на земли, моужа силнкѧ и млад[е]нца ѿ дщери црѧ ѿ дѡла ѡже ѡстави Навсзарданъ с Годолиемъ сѧмъ Ахикакомомъ, и Єремея пророка ѿ Барсха сѧа Нирїйна, ѿ кнѡдша кк¹⁾ Єгупет, ѡко не послашаша глас[а] Гїѧ. и кнѡдша в Тафайск ѿ приста[ша] к мѡрзостѧмъ єгупетскым ѿ женкѧ ѿхъ ѿ кажахс црци ѿсней, кк²⁾злнкахс єї кк³⁾злнканїє и кажахс, ѡко ѿ моужемъ их приста[ти] к нимъ. ѿ выс[тъ] слєко Гїє кк⁴⁾ Єремея: „се ѡзъ преставляю лице своє ѡкож[е] погсбити всѧ Іюдеѧ вѡжавшѧ кк⁵⁾ Єгупет, ѿ падсѧ с[ѧ] мечем ѿ голодомъ, ѡссксдют даже ѡ мала ѿ до велик[а]. ѡкож[е] сѧ ти надеють дѡлами своим[и] кк⁶⁾звратѧ[ти] с[ѧ] на землю Іюдинс, не кк⁷⁾звратѧ сѧ тамо ни счєлєют“

[sic!]. й ѿвѣщающе вси люд[ѣ]и Юдейстїи Еремей глаголюще разсмершїи, яко жены нхъ кажаху вѣдомъ ииѣмъ, глаголюще: „слово, еже[є] намъ [рекаѣ] вси] къ имамъ Гѣе, не послашлемъ тебе. яко[о] творащїи творимъ се слово, еже[є] иыѣдетъ изъ устѣхъ нашихъ кадити цр҃ци ииѣсей и въззываетъ ей въззванїе, якоже створиша оцїи нїи и цр҃и нїи къ град[ѣ] Иудинѣ“. й веселяще с[а] и живѣщи къ днѣи своѣи.

Много ж[є] плакала [зам. плака с[а]] ѡ нхъ Иеремеѣ й счаша ѣа не смѣшати с[а] мерзостями егѣпетскѣми. пррочествова же много ѡ Юдеехъ свр҃шихъ къ Егѣпте й ѡ Фараон[ѣ] й ѡ людехъ его, яко погибнѣти ѡ лица халде[и]ска, понеже кажаху рѣкотовереномъ. й рече же й се предстоящимъ: „И ѡидетъ Гѣ ѡ Сиѡна на йко и пак[и] придетъ в Сиѡнъ славою, егда древѣ поклонатс[а] вси иыѣщи“. пррочествова же преж[є] рѣства Хѣва лѣтъ хѣ. ѡ пришествїи Хѣвѣ й ѡ распат[и]и й проведениї. слышавше ж[є] се Юдей възвнѣше глаголюще: „се ж[є] пакѣ тниж[є] гл҃и гл҃анный Исаеѡ сїмъ Ямосовымъ!“ й вземше каменїемъ повнѣша й, понеж[є] ѡбличаше ѣа ѡ безаконїи. понеж[є] вѣше Егѣптяномъ доврѣ, й погрѣкѣша й близъ дома Фараѡна. Помоли ко с[а] Коѣ, иыѣроша ѡ аспидѣ, иж[є] гвѣлаху люд[и]и воднїи звернѣ. иж[є] нарицаютъ с[а] коркодани.

Ген ж[є] Еремеѣ вѣда знаменїе ереѡмъ егѣпетскимъ, яко подоклае трости с[а] идоломъ нхъ й пасти с[а] Егѣа дѣла ѡтрочат[и] ѡ дѣвы роженѣ й къ иыѣлехъ. да сего дѣла Егѣптяне й доселѣ вїио твораѣ дѣцю ражающїю первыи млад[ѣ]нецъ еѣа, й къ иыѣли вѣложыше поклоняютъ с[а] емѣ. Кыс[ѣ] же по хѣ. и ї. лѣтъ Иѡсїѣфъ своѣи с[а] Ирод[а] иыѣкилюща млад[ѣ]нца, поѣтъ Хѣа й Мрїио й кѣжа къ Егѣпте. вѣниде же къ ст҃анце кѣ нхъ Явдѣла, свр҃шъ Хѣу ї. лѣтъ, авнѣ падоша йдоли вси. иереи же видѣвше вѣстрѣташе й припадоша къ Егѣсѣ, дабы цр҃кви нхъ не пала с[а] ѡ нхъ. й хотащїмъ имъ написат[и] иконѣ подокниѣ его, пи[шю]щю же хотащю написат[и] й не можаше еѣа концати по ѡбразѣ Хѣвѣ. й начаша молити с[а] Егѣсѣ вси, дабы повелелѣ. дабы с[а] концала йкона его. Хѣѡу же наклонившю на ню, й сама йко[на] лѣѣе конца с[а], иж[є] храняѣ Егѣптяни й доселѣ. мнози же силнїи й цр҃и покнѣша[ша] с[а] взати ю йли преписат[и] й не кѣзмогоша.

І сего оповїдана нема в дотеперїшнѣхъ збїркахъ апокрїфїчнихъ оповїданъ. Назрукована Тїхонравовимъ (op. cit. I, 273—297) у двохъ редакцїяхъ „Повѣсть ѡ плѣненїи Іерусалима“ не має з нашимъ текстомъ нїчого спїльного крїмъ пророцтва Еремеїяного про Христа.

Д. Замойський рукопис стор. 753—761.

(Мѣца декавра въ зѣ. стѣрсть стѣх ѿ. ѿ трокъ
 Янанѣи, Язарѣи, Мисаилъ ѿ Данила прѣрока. Гѣ [бѣки]).
 Хоцю ѿнѣ покѣсть бѣгѣу възвѣстити Хѣамъ цѣрквамъ ѿ трокъ
 Хѣъ ѿ мѣнкъ моужьства. елико оубо Бѣа знаетѣ, наче же знаемъ
 есте ѿмъ, здѣ оуби прикленѣше ѿнѣкъ послоушайте, да чѣмъхъ
 мѣнкъ мздѣ възданѣа сподоките сѣ, сѣхъ бо подобасть хвалити
 ѿ дикити сѣ ѿмъ, не видѣвшѣхъ чѣлкъ мѣнѣа стѣрти ѿ въскрѣнѣ
 мѣтѣкмъ, ѿ прѣже славнаго по плоти Хѣа пришествѣа ѿсповѣдники
 ѿ мѣнкы бывша. ѿ сѣхъ не мы к вамъ вѣираемъ, но промыслѣ
 нѣемъ чѣтнаго ѿнѣ намъ прѣрѣчѣва вѣрѣати. тѣмъ же азъ хоцю
 цѣрскыхъ сѣродныхъ дѣтѣи Янанѣа, Язарѣа ѿ Мисаила ѿ сѣ прѣ
 мѣдрымъ Даниломъ бѣгове житѣе скончанѣа покѣстѣковати. при
 дѣте оубо, въздвигнемъ подлогъ древнаго сѣзданѣа, которыа
 ради винъ ѿ забрала оубинѣи бывша конци вселѣнныа красныа
 дѣтѣи Іерѣамьскыа. како та ѿзвѣраю! како стрѣпаю дѣканѣа ѿ дѣ
 тѣи твоѣ! не ѿкажѣтѣа тѣвѣкъ вънѣю, но вѣсѣдоуа дѣлаю сѣ
 словѣси повѣлкнѣи, что ти гѣа Бѣъ до чѣтырьжды засвѣдѣтель
 стѣкоуа ѿ гѣа Дѣдомъ: „ѿще ѿставать сѣнѣ твоѣ законъ мой
 ѿ къ соудѣхъ моухъ не ходити ѿмоуѣ“; Ісѣиѣмъ запрѣщаѣ:
 „измѣните сѣ ѿ чѣты коудѣте, навѣкните добро творити“. ѿ пакы
 же гѣтъ: „Іерѣамѣ, в тѣвѣкъ правда спитъ, ѿ ѿнѣа [sic!] оубѣнѣа“.
 какоже правда спитъ? прѣзвѣкнѣе по плоти ѿзъ дѣца, еже Дѣдъ
 прѣдвидѣкъ вънѣсть: „Въскрѣни Гѣ ты ѿ кивотъ стѣни твоѣа!
 в тѣвѣкъ мѣсѣтъ [на боцѣ новѣйшимъ писѣмомъ приписано: смѣшляютъ]
 корчѣмѣници вино с водою, ѿ князи твоѣи не покѣраютъ сѣ, ѿ вѣк
 цѣници тѣтѣмъ“. ѿ Михѣемъ гѣтъ: „прѣвѣрацю праздниѣи вашѣа
 на сѣтѣкованѣе ѿ прѣселю ѿвѣ онѣ полѣ Навилѣона. егда оубо прѣвѣ
 вашѣе къ слоушанѣю, то оубе прѣготовилъ на тѣа цѣа Ісѣоуѣнѣскаго“. въспѣминаѣ сѣкровѣнѣе, еже при Ѣзикѣи цѣи, „ѿ ѿполчи
 сѣ на тѣа с вой“. прикѣдъ цѣа Ісѣоуѣнѣскаго, ѿзѣравша конѣа по
 гонѣныа множицѣю на бранѣхъ, ѿ всѣдше на конѣа оубноша сна
 ны¹⁾, брѣнами въшѣроужены²⁾, ѿ вѣкѣма рѣсѣама стрѣклающе не
 погрѣшахѣу. ѿ найдѣша³⁾ на град⁴⁾ къ ѿ. часъ ноци праздниѣоу соу
 цю⁵⁾ ѿ сѣкѣрамъ многамъ⁶⁾, егда вѣкша лицѣи ѿ пирѣкѣ, коумъ бали
 же ѿ гоусли, троусъ плачущихъ⁷⁾. бѣгороднѣи⁸⁾ ѿвѣрзахѣу сѣа всего
 сѣго ѿ своѣодѣни, но сѣберанъ бывъ въсѣ градъ ѿ всѣ торжѣство
 ѿ всѣа чѣди на ѿдѣнѣе ѿ питѣе⁹⁾. Іерѣамъ ѿвѣхѣоуа рыданѣе⁹⁾:
 „доколѣ¹⁰⁾ вѣзѣмоуа сѣтѣковѣнѣи? ѿвѣразомъ затѣворѣнъ еси, занѣ же

наказаніе ѿхъ ѿ дѣланіе ѿхъ¹⁰). Ивмелехъ прѣрокъ хранимъ¹¹) на селѣ, да не видить запустѣніа града¹²), ѿ¹³— стоужени бывше напрасно¹³). црѣю¹⁴— вавилонскоу пришедшоу троуѣхъ творять троуѣхы седмью полкы гласомъ велиимъ ѿ тажкы¹⁴), ѿ колеса пристроѣна¹⁵) желѣзна ѿгнѣна¹⁶) прискакающе напрасно¹⁷— стѣкны прокивалахоу до ѿснѣваніа. ѿ трѣснѣніа тажко ѿроужіе, тоулови борцы сражахоу сѧ ѿ кони свѣрени гласомъ варварьскым ржюще велми конѣахоу. яко всѣмъ тѣмъ тажкѣ громъ вываше¹⁷), пирѣке же дѣѣе напрасно¹⁸) сѣкроушиша¹⁹) сѧ ѿ свѣща ѿгасноуша, якоже²⁰— реч[ѣ] прѣрокъ: „превратити сѧ праздникомъ ѿхъ на сѣ-
токаніе²⁰) ѿ²¹) радость на плачь²²) тоу вѣ²³) падѣніе стѣкламъ ѿ домовъ²⁴) разлнчныхъ²⁵) спадѣніе²⁵) ѿ жѣніе²⁶) хлѣбни²⁷— ѿ падѣніа трѣпъ при цркви²⁷), ѿ сѣїніи²⁸) сѣсоуди слоуживніи²⁹), ѿхъ³⁰— же не свѣдѣ kolikoю вѣша цѣною злата³⁰), ѿ все расху-
чено³¹), принесѣкны вывахоу презлаго того дѣланіа³²).

Иты же выша³³) м. тысоуцъ моужь ѿ женъ ѿ дѣтѣи³⁴). помысливъ же Исоуранникъ единою врькью³⁵) ѿ³⁶) моужь ска-
завъ³⁷) ѿведе³⁸) ѿз града ѿхъ м. тысацъ, посреди же³⁹) мно-
жества⁴⁰) плѣбни⁴⁰) г. ѿтроки единокровныа⁴¹) сѣстрѣнѣ⁴²—, ѿ тако⁴²) сквозѣ поустаа мѣста ѿ драждына⁴³) ѿбоудавъ
браздами прѣдѣна⁴⁴) ѿхъ ведаше⁴⁵) якож[ѣ] ѿслы ѿмьскы, а со
зади бѣюще женахоу⁴⁶). вѣ бо⁴⁷) повѣлелъ косый водити а⁴⁸— на
моужь⁴⁸), да аще единъ ѿхъ⁴⁹) на тернѣ сѧ наводѣ⁵⁰) ѿ хо-
щеть⁵¹) тернѣ ѿз ногы ѿзати, то всей тысацѣи⁵²) ждати еди-
ного, занеже баше единомъ оужемъ⁵³) сѣзани⁵⁴). якоже провѣз-
гласи дѣдъ⁵⁵) глѧ: „къзвратихъ сѧ на страсть. егда оуѣзе ми
тернѣ⁵⁶). сице⁵⁶) внемий плѣбни ѿдоуци⁵⁷) доидоша вавилона до
третїа рѣкы. тѣмже⁵⁸) тѣ на⁵⁹) древѣ⁵⁹) ѿвѣш'шимъ⁶⁰) ѿрганы⁶¹)
ноужахоу ѿхъ⁶²) глѣюще: „воспойте намъ пѣснь⁶³— яко же на
земли вашей!⁶³) тогда ставши⁶⁴) трѣе единокровнѣи⁶⁵) ѿтроци
рѣша: „не достойно⁶⁶) есть прѣд⁶⁷— нечѣвнымъ словесъ вѣїихъ
глѣти⁶⁷)⁶⁷). ѿ⁶⁸— виша ѿ того днѣ жезанемъ соуковатымъ до дѣ⁶⁸)
часа. непорочнѣи же ѿтроци глѣахоу ѿтай: „въсхваляемъ глѣ!⁶⁸)
на оуѣтрѣа же вѣ г. час члѣколюбецъ ѿ⁶⁹) незлобный⁶⁹) бѣтъ по-
маноу⁷⁰— завѣтъ сѣтворенный къ Ивраамоу ѿ оумолѣнъ бывъ
праведными сими⁷⁰) посла ѿсѣклани⁷⁰) анѣлы⁷¹) ѿсѣкланти⁷²)
люди своа ѿ⁷³— страсти безаконниковъ⁷³) ѿ оуѣкретивъ сѣдѣа
противныхъ⁷⁴) на мѣсть ѿ ѿврати⁷⁵).

Тѣм же видѣ црѣ сонъ неоудѣвъ рѣшимъ, Даниломъ
ѿ сѣыми ѿтрокы сказаніе прѣатъ. того ради поставѣ а князѧ
той странѣ всей. трѣмъ ж[ѣ] црѣмъ ѿзменившимъ сѧ живоуцимъ

тоу Жидомъ не измени са мыслъ нхъ и не съчташа са с невр-
ными ни прилкнуша са соуетъ. прїдвїи же три ѿтреци по
доверѣмъ наставнице ходоуца ѿ. локотъ соуетныхъ и болванъ
оуничжиша. змѣа шестидесятъ локотъ. вѣа наречена имъ, пора-
зиша оубивше. си во писанїа стѣхъ ѿкрѣтѣша с[а] на хроу-
сталинхъ дрицахъ написана. тѣмъ ж[е] изволнхъ стран'ноу
и всѣми невидимоу повѣсть исповѣдати вамъ.

Съкроушеннымъ же бывшимъ соуетнымъ коумиромъ силою
стѣхъ сихъ моужь, накоженїемъ диаволымъ и закнстїю пещь
оумыслиша въжиги ихъ ради. но посла Бгъ архангѣла Мухайла,
да яко ѿ въвергоуть в пѣць, въїи ангѣлъ прохладн пещь. днѣ
же и ноцѣ посреди ѿгна прохладжаеми кеселѣхоу са, класи же
нхъ не ѿпалѣны быша и лица нхъ не измѣниша са и ногы нхъ
яко по росѣ ходоуца, яко дхъ Гнѣ прохладжае ѿ. тем же црѣ
глаголаше: „не три ли моужа въвергохомъ въ пещь, и се инѣ виждоу
д. и здракъ чѣтвѣртаго [sic!] подовѣнъ сїа въїа“. Язарїа же рече
к нему: „гдїи ми, црю непрдвѣнїе и безоумнѣ, како Бгъ не знаа сїа
въїа проповѣдаешн? того во ради и мы всакоу моужоу избрахомъ,
да егда прїидеть сѣмо к намъ по плоти дїею чѣтоу, яко же
нишеть, да ны слоугы сѣтворитъ боудоуцимъ ѿнемъ сведѣте-
лемъ“. реч[е] црѣ: „свѣта вижю ходоуца“. Язарїа рече: „да ты
ли ѿ семъ не разбѣкешн, яко страхомъ въїимъ и стѣхъ стѣла
видиши?“ тогда оубоимъ са Навхид[о]несоръ [sic!] разбѣмъ и въкрова,
притекъ к пещи и поклонн са имъ и рече имъ: „Янанїе, Язарїе,
Мисайла, ивидите ис пещи! разоумѣхъ во, яко нѣс[тъ] иного
Бгъ, иже сице сѣтвори, преложи пещь на хлад“. и приложи реч[е]:
„иже ирчетъ хоулоу на Бгъ жива, да боудеть в пагоубоу!“ посла
къ ближнимъ и къ далнимъ и оустрон ѿтреки княза въ Ва-
вилонѣ [и] въкроу въїею оуспѣ.

По четырехъ же мїеухъ оумртвїа его выс[тъ] црѣ инѣ к сего
мѣсто, Прксанинъ родомъ, именемъ Ятѣтикъ, иже держа црство
лѣтъ ѿ. и д. и икаше повелѣнїа вавилоньска. и оувидѣвъ
вѣгочетїе прїдвѣныхъ моужь Данила и три ѿтрокѣ, въпрощаше
ѿ: „что есть мдрѣсть жидовьскаа и которыхъ родителей вноуци
соутъ?“ ѿкрѣтъ же прѣлаа его страшно слоуженїе с великимъ
страхомъ всѣмъ предстоѣщимъ, прїдвїи же ѿтреци с дерзостїю
и роукама мающе сташа. Мисайлъ же начатъ ѿкрѣтъ творити
црви и реч[е] к нему: „оуиѣ всѣмъ ко точнымъ ми ѿтрокомъ,
первїе не хоташимъ к тобѣ глати, мрзость во мнѣтъ быти,
еже глати с тобою и еже ѿ тобѣ. ѿвѣче азъ ѿвѣщаю ти.
к мысли нечовѣкстванаго ти свѣта точенъ еси пресмыкаемыхъ

сѧ многымъ: Явелъ, Ной, Явраамъ, Исаакъ, Іаковъ, Іѡсифъ, Исаѧ, Іеремѧ, Іезекїѧ ѿ сѧ женою ѿ сѧ тремѧ своѧми симѧ ѡтрокѧ Янанїемъ, Язарїемъ, Мисаїлемъ ѿ наставникомъ Даниїломъ, Іѡаннѧ Крѣтъ Хѣтъ ѿ много множество, тѣмъ же ѡ нихъ многѧ ѡзбравъ Ілѣдка посла в рай, другимъ же пакы повелъ оустроити до втораго пришествїѧ. сего ради Павелъ глѣтъ: „ѡви сѧ оубо коле пѧти сотъ кратѧи единою, ѡ нихъ же множайше прекыкають доселѣ“, сиречь в рай прекыкають доселе, „ѧ ѡже ѡпоустѧ спати, спѧтъ“. Быс[тъ] же се за дѣланїе вѣскрѣнїѧ. сице пострадавшѧ трѧе непорочнѧи ѡтроци ѿ сѧхранени кыша въ камени, акто ѱ. ѿ М. вѣскрѣше оустроени кыша на мѣстѣ своемъ. вѣдѣтїю ѿ чѣволюбїемъ Оца ѿ Сїѧ ѿ стѣго Дхѧ ѿнѣ ѿ прїсно къ вѣкы вѣкшмъ.

1) Отсей уступ в Крех. починає си ось якими словами: Іѡакимъ ж[ѣ] црѣкъ прѣтїѧ сѧ црѣкъ вѣнѧнѣскѣ Навхедонесорѣ дани ради. прїде ѧ пакѧ црѣкъ Навхедонесорѣ на Нерѣмѧ [sic!] ѡзбравъ конѧ корзыѧ ѿ ѡноши снѧныѧ 2) вѣскрѣжшѧ 3) прїшедшѧ на-прасно 4) къ град[ѣ] седмїноу поакерѣ 5) празднїкъ творимъ 6) дод. горѣшимъ 7) паг-цїцїнѣхъ, ѡко кыша видѣти вѣск градъ вѣсѧмѣ сѧ 8) вѧс. 9) Нерѣмѧ же ѡвѣсѣжшѧ вѣск градъ пѧвѣ сѧ ѿ рыдѧнїѧ 10) вѧс. 11) дод. кѣ 12) градѣ 13) вѧс. 14) Зам. сего: ѿ сѧ сїѧ хѧдѣйскѧ прїстѣпнѧ глѣмъ трѣбнымъ тѧжкомъ 15) сѣворѣна 16) желѣзѡвѣразно 17) вѧс. зам. сего коротко: ѡко взѧтъ быс[тъ] градъ ѿ вѣнѧ 18) вѧс. 19) ѡскрѣша сѧ 20) вѧс. 21) дод. быс[тъ] 22) дод. ѡко ж[ѣ] рѣч[ѣ] прѣрокъ 23) дод. видѣти 24) домѡмъ 25) вѧс. 26) дод. стол-покъ црѣковнѣхъ 27) вѧс. 28) вѧс. 29) црѣковнѧи 30) вѧс. 31) вѣн взѧти кыша 32) зам. сего ось якъ: црѣкъ же Іѡаким[а] повелѣ ѡскрѣстѧи ѿ сѧ стѧны граднѣхъ сѧвѣрѣнѧ ѿ непогренѣна за много крѣмѧ, црѣстѡкавшѡ емѣ актѧ аї. ѡко ж[ѣ] вѣща ѿ ѡ немѧ Нерѣмѧ рѣкѣнѧ: „такѡ глѣтъ Іѣкъ на Якимѧ сїѧ Нхѡзова: „горѣ на мѣжи сѣмъ, не ѡмѣстѣ порѣдѧти нѧ пѧкатѧи“ сѧ ѡ немѧ“. 33) дод. тогда 34) дод. вѣдѣннѧ кыша ѿ ѣ. ѡтроци Янанїѧ, Язарїѧ, Мисаїлѧ ѿ Дѧннѧ прѣрокъ. члѣд[а] сѡщїнѧ ѡзвѣмѧ црѣкъ 35) єдинѣмъ ѡжїремъ 36) по тѣлѣснѣ 37) сѧзѧвшѧ 38) ѿ тако вѣсти ѡ 39) нхъ 40) вѧс. 41) вѣгороднѣѧ 42) вѧс. 43) дразгнѧѧ 44) прѣднѣхъ вѣздѧмѧ 45) повелѣ ѿ водѣт[и] 46) кыщѣ ѿ пѣхѧѡщѣ акѧ скѣтѧ, ѡко ж[ѣ] прѣрокъ рѣчѣ „вѣздѧмѧ ѿ ѡзѧмѧ [в рѣкѣ. хїбно ѡстѧмѧ] чѣлѡстѧ нхъ вѣстѧгнѧшѧ“ 47) дод. црѣкъ 48) вѧс. 49) котѡрѧи 50) нѡвелѣ кѧ на тѣрнѣ 51) толїко хѡтѧше 52) дод. бѧше 53) оужїремъ 54) дод. ѧ. вѣсѧ 55) рѣчѣ прѣрокъ 56) ѿ тако 57) пѣша хѡдѧща 58) ѿ 59) вѧс. 60) повѣснѧ 61) дод. [ѧ] гѡсѧн 62) ѡ кыщѣ жѣзѧнѣмъ до ѡ-го чѧс[а] 63) зам. сего: ѡ пѣснѧ снѣѣнскѣ 64) стѧшѧ 65) вѧс. 66) вѣзѡможнѡ 67) зам. сего: нѧмъ прї вѣсѧ пѣктѧ, но ѡтѧѧ нѡхѧлѧмъ Бѧ своѣго 68) вѧс. 69) вѧс. 70) вѧс. 71) ѡнѣлѧ 72) ѡсѣцѧн 73) вѧс. 74) нхъ 75) мѧѡвѧтѧ лѡдѧнѧ мѡѧ.

Отсе апокріфічне оповіданє, доси незвісне з друкованих збірок словянських апокріфів, виняте мною з рукописної збірки Житій і Слів, писаної правдоподібно в XVI в., що колись становила власність Василянського монастиря в Замості (про се свідчить підпис на першій стороні в низу), а тепер знаходить ся в бібліотеці львівського університету під знаком I. F. 15. Сей рукопис загалом

вельми багатий на апокріфічні оповідання, особливо новозавітні. Що до нашого тексту, то він важний для нас іще тим, що частина його, хоч в рецензії досить відмінний від нашої, вийшла в текст Крехівської Палеї стор. 953—955 (гляди вище вписані варіанти). Не менше важне й те, що отим оповіданем користувався також автор рукописної збірки попа Ст. Теслевцьового, коли оповідав про смерть трьох отроків і пророка Данила.

Е. Рукопис попа Стефана Теслевцьового, к. 105—109.

(Мѣцы дѣкѣрѣи зѣ дѣи. Памѣт стѣху трѣху отрокѣ и стого прѣрока Даниїла). Сей стѣй прѣрокѣ вѣйї Даниїлѣ родомъ былѣ ѿ колѣна Ісдова сѣа Іакова патріарху старозаконного. Был стѣй Даниїлѣ славы родичов сѣх, которіе то были црского родѣ, ко ѿ Іюды сѣа Іакового [sic!] црк пошли. Не того теж племя и родѣ был стѣй Даниїлѣ, а родил сѣ оу вышней Бифсайдѣ и был младенецъ бар'зо красныи и пристойныи. И коли крел вавилонскій Нав'ходоносорѣ звоєвалъ былъ славыи городъ Іерѣсалимъ и позакиралъ много людей оу неколю, тогда теж и того младенца прекрасного Даниїла оузято. И былъ бар'зо великой наски и милости ѿ самого нѣснаго Бѣа, и былъ прѣрокѣ великихъ таемницъ вѣйху [мѣ]дрѣ: каждыи сонѣ, комѣ сѣ шѣ при[снило . . .], розсѣдивѣ и сганѣвѣ, не тылко простымъ людемъ, але И бар'зо Даниїла крел Нав'ходоносорѣ любикѣ и кохав, и такѣ его оушит'ки оу великой показѣ мали, иж его вавилонскимъ Бѣомъ звали.

Слѣхайтеж, шѣ сѣ стало. Был там оу ѣдиной скалкѣ каманной ѣдин поганый и страшный смекѣ, то естѣ шар'канѣ*). которого то Вавилоняне мали собѣ за вѣа і ѿф'крѣ емѣ давали и молили сѣ емѣ заѣше поганые Вавилон'чиkové, которые то не вкрывали нѣсномѣ Бѣс. И такѣ ѣдиного часѣ казал Даниїлѣ наготовити розмаїто жѣсти томѣ то поганомѣ шар'канѣи и покласти передъ его печарѣю, ѿколъ выхѣдит, на ѿф'крѣ. И Даниїлѣ оузявѣши пап'крѣ и каламарѣ и написалъ йма нѣснаго Бѣа Сакаѿда і оуложила оу той погодоковъ и станѣтъ говорити до людей мѣкани: „Слѣхайте, люде! Тоты потравы ест не вашого вѣа, которомѣ то вы дѣсѣ дѣете“. И люде рекли: „И которого жъ йн'шого? Мы то своимѣ вѣс наготовили“. И Даниїлѣ рекъ: „Потравы то сѣтѣ

*) Мадирське sárkány — смек, змий.

и́снего Бѣа Саваѡда, сотворителя и́ба и земаѣ и в'шиткѣх речѣй
видимѣх и невидимѣх". И ѡни рекли Даниїлови: „Що ты гово-
риши! Мы того твоего Бѣа не знаемъ и не томъ то мы пригото-
вили, але то мы даемо [наш]емъ бѣсѣ". И так Даниїлъ поставилъ
тотъ потраѣс напередъ, оу которой была написана карт'ка и́ма Бѣа
Саваѡда. И там стояли и ждали, зачимъ выйдетъ бѣкъ ихъ. Ижъ
но и́детъ поганый смокъ з великимъ свистанѣмъ и з шѣм'кнѣмъ,
и пришовши заразъ почалъ пожирати тоты потраѣвы. И се наипер'ше
прожеръ тотъ потраѣс, оу которой было и́ма Бѣа Саваѡда, и скоро
прожеръ, заразъ почалъ бити собою и роцнѣвати и за малѣю годинѣ
ѡдѣв' сѣ якъ гора, а потомъ сѣ роспѣкъ і смѣр'. Видѣв'ши то не-
вѣр'ный такѣю погибелъ бѣа своего, жаловали велики за нимъ, а и́ные
и плакали, а Даниїла сѣ смѣла изъ нихъ и дѣр'ными ихъ звалъ.

И пошлѣ до кроля, все тоѣ повѣли кролевни Нав'ходоносорѣ.
Слышавши то кроль розсердилъ сѣ вар'зо на Даниїла за того
поганого своего бѣа, а невѣр'ный люде еще почали говорити црѣ
Дарію моважи: „Црѣ и́сный, Даниїлъ твой коханный що счинивъ!
бѣа и́шего оуморивъ и вѣрѣс и́шъ ганилъ и тебе самого и насъ, и товѣкъ,
црѣ, лѣтѣкъ". І еще сѣ гор'ше розсердилъ кроль на Даниїла, а тѣ
жалѣтъ его, и много сѣ з невѣр'ными перечилъ и не могъ ихъ
переперечити. И такъ з великимъ срдцемъ казалъ Даниїла оуверечи
оу тотѣ іамѣ, гдѣ два и́л'вы держано, звѣры лютыи, абы то
тотѣ звѣры тамъ изѣкли Даниїла, абы то не видѣла смѣрти
его, лютого и коханого слѣги. И звѣрата были голодны. И рекъ
црѣ Дарій ко Даниїлѣ: „Бѣкъ твой, котромъ вѣкрыши, оувижи,
ци поможетъ ти и ци ѡборонитъ тѣ?" И тамъ его оукинув'ши
навалили великимъ каменемъ на сѣта той іамы и запечатовавъ црѣ
Дарій своімъ пер'стенемъ золотымъ. И пошолъ црѣ оу домъ свой
и лѣгъ спати не вечерѣв'ши, и сонъ его не и́мнѣлъ черезъ оушит'кѣс
ночъ, ижъ то вар'зо жаловалъ за Даниїломъ, бо его вар'зо лю-
билъ и кохалъ сѣ оу немъ якъ оу своемъ здоровю. И тамъ Бѣкъ и́сный
затворилъ оу сѣта и́л'вомъ и не чинилъ нѣчого Даниїлѣ; але то
еще оувидѣли и́л'вы, що Даниїлъ плакалъ и молилъ сѣ и́сному
Бѣсѣ, пришовши къ немѣ и́л'вы почали емъ ноги его лизати.

Свѣхайтежъ еще далѣй, що сѣ стало! Коли сидѣлъ оу той
ямѣ страшной оу Вавилонѣ, а в' жидовской землѣ былъ единъ
члѣвѣкъ покожний на и́мѣ Ив'ваксмъ оу далекой сторонѣ ѡ Ва-
вилонѣ. И той Ив'ваксмъ единого днѣ изготовивши ѡвѣдѣкъ по-
нѣскъ на полѣ до женцѣвъ своѣхъ. И коли былъ на поли, нѣскъ
страхъ и хлѣбъ, и тамъ на пѣти показавъ сѣ Ив'ваксмови стѣый
Михаїлъ и рекъ: „Ив'ваксме, понеси той ѡвѣдѣкъ до Вавилонѣ

мѣста оу халдейскю земаю и дай жести Данилови, который то сѣдит оу рекѣ глѣбокомѣ меже лютыми ил'вами [и] варзо ест голодный". И рек Яв'ваксмъ: „Ѡ Гдѣи мой, ѡ Бавилона не знаю!“ И сзвалъ его Михаїлѣ за верхѣ головы за волосы и рек: „Ѡ ты покажѣ, гдѣ ест Бавилон, коли ты не знаешѣ“. И поставил Яв'ваксма во ѡкомгнѣню во Бавилонѣ над тою жмою, гдѣ сидѣлъ стѣй Даниїлѣ, дхѣм шѣмацим. И закикала Яв'ваксмъ мовачи: „Даниїлѣ, возми шѣкѣдѣ, который ти Бгѣ песала!“ И подла емѣ в' рекѣ шѣномѣ. И там Даниїлѣ прославил Бга нѣснаго и сзавши почал жести. И стѣй Михаїлѣ зновѣ поставил Яв'ваксма оу его земли во ѡкомгнѣню ѡко елисавица, коли кор'зо елишет, такѣ его кор'зо перенѣсѣ и ещѣ оу час шѣкѣда, и женѣцѣк своѣ поговдалѣ Яв'ваксм. И было ѡ Ірѣсима до Бавилона милѣ скмѣ десѣт.

И там Даниїлѣ оу той ѡмѣ сидѣвѣ Ѣ. дѣйи, а л'вы емѣ сажыли. И самого дѣе оуставѣши крол Дарѣй пошолѣ до того зѣкрѣнѣца жалѣючи Даниїла. И пришовѣши над тотѣ жмѣ ѡбачил Даниїла живого, а л'вы емѣ ноги лижѣт. И закричал крол Дарѣй великим гласом мовачи: „Великѣ еси Бжѣ Даниїловѣ и нѣстѣ инокшого Бга над тебе Гдѣи!“ И рад был крол Дарѣй вар'зо и казал его ѡтол' вынати, а тых, которые настожи на Даниїла, казал их там оушѣткѣх оуметати до тых ил'вовѣ. И скоро их там пометано, зараз их ил'вы пороздирали живых и пейли шных злых зрайцевѣ Даниїловых, которыхѣ смѣртѣ и сам крол Дарѣй видѣлъ и вси людѣ.

И держал потомѣ кролѣ оу великой почѣтивости Даниїла до своѣи смѣртѣ, и к'шитки сѣ емѣ кланяли и божи сѣ его як самого крола Дарѣа. И потом по киака лѣтѣх настал крол Ят'тик, аѣ и той был змѣй и некр'ный и давал шѣроки кованови шатан'скомѣ, а тотѣ приносѣ поїдалаи потайцѣк пѣпы поганѣскѣ, а кролю Ят'тикс повѣдалаи, иж то бгѣ его тотѣ приносѣ поїдаѣтѣ, а крол сѣ с того тѣшилѣ и вел'ми сѣ радоваѣ. Шож оучинил Даниїлѣ стѣй? Секрѣшил и подрѣц'кавѣ того Бга кролев'ского и шатана из него выгнаѣлѣ, который оу нем сидѣвѣ, и поповѣ прогнавѣ поган'ских и погѣбѣвѣ. И жыл стѣй Даниїлѣ на свѣтѣк скмѣ десѣт лѣтѣ и пророчѣствоваѣ ѡ Хсѣк, иж то Хсѣ маѣт царѣствовати во вѣки вѣка.

Отѣе оповѣданѣ переказуѣ, хоч в порядку досѣть далѣким від оригіналу, зміѣт деяких епізодів книги Даниїла. Апокріфічна подро-

биця є тут тільки одна, а власне та, що смок пропав від цидулки, на якій написане було імя Боже; в книзі Даввіла сказано, що він погіб від смоли і сірки, якою нагодував його Даниїл.

Ж. Рукопис попа Ст. Теслевцьового, к. 109—113.

(В той же дїнь сѣмъ трѣхъ ѿрокъ Янанїа, Язарїа и Мисаїла). Тоты сѣмъ три ѿроки алѣко младенцы были сїове Єзекїа црѣ Іерсалимскаго, а мѣти ихъ была именемъ Калигорїа. И тоты младенцы разомъ са родили и были карѣзо красныи. Я оуѣ лѣтѣхъ были патнадцетѣхъ, и тогда и тоты побраны были оуѣ неколю разомъ изъ Даниїлоу. Коли были оуѣзали Вавилоняне Єрѣслимѣ, побрал ихъ былъ Нав'ходоносорѣ црѣ вавилонскїи и за ихъ красотѣ и мѣрест' и цю были родѣ великого црѣского. И карѣзо ихъ любилъ кролъ Нав'ходоносорѣ і чинилъ ихъ воеводами тої сторони вавилонскѣи. Имена ихъ были единомѣ Янанїа, дрѣгомѣ Язарїа, третемѣ Мисаїлѣ, а кролъ имъ подавалъ имена ииѣшнѣ, своїи земаѣ и своїоу ізыка: Янанїи презвалъ има Гедрѣхъ, Язарїю назвалъ Мисахъ, а Мисаїла назвалъ Яв'денїи. Я тоты трѣе младенцы карѣзо писма были набѣченїи. И коли ихъ приведено до Вавилона, і единого дне зображи кролъ Нав'ходоносорѣ вѣнѣкетъ и застави тѣхъ трѣхъ ѿроковъ, абы передъ нимѣ гнали и спѣвали свои земаѣ пѣсни. Бо тамъ были тогда кролевскїе гѣдаки и граѣѣ препышнїи и спѣваки розмѣйтїи. Я чинилъ кролъ гостинѣ надъ рѣкою вавилонскою названою Исидона. Але тоты трѣе младенцы были оуѣ великой жалости вѣдѣчи оуѣ неколи [и] мѣсѣли спѣвати пѣсни Сиѣнскїе. И тамѣ тоты трѣе црѣвичѣ почали спѣвати предъ кролемѣ и предъ оуѣшит'кими паны ѿаалѣмѣ сѣго прѣрока Дѣда, мовачи черезъ Дѣа сѣго справѣ: „На рѣцѣ вавилон'стѣи, Ілїа, тѣ сѣдохомъ и плакахомъ помѣнѣше Сиѣна, Ілїаѣа“. И споминаючи єрѣсалимскѣю сторону спѣвали плаѣдѣчи. И то са по прѣстѣ выкладаѣ: „Єидачи по низкихъ берегахъ воды вавилонскѣи спѣваемо пѣсны красны, споминаючи Сиѣнскїе горы. Шо жъ теперъ, братїе, маємо чинити? Єдно мѣсѣмо плакати смѣтнѣ повѣшавши по вѣрѣвахъ ииѣѣ непотрѣбныи лютиѣ, то єст ѿрѣганы“. И тамъ повѣшавши на вѣрѣѣ надъ тоєю рѣкою Єидоною игры свои и тамъ почали припѣвати карѣзо жалосно и красно: „О Бжѣ ииѣѣ нѣснїи, цю маємо чинити? якъ то маєтъ быти слыханъ голосъ пѣсней твоїхъ оуѣ крайъ поганѣскомъ?“ Бо Вавилоняне поганѣ были: Вавилонъ — городъ поганскїи, Халдейчикѣ, Вавилонъ

чик', поганин — едно то ест. Зновѣ почнѣ спѣвати: „Мѣсто нѣе спалили, мѣры до цѣдкѣ розклали, црковѣ твою стѣю споганили. Людей погублено, инѣшихъ оу неволю побрано, мѣры до фѣнѣдаментѣ розбито. Розкажетъ крол войномъ: Истоцѣйте, истоцѣйте до ѡснованѣя его!“ Зновѣ моватъ: „Гдѣ ест, Гдѣ, слово твоѣ, которое то мовилъ еси: „Если тѣ завѣдѣ, Іерусалимѣ, нехай бымъ завѣлъ правою рѣки своеѣ!“ Клялъ сѣ еси, Гдѣ, ѡзыкомъ своѣмъ и мовилъ еси такъ: „Нехай ѡзыкъ мой прис[х]нетъ горѣ моѣмъ, если тѣ, Іерусалимѣ, завѣдѣ, если тѣ на початкѣхъ вѣсѣла не згадаю“. Не завѣдѣ же насъ, Бжѣ, и твоего стѣго мѣста! Шо жъ намъ теперѣ начинила вавилонская злая дѣлка, тотѣ то вѣзцѣница а проклятая нечѣста! Але и ты, Вавилоне славыный, мѣсто халдѣйское, стережи и ты и вѣрѣи добре, бо южъ видишъ и надъ твоєю головою висѣтъ оупадокъ готовый. Шасливый то и моцѣный панѣ естъ, которѣи то ѡдастъ тебѣ нѣкѣ винны а ѡ камень розбѣитъ твоѣ зацѣи а нешасливый сынѣ!“

Шо жъ сѣ тамъ по воли бжѣи чинило? Ѣни спѣвали, а скрипки ихъ на верѣбахъ поѣкшаны сами подъ той ихъ голоѣ красно играли, и жъ то сѣ тамъ оушитѣки поганѣ чѣдовали. И тамъ сѣ выполнило прѣрочество Дѣдова. Я ѡ плачѣ на рѣцѣ Вавилонѣской, хтѣ тамъ надъ нѣю сидѣтъ и плакаѣтъ, чытай книгѣ црѣствѣнѣ ѡсмѣю, глав[ѣ] шестѣ, и вѣдѣи знати ѡ паѣннѣю Іерусалима. Выполнило сѣ тежъ прѣрочество і ѡ спадкѣ Вавилонскомъ і ѡ его запѣстѣкнѣю, и жъ теперѣ Вавилонѣ пѣстѣ естъ и запаѣкъ сѣ, а Іерусалимъ славно стоѣтъ и днѣсь.

И такъ Навѣходоносорѣ кролъ барѣзо кохѣвъ тыхъ троухъ мѣденцевъ, также и Даниѣла, и завѣше ихъ при своѣй великоѣ ласѣцѣкѣ державѣ, и поставилъ ихъ старѣшиною надъ вѣсю стороною вавилонскою. Я потомъ кролъ Навѣходоносорѣ оуѣчинилъ волѣвана единого коштовѣного, золотого, барзо великого, на ѣ. локотѣ за-вышки, и поставилъ его на единомъ поли славномъ Дѣирѣ, и тамъ розказалъ ѡзобрати людей зо вѣсѣго црѣства своего оушитѣкихъ, ѡзобра тамъ мѣзыки, игры, пицѣлаки розмѣитѣе, трѣбкѣ, сѣрѣмы и вѣсѣкѣ мѣзыки, цѣ естъ на свѣтѣкѣ за стѣхѣи, абы то передъ тымъ бѣомъ его гранѣ, трѣблѣно, сѣрѣмѣно, спѣкѣвано, и вѣ той часъ абы то оушитѣки люде оуѣпавѣши на земаю поклонили сѣ томѣ то золотомѣ волѣванѣи и абы его ѣко бѣа величали и выхѣлавали. Шо жъ сѣ тамъ стало на розказѣ црѣскомъ? Оу той часѣ тотѣ тры трѣроки не хотѣли сѣ поклонити сѣ томѣ то золотомѣ волѣванѣи и зневажаили его, и жъ то не естъ бѣа. „Бо мы, кролю ѡснѣи, вѣкрыме бѣа неѣсномѣ, который сотвори а ѣко и земаю и сѣи свѣтѣкѣ

и в'се цю ест' на немъ. То ест, кролю, Б'гъ, а твой золотый болванъ не ест Б'гъ и мы са емъ не хочемо кланати и не ес-демо".

Слышав'ши то крол Нав'ходоносоръ розсердил са барзо на них и рассказал нх оу'скхъ трех оу'веречи оу п'чкъ ѿгнинн'ю живыхъ, оу велик'й ѿген, распалив'ши люто тотъ п'чкъ халд'ейск'ю, которая тамъ была оу'чиненна для того: если бы са хто не хот'б'а оу'пав'ши на кел'на покленити са томъ то золотомъ болванови, которого то поставил Нав'ходоносоръ крол, того оу'зав'ши оу'веречи оу т'ю п'чкъ ѿгнинн'ю. Я была бар'зо распалена, до семи крот по с'м'у разъ, и там были оу'чиненны тоты три младенцы прекрасны, родимый братъ единого ѿца и м'три, к'р'ный с'бги и'снаго Б'га Саваѿда, во в'сей своей ѿдежы дорогой. Я ѿни там сп'с'вали п'кенъ Б'гъ и'сномъ, и там' з и'ба зараз и'зойшолъ к ним с'т'ий Михайлъ оу тотъ страшн'ю п'чкъ ѿгнинн'ю. Я тотъ полом'къ выв' велик'й и так высок'й на сорок и дежат локот зав'ыши еще над тою п'чк'ю. И там пришов'ши аг'агъ Г'д'нь ѿхолодив нх и стало оу той печи ш'м'ети, и'ко дхъ в'кт'р'ъ холодногo, и там ѿни ходили оу печи и'ко в'спели, и колосъ им з головы не погн'къ, ни единомъ не ѿпала са. Ш'ж са там стало силою и'снаго Б'га? Выпав'ши с тоей печк' и ѿвер'н'вши са той ѿген оу'в'е попалив тых некр'ныхъ, которые были ѿколо тоей печк'. И почал полом'къ палити Халд'ейчиков, тых то поганыхъ Вавилонян, и сам крол Нав'ходоносоръ л'дво оу'т'к'къ ѿтел. И много тамъ поганов тогда оу'в'крыло и'сномъ Б'гъ. И казал нх крол вывести ис тоей печк', и еще нх потом крол л'к'и'ше дер'жавъ и шановал. И пришло до того, цю и сам крол Нав'ходоносоръ оу'в'крыкъ Б'гъ и'сномъ, ко так была Панъ Б'гъ скарал крола Нав'ходоносора, иж то ш'к'сть л'к'тъ в'лом ходилъ и трав' пасовалъ, а потом зновъ став ч'лвкомъ. И тоты три ѿроки много л'к'тъ жили в покою, и в'шитки са нх были и'к самого крола Нав'ходоносора.

Пишетъ ко са ѿ них и пов'д'ает ѿ н'которыхъ старыхъ книгъ, иж коли померъ крол Нав'ходоносоръ и и'н'ш'е панове велик'е, котор'е читали и поважали Даниила и тых трех ѿроковъ, потом наставъ и'н'ш'й крол на и'м'я Ит'атикъ, и был злый и некр'ный король и ненавид'б'а Даниила и тых трех ѿроковъ. И рассказал нх призвати перед себ'е и стал нх с'ловати и навер'тати, абы то зоставил и'снаго Б'га и абы са поклонил в'с'омъ его поганымъ. Але ѿни стояли моц'но оу своей в'кр'к' и не хот'кли чинити вол'к' его, в'и его поганые ган'кли и самого крола оу'ка-

рали. И розсер'дивши сѧ крѡл Ыт'тигъ розказал нѣх постинати. Бо зав'ше зѡмъ доброго ненавидѣтъ черезъ доп'ищенѧ дѣвол'ское, во то тѣмъ самъ Сотена коюетъ: ѡкъ самъ зѡмъ, такъ хѡчетъ, цѡебы то ѣ в'шнтки люде оу' его сѧ злѡсти кохали ѣ лѡбы его шатанскѡю волю выполняли, а доброго лѡбы ненавидѣли. Бо ѣ тепѣрь то то ест на семъ свѣтѣкъ свѣтѡмъ, нѣж то Сотена Сотѡнъ любит ѣ зѡмъ чѡвѣкъ злѡго любитъ ѣ его зѡмъ дѣла хвалитъ ѣ его лѡститъ, когатый оубогаго ненавидѣтъ, безаконникъ прав'дивого не любитъ, немилѡстѣвый милѡсер'даго не любит, зѡмъ нѣзбожнѣкъ набожного ненавидѣтъ, грѣш'никъ праведнаго сѣдит, насмѣкает, оу'карает, зѡмътѣдет сѧ. Слова бж'его зѡмъ сѡхати не хѡчетъ, ѣ того, который его на пѣт' добрый ведет, фѣкает, сер'дитъ сѧ, ненавидѣтъ. Я в'се то его Сотена до того приводит, лѡбы то не самъ оу' некакъ сѣдѣтъ. Такъ ѣ передъ тѣмъъ вывало, нѣж то зѡмъ доброго не любитъ, ѣ тепѣрь сѧ тѡежъ чинитъ. Але на ѡстѡтекъ горѣ таковымъ вѣдетъ!

Шѡжъ сѧ стало надъ сѣмъъ Даниѡломъ ѣ надъ тѣми трѣма ѡтроками, родными братами, вѡводами? Казалъ некр'пный крѡл Ыт'тигъ пѣр'ше головѣ оутати Мисѡѡлѡви. И коли оутато, тамъ оу'залъ екъ Ынанѣа на своѣй рѣки ѣ цѣловалъ екъ любѣзно. Я потѡмъ ѣс тѡеюжъ головою ѣ сѣго Ынанѣю сѡтѡ, а тотѣ оу'залъ Ызарѣа на своѣй рѣки ѣ цѣлокалъ любѣзно со слѣзами. Я сѡ тѡею головою ѣ сѣго Ызарѣю сѡтѡ. Сѣтый же Даниѡлъ простѣр'ши фѡнтѣ Ынанѣевъ ѣ положыл на ню головѣ Ызарѣинѣ, цѣловав'ши еѣ любѣзно, ѣ говорылъ слова розмаѣтые до Гдѣа Бж'а нѣснаго. Я потѡмъ ѣ сѣмъ Даниѡлѡви мечѡмъ оутѡтѡ головѣ: розсер'див'ши сѧ на Даниѡла крѡл Ыт'тигъ, цѡ бж'а его подрѣцкав ѣ попѣкъ его погѣбѣнкъ, ѣ за тоѣ Даниѡла казѡкъ ѣстѡти.

Пишетъ же сѧ, нѣж оу'сѣхъ чѡтырохъ головы пришѣв'ши сѣтый Мѡхѡйлъ, прилѣпнѣвши нѣхъ головы до тѣсѡва ѣ сѣзѡв'ши нѣхъ ѡтѡл сѡ тѡеѣ сторѡны поганъскѡѣ ѣзѣкъ нѣхъ на горѣ Гѣвалъскѡю оу' нѣхъ сторѡнѣ ѣ покѡла нѣхъ подъ той кам'нѣ, сѡсѣдѣвъ нѣкѡторѡю. По лѣтѣхъ же чѡтырысѡтъ, коли Хѣъ воскресъ, тогдѣ ѣ сѣѣ воскресѣ ѣ сѣтали ѣ покѡзали сѧ многимъ людемъ ѡб'ѣно ѣ вѣсѣдовали зо в'шнткими, которѣе нѣхъ видѣли, ѣ зновѣ невидѣмо сѧ прѣстѡвили до сѣго раю. [На марѣ. І тогдѣ были ѡ колѣкна Іѡудѡва ѣ разомъ сѧ родили]. Гѡвер'шаетъ же сѧ совѡръ нѣхъ во великой црѣкви сѣѡѣ оу' Бж'сѡлѡмъкъ Воскресѣнѣа Хѣа, то во сѧ пишетъ: великаѧ црѣковъ. Постанѡвили во сѣтый ѡцѣи совершѡти памѡт нѣхъ передъ сѣдми дѣѣѣ Рождѣства Хѣа. Тѣхъ мѡтѡлами Хѣъ Бж' нѣѣ помѡнѡѣи насѣ вѣсѣгда і ѣнѣкъ ѣ прѣсно ѣ во вѣки вѣкомъ. Аминъ.

Оповіданє про смерть і воскресєнє трьох отроків і пророка Даниїла взяте правдоподібно з тексту близького до того, який ми надрукували више з Замоїського рукопису. Апокріфічні подробиці про сів трьох отроків перед Навуходоносором і про гру їх скрижок на вербах є мабуть плодом фантазії самого автора отсего рукопису так само, як єго виклад псалма „На рѣкахъ Вавилонскихъ“.

3. Крехівська Палея, стор. 990—992.

(Провид[є]ніє прѣрока Даниїла о Навходоносорѣ). Сей же Даниїлъ вѣ ѿ колєна Юдіина, ѿ предержащихъ црѣкскіѹ власть, но єще младъ сѣ пленєнь выс[ть] ѿ Юдієй в землю Халдѣйскіѹ. роженъ в Теторѣ вышней, вѣ же цѣломудренъ мѣжъ, стрєміше Юдєѣ ѿ вѣ скопанєнь [sic! зам. скоплєнь] ѿ много сѣ плака о люд[є]хъ ѿ за градъ Іерѣлѣмъ, постомъ посташє сѣ ѿ всякихъ пища желаннѣйшѣ, семена землєнѣи зовѣлѣ сѣщенє, ѿ коцѣ ѿ скѣдобрѣдѣ лицемъ, но красєнь кѣгдѣтню Вышнего. смилѣ сѣ о Навходоносорѣ мѣлащю сѣ Іаалтасарѣ сѣс єго, и єгда выс[ть] зверѣ ѿ скотъ, да не погыкнетъ. вѣ во преднѣмъ страны єго іѣко велєви ѿ сѣ главоѹ ѿ носѣ іѣко лєови. іѣви же сѣ прѣдвєномѣ о тайнє сѣй, іѣк[о] боудетъ: за скотьскѣѣ єго пѣтасластє ѿ жестокѣи іѣко волѣ подѣ игомъ неприязненнымъ боудетъ, лєвъ ж[є] за стрємьство ѿ за мѣтєлство ѿ зверьство. ѿбразы имѣть снѣ: силни вѣ знєсти, на старєсть же зверіє хитаѹще, потреклаѹще, мѣчаще, поражаѹще, нечєствоѹюще, вѣзмєзднє ѿ правєднаго соудьѹ [sic!] прѣнѣмлюще. разѹмє же вѣжєтєвнѣй Даниїлъ, іѣко волѣ іѣдаше сєно ѿ [не] бывашє ємѣ чѣчєска єстєства пища. ѿ сєго рад[и] Навход[о]носорѣ по іѣсѣчєннѣи пища вѣ срдци вѣывѣетъ, плача сѣ ѿ мѣла сѣ дѣкѣ Гоѹ Боѹ всѣ днѣ ѿ ноцн, мѣ. кратъ мѣла сѣ Бѣ мѣсѣлю, ѿ лєви за-вываѹще, іѣко вѣ чѣкѣ. вѣнѣтъ же сѣ ємѣ изыкѣ ѿ нѣмѣ выс[ть] ѿ не гѣше. и пакы разѣмєвая сѣ ѿ плача сѣ ѿ вѣкєтє ѿчи ємѣ акѣ мѣртєво мѣсо ѿ плача ѿ болєзни. ѿ мнози ж[є] іѣсхѣдѣщи іѣз град[а] зрѣхѣ єго, Даниїлъ же єдинъ не хотѣше єго видєти, іѣко вѣ всѣ вѣкѣмєна іѣзменѣїѣ єго мѣлаше с[ѣ] занѣ ѿ гѣше: „іѣко боудетъ пакѣ чѣкѣ, тогда оѹзрю ѿ“. ѿ мѣлаше с[ѣ], [и] ѿ мѣхѣ ємѣ вѣкѣс слышѣщнѣи. Даниїлъ же же єго ѣ. лѣтъ іѣко ж[є] вѣрємєнѣ ѣ. — рєч[є] — стєвори мѣлаше с[ѣ] вѣ Іѣкѣшнємѣ. ѿ выше ѣ. мѣцѣ ѿ тайна сѣмѣи вѣрємєнѣ скєнчѣше на нємѣ. іѣко стрєбєнѣ вѣкѣ вѣ ѣ. мѣцѣ ѿ шєсти лѣтъ ѿ пѣт мѣцѣ прѣпадаше Іѣви Навходоносорѣ, іѣспѣвѣдаше неправды ѿ нечѣстїє сѣѣѣ, ѿ по ѿнѣщєннѣи

безаконна єго ѿ дасть ємѢ Гѣ црѣство єг[с]. да ни хлѣба ни
маса шлѣ єсть, ни вина пити, исповѣдаѣ сѧ Гѣи, іако ж[є]
Данилѣ ємѢ заповѣдалѣ, но сочивом моченомѣ, мнѣ сѧ дѣѣ
сѧ Боѣ БиснемѢ. сего рѣда [sic! зам. радѣ] Навходоносорѣ на-
реч[є] имѧ ємѢ Балтасарѣ, іако вѣсхот[є] встроит[и] наследника
сѣ чад[ы] своїми. прѣдвѣны ж[є] вѣи реч[є]: „Мѣсть мнѣ коудѣ
не ѡставити наслед[ѣ] ѡца моєго ѿ прилепити сѧ наследѣе небѣрѣ-
заницѣхъ!“

И дрѣгнѣмъ ж[є] црѣмъ перѣскимъ многа знаменна створи, ѿхъ
же не написа стѣи Данилѣ.

Основою сего оповѣданя є те, що сказано в книзі пророка
Даниїла про божевѣлє царя Небукаднессара, Дан. IV, 25—30.

II. Крехівська Палея, стор. 1002—1003.

[Пророк Даниїл і цар Кур Персїанин]. Данилѣ же справи
вѣ црѣствѣ Дарїевѣ Кѣра Персїанина. По Дарїи же црѣствова Кѣрѣ
Персїанинѣ лѣтѣ лѣ. ѿ вѣивѣ Дарїѣ ѿ всѣю землѣю ѡвлѣда. сѣмѢ
же црѣ Кѣрѣ вѣпрошѣшю Данила: „изѣгѣи мнѣ, премѣдрѣ, аще
покеждю Кѣрѣ црѣ хѣцїника гордаго?“ ѡвѣща Данилѣ: „держай
[sic! зам. дерзай], іако победиши Кѣрѣ ѿ имѣши єго пленника.
ѡ тоєє во реч[є] Ісѣа прѣркѣ: тако реч[є] Гѣ вѣгоме Кѣрѣ, єго ж[є]
шлѣхъ за десницю послѣдшати мѣзкомѣ: „прѣдѣ ними крѣпость
црѣвоу раздрѣу, тоѣ сѣзидѣть градъ моѣ ѿ люд[и] моѣ пленныѣ
вѣзврат[и]ть“ — реч[є] Гѣ Саваѡфѣ“. Кѣрѣ же слышавѣ ѿ поклони
сѧ на ногѣ Даниловѣ гѣа: „аще тако єсть, єже гѣиши, пришедѣ
ѡпоуцїю Іїѣа ѡ землѣ моєѣ, да ѿдѣтѣ кождо вѣ своѣи“.

В книзі прор. Даниїла нічого не сказано про зносини сего
пророка з царем Киросом, тільки загально згадано, що прор. Даниїл
жив ще за часів Кірових.

I. Крехівська Палея, стор. 957—963.

[Про Сусанну]. Бмѣ[ть] мѣжѣ в Бавилонѣ Іудѣянинѣ пле-
ненѣ ѡ Перѣсалима, имѣ ємѢ Накимѣ [и] пошлѣ женѣ, имѣ єѣ
Гоусана. снѣ же єє дѣцѣ Хелкеѣ стѣла ѡбрѣтѣшаго книгѣ законѣ
вѣ храмѣ Гѣи, єгда Іѡсїѣ црѣ повѣл[є] ємѢ ѿстрѣвити стѣла
стѣмѣ. снѣ бмѣ[ть] вратѣ Іеремїѣ, ѿже сѣ всѣми пленными ѿнде
вѣ ѡгнѣтѣ ѿ прѣсели сѧ вѣ тѣхъ мѣстѣхъ, лѣтѣ... тѣ живѣ сѣ

пророкѣи каменѣмъ повѣнь выс[ть] ѿ нихъ. сїи оубо ѿ рода
стѣльска соущю ѿ племенї легїтска съ племенѣмъ Іюдїнымъ,
да праведномъ двѣма племенѣмъ съвѣкспнѣшима сѧ, ѿ нею Хъ
по плоти ѣвити сѧ ѿ раѣ ѿ неѧ стѣль сѧ Боу ѡблчїть. ѿ Мат-
фѣи оубо хот[е] родъ Гнъ иж[е] по плоти чѣтъ ѿ беспероченъ до
Ѧсїфа догнати, пришедъ до Ѧсеѧ не преже пѣть снѣвъ вмоу
ѿ нареч[е] же Ѧхонїю родившаго сѧ въ Вавилоне ѿ Ссаны.
ѿ праведнаго племенї на праведно приходитъ, гѣтъ ко: „Іосей
родї Ѧхонїю ѿ брат[їю] вмс ѿ пре[не]сенїи же в Вавилонѣ“,
како оубо сѧ ѡблч[и]ть сѧ? Ѧсей црствова въ Іюдейстѣи земан
лѣтъ лѧ. ѿ тс смре; како оубо можаше тс смрѣ ражати въ Вави-
лоне Ѧхонїю? ѿ сего вѣтъ лѣпо разоумѣти, ѧко ѿ Якіма ѿ Сс-
саны родивша сѧ, сего родословѣстїи Матфѣи акї сѧ сѣра
Іѡсѣева. не бо ѿзгнанаго стѣмъ дхъмъ Іехонїю можаше славїт[и]
Матфѣи, ѧко некоторїи лѣстаще мнѧтъ; сїи оубо сѧ снѣвъ веденъ
выс[ть] в Вавилонъ и тс с верїгами вверженъ ѿ в темницѣхъ
затворенъ бесчаденъ смре. Да не без оума оучїть писанїѣ глѧ:
„ѿ вѣше моужъ в Вавилоне ѿменѣмъ Іакїмъ ѿ поѧ женс, сїи же
ѿма вѧ Ссана дщї Хелеѣва, добра велми ѿ воїщи сѧ Бѧ“,
родї сѧ оубо ѿ неѧ Ѧхонїи, Ѧхонїи родї Салафѣла, ѿ Салафѣла
род[и] Зорокавѣла, [їже] съ Ѧздою книгъчїнѣю ѿ Ісоус[о]мъ
Бѣдековымъ взыд[е] на Іерлѧмъ по повеленїю рѣкапкѧ перьскаго.
ѿ тако пребыв[ть] чѣтъ род ѡцѣ до рѣства Ісѣ Хѣва.

Отсей вступ до оповѣданя про Сусанну, ввратувану пророком
Данїлом від смерти, не находить ся в кнїзѣ Данїїла і в очевидно
пїзнїйшою, хрїстіянською фантазією на генеалогїчнї темї.

К. Крехівська Палея, стор. 1000—1001.

[Смерть царя Валтасара]. Црю же Валтасарс драхлс сѣшс
ѿ сказанїи виденїѧ Данїлом*), вышю же вечерс повеле црѣ
прїзвати всѧ иж[е] носѧхс предъ лицемъ его ѡрѣжїе, ѡболченїї
къ брони, ѿ шлемы на главахъ нх, стрѣци полат[и], в неї ж[е]
црѣ спашѣ. Дарей же Мїдѧнїнъ сїѧ Ісїрѡвъ єдинъ вѣ ѿ стрѣ-
гѣщїихъ црѧ. црѣи же вѣсна прѣкывающю ѿ вѣ велице стрѣсе
сѣщю, вѣсхотѣ кѣставъ нощю зрѣти, ѿцѣ не спѧтъ стрѣгѣщїи

*) Мова була перед тим про звїсний бенкет Валтасарів і про те, як Данїїл
витолкував слова написанї на стїні вогниною рукою, глядї Дан. V.

его вѣини. видѣвъ же црѣ Дарий Миданнинъ ѿ не позна его, ѿ похващѣ копѣе ѿ сдари ѿ в плеще [sic!], ѿ паде црѣ Балтасаръ. Дарий же познавъ, ѿко црѣ есть, вѣсхит[и] црѣство. ѿ тоѿ ноци оубѣенъ выс[тъ] Балтасаръ црѣ по прореченію Даниловѣ, понеж[е] ѿскверни съсоуд[ы] стѣла в пѣрѣ.

Замість сего оповідання в книзі Даниїла сказано коротко, що Балтасар був убитий в ночі. Відки взяв складач Палеї отсе оповідане, не відаю.

Л. Крехівська Палея, стор. 1008.

[Як Зоровавель одержав дозвіл вивести Жидів із неволі]. Вѣсхожденіе сѣмъ Иїлѣвымъ и[с] Персид[ы] вѣ Илним [мб. Іранім] выс[тъ] по повеленію Ксровѣ первіе, послед[и] же Дарнево, повелѣшию ѿкончати рѣкою Ісѣвою Иѣсѣд[е]ковичемъ ѿ Зоровавелем ѿ Немесеѣм ѿ кажникомъ ѿ Жидовиномъ. вина же ѡбна [зам. оваа?] вѣсхоженію. сеча вѣше Іудеом. Вѣинѣ ѿ-ѣ стрежахѣ, в них же вѣ Зорокавель. рекше заклад положисте [sic! зам. положиша] ѿвѣтканію, да сѣ испросѣтъ ѿдолевшемъ, его ж[е] хоцѣтъ ѣ црѣ. единомъ рѣкше: „ѿдолевѣтъ вино“. дрѣгомъ же рекшемоу: „ѿдолевѣтъ црѣ“. Зорокавелью ж[е] рекше: „ѿдоленѣтъ женѣ паче всѣѣ истиннѣ“. рекшию Зорокавелью „ѿдоленѣтъ“, ѿ повелѣ[е] ѡмъ [црѣ], его ж[е] хоцѣтъ, да испросѣт. ѿ смоли ѿ, да испѣститъ пленники ѿ създаѣ Иерѣлѣмъ. ѿ выс[тъ] тако.

Отсе оповідане, незвісїе в Біблії, взяте певно з якогось рабінського коментаря до книги Ездри.

М. Крехівська Палея, стор. 1137—1138.

(І сѣ ѿ прѣцѣхъ ѿ ѿ прѣрочицѣхъ) ѿ. Іадам, ѿ. Ёнохъ, ѿ. Нонъ, ѿ. Іаврамъ, ѿ. Исаѣкъ, ѿ. Іаковъ, ѿ. Моїсѣнъ, ѿ. Іронъ, ѿ. Ісѣк [sic!], ѿ. Іадаѣдъ, ѿ. Додаѣдъ, ѿ. Іѣвѣкъ, ѿ. Самона, ѿ. Нафанъ, ѿ. Дѣдъ, ѿ. Гадъ, ѿ. Дадимъ, ѿ. Ісаръ, ѿ. Ёма, ѿ. Ёфамъ, ѿ. Соломонъ, ѿ. Іахѣа, ѿ. Самѣа, ѿ. чѣвѣкъ вѣѣнъ, ѿ. Іаѣнъ, ѿ. Симонъ, ѿ. Іаидонъ, ѿ. Іазарѣа, ѿ. Іананѣа, ѿ. Іанѣ, ѿ. Мухѣнъ, ѿ. Іаѣа, ѿ. Ёзіа, ѿ. Ёлѣадъ, ѿ. Іанѣссѣнъ, ѿ. Ёлѣсенъ, ѿ. Іѣндаѣвъ, ѿ. Захарѣа, ѿ. дрѣгынъ Захарѣа, ѿ. Ёсіа, ѿ. Іанѣѣнъ, ѿ. Іамосъ, ѿ. Іавѣа, ѿ. Іѣѣна, ѿ. Іаѣа, ѿ.

Миѣха, мѣ. Наоѣм, ми. Амвакѣм, мѣ. Авноѣд. ѿ. Вдад, нѣ.
 Ёремѣа, нѣ. Барѣх, нѣ. Софонїи, нѣ. Иѣрїа, нѣ. Ёзекїа, нѣ. Да-
 нїа, нѣ. Ёздра, нї. Аггѣа, нѣ. Захарїа, ѣ. Малахїа, ѣ. Захарїа
 ѿѣ Іѡановѣ, ѣ. Семѣѡн бѣопрїимецѣ, ѣ. Іѡан крѣтъ, ѣ. Ёносѣ,
 ѣ. Мефѣсала, ѣ. Ламѣх, ѣ. Паламѣ, ѣ. Саломѣ, ѣ. Явїме-
 лѣх, ѣ. Ямосѣ, ѣ. Садокъ, ѣ. старецѣ нж[е] в Бѣфилѣ, ѣ.
 Ягавѣ нж[е] в дѣанїихъ.

А се ѿ прѣрицахъ. ѣ. Сарра, ѣ. Ревекка, ѣ. Дѣвора, ѣ.
 Ада, ѣ. Анна, ѣ. Иѣдїа, ѣ. Марїамѣ, ѣ. Саломѣѣ, ѣ. Анна
 дщи Фануїлѣа, ѣ. Марїа Бѣа.

Д О Д А Т К И.

Половина отсего тому була вже видрукувана, коли я одержав від д. В. Гнатука угоруський рукопис попа Стефана Теслевцьового. Вважаючи потрібним передрукувати з того рукопису все, що відповідають меті отсеї збірки, я подаю тут в доповненю ті тексти з сего рукопису, що відносять ся до початкових розділів збірки. Крім того подаю і з иньших рукописів дещо такого, на що я не звернув був уваги укладаючи систематичний порядок текстів у розділи.

До розділу II.

В. Рукопис о. Яремецького-Білахевича, стор. 214.

В неділю сотворилъ Бгъ нѣо ѿ землю, днь и ноцѣ и всю вселеннѹ. В понедѣлокъ сотвори сѣнце, мѣцъ и звѣздъ [sic!] и всю небеснѣю. Во второкъ насади рѣи, в среѣс оустави водѹ в мори, в четвертокъ сотвори скоти, гади и птици ѿ всю звѣрѣ. В пѣтокъ сотвори Адама ѿ чистѣи глинѣ, в свѣтѣ днѣс далъ ѣмѣ.

Вопрос: На колико частѣй раздѣливъ Бгъ часть Адамову?

Ѣвѣтъ: А-ѣ часть далъ Авраамѣ бгѣлюбство; вторая часть далъ сѣлѣ Самсонѣ; третѣя часть далъ богатства Іовѣ; четверта часть далъ красотѣ Іовсѣфѣ; пѣта часть далъ кротость Дѣдѣ; шеста часть далъ мѣдрость Голомонѣ; седма часть далъ Авесаломѣ власнѣ златѣ, сѣу Дѣдокѣ.

Вопрос: Колико любилъ Бгъ Адама?

Ѣвѣтъ: Колико любилъ ѡцѣ сѣа своего.

Вопрос: Кто сидитъ више Гѣа на прѣтолѣ?

Ѣвѣтъ: Адамъ, ѣгда далъ ѣмѣ Бгъ [в рукоп. хибно: Бгѹ] днѣс.

Бопрос: Ъкѣду зачала сѣ лѣжа, зависть, клевета, злость, хѣла, ненависть, татѣка, силоканіе?

Ъвѣтъ: Ъгда застрѣаниъ Ламехъ Кайна, тогда рече Гдѣ: „Зайи злѣ да погинеетъ“. И постави Гдѣ Кайна со лѣною, да ѡзритъ все злое на земли ѿ колико зла ѡ него зача сѣ, ѿ да ѡзритъ вѣгаѣ, ѣлика лишихъ сѣ.

[Бопрос: Ламехъ више] слѣпъ, ѿ како застрѣаниъ Кайна?

[Ъвѣтъ]: И водѣше его юнѣша, ѿ гда оуѣзрѣ Кайна ѣко звѣра к тростію, ѿ направѣше емѣ лѣкъ.

Текстѣв аналѣогичнихъ до сего маленького „вопросоодвѣта“ не знаходимо в дотеперішнихъ збіркахъ апокріфічнихъ оповѣданъ. Цікава тутъ згадка про те, що Богъ поставивъ Кайна на місяці — віруванє, якъ звѣсно, дуже розширене середъ українсько-руського народа. Чи отсей текстъ можна вважати доказомъ книжного, чужого походження сего віруваня, чи може в отьому текстѣ треба бачити відгукъ готового вже людового віруваня — не беру ся рішати.

До розділу III.

Д. Рукопис о. Ст. Теслевцьового к. 60—64.

[*Бутіи ангеліе і св. Михайлѣ*]. [Початку бракуѣ]... завѣжды слѣжыли ѿ Бга Творѣца своего хвалили. ѿ скрасилъ его былъ Бгѣ великою красотою ѿ поставилъ былъ его оу семѣхъ ѿвѣкѣ видимомъ, которе то мы видимо, ѿ тамъ то емѣ Бгѣ далъ былъ житіе изъ его лѣглами слѣгами вѣйиами, абы то тамъ пановалъ оу томъ ѿвѣкѣ і абы то хвалилъ Творѣца своего [и] всего свѣта.

Жывѣчи тамѣхъ ѿнынѣ Денница, лѣглы пресѣтлыи, свѣтачи сѣ оу великой славы ѿ показѣ, которою то его Бгѣ былъ оу красилъ, оу видѣвши ѿнынѣ лѣглы такѣю свою красотѣ ѿ свою зацностъ і ясностъ ѿ свою славу, покажѣ ѿ горѣдостъ, моцѣ ѿ свое старшинство, свойхъ слѣгъ красныхъ, свою моцѣ ѿ потѣгъ, тамъ сѣ еще поднесло срдце его оу великою пыхѣ ѿ гордостъ. Сидѣчи на своемъ столци ѣко монарѣха рекъ до слѣгъ свойхъ: „Послѣхайте вы мене, що вамъ рекѣ“. Рекли ко немѣ лѣглы: „Пане ѿнѣхъ, мы естѣсѣмо завѣше готовый твой росказъ чинити, що ты намъ повѣлиши“. Рекъ имъ Денница: „Видите мою ясностъ, славу ѿ красотѣ? Претѣжъ еще хочѣ выти оу великой славы. Возмѣте стѣлецъ мой и знесѣте его вышше звѣздъ ѿвѣсныхъ право на полночѣ ѿ поставѣте его зо мною на повѣтрѣныхъ, ѿ садѣ на ѿвѣлакохъ ѿвѣсныхъ ко свѣрѣ ѿ всѣхъ подобенъ ѿвѣсному ѿ всѣхъ ѣко Бгѣ“.

И инѣшій позастраваляи на повѣтрѣ на ѡболокахъ, оу хмарахъ сѧ носатъ, позастромаѡваляи сѧ которые ногама, которые крылома, которые рѣками, которые бокомъ, которые стрѣм'головъ. Бо тые повѣшали сѧ сами безъ вѣтїи росказъ до страшного сѣда вѣжого. И тоты дѣволы пакости чинятъ людемъ вѣрю, тѣню поганую, градомъ, вихромъ, и тые сѧ называютъ люнатыки. И то естъ люнатыкъ, котрый мѣсачникъ, котрый ходитъ мѣсь женою а дрѣгїи мѣсь мѣщиною. И х'то сѧ подъ тотѣ палытѣ оуродитъ, если хлопецъ и коли вырастетъ, то вѣдетъ той члѣвкъ люнатыкъ, а коли вѣдетъ дѣв'ка, то люнатыч'ка. То в' такомъ дѣволѣ смѣртелный жыти вѣдетъ и мор'довати і до его смѣрти иэлѣчити сѧ не можетъ. И то естъ лютый шатаны, люнатыци, и тоты сѧ и теперь дѣволы оурывають ис повѣтра ибснаго, а оурав'ши сѧ летитъ черезъ ѡболокъ ако ѡгнемъ або искрами або свѣздою, и тоты то падаютъ дѣволы на зем'лю.

Еще намъ потреба и тоѣ знати ѡ тыхъ то злыхъ дѣлахъ, которые сѧ оурывають свѣзды и летятъ на зем'лю свѣздою. Теперь сѧ прислѣхай пиано и беры советъ каждый на розѡмъ. Есть меже нами такіе люде: коли оувидитъ, що свѣзда з нѣба на зем'лю летитъ, і ѡни говорятъ, ижъ то сѧ свѣзда оур'вала. Але то естъ вайка простац'каѧ, бо то знай докре, члѣче мѣзер'ный: кол' бы една свѣзда изъ нѣба на зем'лю оупала, то бы оувесъ свѣтъ сей видимый загбнѣла. Але то свѣзда не можетъ ѡ своего теченїѧ перестѣпити, гдѣ Бгѣ еѣ поставилъ до страшного сѣда вѣжого*). Але то знай каждый и наѣчи сѧ дѣсь с' того казана ѡ с'той високооумной вѣсловіи: а то сѧ тоты дѣволы ір'вѣт і р'вати сѧ вѣдѣт до страшного сѣда вѣжого, и покажетъ сѧ свѣздою, можетъ бо сѧ дѣволъ претворити якъ самъ ис'хочетъ**). Если с'хочетъ, то сѧ оучинитъ свѣздою, оучинитъ сѧ ѡгнемъ и п'тахомъ и свѣтромъ або скотиною або члѣвомъ и дитиною, навет і аггломъ, якъ то ѡ томъ познаваемо зъ разныхъ писмъ и на разныхъ мѣсцахъ. Бо і дѣволы не мають на советъ тѣла анѣ костей анѣ к'рке, але тылко дѣхъ, и называютъ сѧ дѣхове змїи, агглове лѣкавыи, свѣзды перелестный, мрач'ный. Але насъ, братіе, писмо с'тоѣ оучитъ: коли ты, члѣче вѣр'ный, оувидишъ свѣздѣ, летѣчю а'бо искры по вѣздѣхъ, а ты сѧ оу той часъ ставши перекрѣсти и плюй на марѣ, бо то естъ змїи, и тогда ѡнъ пропадетъ и цезнет***). И гдѣ той

*) На краю приписано: Зерцало ѡ свѣздахъ.

**) На краю приписано: Патерикъ печерскїи.

***) На краю приписано: Чоломъ р.

лѣтавецъ оупадетъ, то там мѣсце злое, плюгавое ѿ нещасливое члѣвомъ ѿ скотомъ. И такъ то, братіе, Бѣѣ ѿкаравъ аѣгла пышного, якъ ѿ томъ написавъ црѣ Дѣдъ: „Его изгонахъ гордымъ ѿкомъ ѿ несытымъ срѣцемъ“. Гордое ѿко естъ сѣнце, а несытое срѣце земля.*)

И скрозъ землю летѣла Готонайла до прейсподній, за свою гордостъ ѿ пыхъ сталъ дѣволомъ ѿ сѣбѣ его. Прошѣ васъ, братіе, претожъ стерезѣме сѣ [sic!] ѿ мы той то проклатой пыхи ѿ гордости, абы то ѿ насъ не завела до пекелной стороны. Бо тамъ сторона злаа, темнаа, мрачнаа, смѣтнаа, страшнаа, горѣлаа, плачливаа ѿ всакой мѣски полнаа естъ**). А вѣ той сторонѣ панѣтъ злыи црѣ Готона, а сѣбѣ его ѿ брадники немилостивыи дѣволы, лютыи драпѣжници, а люде тамъ живѣтъ поганыи ѿ грѣшныи. Нѣтъ тамъ свѣта, нѣтъ тамъ покоа, нѣтъ тамъ радости ***) „теперь сѣди оу темномъ пеклѣ подъ землею ко прейсподней сторонѣ. Коли не хотѣлѣе воеводою быти вѣ нѣкъ надъ аѣглами стѣми, едѣ же теперь црѣмъ оу пеклѣ надъ дѣволами ѿ надъ грѣшниками проклатыми!“†) Бо такъ пише во стѣмъ Бѣгаѣи вѣ зачалѣ рѣ. Мадѣа стѣго мовитъ Хсѣ: „Видѣте ѿ мене проклатый во ѿгенъ вѣчныи зготованныи дѣволы ѿ сѣбѣа его!“ Икъ же то не проклаты едѣтъ грѣшныи ѿ пойдѣтъ до пекла на мѣски вѣчныи со дѣволами! Знаѣ стѣи еѣглѣсть Мадѣи пише вѣ зачалѣ нѣ. ѿ Готонѣ: „Видѣхъ Готонѣ яко молнію спадѣа со ѿсеа аѣво яко ѿскры зъ головнѣ“. Такъ ѿ грѣшныи полетѣтъ до пекла††).

Стрѣтивши Панѣ Бѣѣ Готонайла зъ ѿба, сопротивника своего злого, ѿ оучинилъ его дѣволомъ старѣшимъ пекелнымъ, а на Люцыферовомъ мѣсцѣ оучинилъ старѣшнюю ѿ воеводою ѿбеснымъ стѣго великаго архистратига Михайла ѿ поставилъ его старѣшимъ по совѣтъ надъ оушитѣкими аѣглами, силами ѿбесными. И подалъ емѣ Бѣѣ панѣство ѿ стражницѣство надъ сѣмъ видимымъ миромъ, ѿ абы то сѣа его свѣтлости ѿ моци коали оушитѣки дѣволы, дѣи нечистыи ѿ проклатыи. Оузавѣши тѣды Михайла стѣи ѿ Бѣа старѣшинство ѿ моцѣ, ѿзобравѣши оушитѣкнѣ аѣгловъ ѿ рекъ до нѣхъ: „Вонмѣмъ! Прославѣмъ Бѣа, то естъ, заспѣваймо ѿ похва-

*) На краю приписано: Иракоуѣчїе, вѣсѣда м.

**) На краю приписано: Гирѣаѣи ѿ прейсподней сторонѣ.

***) Тутъ бракуе одной картки рукопису.

†) На боцѣ приписано: Бѣремъ Бѣрыѣскїи роздѣа сѣ.

††) На боцѣ приписано: Тѣатр.

лѣмъ пана в сего свѣта!“ „Вонмемъ“ са слово толкѣть тоє „похвалѣмъ Бѣа“. а коли рек „Вонмемъ, сѣа сѣхъ“, то са выкладает: „похвалѣмъ сѣа сѣмъ“. Бо то ест' един сѣхъ, един пан Іс Хс оу славі Бѣа Саваѡда, ѡца своего. Я коли мовит: „Вонми глас аго голосѣ мѣтвы моеѣ“, то са по простѣ выкладает: „Похвали голос, Пани, мѣтвы моеѣ, коли та вѣдѣ в зывати аго са молти“. Я що мовит: „Вонми ѡбо, вѣдши земли глы оустѣ мои хъ“ *).

И так сѣий Мухайлъ принявши старшинство ѡ Пана Сотворителя своего, не мовил до ангелов слов пышныхъ, як той Люцифер, але зараз рек: „Вонмемъ!“ то ест похвалѣмъ Пана всѣхъ! Зараз са на хвалѣ вѣю ѡвернѣвъ и до покоры и до страхѣ вѣго, як то и теперѣ хвалѣт Бѣа ѡснѣаго непрестанно, спѣвають пѣснѣ днѣ и ноцѣ тыми словы: „Сѣхъ, сѣхъ, сѣхъ Гдѣ (Гдѣ са по простѣ выкладает: пан) Саваѡд, ѡсполнивший ѡбо и землю славы своеѣ!“ Саваѡд са выкладает: пан и голова над войсками и над оуѣмъ свѣтомъ видимымъ и невидимымъ. И так ангелове сѣий хвалѣт завѣше пѣа всѣмъ, голосѣ, пана и творѣца своего и в сего свѣта и вѣдѣт его хвалити во вѣки вѣкомъ.

Пре[то]ж и мы, братіе, похвалѣмъ днѣ ѡснѣаго Бѣа Творѣца и пана своего, который то нас сотворив и панѣт над нами. Похвалѣмъ и сѣаго архистратига Хѣа Мухайла, воеводѣ сил ѡснѣыхъ и нашего по Бозѣ заступника и во вѣхъ скорѣхъ борзого помощника и ѡ всякихъ вѣдѣ ѡверонѣцѣ, Мухайла сѣаго, во того са оушитки дѣаволы вѣат. Коли онъ класнетъ мечомъ своимъ ѡгнистымъ, а дѣаволы летѣт ѡ страхѣ его як полова аго як лист ѡ дерева ѡ вѣйного, великого вѣтрѣ. ѡ сѣий архистратиге Хѣа Мухайле архангеле, вѣдѣ намъ ходотѣемъ до милост[и]вого Бѣа и причинѣцею, абы то и насъ грѣшныхъ приняв до црѣства ѡснѣаго, тамо из нимъ жыти и его вѣчѣне хвалити въ Трѣйци единого Бѣа и ѡца предвѣчѣаго и славиаго ѡца и Сына и сѣаго Дхѣа, всегда и ннѣ и присно и во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Основою сего оповѣданя без сумнѣву є той палейний текст, який надруковано у нас на стор. 11—13, що був основою й того пізнійшого тексту, який надруковано далі на стор. 14. Вказівки на жерела приписані з боку отсега тексту і подані нами в примітках, переважно фантастичні або приведені так, що очевидно автор от-

*) Тут автор урвав дальший виклад не закінчивши речення.

сего оповідання не мав покликаннх книг у руках. Вельми цікавий причинок до демонології, вставлений автором у оповіданє, помимо прищиплених до него ніби цитатів, переважно взятий із уст місцевого руського народу, хоча віруванє в те, що падучі звізди — демони, належить до дуже давніх вірувань розширених серед ріжних народів, гл. нпр. Dr. H. Wlislöcki, *Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier*. Hamburg 1891, стор. 51—52; Richard Andree, *Ethnographische Parallelen und Vergleiche*, Stuttgart 1878, стор. 112.

До розділу X.

Д. Рукопис пона Ст. Теслевцьового, к. 202—205.

(Главо ѿ сѣой Тройци, як сѧ Явраамъ Бѣъ показавъ на пѣти сѣ дѣла Мав'рыйского). Моѣй наймилѣшій православный хрѣстіане, то єсте члн ѿ сѣомъ Дѣк; єще прошѣ виїнхъ мѣстей, послѣхайте мѣсть виїа ѿ сѣой Тройци, якъ пышетъ оѣ Божіей оѣ Бытейскихъ книгахъ, тыми словы мовачи: Бык оѣ старомъ вѣкѣ единѣкъ члвкѣ вѣр'ный ѣ прав'диный оѣ Бѣа, на ѣмѧ Яв'раамъ, патріар'ха старозаконный, сѣкъ Терехов. Тотъ Яв'раамъ велми любили перехожыхъ людей чѣжесторонныхъ изъ женою своєю Сарою, во шкѣе были вѣбовазныѣ ѣ доверныѣ. Бо той Яв'раамъ ѣ жена его Сар'ра такѣй совѣтъ ѡбывчѣи мали, же то нѣгда безъ гостѧ безъ чѣгого [sic!] члвкѧ не клѣи въ домѣ своемъ. Шо тыжъ дѣшевныѣ неприятѣлкѣ дѣавѣа зѣнакѣдѣа такого доверого дѣла Яв'раамова, оучинилъ емѣ пакость: всѧды позалѣгавъ дороги ѣ позалиналъ пѣти людемъ, такъ ѡвер'нѣаъ людей ѡ Яв'раама, же нѣхѣто не пошолъ до Яв'раамоваго домѣ. Ѣ ждавъ Яв'раамъ пѣт дѣйѣ ѣ не вѣв' ѣ не пивъ нѣчѣго ждѣчи гостѧ до своего домѣ. Ѣ не ѣшовъ нѣхѣто. Порозсылавъ Яв'раамъ по пѣтѣхъ слѣгѣъ своѣхъ, авѣ то кого оувиждѣвши звали оу домъ его. Ѣно єще ѣ такъ не было нѣкогого. Потомъ оузявѣши сѧ самъ пошолъ не ѣмѣчи вѣкры слѣгамъ своѣмъ. Пошолъ на распѣтѣа ѣ смотрѣвъ пѣлно, ѡкола хѣто мавъ ѣти, авѣ его оувести оу домъ свой ѣ сгостити. Оувиждѣвши Бѣъ такое терпѣніє Явраамовѣ ѣ вѣрѣ его доверѣю, ѣвѣла сѧ емѣ оу трохъ ѡсѣвахъ зъ Мѣхѣиломъ архангѣломъ ѣ зъ Гав'рыїломъ: оучинниши сѧ пѣтниками ѣшли дорогою по при Яв'раама. Оувиждѣвши ѣхъ Яв'раамъ изъ далека зрадовалъ сѧ ѣмъ велми ѣ рекъ: „Слава тебѣ, Бѣе, ѣжъ то вижѣ людѣи на пѣти! Нехай ѣ жъ южъ вѣдѣ зъ ними вѣсти хлѣва оу домѣ моемъ!“ Ѣ стрѣтивѣши

иѹ поклоуни сѹ имъ и рекъ: „ПрешѸ васъ, братіе, до моего дому ходѣте, вѣдемо хлѣба ѣсти“. Ёни жъ проваляючы*) его рекли к' нему: „Пилисъ дорогъ маємо, не поидемо до тебе“. Ав'раамъ же станетъ ѿмъ молити сѹ съ плачемъ: „ПрешѸ васъ, якъ БгѸ вѣрите, ходѣте Бга ради до моего дому хлѣба ѣсти, бо южъ ми мое срдце з голода зомѣкло, бо южъ то пятий днь вс[тъ], якъ хлѣба не ѣмъ безъ госта“.

Розмиловав'ши сѹ Панъ БгѸ надъ Ав'раамомъ, пошелъ до его дому. И коли иѹ оувидѣла Сар'ра, заразъ поставила вода до ѡгна и зогрѣвши оумывала ѿмъ ноги иѹ. И шмыв'ши ѿмъ ноги Сар'ра почнетъ говорити: „Ѓ великое ми то диво! Колко гостей вывало оу нашомъ домѣ и колкимъ емъ ноги оумывала, и не видѣлаамъ такихъ ногъ, якъ оу сухъ гостей ноги: ѿ нѣхъ хочѸ оумывати, а ѡни все з рѣк' моиѹхъ оутѣчѸтъ!“ И заразъ Ав'раамъ казалъ привѣсти тѣла кормленого и казалъ его зарѣзати и счинилъ ѡбѣдъ. И коли ѡбѣдали, рекли гостѣ Ав'раамъ: „Ав'рааме, гдѣ сѣтъ чада твоѣ?“ И рекъ Ав'раамъ: „Нѣтъ оу насъ дѣтей“. И рекъ ГдѸ до Сар'ры: „Ѓ сего днѣ зачнешъ зъ стрѣк' твоѣй и родиши сѣа“. Слышав'ши то Сар'ра засмѣяла сѹ и река: „Якъ то маѣтъ быти? И вѣсемъ стараа, такъ же и панъ мой старъ!“

Слѣхай же далѣй, що сѹ тамъ стало! Коли южъ хотѣли оустати ѿ стола, тамъ пришла корока, мѣти того тѣла, которое то ѣли, стала рычати. Тамъ ГдѸ оу той часъ пережегналъ кости того тѣла, и заразъ ѡжыло то тѣлачко и почало коровѸ ссати. Видѣвши то Ав'раамъ чѣдоваа сѹ томъ велии и сѣзав' сѹ и поклоуни сѹ ГгѸ и рекъ: „Ѓ Гдѣ мои, покѣжте ми, хто вы есте и далек[о] идете?“ Рекъ ГдѸ: „Не постою ѿ тебе, козлюбленнаго моего. Идемѣ до СодомѸ и ГоморѸ, за нѣхъ тяжкѣ грѣхи хочѸ ихъ погѣбити, яко вст[ем] БгѸ, творецъ нѣба и земли“. И тамъ Ав'раамъ оунавъ на землю лицомъ своимъ и рекъ: „Ѓ ГгѸ, иже нѣсныи, а коли вѣдетъ сто прѣднихъ, ци не погѣбиши оу насъ городъ?“ Рекъ ГдѸ: „Не погѣблю“. „И коли вѣдетъ пѣтдесятъ прѣднихъ?“ Рекъ ГдѸ: „Не погѣблю“. „И коли, ГдѸ, вѣдетъ ѿ.?“ Рекъ ГдѸ: „Не погѣблю“. „И коли вѣдетъ, ГгѸ, ѿ.?“ Рекъ ГдѸ: „Не погѣблю“. „И коли, ГгѸ, вѣдетъ десѣтъ?“ Рекъ ГдѸ: „Не погѣблю“. Потомъ БгѸ блиснѣвъ ѡгнемъ и невидими стали. И блѣгодаривъ Ав'раамъ Бга, ижъ то сѹ сподѣвѣи ТройцѸ сѣсю видѣти лицомъ ко лицу и вѣсѣдовати со Хомъ сномъ БжѸмъ, и вставъ оу домѣ своемъ блѣгодарѣше ТройцѸ сѣсю.

*) З мадирського próbál — пробувати.

И сѣмъ Троица оубейшла оу Бодомъ и Гоморѣ и вѣйшла во домъ Лотова, во тамъ толѣко было чѣлка прѣведного оу Бодомѣ и Гоморѣ, едно домъ Лотова. И той Лотъ былъ братаничѣ Авраамовѣ и тамъ жы. Оубидѣвши то Бодомлаи гостей такихъ красныхъ младенцевъ оу домѣ Лотова, зоврало сѣ ихъ много и нарѣкали на Лота, абы то имъ выдалъ тыхъ гостей на збытокъ телесный. Лотъ же не хотѣлъ ихъ выдати, але ѿни мѣцѣно напиралъ на домъ Лотова. И давалъ имъ дѣвки свои за тоты красныи гостѣ, але Бодомлаи не хотѣли, и хотѣли розвити домъ Лотова. Гдѣ же рекъ Лотови: „Пѣсти ихъ, нехай иѣдутъ!“ И коли пристѣпили ко дверемъ, заразъ Гдѣ пѣстивъ на нихъ ѿгнѣи и попаливъ ихъ всѣхъ. И Лотъ рекъ Бгѣ: „Бери сѣ ты з домѣ твоего со женою твою и з дѣвками твоими и стѣкай з мѣста сего Бодомъ оу горѣ Сигорѣ!“

И выбравши сѣ Лотъ пошелъ. И Бгѣ Лотови такъ былъ заказалъ, абы сѣ не ѡбзыравъ назадъ лицемъ своимъ анѣ самъ анѣ жона его анѣ дѣвки его, хочай бы сѣ цю чинило. И скоро Лотъ выишолъ з мѣста на горѣ Сигорѣ, заразъ почала земля кипѣти ѿгнемъ скрчанымъ изъ смолею, а зъ неѣа оударыи громъ страшный и дождѣ ѿгненный, градъ падавъ каманый з огнемъ, и такъ Михаилъ сѣйи погрѣзилъ ѡбѣ тоты мѣста незаконный и потѣпилъ ихъ ѿ чѣлка даже и до скота. Жона жъ Лотова перестѣпила заповѣдь вѣжю, не стерпѣла, ѡвернѣла сѣ, хотѣла видѣти ѡчѣство свое, и тамъ заразъ стала каменемъ солонымъ, гдѣ тежъ и до теперѣ стойтъ и вѣдетъ стоати до сѣдѣ вѣжого.

Що жъ Лотъ оучинилъ? Бо Лотъ розѣмѣвъ, ижъ то Панъ Бгѣ южъ оушитокъ свѣтъ затративъ и вшитки люде. Оупивши сѣ виномъ оучинивъ вѣдѣ изъ своимъ дѣвками, абы то, мовитъ, наскна люцѣкоѣ на свѣтъ было. И зоставъ [самъ] себѣ и ѡцѣ и затъ и свѣкорѣ. И потомъ коли оубидѣла, [и] оушитки люде цѣловы и свѣтъ, толѣко тоты двѣ мѣста [Бгѣ] затративъ Бодомъ и Гоморѣ за ихъ поганѣе безаконство, а потомъ Лотъ сталъ сѣ того грѣха спѣкѣдати, плакати горѣко, же то не вѣйшолъ Бодомского грѣха спросного. И оубавши сѣ Лотъ пошелъ до Авраама стрывъ своего и повѣлъ емѣ свое злоѣ дѣло, и ѡтелъ то сѣ постановила спѣкѣдѣ и покѣта за грѣхъи.

Высѣхавши то патрыарха Авраамъ рекъ Лотови: „Ѣ горе тобѣ, мой милый братаничѣ! Злоѣ дѣло оучинилѣс и сталѣс сѣ и ты Бодомлаиномъ“. И далъ емѣ покѣтъ: казалъ емѣ оу единой рѣчки ѿгнѣи самогерачѣи чыстительный. Той то ѿгнѣи значивъ тогды Дхъ сѣго; во коли сѣ чѣлкѣ грѣшный тажко Бгѣ грѣ-

шит, а потем са того грѣха каетъ, сповѣд' стѣю оучинит' и покѣтѣ ѿкъю за тоты грѣхи выдер'житъ, то са его дѣла ѿкновит и тѣло, і с его тѣло и в' срдцю ѿген са запалит самогоращій, то ест Дхъ стый, и сама са в нем стѣла Троица вселитъ: ѿцъ и снъ и Дхъ стый. И той ѿген значит Дхѣ стѣго. Але тажко было комѣ того ѿгна достати, во его завѣше стегран свѣрата лютый, и непрестѣно тамъ было нѣкомѣ: свѣры то были и значили чотырохъ вѣгнестовъ, который то завѣше са знайдѣютъ в днѣ и в' ноци ѿколо прѣстѣла [вѣго]. И гдѣ тотъ ѿген горыт нѣгаслючій и самопалаючій при рѣцѣ, то естъ при источницѣ Бѣа Салаѿда, ѿген ест прохоложающій, а не ѿпалающій, Параклитъ, Дхъ стый. И Параклитом са Дхъ стый называет, во шн коли на кого исходит, тогда парѣю тонъкою и вар'зо сѣп'телною и в'се невидимо сходит и тѣмнем скроз мозек проходит и до срдца пришѣвши запалѣет веселостю и в'се тѣло; Дхъ Параклит дѣш, срдце и в'се тѣло ѿчищѣет, оувеселѣет и ѿсщѣетъ, а грѣхи внѣтрній попалѣет, погбѣлетъ, выкоренѣет и прѣчъ выганѣет. И такоу ест Дхъ стый, Дхъ живѣщій, по простѣ то ест животворащій, живый, ест правый, мысленный, ѿбладѣет, ѿчищѣет прѣгрѣшеніѣ. Бѣъ ест и вѣтворѣи, ѿген ѿ ѿца исходащій, глѣи, дѣѣ, раздѣлѣет дары, просто мѣвѣчи — Дхъ стый. И говорыт, и цю хочет, тоѣ оучинит, и роздаѣет дары: комѣ цю хочет, тоѣ даѣтъ. Цѣсливый то на свѣтѣ естъ члѣвкъ оу Бѣа, пры котором то Дхъ стый живѣтъ!

Послалъ Явраам Лѣта до того ѿгна оу такоѣ тѣсноѣ мѣс'це, лѣм его тамъ тоты свѣры извѣли. „Если — мѣвит — ѿтол выйдѣтъ, то знати, цю ѿпокѣтѣтъ тотъ скѣи грѣхъ“. Не фолгѣючи емѣ шѣет его до того ѿгна по тры голов'нѣ, лѣм то емѣ ѿтол принѣсѣ. Тогда Лѣтъ помѣливши са Гѣ Бѣ, оуѣзавши совѣ Гѣ Бѣ на помѣщъ пошѣл тамъ до рѣки ...равѣи, гдѣ той ѿген был. И там емѣ Бѣтъ погѣднѣтъ, [по]цѣстнѣ, же то на его цѣстѣ тоты лютый свѣровѣ спа[ли]... [Кінця не стаѣ].

Є се вѣльна перерѣбка того самого опѣдѣнѣ, цю надруковѣно у нас ва стор. 86—89.

До роздѣлу XII.

Є. Рукопис попа Ст. Тѣслѣвѣцового, к. 206.

[Уривѣк опѣдѣнѣ про Ізмаїла]... „Мѣтко нѣша и ты ѿчѣ, если то такоѣ дѣло, и вы насѣ вѣдѣте до нашего дѣда, нѣи намѣ

дащо дастъ". И рек Измайлъ ко Ягаръ: „Идѣмо ко Авраамъ ѿсѣ моемъ, хощѣ бо а лице его видѣти“. И вѣставши пошли вѣштки, а было ѿтол еѣ. Днѣй ходѣ. Видѣвши то ихъ оушнѣкихъ Авраамъ радъ былъ и споматавъ [sic!] тоє слово, которое то емъ повѣка а҃ггль вѣйи, же то не ѿставитъ Бгѣ лѣдако племя твоє. Гостинѣхъ ихъ пристойне и дав имъ всего доволно, далъ имъ ѿслатъ, конни, вѣловѣ, коровъ, ѿвѣцъ, козловѣ, вѣрѣлюдовѣ и вина, чѣлади мѣзѣского полѣ и женѣского полѣ вѣклой плоти и выправилъ ихъ радно. Ъни жъ пошѣвши размножили сѣ и прибогатѣли. По нѣкоторыхъ лѣтѣхъ зновѣ пошѣли до Авраама, Авраамъ имъ ещѣ давѣ и дрѣгѣй разъ вѣсѣго статѣкѣ, а по тымъ и третѣй разъ. И такъ сѣ размножили и распѣдали Ягарѣ, ко ѿни сѣ ѿ Ягары і ѿ Измаила зачали и размножили сѣ поганнѣ йзыки Ягарѣ, по прѣстѣ Татарѣ и Тѣрѣки, Яравиты, Гарацѣны. Тѣе то оушнѣки сѣ называютъ Измайлѣтанѣ, Гарацѣны, Тѣрѣкы, ко ихъ прѣдокъ ѿ Авраама сѣ родикѣ.

Измайлъ же зновѣ оу котерѣхъ часѣхъ зобраѣши сѣ пошли до Авраама четвѣрѣтый разъ. Тогда южъ [имъ] Авраамъ не давѣ нѣчѣго, рекъ имъ: „Идѣте собѣ прѣчъ, южъ емъ вамъ далъ тры разы, болше южъ не дамъ. Гами ѿ [собѣ] розмышляйте!“ Ъни жъ сѣ розсѣрдѣли на Авраама, зобраѣши сѣ военѣнымъ ѿвѣчаємъ пошѣвши зѣоваѣли Авраама, браѣли, казаѣли людѣй, марѣхъ *) гнали, палили. І ѿ тогдѣ то почаѣли Татарѣ на койнѣхъ ходити и то ихъ естъ рокѣта и до днѣсѣ.

И потомъ мали собѣ цѣрѣ Неврѣда, коли сѣ южъ размножили, и то былъ перѣшѣй цѣрѣ на земѣли татарѣскѣй. И такъ сѣ размножили Татарѣ и Тѣрѣки, насѣлили села и города. И той цѣрѣ Неврѣда вымыслилъ чѣвѣны и кораѣлѣ правити и наѣчикъ морѣмъ ходити. Бгѣ же ниѣемъ слава всегдѣ і ѿнѣкъ и прѣсно и ко кѣкѣи кѣкѣомъ. Аминѣ.

Из звязку сего оповѣданя можна догадувати ся, що в початку его такожъ була мова про кровосумѣшку Измаѣла з Агарѣю. Відки взявъ авторъ отсего тексту звѣстку про чѣтири вѣдѣдѣннѣ Измаѣла з сѣмѣєю у Авраама і про нападъ Измаѣловичѣв на Авраама — не відаю. Кѣнцевѣй уступъ про измаѣльскѣго царя (імя Неврѣда приплѣтѣно тутъ мабуть авторѣмъ отсеї перѣробки замѣсѣць иньшого, менше звѣсного) казавъ би догадувати ся, що авторъ перѣробки мавъ підъ рукою Слово Меѣодѣя Патарѣскѣго в редакцѣй досѣть подѣбнѣй

*) З маѣярѣскѣго marha — хуѣоба, скѣтина.

до тої, з якої ми тут передрукували початкові уступи, бо й там у вступі до оповідання про Гедсона говорить ся про те, що Ізмаїл-тяне видумати морем плавати (гл. отся книга стор. 268).

До розділу XVII.

Г. Рукопис попа Ст. Теслевцьового, к. 346—348.

(Слово на погребк д'квичом ѿ Ёдлі кроли, котрый то был оубогій). Ёднѣх часѣхъ перевели ся были оубжидовской зем'ли цр'к ѿ были час немалый без цр'а. Почѣв'ши то ѿноплеминици Измайлѣтѣне настѣпили моц'но ѿ грозно ѿ см'кло на жидов'скѣю зем'лю, чинили им великѣю бѣдѣ, хотѣли ихъ под свою моц' оубжати, во не мали совѣт' цр'а. Видѣв'ши то ѿдѣтѣне такѣю бѣдѣ свою стали ся велми жѣрвити, цю мають чинити, иж то не мають цр'а, н'комѣмъ боронити зема'к ихъ. п заперши ся оубж Ёрслим'к город'к сидѣли. А в' той часѣ был'к в Ёрслим'к єдин'к члѣкѣ велми оубогій на ѿмѣ Ёдай. Зобравши ся тогды сенаторство стали сами радити, кого вы то мали совѣт' ѿвѣратити на кролев'ство. Выстѣпи'ши той члѣкѣ Ёфтай оубогій поч'нет им говорити: „Если то вы хочете дознати, абы намъ Бг'ъ стѣи ѿвѣжави корола, а вы мечѣте жреѣи на дванайцати ѿсовѣхъ выбранихъ, выбра'вши совѣт' члѣковѣ дванайцати: шест оубогихъ, неслав'ныхъ ѿ простого родѣ, а шест бѣг'атыхъ, слав'ныхъ. И на котрого падѣт жреѣи кролев'скій, той вывакит зема'ю ѿйльскѣю ѿ рѣкѣ неприѣтел'скихъ ѿ томѣ дайте кролев'ство“.

Слышав'ши то слово панѣ ѿ Ёфтай оубогаго похвалили его оубшитки оуб том словѣ, а поради'ши ся станѣт говорити: „Мы колше не шѣираемо н'кого, єдно на тебе мечемо жреѣи“. п поставили двоѣхъ члѣковъ, єдиногѣ изъ велможѣ, а дрѣгаго того Ёфтай, ѿ метали на ѿвоѣхъ жреѣи кролев'скій тры разы. п не пал жреѣи кролев'скій на сенатора велможного. Потымъ стали метати на ѿбогаго Ёфтай. Помели'ши ся ѿвѣсномѣ Бг'ъ река оубшитки: „Бжѣ, Сотверителю ѿвѣсний, Бжѣ ѿцѣ нѣи'хъ ѿвѣраамѣкѣ, Ісаковѣ, Іаковѣ, Бжѣ Саваѣдѣ, ты єдин' бѣг'атѣ вѣтѣс ко ѿласти, ѿвѣжави намѣ господара, абы повѣдывѣ сѣпостатѣкѣ ѿи'нихъ! Не дай насъ, Бжѣ, наслѣдѣа своего, в поношеніѣ ѿ в' порѣганіѣ врагомъ ѿи'нимѣ, абы не река: „Гдѣ єсть Бг'ъ ихъ, нан'ж оубповаша?“ п рекиши тоѣ метали жреѣи на Ёфтай тры разы, ѿ пал всѣк тры разы жреѣи кролев'скій на оубогаго Ёфтай. пни тежъ пав'ши оубскъ покленили ся Ёфтайѣ ѿ в'чинили его кролемъ ѿ подали емѣ оубскъ

клейноты ѿ skarwy королевскѣи ѿ подали сѧ Ѣфтави в мѡцѣ. И не могъши Ѣфтай цю оучинити мѣстѣ тое королевство на себе принати.

И так Ѣфтай зобравѣши войнѣ свою помолли сѧ ѿсномѣ Бгѣ [и] пешевѣ на непрѣтеля. И коли бы на дорожѣ, ѡбрѣкка сѧ Ѣфтай ѿсномѣ Бгѣ тыми словы: „Бжѣ Сотворителю Саваѡдѣ, ели ми депоможеш оубогомѣ члѣкѣ тѣю слакѣ показати, непрѣтеля избити и звитазтво показати ѿ ѡдер'жати ѿ земаю ѡборонити, такѣю ти ѡбѣт'ницю, Бжѣ ѿсный, ѡбѣцаю: еднѣ дѣв'кѣ маю единороднѣю, то ѿ тотѣ ти дамѣ на ѡфѣрѣ“. И то ѡбѣцал з ѡсей цирести своей. И коли сѧ приспособивѣ новый крол Ѣфтай з войском своимѣ, помолнѣши сѧ Бгѣ ѿсномѣ, оударив на непрѣтеля, знаяцка на них напавѣши зоевал их такорѣ. И так пощастил Бгѣ стѣи оубогомѣ Ѣфтави: ѿных посѣклан, а ѿных потопилан, ѿных живых много оу неколю побрали ѿ самого црѣ Сапорта поразили ѿ не оу мнозѣ лѣд'ко оутѣкѣ до своей зем'лѣ из малою дрѣжыною. И так то Бгѣ стѣи пощастивѣ оубогомѣ Ѣфтави; ѡк пише Писмо стѣе: мощно ест Бгѣ вынати з гразы ѿ посадити его со князи, ѡк то ѿ того оубогаго члѣка Ѣфтал, выв'шаго оубог'шаго над оушит'них людей, оучинил его Панѣ Бгѣ кролем грозным на непрѣтеля.

Тогда крол Ѣфтай вер'нул сѧ з войны с побѣдою славною. И коли оуходилѣ до Іерусалимѣ города, тамѣ его стрѣтили мѣщане ѿ пан'ство з великою почт'ливостю ѿ славою ѿ поклонили сѧ емѣ ѡко црѣви. Тамѣ его стрѣтила жена его ѿ дѣв'ка его единачѣка, поклонила сѧ емѣ, зрадовали сѧ радостю великою. Почнет дѣвка милѣ поздорѣвати ѡца своего, ѡж то его Бгѣ оучинил подвышеним ѿ глѣдом*) всемѣ людемѣ Іиласкомѣ. Тамѣ Ѣфтай ѿплакавѣши рек к ней: „Дитино моѣ любѣла, ты сѧ радѣшѣ из моего королевства ѿ моемѣ приходѣви, а того, дитѣ моѣ, не знаѣшѣ, ѡж то ѡ тебе ѡбѣцалѣ Бгѣ на ѡфѣрѣ, Бгѣ ѿсномѣ Саваѡдѣ, ѿ вѣдѣш спаленѣ ѡгнем на шатарѣ ежомѣ ѡфѣрномѣ в подарѣнок Гдѣ Бгѣ, ко ми тѣжко сол'гати Сотворителю своему“.

Слышавѣши то королевѣна станет говорѣти рѣкѣчи: „Слава тѣбѣ, ѿсный Бжѣ! Бжѣ ми, нанечѣкѣ мой, ѡж то естѣм раднѣйшова [sic!] поити ѿсномѣ Бгѣ на ѡфѣрѣ, нежели меже людьми называти сѧ королев'ною. Бо то естѣ слава дочаснаѣ, минѣцнаѣ,

*) З мадарьского gazda — господар, ховяин..

котораа то ест як цвѣтъ оу полю: теперъ красно, славно
и весело цвѣтет, а потом оуванет и посхнѣет, оупадет на землю
и гноемъ станет. Такъ и слава свѣта сего во малѣ са являет,
а во скорѣ погнѣает. И слава ест ивснѣмъ вѣчнѣмъ. Добре то еси
оумыслила, нанечѣс мой, дати мнѣ ГѢ БѢ на ѡфѣрѣ, нехай
а пойдѣ к немѣ вѣчнѣ црствовати. Не ѡмѣняй же ты своего
слова и есди весѣлъ [sic!] совѣ и людови твоимѣ, который то
Бѣъ далъ тебѣ в рѣки твоѣ до твоей смрти. Справдй нимъ в по-
кою, як самъ знаеш, нехай та Бѣъ ивснѣмъ блскит на томъ до-
часномъ кролевѣствѣ земномъ, которое то далъ ти Бѣъ. И за мною
не блнй! Тылако прошѣ та, нанечѣс мой, подарѣй ми на два
мѣцѣ, нехай са оутѣшѣ з дѣвицами и похажѣ совѣ по чыс-
томѣ, красномѣ полю и нехай са на семъ изъ ними погслаю. И з два
мѣцѣ а а сама прйдѣ до тебе изъ мойми товарышѣми, и ты
ма даш ѡбѣщѣокъ свой Бѣсѣ.

Слышавши то Ѣфтай такое слово разсѣмное ѡ своей дѣтѣни
почсдоваа са таковой еѣ мудрости и разсѣмъ статѣчномѣ, такъ
же и вѣсѣ люде. И позволила то ей ѡиѣ, що совѣ просила. Она
совѣ приравѣши двѣнадцатъ дѣвокъ радныхъ и пристойныхъ пошла
зъ ними оу поле чыстѣе. [Ходила] по полю два мѣцѣ, молила са
ГѢ БѢ, постомъ и мѣтвами готовила себѣ ГѢ БѢ на ѡфѣрѣ. И хо-
дачи по полю рвала совѣ и дѣвицамъ своимъ прекрасныя чѣчѣки**) на
оутѣхѣ, которыми то са весело оутѣшала. И говорила:
[„Чѣчѣки] прекрасныя, то сте са красно развивали, пр[екрасно]
зацвѣтали и на томъ полю сте са красовали, сами сте не знали,
хто бы і ѡколъ пришовши порвалъ васъ на томъ далекомъ полю!
И не сподѣвали сте са оу мойхъ рѣкахъ быти и повѣнѣти“. Такъ
тежъ ѡвѣрѣнѣши са до своей слѣжницѣ почнетъ имъ говорити:
„Мой наймилѣе посестрыцѣ, красныя дѣвѣцѣ, такъ и мы на семѣ
свѣтѣ, на широкомъ чыстомъ полю живѣмъ, роскошѣмъ, красѣмъ
са. И коли прыде смргѣ, не знати есдетъ чѣвѣкъ оу сакѣй часъ:
прйдѣтъ і его возметъ і ѡ того тѣла дѣшъ его вырѣстѣ аѣгѣмъ, а
тѣло зованѣтъ і сѣнет [sic! зам. сѣхнѣтъ] и гноемъ зостанѣтъ, изъ землю
са зрокнѣает, як то теперѣ оу ишнѣхъ рѣкахъ тоты прекрасныя цвѣкты.
Знаете прѣто, мой наймилѣе посестрыцѣ любѣй: я ест оу своего
ѡиѣ и мѣтры едина дѣвѣка, ихъ любѣла чѣчѣка. Теперѣ са зъ вами
красѣю, прекрасными цвѣктами оутѣшѣю са, ходачи по томѣ
чыстомѣ полю и красномѣ. И по двохъ мѣсѣхъ розлѣчѣ са ѡ васъ,

*) З мадирського bân — жалувати, тужити.

**) З мадирського isiesó — стрій, приграса.

выр'вет ко мене смѣрть с того широкого пола, то ест ѿ того скѣта марного, дочасного. Прійдет ко той днь ѿ час, нж то а погивеѣ сѣ вогни вѣвннѣмъ на же[р]говникѣ вѣжѣмъ. Кости мой непелемъ стануть, тѣло мое изгорыт, дѣш мою лѣгаву вѣжѣ в ѿко взмѣтъ до вѣчного королев'ства. [...] пѣсестрыцѣ мой, лѣкѣше хочѣ до ѿвсного королев'ства, [...] тѣ жыти з моймъ вѣдемъ на сем дочасномъ“

И то им припоминаючи і швыймаючи ѿхъ ѿ цѣлаючи . . . [кінця бракує].

Отсе оповідає властиво годї назвати апокріфом; воно передає, хоч з деякими відміннями, зміст того, що сказано в Біблії (Суддів XI). Відміни належать до подробиць побутових і до цілого колориту; в Біблії Іфтар не є вбогим чоловіком, а тільки „могучим войовником“, що прогнаний із своєї батьківщини робить ся ватажком розбійників, а опісля ставши на чолі більшої жидівської дружини побиває Аммонітів. Наш текст робить із него царя, та се мабуть не треба приписувати якомусь жерелу, відки-б то автор сего списка черпав своє оповідає, а тільки его власній фантазії. От тим то сей текст, не вміщений нами навмисне в числі апокріфічних оповітань, повинен знайти місце хоч в додатку, між иньшим і як проба свободного і навіть досить поетичного оброблення біблійної теми.

До розділу XX.

Н. Крехівська Палея, стор. 1018—1020.

[Александр В. у Рахманів]. И повѣдикъ Даріа прии цѣствіѣ ѣго ѿ всю перъскѣю землю ѿ мидьскѣю землю ѿ патръскѣ ѿ вавилоньскѣю странѣ. також[е] повѣди индийскѣю странѣ. ѿ шѣрстѣ ѿдѣши всѣа земля Ѣкрана рѣки, ѿ вѣ великѣй островъ брахманьскѣй ѿ вшедѣ дикѣ са зѣло ѿ столпѣ постави. в томѣ ко островѣ Рахмани живѣтъ, в нѣж же нѣс[тъ] ни четверногѣхъ, ни ролий, ни железа, ни зданіа, ни шѣгнѣ, ни злат[а], ни сребра, ни ѡвоца, ни вино, ни портѣ, ни масѣадениѣ, ни ѿное дѣло нѣкоторое же, на[и] на насыщнѣе текѣтъ. но мокрагѣ [sic! зам. мокраго] ѿ сладкаго ѿ добраго дожда, ѿ всакиѣ колѣсти ѿ трѣнѣа кромѣ соугѣ, ѿ мало шѣвоца ѿ сладкѣйѣа воды приймают. а верѣють ѿскренѣмъ Бѣѣ ѿ вѣспрѣстани молат са. ѿко мѣужи на единой стране Ѣкрана живѣтъ, жены же нѣ сѣгѣ шѣ онѣ странѣ рѣки Гала, текѣши вѣ Ѣкранѣ рѣкѣ кѣ стране ѿндистѣй [sic!]. ѿко

моужи приходать къ жинамъ своимъ мѣсца йоуанія ѿ авгѣ[ста] мѣсца, в нихъ сохрю сѣнцю к намъ ѿ, къ вѣстокомъ приходѣще, сѣо ѿ мокри бывше, тогда движють с[а] на сѣчтаніе жинамъ. тако гѣтъ: такоже ѿ Нила рѣккѣ, гѣтъ, не в то вѣрма наводнить с[а], но преполовши с[а] жатве наплѣеть Бгуги[тъ] тѣа, іако сѣнцю всюде зрацю: вѣсточнѣйѣа наплѣа ѿ ѿнемъ срицюцимъ сѣ рѣкламъ ѿ йссажнѣшимъ, семѣ же далече сѣцю. ѿ створшимъ съ жинами своїми дѣний мѣ. ѿ пакы бредѣтъ ѡпат. жене же два дѣтица родивши ктомѣ не прѣбрѣдѣтъ, ни ѡна къ ѿномѣ моужю не приближаѣтъ сѣ за многѣе вѣздержаніе. аще сѣ ключить неплоды, за ѣ. лѣтъ приход[а]цю еѣа ѿ прѣбѣкаѣ сѣ нѣо, аще не родит, не приближаѣтъ с[а] к ней. того ради не многи чѣлци на стране той ѿхъ естъ. рѣце же, гѣтъ, не сѣо съ прѣврѣсти еѣа, зане звѣрѣ естъ в ней, зевотемитель великъ естъ, в рѣце живоутъ, могѣще сѣсна пожрѣти. той звѣрь за мѣ. дѣний тѣйѣа. егда бредѣтъ мѣжи ти, ѿ ѿзвѣгноутъ по бѣю повѣаннѣю ѿ сѣнъ полѣ. ѿ змѣне сѣтъ при пѣстыни той стране велицѣйѣ. лакоть в должу, а скорпѣй локотници, а мѣравнѣй пиди, того рад[и] непрѣходимѣ сѣтъ пѣстыни тѣй. слонѣе же ражаютъ къ поустыни той мнѣзи, іако стадници ходѣтъ пасѣще сѣ сами.

Отсе оповідане — також не апокріф, тим то ѿ не вставлене нами в відповіднім місці ХХ-го розділу. Та ми друкуємо єго тут раз для того, щоби вказати одно з жерел, із яких черпав автор Крехічєскої Палєї — Александрію тзв. сєрбєскої редакцїї, хоча наш текст не дословно з неї взятїй; а по друге для того, що оповідане про Рахманів у самїй Александрїї, по дослїдам Веселовського, оперте на апокрїфічнїм „Хожденію інока Зосима к Рахманом“, гл. А. Н. Веселовскій, Изъ исторіи романа и повѣсти, т. I, стор. 281—283.

Показчик імен осіб і місць, згаданих
в текстах сего тому.

А.

Абіссинія 64
Аввакум пророк 1, 313, 314
Августин єпископ Гішпонський 3
Авдей пророк 1
Авдєйї 315
Авдія, пророк 323
Авдул, бог єгипетський 306
Авель 8, 9, 10, 19, 21, 22, 23, 25,
26, 33, 34, 35, 36, 38, 116,
126, 159, 196, 220, 311
Авер 77, 78
Авесалом син Давидів 324
Авил, бог моавитський 182, 257,
258, 260
Авим 187
Авимелех пророк 227, 308, 323
Авіуд пророк 323
Авон 85
Авраам 74, 80, 81, 83, 84, 85, 86,
87, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96,
97, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 108, 109, 114, 116,
117, 118, 121, 125, 132, 133,
145, 153, 183, 184, 185, 186,
187, 192, 194, 203, 211, 214,
218, 221, 222, 225, 227, 228,
230, 232, 235, 236, 243, 248,
267, 300, 308, 311, 322, 324,
330, 331, 332, 333, 334, 335

Аврам син Каава 186
Аврок город 103
Авсидійська сторона 264, 267
Агав пророк 323
Агавєє 225, 226,
Агара 104, 105, 106, 333, 334
Агарський цар 227
Агаряне 278, 334
Аггей пророк 1, 275
Аггія прор. 323
Ад 54
Ада, жінка Ламехова 37
Аданай гл. Адонай
Адам 7, 8, 9, 10, 15, 17, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
38, 50, 51, 52, 54, 59, 65, 66,
72, 76, 78, 88, 89, 90, 91, 109,
115, 116, 117, 119, 150, 186,
232, 255, 322, 324
Адаріян цар 289
Адда пророчиця 323
Адидон пророк 322
Адоїл 48
Адуда (Адуд), жінка двох братів
Енохових 35
Адонай 160, 234, 252
Азарія, дочка Адамова 8
Азарія, один із трьох отроків 307,
309, 310, 311, 315, 318, 322
Академія Наук баварська 32

- Академія Наук віденьська 32
 " " петербурська 6, 32
 " " югословянська 6
 Акиан ріка 338
 Аким отець Богородиці 149, 311, 321
 Акинф, камінь 245
 Акрис син Валаама 228, 233
 Алдаод, прор. 322
 Александер В. 338
 Алксандро-Невська Лавра 223
 Алкафрос 125
 Амаврийський дуб 86
 Амаликитяне, 122, 238, 239
 Амалфегор, дочка Йовова 267
 Амантійська ріка 241
 Аमतунта ріка 245
 Амбакум пророк 322
 Амбрам, син Каата 225
 Амефрия, Єгиптянка 157, 213, 218
 Амефуст камінь 256
 Амимис, ім'я Бога 110
 Амисьми, ім'я Бога 118
 Амманік 251, 252, 257, 262
 Аммон, цар моавський 259
 Аммонїти 338
 Амон 290
 Амор 182
 Аморсі 182, 189
 Амос пророк 1, 322, 323
 Амос, отець Ісаїї 306
 Амрам отець Мойсеїв 226
 Амфілохій Іковійський 3
 Амфусий камінь 245
 Анан син Юдин 189
 Ананїя 307, 309, 310, 311, 315,
 318, 322
 Анастасий Сиваїт 2
 Андрей Юродивий 4
 Анна архирей 147
 " мати Богородиці 149, 323
 " пророцтва 323
 Анодион камінь 257
 Анос, син Валаамів 223
 Антихрист 10, 37, 151, 152, 155, 242
 Анфиси кам. 242
 Анфракія 245
 Анераке камінь 181, 240
 Апостоли 217, 238
 Апофо ім'я бога (?) 302
 Арабат 45
 Аравити 334
 Аравитська земля 296
 Аравитські гори 70
 Аравоє 46
 Арам батько Фамари 190
 Арам брат Авраамів 82, 83
 Араматська земля 195
 Арамська земля 197
 Араратські гори 67
 Арафов 243
 Аревсє 245
 Арєд 9, 36, 39, 52, 68
 Арикис 244
 Арис звїзда 49
 Аркин син Валаамів 24, 43
 Армїї 225
 Армїнське поле 232
 Армяне 228, 229
 Арон 112, 225, 226, 228, 233, 234,
 236, 237, 239, 245, 218, 249,
 253, 257, 296, 322
 Арот 79
 Арур 78
 Арфаксад 77
 Архангели многоочиті 7
 Архас 48
 Археографічна Комісія Петерб. 6
 Асаф 274, 275, 276, 322
 Асафат 303
 Асахар 195
 Асидона ріка 315
 Асир гора 190
 Асир, син Йковів 153, 174, 194,
 209, 212, 242
 Асирин 205
 Асирія 239
 Асиріяне 18, 106, 304, 307
 Асирійська земля 27
 Аспар, царевич перський, ученик
 Валаамів 259
 Аспис камінь 241
 Асуама дочка Адамова 33
 Асуриї 255, 276
 Асюр 248
 Аттік, цар вавилонський 309, 310,
 314, 317, 318
 Аукинє камінь 241, 256
 Ауан син Юдин 190, 195

Аур цар ханаанейський 188
 Афам 275
 Афаура гора 242
 Афег 9, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 94,
 230, 274
 Африка 245
 Африкія 256
 Афродит зізда 49
 Афродитян 120
 Афулія остров 30
 Ахав, король ізраїльський 296, 297,
 299, 300
 Ахаз король юдейський 311
 Ахатис камінь 215
 Ахатисей „ 256
 Ахемніда ріка 245, 257
 Ахія пророк 322
 Ахикавом (?) 305
 Ахиманід ріка 242
 Ахисамах 239
 Ахор, цар гігант 188
 Ахузань місце 61, 63
 Аонасній Вел. (святий) 2, 101

Б.

Бахмет 73
 Бенимин гл. Веніямин
 Богородиця 217
 Болгарія 223
 Болгарський рід 278
 Бон син Хусів 101
 Букарешт 278

В.

Ваал бог 299, 300
 Вавилон 5, 74, 75, 77, 78, 93, 245,
 255, 286, 305, 307, 309, 310,
 313, 314, 315, 316, 320, 321
 Вавилонський рів 79
 „ стовп 75, 77
 „ царство 75, 76
 Вавилоняне 10, 76, 312, 315, 317
 Вала 122, 174, 175, 191, 214, 206,
 207, 218, 241, 242
 Валаам 243, 244, 257, 258, 259,
 260, 261, 262, 263, 284
 Валаам бог 299
 Валак 230, 260

Валам 225, 227, 228, 229, 230,
 233, 234, 323
 Валтасар, ученик Валаама 259
 Валтасар син Навходоносора 319,
 320, 321, 322
 Варавія 241
 Варварія 245, 256
 Варисат бог 81, 82
 Варих 110
 Варсава 189
 Варсува 195
 Варух 305, 323
 Василій Амасійський 2
 „ Великий 2, 10
 „ Новий 2
 „ Парийський 2
 Василияне 311
 Вдад пророк 323
 Великоруси 16
 Венеси 245
 Веніямин 136, 137, 138, 140, 141,
 142, 143, 144, 153, 157, 158,
 160, 168, 169, 170, 171, 172,
 173, 194, 218, 222, 224, 242
 Вефиль 323
 Вефлиом 175
 Вилат 106
 Вирсавія мати Соломонова 276, 277
 Вирсавія земля Юдова 300
 Влси народ 241
 Висея жінка Юдова 189, 190,
 191, 192
 Вифель 182, 184
 Вифлеом 115
 Вифсаїда 312
 Відень 13
 Вільховий 305
 Віндішман 79
 Віор 275
 Влахири 305
 Влеломмаул 181
 Воїлдаї ріка 237
 Вол ріка 244
 Воньрам місце 227
 Вувал син Ламехів 9

Г, Г.

Гаврал ангел 232
 Гаврил арханг. 227

Гавриїл арханг. 46, 47, 84, 330
 Гаґада 79
 Гад син Яковів 129, 153, 157, 174, 188, 190, 194, 196, 197, 198, 206, 209, 211, 245
 Гадер 175
 Гадз пророк 322
 Газа 188
 Гаїдад син Елохів 40, 59, 225
 " внук Каїнів 35
 Гал ріка 338
 Галгали 302
 Гаммер-Пургшталь 79
 Гевал цар Моавський 259
 Гевал місто 187
 Гевальська гора 318
 Геден 28, 268, 269, 270, 334
 Геннадій автор Златоструя 3
 " ігумен 39, 63
 Геон ріка 18, 27
 Георгій Амартол 33, 123
 " Пісид 3
 " Синкел 64
 Герсан син Левіїв 186
 Герсиль " " 186
 Герсон син Мойсеїв 232
 Геруси блато 23
 Гирсам син Мойсеїв 248
 Гіганти 65, 176
 Гнатюк В. 324
 Годолія 305
 Голгофа 30, 31
 Гомор 87, 331, 332
 Горґонія 26, 27
 Готьфи 241
 Граль сьвятій 295
 Греки 278
 Греція 278
 Григори ангели 44, 45
 Григорій Акраганський 3
 " Амритський 3
 " архієпископ Селунський 2
 " Богослов 2, 10, 30, 91
 " Великий Арменїї 2
 " Двоєсловець 2
 " Декаполїт 2
 " Неокесарійський 2
 " папа римський 2
 " Синайський 2

Григорій Цамблак 3
 Григорович 30
 Гур ріка 81

Д.

Давид 73, 114, 117, 148, 253, 264, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 282, 290, 293, 294, 305, 307, 308, 315, 322, 324, 328
 Дадиян цар 6
 Далида жінка Самсонова 271
 Дамаск 27, 262
 Дамаскин Петро 3
 Дамаскова пустиня 301
 Дамафаїм 124
 Дан син Яковів 151, 152, 153, 155, 157, 177, 189, 194, 199, 200, 203, 211, 241, 242, 245
 Даниїл писатель церк. 3
 Даниїл пророк 1, 152, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323
 Дарий (Адариян) 289
 Дарий цар 313, 314, 320, 321, 322, 338
 Девера дочка Адамова 34
 Девора пророчиця 203, 323
 Деїре поле 291, 292, 316
 Декир 285
 Делягарт 79
 Денница (Люціфер), 326, 329
 Денъ, дочка Йовова 267
 Детроламеа писат. церк. 2
 Дизма розбійник 90
 Дина дочка Якова 122, 147, 151, 180
 Диоклетиян 113, 119
 Дионїсий Ареопатїт 2
 Дис 100
 Додаад пророк 322
 Дорофей, писатель церк. 2, 4
 Дофаїм, місце 178
 Дофафа, син Ламехів 9
 Драгоманов М. 16
 Дудим прор. 322
 Дуфим 274, 275
 Дус 97, 98

Е, Є.

- Ева 8, 9, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 50, 51, 54
- Еваа 116
- Евводий, писатель церк. 3
- Євер 76, 77, 93, 121
- Евілатська земля 18
- Евлай слуга Яковів 182
- Євреї 76, 78, 112, 121, 138, 228, 321
- Еврон Хетгеянни 153
- Европа 78
- Евсе внук Ісава 122
- Егевал 310
- Єгипет цар 94
- Єгипет 80, 93, 106, 111, 112, 122, 124, 127, 128, 129, 131, 133, 134, 136, 138, 142, 143, 144, 145, 146, 154, 155, 156, 161, 167, 169, 172, 173, 177, 180, 186, 190, 191, 198, 199, 207, 215, 217, 218, 221, 222, 225, 227, 228, 229, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 243, 244, 245, 248, 251, 253, 305, 306, 320
- Єгипетська земля 94
- Єгипетське царство 75
- Єгиптяне 66, 76, 112, 145, 155, 156, 176, 180, 198, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 225, 226, 228, 232, 235, 236, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 306
- Еглом внук Ісавів 122
- Егур син Ізмаїлів 106
- Едем 17, 18, 19, 20, 27, 29, 30, 35
- Едемляне 244
- Едемське царство 112
- Едеська сторона 303
- Едом 122
- Єзавель 296, 297, 300, 301, 302, 303
- Езра 275, 276, 321, 323
- Єзекиїл пророк 1
- Єзекія 304, 307, 310, 311, 315, 323
- Елеав Ахисамахів 239
- Елиад прор. 322
- Елиазар слуга Авраамів 230
- Елизар син Мойсеїв 232, 248
- Елнн 92, 96
- Єлисавета сьв. 113
- Єлисавєє 323
- Єлисає цар-гігант 188
- Єлисей пророк 301, 302, 303, 304, 323
- Елифаз 122
- Елладська земля 27
- Еллини 93
- Ема прор. 322
- Еман 274
- Енос город 35
- „ син Каїнів 35
- „ син Сифів 9, 35, 36, 52
- Енох 9, 25, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 174, 184, 192, 202, 205, 220, 221, 322
- Епелит 241
- Епілвт 256
- Епіфаній Кипрський 4
- Єрам Одоламитини 189
- Єрдан 243, 257, 262
- Єремія піп болгарський 6
- Єремія пророк 1, 5, 289, 305, 306, 307, 311, 320, 323
- Єрихон 243, 257, 262
- Єрихонські води 303, 304
- Єрмис зьвізда 19
- Єрмоне місце 44
- Єровам 111, 119
- Єропійська земля 93
- Єрофей Афинський 2
- Єрусалим 10, 30, 31, 96, 110, 115, 184, 200, 202, 205, 274, 280, 286, 289, 296, 303, 304, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 335, 336
- Єрусалимська земля 94
- Єт син Ізмаїлів 106
- Етіонська земля 18, 27
- Єтривська гора 251
- „ пустиня 106
- Еуфранти 177
- Еуфраф 175
- Еуфрає 177
- Ефам пророк 322
- Ефес 27

Ефіопія 255
 Ефрат ріка 18, 27
 Ефрант ріка 268
 Ефрем Сирин єв. 2, 3
 Ефрон Хетгей 153
 Ефроново село 84, 153
 Ехевда 243
 Ѓтай 335, 336, 337
 Ѓай 335
 Ѓам 274

Ж.

Жиди 225, 227, 238, 239, 245,
 246, 249, 250, 252, 253, 254,
 257, 258, 259, 260, 261, 275,
 276, 278, 296, 322
 Жидівки 246, 247
 Жидівська земля 313, 335

З.

Завлон, син Яковів 151
 Завулон " " 241
 Замбрий, волхв єгипетський 249,
 251
 Зана, дочка Адамова 33
 Заулон, син Яковів 151, 157, 194,
 197, 200
 Захарія (кілька осіб сего імені) 1,
 117, 275, 322, 323
 Зевей 269, 270
 Зевія 269
 Зелва, слуга Якова 207, 209,
 212, 218
 Зельфа 129, 147, 204, 242
 Зеус, зізда 49
 Зив 269
 Зисуя гл. Висуя
 Златоует Іван 2, 10, 90
 Зоровавель 321, 322
 Зух, бог 82
 Зухей, бог 82

І (и, й).

Іав, бог 85
 Іавер 77

Іаким, муж Сусанни 320, 321
 Іао імя Бога 109
 Іаова " " 110
 Іаоиль " " 110
 Іаокадос " 110
 Іаред, син Хозумізеда 76
 Іасаф, прадід Іова 267
 Іван Олександр, цар болгар-
 ский 75
 Іверська земля 93
 Ігор гора 89
 Ідевера, дочка Адамова 33
 Ідума син Ізмаїлів 106
 Ідумеяне 122
 Іев (Іов) 122, 322
 Іердан 88, 121, 149, 302, 303
 Іермонська гора 41
 Іерсан, син Мойсєєв 244
 Іехонїя 321
 Іздим, цар 76
 Іздинь " 76
 Ізив 268
 Ізивей 268
 Ізмаїл 28, 104, 105, 106, 107, 268,
 333, 334
 Ізмаїлїти 198, 207, 215, 218
 Ізмаїлтяне 116, 128, 131, 138, 141,
 178, 268, 2 9, 334, 335
 Ізмайловичі 107, 269, 270, 334
 Ізмантени 215, 216
 Ізмараїд камінь 240, 256
 Ізраїлїти, гл. Ізраїлтяне
 Ізраїль 110, 111, 112, 115, 116,
 121, 122, 144, 145, 146, 147,
 151, 152, 156, 160, 174, 177,
 179, 181, 182, 183, 184, 185,
 186, 191, 192, 193, 194, 196,
 199, 200, 202, 203, 205, 206,
 207, 209, 211, 212, 217, 218,
 219, 221, 222, 225, 226, 228,
 231, 233, 234, 235, 236, 237,
 238, 239, 242, 243, 248, 249,
 258, 260, 261, 262, 268, 270,
 274, 287, 299, 302, 310, 320, 322
 Ізраїльська земля 335
 Ізраїльський люд 270, 271
 Ізраїльський цар 304
 Ізраїлтяне 121, 230, 235, 254, 255,
 262, 276, 282, 335, 336

- Іфатг 338
 Ілавир, імя Бога 110
 Іларіон Великий 3
 Ілий пророк 322
 Ілия пророк 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 322
 Ілой (Іло) ріка 87, 88, 90
 Інах, цар 94
 Індійські гори 256
 " царства 106, 107
 Індія 256
 " ефіопська 240
 Індоколгіти " 218
 Індокопнати, город 215
 Ісусей, пророк 322
 Іну, пророк 322
 Іо земля 189
 Іоав бог 85
 " (первісне імя Іова) 267
 Іоаким 91, 311
 Іоан богослов (євангелист) 1, 8, 10, 27
 Іоан Ексарх болгарський 2, 6
 " Дамаскин 2
 " Златоуст 2, 10, 90
 " Ліствицник 2
 " Хреститель 113, 117, 183, 292, 311, 323
 Іоанан 305
 Іоаннітське свѣтлостоянє 45
 Іов 244, 264, 265, 266, 267, 324
 Іовил, син Ламехів 35
 Іовиш (Іеус Навин) 260
 Іоїль архангел 20
 Іоїль пророк 1, 322
 Іона " 1, 322
 Іондав " 322
 Іор, боярин Давидів 249, 272
 Іордан ріка 21, 30, 121, 149, 297, 304
 Іоседек 322
 Іосий цар юдейський 320, 321
 Іосиф пророк 1
 Іосиф Обручник 9, 10, 113, 114, 306, 311
 Іосиф Маттатійн 3
 " писатель церк. 2, 3
 Іосиф, син Яковів 111, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 151, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 186, 187, 191, 194, 197, 198, 199, 201, 203, 205, 206, 207, 208, 212, 217, 218, 219, 220, 221, 224, 232, 236, 337, 240, 241, 242, 244, 245, 324
 Іпполіт папа римський 2
 Ір син юдин 189, 190
 Ірездий цар 76
 Іриней Лугдонський 3
 Ірод син Соломонів 291, 292, 293
 Ірод цар 115, 306
 Іродняда 292
 Іроїський город 145
 Ірон город 146
 Іреський город 146
 Ісаак Сирин 4
 Ісааф, писат. церк. 2
 Ісав син Ісааків 108, 110, 121, 122, 123, 146, 188, 221, 227, 267
 Ісаія пророк 1, 304, 305, 306, 307, 311, 320, 322
 Ісак (Ісаак) син Авраамів 84, 88, 121, 122, 125, 132, 133, 145, 153, 175, 184, 185, 186, 187, 190, 192, 194, 203, 205, 211, 221, 227, 228, 230, 231, 232, 235, 248, 267, 311, 322, 335
 Ісахар син Яковів 151, 194, 197, 241
 " внук Левії 186
 Ісїй пророк 322
 Ісидор Пилусиот 3
 Іслом син Іудин 190
 Ісихій пресвітер 3
 Ісудня 76
 Іеус Деків 2
 " Навин 223, 260, 262
 " Седеків 321, 322
 " Семирамин 2
 " Сирахів 2, 4
 " Христос 114, 117, 131, 146, 147, 148, 149, 150, 191, 217, 273, 278, 329
 Іувал син Ламехів 35

Іуднє 323
 Іур, батько Дарія царя 321
 Іурия 323
 Іуда апостол 243, 245
 " син Яковів 122, 131, 141,
 145, 146, 147, 148, 149, 150,
 153, 155, 157, 174, 177, 178,
 179, 181, 183, 184, 187, 188,
 191, 192, 194, 196, 198, 202,
 205, 206, 207, 209, 217, 239,
 240, 244, 305, 306, 312, 318,
 319, 321
 Іудеї 111, 222, 305, 306, 319, 322
 Іудейська земля 321
 Іудейський народ 282
 Іудея 319
 Іюстин філософ 4

К.

Каат син Левії 225
 Каао " 186
 Каїн 8, 9, 10, 19, 21, 25, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 65, 68, 116,
 159, 220, 325
 Каїнан син Арфаксадів 77, 78
 " " Еносів 9, 36, 52
 Каламана дочка Адамова 33, 34
 Калигона, мати трьох отроків 310
 Калигорія " " 315
 Кана Галилейська 117
 Кантакузен Іван 79
 Кармільська гора 299, 300
 Кархидон город 245
 Касія дочка Йовова 267
 Катеринославщина 294
 Каят син Левії 245
 Каяфа 147
 Кедар, син Ізмаїла 106
 Кендим " " 106
 Кензул, ангел 110
 Київська Духовна Академія 91
 Киканос цар мадіамський 228,
 229, 230
 Кипр 245
 Кир цар перський 320
 Кирик сьв. 113
 Кирил Александрійський 2

Кирил Єрусалимський 2
 " Словенський 3
 " Філософ 294
 Киссов потік 300
 Китоврас 5, 280, 281, 282, 295
 Кленрик, негниюче дерево 71
 Клектнон " " 69
 Климент Александрійський 64
 Козма Індікоплов 2, 3
 " пресвітер 3
 " Халкидонський 4
 Комарно 305
 Конзул, архангел 118
 Константин цар 10, 278
 " (Кирил) філософ 295
 Константиноград 305
 Корей 275, 276
 Корей внук Ісава 122
 Крон внук Хамів 93
 " бог моавський 257, 258, 260
 Круно, зірда 49
 Крус цар 320
 Кур Персйнин, цар 320, 322
 Куфтіи 118
 Кухавим, дев'яте небо 46

Л.

Лава гл. Лаван, 204
 Лаван 108, 121, 157, 206, 227
 Лаврентія сьв. церков 305
 Лавія (Лаван) 189
 Лам цар вавилонський 93
 Ламарл " " 93
 Ламарло " " 100
 Ламех 9, 35, 37, 38, 65, 68, 220,
 323, 325
 Лахирна 305
 Левгій 146, 147, 149, 154, 157, 177,
 179, 180, 181, 182, 187, 189,
 194, 195, 196, 202, 205, 206,
 209, 217, 225, 233, 240, 275
 Левгітське плем'я 274
 Левіафан риба 119
 Леломанул (Велеломанул) місце 180
 Леніаф риба 119
 Лібія 256

Ливан 179
 Ливанські кедрі 261
 Ли́я, жінка Якова 149, 153, 157,
 169, 170, 177, 178, 187, 188,
 194, 195, 197, 200, 206, 232,
 241, 242
 Ломній, внук Левгія 186
 Лонгин сотник Пилатів 131
 Лоніафан риба 112
 Лот 87, 88, 89, 90, 322, 333
 Лотова дочка 90
 Лука євангеліст 1
 Лювійські гори 256
 " краї 256
 Люцинер 326, 329
 Львів 255

М.

Маврійський дуб 330
 Магомет 79
 Магомедане 277
 Мадіям 21, 25, 36, 90, 231, 232, 233
 Мадіямська земля 89, 220, 247, 248
 Мадіян 221
 Мадіянїти 244, 270
 Мадярські слова 158, 168, 258, 298,
 312, 331, 334, 336, 337
 Мазма син Ізмаїлів 106
 Макарий Великий 3
 " пустинник 5
 Максим Грек 3
 " Ісповідник 2, 3
 Макидон 310
 Малахія пророк 1, 323
 Малелеїл син Гайдадів 35
 " син Каїнанів 9, 36, 52
 Малкаташка, цариця южська
 283, 284
 Малкаташка, гл. Малкаташка
 Малкоташка гл. Малкаташка
 Малха жінка Левгієва 186
 Мамбрий волхв єгипетський 251
 Мамврійський дуб 330
 Мамфія жінка Пентефрієва 216
 Манасія цар 117, 304
 Манидійська ріка 256
 Манихеї 310
 Мануїл отець Самсонів 271

Мардахей 275
 Марія богородиця 9, 114, 149, 232,
 244, 277, 278, 306, 323
 Маріам пророкиня 225, 226, 237, 323
 Маріаміянїя, сестра Мойсєєва 243
 Мариміянїя " 243
 Марко євангеліст 1, 27
 Марот, ангел 79
 Марумаф бог 80, 81, 82, 84
 Марфусал син Енохів 9, 37, 39, 40
 Масиход син Ізмаїлів 106
 Масіян " 106
 Матєєй євангеліст 1, 27, 321, 328
 " писатель церк. 2
 Мафусал син Енохів 35, 36, 53
 Мафусала " " 6
 Маѳусал " " 35
 Машлях 152
 Межірічє гл. Месопотамія
 Меліхїон 259
 Мелх цар 98, 99
 Мелхил цар 94, 95, 96, 100, 101
 Мелхіседек 88, 92, 95, 96, 97, 98,
 99, 100, 101, 183
 Мелхія 100
 Мемфєй цар єгипетський 236
 Мемфія жінка Пентефрієва 213,
 215, 218
 Мер город 96
 Мерарія син Левїїв 186
 Мерерія " " 186
 Мерра озеро 238, 244, 254
 Месопотамія 125, 127, 189, 190
 Метафраст Симеон 157, 173, 264, 267
 Метеорія жінка Пентефрієва 218
 Мефосал, син Енохів 53
 Мефусала " " 323
 Мехир край 189
 Меѳасалам син Енохів 63
 Меѳодий Патарський 3, 26, 28, 34,
 35, 36
 Меѳосалам син Енохів 58, 59
 Мид цар 205
 Мирська ріка 15, 254
 Мисал 307, 309, 310, 311, 315, 318
 Мисах 315
 Михайїл архангел 11, 12, 14, 22,
 23, 30, 46, 47, 52, 228, 243,

- 259, 261, 262, 309 313, 317,
318, 325, 328, 329, 330, 332
- Михей пророк 1. 307, 322
- Михея " 323
- Моав цар 258, 259
- Моавитська земля 243, 257, 260, 262
- Моавитські язика 112
- Моавля гора 258, 260
- " город 259, 262
- Моавитяне 258, 259, 260, 262
- Мойсей 112, 114, 117, 180, 225,
226, 227, 228, 229, 230, 231,
232, 233, 234, 235, 236, 237,
238, 239, 243, 244, 245, 246,
247, 248, 249, 250, 251, 252,
253, 254, 255, 256, 263, 264,
267, 275, 276, 322
- Момф город 236
- Монит син Ноїв 75, 76
- Монїтон " " 71, 75
- Моол син Мерерїї 186
- Московська Синодальна бібліотека
76, 223
- Московське Общество ист. и древн.
63
- Моус син Мерерїї 186
- Музалое, осьме небо 46
- Мукарне син Киканоса 230, 231
- Мунт город 74
- " син Ноїв 71, 74, 75, 76,
106, 107
- Мусїї (Мойсей) 241
- Нахор 78, 79, 80, 82, 83
- Небукаднессар 320
- Невал 182
- Неврет 77, 116
- Неврод 74, 75, 76, 93, 97, 100, 334
- Неврон гл. Неврод
- Неврот " "
- Нееман князь асирійський 303, 304
- Немелхія 226
- Немесей пророк 322
- Немотриклин, негниюче дерево 71
- Неопїї 74
- Неопїсь 76
- Нергал бог 118
- Нефталім 153, 184, 203, 206, 242
- Никодолїти город 218
- Нїл ріка 80, 90, 236, 238
- " писат. церк. 2, 3
- " Синаїт 4
- Нїкон писатель церк. 3
- " Чорногорець 6
- Нїн цар 93
- Нїневгїя город 93
- Нїрія 305
- Новий Єрусалим 278
- Новоросїйський університет 32
- Ной 9, 10, 28, 33, 65, 66, 67, 68,
69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77,
97, 106, 107, 221, 223, 311, 322

О.

- Н.**
- Нав бог 82
- Навоїл син Ізмаїлів 106
- Навузардан 305
- Навходоносор 283, 291, 292, 309,
311, 312, 313, 315, 316, 317,
319, 320
- Нагаргаїл 118
- Намнийське море 205
- Наум пророк 1
- Нафан " 276, 277, 305, 322
- Нафек син Ізмаїла 106
- Нафеоф " " 106
- Нахин бог 80
- Одоломитянин 189
- Озель син Каатів 186
- Озія пророк 322
- Окнан ріка 338
- Омантїйська ріка 245
- Омлелех імя Бога 110
- Омїїї першїї цар Хамїтів 76
- Онухїон (онїкс) камїнь 242, 245
- Орїв 268, 269
- Орїген 64, 223
- Осей пророк 321
- Осїф 321
- Осїя пророк 322
- Охавеф дочка Левїї 186

П.

Павло апостол 7, 8, 12, 13, 27, 117, 150, 275, 311
 Павло Манакійський 2
 „ Моваснійський 3
 Палестина 94
 Палестинський цар 98, 100
 Палладий мних 3
 Панза город 240, 255
 Панзион (Ганзион) камінь 240, 245
 Параклит 333
 Пентефрий 131, 132, 134, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 166, 167
 Перс цар 93, 205
 Перси 10, 93, 114, 115, 228, 229, 244
 Персида город 93, 258, 262
 „ земля 259, 322
 Персидяне 259
 Персянин 209
 Перська земля 93, 120
 Перські боги 115
 Петефрий 213, 215, 216
 Петигоній цар єгипетський 235
 Петро апостол 5, 7, 8, 27, 117
 Пилат 67, 131
 Понтий 75
 Порта ріка 255
 Правуїл архангел 47
 Преор цар ізмаїльський 106
 Привор „ „ 107
 Пров 75
 Продром 127, 128
 Пур, бог моавитський 257, 258
 Пуфій 236

Р.

Равайль ангел 189
 Рагуїл „ 51
 „ Мадіямитянин (брат Іова) 122, 231, 232, 239, 244
 Раїсина земля 145
 Рамеса город 236
 Рафід „ 238
 Рахиль, жінка Якова 122, 125, 127, 128, 137, 140, 141, 142, 143, 157, 158, 160, 171, 195, 196, 203, 218, 222, 232, 241, 242

Рахмани 338, 339
 Ребека, жінка Ісаакова 108, 153, 203, 232, 323
 Ребека, жінка Іовова 267
 Регим, син Енохів 40, 59
 Реон ріка 21
 Рим 27, 94, 268, 277
 Риман син Енохів 59
 Римське царство 10
 Роберт, єпископ лінкольнський 223
 Ровоам 111
 Роздій цар 75
 Рувим син Яковів 129, 136, 137, 139, 141, 146, 149, 154, 157, 159, 168, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 182, 189, 190, 191, 194, 195, 199, 207, 224, 240, 303
 Румуни 91
 Румянцівський музей 16
 Русь 63, 295
 Руфей 206
 Руфій 203

С.

Савакдос ім'я Бога 118
 Савао 14, 57, 110, 160, 232, 234, 249, 252, 258, 299, 301, 312, 313, 317, 320, 329, 333, 335
 Савастіяна город 304
 Савек 103
 Сави пустиня 106
 Савська цариця 284, 285
 Садок пророк 323
 Сала 77, 78
 Салафель 321
 Салим город 96
 Салима, мати Мелхіседекова 95, 98, 99, 100
 Салимська країна 94
 Салимський цар 97
 Салман 269, 270
 Салмон 269
 Сальмона 268
 Самарія 304
 Самія пророк 322
 Самоїл 322, 323
 Самон 152, 270, 271, 324

- Самфір камінь 240, 256
 Самуїл ангел 51
 Сана, дочка Адамова 8
 Сапорта, цар ізмаїльський 336
 Сара, жінка Авраамова 153, 182, 330, 131
 Сарацини 106, 160, 228, 229, 230, 231, 278, 334
 Сардион камінь 239, 255
 Сардонапаль цар 96
 Сардоника остров 268
 Сареєа місто 297
 Саріиль архангел 110
 Сарикль " 118
 Сариль " 110
 Сарла 86, 87, 89, 104
 Сарра 105, 106, 232, 323
 Сатана 11, 12, 14, 15, 208, 211, 277, 291
 Сатанаїл 11, 14, 15, 16, 44, 49, 51
 Саул 209, 276
 Сафат 301
 Сафетово царство 76
 Сахар, син Яковів 194, 195
 Седек 98, 100, 101, 321
 Седрах 315
 Селла, жінка Ламехова 35, 37
 Семеон Богоприїмець 323
 " син Яковів 194, 198, 199, 207, 224, 240
 Симеон, син Яковів 136, 137, 138, 146, 147, 149, 154, 157, 159, 160, 169, 170, 172, 177, 178, 180, 182, 189
 Семірама 93
 Семфора, жінка Мойсєєва 244, 247
 " баба єгипетська 246
 Сенар земля 93
 Сеней внук Левії 186
 Сенефа, жінка Йосифова 217
 Сенор край 77, 78
 Серафими шестокрилаті 7, 45, 46, 109
 Сербія 63, 223
 Серух 78, 79
 Сиар гора 122
 Сибілля 279, 285
 Сиблат гора 29
 Сивелила 285
 Сивидла, дочка Давидова 277, 278
 Сигор гора 332
 Сид, цар єгипетський 94, 96
 Сидон город 94, 151, 297
 Сидона ріка 315
 Сиким город 147, 182
 Силам город 303
 Силом син Юдів 195
 Силома жінка Юдова 190
 Силуам город 305
 Сильвестр папа римський 2
 Сим, син Ноїв 9, 65, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 221, 230, 232, 274
 Симеон Богоприїмець 2
 " Дивногорець 3
 " Брусалимський 3
 Симон пророк 322
 Син город 92, 93
 Синай гора 239
 Синайська гора 104, 105, 106, 248, 253, 254
 Синайська пуца 252
 Синці 228
 Сион гора 96, 306, 315
 Сирийці 76
 Сирин 310
 Сирияне 278
 Сирку проф. 278
 Сиф (Син) 9, 21, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 52, 65, 68, 75, 88, 89, 90, 258, 262, 275
 Сихем місто 124, 158, 178, 180, 182
 Скити сирийські 256
 Скифія 245, 256
 Скуфія 93, 241
 Словяне 224
 Словянщина 295
 Совак отець Ілії 296
 Содом 87, 89, 204, 331, 332
 Содома 206
 Содомляне 89, 211, 230, 232
 Соловецький монаст. 123
 Солом син Юдів 189
 Соломон 31, 111, 273, 274, 275, 276, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 305, 322, 324
 Сомантіянина вдова 303

Состр, цар перський 93
 Сотона 7, 8, 152, 176, 186, 201,
 264, 266, 318, 328
 Сотонаїл 328
 Софії сьв. церков 294
 Софоній пророк 1, 323
 Сохій місце 88
 Сохота 236
 Спірідоній Тримифинський 3
 Срацини 243
 Стир ріка 25
 Сур пустиня 237
 Суриї 206
 Сурия 93
 Сурська земля 93
 Сурияне 80
 Сусанна 320, 321
 Сухем 182, 186

Т.

Тавель перший коваль 35
 Тавр гора 245
 Татари 105, 106, 278, 334
 Тафаїс місто в Єгипті 305
 Тафуй цар ханаанський 188
 Теодор Авукар 4
 „ Едеський 3
 „ Студит 4
 Терех отець Авраамів 330
 Тертулїян 64
 Тетора вишня, місце вродження Да-
 нїїла прор. 319
 Тигр ріка 15, 18, 21, 27, 76, 90, 269
 Тирг „ 268
 Тит син Неврета 77
 Троїцька Лавра 43
 Тур 84
 Турки 105, 106, 278, 334

У.

Угнал цар ізмаїльський 269
 Угорська земля 277
 „ Русь 294
 Ужицька цариця 283
 Україна 91
 Улита сьвята 113
 Університет львівський 311

Урин Веселеїл 239
 Урия, муж Вирсавії 276
 „ Хеттей 277
 Ухан син Еноха 59

Ф.

Фаворська гора 95, 96
 Фалек син Еверів 77, 78
 Фалкон, бог (?) 112, 118
 Фалконагаргаїль, бог 110
 Фалкон Гаргаїль, бог 119
 Фамара, невістка Іюдова 191
 Фамна город 189
 Фандана Сурська 80, 110
 Фануїл, дід Марії Богородиці 323
 Фара, отець Авраамів 80, 81, 82,
 83, 85, 91
 Фараон 67, 93, 112, 134, 138, 141,
 143, 145, 147, 151, 154, 155,
 163, 164, 165, 166, 167, 173,
 198, 206, 225, 226, 227, 228,
 231, 232, 233, 234, 235, 236,
 239, 242, 244, 245, 246, 247,
 248, 249, 250, 251, 252, 254,
 257, 262, 306
 Фаура гора 257
 Фафуди, племя 189
 Федорот, властиво Феодорит, пи-
 сатель церк. 92, 96
 Фелоной, гл. Ной
 „ син Ламехів 9
 Фема, син Ізмаїлів 106
 Фермодонт ріка 256
 Фермодонта „ 241
 Фермуф, дочка Фараонова 226, 227
 Феттеї, племя 179
 Фивея, дочка Фараонова 247
 Физон ріка 18, 27
 Филиц, брат Іродів 292
 „ син болгарський 75
 Филистимська земля 236
 Филистини 270, 271
 Филон Александрийський 173
 „ Йосифів шафар 171
 Финизи, соняшні стихії 42, 43, 45
 Фогор 243
 Фрази племя 278

Фракія 240
 Фур цар 93, 100
 Фура " 93
 Фуя, баба єгипетська 246

Х.

Халдеї 93
 Халдейська земля 314, 319
 Халдейчики 315, 317
 Халдеяне 204, 205
 Халкидон Лівійський 240
 Халкидри, соняшні стихії 42, 43
 Халко-нагаргаїль бог 119
 Хам 9, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
 93, 97, 226, 230, 235, 274
 Хаманіда ріка 245
 Хаміти 76, 77
 Хамова земля 179
 Хамово племя 77, 93, 97
 " царство 76
 Ханаанська земля 199, 215, 216, 222
 Хананейська " 94, 104, 124,
 227, 235
 Хананейські царі 188
 Хананейці 190, 191, 192, 195 230,
 257
 Ханаонське племя 179
 Хараон місто 125
 Харківщина 294
 Хеврон внук Левії 186
 " город 104, 124, 177, 180,
 184, 187, 188, 194, 197,
 200, 206, 207, 209, 211,
 222, 225
 Хелекеї племя 206
 Хелкеї " 320, 321
 Хермион син Енохів 59
 Херувими ангели 28, 45, 46, 109
 Херулкиї племя 205
 Хесавод імя Бога 110
 Хеттеї племя 153
 Ходалог, цар палестинський 100
 Хоживські води 189
 Хоздров цар 77
 Хоздрой " 76
 Хозивська вода 190, 194
 Хозимізедед 76
 Хозрой цар 76

Хозумізедед цар 76
 Хозумізедед " 76
 Хорафа потік 297
 Хорив гора 233
 Хороздїй цар 75
 Хороздим " 75
 Хороздин " 75
 Хороздиск " 75
 Хрестос 5, 9, 10, 13, 35, 64, 83,
 90, 91, 113, 114, 115, 117, 119,
 121, 124, 125, 129, 131, 141,
 146, 147, 148, 149, 150, 151,
 153, 155, 160, 177, 183, 209,
 217, 221, 222, 238, 251, 259,
 267, 273, 277, 278, 293, 294,
 295, 306, 307, 310, 314, 318,
 321, 328, 329, 331
 Хужит цар 75
 Хузит " 75, 76
 Хус Єгїон 93
 " син Хамів 97, 100

Ө.

Өаворська гора 99
 Өалек 76
 Өамара 190
 Өезва місто 296

Ц.

Царгород 294, 305
 Циван місяць 63
 Цимфора жінка Мойсеева 233
 Цифора " " 231, 232

Ч.

Червоне море 112, 117, 236, 237,
 251, 252, 257
 Чермное море 67
 Чифора жінка Мойсеева 232
 Чюди (волоти, велетні) 66

Я.

Яков Жидовин, писатель 4
 " патріарх 108, 109, 110, 111,

112, 114, 115, 116, 118, 120,	230, 231, 232, 235, 237, 240,
121, 122, 123, 124, 125, 126,	241, 242, 244, 245, 248, 257,
127, 129, 132, 133, 136, 138,	258, 261, 262, 267, 272, 300,
141, 142, 143, 144, 145, 146,	311, 312, 322, 335
147, 148, 149, 150, 152, 153,	Яковличі 148
154, 155, 157, 158, 160, 161,	Янос син Валаамів 244
167, 168, 169, 173, 174, 175,	
176, 177, 178, 179, 180, 181,	
182, 184, 185, 186, 187, 188,	Ю.
190, 192, 193, 194, 195, 196,	Южська цариця 285
197, 198, 199, 200, 201, 203,	
204, 205, 206, 208, 209, 211,	
212, 215, 216, 217, 218, 219,	Щ.
221, 222, 223, 225, 227, 228,	Щит гора 180, 182

Показчик писателів і творів наведених у сьому томі.

А.

- Abhandlungen der philosoph.-philolog. Classe der k. bayrischen Akademie zu München 32
Адам книга, апокріф 4
Адамів заповіт " 5
" лоб " 5
Александрия, повість 27, 339
Алфавит духовний 4
Амартола Георгія Временник 97, 123
Andree, Ethnographische Parallelen 330
Андріян, книга (?) 2
Апанаїси, книга 2
Апокаліпсис Іоанів 2
Archiv für slavische Philologie 32, 279
Arkiv za povjestnicu jugoslovansku 91
Афанасій Александрійський, Слово о Мелхиседеї (псевдоісграф) 94, 97
Афродитіяна Слово на Рождество Христова 120

Б.

- Бараць, Слѣды іудейскихъ возрѣній въ древнерусской письменности 32

- Бесѣдословіє души съ тѣломъ 3
Біблія 233, 235, 238, 239, 259, 271, 285, 288, 322, 338
Бисеръ книга 2, 3
Битейські книги 330
Битія кн. 1, 89, 90, 104, 118, 120, 122, 131, 134, 136, 139, 140, 141, 154
Бобля 330
Богородицино хождение по муках, апокріф 5
Бубля 157

В.

- Варлаам і Йоасаф, повість 2, 3
Варнавино євангеліє, апокр. 5
" послання, " 4, 5
Варуха послання 1
Варфоломееві вопросы ко Богородицѣ, апокр. 5
Васильевъ А. Anecdota graeco-byzantina 90
Weil, Biblische Legenden der Muselmänner 263, 277, 295
Веселовскій А. Н. Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ 16, 279, 295
" Опыты по исторіи развитія христіанской легенды 279

Весселовскій А. Н. Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврабѣ 295

„ Изъ исторіи романа и по-
вѣсти, т. I, 339

„ Zur bulgarischen Alexander-
sage 279

Видѣніе Даниілово, апокріф 152, 155

Wlislocki Dr. N. Sagen und
Märchen der Bukowinaer Ar-
menier 330

Вопросы Іоанна Богослова, апокр. 5

„ „ къ Аврааму о пра-
ведныхъ душахъ,
апокріф 5

Второй законъ, книга 1

Второзаконіе „ 243

Г, г.

Гагадда, часть Талмуда 37, 79

Гаммер Пурпшталъ, ориенталист 79

Harnack, Geschichte der altheist-
lichen Literatur bis Eusebius
224

Георгій Амартол, гл. Амартол

Георгія мученіе, апокріф 5, 6

Гернуліій, О пренсподней земли
(?) 328

Глубина, книга 2, 3

Hofmann, Das Henochbuch, 64

Grabe, Spicilegium Patrum et hae-
reticorum saeculi I. 223

Григорій Богослов, Слово
о крестѣ и о Адамѣ и за два
разбойника, псевдепіграф 91,
255

Grünbaum M. Beiträge zur ver-
gleichenden Mythologie aus
der Hagadda 32, 79, 245

„ Neue Beiträge zur semitischen
Sagenkunde 263, 277, 295

Gfrörer, Liber Henoch 64

Д.

Давид, Піснѣ, апокр. 5

„ Псалми 272, 273, 274,
275, 276

Даниїл, Книга пророцтв 315, 320,
321, 322

„ Видѣніе, апокр. 152, 155

Дванадцять Іяковлич, апокр. 2, 5

Denkschriften der k. Akademie der
Wissenschaften in Wien 32

Dillmann, Das äthiopische

Henochbuch 64

Діоптра, книга 3

Діяння апостольскі 1, 323

Дѣтство Христова, апокріф 5

Драгоманов М. Забѣлъжки
върху славянскитѣ религио-
зно-етически легенди 16

Е, е.

Евангелія 1, 328

Евстратиѣво мученіе, апокр. 6

Едам, апокр. 4

Ездри книга 1, 322

Екклесіаст, книга 2

Енохова книга, апокріф 4, 5, 129,
184, 185

Епістолія о недѣлях, апокріф 5

Епіфаній Кипрскій, твори
церк. 4

„ О дванадцати камиках
245, 255, 257

„ Historia de prophetarum
vita et interitu 303, 304,
305

„ Contra octoaginta hae-
reses opus Panarium 305

Есфирові книги 275

Ефрем Сирин, Слово о Іосифѣ

Прекрасномъ 124, 126

127, 129, 131, 135, 138,

139, 140, 141, 144, 146,

173

„ Твори церк. 3, 328

Ж.

Женчуг, книга 2

Житє Адама і Еви, апокр. 10

Житє і Слово, вістник науки, лі-

тератури і фольклору 32, 279, 293
Журналъ Министерства нар. просвѣщенія 279

3.

Завіти дванацяти патріархів 64, 223, 224, 257
Законник, книга 4
Замойський рукопис гл. Рукописи
Зерцало, книга 2, 327
Златий Чоп, книга 3
Златоструй " 2, 3

І (и, й).

Іван Золотоустий, Слово про пиянство 90
Іванові ап. послання 1
Іліїно обавлення, апокр. 4, 5
Імена ангелів, апокр. 5
Ірравоучення, книга 328
Іов, книга 1
Іпатієво мучення, апокр. 5, 6
Ісаїно видіння, " 5
Іспаський рукопис гл. Рукописи
Ісуса Навина книга 1, 2, 223
Ісхода книга 1, 233, 235, 237, 238, 239, 243, 254, 267
Іяковля повість, апокр. 5
Іуди апостола послання 2

К.

Калайдовичъ, Іоаннъ Экзархъ болгарскій 6
Калитовскій О. М. Матеріали до рускої літератури апокрифичної 263
Камень віри, книга 4
Кіевская Старина 108, 294
Kiesewetter Carl, Faust in der Geschichte und Tradition 293
Клімента Анкирського життя, апокр. 5, 6

Кліментово мучення, апокр. 5
" учення " 5
Книга бытія неба и земли 271
" Ісходная 267
" Числ 243, 254
Книги царственні 303
Козак Е. Bibliographische Übersicht der biblisch-apokryphen Litteratur bei den Slaven 224
Комарнянський Пролог 304, 305
Коса, книга 4
Коран 79
Криниця, книга 2, 3

Л.

Ламех, книга апокр. 4
Левіт, книга 1
Лімонар " 2
Лимонис " 4
Літвиця 1, 2, 5, 118
Літописець Великої Гори 3
Лоранс віднайшов кн. Еноха 64
Літописи занятій Археографической Комиссії 6
Ляпідарий 18, 239—243, 255—257

М.

Малала Іван, Хроніка 223
Маргарит, книга 2
Meyer W. Vita Adae et Evae 32
Меѡодий Патарський. Слово про початок і кінець свѣта 26, 28, 34, 35, 36, 68, 71, 74, 75, 106, 268, 270 334
Мідраш 79
Миния общая 4
" Четья 4, 6
Migne, Dictionnaire des Apocryphes 64, 79, 223
Миронъ, Южнорусская пасхальная драма 294
Мирські псалми, апокр. 4
Мойсеїв заповіт, апокр. 5
Молитва Іосифова, апокр. 4
Молитви о трасавицях 6

- Молитви о нежитах 6
 „ о недугах 6
 Монфокон видав твори Афанасия
 Александрийського 97

Н.

- Начов Н. А. Тиквешки ржкописе
 271, 274
 Никита царський син, апокр. 5, 6
 Никодимово евангеліє „ 131
 Ніфонт, книга 2, 4
 Номоканони худі, апокр. 5

О.

- Обходи апостольські, апокр. 4, 5
 О дванадцяти камиках гл. Епіфаній
 Кипрський
 О дереві хрестовім, апокр. 5
 Оріген, Коментарій до кн. Ісуса
 Навина 223
 О святих службі, апокр. 5
 Откровение Авраама, апокр. 85,
 86, 91

П.

- Павла апостола діяння ложное 5
 „ „ послання 2
 Павлово обавлення, апокр. 5
 Палея 2, 10, 76, 90, 93, 127, 131,
 138, 140, 141, 154, 157, 223,
 233, 238, 277, 322
 „ Історична грецька 90, 271
 „ Ковельська 13, 29, 30, 33, 34,
 36, 37, 67, 68, 73, 78, 79, 106,
 108, 123, 135, 154, 223, 224
 „ Коломенська 13, 17, 29, 30,
 33, 34, 36, 37, 67, 68, 73, 78,
 79, 85, 106, 117, 118, 119,
 120, 121, 122, 123, 126, 129,
 130, 131, 135, 139, 143, 144,
 154, 155, 156
 „ Крехівська 10, 11, 13, 17, 28
 30, 33, 35, 36, 37, 65, 72, 77,
 78, 80, 90, 91, 92, 97, 102,

- Палея Крех. 103, 104, 105, 106, 108,
 119, 120, 121, 122, 124, 126, 127,
 131, 134, 138, 141, 144, 146,
 154, 155, 174, 208, 223, 225,
 244, 257, 271, 276, 280, 282,
 283, 284, 285, 289, 290, 294,
 305, 311, 312, 319, 320, 321,
 322, 338, 339
 „ Мілецького монастиря 91
 „ Московської Дух. Академії
 85
 „ Московської Синодальної бі-
 біотеки 177, 282
 „ Новгородська 30, 37
 „ Румянцівська 84, 85, 86, 96,
 97, 114, 117, 118, 119, 120,
 224, 284
 „ Соловєцька 67, 68, 84, 85,
 119, 120, 126, 129, 131, 135,
 143, 144, 145, 146, 156, 157,
 223, 244, 245, 276
 „ Толковая 18, 34, 36, 37, 38,
 43, 68, 73, 78, 79, 90, 120,
 121, 122, 126, 131, 144, 155,
 157
 „ Парського 288
 Памятники древней письменности
 295
 Пандект, книга 4
 Пандекты Никона Черногорца 6
 Пандокт, книга 2
 Параліпомена, апокріф 5
 „ Бремій 5
 Патерик азбучний 2, 4
 „ вгипетський 4
 „ єрусалимський 4
 „ київських печер 4, 325
 „ скитський 4
 „ свв. Горі 4
 Патріархи, книга апокр. 4
 Петра апостола послання 1
 Petriceiku - Hasdeu, Cărtile
 poporane ale Romanilor 91
 Петрово обавлення, апокр. 4, 5
 Петровъ, Апокрифическое про-
 рочество царя Соломона о Хри-
 стѣ 295
 Пыпинъ А. Н. Памятники ста-
 ринной русской литературы

- 10, 16, 24, 31 32, 63, 71, 85,
96, 97, 118, 120, 155, 223, 283,
283, 284, 285, 288, 289
- Пыпинъ А. Н. Для объясненія
статьи о ложныхъ кни-
гахъ 6
- „ Отреченныя книги, гл.
Памятники ст. р. л.
- Щеня пісень, книга 1
- Polivka J. Dr. Die Vita Adae et
Evae in der altböhmisches Li-
teratur 32
- Полтавський рукопис гл. Рукописи
- Поповъ А. Н. Библиографическіе
матеріали 39, 63, 64
- „ Книга бытія неба и земли
(Палея историческая) 271
- Порфирьевъ И. Я. Апокрифи-
ческія сказанія о ветхо-
завѣтныхъ лицахъ и со-
бытіяхъ 32, 38, 64, 86,
97, 224, 263, 274
- „ Апокрифическія сказанія
о ветхозав. лицахъ и
соб. по рукописямъ Со-
ловецкой бібліотеки 10,
14, 16, 18 24, 32, 33,
38, 63, 68, 85, 89, 91,
97, 104, 118, 119, 120,
123, 126, 131, 143, 144,
146, 155, 157, 223, 224,
244, 245, 257, 273, 274,
276, 285, 295
- Преніе диявола со Христомъ,
апокр. 5
- Приточник, книга 2
- Притчі Соломонові 1
- Пролог, книга 6, 97, 304, 305
- Псалтир 1, 272, 273, 274, 275, 276
- Псалом сотий 327
- Псалми Соломонові, апокріф 4, 5
- Пчела, книга 2, 3
- Пятикнижє 260, 267
- P.**
- Reuss Ed. La Bible 105
- Родословіє, книга 2, 3
- Рожество Авраамово, апокріф 91
- Рукописи: Волоколамський 118
- „ Дрогобицький 23, 24,
25, 26, 31, 100, 101,
255, 270, 273, 274
- „ Замойський 307, 311,
319
- „ Іспаський 136, 173, 291
- „ Полтавський ігумена
Геннадія 39
- „ Сильвестрова збірка 85
- „ Соловецькі 16, 18, 32,
38, 68, 85, 89, 91, 97
- „ Степана Теслевцьового
157, 264, 293, 294, 296,
312, 315, 324, 325, 330,
333, 335
- „ Теодора з Дубівця 1, 7,
15, 16, 19, 30, 71, 75,
89 91 105, 106, 126
130, 131, 135, 139, 140,
143, 144, 145, 146, 245,
251, 254, 257, 274, 275,
303, 304
- „ Теодора Поповича Тух-
лянського 260, 262
- „ Тульський 107, 270
- „ Яремцького Білашеви-
ча 1, 14, 15, 16, 29,
30, 31, 86, 90, 97, 100,
101, 104, 235, 272, 274,
277, 324
- Руф, книга 1
- C.**
- Самуїла книга 277
- Сборникъ второго отдѣленія Имп.
Академіи Наукъ 6, 32
- „ за народни умотворення,
наука и книжнина 16,
271, 274
- „ Святославів 223
- Синадик, книга 2
- Сирия Фрем гл. Фрем Сирия
- Сифова молитва, апокр. 5
- Сказаніє о Самсоні 271
- Словоположник, книга 3

Состязание Авраама, апокр. 91
 Софонїю обавление, апокр. 4, 6
 Срезневскій И. Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ 6, 271, 295
 Starine, na sviet izdaje Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti 6
 Стоглав, книга 4
 Судебник " 4
 Суддѣв " 1, 270, 338
 Суды Соломонові, апокріф 5, 228

Т.

Талмуд 105, 126, 157, 277
 Теодор Едескый Житіе 79
 Тихоновъ, Памятники отреченной русской литературы 10, 13, 15, 23, 24, 25, 28, 30, 32, 37, 38, 63, 71, 75, 76, 85, 97, 107, 120, 155, 177, 180, 187, 195, 197, 200, 203, 206, 209, 212, 218, 223, 224, 233, 244, 245, 270, 282, 283, 285, 288, 289, 291, 306
 " Лѣтописи русской литературы и древности 295
 Tischendorf K. Apocalypses apocryphae 32
 Три вопрошенія философов 2

У.

Устав св. отцѣв, книга 4

Ф.

Fabricius, Bibliotheca graeca ed. Harless 174
 " Codex Pseudepigraphus Veteris Testamenti 64, 86, 97, 223
 Фізіолог 155
 Fontes Rerum Bohemicarum 295

Х.

Хождение іока Зосими к Рахманам, апокр. 329
 " Петрово по вознесению Христовім, апокр. 5
 Хождение Богородиці по муках апокр. 5
 " Христа в попи ставили, апокр. 6
 Христос плугом орав, апокр. 6
 Христове дерево, апокр. 5, 6, 15, 30, 91, 255
 Хронограф, книга 2, 3

Ө.

Өомино евангеліе, апокріф 5

Ц.

Царствъ книги 1, 118, 285, 303
 Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft 32, 79, 245
 Церковник, книга 1
 Zöckler Th. Die Apokryphen des Alten Testaments 64, 283, 295

Ч.

Чени, книга 2
 Чисел, книга 1, 243
 Чтенія въ Московскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей 63

Ш.

Шодде, англійскій переклад книги Еноха 64

Я.

Jagić V. Archiv für slavische Philologie 32
 " „Откровение Авраама“ 91
 " Slavische Beiträge zu den biblischen Apocryphen 32
 " Slovenski tekstovi kanona o knjigama staroga i novoga zavjeta 6

Показчик легендових і казочних мотивів і т. и. в текстах сего тому.

А.

Аввакум пророк занесений ангелом за волосє до Вавилоня	
за 70 миль і дає обід Даниїлови в львиній ямі	313—314
Авель убитий Каїном лежав непохований 30 літ	9
Авер (Євер) один не пристав до тих, що будували стовп вавилонський, от тим то й мова Адамова лишила ся у него без зміни	78, 93
Авраам дивлячись на батькові ідоли доходить до віри в одного Бога	80
„ продає батькових богів купцям	81
„ палить деревляного бога Варисата	82
„ викладає батькови про одного Бога	83
„ запалює храм з батьковими богами, при чім брат его гине в огні	83
„ уходить з батькового дому, в котрий зараз ударив грім	84
„ вкинений Халдейцями в огняну піч виходить з неї без шкоди	231
„ від архангела Гавріїла за 6 місяців навчив ся всякої мудрости	84
„ не їв дома ніколи без гостя, а коли диявол позаставляв усі дороги, не їв 5 день ждучи гостей	86, 330
„ вижидавши гостей зустрів Бога з двома ангелами і запросив їх до себе	86, 331
„ завдає Лотови покуту думаючи, що він згине і не зможе її сповнити	87, 88
„ привозить Мелхіседекowi на гору Фаворську одїж і олій, викликає його і помазує та зодягає	95, 96
„ на розказ Божий веде свого сина Ісаака, щоби його дати Богу в жертву	102
„ не хотїв прогнати з дому Ізмаїла і Агару, та вчинив се на розказ ангела	104

Ага ра мати Ізмаїлова, мала дітей зі своїм сином, щобн єї	потомство побідило потомство Авраамове	106
А да м сотворений з 8 частей		7, 27
„ творячи його Бог бачив Петра, Павла і Христа		7—8
„ сотворивши його Бог зілляв на него 7 почестів		8
„ вигнавши його з раю Бог дав йому рискаль і мотику		8
„ не вмів похоронити вбитого Авеля і тільки від горлиць	навчив ся сего	9
„ похоронений на середині землі на тім місці, де потім	роспято Христа	9, 30
„ і Ева в раю розуміли добро і зло перед своїм упадком,	але не мали досьвіду	17
„ вигнаний з раю бачив у сні, що стане ся з єго синами,	та ангел заборонив йому сказати се Еві	19
„ в раю пильнував східню і північну часть, а Ева полуд-	неву і західну	19
„ коли согрішив у раю, всі дерева зронили листє крім	одної смокви	20
„ вигнаний з раю з Евою хотів убити її, нічого не їв 30	день, та перешукавши всю землю не міг знайти ніякої	їди
„ випросив у Бога кадило і приніс йому в жертву і тоді	Бог віддав йому часть раю і вигнав з раю всі звірі	20
„ наїв ся з разу тернових ягід, а потім пшениці, вина	і молока	20
„ подавав імена всім звірам і птахам		20, 33
„ почав орати волами, та чорт не дав йому орати і при-	силував, щоб записав ся йому з усім своїм родом	21
„ дав чортові запис, що чия земля, того і я		21
„ знав, що має народити ся Христос		21
„ постив 40 день стоячи по шию в Єрдані, а ангели, звірі	і птахи стояли довкола і плакали	21
„ ідучи до Еви побачив слід диявола і злякав ся, та Ева	не хотіла й йому вірити, поки не показав їй умовлений	знак
„ умер на біль живота		19, 22
„ похоронений ангелами, промовляв з гробу		23
„ імя єго зложено з початкових букв чотирьох сторін	світа	27
„ в раю надав імена всім звірям		27
„ в раю був голий, так само і Ева, та сбов не бачили своєї	нагоди	28
„ в шкуряній одежі був вигнаний з раю		28
„ перед смертю забажав ще раз бачити рай		29
„ занедужавши забажав олію з дерева помилування, та не	одержав	30
„ похований у Мадиямі, де був сотворений		36
„ сотворений із 7 частей, мав 7 змислів, імя єго з чоти-	рьох сторін світа, жінка Ева сотворена з єго ребра	50

Адам в раю був усього шістьох годин	51
Адама зробив Бог із глини в п'ятницю, а душу дав йому в суботу	324
„ его прикмети розділив Бог на сім частей і дав семи героям жидівським	324
Адамова голова лежала між корінем дерева в Єрусалимі, припадком відкрив її слуга Соломона, що перед дощем сховав ся до неї мов до печери. Соломон велів прикидати її камінем і на ній зробила ся гора Голгофа	31
Адамові діти женили ся брат з сестрою	8—9
Амефрия, жінка Пентефрієва не маючи дітей від свого мужа, хотіла мати від Йосифа, та за молитвою Йосифовою у неї вродила ся дитина	213
„ хотіла повернути себе і свого мужа на жидівську віру, коли Йосиф уволить її волю	156
„ дала Йосифови обід з отрутою, він на її очах з'їв і лишив ся здоров	156
„ силою тягла Йосифа до себе, та він лишив плащ в її руках і втік	156
„ хотіла вивести його з тюрми, коли згодить ся на її волю, та він не хотів	156
„ грозила Йосифови смертю, хотіла зробити його своїм мужем, влазила до него до покою, щоби спокусити його на гріх	212—213
„ хвалила Йосифа перед мужем, щоби він довіряв йому і не підозрівав їх обох	213
„ хотіла покинути кумири, отруїти мужа, та Йосиф загрозив їй, що все розповість і вона зацїтькала його дарунками	213
„ прислала йому обід з отрутою, та в тій хвилі йому показав ся страшний муж, що подавав йому ніж і сілницю, то він пізнав, що страва затроєна і не їв її. На другий день вона прийшла і питала, чому не їсть; тоді він заявив їй, що страва затроєна і почав їсти, та отрута не пошкодила йому	213—214
„ грозила, що заповдіє собі смерть, коли Йосиф не буде з нею, та сей успокоїв її	214
„ оббрехала Йосифа; муж її велів його бити і всадити в тюрму, а вона й туди переказувала йому, щоби сповнив її волю, то його випустить	214
„ ходила під стіну тюрми слухати, як Йосиф молить ся, та він чуючи її хід затихав	215
„ веліла слугі купити Йосифа, та один не міг сторгувати, а другий дав за него 80 золотих, а пані сказав, що дав 100; Йосиф хоч бачив се, не сказав нікому, щоб слуги не бито	216—217
Амбрам, батько Мойсеїв, маючи двоє дітей, розлучив ся з жінкою, коли Фараон почав убивати дітей жидівських,	

- та із за пророцтва 3-лїтньої дочки знов зійшов ся з жінкою і сплотив Мойсея 226
- А н г е л береже народ жидівський, щоби не погиб від лукавих духів 182
- „ спинає Авраама, щоби не вбивав свого сина і вказує йому барана 103
- „ велить Авраамови прогнати Ізмаїла і Агару з дому 104, 106
- „ у сві борє ся з Яковом і не можучи його побороти хапє його за стегно і роздирає йому жили 121—122
- „ убиває в ночі синів Єгиптян, нївечить їх образи, а навіть мертвих каже псам виволїкати з гробів і класти перед батьками 235
- „ дає Мойсеєви 3 дерева, пєвг, кедр і кипаріс, щоби всадив їх у гірку воду і та вода зробила ся солодкою 238
- „ дає Гедєонові рїг з Авраамового барана і голос того рога був як грїм 268
- „ велить Гедєонові, щоби своїм воякам не дав 3 дни води пити, а потім аби вибрав тїлько тих, що будуть пити долонями не схиляючись 268
- „ диктував Давидові псалми, а Давид сам і не знав того 272
- А н г е л и поставили серед раю престол Божий по грїсї Адама і Еви 20
- „ вигнали Адама і Еву з раю бючи їх люто 20
- „ годували дїтей жидівських у Єгипті, покинутих матерями в полї, а коли Єгиптяне шукали їх, то земля розпадала ся і ховала дїтей, так що Єгиптяне не могли їх виорати; аж як доросли ті дїти, то купами вертали до дому 226
- А н т и х р и с т — жидівський месня, збере довкола себе всіх Жидів і буде мучити людей. Праведники будуть тоді їздити по повітрю немов на конях, а Антихрист буде їх хапати за ноги і висьмівати 152
- „ погине разом з усіми Жидами 152
- А н ф р а к с камінь червоний, в ночі сьвітить ся, завинутий у полотно сьвітить крізь полотно 240
- А р о н брат Мойсеїв по тому, як втік Мойсей з Єгипту, прокує, що Бог швидко увільнить Жидів з неволї 228
- „ виходить наєуроти Мойсея в пустиню і велить йому відправити жінку до батька 233
- „ присилуваний Жидами хотїв їм вилляти бога, та з розтопленого металю вилляла ся раз теляча голова, а другий раз гадина; за те почали Жидів кусати гадюки 253—254
- А р о т і М а р о т, ангели зіслані на землю судити людей напили ся вина і від жінки, що прийшла до них за справою, зажадали нечесного дїла; та жінка та діставши ся до Бога виявила їх поступок, і Бог зробив її денницею, а їх завісив залїзним ланцюхом за ноги в Вавилонї, де будуть висїти до суду 79

Асприйці зруйнувавши Єрусалим, вели Жидів у неволю по 1000 звязаних одним ужищем, передніх стримуючи вудилами, а задніх бючи, вели босих по корчах . . .	308
„ вели їм співати пісень, а коли три отроки не хотіли, били їх суковатими палицями до пізної ночі . . .	308
Аукіноф камінь знаходить ся в Скифії в глибокій пропасти; його добувають злочинці засуджені на смерть: хто добуде такий камінь, тому дарують жите. Добувають його так, що в пропасть кидають овець, з котрих здерто шкуру; камінці прилипають до мяса, а орли виносять те мясо на верх разом з камінцями . . .	241
Аунан син Юдів по смерті брата Іра женить ся з єго жінкою, та за намовою матери не хоче мати з нею дітей і випускає сїмя на землю і за те вмирає . . .	190

Б.

Блощиці зробили ся з тих струпів, що Єгиптяне здирали з себе і кидали . . .	250
Бог і два ангели зайшли в гості до Авраама . . .	86
„ коли Сара мила їм ноги, то ті ноги самі тікали їй з рук . . .	86—87
„ проповів Авраамови, що буде мати сина . . .	87
„ проповів Ревецї, що вї старший син буде слугою меншого . . .	108
Боги єгипетські попадали, коли до Єгипту прийшов Христос . . .	306
Болістів 72 призначив Бог на чоловіка . . .	22

В.

Вала слуга Рахилина вмерла з плачу по продажі Йосифа .	122
Валаам волхв викладає сон Фараонові і радить йому вбивати дітей жидівських . . .	225
„ тікає з Єгипту за те, що Фараон не послухав єго ради і не вбив Мойсея і разом зі своїми синами підбунтовує город сарацинський проти їх царя Киканоса, що був тоді на війні . . .	228
„ укріплює город з двох боків мурами, з третього ровами, а з четвертого гадюками . . .	228
„ відбиває штурми Киканоса і держить ся там 9 літ аж до смерті того царя . . .	229
„ коли Мойсей здобув город, утікає з синами до Мадиянітів . . .	230
„ робить чуда перед Фараоном на перекір Мойсееви . . .	233—234
„ прикликаний Моавитянами, щоби прокляв Жидів, замість того благословляє їх . . .	258, 260—261

Валаам другого дня їде знов проклинати Жидів, ангел заступає йому дорогу і осел не хоче йти, він бе осла, аж той промовляє людською мовою; тоді й Валаам побачив ангела, а коли сей перестеріг його, вернув до Персиди і там навчав про прихід Христа	258—259 261—262
Валтасар син Навходоносорів злякавши ся пророцтва Даниілового, що сеї ночі має бути вбитий, поставив сторожу в палаті, та коли вийшов у ночі, один із сторожів, Дарій, не пізнавши хто се, вбив його і захопив царство	320—321
Вино — символ крові Христової	151
„ має в собі чотири злі духи	192
Віор боярин Давидів мав говорити сам на сам с царем, та два вечери приходячи бачив коло него молодця, що щось говорив цареві до уха, аж третього дня розповів про се цареві	272
Волхви пророкували Єгиптянам, що коли кости Йосифові вийдуть з Єгипту, буде в Єгипті велике лихо і пільма; для того Єгиптяне берегли Йосифову домовину в царських палатах	180
Ворон випущений Ноем з ковчега, був символом Жидів	67
Ворони годували Ілію хлібом і мясом	267
Вувал (Ювал) перший музика	9, 35

Г.

Гад — пастух, убиває диких звірів; вирвав ягня від медведиці і дорізає; за се Йосиф оскаржив його перед батьком, за що знов Гад розгнівав ся на Йосифа	207
Ганзіон камінь червоний, а тертий дав сок білий і не зменшуєть ся, лічить хорі очі і водяну пухлину	240
Гедеон молотить пшеницю на тоці, коли ангел являє ся йому і велить побити Ізмаїльтян	268
„ загадує знаки: коли се воля Божа, нехай усюди буде сухо, а на руні роса — і так стало ся; потім: нехай усюди буде роса, а руно сухе — і так стало ся	268
„ перебраний за конюха їде до табору Ізмаїлїтів і чує розмову двох із них, що Гедеон має їх побити	269
„ побиває Ізмаїлїтів голосом труб і ліхтарнями	269
Гіганти — велетні повстали з сумішки потомків Сифових с потомками Каїновими	85
Горгонія заклата Сифом до суду віку мусить сидіти в своїй ямі	22
Горлиці навчили Адама похоронити вбитого Авеля	9
Григоріи, упавші ангели, що мішали ся з дочками людськими, ушійнені Енохом починають співати Богу	44—45

Д.

- Давид написав 365 псалмів, залив у олово і кинув у море;
по його смерті Соломон сітею видобув те олово і знай-
шов у ньому лиш 153 псалми 273
- " велів убити Урію, а його жінку взяв собі, та пророк На-
тан проповів, що перша дитина від тої жінки вмере —
і вмерла 276
- " ненастанно пускав із себе сім'я; раз слуга витер його
зіллям, те зілля з'їла гуска а з її яйця вилупила ся дів-
чина-пророчиця 277
- Дан піддає думку зарізати козла, намочити в його крові плащ
Йосифів і післати батькови 199
- " бажав убити Йосифа, чатував на него 201
- " задумував щось злого на жінку Йосифову, та се йому
не вдало ся 151
- Даниїл пророк був осклоплений 312
- " убив смока, давши йому зо стравою з'їсти картку з на-
писаним іменем Бога 312—313
- " вкинений царем у львину яму пробував там 7 день без
шкоди 313—314
- " знівечив болвана бога, за котрого жертви поїдали жерці . 314
- " провидів наперед, що Навходоносор має стати волом
і остеріг його сина 319
- " весь час молив ся за Навходоносора і не хотів його ба-
чити, поки не стане знов чоловіком 320
- " не хотів бути вчителем Валтасара 320
- " проповів Кирова (Курова) побіду над Крезом (Крусом)
і за се Кур обіцяв випустити Жидів із неволі 320
- Дарий сторожить в палаті Валтасаровій нічю, а коли Вал-
тасар не можучи заснути, вийшов, щоби поглянути, чи
не спить сторожа, Дарий не пізнавши хто се, вбив його,
а пізнавши, що вбив царя, захопив царство в свої руки
- " бувши вояком відбував варту з Зоровавелем і ще одним
вояком і всі три побились об заклад: що найсильніше?
Виграв Зоровавель, що сказав, що найсильніші жінки
і за се випросив у Дарія, щоби випустив Жидів із не-
волі 322
- Демони стручені з неба сипали ся як пісок, одні полетіли
в безодню, другі лишили ся на землі, треті зависли
в повітрі 11, 326
- " ті, що в пеклі, не можуть людям шкодити, тільки ті,
що в повітрі 12
- " навіть над свиньми не мають власти без божої волі . 12
- " будущего не знають, та часом знають дещо таємного,
а часом брешуть і ошуковують легковірних 12
- " коли часом і правду скажуть, то обертають її на зло . 12
- " для них нема вже покаяння 12
- " замість відпавших демонів Бог сотворив людей, щоби

передати їм їх вінець	12
" ті що впали на землю, показують ся людям, чинять їм пакости і приводять до гріхів або вселяють ся в них або і в звірів	326
" на яке місце демон упав, там мусить бути до віку і се місце до віку єго	326
" в повітрі висять у хмарах, роблять бурі і гради	327
" люнатикки — гермафродити — спадають з повітря огнем і падучими зв'язками	327
" можуть перемінювати ся в що хочуть	327
" на їх вид треба перехрестити ся і плюнути, то мара щезне	327
" в п'їтмі на другім небі плачуть і просять Еноха, щоби молив ся за них	40, 41
" сїм ворожих духів раз-у-раз чатують на чоловіка . . .	175
Д е р е в о, що виросло з головень принесених Лотом за 6 місяців, сплетене було з трьох дерев — кедра, пєвга і кипаріса	88
Д н я в о л перекинувши ся ангелом намовив змню, щоби спокусила Еву	19
" вимусив від Адама запис на него самого і весь єго рід і держав той запис у схованці	21
" спокушував Еву, коли покутувала в Тигрі, перекинувши ся раз ангелом, а потім Адамом	21
" підмовив жінку Нєву, щоби підпоїла свого мужа пивом і довідала ся від него, куди ходить; Ной сказав їй, що робить ковчег, а диявол знівечив усе зроблене	69
" підмовляє Нєву жінку, щоби не йшла до ковчєга, а коли Ной розгнівавшись сказав їй: ходи, дияволе! він разом з нею входить у ковчег, тут перекидаєсь мишою, хоче прогризти дно ковчєга, та гине від kota	70
" по Мойсєвій смерті хоче взяти єго тіло, закидаючи єму убийство Єгиптянина і иньші вчинки, та ангел прогонує його	243
Д о ф а ф а перший коваль	9
Д о ч к а Якова перша сказала батькови, що Йосиф живий, за що Яков урадуваний сказав їй: будь і ти жива на віки — і вона жила 500 літ аж до часу Мойсея . . .	237

Е, Є.

Е в а коли з'їла яблуко в раю, то всі дерева в її части зронили листє	20
" зо страху не могла говорити, але диявол говорив її устами і спокусив Адама	20
" прирадила Адамови постити 40 день і сама стояла 40 день в Тигрі, маючи камінь на голові, а другий під ногами . .	21
" маючи умовлений з Адамом таємний знак не піддала	

ся покусам диявола	21
" с Сифом іде до раю, та тут робить їй докори звір Гор- гонїя	22
" похоронена обік Адама і Авеля	23
Єгиптяне носили своїх дітей по хатах жидівських і коли на крик їх дитини відкликнула ся жидівська дитина, то її вбивали	226
" деякі пішли з Жидами в пустиню думаючи, що ті за 3 дни вернуть, та коли Жиди не хотіли вертати, почали бити ся з ними і Жиди одних побили а иньших прогнали	237
" запрягала Жидів у шлї і возили ними як волами, за- ставляли їх глину місити і цеглу палити	246
" кланяють ся дівчинї, що родить дитину	336
" хотіли змалювати образ Христа, та не могли, аж сам Христос нахилив ся над малюнок і тоді він став скін- чений, та взяти його відтам, ані копії з него зняти ніхто не може	306
Єзавель цариця оглядаючи своє поле сама впала мертва на ниві і там її пси зїли	302
Єлисей коли родив ся, то золота телиця в Силамі заричала так голосно, що було чути в Єрусалимі	303
" вояків асирійських, посланих зловити його, приводить до царя ізраїльського так що вони й не бачили міста, в котре війшли, та погодувавши їх пускає їх назад	304
" бє Ілїїним плащем по воді, та вода не розступає ся, аж за другим разом	302
" накликає медведів на пустих дітей	303
Енох захований Богом як образ воскресеня мертвих і має прийти в часі Антихриста	37
" плаче в сні і бачить двох мужів червоних і великих, ті заповідають йому, що швидко візьмуть його до неба	39—40
" дає розпорядок дома, по чім ангели на крилах беруть його до неба	40
" допровадивши його до семого неба покидають його, а відси архангел Гавриїл підносить його до десятого неба перед лице Бога	46
" ангел знімає з него земну одїж і намазує його мастю небесною і він робить ся як ангел	47
" від архангела Правуїла дізнає ся про всі тайни свїта і списує 366 книг	47
" Бог оповідає йому сам свої тайни, яких не знали й ан- гели, про творенє свїта	47—50
" пущений знов на землю на 30 день, щоби все розпо- вів людям, що бачив, і дав їм свої книги	52
" ангел білий як сніг остуджує лице Енохове, бо инакше на землі ніхто не міг би глянути на него	52—53
" упоминає синів своїх і дає їм свої книги	53—62
" підчас єго промови робить ся темно і ангели беруть його до неба	62—63

Бремія заведений Жидами до Єгипту пророкує їм погибель і вродженє Христа і за се Жиди побили його камінєм	306
„ увільнив Єгиптян від крокодилів і прорік їм, що боги їх попадають, коли прийде сюди дїва, що вродила дитину	306
Бфтаї, бідний чоловік вибраний царем жидівським іде на війну і обіцює Богу свою дочку в разї побіди; вернувши с побідою віддає її Богу	335—338

Ж.

Жаби з напоями діставали ся в черева Єгиптян і крукали в них і гнили і Єгиптяне від того вмирили	249
„ квакаючи не давали Давидови писати псалмів, то він велїв засипати саджавку, та в сні побачив велику жабу, що псувала єго писанє і робила йому докори, що не дає жабам Бога хвалити. Тодї велїв знов вичистити саджавку	272—273
Жидівки в Єгипті виходили в поле і там родили	226
Жил не вільно їсти Жидам через те, що їх праотцю Якову ангел у сні передер жили	122
Жінка Іовова ганьбила Іова, що через него бідує, а він ховає золото, та Іов упімнув її і в тій хвилі видужав	266—267
„ Іюдова Висуя вмирає проклята мужем	190

З.

Замбрій, волхв єгипетський, перемінює свою палицю в гадину, але коли хоче взяти її в руку, гадина вкусила його і рука спухла, тільки по молитві Мойсеевій стала знов здорова, а гадина вдарена палицею Мойсеевою здохла	249—250
Заулон перший мореплавець і риболовець	199
„ намовив братів не повідати вітцю про продаж Йосифа, та потаємно плакав за ним і тільки бояв ся повісти батькови, бо брати заприсягли вбити того, хто повість	197—198
„ коли брати хотїли вбити Йосифа, він заслоняв його собою а потім не їв три дні пильнуючи його в ямі, щоби другі брати його не вбили	198
Звичай аморейський: дівчину, що мала виходити за муж, сїм день перед тим пускати у блуд	190
Земля не стоїть на 33 китах і на залїзних стовпах	26
„ сотворена в 7 днях має стояти 7 тисяч лїт	27
Змія була первісно найлюбійша Богу з усіх зьвірів	19
„ проклята Богом за спокушенє Адама і Еви	28
Зьвірі в раю не сьміли без дозволу Адамового ні ходити, ні лягти, ні їсти	19

І (й).

- Ізмаїл ударив Ісаака, за се Сара наставляла на Авраама,
щоб вигнав Агару і єї сина з дому 104, 105
- „ живе з матір'ю в пустині при жерелі, стріляє звірів,
а маючи 15 літ, розпитує в матері, відки беруть ся
люде і дізнавши ся, плодить з нею дїтей 105
- „ Агара і Їх дїти три рази ходили в відвідини до Авра-
ама і він давав їм багаті дари, а коли четвертий раз
не дав нічого, напали на него і обрабували 334
- Ізмарагд камінь показує лице людське мов зеркало 240
- Ілія замикає небо на півчетверта року, щоб не дало ні
дощу ні роси, а сам сховав ся при потоці і пив з него
воду, поки потік не висох 297
- „ живе у вдови в Сарефі і весь час у неї не зменшує ся
запас муки і олію 297—298
- „ воскрешує помершого сина вдовиного 298
- „ скликає огонь з неба, щоб запалив єго жертву і вби-
ває 400 поганських жерців 299—300
- „ тікає в пустиню зо страху перед пімстою Єзавелі 301
- „ коли його настигала погоня, вчинив так, що сьвіжо
засїяна нива зараз покрила ся доспілою пшеницею, а єї
власитель змилив погоню мовчачи, що бачив Ілію ще
тоді, коли сїв пшеницю 301—302
- „ взятий живий до неба 302
- „ своїм плащем розділює води Йордана і переходить сухо 302
- „ скидає з повітря Єлісєєви свій плащ 302
- Іов сидючи за містом на гною у струпах і не маючи чим
обдарувати сліпного музику, що його розвеселив, віддер
із себе жменю струпа і дав сліпому; із струпа зараз
зробило ся золото, а сліпий провидів 266
- Іосиф приносить братам привітанє від батька, та ті бють
його, хочуть забити, потім кидають у сухий колодїз,
щоби там погіб, а врешті продають купцям ізмаїль-
ським 125—127, 158—166
- „ проходячи с купцями по при гріб своєї матери плаче на
гробі; купці думають, що він їх чарує і хочуть його вбити,
та довідавши ся, хто він, потїшають його 127—129, 160—161
- „ проданий Пентефрієви живе у него в ласці, остоює ся
против покує єго жінки, та обмовлений нею дістає ся
до темниці 131—134, 161—163
- „ брати єго в голодні роки приходять до Єгипту за пше-
ницею, він пізнає їх та удає, що приймає їх за шпівнів,
сажає одного в темницю, решті дає збіжжє і велить
у мішки покласти гроші, а їм велить привести Венія-
мина 167—168
- „ плаче побачивши Венямина, просить братів на обід, воро-
жить при обіді з чарки, велить вложити чарку в міх
Веняминів, потім посилає за братами погоню, та їх

- трусить, завертає всіх, брати нарікають на Веніямина і Йосифа, і аж тоді Йосиф дає їм пізнати себе 136—143, 169—173
- „ на привитанє батька виїздить з єгипетським скиптром, та перед батьком випускає скипетр з руки і схилиє ся по него, щоби Єгиптяне не взяли йому за зле, що зі скиптром кланяє ся чужинцєви 145
- „ по смерті Якова впевняє братів, що не буде на них мстити ся 155
- „ оповідає братам і батькови свої сни, а брати гнівають ся на него, що хоче над ними панувати 158
- „ єго гарну одежу брати вмочили в крови козла і передили батькови, немов то його звірі зїли 129, 161
- „ за гроші одержані за него брати купили собі чоботи, а не хотїли їх проїдати 129
- „ в темниці викладає сни виночерпцю і хлїбарєви Фараоновому 163—164
- „ викладає Фараонові сон про товсті і худі корови і колоски і за се Фараон робить його завідателем цїлого царства 164—167
- „ постив 7 лїт, поки жив у Пентефрія, і не пив вина 213
- „ проданий у неволю не повідає свого роду ані купцям, ані Пентефрієви, навіть під побоями, бо не хоче покрити ганьбою своїх братів, а видає себе за невольника 215—216
- „ бачить сон: 12 оленїв пасло ся, три з них росєяпали ся по всьм сьвітї, від Юди вродила ся дївчина, ся породила баранчика, на него кинув ся лев і всї звірі, та баранчик переміг їх 217
- „ проданий був у неволю в своїм дорогім плащі, та один купець здер з него той плащ, набив його і дав йому невольницьку одежу; та коли пішов на бік, щоби сховати той плащ, наскочив лев і роздер його; купці злякали ся і перепродали його иньшим 218—219
- „ просив Якова, щоб молив ся за братів його, аби Бог дарував їм їх гріх 219
- „ перед смертю заляв Жидів, щоби виходячи з Єгипту забрали з собою єго кости, та Єгиптяне закинули єго кости в олов'яній домовинї таємно в ріку, надїючи ся, що без тих костей Жиди вїколи не вийдуть із Єгипту 236
- Ір син Іудів женить ся з Фамарою, та не пристає з нею і ангел убиває його третьої ночі по слюбі 190
- Ісаак навчив Левгія єрейської практики, якої сам навчив ся від Авраама 184
- „ заохочує батька, щоби віддав його Богу в жертву 103
- Ісав і Яков, близнята, родили ся так, що рука Якова була припнїла до пяти Ісава 108
- „ сварили ся в матернім животї 108
- Ісав по смерті Ісаака їде війною на Якова, ломаючи присягу, яку дав був батькови, і гине з руки Якова 122
- „ умирає від лука Яковового 189—190

Ісаїя перерізаний пилою над ставком, що був засипаний, перед смертю захотів пити і на тім місці вибухло жерело Силуам	305
Ісахар працюючи тяжко 40 літ не чув потреби женити ся	196
Іюда силач, побиває диких звірів	188
„ войовник побиває ворожі племена, гігантів і здобуває міста	188—189
„ підпоєний женить ся з Хананеяною	189
„ здобуває місто Ісавове	190
„ п'яний сходить ся зі своєю невісткою Фамарою, що перебрана простітуткою сидить у брамі	190
„ віддав Фамарі за одну ніч пробуту з нею, палицю, пояс і вінець	190, 191
„ гордий був, що його в битві не міг ніхто побідити, і впав від жінок	191
„ проповідує руїну Жидів і прихід Христа	193—194

К.

Каїн убивши Авеля, стягнув на себе сїм кар божих	9
„ каменем забив Авеля, а коли Бог прокляв його, бояв ся, щоб його хто не вбив, тим то Бог поклав на ньому знак, аби ніхто його не вбив	35
„ жив на тім місці, де вбив Авеля	36
„ поставлений Богом на місяці, щоби дивив ся, кілька лиха пішло від него	325
Кіт повстав у Ноевім ковчезі, вискочивши з піздрів якогось звіра по молитві Ноевій і загриз диявола переміненого в миш	70
Китоврас знає, що вино зрадливе, а не його і попадає в руки Соломона	280
„ іде тільки простою дорогою і в Єрусалимі мусять перед ним валити хати і палати	280
„ змидував ся над вдовою і не казав валити єї хати, та об єї річ зломив собі ребро	280
„ сьміє ся з купця, що купує фарби на 7 літ, бо знає, що той купець до 7 день умре	280, 281
„ сьміє ся з ворожбита, що другим ворожить, а не знає, що на тім місці, де стоїть, є закопаний скарб	281
„ плаче бачучи весіле, бо знає, що молодий за 30 день умре	281
„ наводить на дорогу п'яного чоловіка знаючи, що се чоловік чесний	281—282
„ навчає Соломона, як добути камінь шамір від одного птаха	281
„ увільнений з ланцюха проковтує перетінь Соломонів і кидає його на кінець Палестини, де його віднаходять его мудрці	282

К и т о в р а с л и ш а є Соломонови двоголового слугу, що доси жив по тамтїм боцї землї	282
К о р о с т и напустив Бог на Єгиптян за те, що не хотїли пу- стити Жидів	250
К р о в звїрів — се душа, єї не вільно їсти, а треба випускати на землю	9, 72
К р о в о с у м і ш к а Лота з дочками і єго покута	87—88
„ Ізмаїла з Агарою	105, 106, 333
„ Нїна з Семірамою	93
„ уставлена законом у Персїв	93

Л.

Л а м е х слїпий убив Каїна за показом свого повожатого, а довідавши ся, кого вбив, з гнїву забив повожатого, потїм блукав по пустини не мїгши втрапити до дому. Приведений до дому покутував за свій гріх	37
Л е в заюхавши стрільця хвостом замітає свій сьлїд	149
„ спить з отвореними очима	149
Л е в г и й маючи 20 лїт мстить ся с Симеоном за осоромленє сестри Дини і вбиває князїв сирійських, велївши їм уперед обрізати ся	180, 182
„ ві снї бачить небо і доходить до третього неба	181
„ ангел дає йому оружє, яким має пїмстити ся за сестру	182
„ в другім снї 7 мужїв посвятили його на жерця	183
„ пророкує про вбїйство Христа і про побїду Христа над Сатаною	184—186
Л и я, перша жінка Якова, була каправа на очи	157
Л і т а в е ц ь - Л ю н а т и к, повітряний демон, де впаде на зем- лю, там погане місце	328
Л о п а т к а помершого батька насисає ся крови сина і робить ся червона, а не приймає крови слуги	287
Л о т згрішивши з дочками пішов до Авраама і просив, щоб той дав йому покуту	87
„ принїє три головнї з негасимого огню і носячи воду з Брдану підливав їх, доки не вирости і не зродили плоди	87, 88
„ носив воду в устах повзаючи на черевї 3 місяцї	90
Л о т о в і дочки підпоїли батька і спали з ним, щоби рїд люд- ський не вигиб	87
„ старша дочка завдає загадку своєму синові	90
Л ю ц и п е р (Денниця) з гордості велить своїм ангелам поста- вити свій сталець више звїзд на півночі праворуч Бога	325
„ за сам такий помисл стручений з неба голосом Божим	326
„ став чорний як головня, страшний і поганий	15, 326
Л ь в и ц я родить неживе молоде, воно три днї лежить без духу, тоді приходить лев, дуне на него і воно оживає	150

М.

- Малкоташка ужицька цариця відвідує Соломона і задає йому загадки 283 - 284
- Маріам, сестра Мойсєєва маючи 3 роки пророкувала, що в батька її вродить ся син, що виведе Жидів із неволі 226
- Мелхіседек зове ся без батька, без матері, бо батько й мати єго погинули без сліду 92, 100
- „ батько хотів його принести в жертву богам, та мати плаче; вони кидають обов жереб і мати виграє, так що батько мусить дати свого старшого сина в жертву 95, 98, 99
- „ доходить до погляду про одного Бога, посланий батьком по воли на жертву не приводить їх і виявляє батьковин свої погляди, та батько розгнівався і велів йому таки привести воли 94 - 95, 98
- „ довідавши ся, що єго брата приносять богам у жертву, втікає на гору Фаворську і молить ся Богу, щоби земля пожерла ідолопоклонників і вони пропадають 95, 99
- „ побачивши се вертає назад на гору і живе там 7 літ голій і без хліба та води 96, 99
- „ благословить Авраама, проживши з ним три дні 96, 99
- „ був жрець хананейський, побудував город Салим і панував там 120 літ 96
- Михайл архангел обняв владу над ангелами по упадку Сатанаїла 11, 14, 328
- „ підняв оболук, що на ньому свідів Бог 14
- „ обняв ошіку над сьвітом 328
- „ боять ся єго демони, від єго меча тікають як полова 329
- „ відмовив Сифови олію помилування для Адама, а велів ждати вродження Христового 30
- „ сперечає ся з дияволом над гілом Мойсєєвим і прогонює його 243
- Місяць має 12 брам від заходу до сходу 43 - 44
- Мойсєй первісно звав ся Немелхія 226
- „ мати ховала його 3 місяці, потім у сїтниковій скринці пустила в Ніл, де його знайшла Фараонова дочка 226
- „ не хотів ссати грудей Єгиптянки, то Маріам привела єго власну матір і та вигодувала його за плату для царівни 226 - 227
- „ маючи 3 роки при столї зняв корону з голови Фараона і вложив на свою 227
- „ коли йому за радою одного вельможі дано дорогий камінь і горючий уголь, вхопив уголь, притулив до язика і від того був гугнавий 227
- „ маючи 15 літ пішов до батька, вбив Єгиптянина, та коли се Жиди донесли Фараонові і той велів його вбити, втік із Єгипту 228
- „ пристав до царя Киканоса, що облягав свій город збудований Валаамом, а по смерті Киканоса вибраний ца-

- рем здобуває город при помочи бузьків і женить ся з вдовою Киканоса 228—230
- „ живе з нею 40 літ не пристаючи з нею, так що в кінці за її намовою його скинули з царства і відправили оборонює дочок Рагуїлових при криниці; запрошений Рагуїлом у гостину оповідає йому свої пригоди; сей засаджує його в темницю і держить там 10 літ . . . 231
- „ увільнений з темниці знаходить у саду застромлену палицю, що на ній написане ім'я божє; сеї палиці ніхто не міг виторгнути і Рагуїл обіцяв дати свою дочку тому, хто її вийме; тож побачивши палицю в руках Мойсєєвих дав йому Сифору за жінку і Мойсей мав з нею двох синів 231—232
- „ пасучи вівці вчить ся від ангела Гавриїла всіх тайн і всеї мудрости 232—233
- „ іде з Ароном до Фараона і дотиком палиці влагоджує два льви, що стояли при вході і увільнює їх з привязів двох корч зелений, з него йде ясність, а нічого не горить 248
- „ на розказ божий визує ся 248
- „ жадає від Бога знаків, щоби йому повірили і Бог перемінює йому ячмінний окрух на сьвігову грудку а палицю на гадюку 248
- „ показує ті знаки перед Фараоном, та волхви єгипетські чинять те саме 248
- „ дізнав ся про кости Йосифові від дочки Якова, що жила до того часу маючи 500 літ і заклєм змусив ріку, щоби викинула оловяну домовину 336—337
- „ 10 заповідів божих написав на сафірових таблицях . . . 241
- „ ударив палицею о камінь і з него потекла вода; той камінь возили Жиди с собою і точили з него воду як з бочки 253
- Молоко — символ чистоти 151
- Мунт син Ноїв винайшов астрономію і вчив Неврота царювати 74
- М'яса не їли люде до потопа сьвіта; тільки по потопі Бог дозволив їсти 9, 72

Н.

- Навуходоносор — син Соломона і ужицької цариці . . . 283
- „ велить вкинути трьох отроків у огняну піч, та бачучи їх цілих, навертає ся до правдивого Бога 317
- „ шість літ був волом і пас траву, а потім знов став царем 317, 319
- „ часом приходила йому пам'ять людська і тоді плакав за свої гріхи 319
- Натан пророк спішив до Давида, щоб остерегти його перед

гріхом з Уриєю, та Сатана по дорозі показав йому трупа вбитого чоловіка; Натан зупинився, щоби поховати трупа, а Давид тимчасом згрішив	276—277
Небо зложене з 10 поверхів: на першім є вода, сніг, роса, на другім тьма і там мучаться відпавші ангели, на третім рай, а на півночі єго місце, де мучаться грішники, на четвертім сонце і місяць, на п'ятім упавші ангели Григори, що каються	40—44
на шестім архангели, на семім престол Божий серед військ ангельських, на осьмім і дев'ятім дванацять знаків небесних, а на десятім пробуває сам Господь	44—46
Нефталім, прудкий ногами; Яков посилав його на посилки	104
„ бачив у сні, як Левгій ухопив сонце, а Юда місяць, а Йосиф крилатого бика	205
„ у другім сні бачив судно, що на ньому плыв Яков з усіма синами; в бурю воно розбилося, Йосиф уратував ся на дощці, Левгій молив ся і всі заплили до берега	205
Нін оженив ся зі своєю матір'ю Семірамою і поклав закон у Персів, щоби сини женили ся з матір'ями	93
Ной збудувавши ковчег по наказу божому, вдарив у біло і звірі самі зібрали ся до него, котрим Бог судив, щоби були вратовані від потопи	66
„ підпоєний жінкою за намовою диявола розповідає їй про ковчег і той розсипає ся на порошок	69
„ почавши другий раз працює 30 літ не буваючи з жінкою і не чешучись	69
Нові потомки боячи ся нової потопи почали будувати високий стовп, та тут Бог помішав їм мови і вони в страхі розбігли ся, а вітри розвалили той стовп	74, 77

О.

Огонь негасимий розпалив Сиф над рікою Ілой з райського дерева на спомин Адама	90
„ три головні з него взяв Лот	90
Орел постарівши ся і осліпши летить до сонця, опалює собі крила, а потім три рази проникає в жерело і відмолоджує ся	148
Оруж'є Єгиптян, потоплених у Червонім морі, викинула вода і його забрали Жиди	238—239
Осел — нечиста скотина	150

П.

Падучі зірки — демони, що урвавши ся з хмар падають на землю	327
--	-----

Пентефрий бачучи Йосифа великим паном, з переляку йде до дому і оповідає се жінці; вона потішає його виявляючи свою провину супроти Йосифа, про котру той мовчав; обоє йдуть до Йосифа і той приймає їх ласкаво	134—135, 166	-167
Перші люде думали, що Авель був убитий за чесноту і для того жили нечесно		36
Петисоній цар єгипетський заким випустив Жидів із Єгипту, запитував свого бога Пуфія, чи єсть Бог жидівський і відповідь на се питанє велїв висічи на камені і зберегти в храмі		236
Правуїл архангел, настоятель небесної бібліотеки, розповідає Енохови всі тайни		47
Псалми в Псалтирі не стоять за порядком; в часі вавилонського лихолітя Жиди позабували їх, тільки потім Ездра позбирав їх і як котрий знайшов, так записав 275—276		

Р.

Рахиль узяла від Рувима дві мандрагури і коли Лия почала з нею сварити ся, відступила їй Якова на одну ніч і та вродила Ісахара	195	—196
„ віддала мандрагуру в жертву Богу і за се вродила двох синів	195	—196
„ украла боги свого батька		140
Рахмани живуть на острові, де нема ні звірів, ні заліза, ні вина, ні одежі		338
„ мужі живуть окремо від жінок і тільки раз в рік переходять до них через ріку на 4 тижні	338	—339
Ріки єгипетські і всі напитки перемінили ся в кров		249
Рувим згрішив зі слугою і наложницею свого батька Валою, побачивши її, як мила ся; мав тоді 30 літ; після сего хорував сім місяців, каяв ся сім літ і до смерти не їв мяса, не пив пива ані вина	173	—174
„ по тім встидав ся заглянути в лице Якову до смерті		176
„ жалувал, коли брати продали Йосифа, бо хотів відвести його до батька		178
„ плаче дізнавши ся, що брати продали Йосифа		199

С.

Самсон мав таку силу, що колиб у землю вправити колесо, а він би взяв за те колесо, то би спинив землю		270
„ разом з волосем віросла его сила		270
Самфір камінь, сок его з молоком лічить пухлятину; на ньому Мойсей написав 10 заповідів божих		241
Сардіон камінь лічить кровоток і рани від заліза		240

Сарпіль ангел вияснює Яковови значінє драбини баченої в сні	110—111
Сатана переминює ся в музику-дударя і підводить Ірода на те, щоб викопав і отворив бочку, де замкнені демони; ті виходять і забирають Ірода с собою	291—293
Сатанайл — первісно ангел, старший над 10-тим чином ангельським	11
„ хотів поставити свій престол на облаках і бути рівний Богу і за се звержений Богом	11, 14
„ десятий чин був огненний	14
„ відкинений від Бога потемнів і летів у низ 40 день і 40 ночей	14, 326
„ летів до пекла крізь землю	328
Семен не хоче віддати плаща Йосифового і грозить про- бити копієм усякого, хтоб йому хотів відібрати того плаща, та брати заявляють йому, що коли не дасть, то вони скажуть на него, що вбив Йосифа	199
„ з зависти бажав убити Йосифа	178
„ гнівав ся 5 місяців на Юду за те, що пустив його живого, та заболів на праву руку, що мало не всохла за сей гріх	178
Серух почав перший робити статуї на память хоробрих людей, та син его Нахор не зрозумівши сего почав ба- чити в них богів і продавати ті ідоли	78
Сивидла пророчиця повстала з сім'я Давидового, що з'їла гуска з зїлем	277
„ царствувала в Римі і жила 50 літ дївою, бо надїяла ся, що з неї вродить ся Христос	277
„ викладає своїм боярам їх сон про 9 сонць — 9 царств	278
Сиф випросив з раю пруток дерева для Адама	22
„ одержав від ангела три прутки з райського дерева ро- зумного	30
„ одержав від Бога перше письмо жидівське	35
„ его побожні сини називали ся синами божими	35
„ назвав пори року, місяці і звїзди	35
„ розкладає над рікою Ілой огонь негасимий на спомин свого батька Адама	90
Смоква — одиноке дерево, що в раю не зронило листя по грісі Адама і Еви	20
Совак батько Ілїї бачить у сні при вродженю Ілїї, що якісь мужі в білих шатах бесїдують з его сином, пови- вають його огнем і годують огнем	296
Соломон знаходить і похоронює Адамову голову, благослов- лячи і проклинаючи її	31
„ розсуджує двох спірщиків, хто з них панський син, а хто слуга	286—287
„ розсуджує двох жінок, котра мати живої дитини, а чия дитина задушена	287
„ завдає суд трьом купцям і по їх судах пізнає, хто з них обікрав двох иньших	287—288

„ оповідас про царя Адаріяна, що хотів, щоб його називали богом	289
„ велить демонам принести йому з Єгипту царівну, що добровільно не хотіла за него вийти і вияснює їй три єї видіння	290
„ заходить в суперечку з Сатаною, хто з них дужчий і коли Сатана на доказ своєї сили перемінює своїх демонів у мак і насипає в бочку, він забиває ту бочку, закопує і закликає, щоб ніхто крім царя не міг єї відчинити	291
„ коли Христос виводить праотців із пекла, він лишає ся там, та самі чорти виносять його, коли їм сказав, що Христос ще раз за ним прийде до пекла	293—294
„ ловить Китовраса підпоївши його вином і медом і закопує на залізній ланцюх залізною колодкою, що на ній написано ім'я бже	280
„ вияснює знаки Китоврасові	281
„ має будувати церков а не сьміє тесати залізом каменя	281
„ випускає Китовраса і той закидає його аж на кінець єго царства	282
„ розсуджує двох братів, що з них один двоголовний, а один одноголовий	282—283
„ ставить свій престол на склянім помості, а ужицька цариця думаючи, що се вода, піднімає на собі одєжу і цар бачить, що у неї на тілі щітина	282
„ розсуджує трьох братів, що сварили ся за батьківський спадок	285
„ трібує вдачу мужа і жінки: муж не хоче вбити жінки у сні, а жінка на се готова	285—286
„ відгадує, котрі з однаково одягнених дітей хлопці, а котрі дівчата	284
„ пізнає, котрі хлопці обрізані, а котрі необрізані	284
Сон віщій Ізмаїлїта: грудя пшеничного тіста змішаного з лєм відірвала ся від гори і привалила князїв Ізмаїльських	269
Сон це обертають і натоплюють ангели	42
„ обік него бігають Фінїзи і Халкидри	42
„ виходить на сьвіт крізь 6 брам і вертає тудиж назад	43
„ заходить також у 6 брам, а під землею скидає з себе ясність	43
Сотона разом з Богом садив рай і з усякого дерева крав насіння та розсипав; з того виросло дерево хрестове, що має бути на єго прогнанє	15
„ дерево посаджене в раю Сотоною був виноград	16
Стовп вавилонський будували 40 лїт; сам Бог зійшов з неба, щоби його бачити і роздїлив людей на 72 язика	77

Т.

Тавель, перший коваль	35
Теля, котрим Авраам угостив Бога і ангелів, по обіді поблагословив Бог і воно ожило і пішло до корови	351

- Три отроки вкинені в огняну піч були в ній без шкоди і відтам докоряли цареві Навходоносору 309
- „ царем Аттиком засуджені на смерть; коли їх стинали, один цілував другого голову 310, 318
- „ тіла їх Жиди поклали в скриньки і тут їх голови попри-
ростали до тіл, а ангели нічю схоронили ті скриньки на
на горі Егевалі 310, 318
- „ по смерті Христовій воскресли 311, 318
- „ співали жидівські псалми перед царем Навходоносором,
а їх скрипки завішені на вербах самі грали їм до
співу 315—316
- „ не хотіли кланяти ся золотому божкові поставленому
Навходоносором і за те вкинені в огняну піч не дізнали
там ніякої шкоди 316—317

Ф.

- Фараон бачить сон: якийсь старець на одну вагу кладе
всю старшину єгипетську, а на другу баранця і баранець
переважує. Валаам толкує сей сон, що з Жидів уродить
ся хлопець і звівечить царство єгипетське 225
- „ велить бабам жидівським при уродженню дусити хлопчи-
ків жидівських або кидати в воду, та ті не слухають его 222
- „ злякав ся, коли 3-літній Мойсей зняв з него корону,
хотів його вбити за радою Валаама, та не вчинив сего,
коли один вельможа (ангел) прирадив дати дитині до
вибору дорогий камінь і горючий уголь, а дитина вхо-
пила вуголь і притулила до язика 227
- „ злить ся на Мойсея, коли той оповідає йому про силу
Бога Адоная і не хоче пустити Жидів з краю 234—235
- „ утискав Жидів за те, що дуже множили ся і він бояв
ся їх зради в разі війни 246
- „ женучи ся за Жидами потонув у Червонім морі, що
Мойсей перехрестив палицею 251—252

Х.

- Ханадр білий птах, его нутро вздоровлює сьліпим очи; він
віщує, чи хорий видужає, чи вмере 148
- Хрестове дерево виросло з прута, що вломав ангел з рай-
ського дерева і дав Сифови для Адама і сей звив собі
з него вінець і вложив на голову, с тим вінцем був по-
хоронений, а з вінця виросло дерево 22, 23
- „ виросло с трьох прутів із дерева розумного і на гробі
Адамовім розділило ся на три часті 29

Ц.

- Цифора дочка Рагуілова годує 10 літ Мойсея в тюрмі, потім
просить батька, щоб його випустив і ставсь его жінкою 231

Я.

Яков бачить у сні драбину і на ній 24 лиць	199
„ співом закликає Бога, щоби дав йому виясненє сего сну	109
„ кладе три палиці в жерело і тільки тоді поїть овець	121
„ бере ся в ночі з ангелом, котрий вкінці роздирає йому литку, так що Яков храмає	121
„ велить своїм синам застрілити Ісава, що виступив проти них війною, та Юда не хоче стріляти до него, а тоді Яков сам убив Ісава	122
„ мав три смутки в однім місяці	122
„ посилає Йосифа, щоби відвідав братів, а потім винуватить себе в єго смерті	124, 130
„ плаче над плащем Йосифовим	129—130
„ довідує ся від Веніямина, що Йосиф живий, дістає лист Йосифів і їде до Єгипту	144—145
„ перед смертю благословить синів і пророкує про Христа і Антихриста	146—154
„ довідавши ся у перше від дочки, що Йосиф живий, говорить їй: „Будь і ти жива, доню, на віки“, і ся дочка жила аж до часів Мойсея	336

Показчик і пояснене рідших слів, що стрічають ся в текстах сего тому.

(Для поясненя рідших слів, що стрічають ся в текстах отсего тому, ужито ось яких словарів: Fr. Miklosich, Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—1865 (значено Mik.); И. И. Срезневскій, Матеріали для словаря древне-русского языка по письменнымъ памятникамъ. Санктпетербургъ 1893, т. I А-К. (значено Срезн.). Коли в тих словарях я не міг знайти значіння якогось слова, то або висказував свою догадку, або лишав его невнясненим. Число при всякім слові значить сторону, де воно знаходить ся).

Багръ 39 Mik. Срезн. червоний колір, порфіра	Виничиє 190 Mik. Срезн. винна лоза
Бладостворецъ 52 Mik. розпустник	Виса 239 Mik. Срезн. вас.; у нас: понесоша виса и брачина
Бодръ 176 Mik. Срезн. бѣдръ — смілий, чуткий, та тут очевидно значить: велитень	Белогомъ 140 Mik. Срезн. вѣлогомъ — бігцем
Бракъ 63 Mik. Срезн. скотина, вівця	Белча 236 Mik. Срезн. вѣльча — ворожба
Брачина 238 Mik. вас. Срезн. оздоба, прикраса	Брежа 182 Mik. Срезн. вас., (є тільки вѣржати) — шкода
Бскъ 107 Mik. Срезн. бук (fagus), та тут очевидно значить щось инше, плинне	Вѣржжнанъ 19 Mik. Срезн. вас. назва якогось дерева, може попсована
Бѣлигъ 21 Mik. вѣлѣгъ, Срезн. вѣлѣгъ, вилѣгъ — знак	Вѣржжати 212 Mik. Срезн. вѣржжати — шкодити
Барило 195 Mik. Срезн. вас.; у нас: оумножи са прѣлѣсть варна на зѣмли — може в сьому слові помилка переписувача, гл. варіант до сего місця на стор. 197	Вѣсна 187 Mik. вѣсѣнъ — із матерії висона, Срезн. вас.
Барити 188 Mik. Срезн. перебігти, упередити кого (пред-варити)	Вѣснинъ 217 Mik. оусиннъ — свій, Срезн. вас.
	Вѣчина 183 Mik. Срезн. вас.
	Вѣзвѣсти 182 Mik. Срезн. прокинути ся

Бѣлѣй 94 Mik. Срезн. колоуї — воловий

Бѣплашати 71 зам. вѣпрашати

Бѣшершети 283 Mik. Срезн. вас.

Бѣй 205 Mik. вас. Срезн. вѣіе — гиліаки

Бѣрѣшѣ 95 Mik. вѣрѣшніе — вершки дерев

Блѣмѣти сѣ 175 Срезн. радувати ся, забавляти ся

Бовадо 56 Mik. Срезн. бик, віл

Бодак 59 Mik. Срезн. любо, до вподоби

Болома 25 Mik. вас. Срезн. богато, дуже (болг. голѣмо)

Болотѣнѣ 40 Mik. глѣтѣнѣ — ледовий; у Срезн. в тілько голотѣ — лід

Бонѣзнѣти 111 Mik. Срезн. втекти, заховати ся

Бонѣти 204 Mik. Срезн. вистарчати

Брѣженѣ 42 Mik. Срезн. вас. чи не замість брѣженѣ?

Бродатѣ 173 Mik. Срезн. вас.

Бѣлка 291 Mik. Срезн. бочка

Брѣгонѣци 12 Mik. брѣгонѣци, Срезн. іноді

Брѣженѣ 308 Mik. Срезн. лѣсний; Іпат. лѣтоп. брѣжѣдѣ

Брѣхѣ 321 Mik. Срезн. сумний, турботний

Бѣакѣти 44 Mik. Срезн. вас., з грецького βραχτοι scil. βραχτοι — переступні дні

Бѣтерѣ 133 Mik. Срезн. якийсь, хтось

Бѣдѣ 183 Mik. Срезн. рід одѣжі

Бѣнимѣ 214 Mik. жінка, Срезн. наложниця, тут мачиха

Бѣрѣкати 65 Mik. Срезн. пасти ся

Бѣковина 282 Mik. вас. Срезн. жѣковина — перетін

Бѣгѣтѣнѣ 228 Mik. Срезн. вас.

Бѣполѣ 147 Mik. Срезн. вас.

Бѣгѣка 20 Mik. Срезн. вас. — паздѣре (відси польське zgrzeby, наше зрібний зам. згрібний)

Бѣкрѣ 242 Mik. Срезн. снїй

Бѣма 205 Mik. буря

Бѣвати 319 Mik. їсти

Бѣботомѣтель 339 Mik. вас.

Бѣла 184 Mik. Срезн. зло, злість, грѣх

Бѣблѣсть 42 Mik. Срезн. вас., значить мб. студїн

Бѣкрѣ 257 гл. Бѣкрѣ, у Срезн. бѣкрѣти — блакїтний, голубий

Бѣмѣскѣ 308 Mik. Срезн. вас. відимати, отже дикий, тілько що зловлений (?)

Бѣпина 283 Mik. копа, талант золота. Срезн. вас.

Бѣхѣтѣнѣ 69 Mik. Срезн. вас. рід дерева

Бѣкрѣти 176 Mik. кѣкрѣтити, Срезн. кѣкрѣтити, кѣкрѣтити — тиснути, мучити, гризти

Бѣконѣ 116 Mik. вас. Срезн. кѣконѣ — герольд

Бѣкоса 140 Mik. Срезн. лоша, коник

Бѣкѣчин 183 Mik. Срезн. писар, грамотїй

Бѣконилѣ 80 Mik. Срезн. вас.

Бѣкотѣ 281 Mik. Срезн. півень

Бѣкѣканѣ 183 Mik. Срезн. причастїе

Бѣкрѣлѣ 106 Mik. Срезн. вас.

Бѣтецѣ 67 Mik. Срезн. кѣтецѣ — клїтка, комнатка

Бѣтыга 199 Mik. Срезн. хитон, сорочка

Бѣць 319 Mik. Срезн. худий

Бѣчина 175 Mik. Срезн. жовч

Бѣгомѣце 269 Mik. вас. укр. леговище

Бѣческѣ 138 Mik. вас.

Бѣшати сѣ 45 Mik. блищати ся

Бѣстѣ 121 Mik. удо, голїнь

Бѣте 182 Mik. лѣте легко, належить ся, так сьлїд

Бѣлѣ 44 Mik. вас.

Бѣздрѣ 195 Mik. лѣзда — плата, надгорода

Бѣчка 188 Mik. медвїдѣ

Бѣва 283 Mik. купїль

Могѣть 110 Mik. **могѣть** — пан, володар
Мѣска 284 Mik. мул
Нежрѣленѣ 126 Mik. **жрѣленѣ** — голосний, **нежрѣленѣ** — без голосу
Непрѣкати 130 Mik. міркувати
Нерастаинно 8 Міс. **растаини са** — ділити ся, **нерастаинно** — нероздільно
Ногѣ 66 Mik. грнф
Нѣлга 138 Міс. **лѣза, лѣза, лѣзѣ** — не можна, старополь. **nielza**, великор. **нелѣза**
Нѣдма 256 Міс. **ноуѣдма** — на силу, з примусу
Обавлати 12 Міс. показувати
Обавникѣ 12 Міс. чарівник
Обадати 283 Міс. бости рогом, колоти
Обадити 156 Міс. обвинуватити
Обажіє 175 Міс. обмова, донос
Оборити 189 Міс. перевернути, звалити
Обѣтѣ 53 Міс. **шѣтѣ** — зарік, обіцянка
Оглавѣти 24 Міс. **огладнѣти** — зголодніти
Олѣ 174 Mik. пиво
Омарити са 142 Mik. зворушити ся душею
Онѣший 286 Mik. **енѣ си** — онтой, инѣший
Опакѣ 72 Mik. назад
Опастко 176 Mik. **опастко** — пильність
Опасѣ 42 Mik. **опашѣ** — хвіст
Опашѣ 42 Mik. хвіст
Оскаленти са 77 Mik. усьміхнути ся
Осла 240 Mik. брусок, польсь. **oselka**
Ослава 132 Mik. полекша
Остежѣ 184 Mik. плащ, нагрудник
Охлѣтити са 227 Mik. позбути ся, здержати ся від чогось
Охвочѣ 288 Mik. вас. охочий
Пазити 42 Mik. пильнувати
Платина 12 Mik. вас. — платок

Плачанѣ 180 Mik. вас. від плачѣ; **плачанѣ закѣнѣ** — die Trauergebäude
Пленичноє дѣло 242 — золотарська робота; Mik. **пленица** — плетениця, ланцюг, оздоба плетена з дроту
Плесница 257 Mik. — підстава, тут: бляха, плита
Плнѣфа 77 Mik. **плнѣта** — цегла
Поваждати 179 Mik. підбунтовувати, під'юджувати
Погонѣ 178 Mik. вас. від **погонати** — переслідувати, доходити: **зла моего не погонѣ** — не мстити ся за мое зло.
Помазѣ 178 Mik. помазане; у нас: **Ѣндехѣ по помазѣ паствини** або **вар. по помазѣ паствини** не дав доброго значіння
Поносѣ 176 Mik. ганьба
Понажѣ 199, **понажница** 241 Mik. полотно
Послѣхѣ 187 Mik. свѣдок
Потворѣ 228 Mik. — чари
Прадѣхный 70 Mik. вас. може **прадѣжѣнѣ** — пресильний
Прпрѣждѣ 71 Mik. **прпрѣжда, прпрѣждѣнѣ** — пурпура, пурпуровий, та тут се значіє не підходить, а треба розуміти: нагло, сильно.
Прѣжсило 55 Mik. вас. терез, тегарець у вазі
Прѣзорство 61 Mik. вас. погорда, заздрість (?)
Прѣки 66 Mik. **прѣкѣтѣ** — против
Прнлѣгатаѣ 178 Mik. — шпїон, донощик
Прнтрѣнѣ 100 Mik. страшний; нар. укр. не-приторонний — знач. темне
Прѣждити 185 Mik. понівечити, зруйнувати
Прѣждникѣ 185 — руйновник
Прѣжжѣ 220 — руйноване
Прѣжжѣ 194 — руїна
Прѣнорлнѣ 68 Mik. злий, згубний

- Просатай** 290 Mik. зять, тесть, сват
Просѣти са 11 Mik. проспати ся
Прѣгъ 107 Mik. прѣгъ, проугъ — сарана
Прѣдѣнь 286 Mik. прѣдѣнь — острый, прикий; в нашім тексті очевидно покладено се слово помилкою зам. прѣдѣнь гл. варіант
Радѣма 68 Mik. — задля
Ратѣсь 81 Mik. ратѣсь — деревляна тріска
Рсхало 205 Mik. — тягар, набор на возі або на судні
Садовѣа 54 Mik. садовинѣ — ростины
Самовѣченъ 51 Mik. вас.
Сандаля 290 Mik. вас. — лектика (?)
Сатовѣнь 142 Mik. вас. може помилка зам. сановѣнь?
Сверѣсь 143 Mik. вас.
Свибливъ 227 — Mik. гугнавий, шепелявий
Сѣрдобола 175 Mik. сѣрдобола — свояк
Сѣтънь 192 Mik. остатній, кінцевий
Сечиво 80 Mik. сѣчиво — сокира, долото
Скальва 225 Mik. вага
Скважъ 179 Mik. вас., мабуť помилка зам. сказъ
Скѣпъ 278 Mik. купа; къ скѣпъ — до купи, разом
Синѣта 239 Mik. — гіацинт, та тут означає мабуť якусь тканину
Сладѣва 318 Mik. має тільки слоудѣвъ — стрімкий; тут знач. скала на версі горі
Слаѣти 68 — Mik. називати ся
Скачий 216 Mik. кухар
Сѣчиво 320 Mik. зерно
Сѣчити 236 Mik. сѣлїдити, стежити; осѣчити — висѣлїдити
Сѣлїнъ 45 Mik. велитень
Сѣра 204 Mik. сѣрашта — стріча, щастє
Ставило 55 Mik. вага
Стеркъ 230 Mik. бузько
Сторганіє 80 зам. строганіє Mik. строгати — дряпати, тєсати
Стрѣмьство 319 Mik. хижість
Стропотѣнь 116 Mik. стрѣпъ-тънь — шереткий, прикий
Сѣлица 122 Mik. спис
Сѣвѣнъ 82 Mik. сѣвѣнъ — той що на дворі, окремиий
Тимѣніє 52 Mik. болото, гній
Тихостивѣ 17 Mik. вас.
Токъ 240 Mik. уплив, рана, що з неї тече кров
Трегѣвъ 201 Mik. тригоуѣвъ — потрійний
Трѣстатъ 232 Mik. вас. палица трѣстата — сплетена з троякого дерева (?)
Тѣченъ 53 замість точѣнь Mik. тѣчѣнь такий самий
Тажаръ 241 Mik. рільник
Увасло 124 Mik. корона
Удолѣти 176 Mik. побїдити
Укрѣшити 22 Mik. вас. укр. укрѣшити, уломити
Умѣченъ 74 Mik. оумѣкти, оумѣкѣ
Уница 303 Mik. телиця
Уноственъ 179 Mik. юноственъ — молодецький, легкодушний
Уродъ 182 Mik. жродъ — дурень
Усинъ 242 Mik. синій
Утропити 121 Mik. вас. роздерти, розшарпати
Утворити са 190 Mik. прикрасити ся
Утворъ 190 Mik. оздоба
Увлїникъ 185 Mik. вас.
Удрина 205 Mik. парус
Удро 205 Mik. лоно, тут керма корабля (?)
Уза 12, уза 148 Mik. уза слабість, болість
Ускъ 226 Mik. кошик, скринька, відси ящик

Чарбй 128 Mik. vas. чарівник
 Часокеріє 43, часокеріє 43 Mik.
 vas.
 Чата 45 Mik. чета — відділ вій-
 ська
 Чаща 96 Mik. чашта — гуща-
 вина
 Чертоженъ 190 Mik. vas.
 Чсдовеликъ 45 Mik. vas. велитень
 Шамиръ 281 — чудесний камінь,
 про него гл. Веселовскій,

Слав. сказ. о Соломонѣ и Ки-
 товрасѣ, 212—213 i Grün-
 baum, Beiträge (ZDDMG. 31,
 205—208)

Ханадръ 148 Mik. харадръ —
 гук, бак
 Хлапъ 73 Mik. невольник
 Хлабъ 67 Mik. водопад, течія
 Ходотай 52 Mik. післанець
 Хсхнсти 111 Срезн. в'схсхнати —
 гордувати ким

Важнійші похибки друкарські.

Стор.	ряд.		стоить :	читай :
40	1	з гори	Бгъ,	Бгъ
42	16	" "	йже	ѡ йже
42	1	з низу	росѣ	і росѣ
51	10	" "	потребатъ сѧ ѿ по- ложи	потрекатъ сѧ. ѿ по- ложи
53	4	" "	книгы нѣса :	книгы: нѣса
54	6	" "	сѣть, [права]	сѣть [права]
54	2	" "	взака	всака
60	16	" "	поротаніе	пороптаніе
61	1	з гори	плогъ	плоть
68	6	з низу	принорланкій	принорланкій
69	10	" "	в'горове	в'торое
71	10	з гори	в'злаз[ѣ]	в'злаж[ѣ]
71	1	з низу	негнюче	негниюче
79	1	з гори	Кол. Бъжерѣхъ	Ков. Бъжерѣхъ
85	3	з гори	шслоны	шслоны
85	15	" "	истакновени	истикновени
87	12	" "	ѣст ⁶⁴ ѣ	ѣст ⁶⁴
103	1	з низу	в'ъ градъ	в'ъ град[ѣ]
105	7	з гори	сна	сна
110	11	" "	б'лски	б'лски
146	4	з низу	скверни	ѡскверни
147	нумерована хибно 247			
151	14	з низу	йгъі	йтъі
183	20	з гори	но, по долне	но подолне
234	2	з низу	св'тъ	св'тъ
234	1	" "	напамѣтъ	напамѣтъ
247	3	з гори	Фи[ави]	Фи[ави]

З М І С Т.

Сторона

Від Археографічної комісії.

Передмова I—LXVI

I. Індекс книг правдивих і заказаних.

А. Рукопис о. Теодора з Дубівця 1—5

Б. Рукопис о. Іллі Яремецького-Білашевича 1—6

II. Від сотворення світа до смерти Христа.

А. Рукопис о. Теодора з Дубівця 7—15

Б. Рукопис о. Яремецького-Білашевича 324—320

III. Сатанайл і бунт ангелів.

А. О Сотонайлѣ (Крехівська Палея) 11—13

Б. Слово о сотвореню ангелѣ (Рукоп. о. Яремецького-Білашевича) 14

В. Як Бог і Сотона рай садили (Ркп. о. Т. з Дубівця) 15

Г. Теж (Ркп. о. Яремецького-Білашевича) 15—16

Д. Бунт ангелів і св. Михайл (Ркп. о. Ст. Теслевцьового) 325—330

IV. Про рай.

А. Крехівська Палея 17—18

Б. Рукопис о. Яремецького-Білашевича 18

V. Оповідання про Адама і Еву.

А. Слово о Адамѣ (Ркп. о. Т. з Дубівця) 19—23

Б. Житіє о Адамѣ и Евѣ і о согрѣшеніи их (Дрогобицький рукопис) 23—26

В. Сотворенє світа і перших людей, їх перший гріх і вигнанє з раю (Із Слова Мефодія Патарського) 26—28

Г. О изгнаніи Адамови (Крех. Палея) 28—29

Д. Смерть Адама (Ркп. Яремецького-Білашевича) 29—30

Е. О сдеяніи св. Тройцы (Крех. Палея) 30

Ж. Слово о главѣ Адамовѣ, како в корени лежала (Ркп. о. Яремецького-Білашевича) 31

З. О главѣ Адамовѣ, которую принесли дѣмони з древомъ (Дрогобицький ркп.) 31—32

VI. Від Адама до Ноя.

А. Діти Адамові (Крех. Палея)	33
Б. Про Каїна (Крех. Палея)	33—34
В. Каїн, Авель і Сиф (Із Слова Меф. Патарського)	34—35
Г. Про Сифа (Крех. Палея)	35—36
Д. Сифові потомки (Із Слова Меф. Патарського)	36
Е. Про Еноха (Крех. Палея)	36—37
Ж. Про Ламеха (Крех. Палея)	37—38

VII. Книга Еноха (Із полтавського ркп. ігумена Геннадія)

39—64

VIII. Про Ноя і потопу свѣта.

А. Потопа свѣта (Крех. Палея)	65—68
Б. Ной і єго жінка та Сатана (Із Слова Меф. Патарського)	68—71
В. По потопі свѣта і Пророчество Ноево (Крех. Палея)	72—73

IX. Від Ноя до Авраама.

А. Мунт і Неврот і перші війни (Із Слова Мефодія Патарського)	74—77
Б. Євер і стовп Вавилонський (Крех. Палея)	77—78
В. Серух і Нахор (Крех. Палея)	78—79
Г. Арот і Марот (Ковельська Палея)	79

X. Оповідання про Авраама.

А. Книги о Аврааме праотци и патриарсе (Крех. Палея)	80—86
Б. Слово о Авраамѣ, єгда вопросить во домъ свой святую Троицу (Ркпс. о. Яремцького-Білашевича)	86—90
В. Загадка дочки Лотової (Крех. Палея)	90
Г. Указъ о другомъ древѣ крестномъ (Ркп. о. Яремцького-Білашевича)	90—91
Д. Слово о святой Троици, як ся Аврааму Богъ показавъ (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового)	330—333

XI. Оповідання про Мелхіседека.

А. О Мелхіседеци (Крех. Палея)	92—97
Б. Слово о. Мелхиседець царі Салимском (Ркп. о. Яремцького-Білашевича)	97—101

XII. Авраамові сини.

А. О Исаѣ (Крех. Палея)	102—104
Б. Слово о Агарѣ и о сыну єя Исмаилу (Ркпс. о. Яремцького-Білашевича)	104—105
В. Невѣрніи язици откуда зачаша ся (Ркпс. о. Теодора з Дубівця)	105—106
Г. О Измаиле (Крех. Палея)	106
Д. Измаїлтяне (Із Слова Меф. Патарського)	106—107
Е. Уривок оповідання про Измаїла (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового)	333—335

XIII. Сини Ісаакові.

- А. Вроджене Ісава і Якова (Ковельська Палея) . . . 108
 Б. О лествици (Крех. Палея) . . . 108—120
 В. Три палиці Яковові (Крех. Палея) . . . 121
 Г. О брани Іаковлі съ ангеломъ (Крех. Палея) . . . 121—122
 Д. Бытьє Ісава сына Ісаакова . . . 122—123

XIV. Патріархи в Єгипті.

- А. Повесть о прекраснем Іосифе, вгоже продаша братіа зависти ради (Крех. Палея) . . . 124—126
 Б. Плач Іосифа в рові (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 126—127
 В. Брати продають Іосифа в неволю; плач Іосифа на гробі матери (Крех. Палея) . . . 127—129
 Г. Плач Якова над Іосифовим плащем (Крех. Палея) . . . 129—131
 Д. Іосиф і Пентефрива жінка (Крех. Палея) . . . 131—135
 Е. Як Іосиф дав себе пізнати братам (Іспаський ркпс.) . . . 136—138
 Ж. Іосифова ворожба (Крех. Палея) . . . 138—139
 З. Плач Іосифа, коли побачив Веніямина (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 138—140
 И. Плач Веніямина посудженого за крадіж (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 140—141
 І. Іосифове привитанє з братами (Крех. Палея) . . . 141—144
 К. Подорож Якова до Єгипту і стріча з Іосифом (Крех. Палея) . . . 144—146
 Л. Яковів заповіт (Крех. Палея) . . . 146—155
 М. Іосиф оповідає братам свої пригоди (Крех. Палея) . . . 155—157
 Н. Сказаніє о Іосифѣ Прекрасном (Ркпс. о. Ст. Телєвцьового) . . . 157—173

XV. Заповіти дванацяти патріархів (Крех. Палея).

1. Заветъ Рувимовъ о благоумьн . . . 174—177
 2. Заветъ Семионовъ о зависти . . . 177—180
 3. Заветъ Левгин о жречестве и о прозорьстве . . . 180—187
 4. Заветъ Іюдин о мужестве . . . 187—195
 5. Заветъ Сахаровъ о доброумьн . . . 195—197
 6. Заветъ Заулоновъ о милосердіи и о милостини . . . 197—200
 7. Заветъ Данов о ярости и о лжи . . . 200—203
 8. Заветъ Нефталимовъ о естественей благости . . . 203—206
 9. Заветъ Гадовъ о ненависти . . . 206—209
 10. Заветъ Асировъ о двою лицу и о злобѣ и о доброумьн . . . 209—212
 11. Заветъ Іосифовъ о премудрости . . . 212—218
 12. Заветъ Веніяминовъ о помысле чистомъ . . . 218—224

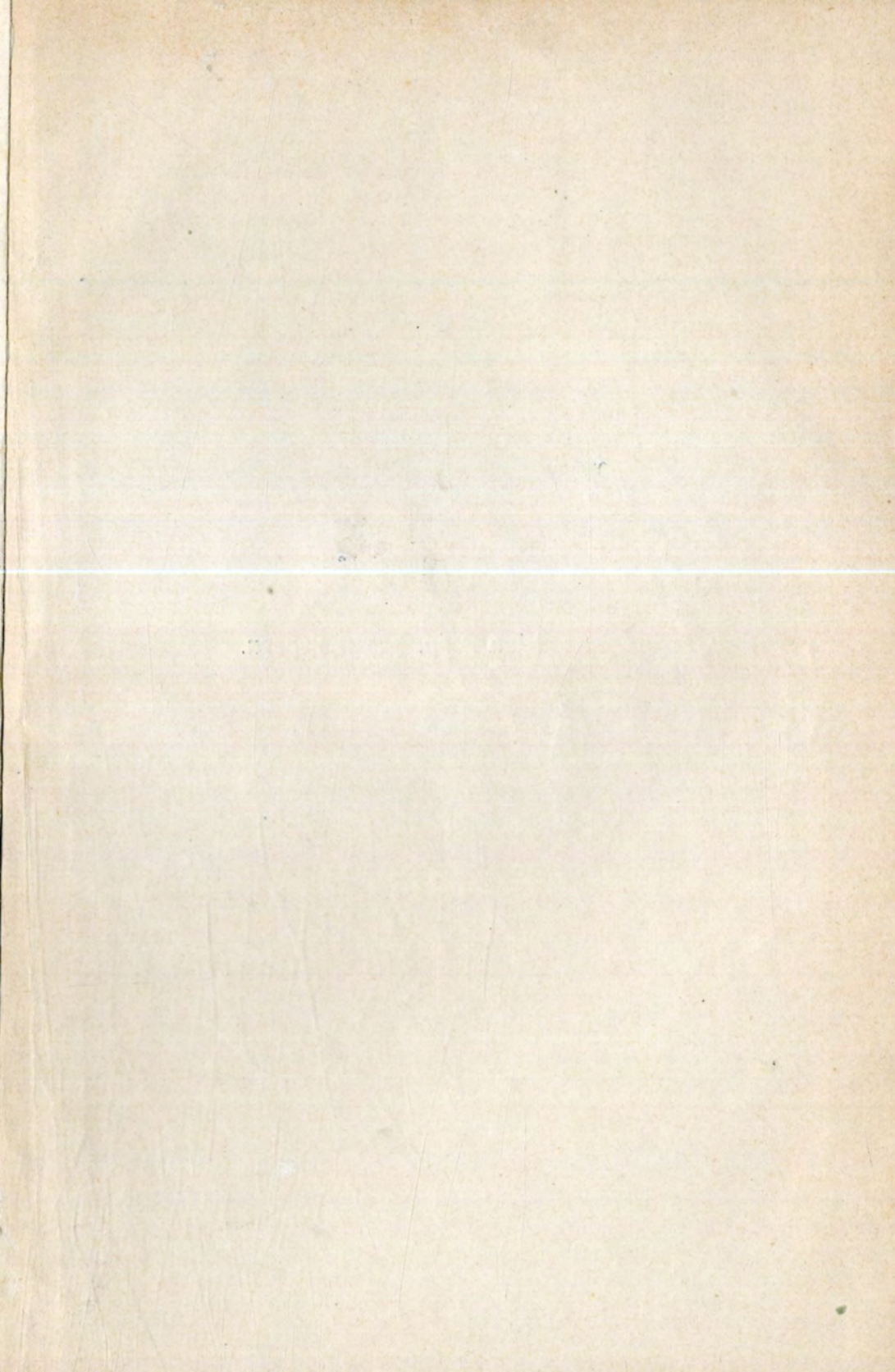
XVI. Оповіданя про Мойсея.

- А. Житє святого великого пророка Мойсея, сказаніє бытїя его (Крех. Палея) . . . 225—245
 Б. Сказаніє о Моисеи, як ся родивъ (Ркпс. о. Ст. Телєвцьового) . . . 245—251
 В. Перехід через Червоне море, битва з Аммаликом,

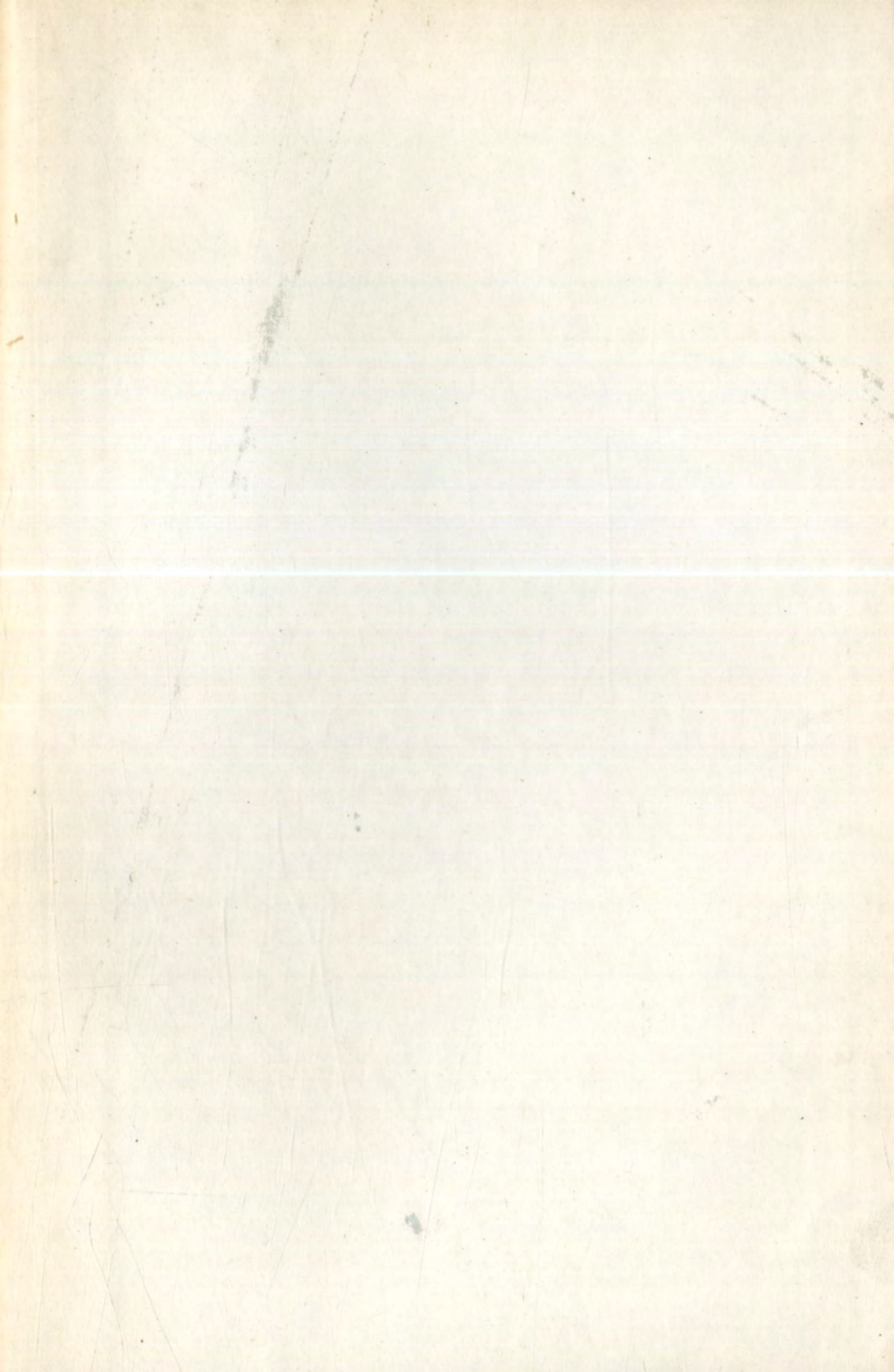
- гірка вода, вода з каменя, теляча голова і мідяна гадюка (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового) . . . 251—254
- Г. Чудо при водах Мерри (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 254—255
- Д. Уривок оповідання про те саме чудо (Дрогобицький ркпс.) . . . 255
- Е. О 12 кам'яках, яке були на глав'ях святих . . . 255—257
- Ж. Про Валаама (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового) . . . 257—260
- З. Про Валаама (Ркпс. о. Т. Поповича Тухлянського) 260—263
- XVII. Від Мойсея до Давида.**
- А. Життя Іова праведного (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового) . . . 264—267
- Б. Гедсон і Ізмаїльтяне (Із Слова Меф. Патарського) 268—270
- В. Відривок оповідання про Самсона (Дрогобицький рукопис) . . . 270—271
- Г. Слово на погреб'ї дівчиною о Бѣтїї кроли (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового) . . . 335—338
- XVIII. Оповідання про Давида.**
- А. Слово о царю Давиду, како списа Псалтирь (Ркпс. о. Яремецького-Білашевича) . . . 272—273
- В. Відривок тогож оповідання (Дрогобицький ркпс.) . . . 273—274
- В. Указь сій о составленіи псалтирьмъ (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 274—275
- Г. Поученіє, како псалтирь почитаеть ся (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 275—276
- Д. Про пророка Нафана (Крех. Палея) . . . 276—277
- Е. Слово о Сивидлѣ пророчици и о Давидѣ царю (Ркпс. о. Яремецького-Білашевича) . . . 277—279
- XIX. Оповідання про Соломона.**
- А. Повѣсть о. Китоврасе (Крех. Палея) . . . 280—282
- Б. Двоголовий слуга Соломонів і його сини (Крех. Палея) . . . 282—283
- В. О Ужицкой царици (Крех. Палея) . . . 283—285
- Г. Судове Соломони (Крех. Палея) . . . 285—288
- Д. Оповіданє про царя Адаріяна (Крех. Палея) . . . 289
- Е. Соломон і царівна (Крех. Палея) . . . 290—291
- Ж. Сказаніє о царю Соломонѣ, како закопа бѣси во единой дельвѣ (Іспаський ркпс.) . . . 291—293
- З. Як Соломон із пекла вимудрував ся (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового) . . . 293—294
- И. Толкованіє о потири Соломонѣ (Крех. Палея) . . . 294—295
- XX. Від Соломона до Христа.**
- А. Св. славного пророка Ілії (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового) . . . 296—303
- Б. Св. пророка Єлисея (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 303—304
- В. Св. пророка Ісаїї (Ркпс. о. Т. з Дубівця) . . . 304—305
- Г. Смерть Бремїї і його пророцтво про Ісуса (Крех. Палея) . . . 305—306

Д. Страсть св. трехъ отрокъ Ананіи, Азаріи, Мисаила и Даниїла пророка (Замойський ркпс.)	307—312
Е. Память св. трехъ отрокъ и св. пророка Даниїла (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового)	312—315
Ж. Св. отрок Ананія, Азарія и Мисаила (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового)	315—319
З. Провиденіє пророка Даниїла о Навходоносоре (Крех. Палея)	319—320
И. Пророк Даниїл і цар Кур Персянин (Крех. Палея)	320
І. Про Сусанну (Крех. Палея)	320—321
К. Смерть царя Валтасара (Крех. Палея)	321—322
Л. Як Зоровавель одержав дозвіл вивести Жидів із неволї (Крех. Палея)	322
М. А се о пророцѣхъ і о пророчивцяхъ (Крех. Палея)	322—323
Н. Александер В. у Рахманів (Крех. Палея)	328—339
Показчик імен осіб і місць згаданих в текстах сего тому	341—355
Показчик писателїв і творів наведених у сьо- му томі	356—361
Показчик легендових і казочних мотивів і т. п. в текстах сего тому	362—383
Показчик неясних або рідше вживаних слів у текстах сего тому	384—387
Важнійші похибки друкарські	388

Ціна 2 зр. або 4 корони.

56
-2286
1942
1

В 2.286
Т.1(1896)

І.Франко
Апокрифи
і
Легенди

Т. 1